

કરવો અને આ ઉદ્દેશની પૂર્તિ માટે આ જાતિ-
સેવકે મારે પરિશ્રમ અને સંકટો વેઠીને કેટલાંક
વર્ષોથી જૈપુરમાં 'જૈનશિક્ષાપ્રચારકસમીતિ'
સ્થાપન કરેલી છે, જેમાંની પાઠશાળામાં ત્રણે
ફિરફાના વિદ્યાર્થીઓને એવી તો સુવિધાઓ
શૈલીથી વ્યવહારિક અને પાઠ્યકેન્દ્રી
અપાય છે કે જેનું અનુકરણ અન્ય જાતિઓ
કરી રહી છે. ઉપલી સંસ્થા નીમાવવાને માટે
આ ચીરનર દરેક સમા-મેલાવડામાં અનેક
સ્થળે વારંવાર જઈ મારે પ્રયાસ કરી જાતિ સેવા
માટે એક આનાથી માંડીને હજારો રૂપ્યા મુખીની
મદદો મેલવતા હતા એને ઉપલી મહત્વચાહી
સંસ્થા નીમાવતા હતા તેમજ એમણે ગ્રાંટીશ
રાજ્ય વિરુદ્ધ કંદેશન પોતાના વિચારો આજ મુખી
જગ્યાએ નથી, ઘોષણા ફાટતી ગતિ વિચિત્ર છે
કે આજે ૧ મહિના થયો આ જાતિસેવકને
પેદે પળ અપરાધ સાંવિતે થયા વગર
નજરકેદ ! કરવામાં આવ્યા છે, જેથી જૈન
સમાજ ઉપર મારે ફલંક અને આપત્તિ આવી
પડ્યા છે !

આરા મહાન્તકેસ અને દિલ્હી કાવગ્રા-
પેસમાં એમના ઉપર શંકા ! કરીને એમને
પકડીને દિલ્હી લઈ ગયા, ત્યાંથી પછી યોગ
દિવસ હૈન્દોરમાં રાખેલા અને તે પછી ૮
મંદિરા થયા જૈપુરની જેલમાં નજરકેદ કરેલા
છે; જો કે આજ તમા દિલ્હીના મુકદ્દમાઓનો
નોંધાવ મરે ગયો છે, તેમાં અહિંનલાલજી ઉપર
ચોર પળ કેમ ચમત્કારવામાં આવ્યો નથી, તેમ
જે પાસમાં અહિંનલાલજી સામેલ હતા પણ
અરિત થતું નથી, છતાં જા રહુ મુખી આ
જાતિસેવકને જૈપુર રાજ્યમાં નજરકેદ તરીકે
રાખેલા હોવાથી જૈનોમાં કેટલાક દિવસોથી

હાહાકાર વર્તાઈ ગયો છે તેમાં વધુ જવરજસ્ત
ઝમેરો જ થયો છે કે. એમને દર્શન કરવાની
તથા પોતાના રસોઈઆ દ્વારા ભોજન કરવાની
પરવાનગી મળેલી હતી, પણ જે નરના હૃદયમાં પરો-
પકારનાં અંકુરો ફૂટેલાં હોય તેના દિવસો તે
આમ કેવીરીતે નિર્ગમન થાય ? તેથી ચિંતામાં
ને ચિંતામાં એમનું શરીર પુષ્કળ લેવાઈ ગયું
છે અને 'મંદાગ્નિ' થવાથી પાશેર અન્ન પણ
લેવાતું નહોતું તેમાં પણ એમણે એકજ વચ્ચત
ભોજન અને પાણી લેવાનો નિયમ ફરેલો
હતો વહી એમની સ્ત્રી પણ બિમાર છે તથા
છોકરાઓ દુઃસ્તી થઈ રહેલાં છે. *

આ વિકટ સંજોગો સુપ્રસાંત શાલ જે
મયંકજ સન્નિચાર સાંભળ્યોમાં આવ્યો છે તે
સાંભળી કયા જૈનનું હૃદય કંપ્યા રેના રહેશે ?
આ અર્તાવ દુઃસહાયક સમાચાર જ છે કે તા.
૫મી ટિલેગ્રે જૈપુર રાજ્ય આવો હુકમ
કાઢ્યો છે કે:-

ख्यान दिया। जैन और अजैन श्रोतागण ४०० उपस्थित थे। दूसरे दिन भी मंदिरमें सभा हुई और उपदेशकजीने तात्त्विक विषयपर विवेचन किया था और उन्नीस दिन वगीचेमें उत्सव भी हुआ था।

चित्रावणी भू-गृहस्थाना सरनामा लभी मोक्षनारने हिंदु अनाथा-श्रम नडियाद (गुजरात)नी चित्रावणी लांथी मक्षत भजे छे.

रोगाक्रान्त समयमें २०००) का दान:-मेरठसे कल्याणराय बी. ए. सूचित करते हैं कि यहां स्व. श्री. लाला दोलतरामजी रईसकी धर्मपत्नी श्रीमती चंगाचाईने अत्यन्त रोगाक्रान्त समयमें जैन कन्याशाला सदर मेरठके निमित्त २०००) रूपये श्रीमान लाला हीरालालजी रईस चेंबरको सौंप दिया है। हम श्री जिनेन्द्रदेवसे प्रार्थना करते हैं कि आप अति शीघ्र निरोग हो जावें। आप वही ही धर्मात्मा है और आपके कारण यहां के सीसमालको बहुत कुछ लाभ होता है।

उपदेशका प्रभाव:-रतलाममें चातुर्मासमें त्यागीजी सुद्धक मन्नालालजीके उपदेशसे बहुत कुछ सुपारा हुआ है। दलवाईकी भी-ठाई, कंदनूल तथा डाक्टरकी दवाईका त्याग बहुत। स्त्रीपुरुषोंने किया है और ७ पुरुषोंने नुफ्तका जीमनेका त्याग किया है। और नुफ्तता नहीं करना ऐसा कुछ बंदोबस्त भी हुआ है। और कुछ स्त्री पुरुषोंने मित्य स्वाध्याय-पुनर्नका नियम मदन किया है-

लक्षारकछतुं अमणुः--श्री सुरेन्द्र कीर्तिछ लक्षारक सोलत्रामां चातुर्मास पृथुं करवा पथी हाल भागसर सुदी पथी गुजरातमां अमणु करे छे, जेमां छसिधाय, धावोल, रूहेल, जोग्यासथु वगेरे रथजे सभा-आ करी उपदेश आप्यो हतो।

सोलत्रामां कर्तक सुद १ने दिने मंदिरमां सभा यर्ध हती तेमां लक्षारकछे महावीरनिर्वाणु संनंधी उपदेश आप्यो हतो तथा पाठशालाना विद्यार्थीजने छनाम वेयाथुं हतुं. अत्रेनी पाठशालाना अध्यापक सोमाभाछ वदलललछ उत्साही होवाथी. कथं धणुं साइं थाले छे. तेम धर्मनश्रुति पथु वधती नय छे.

आवश्यकता है:-मालवा प्रान्तिक दि. जैन पाठशालाओंके लिये, अध्यापक व अध्यापिकाओंकी और पाठशालाओंके निरीक्षणार्थ इस सभाको एक इन्स्पेक्टर तथा उपदेशकजीके साथ रह कर सभाके सर्वसे उपदेशकीका कार्य सीखनेवाले दो महाशयोंकी आवश्यकता है। जो उक्त कार्य करनेके इच्छुक हों, वे निम्न पतेपर पत्रव्यवहार करें-लाला नगवानदास, महामंत्री, दि. जैन प्रां. सभा मालवा कार्यालय-बड़नगर।

कचनेरजीका मेला:-कार्तिक शुक्ल १५ पर कचनेरजीमें तीन दिन तक बड़ा मेला हुआ था जिसमें संहेलवाल सेतवाल माई करीब २००० उपस्थित थे और हुक्म-बंदजी महाराजकी अध्यक्षतामें दो तीन सभाएं होकर व्याख्यान तथा उपदेश हुआ था और बहुतसे प्रस्ताव पास हुए थे।

ફર શ્રીમાન્ સેઠ લછીરામજી (ઔરંગાબાદ) કે પરિશ્રમસે બના હુઆ શ્રી પાર્શ્વનાથકા શિસ્તરબંધ મંદિર વહુત હી વિશાલ ઔર મનોહર હૈ । ફસ મેલાકા વિસ્તૃત રિપોર્ટ બોધેગાંવ નિવાસી બઠવંત વાપુરાવ કીરસા-ગરને મેજા હૈ પરંતુ સ્થાનાભાવસે વહ હમ પ્રકટ નહીં કર સકતે ।

પાઠશાળા સ્થપાઈ-પાઠનાકુવા (દહે-ગામ)માં માગસર સુદ ૧૫થી શા. અમયા-શાસ ખેમચંદ તરફથી સારી ૨૩મ અપાપ દિ. વૈત્ત પાઠશાળા ખોલાઈ છે, તે તેમાં ૫૨ તરફી ૫૫ મદદ મળી છે.

મુંબઈમાં રથોત્સવ અને નવીન મંદિર:- માગસર વદી ૧ થી ૫ સુધી મુંબઈમાં રથોત્સવ અને પૂજનવિધાન થયાં હતાં તથા મોરવાદાના મંદિરજીમાં સંકઠાસ પડતી હોવાથી રૂપ્યા દોઢલાલ્લની જે નવી રમારત લેવાયલી છે તેમાં મારે ધામધૂમથી વેદી પ્રતિષ્ઠા થઈ પ્રતિમાજી ચીરાજમાન કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રસંગે સમા પળ થઈ હતી, તથા મુંબઈમાં સ્વ. દાનવીર શેઠ માળે-કંચંદજીના સ્મરણાર્થે સ્થપાયલા ફંડની વ્યવસ્થાપક કમીટિ-મલ્લી, એ ફંડમાંથી માણિકચંદ દિ. જૈન પ્રથમાલા નામે સંસ્કૃત પ્રથમાલા પ્રકટ કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે.

સ્વીચીવાદા દિ. જૈન માં સંધાકો તરફસે તા. ૧-૧૨-૧૪ સે કોંટાનિવાસી પાસીલાલજી ઔર રૂસાગદ નિવાસી મૌજી-

લાલજી દેસે વો ઉપદેશક નિયત હુપ હૈ ઔર ઝમળ કરરહે હૈ ।

કેશલોચ:-શ્રી સમ્મેદશિસ્તરજીમાં શ્રી-મત્ત ત્યાગીજી ઇંલક ચંદ્રસાગરજીએ માગસર સુદ ૫ ને દિને સંસારની અનિત્યતાનું વર્ણન કરી શાંતિપૂર્વકે નેવ કર્યો હતો.

એક હોનહાર નરરત્નકા વિયોગ:- દિ. જૈન સમા મુલતાનકે મંત્રી લાલા શંભુ-રામજીકા ગત કાર્તક વદી ૧૨ કો સ્વર્ગ-વાસ હો ગયા । આપ વહે ઉત્સાહી, શાન્ત-પરીણામી, વિદ્યા-પ્રેમી ઔર પર્માત્મા યુવક થે ।

રથોત્સવ પર સંપ:-શાલરાપાટનમાં આંસો માસમાં વાર્ષિક રથયાત્રા ઉત્સવ થયો હતો જેમાં શાંતિવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓએ 'સુ-સંગતિ વિજય' નામે નાટક દોઢ હજાર જનસમૂહ વચ્ચે મજબી બતાવ્યો હતો, જેમાં કુસંગથી થતી દુર્દશા અને સત્સંગની પ્રાપ્તિથી થતા અનુપમ લાભનું આવેહુંવ દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું જેનો જૈન તેમ અજૈનો પર અચ્છો પ્રભાવ પડ્યો હતો, વઠ્ઠી આ પ્રસંગે પિઢાવા (ટોક) ના સ્કેલવાલ અને જૈસવાલ માર્દઓમાં મારે કુસંગ થયેલો હતો તેનું શાંતિપૂર્વક સમાધાન થયું હતું.

અતિશયક્ષેત્ર શ્રી પંચાંગીમાં કાર્તક વદી ૧ થી ૬ સુધી મરાયલા મેલામાં ન્યાયા-ચાર્ય પં. ગણેશપ્રસાદજી વર્ણી (સાગર) એ પધારી 'સંસારકી અનિત્યતા' ઔર 'હિત વ્યા હૈ' એ વિષયો ઉપર વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં તથા ત્યાં આવેલી ૭ પાઠશાળાઓના

૪૨. વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લેવાઈ હતી તથા ફનામો વેંચાયાં હતાં. પરીક્ષાનું ફલ સંતોષકારક છે. આ પાઠશાળાઓ લડાક્ષીપુર, સાગર, સિરગન, નનોરા, સરેવાલ, જલોરા અને વગીનાની.

પંચકલ્યાણકંડઉત્સવ—મંડપાલ સ્ટેટમાં પોસારપિરયાથી ૩૦ માર્ચેલ ઉપર વાઢી ગામમાં પ્રાગણ સુદ ૧૧ પર પ્રાચીન મંદિરમાં પંચ કલ્યાણક ઉત્સવ થનાર છે.

ઉદાસીનાશ્રમની સ્થાપના:—ઈંદોરમાં બે માર્ચેલ ઉપર તલગંજમાં કાર્તિક સુદ ૬થી 'ઉદાસીનાશ્રમ' ની સ્થાપના થઈ છે, જેના વ્યવસ્થાપક પં. પત્રાલાલજી ગોધા છે. અત્રે સર્વે પ્રકારની સગવડ છે.

ધીનાઝીમાં મેલો:—સાગર સ્ટેશનથી ૩૬ માર્ચેલ પર આવેલા અતિશય ક્ષેત્ર ધી ધીનાઝીમાં પૌષ સુદ ૧૦ થી ૧૪ સુધી વાર્ષિક મેલો ભરાનાર છે જે પ્રસંગે ધર્મ-પ્રચારણી દિ. જૈન પ્રાં. સમા ધીનાનો પ્રથમ વાર્ષિક મેલાવહો થનાર છે.

ઑનરરી મેન્નીસ્ટ્રેટ થયા:—સોલાપુર નિવાસી શેઠ વાલચંદ્ર રામચંદ્ર (દરીમાઈ દેવકરણ) ઑનરરી મેન્નીસ્ટ્રેટ નીમાયા છે.

ઈંદોરમાં શેઠ તિલોકચંદ્ર કલ્યાણમલ સ્કૂલ ખાતે થઈ શુદ્ધી છે, જેમાં દિન્દીની દારુઆતથી અંમેથી પાંચમા પોરણ મુર્ખાના ૧૧ ક્લાસો છે તેમ ૧૧ અપ્પાવકો છે. મુલે ૨૦૧ વિદ્યાર્થી વાસતક થઈ શુદ્ધા

છે, જેમાં ૫૭ જૈન છે. શિક્ષણ તદ્દન મફત અપાય છે તેમ ધાર્મિક શિક્ષણ સર્વેને શી-સ્વાય છે. હેડમાસ્ટર રાયસાહિબ વાવૂ નાનકચંદજી જૈની વી. ઇ. છે. ધીમે ધીમે આ સ્કૂલને હાઈસ્કૂલના રૂપમાં લાવવાની કોશીશો ચાલી રહેલી છે.

આગરામાં ઉત્સવ:—કાર્તિક વદ ૫ થી ૧૩ સુધી આગરામાં જૈન ઉત્સવ થયો હતો જેમાં પં. લક્ષ્મીચંદજીએ પધારી અનેક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં.

પત્રકારની કદર:—જાણીતા શ્રે. 'જૈન' પત્રકાર મહંમ મી. મુમુમાઈ કચેહચંદ કાર્યભારીની સ્મરણાર્થે સ્મારક ફંડ સ્થાપાયું છે, જેમાં રૂ. ૧૮૦૦) ઉપર મારાઈ શુદ્ધા છે.

ગ્રાહકોંકો સૂચના:—પુરાને નવે સગી ગ્રાહકોંકે ઇલેસ છપરહે દેં ફસલિયે જિનકો અપના પતા મદલવાના હો શીમદ્દી લીસના ચાદિપ. જિન્હોંને સાસ અંકકે વી. વા. વાપિસ કિયે દેં ઉનકે નામ ગ્રાહકથેજિનમેસે નિકાલ દિયંગયે દેં. ફસ વપકે ગ્રાહકોંકો દિન્દી-ગુજરાતી માપાકી ૮-૧૦ પુસ્તકે ઉપદારમેં મિલેંગી જો તૈયાર હોનેપર ક્રમશઃ અધિન ગાસ તલ સર્ગાકો મિઠ જાયગી. ગ્રાહકગણ, પૈય રપલેં; ઉપદારકો સર્ગા પુસ્તકે નવીન હી તૈયાર કરાનેકી દેં.

મુસટમાન જૈન:—મોસીસ પ્નીવીસેટ દ્વારા પ્રકટ થતા રોઝીશ અંમેની પવ

‘NEW INDIA’ (ન્યુ-ઇન્ડિયા) માં પ્રકટ થયું છે કે રાજકોટમાં અંબીભાઈ સ્વોજા જૈન ધર્મના નિયમો પાળે છે અને સાધુ જેવી જીંદગી ગાળવા માટે આ માઈ રાજ-કોટ પ્રાંતમાં પ્રવ્રયાત છે. વઢી પોતાના મૃત્યુ પછીની વહનક્રિયા જૈન રિવાજ પ્રમાણે કરવાની તેમણે માંગણી કરી હતી જે ત્યાંના જૈનોએ સ્વીકારી છે.

વઢવાળીમાં મેલો—સિદ્ધ ક્ષેત્ર શ્રી વઢ-વાળી (વાઘનગજાજી) માં રાત્રેતા મુજબ વાર્ષિક મેલો પોપ સુદ ૮ થી ૧૧ સુધી ભરાનાર છે; જેમાં સર્વેને પધારવાને કાર્યકર્તાઓ વિનંતિ કરે છે. આ તીર્થ ઉપર મઠ (માલવા) સ્ટેશનથી, જવાય છે. સડક પાકી છે.

નવીન મટારક સંવંધી સેતવાલ સખાની મર્ટિંગ:—સેતવાલ જૈન પંચની પાંચમી સખા નાગપુરમાં શ્રી સીતારામપંત પેલોરકર (અમરાવતી)ના પ્રમુખપણા નીચે તા. ૬-૭ ડિસેમ્બરે મઠી હતી તેમાં એવા બે ઠરાવો થયા છે કે—(૧) લાતુરની શ્રી વિશાલ-કીર્તિની ગાદીએ જે અજ્ઞાન છોકરા (માળે-કચંદ)ને કેટલાકે ગાદીએ બેસાડયો છે એમ સંભળાય છે તેને કોઈપ્ર મટારક ગણવો નહિ તેમ માનવો નહિ. (૨) એ ગાદી ઉપર યોગ્ય મટારક બેસાડવાનો પ્રયત્ન કરવાને જુદા જુદા પ્રાંતના ૧૧ સખાસદોની કમીટી નીમવામાં આવી, જેમાં નેમીનાથ અનંતરાજ પાંગલ, શ્રીકૃષ્ણ તુલશીરામ જાનોવા વગેરે છે.

સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી સિદ્ધવરકૂટમાં થયલી

દિ. પ્રાં. સખા-માલવાની

અગ્યારમી વેઠક.

૩૧. ૨૫૦૩ જેને અને ભારે સફળતા.

જણાવના મુજબ શ્રી સિદ્ધવરકૂટ સિદ્ધક્ષેત્ર કે નાં બે ચઢી, દશ કામકુમાર અને ડાઁ કરેડ મૂનિમુક્તિપદને પામ્યા હતા ત્યાં ધાર્મિક માસમાં ગંગાવર મેળા બડવાહનિવાસી શ્રીમંતી બેસરખાઈ તરફથી ભરવામાં આપ્યો હતો, જેમાં ૧૫ દિવસ સુધી ઠાઠમાંથી અઢીદીપ પૂજનવિધાન થયું હતું અને માલવા દિ. જૈન પ્રાતિક સખાની ૧૧મી વાર્ષિક એકઠ કાર્તિક વદ ૪થી ૬ સુધી ભારે ઠાઠમાંથી ભરવામાં આવી હતી, જે પ્રસંગે શ્રી. દાનવીર, શેઠ હુકમચંદ, રા.ખા. દાનવીર શેઠ ૧૬વાણમજ, ત્રિનોદીરામ બાલચંદના ત્રણ સુપુત્રો. શેઠ હરસુખદાસ, ચાંદુલાસ, વગેરે શ્રીમાનો તથા અનેક ત્યાગીઓ, ભદ્રાનો અને પડિતો બેચા કે જૈનધર્મભૂષણ બ. શીતલપ્રસાદ, સ્વા. વા. પં. ગોપાળદાસ, બરેયા, પં. બંશીધર શાસ્ત્રી, પં. ભાવારામ, શ્રી. કુંવર દિગ્વિજયસિંહ, બાપૂ સુરજલાલ વડીલ, પં. તુલસીરામ કાવતીર્ય, પં. ખૂનચંદ, પં. ઉદયલાલ કાસીવાલ, પં. પનાલાલ ગોધા, પં. જવાહીરલાલ શાસ્ત્રી, હુદતક મનાલાલ, બ. શાંતિદાસ, બ. દીપચંદ, પં. ગીન્ધર શર્મા, બ. ભગવાનદીન, પં. કસ્તુરચંદ ઉપદેશક, વગેરે દાગરી આપી હતી એટલે આશરે ૫૦૦૦ જનસમૂહ આ મેળા પ્રસંગે એકઠા થયા હતા અને તેનું સ્વામત કરવાનું કામ શ્રી. બેસરખાઈ તરફથી રૂ. ૫૦૦૦ના ખર્ચે એક સ્વામત કમીટીદારા ભારે શ્રમથી ઉઠાવી લેવામાં

આવ્યું હતું, જેથી કોઇને કંથી પણ દરકત પડી નહોતી.

કાર્તિક વદ ૩ને દિને સભાના પ્રમુખ ધૂળીયાનિવાસી શ્રીમાન શેઠ ગુલાબચંદ્રજી હીરાલાલ તથા મહીલાપરિપક્વ પ્રમુખ શ્રીમતી સુદરબાઇજી સ્વામીજીની હાજરી થઇ હતી અને વહીવટી ત્રણ દિવસોએ માળવા પ્રા. સભાની અગત્યની બેઠક શેઠ ગુલાબચંદ્રજીના પ્રમુખપણાનીચે થઇ હતી, જેમાં સ્વાગતકમીટીના પ્રમુખ બાપુ માણેકચંદ્રજી બી. એ એલ એલ બી. (ખંડવા) તથા પ્રમુખ શેઠ ગુલાબચંદ્રજીનાં લાપચોઈ અતીથ મહત્વશાળી હતાં અને તેમાં જૈન જાતિની ઉત્તિ થવાનાં તથા જૈન અન્થોમે હિદ્દાર કરવાના અનેક માર્ગો લંબાણથી સૂચવવામાં આવ્યા હતા અને ત્રણ બેઠકામાં કુલ ૨૧ ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા. જેમાંના મુખ્ય જાણવા લાયક ઠરાવો નીચે મુજબ છે:—

સભામાં થયેલા અગત્યના ઠરાવો.
૧ યુરોપમાં આલેતા મહાભારત પુસ્તકની શાંતિ માટે તથા નામદાર બ્રીટીશ સરકારને જથ્થે થવા રિપેની પ્રાર્થના.
૨ દાનવીરજૈનકુલમૂલ્ય શેઠ માણેકચંદ્રજી, જૈનજાતિભૂષણ મુશી ચંપતરાવજી, બાપુ ધનુલાલજી અને શેઠ પરમેષ્ઠીદાસજીના મૃત્યુ માટે શોક પ્રદર્શિત કરવો.
૩ બળીદન, માંસહાર વગેરેમાં પ્રતિદિન થતા જીવવધ માટે ખેદ પ્રદર્શિત અને એ હિંસા બંધ કરાવવાને જૈન કેમને અપીલ તથા જીવદયા ખોતાના મંત્રી તરીકે ખંડવા નિવાસી બાપુ માણેકચંદ્રજી બી. એ, વકીલની નિમણૂક થવી.

૪ જૈન કેમ વ્યાપારી કેમ હેવાથી હુન્નર ઉદ્યોગના ફારખાનાંઓ ખોલવાની સૂચના.

૫ નિમાડ પ્રાંતની જાંગડા પોરવાડ જાતિ અને મલકાપુર, આસેર, શાહપુર તથા બંભાડની જાંગડા પોરવાડ જાતિમાં પરેસુપર સુખંધુ થવા માટેની સૂચના અને તેજ પ્રસંગે તેનો અમલ કરવાની કળુલાલ માટે પોરવાડલાઇએને મનવંદ; તેમજ એ કાર્ય માટે ખંડવાનિવાસી શેઠ ચંપાલાલજી, બાપુ માણેકચંદ્રજી અને શેઠ પોમડુસાજી, તેમજ શેઠ સુગ્રીલાલજી આત્મર એ ૪ ગ્રહસ્થાની કમીટીની નીમણૂક.

૬ સિદ્ધવરકૂટની આસપાસના પહાડોની શોષબોળ માટેની કાશિસ કરવડ માટે બાપુ સરજમલ જૈન (હરદા) ની નીમણૂક.

૭ નિમાડ પ્રાંતની જાંગડા પોરવાડ જાતિમાં નીચેના સંધારા દાખલ કરવાની સૂચના. (૧) વરની ઉમર ૧૮ અને કન્યાની ઉમર ૧૨ વર્ષથી ઓછી નહિ રાખવી તથા વરકન્યાની ઉમર વચ્ચે પાંચ વર્ષનો તફાવત રાખવો. (૨) લગ્ન જૈનવિધિથી કરવા (૩) દહાણાની રીતિ બંધ કરવી. (૪) ૨૫ વર્ષથી ઓછી ઉમરના મૃત્યુ પાછળ જન્મણ નહિ કરવું. (૫) લગ્ન પ્રસંગે વેશ્યાનૃત્ય બંધ કરી તેને ખદલે બીજા જાત અને ગમતના કાર્યો કરવાં. (૬) લગ્ન પ્રસંગે પહેરામણીનો રિવાજ યથા સંકિત ધટાડવો. (૭) લગ્ન પ્રસંગે વરકન્યા તરફથી એકેક ચાતિ જન્મણ કરવું. (૮) છોકરાની સગાઈ ૧૩ અને છોકરીની સગાઈ ૮ વર્ષથી ઓછી ઉમરમાં નજ કરવી. (૯) કન્યાવિકૃત્તનો રિવાજ બંધ કરવો. (૧૦) સગાઈ પછીનાં વર્ષોમાં અપાતી ચીજોના રિવાજ બંધ કરવા વગેરે.

૮ સભાના પ્રમુખ તરીકે દાનવીર શેઠ હુકમચંદ્રજી, મહામંત્રી લાલા ભગવાનદાસજી અને સભા તરફથી પ્રકટ થનાર નવની

માસિક 'જૈન પ્રજ્ઞાત' ના ઓ. સંપાદક તરીકે બાણુ સુરજમલ (હરદા)ની તથા બીજા કાર્યકર્તાઓની નીમણૂક.

(૯) વાગડપ્રાંતના પંચોની હઝા મુજબ સમાની હદમાં વાગડપ્રાંતને સામેલ કરવો.

(૧૦) નિમાડ પ્રાંતમાં મામેમામ પાશાળાઓ અને લાયબેરીઓ સ્થાપવાની સૂચના.

(૧૧) મહોદેશક પં. કરતુરવ્યંદજની સાથે જમણમાં તીક્ષ્ણબુદ્ધિના બે નિષ્ઠાથી-ઓને રાખી સભાને ખરો ઉપદેશક-છે કાર્ય શીખવના માટેના હરાવ.

(૧૨) જ્ઞાનાંક શુભ પ્રસંગોમાં સભા તરફથી આવતા ઉપદેશ વિભાગ, અનાયાતપ, ઔપધાલય, ટ્રેક્ટપ્રચાર વગેરે ખાતાઓને શક્તિમુજબ મદદ આપતા રહેવાની સૂચના.

(૧૩) સંસ્કૃત તથા ધાર્મિક વિદ્યાની સુસ્થાઓને મદદ આપવા માટે સભા પ્રસંગે જે કંઈ થાય તેમાંથી અડધી રકમ સભા ખાતે અને અડધી રકમમાં જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય મોરેના, સ્વાદાદમહાવિદ્યાલય કશી, મધુરા મહાવિદ્યાલય, અને કપૂલ લક્ષ્યર્થ-અમ હસ્તીનાપુરને સરખે ભાગે વેચી આપવાનો હરાવ.

(૧૪) જૈન સાહિત્યને પ્રકટ કરી તેનો પુષ્ટકા ફેલાવો કરવાની સૂચનાનો અર્થાત અગત્યનો હરાવ.

(૧૫) દર વર્ષે સિદ્ધવરૂટ પર મેળો બરવાનો હરાવ થવો.

(૧૬) ૬૫૦ ઉપદેશક ખાતે, ૫૦૦ વિદ્યાવિભાગ, ૧૫૦૦ ઔપધાલય વિભાગ, ૬૧૦ દ્વૈતર અને કલાકે ખરચ, ૨૦૦ માસિકપત્ર માટે, ૨૦૦ બે ઉપદેશકો તૈયાર કરવા માટે, ૫૦ જીવદયા ખાતે, ૫૦ પ્રાચીન શોધખોળ માટે તથા પરચુરણ મળી રૂ. ૨૫૨૫ વાર્ષિક ખર્ચાનું બજેટ મંજુર થવું. ઉપર મુજબના તથા બીજા પરચુરણ કરાવો થયા હતા, જેમાં એકજ સોનિમાં ૫૨૨૫ સંખ્યા કરવા માટેના હરાવમાં કંડી બુદ્ધિના કેટલાક ભાષાઓએ વિરોધ ઉભો

કર્યો હતો પણ તેને શાંતથી દાખી દેવામાં આવ્યો હતો.

[સંઘમાં ભારતવર્ષીય જિ. જૈન કોંગ્રેસ પરિષદની એક ત્રણ દીવમ સુધી પૂરીઓના સા. શ્રામતી સુદ્યાપાદના પ્રમુખના નિર્ણય થયે હતો, જેમાં ૬૦૦ સ્ત્રીઓ દાખર હતી જેમાં સંખ્યાએ સ્ત્રીઓ વધી અને શાંતિજનનના માટે ઉત્તમ વ્યવસ્થા આપેલું હતું, તેમજ જૈન મહીસારન શ્રામતી મગન બહેન, શ્રામતી કચનખાઈ, શ્રામતી બેસર-ખાઈ, શ્રી રતનખાઈ સા. શુભાખાઈ, શ્રી દેવી બાઈ વગેરેનાં અનેક વિષયો ઉપરના વ્યાખ્યાનો થઈ. દાનવીર શેઠ માણિક્યંદજના મૃત્યુમાટે તથા જીવકાર બહેનના મૃત્યુ માટે શોક, સ્ત્રી ભતિના સુધાર માટે શ્રાવિકાશ્રમે અને કન્યા-શળાઓ દરેક સ્થાને સ્થાપવાની જરૂર, વિષય એને એવી કેળવણી આપવાની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ કે જેથી તે અધ્યાપિકા અને સમાજ સેવિકાનું કાર્ય કરી શકે. બાળ લગન, કન્નેડ, કન્યાવિક્રય, ફટાણા ગીતો, કુદેવ પૂજા વગેરેના ત્યાગ કરવાની સૂચના વગેરે પાંચ હરાવો થયા હતા તથા ભારે પ્રશંસનીય આ પસંજે બે થયું છે કે શ્રામતી બેસરખાઈએ રૂ. ૨૫૦૦૦ની રકમ સ્ત્રી કેળવણીને ફેલાવો કરવામાં અર્પણ કરી છે. તથા સભામાં આશરે ૪૫૦ હરાયા હતા.

વળી માળવા પ્રા. સભામાં આશરે રૂ. ૨૦૦૦ હરાયા હતા તેમાંથી અડધા સભાખાતે રાખી બાકીના ચાર મંચાઓને અપાયા હતા તેમજ જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય મોરેનાને માસિક અશરે રૂ. ૭૭૫ની અને ગરીબા સ્વાદાદ મહાવિદ્યાલયને રૂ. ૧૫ની માસીક મદદ મળી હતી.

આ મેળા પ્રસંગે તા. ૬મીએ પૂજ્ય વિદ્વાન સમાસ થઈ જલયાત્રાનો મોટો ઉત્તમ થઈ ૧૦૮ કળાથી શીજીને મહાભિષેક થયો હતો તેમજ માળવાના યથાવતી પોરવાડ લાહોની એક સભા પણ થઈ હતી અને તેમાં સામાજિક તથા ધાર્મિક ઉત્થાન માટે પં. લોહારામજી, બાપુ મહાવીરમહાલ પાંડે, અને પં. અંશીધર શાસ્ત્રીને કાર્યકર્તાઓ નીમવામાં આવ્યા હતા અને પાંચ ખર્ચાથી આખી કેટલાક સભાસંદે નીમાયા હતા.

સ્વીકાર-સમાલોચના:—સ્થાનાભાવને લીધે આવતા અંક માટે મુલતવી.

હાઈકોર્ટ જડજ નીમાંયા:—લાલા જુદા મંદરલાલ જૈની એમ. એ. વેરીયર પટ-લો હંદોરમાં હાઈકોર્ટના જડજ નીમાંયા છે. દિ. જૈનોમાં જડજની પટ્ટી મલ્લવનાર મી. જૈની ઘણું કરીને પ્રથમજ છે.

દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર જૈન સમાની વેઠક:—દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર જૈન કોન્ફરંસની વાર્ષિક વેઠક તા. ૨૭-૨૮ ડિસેમ્બરે (પોપ સુદ ૧૦-૧૧) વેલગામમાં મલ્લનાર છે, જે

માટેની સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ રા. સા. સંગાપ્પા મલ્લાપ્પા અંકલે ઑ. મેજીસ્ટ્રેટ અને મરમાપ્પા પદમાપ્પા પાટીલ મંત્રી નીમા-યા છે. કોન્ફરંસમાં પ્રમુખત્વ સ્થાન શ્રીમંત આપ્પા સાહેવ દેશાઈ હનગંડીકરને આપવામાં આવનાર છે. સમય ટુંક હોવાથી સ્વાગત કમીટીએ તાકીદે કામ ઉપાડી લીધું છે અને એમાં ભાગ લેવાને સર્વેને જાહેર આમંત્રણ અપાયું છે. એ સંબંધી પત્ર-વ્યવહાર કરનારે વી. દેશાઈ પાટીલ, મંત્રી જૈન પરીપદ-હોસુર (પલગામ)ને લખવું

તમેએ આએ નામ જીયું કે ?

તમારી ખાત્રી
માટે એક
શીશી

દુન્યા હેર આઈલ.

જંદર
ખરીદ્યો

અમારે જીનો અનુભવ જાતી દુખરેખ સાથે જમાનાન અનુસરતું બનાવેલું છે.

અકલા આનાનો રેટ

મોઠસવાથી સેગપલ

ફી મોકલી આપવામાં

આવે છે.

ડનીઆ હેર આઈલ

મધુર અને સુરાસીક ખુશ

બોથી લોકપ્રિય થઈ પડેલું છે.

દુન્યા હેર આઈલ.

ખી જતાં વાળને

અટકાવી માયાને

થંકા પે છે,

દુન્યા હેર આઈલ.

ચાહુ વપરાયથી ખાસને

મ અને ચળકાટવાળા કરે છે.

દુન્યા હેર આઈલ.

જાનુઆના કેસ સાથે

ખુશમુરતીમાં દસ પળો

ખારો કરે છે.

દીમત બાટલી ૧ના ૧૨ આના. પોસ્ટ ચાર આના.

એકલા બનાવનાર- એ. ઈ. પાટનવાળા

શાહપાલા લેન-મુબઇ.

ચરેચર ગજવજ !

અધિપતિરાજ પળ વડા અજાયબ મગજનાજ છે
હોં ! ધીરનિર્વાણ સચિત્ર ચાસ અંક તે વસ
કંદ નમુનેદાર પ્રંથજ છેને ! ટાટલ જોડ-
નેજ વસ મનની ઉત્કંઠા ડહાણને ડહાણકુદ
થડ જાય કે અંદર તે કોણ જાણે શું અવનવા
લેલો અને ચિત્રો હયો ! જેવો વહારનો દેશાવ
તેવોજ અંદરપેળ સાહિત્યનો ગંજાવર ઢગલો !
કોણ જાણે ઘટલા લેલો ક્યાંથી પેદા કર્યા ?
અને કોણ જાણે ઘટલા આકર્ષણીય ચિત્રો
પળ ક્યાંથી દૂંદી લાગ્યા ? ચિત્રો આમ તો ૪૯
ફહેવાય, પણ મોઝા મોઝા મુખોમાં એકેકમાં
૨૫-૩૦-૪૦-૫૦ એમ ગણીને તો ૪૦૦
૫૦૦ પહેરાના દર્શનનો લાભ ! અને વચ્ચે
ચોઈનો, પાટચાહાઓ, સમાજો, તીર્થો, સ્વાર્થ-
ત્યાગી ચોરો, પંડિતો, દાંતારો ધીમેરેના ગુણોનું
અવલોકન કરી, તેથી જે હૃદય ઉપર અજય
જેવી છાપ પડે, તે તો જુદી. ચરેચર આ મહાન
ચાહસ છેડી સંપાદકજી ગજવ કરે છે અને
મિષ્ણાત્વમાં હૃવતી કોમને તારત્રી લાવવા
એકલે હાથે સમુદ્ર ઢોલે છે, એમાંતો જરાય
કેર નહિ ! !

ૐ ૐ ૐ ૐ
એ તે લેલો કે જ્ઞાનનો મંડાર !

એ ગંજાવર પોથામાં લેલો પણ એક
થે મર્યાના નહિ, પણ હિંદી, ગુજરાતી, સંસ્કૃત,
મરાઠી, અંગ્રેજી, પ્રાકૃત ધીમેરે સાત ભાષાના !
લેલકોપ પણ એવા લેલો રત્ન કર્યા છે કે જાણે

થાઈમાંજ સમુદ્રનો સમાવેશ !, ઉપદેશ
લે અને હૃદયને કોમલ કરી પ્રાણ કરે તો
ચીંચા પથ્થર જેવો સચત હૃદયનો મિષ્ણાત્વમાં
મસ્ત થયેલો પણ મુશરી જાય, પણ સમજે ત્યારે
કેની-એ કાને સાંભળી વીજે કાને કાઢી
નાંચતું નથી ? “ દિગંબર જૈન ? ”
તો પોતે જોડે પુરા જોરથી અને ડોરથી
વજાધુજ જાય છે, જાણે પોતાનો પહેલો નંચરંજ
જૈનોના સમાચારપત્રોમાં લઈ બેઠું હોય તેમ !
અને જાણે આશ્વા હિંદના જૈનોમાં ઉપદેશ !
અને વિદ્વાનો મંડાર પુરો કરવાનો ફજારો
લઈ બેઠું હોય તેમ ! ચરેચર આજે કામ આજ
સુધી કોઈએ કરી વતાવ્યું મારી તો જાણમાં
નથી, પછી તમો જાગતા હો તો ફહેજો !

ૐ ૐ ૐ ૐ
વંદાનો પાકો નિશ્ચય.

વંદો તો એ પોથો જોડે દિગંબર થઈ ગયો !
શું વાંચું ને શું રહેવા દડું ? ક્યારે વધું વાંચી
નાંચું ? એમ મનમાં તલપાપડ થાય, પહેલાં
તો વધાં ચિત્રોજ જોડે ગયો, પણ તેમાં
વચ્ચું શું ? એ વધાં કાગળનાં પુતળાંને બોલવું
ત્યારે કેની ? પણ ડાહ્યાડમરા અધિપતિજીએ
ચિત્રપરિચય આપ્યો છે, તે વાંચ્યો ત્યારે તે
વધાના ગુણોનું ફરફ ભાન, મને પણ
સમજાણું કે આવા આવા વિરલા પણ દુનિયાનો
પદમાં પડ્યા છે સરા ! પછી વાંચવા માંડ્યા
લેલો, એક મૂર્કું ને વીજો વાંચું ને એમ થાય કે
હમજાંજ વધા વાંચી નાંચું, પણ એમ તો ફરફ
વચ્ચું નહિ ! આજે સ્વાધ્યાય તરીકે રોજ
ચોઈ થોડું વાંચી તેનું રહસ્ય સમજી પૂરું કર્યું,
ત્યારે નિરાંત વચ્ચી. મલા વાંચકો ! તમો પણ
મારી પેટે વધો પુરેપુરોજ વાંચજો, ઉપલ-
કીયું કરી અમહાઈપર ધૂલ સાતો નહિ

નાંચતા ! નહિતો સંપાદકજીની જેદમત ને મહેનત નકામી વગર પાળીએ ટૂંકી જશે ! અને “ ભેંસ પાસે ભાગવત ” જેવી કહેવત સાચી ઠરશે માટે તેવું કંઈ નહિં કરતા હોં ! !

કહેવા કરતાં કરી વતાવે તે !
 સાસ અંકમાંથી સમાવેશ કરો
 વાંચી-વંદો તો દીલગીરી અને સુશી એમ-ને
 વેદેલામાં તળાયો ! અજાયબી એટલા માટે કે
 એકજ વર્ષમાં સંપાદકજીના શિરપર પોતાના
 કુટુંબના સામટાં ચાર માણસના વિયોગની
 અસહ્ય આપત ! અને સુશી એટલા માટે કે
 ગમે તેવા સંકટો છતાં પોતાનું કોમસેવાનું
 આરંભેલું કાર્ય નિહરતાથી કર્યાજ જાય છે.
 અને પોતે રસ્તો ચતાવી, કહ્યા કરતાં કરી
 ચતાવી આગલ ડગલું ભરે છે. માતાના સ્મર-
 નાથે પળ રૂ. ૧૫૦) શાસ્ત્રદાન માટે કહાડ્યાજ
 છે. પ્રથમ પોતાની પત્ની માણેકચાઈના
 સ્મરનાથે પળ “ સુદર્શનશેઠ ” નામનો
 ગ્રંથ વહેંચ્યો હતો. વઢી વ્હેન નાનીવ્હેનના
 સ્મરનાથે ગયા વર્ષમાં “ જંવૂસ્વામીચરિત્ર ”
 ગ્રંથ વહેંચ્યો હતો અને વઢી માતુશ્રીના સ્મરનાથે
 પળ કોઈ ઉપયોગી ગ્રંથ મેટ વહેંચી પોતાની
 શાસ્ત્રદાનની જિજ્ઞાસા પૂર્ણ કરશે ! આપણી
 સ્વડતી કોમમાં શાસ્ત્રદાનનો રસ્તો સુલ્લો
 કરનાર આપણા એ ઉત્સાહી સંપાદકજીજ છે.
 એઓની વિચારશક્તિને પળ ધન્ય છે ! એવા
 એવા રસ્તા પળ ક્યાંથી શોધી કહાડે છે ? કે
 પોતે તે રસ્તે જાય અને વીજાઓ પળ તે રસ્તે
 જવાને લલચાય, અને સાથે સાથે કોમનું પળ
 કલ્યાણ થાય. દાન તે ણુંજ નામ કે જેથી
 આત્મકલ્યાણ થાય અને ભવઘ્રમણાનાંથી છૂટ-
 વાનો રસ્તો મુક્તે.

આમાં પળ સંચાતાળ !

જેમ આપણે ગુજરાતમાં મટ્ટારકજી, મહા-
 રાજ (!) ને મલ્લપઢની ; ગાદીએ વેસાડવાની
 સંચાતાળ ચાલતી હતી, તેમ હાલ દક્ષિણમાં
 લાતુરની વિશાલકીર્તિજી મટ્ટારકની ગાદી-
 પર એક લાસા ચાર વરસના ઠરેલ બુદ્ધિના !
 પોરીયાને ગાદીપર વેસાડી દેવાની સંચાતાળ
 ચાલી રહી છે ! એ વેસાને શું ધોલશે તે તો
 વેસાડનાર જાણે ! પણ આવી જોશમમરેલી
 વાતમાં સંચાતાળ શાની ? શું એવું મમતામ-
 તીથી કાર્ય કરી પંચના વનેલા શેઠીઆઓ
 કોમનું કલ્યાણ કરવાની ઇચ્છા રાહેતા હશે ?
 કે આમાં પોતાનું કંઈ માન સમજતો હશે ? પ્રયુ
 જાણે તેઓના મનની વાત તો, પણ વિચારપૂર્વક
 અને સમયને અનુસરી સલાહસંપથી જે કાર્ય
 થાય તેમાંજ એકંદરે લાભ છે, વાકી મમતનું
 ફઝ આશરે પશ્ચાતાપમાંજ ઘણી વલ્લતે આવે
 છે, તેમ નહિ થાય તો સારું.

વિદ્યાદાનમાં વિગ્ર !

વિદ્યાપ્રેમીની શ્રીમતી માળાચાઈએ પોતાની
 હયાતિમાંજ વડવાહમાં બોડિંગ માટે દશ હજાર
 રૂપીઆનું દૂસ્ત કરી પોતાની જીંદગીનું સાર્થક
 કર્યું હતું, ત્યારે હાલમાં તેમના કોઈ ધર્મપ્રેમી (!)
 વિદ્યાવિરોધી જેઠજી જે ઘણા વર્ષથી તદ્દન
 બુદ્ધોજ વ્હેવાર ચલાવતા હતા, તેઓશ્રી વહાર
 પડ્યા છે અને દૂસ્તીઓ ઉપર સ્વાસો ચૌદ
 હજારનો દાવો માંડ્યો છે. એ પળ ટીક !
 સ્વાર્થ માટે પરમાર્થને પળ પાટું મારનારનો
 દુન્યામાં ક્યાં દોટો છે ? દાન કરવું તો દૂર
 રહ્યું, પણ દાન કરેલું પળ હોડ્યાં કરવાની
 તજવોજ એ તે કેવી પરમાર્થતા ! પરમાત્મા
 સદ્બુદ્ધિ પ્રેરે અને એવા કુવિચારો દૂર થાય !

ऊधरो के जागरो !

वार ! पण आपणी मुवाई प्रांतिक सभा-
वाईने होणसाल कोई नोतरं-तेहुं केम नथी
करता ? शुं ए बहुपोलां वाईनो खरच भारी पडी
जाय छे के ? शुं ए वाईना उपदेशार्थी मन-
गमतां मिथ्यालय कार्यों करवामां खलेल पडी
जाय छे के ? शुं पंडीतोना ने विद्वानोना उप-
देश सांभळवानी कोईने कचि नथी ? ए छे
शुं ते कोई समज पडती नथी, पण हुं तो जाणुं
हुं के ए वाईना पवित्र कदम जे जेतीर्थोपर
अने जे जे स्थळे थयां छे त्यांनी स्थिति,
रीतभात अने व्यवस्था सुधर्या बिना
रही नथी, माटे धर्मप्रेमी अने सुधारना
जिगासु बंधुओए अवश्य ए वाईने नोतरी परे-
णागत करी एओना पवित्र हृदयनो परिचय
लेयों जोईए, तो खरंर कोईने कोई फापदे
थरोज. याकी वर्ष खाली जशे तो उलटी ए
वाई आळसुं बनी जशे अने विद्वानांना भेजाने
काटे चडशे ते शुदो ! माटे जलदी नोतरं दो !!

विनोदी.

रंगीन चित्रा

स्वर्गाय श्रीमान् दानवीर जैनकुलभूषण
सेठ मारणिकचंदजीके रंगीन चित्रकी कुछ
प्रतियां अलग तैयार कराई गई हैं । ऐसे
दर्शनीय चित्रसे अपने कमरेकी शोभा
बढ़ाना हो तो शीघ्रही मंगाईए । मूल्य
सिर्फ दो आने ०)

जैनतिथिदर्पण सचित्र (वीर सं.
२४४१) मूल्य-०)

बुकमार्क सचित्र खास अंक १२ प्रति ०)-

मिलनेका पता-

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत ।

Surat.

त्तळावना स्थिर जळमां जेम चंद्रनुं
प्रतिपिंथ साफ माळुम पडे छे, तेचीज
रति साधु पुणपना प्रशान्त निर्मळ
हृदयसरोवरमां प्रेमचंद्रनी सुधामय मूर्तिनो
प्रकाश देखाई आपे छे.

२. प्रकृतिनो रमणीय देखाव जोई जे
मनुष्य सर्वांतःकरणधी प्रकृतिपर सुगंध नथी
भता, जेओ प्रकृतिमां व्याप्त थई प्रकृतिने
अनेक रमणीय रूपधी सजनार अचिंतनीय
ज्ञानमय परमेश्वर (आत्मा) ना मंगळमय
करकमळने नथी जेता, एमनुं हृदय तहन
कटोर छे, एमनुं मन संसारनी नीची जमीन
छोडी उपर तरफ जवा इच्छतुं नथी.

३. संसारपथमां भ्रमण करतां हमे
कंटाळी गया हो, तो एकवार प्राणाराम अनन्त
शांतिना निकेतन परमपिता (आत्मा) नो
आभय लो, जेथी तमारी सर्व ज्वाळा शांत
थई जशे.

४. युवावस्थामां रिपुकूल (पशुपि) ना
अत्याचारनी पीडाथी छुटकारो लेवा चाहता हो,
तो प्रेममय परमात्मा (आत्मा) ने प्रेमना
अगाध बंधनधी बांधी राखो.

५. वृद्धावस्थाना जीणे शरीरमां शक्ति
नहीं रहेवा छतां पण मनना प्रशान्त भावने
स्थिर राखवा चाहता हो, तो सर्व शक्तिवान
मंगळमय पिता (आत्मा) उपर विश्वास
राखतां न्हानपणधी शोभो.

६. हृदयक्षेत्ररूपी मरुभूमि सुंदर उद्यान. केवी रीते बनावी शक्या ? प्रथम पश्चात्ताप द्वारा हृदयक्षेत्रने सारी रीते साफ करो, वैराग्य द्वारा भूमिने बराबर तैयार करो, अविश्वासरूपी पावरणने दूर करो, अने ज्ञानरूपी सूर्यना सापथी, स्वर्गीय प्रेमरूपी वर्षादधी, अविषमता रूपी पवनना वावाधी, सद्गुरु की नीज आपोआपज उगी नीकळसे प्रसन्न, प्रीति, दया, कृतज्ञता, विनय, धर्मरूपी कुसुम स्वयं खिली नीकळसे अने हृदयक्षेत्र सुंदर फूल अने सुखद फलधी सुशोभित उद्यान बनी जशे. अध्यात्मिक कृपिविद्यानु तत्व ते आज छे.

७. जे अक्षय अपरिभित धन मेळववाधी मन अने आत्मानो बधी आशाओ तृप्त थई जाय छे, जे धनने मेळव्या पछी “आ क्यां राखुं, कोई चोरी जशे तो नहीं ?” इत्यादि दुश्चिन्ता अने उद्वेगना विचारधी पीडाता नथी अने सर्वधी अधिक जेनी प्राप्तिधी समस्त जगत् तृणवत् गणी त्याग करी शक्या छे तेज धन परम धन छे.

८. जे ज्ञाननो उदय यवाधी भ्रम, संशय, कुसंस्कार अने बधी जातना असत्यनो अस्त थई जाय छे अने हृदयमां सत्ताहस तेमज अमित बळनो संचार थाय छे, जे ज्ञान मनुष्यने घास प्रमाणे नम्र अने विनयी बनावा दे छे अने तेने प्रकृतिना देवता तरफ लई जाय छे तेज यथार्थ ज्ञान छे.

९. समुद्रना गर्भमांथी रत्न काडी लाववा माटे मनुष्य पोताना प्राणने हथेलीमां राखी पाणीमां डुबकी मारे छे; छुं तमे धर्म-तत्त्वना लाभ लेवा माटे प्राण सट्टेना आवा कष्ट स्वीकारी शको छी ?

१०. एवो कदी पण ख्याल न करोके, दुष्चाराजिवाण बनवाधी पोतानेज नुकसान थाय छे; परन्तु तमारा दृष्टान्ते जोई सेंकटो मनुष्य पोताना जीवनने कलंकित करो एटव्या-माटे सावचेत रहे अने पोताना जोतमदारी रहमो !
• आ. अ. शाह.

श्री. सौ. कंचनवाई
श्राविकाश्रम खुलगायां ।

रु. १०००००)के दानकी व्यवस्था ।

जिस इन्दौर (इन्द्रपुरी) नगरकी जैन समाजमें कुछ समय पहले स्त्रीशिक्षाका नाम तक न सुनाजाता था, स्त्रीशिक्षाकी तो बात ही क्या ? बालकोंकी शिक्षाका भी कुछ ध्यान न था, हर्षकी बात है कि वह सौभाग्य भी धीरे-धीरे आ पहुँचा कि लोगोंका ध्यान शिक्षाकी तरफ पहुँच गया और बालकबालिकाओंका शिक्षित होना परमावश्यक समझाजाने लगा ।

आपको ये समाचार तो पूर्व ही मिल चुके है कि इन्दौरके दानवीर सेठोंने बालकोंके लिये विद्यालय खोल दिये, जो वर्तमानमें योग्य रीतिसे काम कर रहे हैं । हर्ष ! और परम हर्षका स्थान है कि इन्दौरमें श्रीमती सौभाग्यवती कंचनवाई (धर्मपत्नी दानवीर सेठ हुक्मचंदजी सा.) के रु. एक लाखके दानसे स्त्रीशिक्षाके लिये भी विद्यालय “श्री कंचनवाई दि. जैन श्राविकाश्रम” नामका मिति पौष वदी १ गुरुवारको बड़े उत्सवपूर्वक खुलगाया जिसका संक्षिप्त वर्णन इस प्रकार है—

गुहर्तकी सूचना पत्रद्वारा अनेक स्थानोंको की गई । श्राविकाश्रममें भारती

होनेवाली श्राविकाओंको भी सूचना दी गई तथा बम्बई श्राविकाश्रम व इन्दौरकी महिलाएं निमंत्रित की गई, तदनुसार ४ श्राविकाएं भर्ती होनेवाली आईं और श्रीमती मगनबाईजी मय श्राविकाश्रमकी श्राविकाएं सहित पवारी और शहरकी महिलाएं भी उत्सवमें सम्मिलित हुईं। आश्रमका मकान दर्शनीय हो रहा था और बेन्डबाजा अपनी मधुर और सरस ध्वनिसे आनंदको लहरा रहा था और मानों श्रीमतीजीके इस परमोकारका यशोगान ही कर रहा था।

प्रथम सर्व महिलाएं श्रीमतीजीकी हवेलीपर एकत्र हुईं। वहांसे सर्व गहिलाएं बेन्डबाजे सहित नगरके प्रसिद्ध मार्गोंद्वारा मङ्गलग्नन करती हुई मङ्गलकलश श्री ताराबाई सुपुत्री सेठानीजी, जिनके आगे लिये हुए चलती थी, श्राविकाश्रमके मकानको आईं। वहां आकर कलश-स्थापन, सरस्वती पूजन, वास्तुविधानादि मङ्गलाचार योग्य रीतिसे हुए। श्रीमान् सेठ कल्याणमल्लजीकी मातेश्वरीके सभापतित्वमें कार्य प्रारंभ हुआ। प्रथम श्रीमती लळिताबाईने आश्रमकी आवश्यकता दिखाई और श्री. मगनबाईने भी इसीपर कहा। इसके बाद श्रीमती सेठानीजीने भी अपना भाषण कहा, जिसमें आपने प्रगट किया कि ये लघु संस्था स्त्रियोंके उपकारके लिये आप सबकी

सहायताकी पूर्ण आशापर ही खोली गई है। इसको उन्नति देना आप सब समाजका कर्तव्य है। इत्यादि विवेचन करते हुए अपनी लघुता प्रगट की, जिसको सुनकर सबकी हस्तोप हुआ और आपकी सबने मुक्तकंठसे प्रशंसा की। पश्चात् ४-५ बाइ-योके नाम रजिस्टरमें लिखे गये और मङ्गलाचरणपूर्वक पाठप्रारंभकिया की गई। अन्तमें श्रीमती सेठानीजीकी तरफसे उपस्थित समूहका फूलोंके हारसे सन्मान किया गया और मिठाई भेंट की गई और श्रीमतीजीने सर्व महिलाओंको धन्यवाद दिया और इस उत्सवमें सम्मिलित होनेका आभार माना। इसप्रकार इस आश्रमका प्रारंभिकोत्सव आनंद सहित हुआ।

। श्राविकाओंको विशेष सुभीता।

इस आश्रममें सर्व प्रकारका योग्य प्रबंध किया गया है। इसमें श्राविकाओंको धर्मविद्या पढ़नेके साथ २ दस्तकारी, कसीदा काटना, सीना, पिराना, और गोटाका काम तथा अन्य गृहस्थाश्रम संबंधी सर्व कार्य पूर्ण रीतिसे सिखाये जावेंगे जिससे लौकिक और धार्मिक कार्योंमें प्रवीण बनेंगी।

इसमें पढ़ानेवाली सुयोग्यसदाचारीणी स्त्री अध्यापिकायें चुलाई गई हैं धर्माध्यापिकाका कार्य वर्तमानमें श्रीमती लळिताबाईजी कर रही हैं। खान, पानका पूरा प्रबंध है। श्राविकाओंको सब जहरी

सामान आश्रमकी ओरसे दिया जाता है। प्रकोप होनेके कारण प्रथम ही इस भयंकर केवल घरके खाली कपड़े पहिने हुए रोगकी तत्काल गुण देनेवाली औषधि दाखिल हो सकती है। गृहस्त्रीके योग्य तैयार कराके सागर, दमोह, ललितपुर, कपड़े आदिका भी प्रबंध किया गया है। यहां झांसी, जबलपुर बीना, अमरावती, पन्ना, की आबहवा बहुत योग्य है। कोटा, टेहरी, गढ़ाकोटा, फीरोजपुर, अंबाला, जोधपुर, नेपाल, सिवनी, नरसिंहपुर, मोपाल आदि ५० ग्रामोंमें बहुतसे महामारियोंको भेजी गई। जिससे सैकड़ों रोगियोंकी प्राणरक्षा हुई। पश्चात् दुखार, स्वासकास, प्रदर, प्रमेह, अतिसार, मूत्रकृच्छ, घुग्घ और फूलफा अंजन, द्राद, व विच्छ, सर्पके विष उतारने आदिकी औषधियां तैयार कराके बहुतसे नगरोंको भेजी गई तथा स्वस्थानीय रोगियोंको भी वितरण की गई, जिनसे आज तक सैकड़ों रोगियोंको लाभ पहुँचा है।

श्रीमती सेठानीजीने देखरेखका कार्य अपने ऊपर लिया हुआ है। आप तन मन, धनसे इसकी उत्पत्ति करनेमें प्रयत्नशील हो रही है। इसलिये ऐसा सुभीता होते हुए नीमाड, बरार, वागड़, मालवा प्रान्तकी स्त्रियोंको विद्यासे खाली नहीं रहना चाहिए। जो पढ़नेकी इच्छुक श्राविका हों उनको शीघ्र अपना प्रार्थनापत्र भेजना चाहिए—

लाला हजारीलाल-मंत्री,
दानवीर सेठ हुकमचन्दजी दि. जैन पारमार्थिक
संस्थाएं, नशियां—ईन्दौर।

श्रीमती दि. जैन प्रां. सभा मालवाका

● शुद्ध औषधालय । ●

हर एक औषधि विनामूल्य ।

यह औषधालय प्रस्ताव नं. २ ता. ८-५-१४ के अनुसार खोला गया है जिसका उद्देश्य सर्वसाधारणमें अमूल्य शुद्ध औषधियां वितरण कर सदाचारकी रक्षा करना है।

जिस समय इसका कार्य प्रारंभ हुआ था, उस समय बहुतसे ग्रामोंमें हैजेका अधिक

इस औषधालयसे एक स्थानके कई महाशय औषधियां मंगाते हैं। उनको अलग-अलग औषधियां भेजनेमें बहुत परिश्रम पड़ता है, इससे हम चाहते हैं कि प्रत्येक स्थानके प्रतिष्ठित और धर्मात्मा सज्जन आवश्यकतानुसार एक जगह औषधियां मंगाकर वितरण किया करें तो बहुत सुभीता रहे। अतः जो इस परोपकारताके कार्य करनेकी इच्छा रखते हों वे निम्न पतेपर पत्रव्यवहार करें।

लाला भगवानदास, महामंत्री

दि. जैन प्रां. सभा मालवा-

कार्यालय-वडनगर।

काशीमें दशम वार्षिकोत्सव ।

गतवर्षकी तरह इस वर्ष भी श्री स्वाहाद महाविद्यालय-काशीका दशम वार्षिकोत्सव मिति पौष शुक्ल ९-१० ता० २५-२६ दिसम्बरको क्वीन्स कालेजके संस्कृत प्रोफेसर डॉ. टी. के. लड्डू, बी. ए. (कैन्टब) पी. एच. डी. (जर्मनी) के सभापतित्वमें मैदागिनी टाउनहालमें होना निश्चित हुआ है । संस्कृत व इंग्लिशके बड़े २ विद्वानोंको निमंत्रण दिया गया है । सर्व भाइयोंसे निवेदन है कि उस समय श्री पार्श्वनाथ व सृष्टार्थनाथस्वामीके जन्मकल्याणसे पवित्र काशी नगरीमें पधारकर श्री जिनन्द्रेदेवके दर्शन करें तथा विद्यालयके उत्सवमें सम्मिलित होकर बड़े २ विद्वानोंके धार्मिक व सामाजिक व्याख्यान श्रवण करें और विद्यालयका निरीक्षण करें । इस समय विद्यालयके छात्रोंको पारितोषिक वितरण किया जायगा वा वार्षिक रिपोर्ट सुनाई जायगी तथा आगामी इसकी उन्नतिके लिये विचार किया जायगा । सबसे बड़ा लाभ इस समयपर पधारनेसे यह भी है कि श्री शिखरजीकी यात्रा भी यात्रियोंको कम खर्चमें हो जावेगी क्योंकि इस मौकेपर बड़े दिनकी छुट्टियां हो जाती हैं और बड़े दिनकी छुट्टियोंमें इन्टर क्लासतक रेलका किराया आधा हो जाता है, जिससे एक तरफके किरायेमें ही आनेजानेका खर्च चरु सकता है । आशा है सर्व ही विद्यार्थी जैनहितैषी इस अवसरपर पधारकर अनेक लाभ उठावेंगे ।

प्रभुवाद बनाए।] देवेन्द्रप्रसाद-संजी।

कचकडांनी वस्तुओं के

वापरवा योग्य छे के?

"Humanitarian League"

नामनी अके जेरीयु उणी छे. उयउडां। माटे भीयानासिजा डायभाने देवुं नास-
रायक दुःखे देवामां आवे छे.
ते संजधी प्रथु लुटे लुटे स्थणे नगरेजेनारा-
ओओ ले पशुन सभ्यां छे ते ससङ्ग भ'उणीअ
अउडां इरिने छपायां छे. तेमांतु अके न्युथेडमां
प्रसिद्ध पता Evening Post नामनी पतमान
पत्रमा प्रथम छपायहुं दंडले नीअे प्रभावे छे:—

"At night the fishers conceal them-
selves along the shore as well as pos-
sible, and when the turtles come up
out of the water on the beach they
rush forth and turn them over on
their backs with iron hooks, leaving
them secure in this position until morn-
ing. It is the method by which the
scales are loosened which is the ro-
pulsive part of the business. The tur-
tles are not killed, as that would lead
to extermination in a very few years.
After capturing them the fishers wait
for daylight to complete the work.
the turtles are turned over again in
their natural position and fastened
firmly to the ground by means of
pegs; then a bunch of dried leaves
or sea-grass is spread evenly over the
back of the turtle and set afire. The
heat is not great enough to injure
the shell, merely causing it to separ-
ate at the joints. A large blade, very
similar in shape to a chemist's spatula,
is then inserted horizontally between

the laminae, which are gently pried from the back. Great care must be taken not to injure the shell by too much heat, and yet it is not forced off until it is fully prepared for separation by a sufficient amount of warmth. The operation, as one readily imagine, is the reverse of cruelty, and many do not survive it. Most of them do live, however, and thrive, and in time grow a new covering, just as a man will grow a new finger nail in place of one he may lose."

અર્થ—“રાતે માછીમારો કીનારા ઉપર જેમ અને તેમ કપાઈ રહે છે, અને જ્યારે કાચબાઓ પાણીની બહાર નીકળીને જમીન ઉપર આવે છે ત્યારે તે માછીમારો દોડી જઈને લોહાના આંકડા વતી તેમને ચત્તા કરી નાંખે છે, અને સવાર સુધી તેમને એજ સ્થિતિમાં રાખે છે. જે કીચાપી એ કાચબાની ઢાલ ઉતારવામાં આવે છે તે ત્રાસદાયક છે. કાચબાને મારી નાખવામાં આવતા નથી, કેમકે તેમ કરવાથી થોડાં વરસમાં તેઓ તમામ નાશ પામે. તેમને પકડ્યા પછી પોતાનું કામ પુરું કરવાને સવાર પડવાની માછીમારો રાહ જીવે છે. કાચબાઓને પાછા તેમની કુદરતી સ્થિતિમાં હિંદી પાટે છે (એટલેકે ઢાલ ઉપર ને પેટ નીચે) અને જમીનમાં ખેડેલી ખીલીઓ સાથે તેમને મજબુત બાંધે છે, પછી સુકાં પાંદડાં અથવા તો દરીયાઈ ઘાસ સરખું કરીને તેમની પીઠ ઉપર પાયરીને સળગાવે છે. ઠાઠ સાંધાઓથી છુટી પડે પણ તે બગરે નહીં એટલી ગરમી રાખવામાં આવે છે. પછી રસાયણસાક્ષીઓ વાપરે છે તેના જેવી એક મોટી છરી ઢાલ નીચે સીધી ધાલીને આરતે આરતે તેને કાચબાની પીઠ ઉપરથી કાપી લેવામાં આવે છે. અતિશય ગરમી થવાથી ઢાલને તુકસાન ન થાય તે માટે પછી સંભાળ લેવી જોઈએ, અને તો પણ પીઠથી તે ઢાલ છુટી પાડી સહાય તેટલી ગરમી ક્યાં લિના તે કાપી લેવામાં આપતી નથી. રાત્રી પણ મજબુત

સહેજે સમજી શકો કે એ ક્રિયા ધણીજ ઘાતકી છે અને ધણા કાચબાઓ તેથી મરી નય છે, પરંતુ ધણાપણે તેથી મરતા નથી; અને વખત જતાં માણસની આંગળી ઉપરથી ઉખરેલા નખ પાછો ફરે તેમ તે કાચબાઓને પણ નવી ઢાલ ફરે છે.

ઉપર પ્રમાણે જ્યાં સુધી બીયારા કાચબાઓ જીવતા રહે અને તેમને ઢાલ આવે ત્યાં સુધી ફરી ફરીને તેમને પકડીને ભયંકર દુઃખ દેવામાં આવે છે. માટે દરેક દયાળુ સ્ત્રીપુરુષની ફરજ છે કે એવી કૃત્રિમ રીતે મેળવેલી કાચબાની ઢાલ એટલે કચકડું તેનાં કરડાં, વીંટી, બરતન, ઘડીયાળની સાંકળી, કાંસી વગેરે વસ્તુઓ બનતાં સુધી વાપરવી નહીં. જ

જીનાગઢ.] લાભશંકર લક્ષ્મીદાસ

પ્રાર્થના

રા. રા. લાભશંકરે પોતાના ઉપરના અસરકારક લખાણથી કચકડાંનાલી વસ્તુઓ મેળવવામાં કેટલું ઘાતકીપણું વર્ણનમાં આવે છે તે વિશે વાંચનાર મહત્વને સારી રીતે ખ્યાલ આપી છે તેથી કચકડો, હાંપીદાંત વગેરે વસ્તુઓ બનતાં સુધી દયાળુ બાઈ બહેનોનાં વાપરે તેવી આશાથી આ હેન્ડબીલની ૫૦૦૦ નકલ પ્રાપ્તિ થી એવ દયા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડમાંથી પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી છે.

લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ બવેરી,

જ્ઞાન, મેનેજર, અવધ્યા. શા. પ્ર. ફંડ—સુ'બંધ.

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमेंहोती है और वही

पवित्र काश्मीरी केशर

रु. १] बोल] मिलनेका पता—
मैनेजर दि. जैन पुस्तकालय—सूरात

જૈન જીવન

અથવા

દૈવી જીવન.

(લેખ-વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ-સુબાઈ)

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

હવે આપણે બાકીનાં બે અંગ 'તપ' અને 'ભાવના' સંબંધી વિચાર કરવાનો રહે છે, જેમાંના 'તપ'ને પ્રથમ લઈશું.

દાન અને શીલ એ બેંદરમાનોને પાળનાર મનુષ્યનું સ્વભાવિક ગુણ છે. તેમજ મુક્તિ માર્ગે તપ, નિમજ્જન રહે એ દેખીતી વાત છે; પરંતુ તે છતાં તે બંને શરીરમાં મંગ એટલે ક્યારે-અનિષ્ટ તત્વો આવવાને બે કારણથી સંભવતા રહે છે એક તો માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર છે, પ્રમાદને પાત્ર છે; અને બીજા કે પ્રમાદથી બચવાના અભિપ્રાય શારીરિક, કે માનસિક અતિક્રમણ, અતિક્રમણ કે અનાચાર થઈ જવાનો સંભવ રહે છે. બે તોનાં બંને-અભિપ્રાય થતા શારીરિક અને માનસિક દોષોને બાળી નાખવાના ઇલાજ વખતસર ન લેવામાં આવે, તો તેના ઘણાં દોષો એકઠા થઈ ગંભીર નુકસાન પહોંચાડે એ દેખીતું છે. જેમકે શીલ સંબંધી બાંધવ તો પૈકી સાતમા વ્રતમાં નિયમીત અને મિતાહારી થવાનું ફરમાન છે, પરંતુ માણસ કોઈ વખતે સ્વાદને લીધે વધારે ભોજન ભંજ્યો કે આકર્ષક દ્રવ્ય લેવા ખાતર મોટીરાત સુધી ભજ્યો; આયુ વારંવાર જનવાથી તે બીમાર પડે, પણ બે એ શુદ્ધિનો દંડ કે એ ભૂલનું પ્રાપ્તિત તુરત લેવામાં આવે તો અનિષ્ટ પરિણામ ન આવે. જરૂર ઉપર થયેલા બોજને ઓછા કરવા લાંબણ કે ઉપવાસ કરવામાં અને આરામ લેવામાં આવે, તો મારી અસર એટલેથી દુષ્ટિ નથી. આ પ્રમાણે બાળતાં થતા દોષોની અસરને

આગળ વધતી અટકાવવા માટે એક અથવા બીજા પ્રકારની 'કુદરતી દવા' અથવા 'તપ'ની જરૂર રહે છે. તેમજ અવસાન-પ્રતિતિની ધાંધલામાં પડવાથી આત્મભાન ભૂલી જવાનો વિભાવરમણતા થાય છે, અસત્ય બોલાઈ જાય છે, અયોગ્ય કામ કરાઈ જાય છે, માનસિક શાન્તિ ગુમાવી બેસાય છે; પણ બે તે પછી એકાંતમાં બેસી સ્વાધ્યાય એટલે જ્ઞાનદાયક પુસ્તકોનું વાચન-મનન કરવામાં આવે, ધ્યાન, પશ્ચાત્તાપ અને જનસેવાકાર્ય કરવામાં આવે તો ગુમાવેલી માનસિક શાન્તિ પાછી આવે છે અને થયેલા દોષો ઓછા પડતા દૂર થાય છે. વળી પૂર્વજન્મનાં કર્મો પણ શિક્ષકમાં હોવાથી તદ્દને પ્રજ્વાળવા માટે પણ 'તપ'ની જરૂર રહે છે; આ પ્રમાણે પૂર્વના તથા વર્તમાનના દોષોને નિવારવા માટે-શારીરિક તેમજ માનસિક અતિક્રમણની અનિષ્ટ અસરોને નષ્ટ કે ઓછી કરવા માટે 'તપ'ની ખરેખર જરૂર છે.

તપ એ શરીરની અંદરના તેમજ મનની અંદરના ક્યારેને બાળી નાખવાની શક્તિ ધરાવતી આંધ્ર અથવા અગ્નિ છે; અને તેટલા માટે વિશ્વગુરુ શ્રી તીર્થંકરોએ તપને બે પ્રકારમાં વહેંચી નાખ્યો છે; 'બાહ્ય તપ' અને 'આંતર્યંતર તપ.'

બાહ્ય તપના સંબંધમાં આજકાલ જેટલી ઝેરસમજ ફેલાયેલી જોવામાં આવે છે તેટલી ભાગ્યેજ બીજા કોઈ વિષયના સંબંધમાં જોવામાં આવતી હશે. શરીર શાસ્ત્ર અને વૈદક શાસ્ત્રના જ્ઞાન વચરના ઉપરતપકેનું માત્ર પાત્રાત્ય ભાગ્યજ્ઞાન ધરાવતા લોકો બાહ્ય તપને એક માત્ર વહેમ-દુષ્ટિય કે શારીરિક શુદ્ધિ તરીકે ગણવાની મૂર્ખાઈ કરે છે; તદ્દારે ધર્મનાં સહસ્રોધી અવળગ્યા લોકો માત્ર લાંબણને જ આત્મકલ્યાણનો રસ્તો મની બેસવાની અને શારીરિક તથા માનસિક રિયતિનો કાંઈ પણ

ખ્યાલ કર્યા વગર ગળ ઉપરાંતની તપસ્યા કરી નિર્જળ બનવામાંજ એય માનવાની મૂર્ખાઈ કરે છે. અજ્ઞાનતાથી થતી બે છેડાની આ બુલોથી સમજી મનુષ્યે દૂર રહેવું ને ઇચ્છે છે, બાહ્ય તપની શરૂઆત ઉપર તપનથી પશુ સ્વાદત્યાગ, ઉણોદરિ, એવાં તપન ત્યાગ ઇત્યાદિથી કરવી ને ઇચ્છે. જો આને મસાલા બહુ ખાવાની ટેવ પડી હોય તદ્દમણે અમુક દિવસ સુધી સ્વાદત્યાગ રૂપી તપ કરવું, કે જેથી જીવ્હા ઉપર અંકુશ મુકવાની ટેવ પડે અને પાચનશક્તિને ઘણા મસાલાથી થતું તુકશાન અટકે તથા મનની ઉત્કેરાર્થ જાય એવી રિયતિ પણ એાદી થાય. વારંવાર ખાવાની ટેવવાળાએ, પેટ હાંસીને ખાવાની ટેવવાળાએ, અપચાની જીમ પાડનારે, અસ્વસ્થ મન સંબંધી ક્યારેક કરનારે ઉણોદરિ તપ કરવું અર્થાત્ બૂખથી પણ થોડું ખાવાનો નિયમ કેટલાક દિવસ માટે કરવો, કાંઈ વખત દિવસમાં એકજ વખત જમવું, બીડી-સોપારી-તમાકુ આદિના વ્યસનને તેટલા દિવસ બંધ રાખવું. આ બધી વાત 'તપ'ની શરૂઆતની છે. આ પ્રમાણે શરીરની ખોટી (અસ્વાભાવિક) ક્રિયા અથવા માગણીઓને અંકુશમાં રાખવાનો મહાવરો પાડ્યા પછી ભરવા જેવું બીજું પગલું "ઉપવાસ" છે.

ખાત્રાત્ત વિદ્વાનોએ-જુદ શરીરશાસ્ત્રના જાણીતા અને અનુભવી અભ્યાસીઓએ આજકાલ ઉપવાસની બાબતમાં ઘણી શોધખોળ કરી છે, ઘણા પ્રયોગો દ્વારા અમુક સત્યો-અમુક સિદ્ધાંતો શોધી કહાડ્યા છે; માટે અઃ સ્થળે જૂના શાસ્ત્રોના ઉતારા ન આપતાં આજની વૈદ્યવિદ્યા-આજનું સાયન્સ આપણને આ વિષયમાં શું સિખવે છે એજ કહી બતાવીશું. બરનાર મેકફેડન (Bernarr Macfadden) નામના અમેરિકન શોધકના વિચારો આ નીચે ટાંકામાં આપ્યા છે:-

શરીરમાં આહુ ઉત્પન્ન થતાં વિષો કે જે શરીરમાં લાંબો વખત રહેવાથી અનેક બીમારીઓ લાગુ પડે છે, તેવાં શારીરિક વિષોને બહાર ખેંચી કહાડી દૂર કરવા માટે ઉત્તમ રામબાણ ઈલાજોમાંનો ઉત્તમોત્તમ ઈલાજ તે 'ઉપવાસ' છે.

રોગોને સાજા કરવાને કુદરત જે જે ઉપાયો પુરા પાડે છે તેમાં ઉપવાસ એ સર્વથી અગત્યનો હિસાબ છે, એમાં કશો શક નથી. જે કાંઈ એવી ચીજ હોય કે જે ચીજથી બધા દરદનો ઉપજાય, તે માણસ સાજો ને તનદુસ્સ્ત. થઈ શકે, તો ઉપવાસને વાજબી રીતે તેવી ચીજ કહી શકાય; કારણ કે તે બધા ઉપોષમાં સર્વથી પહેલો ઉભો રહે છે. દરદનું જે ખરું કારણ છે તે શરીરમાં ઉત્પન્ન થતો અને એકઠો થતો તરફવાર જતોનાં એરોનો જથ્થો છે; અને તે એરો શરીરમાંથી બહાર કહાડવા માટે, બીજા બધા કુદરતી ઉપાયોમાંનો સર્વથી પહેલો અને અગત્યનો ઈલાજ તે ઉપવાસ છે.

ઉપવાસ કરવામાં જે મુશ્કેલી છે તે, મનનું સમાધાન કરવામાં છે, માટે તદ્દમાર મનમાં તદ્દન ખાત્રીપૂર્વક રહેવું ને ઇચ્છે કે, ઉપવાસ કર્યાથી અર્થાત્ બૂખ્યા રહેવાથી આપણે કુબળા થઈ કાલહવાસ થવાના નથી જ, અથવા તો થોડીક વારમાં જમીનપર ટૂટી પડી મરી જવાના પણ નથી જ, એવો કાંઈ પણ ભય રાખશો નહિ. લોકોમાં એવી રીતે મનાવું આવ્યું છે કે થોડો વખત પણ બૂખ્યા રહેવાથી માણસ મરી જાય છે; અને એવું ને મનથી માની લીધેલું હોય તો જરૂર તે માણસ બૂખ્યો રહેવાથી મરી જાય પણ ખરો. જે માણસને ઉપવાસનું જ્ઞાન નથી, જેને તે વિષેનો કાંઈ જ ખ્યાલ નથી તેવો માણસ,

જો સાત કે દશ દિવસ ઉપવાસ કરે તો મરણ પશુ પામે. કારણ કે તેણે મનથી માની લીધું છે કે જો માણસ તેટલી લાંબી મુદત સુધી જીવે તો જરૂર મરણ પામે. એ ઉપરથી મનનો શરીર ઉપર કેટલો કાબુ છે ત્હનો નિશ્ચય થાય છે. આ તકે મ્હારે ત્હમને જાણ મુકાતે. કહેવું નોંધવું છે કે, જેમ મનથી ઉપકું (ખેડું) કામ થાય, તેવી જ રીતે બીજી તરેહનું સાદું કાર્ય પણ મનથી કરી શકાય છે; અને જો ત્હમે મનની શક્તિ પ્રયત્ન છે એવું ખાત્રીથી માનો, તો ફક્ત મનથી જ કરીને ગમે એવી ભયંકર માંદગીમાંથી સાજા થઈ શકો; અને મને સાંગે થવાને માનેદક સંકલ્પ કાઢો, એ જ મનની બીજી શક્તિ છે.

દુકામ, ઉપવાસથી સાજા થવું હોય તો ત્હમારે સૌથી પહેલાં ઉપવાસ સંબંધી બધી જાતની ધાસ્તી અને ફીકર મગેમાંથી કઢાડી નાખવી.

ઉપવાસથી શરીરમાં શું અસર થાય છે ?

ઉપવાસથી શરીરમાંની બધી ગલીય અથવા જેરી વસ્તુઓ બહાર નીકળી જાય છે. એનો એક જાણીતો અને અજાણ્ય જોવો પુરાવો એ છે કે, ઉપવાસ દરમિયાન વારંવાર જીભ ઉપર થરો બાંધાયેલો માત્રમ પડે છે તથા ઉપવાસ વેળાએ મુખમાંથી દુર્ગંધ આવે છે. જીભ ખરાબ થઈ જાય છે, મ્હોંમાંથી ખદખો નીકળે છે, અને રાત્ર ખરાબ થઈ જાય છે; એ બધું એ દેખાડે છે કે ઉપવાસની ધણીજ જરૂર હતી પાચનક્રિયા કરનારા બધા અવયવો કે જેઓ અત્યાર સુધી હોજરીમાં ગયેલા ખોરાકને પચાવવામાં જ ધ્યાન આપતા હતા અને પ્રુષ્ટિકારક તત્વોને શરીરના બધા ભાગમાં વહેંચી આપવાનું કામ કરતા હતા, તેઓ (ઉપવાસ વખતે) પોતાનું કામ ઉત્ક્રાંતી નાખે છે, અથવા બીજા શબ્દોમાં

કહીએ તો ખોરાકને પાચન કરવાને બદલે, તેઓ એરને બહાર કહાડવાનું કામ કર્યા કરે છે, કે જે શરીરને તનદુરસ્ત કરવાની રીત કહેવાય; અને ઉપવાસથી દરદ સાફ થાય છે, ત્હનું મુખ્ય કારણ આજ છે.

સાધારણ સારી તનદુરસ્તીવાળા માણસના મ્હોંમાં (વાસ) ખરાબ હોવો નોંધવું નહિ, ખરાબ વાસ નીકળવા લાગે તો જાણવું કે દરદની નીશાની છે; અને જમ્હારે દરદની ઉપલી બધી નીશાનીઓ જણાય, તો પણ ત્હમો તે ઉપર ધ્યાન આપો નહિ અથવા ખેંદરકાર રહો. તો ત્હમારે ખાત્રીથી જાણવું કે, એક વખત એવો આવશે કે જમ્હારે ત્હમારું દરદ ધણી ભયંકર હાલતમાં બહાર આવશે, કે જેથી ધણુંખરું મરણ પશુ નીપજશે અથવા એવું ચાતુ (Chronic) દરદ થઈ લાગશે, કે જેમાંથી સાજા થવાનું બહુ જ મુશ્કેલ અથવા કેવળ અશક્ય થઈ પડશે. તેમાં ખાસ કરીને સાધારણ રીતે એટલે કે આજની પશ્ચિમ તરફની Allopathy નામની વૈદક વિદ્યાની ચાલુ રીતે જે ઇલાજો લીધા કર્યાં તો, તે ઇલાજો સાથે થોડાંધણું પણ ખોરાક આપવની શકિત હોવાથી, મરણ ચોકસાં નીપજવાનું જ.

જમ્હારે ત્હમે દુઃખથી પીડાતા હો ત્હારે, ખોરાક લઈ ત્હમારી હેજરીને તકલીફ આપવી એ ખરેખર એક ગુન્હો જ છે. આ વાત ખોટી છે એમ પુરવાર કરવા માટે કાંઈ પણ ડોક્ટર અથવા વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી (Scientist) ને હું ખુલી ચેલેજ કરું છું, (એમ મેક્કેન્ડન કહે છે.) જમ્હારે ત્હમે સખત દરદથી પીડાતા હો; જેવાં કે ફેફસાંનો વરમ (Pneumonia), તાવ, વગેરે વગેરે; ત્હારે ચોકસાં માનજો કે ત્હમારી નાડ ત્હમારો હૃદયમાં જ છે; આ બધાં દરદો જાતજાતનાં

ચિન્હો છે, તેનો અભ્યાસ કરો, તેઓ જે ચેતવણી આપે છે તે શીખો, અને જેવાં તે ચિન્હો નજરે પડે કે તુરંત જ ઉપવાસની રીત ચાલુ કરો. આ એક ઉપાયથી કરીને ઘણાંક પિકટ દરદોને ત્હમારા ઉપર ધસી આતાં ત્હમે અટકાવી શકશો, અને એ ઉપાયની સાથે સંભાળના ઉપાયો લેતા નજરે પડે તો ખાત્રીથી બંધવું કે, આત્મી પડવું, એ ત્હમારે માટે એક અસાધારણ બનાવ થઈ પડશે.

મ્હને યાદ છે કે મ્હારી છાંદગીમાં મ્હારા ઉપર "મ્યુમેનિયા" (ફેફસાનો સોજો) વગેરે દરદોનાં ચિન્હોએ તો ઘણીક વખતે હુમલો કર્યો હતો, પણ જેવાં તેઓ મ્હને આવતા લાગ્યા કે તુરંતજ, ચાર કે ૭ અઠવાડીયા સુધી ડુઃખી થઈ બીજાને પડી રહેવાને બદલે, તેમ યાચ તે આગમ્ય, આ ખરી રીત હું અપત્તાર કરતો, જેથી ૩ થી ૫ દિવસમાં હું તેઓનો છેડો આણી શકતો. એવીજ રીતે દરેક ગંભીર દરદોમાં પણ થઈ શકે.

જ્યારે ત્હમને લાગે કે ત્હમે યાત્રી ગયા છો અને ત્હમને સુસ્તી જેવું લાગે, જમ્હારે ત્હમારો કામ કરતાં અવયવો નકામા જેવાં થઈ જાય, જમ્હારે ત્હમારા મુત્રાશય (kidneys) તેઓનું કાષ્ઠાસરનું કામ કરતા બંધ પડ્યા હોય એવું જણાય, અને જમ્હારે ત્હમારા શરીરના કાંઈ પણ ભાગ ઉપર પિકટ સોજો (inflammation) અથવા ગરમીનું બેર બહાર આવતું હોય એમ ત્હમને દેખાય, તો તેજ વખતે, ત્હમારી દરજ છે કે તેઓને દાખી દેવાને પ્રયત્ન કરવો; જમ્હારે સુધી તે દરદોના પંચમાં સપડાઇ જાય ત્યાં સુધી કદી પણ ઉપર કહેલા તેમજ બીજા ઉપાય લેવાને થોડતા ના. જો ત્હમે આ સમયાંતરે ખાનગી રાખી તે મુજબ અમત્ર કરશો તો ત્હમારા ગકડરોને સંકડો રૂપીઆનું બીજા સુકવામાંથી બના

વશો, એટલું જ નહિ, પણ ઘણીક વેદના અને અગવડમાં જતા પણ બચી જશો, અને કદાચ ત્હમારી છાંદગીમાં કેટલાંક વર્ષોનો વધારે પણ થવા પામશે.

આ ઉપવાસના સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન મેળવે તો તે જ્ઞાન ત્હમને હજારોબલકે લાખો રૂપીઆની રકમો કરતાં વધુ કિંમતી થઈ પડશે; કારણ કે 'પહેલું' સુખ તે જાતે, નર્થા' છે.

'દરદ' એ અવયવોનાં કાર્યમાં થતી બલેલ છે. 'કેટલાક પ્રસંગોમાં ત્હમે એમ પણ કહી શકો કે 'દરદ' એ નબળી જીવનશક્તિ છે, અથવા તો જીવન શક્તિ (શરીરમાં છે તેવું) ઘટવાપણું છે; શરીરનાં કાર્ય કરતા સાંચાકામમાં કાંઈક બગાડ થયો છે. ત્હમારા ઉપર કાંઈક જાતના કીડાઓ (germs) એ આપીને હુમલો કીધો નથી, કે જેથી દરદ થયું હોય. અથવા તો કાંઈક વિચિત્ર જાતનાં સૂક્ષ્મ જંતુઓ (microbes) ત્હમે સ્વાસ વાટે ગળી ગયા નથી. દરદ જણાયું છે એવું કારણ એ છે કે, ત્હમે તે માટે તૈયાર થયા છો અર્થાત્ તેવી હાલત ત્હમે તૈયાર કીધી છે. ઘણાખરા દાખલાઓમાં, દરદનું કારણ એ હોય છે કે, ત્હમે કુદરતના કાષ્ઠાનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે, એટલે કે કાષ્ઠાથી ઉગતા ચાલ્યા છો, અને તેની શ્રદ્ધા તરીકે આ દરદને ત્હમે પાત્ર થયા છો; છતાં એ એક દારૂ તરીકે જ ગ્યાન્યું છે. તે કાંઈ એક દુસ્મન નથી; અને એ દુસ્મન નથી જ, એ વાત હું ત્હમારા મન ઉપર ખાસ દસાવવા માંડું છું. તે કાંઈ રાત્રે લગાડેને આવતો ચોર તરીકે છુપાડેને આવતું નથી; તેમજ તે કાંઈ ત્હમને હેરાન કરવા આવતું નથી. તે ત્હમને કાષ્ઠો જ કરવા આવે છે. તે ઘણાખરા દાખલાઓમાં ત્હમારા સ્થૂળ શરીરને સાફ કરવાને માટે જ આવે છે,

દરદ માત્ર એક જ છે અને તે સેંકડો જૂદા રસ્તાથી યદ્ય આવે છે ત્હેનાં હજારો ચિન્હો દેખાય છે. વેદ લોકો તે ચિન્હોને તરહવાર નામેથી ઓળખે છે; અને તે ચિન્હોને જૂદાંજૂદાં દરદો તરીકે નામ આપવામાં આવે છે; પણ તે બધાં એક જ દરદનાં 'પરિણામ' છે, અને અવ્યાસથી અથવા વ્યવહારોપયોગી રીતથી અથવા કુદરતી ઉપગોથી જેઓ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવાનું રહમત્તે છે તેવા દરેક મનુષ્ય માને છે કે; દરદ માત્ર એક જ છે, અને તે દરદ બહારની (Foreign) ચીજોથી એટલે કે નાસાયક ચીજો શરીરના લોહીમાં જવાથી થાય છે.

સરીરના જે જે અવયવો લોહી બનાવવાનું કાર્ય કરે છે, કે જેમાં ખરી જીવનશક્તિ રહેલી છે, તેઓ, (દરદ થાય ત્હારે બાલુધું કે) પોતાની દરને બરાબર અનુભવતા નથી; તેથી લોહીમાં જે કચરો ભેગો થયો છે ત્હેને સાફ કરવા તે કચરાને બહાર કઢાવેા નોંધે. પરન્તુ જ્ઞહારે આ કામ બળવનારા અવયવો અશક્ત થાય છે અને વિષમય પદાર્થને લોહીમાંથી બહાર કઢાવી શક્તા નથી ત્હારે ઝુંકેલી પડે છે, ત્હારે ઝુંચવણ ઉભી થાય છે, તે ત્હારે શરીરના અગત્યના અવયવોના કાર્યમાં ખલેલ પેદા થાય છે. જ્ઞહારે એ અવયવો શરીરમાંથી એ ઝેરોને બહાર ધોવી કઢાવવાને અશક્ત થાય છે, ત્હારે ત્હમારી જીંદગી ખયાવવાના ખરા ધલાજ તરીકે, તે ઝેરોને બહાર કઢાવવાને માટે અવયવોને તેઓનું હમેશનું (ખોરાક પચાવવાનું) કાર્ય કરતાં અટકાવી ઝેર દૂર કરવાના કામમાં રોકરની લગને સંચના કરવા માટે 'દરદ' દેખા દે છે! આ પ્રમાણે દરદ એક મદદગાર દારત છે!

હવે તો ૧૦ થી ૫૦ દિવસના ઉપવાસ કરવાનું (અમેરીકામાં) સામાન્ય યદ્ય

પડ્યું છે; અને જેઓએ એટલા ઉપવાસો કર્યા છે તેઓ ૧ હું મળ્યો છું. લાંબામાં લાંબું ઉપવાસ મહે જે સાંભળ્યો છે તે સીતેર (૭૬ દિવસનો) હતો. જે કે અનુભવ જેવું લાગે પણ ઉપવાસ એ જ અશક્તિ અને ખાધરાખ્યાથી દરદોને સાળાં કરવાનો ઇલાજ છે. એક ઉપવાસ કર્યા પછી, શરીર પોતાની મેળે, પોતાના ખરા (Ideal) નમુને દાર વળતવું પ્રમાણ મેળવે છે. અમેરિકાના કરોડપત્રી મી. કારનેહના

૩. ૬ કરોડની સખાવતથી સ્થાપેલી વિદ્યાલયમાં ઉપવાસની તપાસ.

સાથી વધુ અગત્યની અને પુરતો ભરોસો લોકોને આવે એવી વાત તો, " કારનેહ ઈન્સ્ટીટ્યુશન" (Nutrition Laboratory of the Carnegie Institution of Washington) કે જ્યાં ઉપવાસની તપાસ પુરતી ભેગવાઇ સાથે અને મોટા પાયા ઉપર " સાયન્ડ્રીક " રીતે કેટલોક વખત થયાં ચાલુ થઇ છે, ત્હેમાં કરવામાં આવેલા અખતરાઓ છે. વાંચનારને ખબર હશે કે, મી. કારનેહએ ' વિદ્યા ' ("સાયન્સ") ની શોધ-ખોળો માટે ઉપલું મહાન ખાતું સ્થાપવાને લગભગ નવ કરોડ જેટલા રૂપિયા આપ્યા છે. તે ખાતાનો વડો પ્રોફેસર ફ્રાન્સીસ ડી બેનીડિક્ટ (Frances D Benedict) છે, કે જે બહુ આગળ વધેલો અને ઉમંગી " સાયન્ડ્રીક " છે. એ પ્રોફેસરે એક એવો સંચો અથવા કહો કે એક ચોરડો બનાવ્યો છે, કે જેની અંદર કોઇ પણ માણસ દાખલ થાય તો ત્હેના શરીરના બધા અવયવોનાં કાર્યોની હીલચાલોની નોંધ લેવાય છે; દમ કેમ ચાલે છે, લોહી કેમ ફરે છે, તેમજ દરેક અવયવ કેમ કાર્ય કરે છે ત્હેની બારીકમાં બારીક નોંધ તે સંચો સંપૂર્ણ રીતે રાખે છે.

ખુદ આ સંસ્થાના કેટલાક અધ્યાપીઓ ઉપર જ આ ઉપવાસના અખતરા કર્યા છે,

એટલું જ નહિ પણ કેટલાક ખીજ બહુરના માણસો ઉપર પણ તે અખતરા કરીને તે પ્રોફેસરે એવું નક્કી કર્યું છે કે, કોઈ પણ સાધારણ માણસ, એથી સાત દિવસ ખીલકુલ ખોરાકવિના માત્ર પાણી ઉપર રહી શકે, અને તેથી તહેને કોઈ પણ એવો નુકસાની કે ઇજા થતી નથી. કરતાં તે માણસ દરેક દિવસે વજન ખુબે છે. પણ ઉપવાસ બાંજતાં એટલે કે પાછો ખોરાક લેવાનું શરૂ કરી પછી, ખોચેલા વજનથી બમણું વજન તે મેળવે છે અને (પ્રો. બેનીડીક્ટ કહે છે કે) વજન પાછું મેળવવાનું કાર્ય ઘણીજ ઝડપથી થાય છે.

સાત દિવસના ઉપવાસનું પરિણામ.

સાત દિવસના ઉપવાસથી એવું પુરવાર છે કે, ૮૧ (grammes) ગ્રામ નાઇટ્રોજન (nitrogen) તપસ્વીના શરીરમાંથી એણે થયું, કે જે પાછું ૧૨ દિવસની અંદર મેળવાયું. અને એવી જે તપસ્યા પછી એકદર ૫૪ ગ્રામ નાઇટ્રોજનનો જથ્થો તહેના શરીરમાં વધે છે.

આ પ્રમાણે ઉપવાસ — તપસ્યા — બાહ્ય તપ ના લાભ અગણીત છે, — કહો કે શરીરનો સચો સાફ કરવાને મટે અને તહેને શક્તિ આપવાને માટે બાહ્ય તપ ખાસ જરૂરનો — જેના વગર ચક્રાવી લેવાનું ન જની શકે એવો — છે.

આપણે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો માં જોઈ ગયા કે આ ‘ બાહ્ય તપ ’ થી શરીર માત્ર જ આરામ મેળવે છે એમ નથી પરંતુ મનને પણ શાન્તિ મળે છે. વળી બાહ્ય વસ્તુઓ તરફની લોહુપતા ઉપર જ્યે મેળવવાનો સ્વભાવ પડે છે એ એક અકથ્ય લાભ છે.

પરંતુ, ઉપવાસ બાહ્ય થોડું જ ખાવાની, ઘણું જ સાદો ખોરાક ખાવાની અને તનદુરસ્તીના સામાન્ય નિયમો ચોક્કસાધથી પાળવાની કાળજી રાખવી જોઈએ, એ ભૂલવાં જેવું નથી.

બાહ્ય તપની બાબતમાં જેઓ એક યા ખીજ છે તેની જુલવાળી માન્યતાઓ ધરાવે છે તેવા આજકાલના જૈનો માટે શ્રી મુનિચંદ્ર સુરિના આ નીચેના શબ્દો ઘણા ઉપદેશી છે:—

કાયો ન કેવલમયં પરિતાપનીયો ।

મિષ્ટૈ રસૈર્વહુવિધૈર્ન ચ લાલનીયઃ ॥

ચિત્તેન્દ્રિયાણિ ન ચરન્તિ યથોત્પયેન ।

વશ્યાણિ યેન ચ તદાચરિતં જિનાનામ્ ॥

એટલે કે — આ શરીરને કેવળ પરિતાપજ ઉપજે એવો તપ ન કરવો, તેમજ ખીજ બાજુએ મધુર વિવિધ પ્રકારના રસ વડે તહેનું લાલન ન કરવું (અર્થાત્ ઇન્દ્રિયેને કટાક્ષી નહિ.) (તહેને શું કરવું ? તો કહે છે કે —) ચિત્ત અને ઇન્દ્રિયો જેનાથી ઉન્માદે ન ચાલે અને વશ થાય એવું જિનપરમાત્માએ આચરેલું ‘ તપ ’ છે.

ઉપવાસ અને આરામનું સહસ્ય.

અમેરીકામાં પ્રગટ થતા “ ધી ઓનલસ ઓફ સાઇકિકલ સાયન્સ ” નામના એક માનસશાસ્ત્રને લગતા પત્રમાં ૬ વર્ષ ઉપર એક જાણુવાળેજ લેખ બહાર પડ્યો હતો, કે જે “ વરાળ યંત્રની માફક મનુષ્ય શરીર પણ ખોરાકમાંથી શક્તિ મેળવે છે ” એવી લાંબા વખતથી ચાલી આવતી માન્યતાને ખોટી પાડે છે. તે લેખનું તારણ નીચે આપવામાં આવ્યું છે:—

જે ખોરાકમાંથી શક્તિ મળતી હોત તો ગૈયલી શક્તિ પાછી મેળવવાને માટે

કસરતશાળામાં નહિ, પણ ભોજનશાળામાં આપણે પહેલાં જાત, કે જેથી ઘણા ખોરાક પેટમાં જવાથી વધારે તાકાદ આવત, પણ તેમ તો થતું જોવામાં આવતું નથી. આપણે જ્યારે યાકમાપાક્યા હોઈએ છીએ ત્યારે ભોજનગૃહમાં નહિ પણ શયનગૃહમાં જઈએ છીએ, કે જેથી શક્તિઓ પાછી મેળવી શકીએ. આપણે ગમે તેટલો ખોરાક ભીધો હોય અથવા ગમે તેટલી મહેનતે તથા કસરત વડે ખોરાક પચાવવાને પ્રયત્ન કર્યો હોય તો પણ, એવો એકવખત જરૂર આવે જ છે કે જ્યારે આપણે આરામ લેવો જ જોઈએ એટલે ઉંઘવું જોઈએ અથવા તો મરવું જ જોઈએ.

આપણે દરેક જાણીએ છીએ કે દિવસની મહેનત પછી યાકમાપાક્યાં આવીને આપણે ખેંચવું તે વૈલક સાત્ત્વ વિરૂદ્ધ છે; અને સાદો આનંદી કસરત એવે વખતે ઉદ્વેગ કાપવો કઠેર છે. મતલબ કે શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાને માટે ખોરાક લેવો જરૂરનો નથી, પણ જ્યારે જ્યારે શક્તિની જરૂર હોય ત્યારે ત્યારે આરામ, અને ઉંઘની દરકાર કરવી જોઈએ. મનુષ્યશરીર અને વરાળયંત્રમાં આજ તથાવત છે. મનુષ્ય શરીર પાતાની મેળે ધસારાનો ખાડો પુરે છે, જરૂર હોય વરાળયંત્ર તેમ ફરી શકતું નથી.

એક માણસને ઉપવાસ કરાવીએ ત્યારે તે જેવી તંદુરસ્તીમાં હોય છે તેથી વધારે તંદુરસ્ત અને વધારે શક્તિવાળો, ૧૦-૨૦ કે ૩૦ ઉપવાસ પછી, તે થાય છે. ઘણાને આ વાત હસવા જેવી લાગશે. પણ મ્હેં (ઉપર કહેલા અમેરીકન પત્રના અધિપતિએ) પ્રયોગો કરીને જોયું છે કે, કેટલાક માણસો પહેલાં ઉપવાસે નીસરણી પર ચડવાને શક્તિવાન નથી હોતા.

પણ ત્રીશમે ઉપવાસે દિવસના પાંચ માઈલ પ્રમાણે ચાલી શકે છે. આથી જણાય છે કે શક્તિ રોજ લેવાના ખોરાકમાંથી મળે છે એવી માન્યતા ભૂલભરેલી છે. ખોરાકનું ક્વલિત્વ એટલું જ છે કે શરીરને આપણે દિવસમાં કેટલું ધસારો પુરા પાડવો, એટલે કે કસરતથી લાગેલા સ્નાયુઓને ટટાર કરવા. કાઈ પણ જાતનો ખોરાક કંદી પણ શરીરને ઉજીવતા અથવા શક્તિ આપી શકતોજ નથી એ ઉજીવતા અને શક્તિ તદ્દન જીવીજ રીતે મળે છે. શારીરિક સાત્ત્વના અભ્યાસીઓ ખજારના દેખાવોથી ભૂત ભરેલી માન્યતામાં પડેલા છે. ઉજીવતા અને શક્તિ; અનાતા ખોરાકમાંથી નહિ. પણ ઉંઘ અને આનામમાંથી આવે છે. ઉંઘના કલાકેમાં મનુષ્યશરીર મદ્યજી કરવાની સ્થિતિ (Receptive Attitude) માં હોય છે અને તેનાં સંચાઓ એટલે કે સ્નાયુઓ વગેરે, સર્વવ્યાપક શક્તિ (All Pervading Cosmic Energy) વડે ભરાઈ જાય છે. આ શક્તિમાં-આ શક્તિની અંદર આપણે રહીએ છીએ ફરીએ ફરીએ છીએ અને જીવીએ છીએ. આ શક્તિ ઉંઘમાં જ્યારે આપણું શરીર માહક ગ્રજી ધારણ કરે છે ત્યારે, તેમાં દાખલ થાય છે. અને તેથી જ સ્વદારમાં આપણે જાગીએ છીએ ત્યારે આપણામાં નવું ચૈતન્ય આવ્યું હોય એમ આપણને લાગે છે.

ખોરાકથી અગ્નિ પણ ઉત્પન્ન થતી નથી. તે ગરમી પણ ચૈતન્યનીજ છે. મઝાની અંદર ગમે તેટલો ખોરાક નાખવામાં આવે તો પણ રહેમાં ઉજીવતા લાવી શકાશે નહિ. તંદુરસ્ત સ્થિતિને માટે જેટલી ઉજીવતા જોઈએ એટલી ઉજીવતા ન હોવાની ફરીઆદ જે સોફા ધણી વર્ષો થયાં કરતાં હોય છે તે મોઝો જે ઉપવાસ કરે છે તે.

જોઈતી ઉચ્ચતા હોય તે આવી મળે છે શરીર તે શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાનું યંત્ર નથી પણ શક્તિને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જવાનું કામ કરનાર યંત્ર છે તે યંત્ર ઉંધ અને આરામના સ્થાનમાં શક્તિ મેળવે છે અને આ સ્થાનમાં તે શક્તિ ખુટાડે છે.

ઉપવાસ અને લાંઘણ એ તદ્દન એક બીજાની વિરુદ્ધની રિધનિઓ છે. દાખલા તરીકે કુદરતના કાયદા વિરુદ્ધ આગ્રવાયો જોઈતા શરીરમાં બીજાનો થયો છે. એવો એક માણસ ઉપવાસ કરવા લાગે છે, તે માત્ર પાણી પીને જ ચલે છે. હોના મળશુદ્ધિના અવયવો દ્વેષ ગતિમાન રહેતા હોવાથી શરીરની અંદરનો સ્વચ્છ કચરો થોડા દિવસમાં નીકળી જાય છે, જેમ જેમ કચરો નીકળતો જાય છે તેમ તેમ હોની નાડી અને ઉચ્ચતા બરાબર રિધનિએ આવી જાય છે, અને હોનો આસ મુગ ધીદાર બને છે, હોને તનદુરસ્ત બૂખ લાગવા માટે છે; અને એ બૂખજ ખરી બૂખ સમજી.

ખરી તે માણસ આરને આરતે ખોરાક લેવો શરૂ કરે છે અને તે ખોરાક તે શરીર ચોંટે છે. તેથી હોનું મગ દરદ નાખુદ થાય છે. જ્યારે ઉપવાસ શરૂ કર્યા ત્યારે હોનું જે બળ હતું તે, કરનાં દમબાં હોનામાં પડ્યું બળ આવેલું હોને લાગે છે. આમ ચલાવું દારજ એ છે કે હોનાં યજ્ઞ મળરહીત-મુદ્ધ થવાથી પોતેનાં કરનાં વધુ શક્તિ તે યજ્ઞોદાર કામ કરી શકે છે.

ઉપવાસ એએક સામ્યીય (Scientific) યોજના છે કે જે વટે ડોગીય રનાય અને કચરો શરીરમાંથી દુર કરાય છે. ઉપવાસનું પરિણામ દ્વેષ લાગણી દોષ છે. લાંઘણ અથવા બૂખમરો એ તે રિધનિમાં નામ છે કે જે રિધનિનાં રનાવું

જોઈતું પોષણ મળતું ન હોય. લાંઘણ અથવા બૂખમરનું પરિણામ દ્વેષ લયંકર આવે છે. ઉપવાસનો છેડો ત્યારે આવે છે, કે જ્યારે કુદરતી બૂખ ઉત્પન્ન થાય છે; અને લાંઘણની શરૂઆત ત્યારે થાય છે, કે જ્યારે કુદરતી બૂખ ખોરાક માગે છે. ઉપવાસનું પરિણામ શક્તિની પુનઃ પ્રાપ્તિમાં આવે છે, જ્યારે બૂખમરનું પરિણામ મોહમાં આવે છે. એકની શરૂઆત આગળ બીજાનો છેડો છે !

ડૉ. ડેવી (Dr. Dewey) સુંદર શબ્દોમાં કહે છે કે “ જોમાર આંદમીના પેટમાંથી ખોરાક લઈ લેવો; એટલે હોને તે જોમારને નાદિ પણ દરદને બૂખે મારનારા મળાશે.” ઉપવાસની શીલમુશી અને ઉપવાસના સામ્યસનું એકંદર રહસ્ય આ યોગ શબ્દોમાં સમાવી લીધું છે.

જોમારનું બળ જનું ન રહે એટલા માટે એને કોઈ નદિ તે નદી ખવરાવ્યાં જ કરવું એવી જે માન્યતા આજે ચાલે છે તે જેની બૂખમરો છે તે આ ઉપદેશી રહેલાઈથી રદમજ થકારો.

શરીર છે તે શક્તિને એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ લઈ જનાર યંત્ર માત્ર છે, તે શક્તિ આ શરીર દ્વારા દેખા દે છે. અવનશન એ અજ્ઞાનપ્રકારની શક્તિ છે; શરીરની

માટે સ્થપાયેલી સંસ્થાઓ, ઇત્યાદિ તરફ માનની દૃષ્ટિ ધરાવવી અને સામાન્યતઃ ગુણીજનો પ્રત્યે નમ્રતા દાખવવી એ 'વિનય તપ' છે. જ્યાં ગુણ-દોષ-રહમજવાની શક્તિ અર્થાત્ 'વિવેકશુદ્ધિ' (discrimination) નથી, ત્યાં 'વિનય તપ' નું અસ્તીત્વ નથી. જ્યાં ગુણ-રહમજવાની શક્તિ છે તે જોડેલી શક્તિ છે. ગુણી પ્રત્યે નમ્રતા કે વિનય બતાવવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે, અને એવા વિનયથી તે મનુષ્યનું હૃદય પોતામાં બીજાના સહ-ગુણોનું આકર્ષણ કરવાને લાયક બને છે.

(૩) ઉપર જે ધર્મ, ધર્મગુરુ, ધર્મ-પ્રચારક, ધર્મરક્ષક, ધાર્મિક સંસ્થાઓ વગેરેનો વિનય કરવાનું કહેવામાં આવ્યું તે સર્વની તરફ વિનય બતાવવો નહિ અટકતાં, તેથી આગળ વધી યથાશક્તિ તહેમની સેવા કરવી અર્થાત્ તહેમને ઉપયોગી થવું એ 'વૈયાપ્ત્ય તપ' કહેવાય છે.

(૪) પથાતાપ, વિનય અને સેવાતત્પરતા એ ત્રણ ગુણો ધરાવતા માણસનું મગજ તેમજ હૃદય એટલું નિર્મળ થવાપામે છે કે, તહેને જ્ઞાન મેળવતાં મુશ્કેલી પડતી નથી. તેથી ચોથે નંબરે 'સ્વાધ્યાય તપ' અથવા જ્ઞાનાભ્યાસને મૂકવામાં આવેલ છે. જ્ઞાન મેળવવું-અભ્યાસ કરવો-એ ફરજિયાત તપ છે તે બૂલવું જોઈતું નથી. અને તહેને માટે પાંચ પગથીઆં સુચવવામાં આવ્યાં છે:-

- (૧) 'વાચના' એટલે શિક્ષક અથવા ગુરુ પાસેથી અમુક પાઠ લેવો, ધારવો, અથવા ગુરુનો ભેગ નહોય તો પોતાની મેળે પુસ્તકનો અમુક ભાગ વાંચી જવો. (૨) 'પૃચ્છના' એટલે તેટલા ભાગમાં જ્યાંથી મુશ્કેલીઓ કે સંશયો ગુરુને કે કોઈ અનુભવીને પૂછી લેવા. (૩) 'પરાવર્તના' એટલે શિષ્યોનો ભાગ ફરીથી યાદ કરી જવો. (૪) 'અનુપ્રેક્ષા

એટલે અભ્યાસ કરાવવા વિષય પર ઉંડું મનન કરવું. (૫) 'ધર્મકથા' એટલે મેળવેલું જ્ઞાન બીજાઓને કહેવું, રહમજવું. વ્યાખ્યાન, વાતચીત, અંધરચના તથા જ્ઞાનતરંગી ઇત્યાદિ દ્વારા બીજાઓને જ્ઞાન આપવાનો નીવમ કરવાથી પોતાનું જ્ઞાન વધે છે અને કુદરતી રીતે જ્ઞાનપ્રચાર થાય છે, જેથી પોતાનાં જ્ઞાન-અભ્યાસ કરી જવું. (૬) 'વિશ્લેષ પ્રમાણ'માં જ્ઞાન મેળવવાની લાપકાત આવે છે.

જ્ઞાનની બાબતમાં ફરી ફરીને-જોરજોરથી કહેવાની જરૂર છે કે, જ્ઞાન અમુક પુસ્તકોમાંથી કે અમુક પુરો પાસેથી મળે તેજ અંતર્યુ કરવું એવું શિષ્યવનારાની રીતોબીતો કદિ કરતા નહિ. તેમજ અમુક લોકપ્રિય થઈ પડેલા 'સિદ્ધાંત'થી વિરુદ્ધ વિચાર ધરાવતા 'સિદ્ધાંત'ની દલીલ સાંભળવા કદી આનાકાની કરતા નહિ. મન મોઢાડે રાખો, આંખો ખુલ્લી રાખો, આખા જગતમાં તુમારા માની લીધેલા કુવામાંના જળ કરતાં વધારે સાચું જળ કોઈ જગ્યાએ ન જ સંભવે. એવી ઘેલ-છાને છોડીને એકચાર બહાર ફરી જુદા જુદા ફીલસૂફીના સહવાસમાં આવો કે એમના સિદ્ધાંતો વાંચો, ભાષાજ્ઞાન મેળવો, ન્યાયશાસ્ત્ર શિખો અને પછી એ બેની મદદથી દુનિયાનું પ્રાચિન અને અર્વાચિન જેટલું જ્ઞાન મેળવી શકાય એટલું મેળવો.

(૫) ઉપર કહેલી સપણી ભતના તપ કરતાં 'ધ્યાન તપ' વધારે સમય છે. સંસારીક વિજ્ય માટે તેમજ આત્મિક મુક્તિ માટે-અને કામમાં-આ એક તિક્ષ્ણ ઓળખ છે. ચિત્તની એકાગ્રતા અથવા ધ્યાન વડે સપણી શક્તિઓ એકજ વિષય ઉપર એક સાથે ઉપયોગમાં આવે છે, અને તેથી ઇચ્છા

તોયે પ્રાપ્ત કરવામાં ખહુ સરળતા થાય એ સ્વાભાવિક છે. અસાધારણ વિજયેને વરેલો મહાન નેપોલિયન લશ્કરની તોપોના મારા વચ્ચે રાજ્યની કન્યાશાળાઓ માટે ધારાએ પડતો, એટલી હદ સુધી તે એકાગ્રતા રાખી શકતો. વળી લાગલોગટ કેટલાક દિવસ અને રાત્રીઓ સુધી ધણું કામ હોવાથી સુવાંટાઈને તે લગાડેના તોફાન વચ્ચે ૧૦ કે ૧૫ કે ૨૦ મીનીટ સુધી ધ્રુષ્ટા મુજબજ લઈ શકતો! આવા માણસો વિજયને મૂઠીમાં બાંધી રાખે એમાં શું આશ્ચર્ય? સુમાવેલી ચિંતશાન્તિ પીછી મેળવવાના કામ માટે, વ્યાપાર કે પરમાર્થના કામમાં આવતી અવડોનાં વ્યવહાર નિરાકરણ કે તોડ મારે, વસ્તુસ્વરૂપ ઓળખવા માટે; અને પ્રેક્ષામાર્ગની પ્રાપ્તિ માટે પણ 'ધ્યાન'ની ઉપયોગિતા અનિવાર્ય છે. શાસ્ત્રકારો વાંચી કહે છે કે—

મિજરાકરણે વાહ્યાચ્છેદ્યામભ્યન્તરં તપઃ ।

તજાપ્યેકાતપન્નત્વં, ધ્યાનસ્ય મુનયોઃ જગુઃ ॥૧૧॥

“નિર્જરા કરવામાં (કર્મને નિર્જરવાના કામમાં) બાહ્ય તપ કરતાં આંતર-તપ શ્રેષ્ઠ છે; અને તેમાં પણ 'ધ્યાન તપ'નું તો એક છત્રપણું છે; તે તપ 'અકલ્પતી' છે, એમ મુનિઓ કહે છે.” (કારણ કે—)

અન્તર્મુહૂર્તમાત્રં ચેદકામચિત્તતાન્વિતમ્ ।

તપ્પ્યાન ચિરકાલીનાં, કર્મણાં હયકારણમ્ ॥

“અન્તર્મુહૂર્ત માત્ર જે એકામ ચિંતપણું તે 'ધ્યાન' કહેવાય છે; એવું ધ્યાન ધણા કાળનાં બાંધેલાં કર્મોનો ક્ષય કરવામાં કારણભૂત છે.”

જદિ ચિત્તચિત્તમિધનમળો ગવણ સદિઓ દુઝ

ઢહ ૧

તદ કમિષ્ણમમિમં લગ્ને જ્ઞાણળો ઢહ ॥

“જેમ ચિરકાળનાં એકાં કરેલાં કાપેને

પતનની સાથે રહેલો ચૂમિ તડાળ બાળી

નાખે છે, તેમ અનન્ત કર્મ રૂપી ઈધનને એક ક્ષણમાત્રમાંજ 'ધ્યાન' રૂપી અગ્નિ બાળી નાખે છે.”

જાતે સ્થિતિ સેવ્યન્તિ, યાવન્તઃકેડાપિ માનવાઃ

લાલનાં... તે સર્વેડાપિ સુમાશયા : ॥

તં... કેડા મનુષ્યો સિદ્ધ થયા છે, સિદ્ધ

થાય છે અને હવે પછી સિદ્ધ થશે તે સર્વે

'શુભ આશયવાળા ધ્યાન' તપ વડેજ

સિદ્ધપણું પામે છે એમ બાણવું.”

ધ્યાનના બેદ, રસ્તા વગેરે સંબંધમાં

ધણું ધણું બાણવા અને શિખવા જેવું છે,

પણ તે સર્વનો આ એક લેખમાં સમાવેશ

કરી શકાય નહિ. 'ધ્યાન'ના સિદ્ધાંત ઉપર

પાશ્વિમાયેએ દરદો મટાડવાનું, કુટેવો સુધાર-

વાનું, એક સ્થળે બેસી દુરથી સંદેશ મેળવ-

વાનું ધ્યાનદિ અદ્ભૂત ઉપયોગી કાર્યો સાધ્યાં

છે, અને આર્થ વિચારકેએ એજ ધ્યાનબળ

વડે મુક્તિમાર્ગ સાધ્યો છે. એવું આ અદ્ભૂત

શાસ્ત્ર સુદિશાળીઓએ-ખાસ કરીને ધર્મ

ગુરુઓએ-લક્ષપૂર્વક અને ક્રમસર શિખવા

જેવું છે.

(૧) ધ્યાનથી આગળ વધતી એક રિયતિ

'કાયોત્સર્ગ'ની છે. એમાં કાયને-સ્થુલ

દેહને તદ્દન મુકદાલ બનાવી- વોસીરાંવી

સક્રમ દેહો સાથે ઉચ્ચ પ્રદેશોમાં આત્માને

લઈ જવાનું હોય છે. એ વખતે શરીર બળી

નળ, છેદાઈ નળ તો પણ રહેતું ભાન ન રહે;

કારણકે જે 'મન'ને ભાન હોય છે, તે મન અ-

થવા માનસિક શરિર આત્માની સાથે ઉચ્ચ

પ્રદેશોમાં ઉપડી ગયું હોય છે. આને કાર્ધ

'સમાધિ' પણ કહે છે. આ વિષય એટલો

ઉંડો છે, કે એમાં માત્ર વાંચન કે તકે કામ

કરી શકે નહિ; એ 'અનુભવ'નો વિષય છે;

માટે એટલી યોગ્યતા વગરના મહારા જેવા

પામરે આ બાબતમાં માનજ ભળવું બેઠેએ.

અપૂર્ણ

ત્યાગનું નવું સ્વરૂપ અથવા

હવે આપણને કઈ જાતના

ત્યાગની જરૂર છે ?

શ્રેયઃ-અમૃતલાલ સુદરશન પટેલજી

(જ્યા અંકથી ચાલુ.)

સ્વાર્થનું સ્વરૂપ.

સ્વાર્થ એ એવી મોટી વસ્તુ છે કે સારા સારા માણસોને પણ તે બહુજ તીવ્રે ઢિતારી દે છે અને ઘણી બાબતોમાં બહુ પછાત રાખી દે છે. જગતમાં કોઈપણ ચુંદો એવો નથી કે જે સ્વાર્થમાં અંધ અનેલા મનુષ્યથી ન થાયો ખેંધી જાતની વાસનાઓ મહિન પ્રકારના સ્વાર્થમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. ખોટી ખોટી આશા તૃષ્ણાઓને આધારે દોડાવનાર સ્વાર્થ છે, સંકેષ વિકલ્પોના તરંગો ઉપર નચાવનાર સ્વાર્થ છે, બુદ્ધિને ઉધે રસ્તે દોરી જનાર સ્વાર્થ છે, અને મનુષ્યના આત્માને કેદમાં નંખાવનાર સ્વાર્થ છે, એટલુંજ નહિ પણ સ્વાર્થને લીધેજ બધી જાતનાં પાપ થાય છે અને પાપને લીધેજ જન્મ મરણ થયા કરે છે. માટે યાદ રાખજો કે જન્મ મરણના ચક્કરમાં નાંખનાર પણ સ્વાર્થ છે. આવા મજબૂત સ્વાર્થની ઉપર જે અંકુશ રાખી શકાય અને એવા પ્રયત્ન તથા સૂક્ષ્મ સ્વાર્થને જો કાણમાં રાખી શકાય તો એનુંજ નામ સાચો ત્યાગ છે, કારણકે જે માત્ર ફક્ત એક સ્વાર્થજ કળગમાં આવી જાય તો ખીજ અનેક બાબતો કાણમાં આવી જાય છે, માટે સ્વાર્થ નાશલુ વ્રતાગમન સ્વાર્થનો નાશ કરવો એનુંજ નામ વૈરાગ્ય. એ સૂત્ર હમેશાં યાદ રાખવા જેવું છે, અને તેમાં પણ હાનના જમાનામાં તો એજ જાતનો ત્યાગ આપણને કામનો છે, માટે હવે આપણે સ્વાર્થ ત્યાગ કરતાં શીખવું જોઈએ.

ત્યાગનો અર્થ અને ત્યાગનો હેતુ.

યાદ રાખજો કે લાગણીઓને મારી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, દેહનો નાશ કરવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, બુદ્ધિને બાળી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, સદ્ગુણોને કુલતા અટકાવી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, હાંદગીની મીઠાશ ખુંચવી લેવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જીવનને શુષ્ક બનાવવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, બીજાઓને ગ્લાનિ ઉપજાવે તેવા બની જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જીવનને કષ્ટ આપવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, સ્નેહના અગ્નિને યુગાવી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જ્ઞાનના પ્રકાશનું રૂઢિણું કરી નાખવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, પોતાના દુઃખી ભાઈઓની મદદમાંથી ખસી જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, જગતની આગળ વધતી ઉન્નતિને અટકાવવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, ઉત્તમતા છોડી દઈને જંગલી બની જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, ચાલતા જમાનાને પાંચદશ હજાર વરસ પાછળના જમાનામાં ધસડી જવા માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, અને માણસોને ઝાડ જેવા કે પથ્થર જેવા લાગણી વિનાના જડ બનાવી દેવાને માટે કાંઈ ત્યાગ નથી, પણ યાદ રાખજો કે પાપને બાળી નાખવા માટે અને પુણ્યને મેળવવા માટે ત્યાગ છે. એટલે જેમ અને તેમ પુણ્ય મેળવવાની વધારેમાં વધારે તકો હાથમાં આવી શકે એવી જાતના ત્યાગની હવે આપણને જરૂર છે.

ત્યાગ શા માટે હોવો જોઈએ ?

જગતના દરેક ધર્મવાળાઓએ તથા દરેક મહાત્માઓએ ત્યાગના વખાણ કરેલાં છે અને ત્યાગની ઈચ્છા રાખેલી છે, એનું કારણ શું? માણસમાંથી પથ્થર બનવા માટે તેઓએ ત્યાગની ઈચ્છા રાખી હશે? નહિ, કદી પણ નહિ, પણ પાપને બાળી નાખવા માટે અને

પુણ્ય વધારવા માટે તેઓ ત્યાગની ઇચ્છા રાખતા હતાં, કારણકે જ્યારે પોતાના અંગત નાનકડા સ્વાર્થનો ત્યાગ થાય, ત્યારે અનેક જાતનાં પાપોમાંથી બચી શકાય છે. જેમકે ખાવા-પીવાનાં પાપ, પહેરવા ઓઢવાનાં પાપ, મુઠ્ઠા બેસવાનાં પાપ, અવિદ્યા રૂપી વિપયો ભોજનવાનાં પાપ, અને ઇશ્વરી સગાઈ તોડી નાંખવાનાં પાપ વગેરે ઘણી જાતનાં પાપમાંથી બહુજ સહેલાઈથી બચી શકાય, તેમાટે દેહલીક જાતના ત્યાગ કરવાના હોયછે, પણ પાપ તનું એટલુંજ કાંઈ ત્યાગનું કારણ નથી, પણ પુણ્ય મેળવવું એ ત્યાગનો હેતુ છે, અને એ પાણી આગળ જતાં પોતાના અસહ સ્વરૂપ સુધી પહોંચવું એ ત્યાગનું તરવ છે, પણ એટલે સુધી પહોંચવું એ બહુ દુરની વાત છે અને તે તો કાંઈ મહાભાગ્યશાળીઓથીજ બની શકે છે, પણ પાપ તજવાં અને પુણ્ય મેળવવાં એ તો બહુજ સાદી અને બહુજ સહેલાઈથી બની શકે તેવી વાત છે. કારણકે ત્યાગ એ એટલી બધી મોટી વસ્તુ છે કે પાપનો નાશ એ તો તેની આગળ સ્વાભાવિક રીતેજ થઈ જાય છે અને પુણ્ય તો ત્યાગના પગમાં આવીને લોટે છે. આત્મ અનુભવજેવું ત્યાગની અંદર બળ રહેલું છે અને એવો મહાન ત્યાગ ફક્ત પોતાના યોગક નહિવા સ્વાર્થ તજવાથીજ થઈ શકે છે, માટે હાલના વખતમાં સ્વાર્થનો ત્યાગ એજ જાતના ત્યાગની આપણને ખાસ જરૂર છે, માટે હવે તો આપણે સમયને અનુસરતો અને ઘણા લોકોથી પાળી શકાય તેવો ત્યાગ કરતાં શીખવું જોઈએ.

નંવા જમાનાનો નંવો ત્યાગ.

બૌદ્ધના વખતમાં મહાત્મા છુદ્ધ, જેવો ત્યાગ પાળી શક્યો, તેવો ત્યાગ પાળવાનો હાલનો સમય નથી. કારણકે એ વખતે વનસ્પતિમાં જેટલાં ફળપ્રલો થતાં તેટલાં ફળપ્રલ આજે થતાં નથી. એ વખતે જંગલ ખાતાના

કાષ્ઠાઓ નહોતા, એ વખતે જમીનની માલિકી માટે સાધુએ જે યથા કરવા પડે તેવો વખત નહોતો, એ વખતે ત્યાગીઓની તરફ લોકોની જે પુન્યશુદ્ધિ હતી તેવી પૂન્યશુદ્ધિ આજેના વખતમાં નથી, એ વખતે ત્યાગ માટે જે જાતનાં શિક્ષણ મળતું હતું, તેવું શિક્ષણ હાલનાં શિક્ષણમાં નથી, એ વખતે લોકોની તંદુરસ્તી જેવી સારી હતી તેવી હાલના વખતમાં લોકોની તંદુરસ્તી સારી નથી, એ વખતે માણસો જેટલી તિતિક્ષા સહન કરી શકતા તેવી તિતિક્ષા હાલના લોકો સહન કરી શકે તેમ નથી, એ વખતે ત્યાગીઓ ઉપર રાજાઓનો જેવો પ્રેમભાવ હતો તેવો પ્રેમભાવ આજે નથી. એ વખતે ધર્મને માટે જે જીવતી લાગણી હતી તેવી જીવતી લાગણી આજે નથી, પણ આજે તો ધર્મને માટે માત્ર સાધ ગયા ને લીસોટા રહ્યા તેના જેવી લાગણી છે ન તેના જેવી સ્થિતિ છે. બૌદ્ધના વખતમાં જેવું ત્યાગને માટે વાતાવરણ હતું તેવું વાતાવરણ આજે નથી. બૌદ્ધના શિક્ષકોને તેઓના ત્યાગ વખતે લોકો તરફથી જેવી મદદ મળતી હતી, તેવી મદદ આજના વખતમાં તેવા ત્યાગીઓને મળી શકે તેમ નથી અને છુદ્ધના વખતમાં ત્યાગના જેવા સખત નિયમો હતા તેવા સખત નિયમો હાલના જમાનામાં કાંઈ પણ માણસથી પાળી શકાય તેમ નથી. મહાત્મા મહાવીર સ્નામિનો ત્યાગ પણ હાલના વખતમાં આપણને કામ લાગે તેમ નથી. “તારા કાખા ગાત્ર ઉપર તમાચો મારે તેની આગળ તારો જમણો ગાત્ર પણ ધર. જે તારી પિછોડી લઈ જાય તેને તારો અંગરખો પણ આપી દે, અને જે ગાંઠ વેડે પકડી જાય તેની સાથે એક ગાંઠને બદલે બે ગાંઠ આપ્યો જ,” એવો જીસસ ક્રીષ્ટનો ત્યાગ પણ હાલના લોકો પાળી શકે તેમ નથી. મહાત્મા શંકરા

આપનો ત્યાગ અને વ્રહ્મ સત્ય જગન્મિથ્યા એ સિદ્ધાંત પ્રમાણેની વર્તણૂક હાલના પદાધિવિજ્ઞાનના સમયમાં કામ લાગે તેમ નથી. અને એવીજ રીતે બીજા અનેક અર્થોના મહાત્માઓના ત્યાગની રીતિઓ વખતમાં બધા રૂપમાં આપણને યથા શકે તેમ નથી. કારણકે સમય બદલાઈ ગયો છે. રાજ્ય બદલાઈ ગયાં છે, ધર્મના વિચારોમાં ફેરફાર થઈ ગયો છે અને લોકોનાં શરીર અતિશય નાબુદ બની ગયાં છે, એટલે વસ્ત્ર વિના ચલાવી લેવું, અન્ન વિના ચલાવી લેવું, પાણી વિના ચલાવી લેવું, સોખત વિના ચલાવી લેવું, ધરૂ વિના ચલાવી લેવું, “બિછાના વિના ચલાવી લેવું”, મુસાફરી વિના ચલાવી લેવું, અને ખુદ તો બિલાથી ચલાવી લેવું એવા નિયમો આજના જમાનામાં કામ લાગી શકે તેમ નથી. અને કદિ હક કરીને કોઈ માણસ એવા થોડાં ધણા નિયમો પાળે તો તેથી તેને કાંઈ ખરેખરો ફાયદો થઈ શકે તેમ નથી, એટલુંજ નહિ પણ એવા જુના કાળના નિયમો પાળનારની ઉલટી ખરાબી થાય છે. તેઓ જગતને ફાયદો આપી શકતા નથી, પોતાનાં આત્માનું કલ્યાણ કરી શકતા નથી અને માનસિક આનંદ ભોગવવાને બદલે માનસિક દુઃખ ભોગવીને તેઓ જલદી જલદી વિના મોતે મરી જાય છે, માટે એવા ક્રમોતે મારનારા અને અંતરમાં વ્યથા આપનારા ત્યાગની જરૂર નથી, પણ અંતરમાં આનંદ આપે, આત્માનું કલ્યાણ કરે અને જગતની સેવા કરી શકે તેવી જાતના ત્યાગની હવે આપણને જરૂર છે. કારણકે જે વખતે પશ્ચિમનો પવન આવતો હોય, તે વખતે પણ પોતાના વહાણના સદ અગાઉથી જેમ બાંધ્યા હોય તેમના તેમ બાંધેલા રાખવા એ કાંઈ કામ લાગે નહિ. જે વખતે

ભરતીનાં પાણી ઉતરી ગયાં હોય, તે વખતે ખાડીમાં ખૂંચી બેઠેલાં વહાણોને ચલાવવાની મહેનત કરવી એ નકામી છે. તેમજ સમય બદલાઈ ગયા છતાં, લોકોની પ્રકૃતિ બદલાઈ ગયા છતાં, પ્રજાના આચારવિચાર બદલાઈ ગયા છતાં, રાજ્યના કાયદાઓ બદલાઈ ગયાં છતાં, અને પ્રજાની લાવનાઓ બદલાઈ ગયાં છતાં હજારો વરસ અગાઉના ત્યાગને વળગી રહેવું તે, અને એ રીત પ્રમાણે ચાલ્યા કરવું એ કાંઈ વાજબી નથી, પણ એ તો કુદરતની સામે થવા જેવું છે. અને જે કુદરતની સામે થાય તેને કાંઈને કાંઈ રૂપમાં કુદરત સખતમાં સખત શિક્ષા કરે છે. માટે થોડે રાખજો કે આપણો ત્યાગ કુદરતની વિરૂદ્ધ થવાનો ન હોવો જોઈએ, પણ કુદરતને મદદ કરી શકે તેવા હોવો જોઈએ, તોજ એ ત્યાગ નબી શકશે અને જે એવા ત્યાગ હશે તોજ જગતનાં ધણાં માણસો એ ત્યાગને લાભ લઈ શકશે, પણ તેને બદલે હાલના વખતમાં નહિ પાળી શકાય તેવા દુરામણી ત્યાગ પાળવામાં આવશે, તો તેથી ઉલટી ધણી જાતની ખરાબી થશે અને ધણા માણસો એવા ત્યાગ પાળી શકશે નહિ. માટે આપણે હવે આપણાથી હાલના વખતમાં પાળી શકાય તેવા ત્યાગની શોધ કરવી જોઈએ અને તેવા ત્યાગ પાળવાની કોશીશ કરવી જોઈએ.

છંદગીને જરૂરની સગવડો સચ-

વાય તેવો ત્યાગ રાખવાથી વધારે સેવા કરી શકાય છે.

અધુરો વિચાર કરો કે નહિ ખાવું એવા નિયમો લેવાથી વધારે કામ કરી શકાય કે દેહને પોષણ મળે તેવો સાદો ખોરાક ખાવો, મિતાહારી થવું, ન્યાયથી મેળવેલું ખાવું, જાત મહેનતથી કમાયેલું ખાવું, બ્યારે ખાસ જરૂર પડે ત્યારે ખાવું અને જે વખતે જે નિર્દોષ પવિત્ર ભોજન મળે તે ખાવું એવા નિયમો

પાળનાથી વધારે કામ કરી શકાય? મને તો લાગે છે કે જે માણસો ગજા ઉપરાંત ઉપવાસો કરે અને પોતાની ધાર્મિક શિથિલ કરી નાંખે, શરીરને વ્યાધિગ્રસ્ત બનાવી મૂકે, અને ફેટલીક જાતની લાગણીઓને મારી નાંખે તથા ફેટલીક જાતની લાગણીઓ, જરા ધરે વાગતાં તૂટી જાય એવી ટાઇટ બનાવવી તે વધારે સારું, કે જે વખતે જે જાતનું શર કાઢવાની જરૂર હોય તે વખતે તે જાતનું શર કાઢી શકીએ અને જે વખતે જેમ વર્તવું હોય તેમ વર્તી શકે તે વધારે સારું ?

વસ્ત્ર પહેરવાં નહિ, અને ટાઢ, તડકા તથા વરસાદ ખર્યા કરવાં અને તેમાં પણ ફેટલાંક ફુએ તો ધરદાપૂર્વક ચાહીને ખમવાં એ ત્યાગ વધારે સારો, કે દેહનું રક્ષણ ચાલ, શુદ્ધિ કાંચમ રહે, વૃત્તિઓ શાંત રહે અને કામકાજ કરવાનું નવું બુણ આવે તેવાં શુભોચિત્રો અનુકુળ સાદાં ને સસ્તી કિંમતનાં વસ્ત્રો પહેરવાં એ વધારે સારું ?

મકાનની અગવડને લીધે ઘણી જાતનાં કામો ઘણાં શકે નહિ અને પોતાના ઘણાં સદ્ગુણોનો લાભ ખીજીઓને આપી શકાય નહિ એવી સ્થિતિમાં રહેવું એ વધારે સારું કે અનુકુળ પરતી સાદી નાની જગ્યામાં ગુનરો કરી લેવો અને જેમ અને તેમ ખીજા ઘણાં લોકોને લાભ આપી શકાય તેવી જગ્યાએ રહેવું એ વધારે સારું ?

જંગલમાં જઈને વાઘ વરઝોની દોસ્તી રાખવી અંગરકોષ અધારી શુદ્ધમાં ઉદાસ જેવા મુદ્ધને ખેસી રહેવું એ વધારે સારું કે પોતાના જ્ઞાતિ દાખલાથી અને પોતાના જ્ઞાતિ અનુભવથી લોકોની વચ્ચે રહી તેઓને મુદ્ધારવા એ વધારે સારું ?

ખાસ જરૂર હોય, છતાં પણ મુસાફરી કરવી નહિ અને રેત્રવે જેવાં વાહનોનો લાભ લેવો નહિ એ વધારે સારી વાત છે કે બિમાર

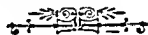
માણસ હોય, ત્યારે દામમાં કે ઘોડામાંડીમાં બેસીને જલદીથી પહોંચવું એ વધારે સારી વાત છે ? જે મુલકમાં દુકાળ પડ્યો હોય, કલેરા ચાલતો હોય અંગર લડાઈ ચાલતી હોય તેવાં દેશમાં આગબોટ, રેલવે કે વિમાન મારફત જલદીથી પહોંચી જવું ને ત્યાં જઈને ખેડ કરવી, તેઓને દવાઓ આપવે વ્યાપકી જે કામ જાણે તેમ કરવું એ સારી વાત છે કે એવે વખતે પણ અમારાથી ગાડીમાં બેસાય નહિ, અમારાથી ખીજાના હાથનું ખવાય નહિ, અમારાથી પૈસાને અંડી શકાય નહિ એમ કરવું વધારે સારી વાત છે ?

આખી જ રીતે ત્યાગની ખીજા અનેક બાબતો માટે સમજવાનું છે અને તેમાંથી એમ શીખવું જોઈએ કે ખેતાર હજાર વરસ ઉપરનો ત્યાગ અંગ્રેજી રાજ્યના વખતમાં કામ લાગી શકે નહિ, પણ હવે તો આપણને એનારેખલ માનવત ગાખલેના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે. માઈના પૂત મીંઠ ગાંધીના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે, પ્રેક્ષર પ્રાંજપેના ત્યાગ જેવા ત્યાગની જરૂર છે. અને સર્વન્ટ એક ધડીઆ સોસા-યડીમાં મીંઠ દેવધર, મીંઠ જોશી, મીંઠ ઠક્કર વગેરેએ જેવા ત્યાગ કરેલો છે, તેવા સ્વાધનાશના ત્યાગની અત્યારે આપણા દેશને જરૂર છે. યાદ રાખજો કે હવેના લોકો કપડાંના રંગ સામે જોઈને ત્યાગની કીમત કરવાના નથી, હવેના લોકો ઉપવાસ, એકાદાણું વગેરે સામે જોઈને ત્યાગની કીમત કરવાના નથી, હવેના લોકો જરા, ભરમ કે માળાતિલક જોઈને ત્યાગની કીમત કરવાના નથી, હવેના લોકો અમુક સ્તોત્ર બોલતાં આવડે તે ઉપરથી ત્યાગની કીમત માની લે તેમ નથી, હવેના લોકો બહારના ઉપલક્ષ્યા નિયમે ઉપર રાજ થઈ જાય તેમ નથી અને હવેના લોકો વેશ-ધારી ત્યાગીઓથી ઠગાઈ જાય તેમ નથી.

પણ હવે તો લોકો સ્વાર્થત્યાગીની સામે જુએ છે, હવે તો લોકો ત્યાગીઓનાં કામોની સામે જુએ છે, હવે તો લોકો એમ જુએ છે કે એ માણસ કેટલી શક્તિવાળો છે અને તેમ છતાં કેવી સાદાર્થી રહે છે તે કેવી. આથી બહુ જાણી લે છે તે સામે લોકો લોકો એમ જુએ છે કે જે માણસ કેટલાં કરે છે તેની અંદર સદ્ગુણો કેટલાં તેણે પોતાના માનસિક બળને કેટલું બીજાં વેળું છે ? અને તેનું ચારિત્ર્ય કેવું છે ? એ સામે લોકો જુએ છે. કાંઈ તેનાં ત્યાગના બહારના રૂપ સામે જોતા નથી. આવી રીતે લોકો પણ કાલા યમ ગંધા છે, સરકારી અમલદારો પણ ખોટા ત્યાગીઓની વિરુદ્ધમાં છે, અને પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપનાર વોલંટીયરોની (સ્વયંસેવકોની) તરફેણમાં છે. અને કુદરત પણ સ્વાર્થનો ભોગ આપનાર મહાત્માઓના ત્યાગની તરફેણમાં છે. માટે હવે વીસમી સદીના આ નવા યુગમાં આપણે આપણા સ્વાર્થનો સાચો ત્યાગ શીખવો જોઈએ, અને એ ત્યાગમાંથી આપણા આત્માનું કલ્યાણ થાય, આપણા દેશની આખાની ધાય અને આપણા જંદુઓનું બચું થાય તેમ કરવું જોઈએ. ત્યારે આમ કરી શકીએ ત્યારેજ આપણે સાચો ત્યાગ શીખ્યા અને તે પાળ્યો એમ કહી શકાય, માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપવાનો આવો સાચો અને સમયને અનુસરતો ત્યાગ શીખો અને એ ત્યાગથી પાપને બાળી પુણ્ય મેળવો એજ મારી વિનંતિ છે.

આ ત્યાગ એવો છે કે જે જૈનોથી બની શકે તેમ છે, હિંદુઓથી બની શકે તેમ છે, મુસલમાનોથી બની શકે તેમ છે, પારસીઓથી બની શકે તેમ છે, ક્રિશ્ચિયનોથી બની શકે તેમ છે, બાલુદીઓથી

બની શકે તેમ છે, બૌદ્ધોથી બની શકે તેમ છે, અંગ્રેજો ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, ગુજરાતી ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, રશીયન ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, હોટેન્ટોટ ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, અમેરિકાની ઇન્ડિયન ભાષા બોલનારથી બની શકે તેમ છે, રૂશિયાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, ઈંગ્લાંડના લોકોથી બની શકે તેમ છે, હિંદના લોકોથી બની શકે તેમ છે, અમેરિકાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, જાવાનાં લોકોથી બની શકે તેમ છે, આફ્રિકાના લોકોથી બની શકે તેમ છે, અને માત્ર હમણાંજ બની શકે છે એમ નહિ પણ હજારો વરસ પછી પણ સ્વાર્થ ત્યાગીવાતો બની શકે તેમ છે. અને હજારો વરસ પહેલાં પણ સ્વર્થત્યાગ થતો હતો, માટે સ્વાર્થ ત્યાગનો જે ત્યાગ છે તે અનાદિ કાળનો સાચો ત્યાગ છે. માટે બંધુઓ ! હવે આખા જગતથી પાળી શકાય તેવો સ્વાર્થ ત્યાગનો સંન્યાસ લેતાં આપણે શીખવું જોઈએ અને આપણાં ભાઈ બહેનોને કહેવું જોઈએ કે હવે આ જમાનામાં તો આપણને સ્વાર્થનાશના ત્યાગની જરૂર છે. કારણ કે એ ત્યાગ કોથી સહેલાઈથી બની શકે તેવો છે, માટે કદી બીજો વધારે ઉંચો ત્યાગ ન બને તો શીકર નહિ પણ શરૂઆતનો સ્વાર્થનાશનો ત્યાગ કરતાં તો શીખો ! જો એટલું શીખશો તો એમથી પણ આગળ જતાં ઘણાજ ફાયદો થશે અને એમાંથી ધીમે ધીમે વધારે ઉંચી જાતના ત્યાગમાં જઈ શકશો એમાં કાંઈ પણ શક નથી.

क्योंकि रु.....आ.....ग.....ऐसा
कह चुप होगया ।

शांतिदास:-रु.....आ.....ग.....क्या
अहा हा । अब मैं समझा, जरूर दालमें
कुछ काला है । तुमने कुछ पापमें भी
कमर बांधी है और उससे तुम अपना
निर्वाह करना चाहते हो । अरे । धिक्कार
है तुमको ! हाय ! हाय । बेटी बेचते हैं ।
रामर ऐसा पापका कार्य ! हाय ! आग
लगे इस लोभको ! अरे ! यह तुम्हारा
सत्यानाश कर देगा । हाय ! ऐसा पाप
कभी मत करो । मेरे मनमें तो ऐसी आत्मी
है कि तुम्हारा मुंह नहीं देखूं । पर क्या
करूं ! बेचारी भन्द्रकलाकी दशा पर तर्स
आता है । इसलिये तुम्हें समझाता हूं ।
अरे सुनो ! यह कन्याविक्रिय ही सर्व
कुरीतियोंकी जड़ है । और जातिका स-
त्यानाश भी इन्हीं कुरीतियोंकी वजहसे
हुआ है । किसनचंद ! मान जाओ और
ऐसा अनर्थ करने पर उतारू मत होगो ।
देखो । उस बेचारी छोरिके गलेमें फांसी
मत डालो । मेरा काम समझानेका है और
मैं यही कहता हूं ऐसा पापका कार्य
मत करो ।

किसनचंद:-चाहे जो फहे जाओ ।
मैं तुम्हारी इन थोथीमें नहीं आनेका.....
चुप होगया ।

शांतिदास:-लोभी । (शांतिदास किस-
नचंदको लोभी कहकर पुकारने लगा)

मैं समझ गया । पर मैं भी कहे देता हूं
कि तूभी फाँड़े पड़र करके मरेगा । जो
किसीकी बात भी नहीं मानता और अर्थ
अनर्थ नहीं विचारता और अपनी आत्मा-
की छद्मता से उस छोटीसी छोकरी
चन्द्रकलाकी तरफ ध्यान नहीं देता और
जानता छुछता कूपमें ढकेले देता है ।
हाय ! मैं समझ गया, तुझ जैसे ही जिद्द-
वाजों और लोभियों ही की वजहसे आज
भारतवर्ष अथवा यों कहो कि जैन जातिमें
विधवाओंकी बढ़ावरी है । अरे ! इन कुरीति-
योंको बंद करना चाहिए या अपने पैरमें
आप ही कुल्हाड़ी मारनी चाहिये ? आज
यही वजह है कि दस घरसे कमकी उम्रकी
लड़की इस भारतवर्षमें हजारोंसे ऊपर
विधवा मौजूद हैं । अरे पापी ! ऐसा काम
मत कर । मैं जानता हूं तू मेरी बात नहीं
मानेगा । इसलिये अब ज्यादा तुझसे कह-
ता भी नहीं । मैं क्या कहूं ? मेरी तथा
उस छोकड़ीकी आत्मा तुझे जन्म भर
कोसेगी जिससे तेरा सत्यानाश हो जायगा ।

मैं अब तुझ जैसे पापका मुंह तक
नहीं देखना चाहता । ले ! अब मैं जाता
हूं । और अब तेरा मुंह भी नहीं देखूंगा ।
और न मैं तेरे यहां व्याह में भी आऊंगा ।
मुझे आजसे ही तेरे यहां पानी पीने तककी
शपथ है । मैंने तुझसे इतनी बातें सिर्फ
उस छोकड़ीकी, तथा तुझे अपना समझ
कर तेरी भलाईकी ही की थीं । नहीं

मानता तो तू जान । जो तेरा जी चाहे
सो कर ।

ऐसा कहकर शांतिदास वहांसे उठ
गया और अपने घर जाकर दयामयीसे
पूरा व्यौरा वृत्तांत कर कहा । दयामयी
कर दयामयीने भी आन कर रतनचंदको
बहुत समझाया पर सब निष्फल हुआ—जो
कि हम यहां लिखना नहीं चाहते क्योंकि
उसमें पाठकोंका बहुतसा समय नष्ट होगा ।

उस लोभीने उन दौनोंकी उपदेश पूर्ण
बातों पर ध्यान नहीं दिया । वह देता भी
कहसि ? वह तो एक चिकने घड़ेके तुल्य
था । जैसे चिकने घड़े पर पानीकी वृंद
नहीं ठहरती इसी तरह उस लोभी पर
इन दौनोंकी उपदेश पूर्ण बातोंका कुछ
भी असर नहीं हुआ । वह तो उस समय
लोभमें अंधा हो रहा था ।

अब आगे जो हुआ सो अब पाठकोंके
अवलोकनार्थ लिखते हैं ।

* * *

चन्द्रकलाका विवाह रतनचंदके साथ
हो गया । जिसका पूरा व्यौरा लिख कर
हम पाठकोंका बहुतसा समय नष्ट करना
नहीं चाहते, सिर्फ थोड़ेसेमें विवाहका हाल
तथा उसके पीछे जो हाल हुआ सो
लिखे देते हैं ।

इस व्याहमें लोढ़ामलकी दौनों तर्फसे
खूब पटी । उसकी पांचों उंगलियां धीमें
रहीं । कितनचंद लोभीको रुपये मिल

गये, लोढ़ामलकी भी मुट्ठी गरम की गई ।
रतनचंद फैय्याजीका भी मनोरथ पूर्ण
हुआ । पांचोंको भी मिठाई उड़ानेको
मिली । फिजूल खर्ची भी फैय्याजी साह-
बने पूरी की । रंडियें तथा भांड भी
बुलाये गये और जिस समय मंदिरजीकी
बात आई तो फैय्याजी साहबने थोड़ेसे
रुपये देकर कहा कि साहब, मेरी तो श्रद्धा
इतनी ही है । पांच लोगोंने भी अपनी आंखों
पर पट्टी बांध ली और कानोंमें भी ठेकें लगा लीं ।
इस विवाहमें चूं तक नहीं किया । रतनचंद
की चाह २ करने लगे । इस विवाह में
शांतिदास, दयामयी, तथा और जो धर्मा-
त्मा पुरुष थे उन्होंने अपना मुंह क्या
बल्कि वह शहर ही छोड़कर थोड़े दिन के
लिये बाहर चले गये । क्योंकि अगर वहां
रहते तो न मालूम कुछ आंखों में बल
पड़ता । तमाम शहर इस व्याह में झूठ
करने लगा । व्याह में इतना रूपया खर्च
हुआ पर रंगत एक कौड़ी की भी न आई
और सब करे कराये पर पानी फिर गया ।
पर वहां तो उन तीनों में से किसी को
कुछ परवाही न थी ।

अगर दुख हुआ तो बेचारी
चन्द्रकला को या उसकी हमदर्दीवालोंको ।
सबका मीठा मुंह हो चुका था इसलिये
कोई भी नहीं बोला । बोलते भी कहा
से ? क्योंकि जैसा कहा है—“ चोरकी
दाढ़ीमें तिनका ” या जैसे Every body

has got fear इस मिसालको लिये उपदेश के और वह देही क्या सकती थी ? हुए पंचोंने भी कुछ नहीं कहा, सब चन्द्रकला भी कुछ २ समझदार होने अपनी चुप्पी साधे बैठे रह । लगी थी वह भी अपनी मौसी दयामयीका

प्रिय पाठको ! इस विवाह से जो उपदेश ग्रहण करने लगी थी । शांतिदास और दयामयीको दुख हुआ दयामयीका स्त्रीशिक्षा पर सदैव वह मेरी लेखनासे बाहर है । यानी ध्यानादितर था और चन्द्रकला को वह चन्द्रकलाको तो हुआ ही पर वहतो अभी हरसमय पतिप्रेम का ही उपदेश दिया अनसमझ थी । करती थी ।

शांतिदासने जोर देकर समझें कुरीति निवारण पर कहा था । पर उस बेचारेकी कौन सुने ? सच है “नगाड़ेकी आवाजमें तूतीकी आवाज कौन सुनता है ?” पर हां, जो बेचारे धर्मस्मा पुरुष थे अथवा यों कहो जिनका भावी अच्छा था उन्होंने इस बातकी प्रतिज्ञा करली थी कि—

“जो कोई बेटी बेचेगा अथवा जो कोई रुपये देगा अथवा जो कोई ऐसे कार्यके बीचमें पड़ेगा उसके यहां जीमने क्या पानी तक नहीं पियेंगे”

और यही बजद थी कि इतने आदमी शांतिदासके साथ व्याहमें क्या वह शहर ही छोड़कर थोड़े दिनोंको बाहर चले गये । बाहरसे आये तो सिवाय थोड़ा बहुत पंचोंको सुनाने के और कर ही क्या सकते थे ?

दयामयी ने चन्द्रकलाको बहुत कुछ तसल्ली दी । क्योंकि अब सिवाय

इन बातोंको गुजरे अरसा बरस डेढ़ का होगया । इस बीचमें कोई नई बात नहीं हुई । आखिरको आज वह कम्बख्त दिन आही गया जिसका हाल हम प्रथम ही लिख चुके हैं जिस पर कि पाठकोंका दिल हिलोरे लैने लगा था यानी रतनचंद फै-व्याजी अर्थात् चन्द्रकलाके पति इस दुनियासे कूंचकर गये । जिसे देखकर बेचारी दयामयी चन्द्रकलाकी अवस्था पर सिर पटककर रो रही थी । चन्द्रकला बेचारी इन बातोंको क्या जाने ? अभी उसमें पूरी समझ तो थीही नहीं । उसमें अपना तथा पराया पहचाननेका तो ज्ञान थाही नहीं । बेचारी सबके साथ में आप भी रौने लगी और फूटकर विज्ञाप करने लगी—

हाय ! मेरा इस दुनियामें कोई नहीं रहा । हाय ! मैं क्या जानती थी कि ऐसा होनहार है ! हे नाथ ! मुझ अबलाको अब किसके भरोसे छोड़ कर चले गये ? हे नाथ ! जरा मुझसे बोल तो जाते ! हाय !

शब्दों और कार्योसि किस किस प्रकारके कर्म बंधते हैं उसका वर्णन विद्याद रूपसे किया गया है।

भाषार्थ—कर्म सिद्धांत को जिस उच्चतमतासे जैन धर्ममें व्याख्या की गई है वैसी और किसी मतमें नहीं पाई जाती। केवल देतेते कि कियाका नाम कर्म नहीं आ सकता कि किस प्रकार कर्म बंधता है और किस प्रकार फल देता है। अतएव कुछ अन्य मतावलम्बियोंकी यह आवश्यकता हुई कि कर्मका फल अर्थात् संसारी जीवोंको नुत्त दुत्त देनेका कान परमात्माके स्फुट करे और परमात्माको उसके परम पदसे गिराकर संसारी आत्माके समान बनावे।

✱ ✱ ✱

तीसरा सिद्धांत जिससे जैनधर्मका नष्ट प्रगट होता है परमात्माके स्वरूपके विषयमें है। कुछ मतवाले जैनधर्मको नास्तिक मत कहदेते हैं परंतु यह उनकी भूल है। निःसंदेह जैनधर्म इस बातको नहीं मानता कि समस्त आत्माओंसे निम्न एक विशेष महान आत्मा है जिसने किसी समय जीव और पुद्गलको मिलाकर संसारको पैदा किया है और किसी समय इसका विनाश करदेगा। न जैन धर्म ऐसा मानता है कि सम्पूर्ण ब्रह्माण्डमें केवल एक ही आत्मा या ब्रह्म है कि जो निर्गुण है या जिसके गुणोंके विषयमें कुछ नहीं कहा जा सकता और उसने अपनी नापासे किसी समय विशेषमें जगत्को बनाया है या स्वयं जगत् रूप हो गया है या जिसके केषट करने मात्रसे संसार नास्तित्वे अस्तित्व रूप हो गया और अब चाहे यह इसका नाश कर देगा P परमात्माका ऐसा स्वरूप

जैनधर्म कदापि नहीं मानता। जैन धर्म यह चिंतित करता है कि जो कुछ इस जगत्में है वह सदासे है और सदा रहेगा। कभी नाश नहीं होगा। इस धर्मका सिद्धांत यह है कि अस्तित्वे नास्ति और नास्तित्वे अस्ति कभी नहीं होता।

जिस बस्तुका अस्तित्व है वह नष्ट कभी नहीं हो सकती और जिस बस्तुका अस्तित्व ही नहीं है वह कभी उत्पन्न नहीं हो सकती, द्रव्य सदैवसे है और सदैव रहेगा। केवल उसकी पर्याप्त बदलती हैं। इलाका नाम हम लोगोंने उत्पन्न होना और विनाश होना रस रक्ता है। वास्तवमें न कोई वस्तु उत्पन्न होती है और न कोई नष्ट होती है। केवल उसकी अवस्थाका उत्पाद व्यय होता रहता है। पर्याप्तकी अनेकता बस्तुका उत्पन्न व्यय कहा जाता है। जैन धर्ममें द्रव्यके छह भेद हैं—जीव, पुद्गल, धर्म, अधर्म, आकाश, काल। इनमेंसे जीवका स्वभाव ज्ञान है। पुद्गलका रस, रस, रस, गंध, वर्ण है। कालका स्वभाव बस्तुको परिवर्तना है। आकाशका जीव पुद्गलको स्थान देना है। धर्म जीव पुद्गलको गमन करनेमें सहायता देता है। अधर्म उनके ठेरनेमें सहायकारी होता है।

संसारमें जो परिवर्तन होते हैं वे इन छहों प्रकारके द्रव्योंके गुणों और उनके एक दूसरे पर असर करनेके कारणसे होते हैं। अतएव यदि इन छहों द्रव्यों और उनके गुणों तथा निम्न निम्न अवस्थाओंके समूहका नाम परमात्मा या ब्रह्म रक्ता है तो जैनधर्मको इसमें कुछ शंका नहीं। अथवा यदि सामान्य द्रव्यको कि जो अपने छहों भेदोंमें पैदा हुआ है और जिसका लक्षण सत् है और जो अपने सत् होनेकी अनेकतासे एक है, कुछ मतावलम्बियों

ब्रह्म माना है तो इसमें भी जैनधर्मको कोई हानि नहीं। केवल नामका भेद है। उस द्रव्यको जैनधर्म भी मानता है परंतु जैनधर्म उसका नाम सामान्य द्रव्य वा सत्ता कहता है, ब्रह्म नहीं कहता। जैनधर्म ब्रह्म वा परमात्मा आत्माके वास्तविक स्वभावको कहता है। जैनधर्मानुसार आत्माका वास्तविक स्वभाव अनंतज्ञान, अनंतदर्शन, अनंतवीर्य, अनंतसुख, वीतराग शुद्ध चेतन-स्वरूप आदि है परंतु संसारी दशा में आत्माका यह वास्तविक स्वभाव भावकर्म तथा द्रव्य-कर्मके संजोगके कारण अव्यक्त हो रहा है। जब भावकर्म द्रव्यकर्म आत्मासे पृथक् हो जाते हैं, तो आत्माका वास्तविक स्वभाव अर्थात् परमात्मपद प्रगट हो जाता है। जैनधर्मानुसार वास्तवमें आत्मा ही परमात्मा है। आत्मासे भिन्न कोई दूसरा परमात्मा नहीं है, परंतु कर्मोंके आवरणके कारणसे उसकी वास्तविक दशा अव्यक्त हो रही है। कर्मोंका आवरण हटनेसे परमात्मस्वरूप जो प्रत्येक आत्मामें फेला हुआ है उस आत्मा में प्रगट हो जाता है और वह आत्मा परमात्मा होजाता है। प्रत्येक आत्मा शक्ति अपेक्षा परमात्मा है, परंतु वह आत्मा जिससे कर्मरूपी मैल दूर गया है शक्ति तथा उस शक्तिकी व्यक्ति दोनों अपेक्षाओंसे परमात्मा होजाता है।

परमात्मामें इच्छाका लगाना जैन धर्मके विरुद्ध है। जैनधर्म इच्छा व राग द्वेष आदिको आत्माका निजस्वभाव नहीं मानता किंतु ये गुण आत्मामें द्रव्यकर्मके संजोगके कारणसे पाए जाते हैं। पुद्गलका संजोग पूर्ण रूपसे आत्मामें पृथक् होनेसे ये गुण भी सर्वथा नष्ट हो जाते हैं और

आत्माका निज स्वभाव प्रगट होजाता है। परमात्मामें उत्पन्न करने, विनाश करने तथा जीवोंको सुखदुःख देने आदिके विशेषण लगानेसे परमात्माका सर्वज्ञपना कदापि नहीं रह सकती। जिसको भूत भविष्यत् वर्तमान पूर्ण पदार्थों उनकी समस्त पर्यायों से रहित स्थिति हासिल हो रहे हैं उसको किसी काम करनेकी इच्छा या आवश्यकता हो ही नहीं सकती। जैनधर्मानुसार परमात्मा सर्वज्ञ वीतरागी और कृतकृत्य है, वह जगतका कर्ता हर्ता नहीं है। परमात्मामें जगतके कर्ता हर्ता गुण माननेसे संसारी जीवको आत्मिक उन्नतिमें कुछ सहायता नहीं मिलती क्योंकि यह कहा जाता है कि जब परमात्मामें जगतको उत्पन्न किया है और सम्पूर्ण भोगाविलासके सामान संचय किए हैं तो फिर संसारीजीवका उनसे अपने मतको हटाना कृतज्ञता है। और जब परमात्मा ही संसारके झगड़ोंमें फंसा हुआ है तो फिर संसारी जीव क्यों वे संसारके झगड़ोंमें फंसे ?

भावार्थ-परमात्मको कर्ताहर्ता मानकर उत्पन्न उपासना करनेसे संसारी जीव अधिक संसारके झगड़ोंमें फंसा है और अपने स्वभावको नहीं समझ सकता। इसके विपरीत सर्वज्ञ, वीतराग, परमानंद शांतिरूप परमात्मा की उपासना करनेसे आत्माका निज स्वभाव प्रगट होता चला जाता है अर्थात् आत्मा आत्मिक उन्नति करता चला जाता है। अतएव जैन धर्ममें जो परमात्माका स्वरूप वर्णन किया गया है उससे परमात्माके अत्यंत आवश्यक गुण सर्वज्ञत्व तथा परमानंद आदि रहते हैं तथा संसारी जीवकी आत्मिक उन्नतिकी भी कारण

होता है। और एक रीतिसे जैनधर्मके अनुसार भी परमात्माको संसारी जीवोंको सुखदुःख देनेवाला कह सकते हैं।

बात यह है कि परमात्माकी बंदना उपासना करने, परमात्माके गुणानुवाद करने, जीवके शुभ कर्मोंका वंध होना, शुभ कर्म उदयमें आकर संसारी जीवको शुभ फल अर्थात् सुख देते हैं परंतु इसके विपरीत परमात्माकी अविनय करनेसे, उसको घृणा कहनेसे, संसारी जीवके अशुभ कर्मोंका वंध होता है और वे अशुभ कर्म उदयमें आकर संसारी जीवको अशुभ फल अर्थात् दुःख देते हैं। इसप्रकार व्यवहाररूपसे परमात्मा सुख दुःखका देनेवाला कहला सकता है परंतु वास्तवमें यह स्वयं यह विचार करके कि अमुक मनुष्यने मेरी पूजा अथवा अमुक मनुष्यने मेरी अविनय की, किसीको सुख दुःख नहीं देता है। सुख दुःख स्वयं कर्म जैसा ऊपर कहा जा चुका है, देता है। परमात्मा वीतरागी है। वह निश्चयमें न किसीको सुख देता है न दुःख। केवल निमित्त कारणरूप व्यवहारमें परमात्माको सुख दुःख देनेवाला कह सकते हैं और इसीप्रकार एक अर्थ विशेषमें परमात्मा संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता भी कहला सकता है। व्यवहारमें जब किसी वस्तु के कई कारण हों तो उन कारणोंमेंसे जो सबसे बड़ा कारण हो उसको ही उस वस्तुका कारण कह देते हैं। चूंकि छह द्रव्योंमें कि जिनसे सम्पूर्ण जगत् बना हुआ है आत्मा सबसे बड़ा है इसलिए आत्माको जगत्का कारण कह सकते हैं और आत्मा परमात्मा वास्तविक स्वभाव की अपेक्षा एक है, अतएव

इस अपेक्षासे परमात्माको संसारका कारण कह सकते हैं।

वास्तवमें संसार क्या वस्तु है। आत्मा जो भाव कर्म तथा द्रव्य कर्मके कारण भिन्न भिन्न दशाओंको धारण करता है अर्थात् कभी किसी योनिमें जन्म लेता है कभी किसीमें, कभी वनस्पति होता है कभी तिर्यच होता है, कभी मनुष्ययोनि को धारण करता है, कभी स्वर्गमें देवता होता है, कभी नर्कमें जाता है। इसीका नाम संसार है और आत्मा स्वयं अपने भिन्न भिन्न शुभ अशुभ विचारों, शब्दों और कार्योंके कारण इस संसारको बनाता है और स्वयं ही जब कर्मोंका नाश करके निज स्वभावमें लीन हो जाता है, संसारका नाश कर देता है और चूंकि परमात्मा और आत्मा शक्ति वा निज स्वभावकी अपेक्षा एक हैं इस अपेक्षासे कहा जा सकता है कि परमात्मा संसारको बनाता और नाश करता है। जिस किसी प्राचीन पट्टरी आचार्यने परमात्माको संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता, जीवोंको कर्मफलदाता कहा है वह इस ही अर्थमें कहा है, नहीं तो निश्चयसे सर्वथा परमात्मा संसारका कारण, संसारका कर्ता हर्ता अथवा जीवोंको कर्म फलदाता नहीं हो सकता है।

[शेषमंत्रे.]

दिगंबर जैन चित्रसंग्रह।

गत वर्ष (१४४०) के वीरनिर्वाण रास अंकके ५९ चित्रोंके आलोक्यम कामजके एक ही ओर छपा हुआ अब हनेगिने ही है। धीमदी मगाइए। अन्यथा पछताना पड़ेगा। मूल्य ०।।।,] मनेजर, 'दिगंबर जैन'-सूत्र.

શ્રીમતી લલિતાબહેનનો ગુજરાતના ભ્રમણનો રિપોર્ટ.

તા. ૨-૧૦-૧૪ની રત્રે મુંબાઈથી નીકળી તા. ૩૭એ સવારે અમદાવાદ પહોંચી અને ત્યાંથી તા. ૪ની સવારની ગાડીમાં બેસી ઈંદર બપોરે ૧૧ વગે પહોંચી. રાત્રે શાસ્ત્ર વાંચ્યું. અને તા. ૫-૬ને દિને ત્યાંની માણે-કબાઈ પાઠશાળાની ૧૫ કન્યાઓની બાલબોધ જૈન ધર્મ ૧-૨-૩ લાગ, દર્શનપાઠ, આલેચનાપાઠની પરીક્ષા લીધી. લઘુ નાયાલાલ અધ્ય પક સારી રીતે ખંત રાખી સાથે શીખવે છે તેથી પરીક્ષાતું ફળ ઉત્તમ આવ્યું. તેમજ મેનાબાઈ સારી રીતે દેખરેખ રાખે છે તેને માટે એ બંનેને ધન્યવાદ થતે છે. ત્યાંના શેડીયાઓને મળવાથી ત્યાંના ઉદાર ભાઈઓ તરફથી શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૪૬૬ની મદદ મળી. તા. ૭મીએ કુંગરપર પુજા કરી અને શ્વેતાંબરી પાઠશાળા જોઈ, ત્યાં એવો દરાવ છે કે દરેક સ્ત્રીએ ત્યાં હાજરી આપવીજ નોંધએ. અદ્યારતાન ન હોય. તો પણ ત્યાં જઈને મોટે કાંઈ બોલ લે અને અને એક સામાયિક કરીને પાછી જાય અને ન જાય તેની પાસે એક પાઈ દંડ લેવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ ૩થી જા વાગ્યા સુધી આપણી પાઠશાળામાં સભા કરી સ્ત્રી કૃતવ્ય વિષે ભાષણ આપ્યું જેમાં આસારે ૫૦ સ્ત્રીઓ હાજર હતી. આ પ્રસંગે પાઠશાળાની બે બાળિકાએ 'વિનય' અને 'વિદ્યા' ઉપર લેખ વાંચી સંભળાવ્યો હતો.

તા. ૯-૧૦-૧૪ને રોજ મેનાબાઈને સાથે લઘુ વડાલી જઈ, અમીજરા પાર્થનાથની યાત્રા કરી. વડાલીથી તા. ૧૦નાએ ખેડ બ્રહ્મા આવીને ઉંદની સવારીએ ત્રણ-કોશ

દેરાળ આવ્યાં. અહીં ત્રણ દેહરોં ઘણાં જી-તમ શીખરખંધ છે અને જૈનના ઘર ૧૫ છે. રાત્રે સભા કરી. દરેક સ્ત્રી પુરૂષે હાજરી આપી હતી. સર્વની પાસે નમોકાર મંત્ર બોલાવ્યા તે ઘણા અશુદ્ધ હતા તે સુધારવાને દાસીશ કંપકાલ. સુધી મુખ્ય અને પાપથી દુઃખ' જેથી ક્યું તે ઉપરથી એવો દરાવ મમથી બહેન સામાયિક કરે તે સ-વેંએ સાંભળવું અને ભાઈયંદભાઈ શાસ્ત્ર સભા કરે તે સર્વેંએ સાંભળવા આવવું. ખીજે દીવસે મેનાબાઈના ભાઈ જાદવજીભાઈ દેરાળના કામદાર છે તેમના પ્રયાસથી શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૪૫૫ની મદદ ત્યાંના મહાજન તથા સરકાર મળીને મળી અને બે દિવસ શાસ્ત્ર સભા કરી.

તા. ૧૩મીએ કુડીયાદરા ગયાં. અત્રે ૧૨ ઘર જૈનનાં અને એક મંદિર છે. અત્રેના લોગને ધર્મ પર ભાવ સારો છે. આચાર વિચાર સારા છે, પણ સ્ત્રીઓમાં અજ્ઞાનપણું છે. એક છોદરાતું મરણ થયું હતું તેથી સભા થઈ શકી નહીં. અત્રે અમર્યાદાથી. રડવા કુટવ. નો રિવાજ નોંધને ઘણો ખેદ થયો અને ત્યાંના શેડને સુચના કરી કે આ રીવાજ નાશુદ થાય તેવો પંચમાં દરાવ કર-વો નોંધએ. તેમણે કજીલ ક્યું છે કે એ દરાવ વિષે પંચ મળશે ત્યારે દરાવ કરાવીશું. આશ્રમને રૂ. ૧૬૦ની મદદ મળી.

તા. ૧૪મીએ ચેરીવાડ ગયાં. ત્યાં એક દેહર શીખરખંધ અને વિશાળ જગ્યાવાળું છે અને જૈનના ઘર ૨૦ છે. બે દિવસ ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો અને અમર્યાદાથી કુટવાને માટે ત્યાંના શેડને કહ્યું કે બંધા કરવો. તેમણે કજીલ ક્યું કે પંચ મળશે ત્યારે જરૂર આ દરાવ ચર્ચાવીશું. આશ્રમને રૂ. ૧૦૦ની મદદ મળી, તેમજ ચેરાસણ તા. ૧૬ને દિવસે

આવ્યા. અત્રે એક મંદિર શીખરબંધ તથા જૈનના ઘર ૪ છે, તેમને પણ ઉપર પ્રમાણે સુચના કરી અને તેઓએ કબુલ કયું. ૩. રાણાની મદદ મળી.

તેજ દિવસે પાછાં કડીયાદરે આવ્યાં અને બેલગાડી કરીને સાંજના ગોરખાં એક દેહડાં અને જૈનના ઘર ૨૫ પણ પાંચ દિવસ રહ્યાં. શાસ્ત્રસભા મર્યાદાથી કુટવાને માટે તથા રજસ્વાલા ધર્મમાં કેમ વર્તાવ કરવો તેને માટે વિવેચન કયું અને અત્રેની બહેનોએ અમર્યાદાથી કુટવું નહીં એ નિયમ લીધા. આશ્રમને ૩ રફાની મદદ મળી.

તા. ૨૨મીએ મુડેરી ગયાં. સાંધી ત્રણ ગાઉ પર ચિંતામણીની યાત્રા કરી આવ્યાં. રાત્રે શાસ્ત્રસભા કરી અને શ્રાવિષ્ઠાશ્રમને ૩ રૂ. ૨૩ ની મદદ મળી તા. ૨૩મીએ પાછાં ગોરખાં આવ્યાં. સાંધી તા. ૨૪. મીએ પાછા ઇંદર આવ્યાં. તા. ૨૫મીએ એક સભા કરી ૭ આચર્યક પર સાપણ આપ્યું અને ઇંદરની પાદશાળાનાં વિદ્યાર્થીઓને ૩. ૧૫૫) ઈનામની બેટ તરીકે શ્રાવિકાશ્રમ મુખર્ષ તરફથી આપ્યા, તેમાં ૩. ૩૦ની તેજ વખતે મીદાઇ વેંચી અને ૩. ૧૨)નું ઇનામ ૭ મહીના પછી વેંચાય તે પ્રમાણે કબુલ કરાવ્યું. એક ગાઇએ કંદ મૂળ તથા એક ગાઇએ અમર્યાદાથી કુટવાનો ત્યાગ કર્યો.

તા. ૨૭મીએ પ્રાંતિજ આવી રાત્રે શાસ્ત્ર સભા કરી અને તા. ૨૮મીએ બપોરે ૧૧થી ૪૧ શ્રાવિકાશ્રમની ગાઇઓની પરીક્ષા લીધી. બે વિધવા ગાઇઓને ૭; દાગા, પૂજન, બાળભોધ જૈન ધર્મ ૧-૨-૩ ભાગ વિગેરે પરચુરણ જ્ઞાન છે તથા બે કન્યા બાળભોધ ૧-૨-૩ ભાગ જ્ઞાને છે. આખાનું ચાત્રત્વ રહે તો ધણું સારું, પણ બેદની વાત છે કે પાસેના ગામની ગાઇઓ લાભ લઇ રાક્ષી નથી તેથી એવું સંભળાય છે કે આ ખાતું બંધ પડશે.

તા. ૨૮મીએ સાંજે આરાણ ગઈ. અત્રે એક જૈન મંદિર તથા દશાહમડની ઘર સંખ્યા ૫૦ની છે. કેટલીક બહેનો સાથે સામાયિક દર્શનાદિ નિત્ય કર્મ કયું. ત્યાર બાદ એ મંદિરમાં દરરોજ લક્ષ્મણ રાયચંદ તા. ૨૮મીએ સર્વે ૪૫ બાળકોની ૭ માસીક પરીક્ષા મારી પાસે લેવડાવી તેનું પરીણામ ૮૦ ટકા આવ્યું. આ વિદ્યાર્થીઓને બાળભોધ જૈન ધર્મ ૧-૨ ભાગ, દર્શન પાઠ, નિર્વાણ કલ્યાણક ૧, આવોચના પાઠ, ઇંદ્ર ઇતીહાસ, તથા જૈન બાલગુટકામાંથી પુન્ય પુરપત્રી કયતી સાથે શીખવવામાં આવી છે, તેથી ઘણાં જ આનંદ થાય છે અને એ માટે મારતર લક્ષ્મણાઇને તથા અત્રેના ઉત્સાહી લાઇઓને તેમજ ખંત રાખી શીખનાર વિદ્યાર્થીને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ જેટલો ઓછો છે. વળી આરાણથી એક કેસ પર સીતવાડા ગામ છે ત્યાંથી બે ગાઇઓ રોજ શીખવને આવે છે તેને પણ ધન્યવાદ થયે છે. રાત્રે ૮ વાગે સદાહનામુવાગવાળા ચા. નેમચંદ કંકુચંદના પ્રમુખપણા નીચે સભા કરી તેમાં સંખ્યા આશરે ૨૫૦ ની હતી. મેં “જ્ઞાનથી કુરીતિ નિવારણ થાય છે” એ વિષયપર લાપણ કયું અને તેનું અનુ. મોદન ચા. લક્ષ્મણાઈ અધ્યાયકે કયું, તેપરથી સીતવાડાવાળી કેટલીક બહેનોએ જાણ નહીં ચાપ્યું તથા અમર્યાદાથી નહીં કુટવું એના નિયમો લીધા અને શ્રાવિકાશ્રમને ૩. ૨૬૧ની મદદ મળી. પ્રમુખે પતાસાની પ્રભાવના કરી. સભા ૧૧ વાગે વિસર્જન થઈ હતી.

ઔરાણ્યથી તા. ૩૦ મીએ લાકરોણ ગયાં અને રાત્રે સભા કરી. 'ઉન્નતિ કેમ થાય' એ વિષે પ્રથમ લક્ષ્મીભાઈએ તથા ત્યાર બાદ મેં ભાષણ કયું. શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૨૬૫૧ની મદદ મળી. અત્રે દશા હુમડનીધર સંખ્યા ૨૧ને કુલ સંખ્યા ૧૦૧ છે. તા. ૩૧ મીએ અત્રે શેઠ માણેકચંદ્રના સ્મારક માટે ઉધાડેલું પુસ્તકાલય બેઠું. એની વ્યવસ્થા તથા નિયમો ધણા સારા છે એના ૩૫ મેમ્બર, એક સેક્રેટરી, એક પ્રેસીડેન્ટ તથા પંચ સંભાળ રાખે છે. અત્રે સર્વે ભાઈઓ સ્વ.ધ્યાય કરે છે. સાંજના શાસ્ત્રસભા થાય છે.

લાકરોણથી ઔરાણ્ય યઈ તા. ૩૧ મી એ પ્રાંતીજ આવી અને શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૯૫૧ ની મદદ મળી તથા એક બે બાઇએ નમોદાર ગણવાના તથા હાંદલામાં ન રાંધવાના નિયમ લીધા. પ્રાંતીજથી તા. ૧-૧૧-૧૯૧૬ ને દિને અમદાવાદ એક રાત રહી ત્યાંથી બોરસદ એક રાત રહીને તા. ૪ થીએ દાવેલ આવી. અહીં અમારા શ્રાવિકાશ્રમની વિદ્યાર્થી બાઇ હરકાઇની તથા ચિત્ત અચકત હતી તેથી તેને ઉપદેશ સંભળાવવાને ૧૧ દિવસ રહી અને જ્યાં સુધી રહી ત્યાં સુધી દરરોજ સ્ત્રી પુરુષોની એકઠી શાસ્ત્રસભા દહેરામાં કરતાં હતાં અને બે ત્રણ દિવસ ફક્ત સ્ત્રીઓનીજ શાસ્ત્રસભા કરી હતી. શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૧૩૩ ની મદદ મળી. અને સર્વ સ્ત્રીઓએ અમર્યાદાથી ન કુટુંબ એવા નિયમો લીધા. તથા કેટલીક બેઠનાંએ દર્શન, નમોદાર મંત્ર ગણવાના નિયમ લીધા. તા. ૧૩ મીએ બોરસદ આવી. સ્ત્રીઓની સભા ત્રણ દિવસ યઈ અને રાત્રે શાસ્ત્ર સભા યઈ. અને છ આવશ્યક વિદ્યા અને સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ કેમ થાય એ વિષયો- પર ભાષણ કયું અને રાત્રે ઉપદેશરત્ન-માળાનો સ્વાધ્યાય કરતાં હતાં. ત્યાંથી શ્રાવિકાશ્રમને રૂ. ૨૩૫૫ ની મદદ મળી અને અત્રે

ની કેટલીક બેઠનાંએ સ્વાધ્યાયના, દર્શનના, નમોદાર ગણવાના તથા મંત્રીભોજન ત્યાગના તેમજ કંદમુળત્યાગના નિયમ લીધા.

તા. ૧૬ મીએ વડોદરે આવી. અત્રે જૈન પાઠશાળા છોકરાઓની હતી તેનાજ પેટામાં એક છોકરાના વર્ષ ૧ થી ખુલી છે તેમાં શ્રાવિકાશ્રમના દર્શન અને પંચ તેમાંથી સાસરે મુ. ૧૧૧ થી સંખ્યા ૧૩ ની હતી, તેની પરીક્ષા લીધી. તેઓ દર્શનપાઠ કલ્યાણક વિગેરે જાણે છે અને થોડું અક્ષરજ્ઞાન યથું છે. અત્રે શ્રાવિકાશ્રમને લણાવવાને એક સીનીયરમાં પાસ થયેલી બ્રમ રાખવામાં આવી છે અને છોકરાઓને માટે એક પ્રલણ છે તેઓ જૈન ધર્મમાં પ્રવીણ અને ભક્ત છે. તેઓની પાઠશાળા પર સારી દેખરેખ છે, એટલુંજ નહીં પણ સ્ત્રીઓની પાઠશાળામાં એમનાં પત્ની પણ સારી મહેનત લે છે. શિક્ષક બાઈ રંગ પર હોયતો લણાવવાનું કામ પણ કરે છે. તથા આ પાઠશાળાના સેક્રેટરી માણેકલાલભાઈ, નાનચંદભાઈ તથા ભોગીલાલભાઈ ધણા ઉત્સાહી છે. આ પાઠશાળાનું સ્થાપક રૂ. ૧૧૧ નું છે. તથા માસિક આવક રૂ. ૧૫૦ ની છે, તે બે પાઠશાળાને માટે ધણીજ ઓછી છે માટે ધનવાન ભાઈઓએ આ ખાતાને મદદ આપવી જોઈએ.

વડોદરેથી તા. ૨૧-મીએ અંકલેશ્વર યઈ અને ત્યાંથી તા. ૨૮-૨૯-૧૪ ને દિને સુબાઈ આવી હું જ્યાં જ્યાં ફરી ત્યાંના ભાઈઓને અમર્યાદાથી ઓઝો કુંટે છે તેને વિષે પંચમાં ઠરાવ કરાવવાને સુચના આપી છે તે તે ભાઈઓએ ધ્યાનમાં રાખવું એવી મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે, જેથી સ્ત્રીઓનો મુખ્ય શુભ લજ્જા કાયમ રહે અને શીલની રક્ષા થાય.

સમાજસેવિકા-શ્રીમતી જલિતાબહેન

શ્રાવિકાશ્રમ-સુબાઈ.

૧. એક જ ગોત્રમાં ૨. લગ્ન થાય કે નહિ ?

(લેખક—હરજીવનભાઈ રાયચંદ)

સદરહુ વિષયમાં કાંઈક જાહેર ચર્ચા ઉદાવરતી ઘણા વખતથી ઈન્દિયા હતી, પણ ખતી શકતું નહોતું હાલમાં 'જૈનમિત્ર' પત્રના ૧૬ મા વર્ષના ૧-૨ અંકમાં "ગોત્રીય ચર્ચા (શંકા)" એ મથાળા નીચે એક લેખ કુશળગઢ નિવાસી શ્રી રૂપચંદ અચરજકાલે હિન્દી ભાષામાં લખ્યો છે, અને મારે અભિપ્રાય પણ તેમના તરફ ટળેલો હોવાથી પ્રથમ આ નીચે તેનું શુજરાતી ભાષામાં ભાષાન્તર આપવામાં આવે છે.

"આજકાલ ધણે ભાગે એમ જોવામાં આવે છે કે એક ગોત્રમાં પરસ્પર વિવાહ થતો નથી. દાખલા તરીકે ગર્ગ ગોત્રના છોકરાનો વિવાહ તેજ ગોત્રની છોકરી સાથે થઈ શકતો નથી. પાટની ગોત્રની છોકરીનો વિવાહ પાટની ગોત્રના છોકરા સાથે થઈ શકતો નથી. ઇત્યાદિ પરંતુ આ વિવાદ સંબંધ નહિ થઈ શકવાનું કાંઈ ખાસ પ્રબળ કારણ જણાતું નથી.

આ લેખ લખનારે આ બાબતમાં કેટલાક માણસો સાથે વાતચીત કરી છે પણ તેનો જુવાળ એવો મળ્યો છે કે—"એક ગોત્રના મનુષ્યો એ ભાઈએ છે—છોકરા છોકરીનો વિવાદ તેથી ભાઈબહેનના વિવાદ જેવો છે. મારેજ એક ગોત્રમાં વિવાદ યથાશકતો નથી, પણ આ ઉત્તર મારા મનમાં ખરેખર દસતો નથી, કારણકે પ્રથમ, તો એજ સ્ત્રીચારણું જોઈએ કે આ ગોત્રો

શી રીતે બંધાયું ? જો મારી ભૂલ ન થતી હોય તો હું કહી શકું છું કે આ ગોત્રોમાંનાં કેટલાકની ઉત્પત્તિ તો એક ગામમાં રહેવાથી થઈ છે. જેમકે પાટણમાં રહેનારા પાટણી. કેટલાકની ઉત્પત્તિ ઋષિના ઉપદેશથી થઈ છે. જેમકે ગર્ગ ઋષિનો ઉપદેશ માનનાર ગામીય. કહેવાય છે. કેટલાકની ઉત્પત્તિ વ્યાપારથી થઈ છે જેમકે સોની, લુહાર, ઇત્યાદિ,

હવે અહીં વિચારવાનું એ છે કે આ ગોત્ર બંધારણનાં કારણોમાંનું કાંઈ પણ કારણ પરસ્પર વિવાહ અટકાવે એવું સબળ નથી. શું આજકાલ એક જ ગામમાં રહેનારા પોતાનાં સંતાનોના વિવાહ નથી કરતા ? એક જ ગુરૂનો ઉપદેશ માનનારા પોતાનાં પુત્ર પુત્રીઓનાં પરસ્પર લગ્ન નથી કરતાં ? એક જ વેપાર કરનારા પોતાનાં છોકરાંનો લગ્નસંબંધ નથી કરતાં ? જો આ બધાનો જવાબ "કરે છે" એમ હોય તો આજ કારણથી ઉત્પન્ન થયેલાં ગોત્રોનાં માણસો પોતાનાં સંતાનોનાં માંદાનાં માંદા લગ્ન કેમ ન કરી શકે ? આનો ઉત્તર "અમારા મોટા પુરૂષો કરતા આવડ્યા છે એમ અમે કરીએ છીએ" એ સિવાય અન્ય કંઈ નથી.

આ તુચ્છ લેખકની વિનંતિ છે કે આ ગોત્રકલ્પનાને નબૂ કરવી જોઈએ અને કાંઈ પણ જૈની—પછી તે ગમે તે સાતિ અને ગમે તે ગોત્રનો હોય તો પણ—પોતાના કુટુંબનો ન હોય તેવા માણસ સાથે જરા પણ અડચણ વિના વિવાહ સંબંધ કરી શકે એમ થવું જોઈએ.

કુટુંબની ઓળખાણ મારે પણ ગોત્ર કલ્પના અકારણ છે. કારણ કે એક ગોત્રવાળા બધા એક કુટુંબી છે, એ વાતનું નિરાકરણ ઉપર થઈ ગયું છે.

આ ઉપરાંત 'પદમાવતી પુરવાર' નામની સાતિમાં ગોત્ર ન હોવાથી તે સાતિમાં કુટુંબની બદાર વિવાદ સંબંધ થઈ શકે છે.

વળી હુમડાં જ્ઞાતિમાં એવી રીત છે કે આત્રેશ્વર ગોત્રનો મનુષ્ય આત્રેશ્વર ગોત્ર વાળાને ત્યાં દત્તક તરીકે જાય, પછી તેના સંતાન પોતાના પિતાના મૂળ ગોત્ર આત્રેશ્વરમાં લગ્ન સંબંધ કરી શકે.

આ ઉપરાંત આ ગોત્રકલ્પના પ્રાચીન નથી કારણકે શાસ્ત્રોમાં એ વિષેનો કોઈ પણ જગ્યાએ ઉલ્લેખ જોવામાં વા સાંભળવામાં નથી આવ્યો, ત્યારે હવે એમ વિચારો કે જે વખતે આ ગોત્રકલ્પના ન હતી ત્યારે શું વિનાશ સંબંધ માંભોમાંજ નહિ થતા હોય ? અને જો થતા હતા તો તે સ્વકુટુંબમાંજ થતા હશે ?

આથી સાબીન થય છે કે ગોત્રકલ્પના શિષ્યાય પણ કુટુંબની ઓળખાણ થઈ શકે છે, કારણકે પોતપોતાનું કુટુંબ સર્વ ઓળખે છે.

વાંચક ! જૈનીયોની સંખ્યા દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે અને તે એટલે સુધી કે જો થોડા દિવસમાં એનો ઉપાય નહિ કરવામાં આવે તો, એ 'નંતિનું' નામ નિશાન પણ નહિ રહે. જ્ઞાતિના ઘટાડાનાં કારણોમાં ખીજા કારણો ઉપરાંત ગોત્રકલ્પના પણ એક પ્રમુખ કારણ છે, કારણકે એમ જોવામાં આવ્યું છે કે કોઈ કોઈ જ્ઞાતિમાં માત્ર છ કે સાતજ ગોત્ર રહ્યાં છે, જેથી કરીને યોગ્ય વર કન્યાનું જોડું મળવું એ ઘણે લાગે અસંભવિત છે. અને ત્યારે યોગ્ય જોડું નથી મળતું ત્યારે કેટલો અનર્થ થાય છે તેનો વાંચક જાણે-વિચાર-કરે.

જમણા લાઇઓને 'મારી પ્રાર્થના છે કે આ વિષયપર તેઓ સારી રીતે વિચાર કરે અને જો આ વિષયમાં મારી સમજણમાં ખૂટ હોય તો જ્ઞાતિપૂર્વક આ પત્રમાં ઉત્તર આપવાની કૃપા કરે."

ઉપરનો લેખ મારા સંબંધી ગુજરાતી ભાષા જાણનાર દિગંધર જૈન બંધુઓને અને ખાસ કરીને મારી જ્ઞાતિના એટલે નૃસિંહપુરા લાઇઓને હું લક્ષપૂર્વક વાંચવાની ભાજામણ કરું. ગુજરાતના ખીજા દિગંધર લાઇઓની જ્ઞાતિમાં ગોત્ર છે, કઈ જ્ઞાતિમાં નથી એ જ્ઞાતિમાં જેટલાં જેટલાં ગોત્ર હોય તેની કૃપા કરો. અસત્ર કેટલી હતી, હાલ કેટલી છે અને તેમાંથી જેટલાં ગોત્રના નામ મળી આવે તેટલાં નામો પણ જો આ પત્રમાં પસિદ્ધ થાય તથા તેની ઉત્પત્તિ વિષે જે કોઈ દત્તકદા અથવા ખોજો આધાર મળી આવતે હોય તો તે આ પત્રમાં આ ચર્ચાને અંગેજ જાહેરમાં મુકવાની મારી પિનતી છે. એ હકીકતો જાહેરમાં આવવાથી પરસ્પરનો સંબંધ અને ઐતિહાસિક અવુમાનો જાણવાને અને સમજવાને ધણી મુશ્કેલી મળશે તથા આ જે વિષયની ચર્ચા ઉપાડા છે તે ચર્ચાને પણ આગળ વધારવાને મુશ્કેલી પડશે. હમારી નૃસિંહપુરાની જ્ઞાતિમાં ૨૭ ગોત્ર છે અને તેનાં નામ આ પ્રમાણે છે.

નૃસિંહ પુરાના ૨૭ ગોત્રો

૧ ખડનર ૨ કુલપગાર ૩ લીંગણહોડા ૪ રયણપારખ ૫ અલધીયા ૬ ભદ્રપસાર ૭ ચીલડીયા ૮ પ્રજામથા ૯ પદમહ ૧૦ સુમનોહર ૧૧ કલસધર ૧૨ કંકુલોર ૧૩ જોરડ ૧૪ સાંપડીયા ૧૫ તેડીયા ૧૬ વલોગા ૧૭ ખેલન ૧૮ ખાંભી ૧૯ હરસેલ ૨૦ નાગર ૨૧ જશોહર ૨૨ જડપડા ૨૩ બેરોડ ૨૪ કંચાટીયા ૨૫ પંચલોલ ૨૬ મોહલપડા ૨૭ મુરા.

એ પ્રમાણે હમોની નાનમાં સત્તાવીસ ગોત્ર છે. ગોત્રોના નામની ભાષા સંસ્કૃત, ગુજરાતી, અને પ્રાકૃતના મિશ્રણવાળી સમજાય છે. કેટલાંકનાં નામ અર્થ સ્વયં જણાય

છે, સારે કેટલાંક નામનો અર્થ જાવ અથવા કષ્પનામાં આવતો નથી. કેટલાંક નામો અશુદ્ધ ધર્મ ગયાં હશે અને તેને લીધે પણ તેનો, ભાવ ભાષા કે અર્થ, સમજાતો નહીં હોય, તેથી આ નામોની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ વિશે પણ જેની જાણમાં હોય તે જાણનાં મૂકવાની જરૂર છે.

મારી જ્ઞાતિમાં હાલનાં ઉદાવાદ, મખીઆવ, કલો, નરોડા અને જલ્દર એ પાંચ ગામનો સંભા તથા કાનમનો સંભા અને સુરત તથા મુંબાઇને સંભા મળીને કન્યાની આપ લે ધર્મ શકે એવો લગભગ અઢીસો ધરનો જથ્થો છે, પણ તેમાં ઉપરનાં સત્તાવિંશ પૈકી હાલ આ ૬ દશ ગોત્રનાં જ નામ જોવામાં આવે છે, અને તેમાં પણ વળી એક બે ગોત્ર તો એટલાં બધાં મોટાં છે કે તે ગોત્રવાળાઓને લાયક વર અને તે લાયક કન્યા મેળવવાની મુશ્કેલીનો ખરો અનુભવ તે ગોત્રવાળાજ નહીં છે. અને તેને લઇને કેટલાંએ વર કન્યાનાં નસીબ મારી જાણમાં ફેરવાઇ ગયાં છે અને ભવિષ્યમાં પણ હજી તે વધારે વધારે દુઃખદાયક થવાનો સંભવ છે,

એમ માનવામાં આવે છે કે—“ગોત્રમાં અથવા કુટુંબમાં કે સગામાં લમ કરવાથી જે સંતતિ ઉત્પન્ન થાય છે તે નજીવી ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેને લીધે ઉચ્ચ વર્ણના દિંદુઓમાં એ રીવાજ એટલે ગોત્રમાં અને સગાંમાં લમ કરવાનો પ્રતિબંધ છે. વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર દ્વારા પણ એમ સિદ્ધ ધર્મ મુક્યું છે.”

આ વિચારની ખીજ ખાણુ આપણે તપાસીએ છીએ ત્યારે ખરેખર ધુંધવણમાં પડાય છે. વેદોરા મુસલમાન, પરસી, અને હજી લોકો કે જેઓની જ્ઞાતિમાં નજીવનાં સગાંમાં અને કુટુંબમાં પણ લમ થાય છે.

તેમની શારીરિક સ્થિતિ આપણા કરતાં રોગી-જટ હોય અથવા તેઓ નબળા બાંધાના હોય કે આયુષ્ય ઓછું ભોગવતા હોય કિંવા વંશ વૃદ્ધિ ઓછી થતી હોય એમાંનું કાંઈ પણ જણાતું નથી. અને ઉલટા તેઓ દરેક બાબતમાં ચઢતા હોય એમ જણાય છે. કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે તેમનો ખીજો આહાર વિહાર આપણા કરતાં ચઢતો છે અને તેથી તેઓને માંહેમાંહેમાં ગયેલી ખોટ પુરાઇ જાય છે અને ઉપરની બાબતમાં સરસાઇ ભોગવે છે, પણ એ વાત કણુલ કરશે નહીં. કેમકે તેમનો આહાર અને વિહાર આપણે “સારો છે” એમ માન્ય કરતા નથી તો પછી આ બાબતમાં ખાસ ચર્ચા કરી વિશેષ અજવાળું પાડવાની અગત્ય છે એમ વિચાર કરનાર દરેક જૈન બંધુને સમજાવવા વિના રહેશે નહીં.

મને આશા છે કે આ બાબતની ચર્ચા ઉપાડવામાં જો આપણો સામાન્ય વર્ગ નિઃસ્વાહ જણાય ને આ પત્રના અધિપતિ સાહેબ પોતાની લાગવગથી પત્ર બ્યવહાર ચક્ષુવીને ઉપર જણાવી છે તે બાબતોનો શોધખોળ કરી તે જાહેરમાં મુકશે.

જિંવે તે નહીં બાંટતે હૈ

बाल उद्यान का सावुन-दवा किसी तरह के कण के बालों को ५ मिनट में उड़ाकर साफ कर देता है कोमल की बफस 1) आने १२ बफस एकसाथ छेने से १ रास्काप सिएम लीवर घड़ी साथ में मुफ्त भेजेंगे। मंगाने का पता-
शर्मन एंड कं. सतघडामथुरा

જેવામાં આવ્યા, જેમના પશોમાંથી એટલો બધો જણાવું નહોતું--પછી સહવાર થઈ. આ સિવાય લગ્ન મંદિરો, સંભાળો, કાન્દર-સો, વાદ વિવરના મંડળોમાં જેનોનું મંડળ મતેનું મંડળ વિગેરે ત્રીસ દિવસમાં વીસ દિવસ એ જવા પાનાં મંદિર વખતે હ' મંદિરો નો, જે વેળા પ્રવાહ માસની શરૂઆત, એમ તેમના કહેવ- દેવે આવી ગુરામાં આવેલું. હજારો મનુષ્યો પરીક્ષાવર્ણને જતાં હતાં. આ વખતનો દેખાવ કાંઈ જાહેર તહેવાર જેવો મળે જણાતો હતો. તેઓ જે રસ્તે જતાં તે રસ્તેથી કાંઈ પાછું

આજથી લગલગ સાત વર્ષ ઉપર જયો- તિધરન પડિત કાળીદાસ સાતે, શ્રીમળા બાલેશુ, મુવંધના બૂલેશર વિભાગમાં હતા; તેમની સાથે મિત્રતાનો સંબંધ તેમના જયોતિષ વિગેરેના અંથો જેવાને મળે પ્રસંગ મળેલા, જે તપાસતાં એક 'શ્રી પાથ'નાથસ્વામીના 'અંત' મળ્યા આવ્યા. તેનો ખુલાસો પુછતાં ધણીજ તારીફ સાંભળી, જેથી મહે તે ઉતારી લઈ ખાતરી કરવા જણાવ્યું. તેમણે શુભ મુદત' કહી રાત્રીના અંદમામાં પુણ્ય નક્ષત્રની શરૂઆતમાં રાત્રીના પહેલા પહેરમાં સ્વીવારે બેસવાનું જણાવ્યું. પહેરવાનું કપડું લીલા રંગનું, ઝાભાસન, ધૃતનો દીવો વિગેરે રાખવા જણાવ્યું. મહે તે મુજબ કાર્ય કરવું રા. કર્યું.

બાર દિવસ સુધી હંમેશા રાત્રીના ત્રણ કલાક બેસવાથી મ્હારી ધારણા મુજબ ભવિ- ખ્ય વિષેનો ખાતરીપૂર્વક જુવાળ મળ્યો. મ્હારી જૈન ધર્મ ઉપર પૂર્ણ અદ્વા હોવા- થી હું દ્રશ્યોથી તેને વળગી રહ્યો, તેમ તેમ મળે તરેહવાર ચમત્કાર દેખાવા લાગ્યા, પરંતુ જેમ રાત્રિએ દીવા વિના જોઈ શકાતું નથી તેમ શરૂ વિના મ્હારા કામમાં હું આગળ વધી શક્યો નહીં, અને હાલ જે કાંઈ જણાય છે તે પણ કિંચિત માત્ર ! અને થોડાજ વખત ! આખીની ખીના અદસ્ય રીતે દુટક શબ્દોવડે જણાય છે, તેને યાદ કરી વિચારપૂર્વક બહાર પાડી શકું છું:--

સ્વર્ગીય શ્રીમાન દાનવીર જૈનપુત્રસુધણ શોક માણેકચંદળના આશીર્વાદ અવસાન પછી તરતજ આ પત્રનો શોકદર્શક ખાસ અંક પ્રકટ કરવામાં આવ્યો હતો, તેમાં જો સોનાસહુ નિવાસી શા. હાથીચંદ માણેકચંદ દલાલની એક મોટી શોકદર્શક ખાસ કવિતા હતી, તેમાં લીલીઓ એવી હતી કે--

યક્ષદેવે કહેલી આગાહી.

જૈનમાં અણબધું મત, માંધેરો માણેક પિતા, મધુપણ પહેલાં જઈ, સ્વગમાં સીધાવરો ? પણ એ તો માન્યું નહિ, ખોટો આ આભાર યાય; એકું યાદ લાવી ચાને દીલને હુઆવડ ? બીજાવાર કીધી વાત, જાણી ગઈ નહિ રાત; પત્ર તે લખાય કેમ ! મુને તન લાપથી. બાદવે ભૂલાવી વાત, પ્રીતિમાંથી કીધો યાત; હૈવ યક્ષરાજ તીથિ આપવામાં શું રયો !

ઉપલી ૮ લીલીઓ પ્રકટ થવા પછી અમારા ઉપર અનેક વાંચકોના અનેક પત્રો આવ્યા હતા કે-- "આથી એમ પ્રશ્ન" જણાય છે કે દાનવીર શોક માણેકચંદળના અવસાનની ખબર કાંઈ યક્ષદેવે બાઈ દાથીચંદ માણેકચંદને મળી ચાર માસ થયાં અગાઉથી આપેલી હતી, પણ પરુપણ પહેલાં થયો, એટલે વાર છે એમ ભૂલાવે આવાથી તેમણે શોક વગેરેને એ વાત કહેલી નહીં હશે, માટે હવે તો એમને એ આગાહીની ખબર કેવી રીતે

છે, સારે કેટલાંક નામનો અર્થ જ વ અથવા
કલ્પનામાં આવતો નથી. કેટલાંક નામો
અશુદ્ધ થઈ ગયાં હશે અને તેને લીધે પણ
તેનો, ભાવ ભાષા કે અર્થ સમજતો નહીં
હોય, તેથી આ નામોની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ વિષે
પણ જેની જાણમાં હોય તેનાં નામોનાં
મૂલ્યની જરૂર છે.

મારી જ્ઞાતિમાં હજારો નામોનાં
મૂલ્યનાં હશે કે કેમ ? આ અને જરૂર એ
નથી. તે દીવાલ રંગરંગી મૂલ્યનાં સાંભળી
નહોતી, પરંતુ જેમ ચીતારાએ આ મૂળીને

પડી હતી, તે આપ વિસ્તારથી મેળવીને પ્રકટ
કરશે તે એ બાબતમાં ધણું અનવાળું પડી શકશે.

આ કારણથી અમોએ પત્રવ્યવહાર ચલાવીને
બાઈ દાથીયંદ માણેકચંદ દ્વારા એ આગાદીનો
નીગતવાર ઉત્તિદાસ મેળવ્યો છે, જે આ સ્થળે
અક્ષરસઃ પ્રકટ કરવામાં આવે છે. વળી આ બાબ-
તની વધુ ખાતરી માટે બાઈ દાથીયંદ જે જે
અદસ્તોને આ વાત પ્રથમથી કહી હતી તેનાં નામો
અમે મેળવ્યાં છે, તે નીચે મુજબ છે— તેમના
પિતા શા. માણેકચંદ કૃત્યંદ વૈદ્ય, તેમની સ્ત્રી.
પત્ની ચંચળગૌરી, શા છોટાલાલ હજનલાલ અને
જાધી જીવરાજ હજરચંદ સોનાસહના; શા.
નેમચંદ હજરચંદ અને શા. માણેકચંદ શુભાળ-
ચંદ પ્રાંતિનના; શા નેમચંદ હજનલાલ અને
શા નાનચંદ રાયચંદ એરાણના; શા મણીલાલ
રાયચંદ (રખીઆળ), શા સુનીલાલ નાનચંદ
(અલવા.), રોક બદવજ શુભાળચંદ (વિરાળ),
કોઠારી સોમચંદ નાનચંદ, કોઠારી મણીલાલ
નાનચંદ અને કોઠારી મંગલાલ નાનચંદ પેચા-
પુરના વધા સુનીલાલ કાળીદાસ ઉલેડીયા-
વાળા વગેરે.

વળી ઉપલા નામોમાંથી કેટલાકને પચે લખી
પૂણવતાં એવાજ ખુલાસાઓ મળ્યા છે કે
આ આગાદીની વાત બાઈ દાથીયંદ તેમને મોંઠે
અગાડથી કહી હતી અને તેથી તેઓ અતિશય
નારાજ અને આશ્ચર્યવંત થયા હતા

સપાદક.

તેમની શારીરિક સ્થિતિ આપણા કરતાં રોગી-
જ હોય અથવા તેઓ નખલા બાંધાના હોય
કે આયુષ્ય ઓછું ભોગવતા હોય કિંવા વંશ
વૃદ્ધિ ઓછી થતી હોય એમાંનું કંઈ પણ
જણાવું નથી. અને ઉલટા તેઓ દરેક બાબ-
તમાં ચઢતા હોય એમ જણાય છે. કદાચ
એમ કહેવામાં આવે કે તેમનો બીજો આહાર
વિહાર આપણા કરતાં ચઢતો છે અને તેથી
તેઓને માંહોમાંહોમાં ગયેલી જોડા પરાધ નય
છે અને નિશ્ચય તેવી રીતે હું સમજતો હતો.

કોઈ કોઈ માણસ મારા સામું જોઈ જરા
હસીને ચાલ્યા જતા, તે સિવાય બીજી કંઈ
પણ અડચણ કરતા નહોં. તેઓને મહેરો
ઝારવર્ણ, માથે મુંખાઈના સાલ-દુપટાં વેચ-
નાર પંજાબીઓની માફક ધોળા સાફ બાંધે
લા હતા અને જયજયની દ્વનિ ઉચ્ચારતા
ઉપર જતા હતા. તેમના હાથમાં કંઈ હતું
કે નહીં તેની મને ખબર રહી નહી. ઉપર
જણાવેલા દાદરનું દરેક પગથીયું મારા
શરીરની ઉંચાઈ જેટલું હતું.

તે જોતાં મને વિચાર થયો કે, મારાં
પાપના ઉદયથી મારાં શરીર ધટી ગયું કે
કેમ ? તેનો ખુલાસો હું મારા આત્મા પ્રત્યે
પુછવા લાગ્યો, એટલામાં યજ્ઞદેવ મને ઉચ્ચકી
ઉપર લાઇ ગયા.

ઉપરનું વર્ણન જેટલું જોયું તેટલું
સંપૂર્ણ કહેવું ધણુંજ અશક્ય છે જેમ
તરફવાર મીઠાષઓ અને જુદી જુદી જાતનાં
ચાક, રાંધતાં જમેલો માણસ ગમે તેટલા
સ્વાદનું વર્ણન કરે, છતાં બીજને દેજોત
આવતી નથી તેવી રીતે હું ગમે તેટલું વર્ણન
કરું અથવા લેખ લખી જરાવું છતાં બીજને
તેની ખબર નજ પડે તે દેખીતું છે. ઉપર
ગયા બાદ મુગટખંધ રાજાઓના જેવા
દેખાવવાળા જમીનપર બેઠેલા એક હજારથી

* સ્વપ્ન

દેવ

આજથી લગભગ સાત વર્ષ ઉપર જ્યો-

તિપરત્ન પડિત કાળીદાસ યાત્રે, શ્રીમળી

પાણી કાંઈ ત્યાં મહારાજના વિભાગમાં

આસપાસની દીવાલો પશુ ફક્ત કંચનનીજ,

પરંતુ બહુજ પ્રકાશવાળી હોવાથી બારીક રીતે

અવલોકન કરી, શક્યો નહીં. મહારા મનમાં

ભય થયો કે, આટલો બધો પ્રકાશ, મહારી

આંખોપર પડે છે તેથી હું આંધળો તો નહીં

મારો ? પશુ તેમાંનું કંઈ થયું નહીં.

મુગટબંધ રાખ્યો જેવા બેઠેલા, તેમની

પાછળ સફેદ પોશાકવાળા આશરે બેઠનારથી

વધારે હશે અને તેમની પાછળ આશરે એક

હજારની સંખ્યામાં લાંસ વસ્ત્ર જેવા રંગીન

વસ્ત્ર ઓઢીને બેઠેલાં માણસ એવાં; જે એક

તરફના ખુણા તરફ કાંઈ પાઠ કરતા હોય તેમ

જણાતું હતું. હાથમાં પોથી વિગેરે કાંઈ જ-

ણાયું નહીં, પણ તેમના હોઠ હાલતા હતા.

તેમને દાદી, મૂછની નિશાની હતી નહીં, જેથી

મને એમ સમજાયું કે તેઓ સ્ત્રીઓ હશે !

મુગટબંધીઓની આગળ એક ખુણામાં,

હજારો મુની મહારાજ તદ્દન સ્થામ રંગે

પશુ તેજસ્વી, અને પીંછી કમંડલુ સાથે

સળજ યચ્છેલા જેવામાં આવ્યા. સાદા પોશાક

વાળાઓની આગળ તરેહવાર વાજાંત્રો

કોઈપણ માણસની મદદ સિવાય વાગતાં હતાં.

ભવ્ય મૂર્તિ પૂર્વ દિશાએ બીરાજમાન થયેલી હતી.

પશુ ચારે દિશાએ એવોજ દેખાવ જણાતો

હતો. સર્વના મુખ કમળ ખુશનુમાં પ્રગુલિત

હતાં, મને યદેદેવે પોતાના બન્ને હાથમાં

ઉચ્ચી રાખેલો હતો, જેનાથી કોઈ નાખુશ

જણાતું નહોતું--પછી સહવાર થઈ.

આ સિવાય ભવ્ય મંદિરો, સંભાઓ,

કાન્દુર-સો, વાઢ વિવાહના મંડપોમાં જેનોતું

મનોરમ મનોતું મંડળ વિગેરે

ત્રીસ દિવસમાં વીસ દિવસ

વાતી એક વખતે હું મુંબાઈ હતો, જે વેળા

ક્રિષ્ણ મારાની શરૂઆત હતી. પ્રભાતમાં યજ્ઞ-

દેવે આવી મળે જણાવ્યું કે, ગુજરાત,

કાઠીઆવાડમાં આ સાલે દુષ્કાળ પડશે, આ

વાત મહે જે ત્રણ માણસોને જણાવી, એ વાત

જણવાવાળા મનુષ્યને એમ પશુ કહેલું કે

તમારે કોઈને વાત કરવી નહીં, તેમ છતાં

મારી વાત ખોટી પાડવાની ધારણાથી કેટલાક

લોકોને જાહેરથી વાત કરી. એક વખત હું

માનવંતા શેઠ માણેકચણની દુકાને રાત્રે

બેઠો હતો તે વખતે મન્નાલાલ દિગંધર

જે હાલ કાપડની આડતનો ધંધો મુંબાઈમાં

કરે છે, તે સ્વર્ગવાસી શેઠ પ્રેમચંદ મોતી-

ચંદની ધર્મપત્ની અંબાબાઈની માસીનો

છોકરો યાવ છે, તે આવી મળે

કહેવા લાગ્યો કે શું ? આ સાતમાં દિંદુરતા-

નમાં દુષ્કાળ પડશે એવું આપે કહ્યું છે, તે

વાત સાચી કે કેમ ?

મહે લુવાળ આપ્યો કે ભાઈશ્રી, દિંદુ-

સ્તાનમાં નહિ, પણ ગુજરાત-કાઠીઆવાડ માટે

જણાવ્યું છે.

મન્નાલાલ-સરકારી વાંચુસાહી ધર્મ-

મીટર વડે સરદી ગંરમીયું અવલોકન કરી

તક આંધે છે અને સરકાર નામદાર તેના માટે

મોટા પગાર આપે છે, તે પશુ એકકસ વાત

કહી શકતો નથી અને તમે શા આધારે વાત

કરો છો તેનો કાંઈ પુરવો ?

ઉત્તર-પેટમાં પીડાવાળો માણસ લુકું

બેસે તો ચાલી શકે છે, પણ તાવવાળો માણસ

જુહું. ખોલે. તો. ચાલી શકું નથી. અને
મહારા તરફથી જે કહેવામાં આવ્યું છે તે
આત્મધ્યાનપરે કહ્યું છે.

મજ્ઞાસાલ-આત્મધ્યાન, પંચમ કાળમાં
મનુષ્યો કરી શકતા નથી અને મનિ શ્રિ
સિવાય મનુષ્યોને અવધિજ્ઞાન. મજ્ઞાકાળમાં
ચાલજ નહિ.

ઉત્તર-અવધિજ્ઞાનના જૈની મંદને કેટ-
લાક બેદ છે, જેમાંના કેટલાક પદ્યારની બનાવેલા
પૂર્વક યોગથી યર્ધ શકે છે. (જાન વખતે
ખીજ પશુ કેટલાક માણસો (ગુજરાતીઓ)
ત્યાં હાજર હતા.

પછી હું મહારા મકાને, મહારા સંખ-
ધીઓ ઉપર કાગળ લખવાના હતાજેથી ગયો,
જેમાં જણાવ્યું કે, આ સાલમાં ગુજરાત-
કાઠીયાવાડમાં દુકાળ પડવા સંભવ છે, માટે
તમોને યોગ્ય લાગે તેમ કરશો.

વળી એક વખત સોનાસણમાં કેટલાક
માણસો વાતચીત કરતા હતા ત્યાં હું જઈ
રહ્યો, જ્યાં એવી વાત ચલી હતી કે
વરસાદ ક્યારે થશે ? (તે વખતે ત્યેક
માસ ચાલતો હતો.) કોઈ કહે કે, આદ્યાં નક્ષત્રમાં
થવા સંભવ છે, પણ એક માણસે કહ્યું કે
કઈ તારીખે અને કેટલા વાગે થશે, એવું
કહેનાર કોઈ નથી. મહેં કહ્યું-“ખુલુ રતના
વસુધારા” દુનિયામાં કોઈ પણ દરો ! એટલું
કહી ચાલતો ગયો અને ખીજે દિવસે બધાઓ-
ને એકત્ર કરી જણાવ્યું કે, અમુક તારીખ,
વાર અને આટલા કલાકે વસાદ થશે અને
તે મુજબ થયું પણ ખરું. સાચે એટલું પણ
જણાવ્યું હતું કે આ વર્ષમાં વરસાદપણો
સારો થશે, ઠંડાળનો પાક સારો થશે. અને
અનાજના ભાવ નરમ રહેશે.

આવી ખાખતોમાં જાહેર ધણું. એ હું
બ્યાજખી સમજતો નથી અને તેમ દરવાપી.

ધણી, જાતની. મુશીબતો વેઠવી પડે છે; વળી
કેટલાકનું. મન- મનાવવા- ખાતર જુહું. પણ,
ખોલવું પડે છે. તેમજ દરેક ખાખતની ખજાર
પડવી તે મહારા હાથમાં નથી, પરંતુ યક્ષરા-
જની મરજી ઉપર છે. મહારા ધર કામની
ધણીખરી ખાખતોનો ખુલાસો યક્ષરાજે કરેલો
અને દરેકદરેક વચન સાચું કરેલાં.

યક્ષદેવનો વાર્તાવિનોદ અને સત્ય આગાહી.

રાત્રે સંસારી કામથી પરવારી, પધારીમાં
સુતો પછી આખા બંધ થતાની સાથે આગાહી
શબ્દ કહે છે અને આખા ખુલી જઈ તે
શબ્દ યાદ આવે છે; પાછી આખા બંધ થાય
અને ફરીથી અદ્રશ્ય શબ્દ યથા આખા ખુલી
જાય છે તે મુજબ શબ્દો થયા કરે છે. તે
શબ્દો એટલા તો જોરથી થાય છે કે, જાણે
કાનની નજીક બંદુકનો અવાજ થતો હોય
અને અજાણી ઉઠાય તે મુજબ થાય છે. આ
શબ્દો ફક્ત કામ પુરતાજ થાય છે; જેમાંના
એક પણ શબ્દ નકામો થતો નથી.

માનવતા શીરોમણી શેઠ માણેકચંદજીના
સ્વર્ગવાસની આગાહી.

જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ કેમ થાય ? ખીજવું
સારું અને હમારું ખામીવાળું કેમ ? જૈન ધર્મ
પાળનારા વધારે સુખી શું કરવાથી થાય ?
વિગેરે વિગેરે વિચારો રાત્રિ દિવસ મહારા
મનને ચપાજ કરતા હતા અને યાવ. છે; એમાં
વળી જૈન ધર્મનું મુખ્ય સુકાન સ્વર્ગીય શેઠ
જીના હાથમાં હોવાથી હમેશાં મહારા મનની
ચાહના એવીજ રહેતી કે, મહારા આયુષ્યનો
દયાંધ લાગ પાછળ હશે, પણ શેઠ માણેક-
ચંદજીના આયુષ્યમાં વધારો થાય તો
ઘણું સારું; કારણ કે મહારી જીંદગી દુનિયાને
ભાર સમાન ગણાશે ! પરંતુ તેઓ શ્રી ઈર્ષાપૂ-
રેશે, તો ઘણાં પરોપકારી કાર્યો જૈન ધર્મની
ઉન્નતિ અર્થે કરી શકશે. આવા વિચારોને

લખતે ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષમાં રાતના દસ વાગ્યા પછી અદશ્ય રીતે શબ્દો યત્ર લાગ્યા. જેનું વણું ન હુંકમાં અક્ષરે અક્ષર સત્યતાપૂર્વક નીચે જણાવું છું:-

યક્ષદેવ-દિગંધરનો સંરહાર ગુજરી જશે. મહે વિચાર કર્યો કે, દિગંધરનો સંરહાર એટલે કોઈ મહાન પુણ્ય સુત્રી-મહારાજ/કાળ કરશે. પછું તે કોણ? ક્યા રહેતા હશે? તો તેમનું નામ શું? વિગેરે બીના મહારા જણવામાં નહિ હોવાથી, તકવિતક યવા લાગ્યા.

યક્ષદેવ-પૂણ્ય પિતાશ્રી, જેને બાં લામાં બહામા ગણે છે તે સવર્ગવાસી થશે.

મહે વિચાર કર્યો કે, મહારા પૂણ્ય પિતાશ્રીનું આયુષ્ય હલુ કેટલાક વર્ષનું બાંડી છે. (એવું મહાદેવ પહેલાં અમુક વર્ષ અને માસ જણાવેલા છે) અને આજે આ શું કાંઈ વચન ખોટા પડ્યાં નથી અને આ તો અગમ્યબીની વાત ગણાય. અરે પ્રભુ! ત્રીસોઠના સ્વામી, દીનદયાળ! આનો ખુલાસો હવે ક્યાં થાય? મહારી કાયા કાંપવા લાગી, નિદ્રા ઉડી ગઈ, વિચારવમળમાં ગુચાણે અને આખરે રાત્રીનો ત્રણ વાગે મીઠી નિદ્રા આવી. યક્ષદેવ-મુબંધવાળા શેઠ ગુજરી જશે? મહે કહ્યું-ક્યા શેઠ? યક્ષદેવે પ્રત્યક્ષ આવી ઉત્તર આપ્યો કે, માણેકચંદ શેઠ.

આ સાંભળતાંજ મહારી ગમગીનીનો પાર રહ્યો નહી, તે દિવસે બીલકુલે ચેન પડ્યું નહી, તેમજ ખેરાક પશુ અંધ દેવાયો, જેથી ધરના માણસોએ પૂછપરછ કરી, પરંતુ તેમને સત્ય હકીકત ન જણાવતાં મહારી તખીયત સારી નથી એમ કહી વાત છુપી રાખી.

બીજી વખતની આગાહી.

શેઠ સુદ અને ગુરૂવારે રાત્રિના સાડા પાંચ વાગે યક્ષદેવે પ્રત્યક્ષ આવી કહ્યું કે:-

માણેકચંદ શેઠ પશુપણ પહેલાં સ્વર્ગવાસી થશે.

મહે પૂછ્યું-આવો બનાવ બનવા પહેલાં મારું મરણ કેમ ન થાય? કે આવા દુઃખદાયક સમાચાર જોવા મટે?

જિજ્ઞાસુ-કુદરત પોતાનું કામ બતાવે. યક્ષદેવે જણાવ્યું અને જુનાનું નવું એમો આશ્ચર્ય શું? કાળનો સ્વભાવ છે અને કોઈ વસ્તુ અમર નથી.

આ વાત સાંભળી હું બંને હાથ જોડી નમોકાર મંત્ર વાદ કરી નમન કરવા લાગ્યો. સવાર થઈ. આ વાત મહારા મનને ચોક્કસ થઈ. મહારે મુબંધ તેઓશ્રીને મળવા જવું હતું અને રસ્તામાં સુરત ઉતરી મુળચંદલાઈને મળી એ વાત કરવાની હતી; પરંતુ મનમાંની મનમાં રહી ગઈ અને અલારે મહારા પસ્તાવાનો પાર રહ્યો નહોતો. લાંબે બનાવ બને જાય છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુના શિષ્ય ગૌતમગણધર ઉપદેશ અર્થે ગયા હતા (ગુરૂના કહેવાથી અને પોતે પશુ જાણતા હતા છતાં આવી શક્યા નહોતા) અને મહાવીર પ્રભુએ બીજમગ્રહમાં કાળ કર્યો હતો, તો પછી મહારા જેવો અદ્યપણ દિકાળો, પામર જૂલ ખાય તેમાં શું નવાઈ? વળી ભાદરવામાં પશુપણ એટલે તેના સરોસે હું જઈ શક્યો નહિ. આ બીના પત્રમાં લખી જણાવવી મને યોગ્ય લાગેલી નહિ. આવાંત પહેલાં મહારા પિતાશ્રીને, અને મહારી ધર્મપતિને કરી. તે દિવસે મહારા ધરના માણસોને સચોટ દીલગીરી ઉત્પન્ન થઈ હતી અને તે એટલે સુધી કે મહાર બહાલામાં બહાલું માણસ ગુજરી ગયું હોય અને જેમ દીલગીરી ફેલાય. વળી મહારી બીએ મૂને આ વાત અગાઉથી કહી નાહકના શેઠે ઉત્પન્ન કરાવવાથી શક્યો, છતાં પશુ મહારા સ્નેહી શા નેમચંદ પ્રાતિજ્ઞવાળોને અને બીજા આશરે એ કમન લાયક માણસોને વાત કરી હતી.

યક્ષદેવનું સ્વરૂપ અને ઓળખાણ.

રાત્રિના પહેલા અને બીજા પહોરમાં અદ્વૈત રીતે શબ્દો સિવાય કંઈપણ દેખાવ જણાતો નથી, તથા ત્રીજા અને ચોથા પહોરમાં પ્રત્યક્ષ દેખાવ નજરે પડે છે. તે સમયે મનુષ્ય ગૌરવર્ણી, તેજસ્વી, મોંમાં ચાંદનો માણસના જેવો સફેદ ફેરો, રોનકાળા પાંચાળાથી બાંધેલા શોભી રહ્યો હોય, શરીરે સૂર્ય પોશાક અને સફેદ પાવનમો પહેરેલો હોય, જમણા હાથમાં જેષ્ઠીકા (લાઠડી) ઝાલી હતી, મ્હોનો મ્હોરો વિચારમાં ધેરામણા જેવો જણાતો હોય, જેથી વૈરાગ્યની છાપ પ્રત્યક્ષ જણાઈ આવતી હતી. આંખ તેજસ્વી, સ્વચ્છ અને ગંભીર જણાતી હતી, મૂંઝવણને દાઢી વાળથી ખીચીખીચી બંધેલી અને માત્ર ગણી શકાય તેટલા વાળ સફેદ જણાતા હતા, ઉંચાઈ મ્હારા શરીરથી આશરે દોઢ હાથ વધારે હશે એમ અનુમાનથી જણાતું હતું. જ્યારે જ્યારે દેખાવ દેખાતો ત્યારે ખડ્ગાસન દેખાતો હતો. પ્રથમ તેમના તરફથી વાત ચલી અને તે જરૂર જેટલીજ. હું વચ્ચે વચ્ચે પ્રશ્ન કરતો હતો. એક વખત આપેલો ઉત્તર બીજી વખત મળતો નહિ, પરંતુ બીજી વાતનો ઉત્તર મળી શકતો હતો. તેમના મ્હોરમાં કદિપણ ફેરફાર માત્ર મ પડતો નહી. તેઓ મ્હારા માથા નજીક તો કોઈ વખત મ્હારા પગ પાસે દેખાવ આપતા. જૈન ધર્મની અને વ્યવહારીક બાબતો સિવાય નવીન કંઈ મ્હને પૂછવાની જરૂર પડતી નહી; આવી રીતે વાતચીત થઈ રહ્યા પછી યક્ષદેવ અદ્વૈત ચતા અને મ્હારી આંખ ખુલી જતી.

મ્હારો નિત્ય નિયમ.

સાંસારિક કામકાજથી દૂર થઈ, દ્વંદ્વે શતા નિયમે મુજબ સુષ્ટ જતો, અને નમો-કાર મંત્રની પવન ઉત્પન્ન કરતા કરતા

નિદ્રાવશ થતો. તે વખતે અદ્વૈત રીતે શબ્દો ચતા અને પાછી નિદ્રા, પાછા શબ્દો એવી રીતે થયા પછી ખરી નિદ્રા આવે છે. કોઈકોઈ વખત શબ્દ થયા સિવાય પણ નિદ્રાધિન થવાય છે. જાગ્રત થયા પછી અડધો કલાક નમોકાર મંત્રનું ધ્યાન ધરી, શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના મંત્રનો નવ અથવા એથી વધારે વાર જાપ જાપી, રાત્રે યજ્ઞ ગએલી વાત યાદ કરી (જરૂરની હોય તો યાદ કરે) અને બીજા જરૂરી યાદ કરી છોડી દઉં નિત્ય કર્મમાં પ્રવર્તું છું. અગાઉ કેટલાક વર્ષ ઉપર "અસિઆઉસા" નામનો જાપ નવ લાખ વાર જાપી સિદ્ધિ મેળવી હતી, જેમાં ઉપરના મંત્રથી વૃદ્ધિ થઈ. કદાચ કોઈને સંદેહ ઉત્પન્ન થતો હશે પણ,

એ મંત્રની આમના, લખતા નહિ લખાય; સૌ સંજ્ઞાન સરખા નહિ, કેમ કરી જાતલાય?

મ્હારા વિચારો અને વાત બહાર

નહીં પાડવાનું કારણ.

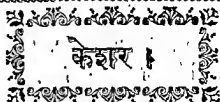
મ્હેં જે કંઈ જ્ઞાન "મેળવ્યું" છે તે બહુજ અદ્વૈત, ગુરૂ વિનાયું અને મ્હારે મન આધિજ્ઞાની આંખ સમાન છે, તેમજ મંત્રની વાત યોગ્યતા પુર્વક કરવામાં આવે તો જરૂર પારણા મુજબ કાર્ય થાય તેમાં નવ.૪ નથી; તે હું મ્હારા હું અનુભવથી કહી શકું છું. મ્હારી કેળવણી—ગુજરાતી ચોયા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરી શક્યો છું. સંસ્કૃત, અંગ્રેજી બીજાકુલ જ્ઞાન નથી. મુંબઈમાં હું સેના ચાંદીની દલાલી કરતો, ન્યા ચાંદીના ભાવનું અગાઉથી ભવિષ્ય કહેતો, જેથી ત્યાંના લોકો મ્હને હાથીચંદ "અદ્વાવાળા" ના નામથી ઓળખે છે. ઉપરની વાત મ્હારે પાડવાથી મ્હારે હેશનગતીમાં ઉતરવું પડે એમાં નવાઈ નથી, કારણ કે સંસારી લોકોમાં કોઈ બીજી, કોઈ ધનથી, કોઈ શરીરથી, કોઈ વ્યવહારિક ચિંતાથી દુઃખી હોય તે બનવા કાળ છે અને તેમાં ઉપરની

ખીના બાહર થવાથી, લોકો મ્હને બુદ્ધા મુદ્ધા પ્રત્યે પુછા, હતેત્તર થાય, જેથી મ્હારે ખીનખીના માટે મ્હારું નિલકર્મ ભૂલી જવું પડે.

હું નમ્રતાપૂર્વક જણાવવા રમ્ય સર્વે છું કે, ઉપરની ખામત જાણી, કોષ્ઠએ કોષ્ઠ પછ કાપની આગાહી પુછવી નહીં. હું ખાલી સાંસારિક છું, પરંતુ મ્હારા આંતરિક નિચારો ભાવસાધુના છે. આ વાત લોકોમાં બાહર કરી ધન, આખર અને માનમરતબો મેળવવાની ઇચ્છા હું રાખતો નથી. સાંસારિક સુખ અસ્થ અને નાશવંત છે. બધે મ્હારો સસાર વધે, યા ન વધે ત્હેની મ્હને દરકાર નથી. ભાવેભાવ અને જશે અને છેવટે સર્વ ફના થશે, જેથી આત્મકલ્યાણ સિવાયનો કોષ્ઠપેણું રસ્તો પસંદ કરવાભાયક નથી. ધન પૂર્વના પુણ્યયોગ સિવાય મળતું નથી, એ મ્હને મ્હારા મંત્ર અનુભવ સિદ્ધ છે દરેક મનુષ્ય દર પ્રકારનું કાર્ય કરી શકે તેમ છે પરંતુ તેમાં દટાપૂર્વક શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ. ઉદાહરણ-ધારો કે એક માણસ હમેશના નિયમ મુજબ રાત્રિના ૧૨૫ વાગતા સુધ જાય છે અને સ્થવારના ૭ વાગતા જાય છે. એક વખત એ માણસને રાત્રિના ૧૨૫ વાગતે સ્ટેશને જવાની જરૂર જણાઈ. હમેશના નિયમ મુજબ તે સુધ રહ્યા અને ધારેલા ટાઇમે હડી તૈયાર થયો, ત્યારે કહ્યો કે, એ માણસને કોણે જગાડ્યો અને એવી રીતે બનવાનું કારણ? જવાબમાં એટલું જ કહેવું બસ થયું કે, ત્હેની શ્રદ્ધાથી હડી શક્યો. આત્મા અનંત શક્તિવાન, અનંત વીર્યાવાન છે અને જે ધારે તે કરી શકે છે. વધારે જાણવાની અભિલાષાવળાએ જૈન ગ્રંથો જોવા, જેથી યોગ્ય પુસ્તાકો મળી આવશે.

જૈન નિતિસેવક-

હાથીચંદ માણેકચંદ-સોનાસણ.

જેલુક-વૈદ્ય શંકરલાલ હરીશંકર જૈન
જોડા નક, "વૈદ્ય"-મુરાદાવાદ.

સંસ્કૃતનામ, કુદ્કુમ, કાશમીરજ, વાલ્હીક, શોણિતાબ્દ્ય, इत्यादि । हिन्दी-मराठी-गुजराती-केशर । बंगला-कर्णाटकी-कुंकुम । फारसी-लरकी-मास । अरबी-जाफरान (करकुम) । अंग्रेजी-सेफ्रन और लैटिन भाषा में क्रोकस सेटिवस कहते हैं ।

केशर-काशमीर, बुखारा, ईरान, मिश्र, साम आदि देशोंमें उत्पन्न होती है । परंतु काशमीरकी केशर सर्वोत्तम होती है । अब कुछ दिनों से उत्तर हिन्दोस्थान में भी कहीं २ इसके वृक्ष देखे जाते हैं । बहुत लोगोंका पहले यह ख्याल था कि इस देशमें केशर उत्पन्न ही नहीं हो सकती परंतु वह अब दूर हो गया । हमने देखा है कुंदरकी जि. मुरादाबाद निवासी बाबू कुंजबिहारीलालजी अपने बागीचेमें कई वर्षोंसे केशरकी खेती करा रहे हैं और उनको इसमें सफलता भी हुई है । गतवर्ष आपके बागमें कोई ३०० सौ केशरके वृक्ष उत्पन्न हुए थे, उनपर केशरभी आई थी । हमारे पासभी आपने अपने बागकी थोड़ी केशर और केशर के बीज भेजे थे । केशर बहुत अच्छी थी । यद्यपि इस देश के जल वायु अनुकूल न होने के कारण उसमें

काशमीरी केशरके समान उतनी गन्ध नहीं थी किन्तु बाजारमें जितने प्रकारकी केशर विकती है उन सबसे कहीं अच्छी थी। आपकी बताई विधि के अनुसार हमने भी अपने औषधालय में ४-५ बीज उतरे उनमें ३ वृक्ष उत्पन्न हुये पर केशर भी आई थी। सायदे अनुसार कर और कई स्थानों में भी केशर बोई गई थी परंतु वहां इसकी कैसी उपज हुई यह हमें नहीं मालूम। बाबू कुंजबिहारीलाल काशमीर जाकर केशर बोन का तरीका सीख आये हैं और केशर की खेती के सम्बन्धमें आपने एक उर्दु भाषामें छोटी सी पुस्तकमी लिखी है।

केशरका वृक्ष अधिक से अधिक आधराज तक ऊंचा होता है। पत्ते प्याज की समान लम्बे होते हैं। फूल का रंग बैंगनी होता है और फूलके भीतर लाल पीले रंगका जो जीरा या तंतु निकलता है उसी तंतुका नाम केशर है। परंतु उन तंतुओंमें जो बहुत बारीक होते हैं वे अच्छे नहीं होते।

एक वृक्ष पर ३-४ फूल आते हैं और एक फूलमें १॥-२ रत्ती तक केशर निक-

लती है। वृक्ष उत्पन्न होने के ३-४ सप्ताह बाद फूल आजाता है। इस के फूलदार वृक्ष देखनेमें बड़े ही सुन्दर मालूम होते हैं। उनको देखनेसे चित्तमें एक प्रकाश का कौतूहल सा उत्पन्न होता है। इसके फूलों की सुगंधि हवाके साथ उड़कर बहुत दूर तक चली जाती है। इसका बीज प्याज की गांठ या लसुनकी समान होता है और वह पृथिवीमें भीतर दबा रहता है अर्थात् वृक्षकी जड़ को ही बीज कहते हैं। इसका बीज सितम्बरमें बोया जाता है और जूनमें खोदा जाता है। यदि इसको न खोदा जाय अर्थात् पृथिवीमें ही दफा-जतसे रक्खा जाय तो फिर उसमें अन्य बीज डालनेकी जरूरत नहीं होती, १० वर्षतक उर्सा बीजसे बराबर केशर आती रहती है। केशरकी खेतीके लिये जमीन ऊंची, ढाल, पाली और रतेली होनी चाहिए। इसमें ज्यादाह पानी नहीं दिया जाता, बल्कि इस प्रकार पानी दिया जाता है कि जिससे वृक्षकी जड़ में पानी बहुत देर तक न ठहरे। इसमें किसी प्रकारके खात बौ-रह देने की भी आवश्यकता नहीं होती। परन्तु वृक्षों की मेह और तुपारसे विशेष रक्षा करनी पड़ती है।

केशरकी परीक्षा।

सच प्रकारकी केशरोंमें काशमीर की केशर उत्तम वर्णवाली और मनोहर गंधवाली होती है। ईरान, मिथ, बुखारा,

आदि देशोंकी केशर हीन वर्ण और हीन गंधवाली होती है। इस कारण वे काशमीरी केशरकी अपेक्षा मध्यम या अधम गिनी जाती है। केशरमें जितनी गन्ध अधिक आती है उतनी ही अधिक श्रेष्ठ समझी जाती है। हीन गन्धवाली, बुरे रंगकी या पीलेरंगकी और जिसके तंतु बहुत वारीक होते हैं ऐसी केशर निरुद्ध होती है। परंतु आजकल जो बाजार में नकली (बनावटी) केशर विक रही हैं वह वर्ण और गन्धमें असली केशरसे भी बढकर मालूम होती है। इसलिये इस समय असली केशरकी परीक्षा बहुत ही कठिन हो गई है। नाना प्रकारके अभक्ष्य और हानिकारक पदार्थोंके योगसे नकली केशर बनाई जाती है। बहुत लोगोंको परीक्षा द्वारा नकली केशरमें मांस और रुधिर तकका मेल मालूम हुआ है। कहते हैं कि मांससे बनी हुई केशरको आम्र पर डालनेसे एक प्रकारकी दुर्गन्ध आती है और उसको हथेली पर रख थोड़ा जल डालकर धीरे-धीरे अंगुलीसे घिसनेसे मांसके तंतु स्पष्ट मालूम होने लगते हैं। मांसके सिवाय और भी कई प्रकारके दुष्ट पदार्थोंके संयोगसे नकली केशर बनाई जाती है। असली केशरकी सबसे अच्छी यही पहचान है कि उसके गन्ध और वर्ण दोनों स्थिर रहें और जलमें घोलनेसे उसका तंतु बाकी न रहे अर्थात् सब घुलजाय। बाजारमें जो एक

प्रकारकी कुछ भूरे रंगकी गुच्छीकी केशर आती है वह साधारणतः बाजारमें बिकनेवाली सब केशरोंसे श्रेष्ठ होती है। यद्यपि गन्ध और वर्णमें वह काशमीरी केशरकी समान है, परंतु उसके असली होनेमें कुछ संदेह है। वह नकली या बनावटी केशर नहीं मालूम होती। इस लिये जहां काशमीरी केशर न मिले वहां 'गुच्छी' ही की केशर लेनी चाहिए।

केशरका व्यवहार।

इस देशमें केशरका व्यवहार अनेक प्रकारसे होता है। परंतु औषधिकर्म, देवार्चन और तैलादि रंगनेके काममें यह अधिकतासे आती है। भारतवासी इसकी उपयोगिताको बहुत दिनोंसे जानते हैं। इस देशकी अनेक मातायें बालकोंको कफ, खांसी, सर्दी, जुकाम और पसली आदि की पीड़ामें केशरको दूधमें घिस कर दिया करती हैं। बहुत लोग शीतसे बचनेके लिये इसको पानमें रखकर खाया करते हैं। वैद्य लोग इसको विविध रोगोंमें प्रयोग करते हैं परंतु यूनानी चिकित्सामें इसकी जितनी प्रतिष्ठा है उतनी और किसी चिकित्सामें भी नहीं है। ईरान देशकी स्त्रियां सुखपूर्वक प्रसव होनेके लिये इसकी गोली बनाकर अपने अंचलमें बांध रखती है।

एलोपैथिक चिकित्सामें इसका अधिक व्यवहार नहीं देखा जाता। एलोपैथिक

चिकित्सक इसमें औषधि धर्म अधिक नहीं मानते, इसी क्रिये वे इसका उपयोग भी अधिक नहीं करते। उनके मतसे यह केवल रंगनेवाली एक चीज होमियोपैथिक चिकित्सक और रज सम्बन्धी अनेक राशियों का प्रयोग करते हैं।

केशरके गुण—गरम, स्वादमें कड़वी, चरपरी, तीक्ष्ण, स्निग्ध, पाचक, अग्नि-प्रदीपक, हृदयको अत्यन्त मिय, बलवर्द्धक, रतिशक्तिको बढ़ानेवाली, स्तम्भक, रक्तशोधक, मूत्रल और किसी२ आचार्यके मतसे यह सारक और दस्तावर भी है। ज्ञान तंतुओंको जागृत करती है और स्नायुओंके संकोचको दूर करती है। वर्णको उज्ज्वल करती है, शरीरके भीतरके कैंद और वाहिरी दुर्गन्धको दूर करती है। तथा कफ और वातके रोग, शीत, दाह, शिरकी पीड़ा, कृमि, घाव, खचाके रोग, खुजली, सिध्म, कोढ़, झाँझ, छीप, मुजन, वमन, उबकाई स्वांस, खांसी, यकृतका शोथ, छीहा, बवासीर, गर्भाशय व जरायुकी पीड़ा और बंध्यापन आदि रोगोंको दूर करती है।

यह विशेष कर रोगके आक्षेपको दूर करनेवाली और लियोंके आर्तवको शुद्ध करती है। तथा कठिनतासे पीढ़ाके साथ मासिक धर्मका होना, रजकी अल्पता, प्रदर, शुक्रकी क्षीणता और वात तथा कफके रोगोंमें अधिक हितकर है।

मूत्र कृच्छ्र रोगमें भी केशर विशेष हितकारी है। चरकमें लिखा है कि—केशरको उचित मात्रासे दाखोंके बवाथके साथ सेवन करनेसे मूत्रकी चिनक या कठिनतासे मूत्र उतरना आराम होता है। सुश्रुतमें लिखा है कि त्रिनको मूत्रके रोकनेसे उदावर्च रोग उत्पन्न हुआ है उनको केशरका बवाथ बना कर पीना चाहिए। मूत्राघात रोगमें १ तोला उत्तम सहतको ८ तोला शीतल-जलमें मिला कर शर्बत बना ले और उसमें आधी रत्नी केशरका कल्क या पानीमें पिसी हुई केशर मिलादे। फिर उसको स्वच्छ पत्थर या कांचके बरतनमें रात्रि भर रखवा रहने देवे। सवेरे पिये। इससे मूत्रका रोध, मूत्रकी पीड़ा और दाह वगैरह दूर होती है। (सुश्रुत)

केशर शिरोरोगकी भी अति प्रसिद्ध औषधि है। चक्रदत्तमें लिखा है कि अर्द्धावभेदक अर्थात् आधासीसी जिसमें दिनके चढ़ने पर शिरमें पीड़ा बढ़ती है। केशरको गायके घीमें भून कर फिर उसमें समान भाग शुद्ध खांड मिलाकर उसका नाश लेनेसे उक्त पीड़ा दूर होती है। वाग्मट्ट, वृद्ध वाग्मट्ट आदि ग्रंथोंमें भी केशरका थोड़ा बहुत व्यवहार देखा जाता है। यह शूलस्तम्भक है इस कारण इसका अनेक प्राचीन और नवीन ग्रंथोंमें चौर्यस्तम्भक प्रयोगोंमें उल्लेख पाया जाता है। वायुकी पीड़ामें केशरका बहुत अच्छा उपयोग होता है। केशरको गरम जलमें

पकाकर, उचित मात्रासे सेवन करनेसे वायुकी पीड़ा दूर होती है। स्त्रियोंके हिस्टेरिया रोग और और मूर्च्छादि रोगोंमें केशरका तत्काल गुण देखाजाता है।

आधी रत्ती या पौन रत्ती केशरको गूलाबके अर्कमें घिसकर पिलानेसे अथवा जरासी केशर और पीपलको सहतके साथ घिसकर चटानेसे हिस्टेरिया आदिकी मूर्च्छा दूर होती है। केशरका बनाया आसव अर्थात् कुंकुमासव हिस्टेरिया रोगमें बहुत अच्छा है। केशर और वायविडंग दोनोंको पुराने गूड़में मिलाकर खानेसे स्त्रियोंका आर्चवरोधजन्य शूल दूर होता है।

केशर १ रत्ती और नागकेशर १ मासे दोनोंको एकत्र पीसकर एक तोला मक्खन और १ तोला मिश्रीके साथ मिला कर सेवन करनेसे स्त्रियोंका प्रदर रोग दूर होता है। गर्भाशयकी भयानक पीड़ामें केशरको जलमें गाढ़ा पीसकर उसका काया बनाकर योनिमें रखनेसे गर्भाशयकी पीड़ा दूर होती है।

प्रसूत संबंधी रोगोंमें भी केशर अच्छा गुण करती है। हमारे देशमें कहावत है कि जंचपनेमें केशर, कस्तूरी आदि गरम पदार्थ खानेसे बालकको सरदी, जुकाम, खांसी, कफ आदि ठंडके रोग नहीं होते।

बालकको बारंबार पतले दस्त होने पर २-२ चावल केशरको जरासे गायके घृतमें मिलाकर सेवन करानेसे अधिक लाभ होता है। केशर, अफीम और हींगकी गोली

बनाकर देनेसे बालकोंका बहुत पुराना अतिसार दूर होता है। रक्तातिसारमें भी केशर लाभकारक है। आमाशयकी दुर्बलतामें भी केशरका व्यवहार होता है। यकृतशोथ या यकृतके भारीपनमें केशर, एण्ड और चीता इन तीनों औषधियोंको ~~सह~~ सहतमें मिलाकर सेवन करने से ~~केशर~~ रुधिर कम हो जाता है।

केशर रुधिरशोधक है इस कारण कुष्ठ, वातरक्त, खुजली, दाद, शीतपित्त आदि रोगोंमें भी व्यवहार होती हैं। केशर बालछड़, छार छवीला और सफेद चंदनका घुरादा इनको एकत्र जलमें पीसकर घृतमें मिलाकर लेप करनेसे वातरक्तकी पीड़ा शांत होती है। केशर और हलदी दोनोंको फेलेके अर्कमें घिसकर लेप करनेसे शरीरकी छीप, झाँड़े, कालिमा सब दूर होती है। केशरको जलमें घिसकर नेत्रकी गूहरीके ऊपर लगानेसे गूहरी बँट जाती है। केशर, सिंदूर और घृत तीनोंको एकत्र मिलाकर तत्कालके उत्पन्न हुए घावमें लगानेसे घाव भर जाता है। शरीरके किसी अंगके पिच जानेपर या साधारण घाव हो जानेपर केशरको घृतमें मिलाकर गरम करके लगानेसे आघात जल्द आराम होता है।

केशरको जलमें घिसकर शिरपर लेप करनेसे कफ वातजन्य शिरकी पीड़ा दूर होती है। आंखके रोगोंमेंभी केशरका उपयोग होता है। साधारण आंखकी पीड़ा व आंखके दुखनेमें केशर, हरड और रसौत तीनोंको एकत्र गूलाबके अर्कमें

घिसकर लेप करनेसे आंखकी पीड़ा और लाली दूर होती है।

बालकोंके माता या चंचकके निकलते समय केशरको गुलाबके अर्कमें या शीतल जलमें घिसकर पिलानेसे माताकी शीघ्रही निकल आती है। और कूठके चूर्णके साथ अनुपानसे सेवन करनेसे बुद्धिके वृद्धि होती है।

केशर १ रत्ती, तुलसीके पत्ते ४ और बादामगिरी १ तोला इन सबको एकत्र शीतल जलके साथ घोटकर १ तोला मिश्री मिलाकर मधुमेह और बहुमूत्ररोगमें देनेसे बहुत लाभ होता है।

वातरक्तादि रोगोंपर कुंकुमादि घटिका—केशर २ मात्रे बड़ी हरड़का बकल ४ मात्रे और एलुजा ४ मात्रे इन तीनोंको एकत्र गुलाबके अर्कमें घोटकर चनेकी बराबर गोलियां बनाले। प्रतिदिन १ से ४ गोली तक खाय। अनुपान शीतल जल। यह गोली प्रतिदिन दस्त खुलासा लाती हैं। और वातरक्त, रुधिरके तरह तरहके विकार, शरीरमें दाद व चकचोंका पड़ना, उपदंशके विकार, मुखका आना, शरीरका फटना आदि रोगोंको दूर करती हैं। जिन सियोंके मासिकधर्म खुलकर नहीं होता या जिनके मासिकधर्मके होनेके समय अत्यंत वेदना होती है उनके लिये यह गोलियां बहुत ही लाभदायक हैं।

पं. पीतांबरदासजी उपदेशकके

भ्रमणका रिपोर्ट ।

ता० ११-१०-१४ को दौरा शुरू किया। ता० १४को शाहपुर (सागर) आया। जैनगृह संख्या ४० जनसं. २५० और मंदिर एक है। रातको एक व्याख्यान सच्चार्धम इस विषयपर किया। स्वाध्याय करनेवाले भाई २० व अष्ट द्रव्यसे पूजन करनेवाले १० भाई हैं। शास्त्रसभाभी प्रतिदिन रातको हुवा करती है। यहांपर पंडित भगवानदासजी परवार वड़े धर्मोत्साही और सदाचारी हैं। भाई लोकमनलालजीने प्रां. सभाका सभासद होना स्वीकार किया। यहां पहिले जैन पाठशालाभी स्थापित थी परन्तु कुछ कारणविशेषसे बंद हो गई इसलिये भाईयोंको ध्यान दे पुनः चालू करना चाहिए।

२२-१०को भेलसा आया। जैनगृह सं. ८५ जनसं. ३५० मंदिर सं. ३ रात्रिको जैनियोंका कर्तव्य इस विषयपर कहा परन्तु श्रुतके प्रभावसे कुछ सफलता नहीं हुई। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। अध्यापक विधर्माब्राह्मण ५) बेतनपर है। विद्यार्थी भी ३ पढ़नेको आते हैं। पंचायतीको ध्यान देना चाहिए। सेठ पन्नालालजी परवार भोपालवालोंने प्रां. सभाका सभासद होना स्वीकार किया।

नोट-८५ घरकी जैन समाजमें धार्मिक कार्योंकी इस तरह वेपरवाही देखकर हृदय विदीर्ण होता है। मेलसा जैसे प्रसिद्ध स्थानमें यदि यहाँके बीस ही भाई इस ओर सच्ची दृष्टि दें तो २५ हजारका फंड एकत्र कर उत्तमोत्तम पाठशाला आदि धार्मिक कार्य चलसकते हैं।

२७-१०को रतलाम आया। जैनगृह सं. १२५ जनसं. २५० मंदिर सं. ४। रात्रिको सेठ गंगाराम भूरालालजीके समाप-
तित्वमें जूने मंदिरमें एक व्याख्यान मिथ्यात्व, अन्याय, अभक्षत्याग व स्वाध्याय प्रचारके विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई २० व श्रवण करनेवाले ३० भाई हैं। यहां पर सेठ माणिकचंद पानाचंद दिगम्बर जैन बोर्डिंग स्कूल स्थापित है, उसमें लायब्रेरीके रूपसे भाई कालूरामजी सुप्रिन्टेन्डेन्ट समाचार पत्र और पुस्तके संग्रह करनेके लिये उद्योगी हैं।

२८-१०को सनावद आया। जैनग्रह सं. १०० जनसं. ३०० मंदिर सं. २। रातको सेठ सरदारमल्लजीके सभापतित्वमें एक व्याख्यान स्वाध्याय और सदाचार विषयपर कहा। स्वाध्याय करनेवाले भाई ३० हैं और पंचायतीद्वारा नियमसे अष्ट द्रव्य द्वारा प्रतिदिन जिनपूजन होती है। यहां करीब ५ वर्षसे जैन पाठशाला स्थापित है पर उपस्थिति विद्यार्थीविर्गोंकी न होनेसे कुछ पढ़ाई भी ठीक नहीं होती,

इसलिये संचालकोंकी पाठशालाकी देखरेख रखना जरूरी है। सेठ सरदारमल्लजीने प्रा० सभाका समासद होना ३) फीस दे स्वीकार किया।

सा० ३१-१०को आतर आया। जैन जनसं. ३५ चैत्यालय सं. १ एक व्याख्यान स्वाध्याय और सदाचार विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई १ और मर्यादापूर्वक आटा रखना, रसोई और पानी आदिके स्थानमें चंदोवा रखना दो गृहीणियोंने स्वीकार किया।

सेठ नत्थूसा माधवसाजीने प्रा० सभाका समासद होना ३) फीस दे स्वीकार किया। पंचायतीद्वारा २) उपदेशक फंडमें आये। यहां पहिले चैत्यालयभी नहीं था पर उत्साही भाईयोंने अनुमान ४ वर्षसे चैत्यालय स्थापित किया है। जैन पाठशाला के लिये भी २०) मासिकका चंदा यहाँके भाईयोंने आज रातको लिखा है इसलिये हाल १५) रु. मासिकका एक अध्यापक तजबीजकर प्रा० सभाको शीघ्र भेजना चाहिए। सेठ मन्नालाल संकरसाके उद्योगसे एक बड़ी चंदा देने में अधिक प्रशंसनीय है। अन्य ग्रामोंकी समाजको यहाँका अनुकरण करना चाहिए।

सा० २-११ को खंडुवा आया। जैनग्रह सं. ४४ जनसं २५० मंदिर सं १। रातको शास्त्रसमा की और स्वाध्याय-प्रचारपर कहा। स्वाध्यायी भाई २० हैं।

यहां भी पहिले जैन पाठशाला स्थापित थी परंतु कोई कारण विशेषसे हाल बंद है। रातको यहांसे गाडीभाडा कर २२ मील दहीगांव को रवाना हुवा।

पाठशाला संचालकोंसे शीघ्र चालू करानेकी प्रेरणा की। भाई चुन्नीलालजी आदि धर्मप्रेमियोंके उद्योगसे ४ माह हुए एक लायब्रेरी भी स्थापित हुई है जिसमें समाचार पत्रोंके सिवाय लौकिक संप्रदाय के पुस्तकें बहुत जैन मेला भराकरता है। पत्र भी आते हैं। क्याही अज्ञानता के कारण यदि यह नवयुवक मंडली जैन ग्रंथोंका संग्रह करती हुई एक २ अथ २ धंटे स्वाध्याय रुपसे दृष्टि डाले तो कितने अधिक ज्ञानावर्ण कर्मोंका सत्यानाश हो।

ता० ३-११को ब्रह्मनपुर आया। जैनगृह सं. ८ मंदिर बहुत बड़ा और रमणीय है। प्रबंधक भाई सेठ हरिचन्द्र नंदरामजी हैं। मागीतुंगी सिद्धक्षेत्रकी यात्राको यहके भाई गये हुए पाए इससे सभा आदि नहीं होसकी। दो भाइयों द्वारा २) रु. रसीदविक्री जैन सिद्धांत पाठशाला मोरेनाकी हुई।

ता० ४-११को नादगांव आया और जैनपाठशालाके सेक्रेटरी तथा अध्यापकसे मिला पर अध्यापक महाशयने सभा आदिके लिये मुखिया भाईयोंसे पूछा परंतु कुछ संतोषजनक उत्तर प्राप्त नहीं हुवा, इसलिये दहीगांव मेलेके कारण शीघ्रही वापिस ट्रेनसे रवाना होना पड़ा।

ता० ६-११को डिक्सल आया। यहांपर दि. जैनका एक घर तथा उसीके

ता. ७-११ को दहीगांव अतिशयसेत्र आया। यहां मगसर कृष्ण ४ से अष्टमी तक बृहत् जैन मेला भराकरता है। वर्तमान मेलेमें लगभग एक सहस्र नरनारी उपस्थित थे। दो दिन शास्त्रसभायें की। सच्चा धर्म, सच्ची प्रभावना, कुरीति त्याग और सदाचार प्रचार, जिसका विशेष मराठी भाषासे पंडित नाना रामचन्द्र नाग और भाई चौरचंद कोदरजी (फलटण)ने समझाया। अनेक स्त्री पुरुषोंके समक्ष जैनधर्मकी प्रभावना हुई। इन्हीं दिनोंमें पुना निवासी एक भाई चोपड़े नाम के जैन कीर्तनके रूपसे प्रथमानुयोगीय ग्रंथोंके कथाभागको अनेक प्रकार नाटक जैसी स्पीचियोंसे कथा करते थे। सुनते हैं कि इन्होंने इस विषयका एक स्कूल पूना शहरमें स्थापित कर रखवा है पर कुछ विशेष मालूम नहीं हुआ कि वह किसी प्रसिद्ध संस्था व स्वतंत्र कमेटी और कौनसे कोपाध्यक्ष श्रीमान्के सहारे किस प्रकारके नियमोंसे चला करता है। चोपड़े महाशय द्वारा समाजका द्रव्य तथा मंदिरोंके मंदार और तीर्थक्षेत्रोंके भंडारोंका बहुतसा द्रव्य भी इस स्कूलको जाता है इसलिये समाज और प्रान्तिक सभाको

इनकी संस्थाके नियम भले प्रकार प्रचलित कर इस द्रव्यके सदुपयोग पर पूर्ण ध्यान देना चाहिए।

१०-११-१४को अनुमान ४०० भाईयोंके समूहसे करीब १२५) और दहीवाड़ा गांव अतिशय क्षेत्रके भंडारसे ५५)

इनकी संस्थाके निमित्त गये हैं। इसी समय यहांकी पंचायती ५१) भंदिरके भंडारसे उपदेशक फंड प्रां. सभामें देती थी परन्तु ऐसा देवद्रव्य लेना उपदेशक फंडके नियमसे विरुद्ध है इसलिये उपदेशकजीने लेनेसे इन्कार कर दिया।

वास्तविक न्यायदृष्टिसे इस क्षेत्रके प्रबन्धकोंको ध्यान देना चाहिये कि प्रबन्ध स्वार्थके अतिरिक्त यदि इस प्रकार द्रव्य खर्च करनेकी उन्हें जरूरत है तो भिन्न प्रकारके फंड रख कर उन्हें प्रसिद्ध कर द्रव्य एकत्र करें और फिर उसका सदुपयोग करें।

यहां पर जैन भाईयोंकी गृह सं. ७ जन सं. ३५ है। स्वाध्यायी भाई १० तथा अष्टद्रव्यसे पूजन करनेवाले दो भाई हैं। मेले तथा स्थानीय भाईयोंसे १४) उपदेशकफंडमें आये।

समाज सेवक-

ठाकोरदास भगवानदास

मंत्री, उपदेशक भंडार-बम्बई।

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

श्राविकाश्रमने मलेली मदद.

❧❧❧ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें उपहारमें मिलेंगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरगाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट यत्तु पासिक

दिगंबर जैन

(१) शंभुदार्णवचंद्रिका [जैनद्रलघुवृत्ति,
बुद्ध कर्मादेव विरचित] (२) समयप्राभृतं

चार्य (३) आप्त-

The Digambar Jain.

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रभम् ।

प्रभो ! महावीर ! त्वं प्रभावात्, समुत्तमामुन्नतिमातनोतु ॥

वर्ष ८-मुं.

वीर संवत् २४४१

माघ.

विक्र. सं. १९७१.

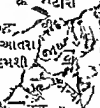
अंक-४थो.

गया अंकमां, आपणी कोमने जीवन अर्पण
पं. अर्जुनलालजी करनार तेम उंची केळवणी
मसह्य आफतमां. पामेला वीर नर पं. अर्जु-
नलालजी सेठो वी. ए. ने
पांच वर्ष सुधी ! हैपुरनी जेलमां, वगर गु-
न्हाए नंजरकेंद राखवाना, तेमज दर्शन कर-
वाना रंध करवाथी पं. अर्जुनलाल ८ दिवस
सुधी भोजन लीधुं नहोतुं ए समाचार जाणी
आली जैन कोममां हाड़ाकार वर्ताई गयो छे
अने अनेक गामो अने शंहेरोमांथी जैपुर महाराजा,
रेसीडेंट अने नामदार वायसरोयने तारे मुकाया
छे तेम आपणा पत्तोए आ दुःखदायक हिलचाल
सामे विरोध दर्शाव्यो छे, एटलुज नहि पण

अन्य. सार्वजनिक पत्रो जेवा के अलाहवादतुं
इंग्लिश पत्र 'लीडर Leader,' कलकत्तातुं
रोजीतुं पत्र 'भारतमित्र' वगैरे पत्रोमां ए वि-
पेना लेखी प्रकट थई बुक्य। छे अने तेना संपा-
दकोए ते पर मोटो मोटो नोटो लखी ए बाबत
लक्षमां लई पं. अर्जुनलालजीनो केस न्यायनी
कसोटोए चढायवा सरकारने भलामणो करी
छे. जोके ८ दिवस भोजन न लीधा पछी
जैनेनी सटपटथी महाराजाए जेलमां एक प्र-
तिमाजी विराजमान ! करवा दीधा छे अने
त्यांज दर्शन-पूजन करीने पं. अर्जुनलालजी हवे
खोगक से ले छे, पण एमतुं शरीर फिकरमां
ने फिकरमां तहन लेवाई गयुं छे तथा एमनी
पत्नी अने छोकराओनी महान कफोडी
स्थीति थई पडी छे तेम एमना अमूल्य प्रया-
सथी चालती 'जैनशिक्षाप्रचारकसमीति'
मां सभे कार्योने हाल टांकणां देवायां छे, जेथी
केळवणीनी प्रगतिने महान फटको पड्यो छे.

પરમકૃપાલુ ન્યાયી બ્રિટીશ રાજ્ય એવું
જેનાં ગમે તેવા મોટા અમલદારનો પળ
દોષો ધોય તો તેનો પળ ન્યાયની અદાલતે
તણાયો યદ્યે તેને ન્યાય યુક્ત શિક્ષા થાય છે. આજ
કે. ૫૬૨૩ના ૭ નાં મુક્યુજ નથી કે બ્રિટીશ
નાન્યંદ બચર એ દેસ
બચંદ, ગુલાબચંદ મોતીચંદ, અ
કેડારી કંડુબા એ દેસે રા. ૧૧; આતરા
કેડારી ગુલાબચંદ, રામચંદ ૫૬૨૩
કરુર એ દેસે રા. ૧).

જો કોરો પં. અર્જુનલાલજી પર કંઈ પ
ગુન્હો સાવિત થયા વગર એમને માત્ર ચંકારપે
પાંચ વર્ષ સુધી નજરકેદ રાલવાનો હુકમ ની-
કલી ચુક્યો છે ! આપણા ઇંગ્લિશ માસિક
'જૈન ગેઝેટ' (Jain Gazette) ના કેલ-
વાયલા સંપાદકજી અને ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર વાવૂ
અજીતપ્રસાદજી દિસેંચરના અંકમાં એ માટે
સરકારનું ધ્યાન સેંચવા મોટો આર્ટિકલ લખેલો
છે, જેમાં જણાવ્યું કે ઇન્ડિયન પીનલકોડ
ના ૭૩-૭૪મા વાર્ડ સેકશન મુજબ કોઈ
પળ માળસને એકી વસતે એક અટવાડીયાથી
વધુ કે છુટી છુટી રીતે ત્રણ મહીનાથી વધુ
કચડામાં રાખી શકાયજ નહિ અને તે
મુજેવે અર્જુનલાલજીને આ મુજબ નજરકેદ રા-
લવા ન્યાયની રીતે યોગ્ય નથી, માટે એ
વાવત જાહેરમાં મૂકી કેસ ચલાવીને જો ગુન્હો
સાવિત થાય, તો ગમે તે યોગ્ય શિક્ષા કરવાને
સરકારને સૂચના કરેલી છે.

✽ ✽ ✽ ✽

જો કે જૈપુર મહારાજાએ પાંચ વર્ષ સુધી
નજરકેદ રાલવાનો હુકમ પ્રકટ કર્યો છે પણ
તે હુકમ નામદાર વાઈસરોયની સૂચનાથીજ થયો
હોયો જોઈએ કેમકે એ રાજ્ય બ્રિટીશ રાજ્યની
છત્રછાયા નીચેજ છે, માટે આપણે હવે જે કાંઈ

હિલચાલ કરવાની છે તે એજ છે કે આ વાવત
નામદાર વાઈસરાય લૉર્ડ હાર્ડેજની સર-
કાર પાસે પ્રત્યક્ષમાં લઈ જવાની જરૂર છે અને
તે માટે આગેવાન જૈનોનું એક ડેપ્યુટેશન
સરાય પાસે મોકલવાની અત્યંત તાકીદે
છે તેમજ નામદાર વાઈસરાયની ધારા-
સમામાં તથા વિલાયતની ધારાસભામાં આ
જૈનો પ્રેમી પૂછાવવાની હિલચાલો થવાની
જરૂર છે અને ત્યારેજ આ વાવત સરકારના લક્ષમાં
આવી એનો કંઈ પળતોડ નીકળશે. સર્વ કોઈ
ન્યાયનેજ ટાળે છે તેમ જૈન કોમ પણ
ન્યાયજ માંગે છે અને ન્યાયની કસોટીએ જો
પં. અર્જુનલાલજી ગુનેગાર સાવિત થાય, તો
ગમે તેવી ભરે શિક્ષા કરવા જૈન કોમ મહામન
કરે છે, પણ વગર ગુન્હાએ મહીનાઓ થયાં
નજરકેદ થવાથી જૈન કોમ ઉપર મહાભારત
કલંક ચોંટયું છે અને તે કલંકથી ક્યારે મુક્ત
થવાયે એ કલાતું નથી.

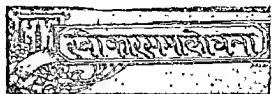
✽ ✽ ✽ ✽

દયાહુ જૈપુર મહારાજા જો કે પં. અર્જુનલા-
લજીના સ્વાસ્થ્ય માટે પુરતી ગોઠવણ કરી
રહ્યા છે, પણ આ સમાજહિતેથી નરને ગમે
તેણું મુલ્ક હોય તો તે પણ પરતંવ્રતાની વેડી
સામે તદન નકામું છે અને તેથીજ એમની
સ્થિતિ અત્યંત કપોડી થઈ પડી છે. વઢી
નજરકેદ હોવા છતાં વીજા કોઈ સાથે નહીં તો
વૈરાં છોકરાં સાથે પણ મેલાપ કે વાર્તાલાપ
કરવા દેવામાં નથી આવતો, એ અતીશય
અજાયબી પમાડનારું છે. હવે આ સમય
નિવર્તે વેચી રહેવાનો નથી પણ જૈન કોમે આ
કડંકમાંથી મુક્ત થવાનો રીલાજ કરવાની જરૂર
છે. આ માટે શ્રીમાન વાવૂ અજીતપ્રસાદજી

एम. ए. एल. एल. बी., इंदोर स्टेटना नवा जज लाला जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर, दिल्लीना ऑ. लाला सुलतान-सिंहजी, राय बहादुर लाला ईश्वरीप्रसादजी वैकर, दानवीर शेठ हुकमचंदजी, राय बहादुर दानवीर शेठ कल्याणमलजी वगैरे विद्वानों के अने भीमानोए मळी एक डेप्युटेशन नाइ करे वाईसरोय पासे लई जवुं जोईए, तेम धारासभामा पण आ हकीकतनी चर्चा उगी कराववी जोईए. अमो धारीए छीए के न्यायी ब्रीटीश राज्य कई एवुं नयी के कदी पण अन्याय करे, माटे जो पुरती रीति आ बाबत नामदार वाईसरोय ना मन उपर ठसाववामां आवशे तो तेओ नामदार तेनो योग्य नीवेडो लाव्या वगर रहेशेज नहिं. कईक झांका पडी जवाने लीधे आवी भामलो वन्यो हरो, पण खटपट करी ते प्रत्यक्षमां पूछी तेनो खुलासो करयाथी तेनुं योग्य निराकरण थया वगर रहेशे नहिं. आट-लाथीज सर्वेए बेसी रहेवानी जरूर नथी, पण दरेक शहरोमां ए बाबत सभाओ थवानी तथा नामदार वाईसरोय उपर तारो थवानी पण जरूर छे. ज्यारे आ बाबत जैन कोममां पुष्कळ खळभळ्हाट यशे त्यारेज ते सरकारना मन उपर आवी शकरो.

सामोडा (खानदेश) निवासी शेठ ढगडुसा सेवकदास गया मासमां मृत्यु पामवाथी श्री. मांगीतुंगी तीर्थनी प्रयत्नक कमीटीने भारे खोट पडी छे.

वंभाडामां ब्र. शांतिदासजीना पचारवाथी १० दिवस उपदेश अपाई नित्यपूजन माटे (११५) नी वार्षिक टीप थई छे, जेथी हवे हमेश पूजा भती रहेशे.

(१) शब्दार्णवचंद्रिका [जैनद्रलघुवृत्ति, अथवा अथर्व विरचित] (२) समयप्राभृतं [कुंदकुंदोचार्य विरचित] (३) आप्त-भीमांसा प्रमाण परीक्षा च [श्री समंतमद्र और विद्यामंदी विरचित] (४) शब्दानु-शासनं [चिंतामणी वृत्ति सहित श्रुतकेवली देशीयाचार्य शाकटायन विरचित]:- श्रीयुत बालब्रह्मचारी पं. पन्नालालजी बाकलीवालके अद्वैत परिश्रम द्वारा बनारससे 'सनातन-जैनग्रंथमाला' नामकी संस्कृत ग्रंथमाला प्रकट होती है जिसके यह ८-९-१०-११ वे अंक हैं, जो हर एक मंदिरजीमें और संस्कृतज्ञ विद्वानोंको संग्रहकरनेयोग्य हैं। इस संस्कृत ग्रंथमालाका वार्षिक मूल्य सिर्फ ८) है, जिसमें १२ अलम्ब्य संस्कृत जैन ग्रन्थ मिलते हैं। ज्यादा न होसके तो मंदिरजीके भंडारके द्रव्य द्वारा भी इस ग्रंथमालाका ग्राहक होकर हर एक मंदिरजीमें इन ग्रंथोंको विराजमान करना चाहिए। पत्रव्यवहारका पता-पन्नालाल जैन, भारतीय-जैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था-बनारस सिटी।

जैनतत्त्वप्रकाशक:- इटावासे चंद्रसेन जैन वैद्य द्वारा संपादित और प्रकाशित मासिक पत्र, वर्ष २. अंक १-२-३ यह

માસિક ફિર બઢે આકારમેં શુરુ હુઆ હૈ । શાંહ કે ગુજરાતી પુસ્તકકા યહ અનુવાદ લેખ અછેર રહતે હૈ । જૈનતત્ત્વપ્રકા- બહુતહી અછ્છા ઔર પઢને યોગ્ય હૈ ।

શિનીસંભોકે મેમ્બરોંકો વિનામૂલ્ય મિલતા હૈ, જિસસે સિર્ફ ૧) વાર્ષિક દેનેસે સમાકે

મેમ્બર હોનેકે અતિરિક્ત સમાકી ટેવ ડેવે ઔર યહ માસિક મુપ્તમેં પઢજાતા હૈ ।

બહુત હી અલ્પ મૂલ્યમેં મારી લાભ હૈ । યદિ નિયમિત રૂપસે પ્રકટ રહેગા તો એસે પઢકી ગ્રાહકસંખ્યા તો

હજારોં તક પહુંચ જાયગી ।

અસલી પંચાંગ:—આયુ. મા. જ્યોતિ- પરત્ન પં. જૈની જીયાલાલજી કૃત યહ સં. ૧૯૭૨કા ચૈત્રી જૈન પંચાંગ હૈ । અબ છપાઈ અછ્છી હુઈ હૈ । મૂલ્ય ૦)~ । મિલનેકા પતા- મૈનેંજર, લક્ષ્મીનારાયણ ચંત્રાલય—મુરાદાબાદ ।

હિન્દી જૈનશિક્ષા પ્રથમ-દ્વિતીય ભાગ:— લેખક ઔરે પ્રકાશક શેઠ લક્ષ્મીચંદજી ધીયા-પ્રતાપગઢ (માલવા) । મૂલ્ય ૦)૦ । બાલકોંકો માપાકે સાથ ધર્મકા જ્ઞાન મી પેસી પુસ્તકોંસે સહજ હો સક્તા હૈ । સમી શ્વે. જૈન પાઠશાલાઓંમે પ્રવેશકરને યોગ્ય હૈ ।

સંસારમેં મુલ્ક કહાં હૈ:—જૈનતત્ત્વપ્ર- કાશિની સમા (ડટાવા) કી યહ ૧૦૦ પૃષ્ઠકી ૨૬વી ટેપ્કટ હૈ, જો 'જૈનતત્ત્વપ્રકા- શક' કે ગ્રાહકોંકો ઉપદારમેં મિલતી હૈ ઔર અલગ મૂલ્ય સિર્ફ ૦)~ ઔર સૈંકડા ૧૦) હૈ । નામી લેખક શ્રીયુત વાહીલાલ મો.

આનન્દકાવ્ય મંડોદધિ (૧):—સુરતમાં શ્વે. જૈન લાઇબ્રેરીમાં શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ

જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ' નામે સંસ્થા આશરે લાખ રૂપિયાની ચાપલુની છે, જેના તરફથી

૧૬૭૦ પૃષ્ઠો આ ૧૪મો મોટો ગ્રંથ માત્ર આનાની કિંમતે બહાર પડેલો છે, જેમાં

શાશ્વિભદ્ર, કુસુમશ્રી, કુમારપાળ, અશોકચંદ્ર- રોહિણી તથા પ્રેમલાલકમોના રાસો આવશ્યક

દાંચલુ સહિત પ્રાચીન ગુજરાતી કાવ્યોમાં છે. પ્રાચીન ગુજરાતી લાખા કેવી હતી તે

બહુત આ ગ્રંથ અતીવ મહત્વનો છે. એમાં વિવેચનમાં શાશ્વિભદ્ર રાસના કર્તા શ્રી મતિ-

સાર બતાવ્યા છે, પણ એ રાસના પૃષ્ઠ ૧૮-૨૯-૩૫-૩૭-૩૮-૪૨ વગેરે વાંચતા

બહુત છે કે એના કર્તા તો જિનરાજસુરી હોવા જોઈએ.

The Karma Philosophy (કર્મ ફિલોસોફી):—ઉપલી સંસ્થા તરફથી મર્દુમ 'જૈન' પત્રકાર મી. બચુલાલ કાર-

ભારીદ્વારા રચિત આ અંગ્રેજી પુસ્તક બહાર પડેલું છે, જેમાં સ્વર્ગીય મી. વીરચંદ

રાઘવજી ગાંધી બી એ. એ અમેરિકામાં આપેલાં લાખલો અન લેખોનો ઉત્તમ સંગ્રહ

છે. પાકી બાઇન્ડિંગ અને ૧૭૦ પૃષ્ઠો હોવા છતાં મૂલ્ય તો માત્ર પાંચ આનાજ છે.

મળવાનું સ્થળ—મગનલાલ વેલચંદ C/o શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા, ગોપીપુરા-સુરત.

માંગળીક ગીતો:—આવનગર નિવાસી શ્રીયુત મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલંકી-

રીટર તરફથી પાંચ વર્ષ થયાં પોતાની મર્દમ માતા સમરચના સમરણાથે દર વર્ષે એકેક

પુસ્તક લેટ બહાર પડે છે તેનો આ પાંચમો મળ્યો છે, જેમાં લગનાદી શુભ પ્રસંગે

ગવાર્તા માંગળિક ૨૦૦ મીતોના સમાવેશ છે જે લગ્નપ્રસંગ માટે બહુજ ઉપયોગી છે. પોસ્ટેજ એક આનાની દીકીટ ખીડવાથી આ પુસ્તક અથવા તો ત્રણ આનાની દીકીટ (પોસ્ટેજ માટેજ) ખીડવાથી પાંચે મણકાઓ તૃત્વન મફત મળી શકે છે. લગ્નાદિ શુભ પ્રસંગોએ આવા પુસ્તકોની સામગ્રી પ્રતો મંગાવી લેવાણીમાં વેચવાની પણ જરૂર છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ સદુપદેશ : ભાગ ૧ લેખ :—પ્રકાશક, સર્વ સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય-અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ૩૦૦ કિં. ગ્રામ આ સ્થાની વિવિધ પ્રથમાળાનું આ ૪૯-૫૦ મું પુસ્તક છે, જેમાં સ્વામી વિવેકાનંદના લુદા લુદા ઉપદેશોના સંગ્રહ છે, તેમ આ પુસ્તકમાં આપણા સ્વર્ગે દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર પ્રકટ કરી આ સંસ્થાએ દિ. જૈન કોમને મહાન આભારતજે મુકી દીધી છે.

‘ખેલખંડુ’ ખાસ અંક :—સુરતથી પ્રકટ થતા આ ગત્રે દિવાળી ઉપર પ્રકટ કરેલા ૧૨૫ પાનાંના આ સચિત્ર ખાસ અંક છે, જે ખેતીવાડી, કેળવણી, સાહિત્ય યજ્ઞોરેના વિષયોના લેખો-કવિતાઓથી ભરપૂર છે, જેમાં પસોના બાહ્યશબ્દનું હાયકારીગીરીનું ચિત્ર આકર્ષક છે તેમ ‘ગુજરાતની સત્પ્રજ્ઞિઓની સમાલોચના’ નામે ‘૨૫ પાનાંના લેખ છે જેમાં ગુજરાતમાં કેળવણી અને સાહિત્યની જેટલી સંસ્થાઓ છે તથા જેટલાં ગુજરાતી માસિકા નીકળે છે તે બધાની વિચારપૂર્વક સમાલોચના કરવામાં આવી છે. આ લેખ તો દરેકે વાંચવા-વિચારવા લાયક છે. વાર્ષિક મૂ. માત્ર રૂ ૧૧માં આ પત્ર સારો લાભ આપે છે.

ગોપકાંઠો :—ઉપલા માસિકના ગ્રાહકોને આ ૧૫૦ પાનાંનું પુસ્તક બેટ અપાય છે જેમાં લુદા લુદા કવિઓના ૭૩ ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ આવશ્યક સમલુતી સાથે છે, જે ખાસ ખેડુતોને તેમ દરેકને પણ વાંચવા-લાયક છે. છુટક કિં. ૧૦૦ છે.

શેઠ માણેકચંદ્રજી યાંવેં જીવનચરિત્ર :—સ્વર્ગીય દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રનું આ સંક્ષિપ્ત સચિત્ર જીવનચરિત્ર મરાઠી ભાષામાં મી. બી. પી. પાટીલ (હેસ્ટર-ખેલગામ) દ્વારા બહાર પડ્યું છે. કિં. ૦૧- મરાઠી વાંચકોએ ખુબજ મંગાવવાની જરૂર છે.

ગુણાનંદ :—પુનાથી વાસુદેવ ગો. આપે દ્વારા પ્રકટ થતા માસિકનો આ સચિત્ર ખાસ અંક છે, જેમાં રંગબેરંગી પુષ્કળ ફોટાઓ અને બાળકોને ઉપયોગી સચિત્ર ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ છે.

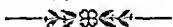
બ્રિટિશ અને હિંદી વિક્રમ :—આ નામનું ૮ પાનાંનું અડવાડીક પત્ર ભાવનગરના મહારાણી શ્રી નંદકુંવરબા સાહેબ સી. આઈ. તરફથી બે માસ થયા તદ્દન મફત બહાર પડે છે, જેમાં હાલમાં યુરોપમાં યાત્રતા મહાભારત યુદ્ધની જાણવા યોગ્ય વીગતો પ્રકટ થાય છે, આ સાહસ ખરચાળ અને તદ્દન નવીનજ છે, જે માટે મહારાણી સાહેબને બંને મુખ્યારક-બાદી આપીએ છીએ. ગુજરાત પ્રાંતની રકુલોમાં તો આ પત્રની ૨૫-૨૫ પ્રતો સુક્ત મોકલવામાં આવે છે, તેમ ભાવનગર સ્ટેટમાં ગામેગામ મફત વેચાય છે.

ભાઈખંધ-નવરંગ :—વડોદરાથી પ્રકટ થતા આ માસિકનો આ નવીન વર્ષનો ૧૦૦ પૃષ્ઠોના સુશીલિત સચિત્ર ખાસ અંક છે, જેમાં ઉપયોગી લેખો, કવિતાઓ તેમ ૧૦ ફોટાઓ છે, આ સાહસ ઉત્તેજનને યાત્ર છે.

શાળોપયોગી જૈન પત્રોત્તર :—પ્રકાશક-ઝવેરચંદ જાનવણ કામદાર (સ્વે. સ્થા. જૈન કોન્ટ્રેસ એડિસ-અમરેર) પૃ. ૧૦૦ કિં. ગ્રામ આ પુસ્તકની આ ખીજ આદિતિ છે જેમાં રકુલોમાં ચલાવવા લાયક પત્રોત્તરો ૨૭ પાંડોમાં છે. મુલભંતારથી ધાર્મિક જ્ઞાન, બાળકોના હૃદયમાં ઠસાવવા માટે આવા પુસ્તકોની યોજના આદરણીય છે.

वणी नीचेनां पुस्तके रिपोर्टों वगैरे
मह्यां छे, जे साक्षार स्वीकारीअ छीअ.

(१) दानवीर शैल हुकभयंछनी पार-
भार्यिक संस्थाओंनी नियमावणी. (२)
सद्व्यवस्था कुसुमभाणा (३) पुष्पभाणा (सरत)ना
२ पुष्पो. (४) वैष्णव सर्वस्व, वृंदावन
नवीन भासिक. (५) भांदांनी भावगत
अलक पन्नालाव जैन पाठशाणा, २६
रहभो रिपोर्ट. (७) सुवर्णभाणा
नवीन अंक, डेबेडर सहित. (८) दान
महाराष्ट्र जैन सलानो रिपोर्ट. (९) अतुर्मास
संवत्सरी (१०) भाष्यता मित्र (सुंभाष)
नवीन भासिक. (११) सुमनभाणा (सुंभाष)
(१२) 'आयुर्वेद रक्षसांक' गोंडणुं नवीन
वैद्यक भासिक. (१३) शुश्रूतसंग्रह (१४)
जीवनोद जैन जोडिंगने रिपोर्ट (१५)
नडिआह डिन्दु अनाथाश्रमनी मित्रावणी.
(१६) 'सुंदरी' सुजोध अभिवादनो भास
समिन्न अंक वगैरे.

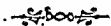
अर्जुनलालजी माटे मारी याचना.

शार्दूल विरीडित.

देवाभां दिन नित ज्ञाति अये लेखे इहं संभ्रष्ट;
सेवा शान्त रदी सदाय करवा ब्रह्मसत्त्व प्रीति प्रष्टु.
शेडी अल्लुनवाव ज्ञाति अये आरोग्य पाये इरी;
अधिआधिधपाधियो शरीरनी वीरभा जले श्रीदरि.

हरीगीत.

निज संततीने रक्षवा निज आप्त प्रेम वधारवा;
सुपये सुनकमलु दोरवा स्थायी सभिति सुधारवा.
भद्रावीरने उपदेश प्रसारवे वणी आ भदि तले;
भद्रावीरप्रभु आरोग्य आपो शेडी अल्लुनवावने
ज्ञाति दिगंबरनेन शुभ दीपभातने प्रकाशवा;
विश्राम ज्ञाति प्रसा वधारी अधकार दहाववा,
जना प्रताप जैनसंघ रक्षे स्थित स्थपाव उ;
भद्रावीरप्रभु आरोग्य आपो शेडी अल्लुनवावने
सद्व्यवस्था—सुरत.

प्राचीन तीर्थ श्री खंडगिरि।

जबसे जैनीयोंमें कुछ २ जागृतीकी
चर्चा चली है तबसे जातिके विचारशील
व्यक्तियोंका और २ अनेक बातोंके साथ २
इस बातके उपर भी ध्यान गया है कि
प्राचीन समयमें जैनीयोंका कहाँ २ अस्तित्व
था ? और संसारका कितना बड़ा भाग
इस जैनक्षेत्रने घेरा है ? इस धर्मध्यानने
व्यक्तियोंके केवल मनकोही नहीं घेरा कि-
न्तु कार्यरूप भी परिणत हुवा। इसका यह
फल है कि आज हमें दिगम्बर जैनोंका ब-
हुत प्राचीन 'खंडगिरि' नामक एक अति-
शयसेतके दर्शन करनेका सौभाग्य
प्राप्त हुवा है।

इस पूज्य पर्वतके उपर एक छोटा
और एक बड़ा इस प्रकारसे दो मंदिर
हैं। इनमेंसे बड़े मंदिरकी मजबुतीको देख
कर भारतीय प्राचीन गृहनिर्माण, कौश-
लका गौरव हृदयमें बिना आये नहीं
रहता। इसकी जीर्णताको देखकर लोग
इसे २५०० वर्षका पुराना कहते हैं।
यद्यपि यह पर्वत शिखरजीके पर्वतसे छोटा
है तथापि अपनी गुफाओंकी संख्यासे उससे
कइगुना बड़ा है। ऐसा तो सुनते आ रहे
हैं कि इस छोटेसे पर्वतमें ७२ गुफाएं
भी लेकिन अभीतक तो छोटी बड़ी सब

मिलकर केवल २५० के ही लगभग मिल पाई हैं। कई बड़ी २ गुफाओंके अंदर जैन प्रतिमाएं भी हैं उनमेंसे दो गुफाओंके भीतर तो एक २ पूर्ण चौबिंसी भी है, जिसको उपरसे देवगण जलधारा कर रहे हैं और प्रत्येक प्रतिमाजीके नोचे दो २ ईन्द्र और दो २ यक्ष यक्षणी उन्हीं पत्थरोंमेंसे उकेरे गये हैं।

इन दोनों चौबीसीमें श्री महावीर-स्वामीकी एक भी मूर्ति नहीं है। उनके बदलेमें पार्श्वनाथजीकी दो २ प्रतिमाएं हैं जिससे यह सम्भावना होती है कि ये गुफाएं और प्रतिमाएं या तो महावीरस्वामी के समयसे पहले बनी हो या चिन्ह व्यतिक्रम हुआ हो।

इन गुफाओंके पत्थरोंपर बहुतसे प्राचीन शीलालेख उकेरे हुये हैं। इसके अत्यन्त निकट 'उदयगिरि' नामका एक प्रसिद्ध पर्वत है। उसमें भी थोड़ी बहुत गुफाएं हैं जिनके पत्थरोंपर "सीताहरण" भीम, इनका सेनाएं, जंगलका दृश्य, राम-चंद्र, लक्ष्मण, आदिके ऐसे मनोहर चित्र उकेरे हुये हैं कि जो कागज के चित्रको भी माहात् करते हैं। एक गज चौड़ा और दो गज लम्बा है। इसके अतिरिक्त और भी अनेक शीलालेख इस पर्वतपर हैं।

यदि इसका पूर्ण विवरण लिखे तो यह एक खासा लेख हो सक्ता है इस लिये मैं

अधिक न लिखकर शिखरजीके यात्रीओंके केवल सूचना मात्र करता हूं कि अगर वे शिखरजीकी वन्दना करने के लिये आवे तो इस क्षेत्र के भी दर्शन किये बिना वापिस न लौट जावे।

खंडगिरि' को जानेवाले यात्रीओंको पर्वत ३ रास्ते अत्यंत सुभीताके पड़ेंगे—(१) ईसरी या गीरीडीह से कल-

कचा होकर। (२) ईसरी या गीरीडीह से आसनसोल होकर। (३) गया से खडगपुर

बी. ऐ. ना. के भूवनेश्वर स्टेशनपर उतरना होगा और वहांसे फिर बैलगाड़ी के द्वारा पर्वतपर जाना होगा।

किसी यात्री महाशयको यदि विशेष प्रबंधकी आवश्यकता हो तो वे खंडगिरिके मुनिमको सूचना दें या प्रबंधकारिणी कमेट्रीके मंत्रिको कलकत्ता लिखें।

प्रेमराज मुनिम

आवश्यकताएं:—श्री. कंचनबाई श्राविकाश्रम (इन्दौर) के लिये प्रवेशिकातक धर्मशास्त्र पढ़ासके ऐसी अध्यापिकाकी आवश्यकता है। वेतन २५) से ३५) तक योग्यतानुसार। और रसोई करनेवाली दि. जैन बाईकी आवश्यकता है। भोजन और रहनेके अतिरिक्त वेतन ५) से ७) मासिक तक मिलेगा। पत्र लिखनेका पता—लाला हनारीलालजी, मंत्री, सेठ स. हु. दि. जैन संस्थाएं, नशियांजी, इन्दौर।

દક્ષિણ-મહારાષ્ટ્ર જૈન કોન્ફરન્સ કોન્ફરન્સની ૧૭ વી વાર્ષિક વેબ-ગામમાં તા. ૨૭-૨૮ ડિસેમ્બરના આંખ્યાસાહેવ વેશાઈ હનગંડીકરકે સમાપતિત્વમાં હુઈ થી જિસમાં નિમ્ન લિખિત પ્રસ્તાવ પાસ હુઈ થે—(૧) લોર્ડ હાર્ડિજકે જ્યેષ્ઠ પુત્રકે મૃત્યુકે લિયે શોક પ્રદર્શન, (૨) પ્રસ્તુત સંગ્રામમાં હમારે ઇંગ્રેજ સાર્વભૌમકો યશ મિલના એસી રાજનિષ્ઠાસે ઇચ્છા કરના, (૩) જૈન સમાજમાં ઇંગ્લિશ શિક્ષણકા પ્રચાર હોના, (૪) ધર્મશિક્ષણ ઓર જાતિશિક્ષણકા પ્રચાર હોના, (૫) જૈન લિયોમાં શિક્ષાકા પ્રચારકો આવશ્યકતા, (૬) ડા. જૈ. શેઠ માળેકચંદજીકે શોકજનક મૃત્યુ પર દિલગીરી પ્રદર્શિત કરના ઓર ડનકે નામકા સ્મારક કરના ઇત્યાદિ । વિશેષ મંદત્વકા કાર્ય યદ્ હુઆ થા કિ ઇસ સભામાં દક્ષિણ ભાગકે કમિશનર મે. લૉરેન્સ સાહેવકા શુભાગમન હુઆ થા ઓર ડનકા એક અસરકારક ભાષણ મી હુઆ થા । જૈન લોગોંકી દાતૃત્વશક્તિકી વહુત તારીફ કરકે ડનકે સામાજિક ઓર ધાર્મિક આંદોલનમાં વહુત શીઘ્ર યશ મિલના એસી સાહેવ વહાડુરને અપને ભાષણમાં ઇચ્છા પ્રકટ કી થી । પાંચરાયોલ આદિ

સ્થાપન કરનેકે પૂર્વ જાનવર ઓર મનુષ્ય ઇનકે લિયે હોસ્પિટલ્સ સ્થાપન કરના વહુત જરૂર હૈ. એસા અપના મંતવ્ય ડન્હોને પ્રકટ કિયા થા । તા. ૨૯કો જૈન મહિલા પરિપદ મી સૌ. મગીરથીવાઈ. પિરાલેકે સમાપતિત્વમાં હુઈ થી, જિસમાં સૌ. જ્યોત્સનાવાઈ લહે, સૌ. પાર્વતીવાઈ અંકલે, સૌ. પિરાલે આદિકે સ્ત્રીશિક્ષણપ્રચારકે વિષયમાં ઉત્તમોત્તમ ભાષણ હુઈ થે । આગામી સાલકે લિયે જનરલ સેક્રેટરીકા કાર્ય શ્રી. આળ્યાપ્યા નાનપ્યા લેંગડે (શાહપુર, વેલગામ) કો ઓર કોલ્હાપુર વોર્ડિંગકે સેક્રેટરીકા કાર્ય મી. કુવેરેપ્યા ભરમપ્યા અંકલે (વેલગામ) કો. સર્વાનુમતસે દિયા ગયા હૈ ।

પાસ થયા:—અમદાવાદની શેઠ. યે. મે. દિ. જૈન બોર્ડિંગમાંથી આ વર્ષ મેટ્રિકની પરિક્ષામાં બેઠા ૧૧ વિદ્યાર્થીમાંથી ગાંધી છવરાજ શુભાખ્યંદ (સોનાસણ), શા. છોટાલાલ પીતાંબરદાસ (નરસીપુર), શા. સુનીલાલ શીવલાલ (કુસદ) અને શા. મધરલાલ અમથાલાલ (વામન) એ. ૪ વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે તેમજ સ્કુલ ફાઈનલમાં પણ ભાઈલાલ કાળીદાસ (બોરસદ) અને ગાંધી છવરાજ શુભાખ્યંદ (સોનાસણ) એ અને પાસ થયા છે. વળી આ વર્ષ બોર્ડિંગને વિદ્યાર્થી શાંતિલાલ હરછવનદાસ સુવ્રનાત કોલેજમાં પ્રીવીયસની પરીક્ષામાં પહુલે નંબરે પાસ થયા છે અને તેને સરકાર તરફથી રૂ. ૧૫૦ની માસિક સ્ટેન્ડન્ટશીપ મંજૂર થઈ છે, જે બીના સર્વ વિદ્યાર્થીઓએ ધ્યાનમાં લઈ એ પ્રભાવે પાસ થવાની ઉમેદ રાખ્યા અંતથી અંબાજી કરવાની જરૂર છે.

पी. ओ. थवा भाटे मान:-भोःसद्मा
 योऽशी भनसुभसाध अहेयरदास पी. ओ. नी
 प्ररीक्षाभां पास थवाथी तेमने अविपद
 आपवाने ओ. नहेर, भेणावडा, गध ता.
 १वीं ओ शे. अहेयरदास भवानीदासना प्रमुभ-
 पछा नीये थयो हतो जेभां परी. लखुभाध
 प्रेमानंदस ओ. सी. भ. ओ नखानु
 ६० के. आ भाधये दरेक परीक्षा, पहेले
 पय पसार करी छे ते आन विद्यार्थिओ
 धडा देवा योग्य छे वजेरे, ओ पछी डेटांक
 विवेचनो यध याह पाछी, पान सोपारी.
 हातेरां अपाध भेणावडा विसर्जन थयो हतो.

चांदखेदीमां मेळो:-अतिशय क्षेत्र श्री
 चांदखेदीमां फागण वद ५ थी ११ सुधी
 वार्षिक मेळो भरानार छे, जेमां सर्वेने
 पधारवाने हीरालाल मंत्री आमंत्रण करे छे;
 जैन विधिधी लग्न अने सभा:-गया
 मांसमां गोटेगाममां पं. दीपचंदजी द्वारा
 एक लग्न जैन विधिधी यई जाहेर सभा
 यई हती, तेमां हवे पछी यनारां लग्नो
 जैन विधिधी करवां सर्वेण कबुर्युं हनुं
 चली आ प्रसंगनी खुशालीमां कोदूलालजीए
 रु. ७), सिधई दुलीचंदजीए रु. ९) अने
 सौ. जमनाबाईए रु. २) मळी १७) काशीनां
 स्या. महाविद्यालयने भेट मोकल्या हता.

लीलोकचंद जैन हाइस्कूल इन्दौर—
 मंत्री बुधमलजी पाटणी सूचित करते है कि
 इसके कार्यमें एक वर्ष पर्यंत विघ्न उपस्थित
 हुए थे उनसे पाठक परिचित ही है इसी
 कारण अमीतक श्रीमंत महाराजा तुकोजी-
 राव होल्करके हस्तकमल द्वारा स्कूल उद-

घाटन महोत्सव नहीं हो सका। इस स्कूलमें
 अभी मिडिल कक्षा तककी पढ़ाई बरानर हो
 रही है। प्रायः २०० विद्यार्थी शिक्षण
 पा रहे हैं। श्रीयुक्त रायसाहेब नानकचंदजी
 पी. ए. जैन गवर्नमेंट पेन्शनर जो कि वयो-
 और शिक्षणशैलीके अच्छे अनुभवी
 हैं इन्होंने स्कूलके हेड मास्टर नियत किये गये
 हैं तथा सुमसिद्ध पं. लालारामजी धार्मिक
 शिक्षक हैं अतएव आशा है कि यह स्कूल
 शनैः २ अपने उद्देशकी पूर्ति कर सकेगा।

पास थया:-भुआधनी शे. डी. थ.
 जैन भोडिंगमां सने १८१४मां ४२ विद्यार्थिओ
 मांथी ३४ जुही जुही परिक्षाओमां भेडा हतो,
 तेमांथी पहेली ओ. स. ओ. सी. १, पी. ओ. मां
 १, छ-२२मां ४, प्रीवीयसमां ७ अने दही
 वेध परीक्षामां १ भणी १६ पास थया छे.
 वणी अहार गामथी परीक्षा आपवा आवेलां
 २१मांथी १३ पास थया छे.

लाकरेडामां सभा:-अने ग. य.
 भासमां विन्गपुर विभायना उधुटी
 लभाभाध साहेपना प्रमुभपछानीये भासिक
 सभा यध हती जेमां या हाथीभाध भावेक-
 रं. लखुभाध राययं वगेरेओ वितति विषे
 लापवो आपवा पछी प्रमुपे दोह कलाक
 सुधी आपछी वितति विषे, अस्तरकरक
 विवेचन क्युं हतु याह पतासांनी प्रभावना
 वेयाध सला विसर्जन यध हती, वणी
 उधुटी साहेपे अनेनु शे. भावेक्यं दोरायं
 दि. जैन पुस्तकालयनु निरीक्षण करी ते भाटे
 सतोप नहेर कथो हतो.

आवश्यकता:-प्रतापगढकी श्री महावीर
 कन्या पाठशाला के लिये जैन अध्यापिकाकी
 आवश्यकता है। वेतन याग्यतानुसार

કુશલગીરીના મેળો:—સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી કુશલગીરીમાં ભાગસર સુદ ૧૫ ઉપર વાર્ષિક મેળો ભરાયો હતો જે પ્રસંગે રથયાત્રા તીર્થળી હતી તથા ત્રણ દીવસ શેઠ કસ્તુરચંદ્ર પરદાવાળાના પ્રમુખપણા નીચે સભાઓ યજ્ઞ હતી, વળી અત્રે શ્ર. પાર્શ્વસાગરજી, અમદાવાદ પ્રયાસથી કુલબૂધણ દિ. જૈન તિર્થેશ્વરજી ત્રણ વર્ષથી આવે છે તેનો રિપોર્ટ હતો જેથી જણાય છે કે એ આયોજકો માટે ગામેગામ ફરી અનાજ તથા પૈસા મેળવી આ બ્રહ્મસારીજી જેમતેમ ખરચ નીભાવે છે. હાલ ૩૩ વિદ્યાર્થી છે અને ૧૨૫) માસિક ખર્ચ છે. ૮૦૦) ગત વર્ષે ધારા હતાં તે માટે અપીલ થતાં ૧૫૦) ભરાયા હતાં. આ ઉત્તમ વિદ્યાલય માટે પરદા, સોલાપુર, ભૂમ, ધારાસીવ, આર્સી વગેરેના બાંધઁએ ખટપટ કરી સ્થાપી ફંડ કરી આપવાની જરૂર છે.

પાવાગઢ તીર્થમાં મેળો:—સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી પાવાગઢમાં માહાસુદ ૧૩ ઉપર વાર્ષિક મેળો ભરાનાર છે જે પ્રસંગે એ તીર્થની મેનેજીંગ કમીટીની આથી, ભેદક પણ ચનાર છે. રેશનનું નામ હવે પાવાગઢ યુનિ. છે. માટે આ મેળામાં જનારે વડોદરાથી આંખાનેર રોડ જઈ પાવાગઢની જી કીટ લેવી,

નવીન બહારક મુરેશ્વરીજી આકરોળ વગેરે સ્થળે યજ્ઞ હાલ કરમસદમાં નિવાસ કરી રહેલા છે અને રોજ ધર્મોપદેશ આપે છે એમ અમને જણાવવામાં આવે છે.

મદ્રાસના ગવર્નર મુઢવીદ્રીની મુલાકાત:—ગત નવેંબર માસમાં મદ્રાસના ગવર્નર લોર્ડ પેટલાન્ડે મદ્રાસ હલાકાની મુસાફરી દરમ્યાન જૈનવાદી-મુઢવીદ્રીનાં દિ. જૈન તીર્થો અને મંદિરોની મુલાકાત લીધી

હતી તથા શ્રી ગોમટસ્વામીની મૂર્તિ તથા ત્યાંના મંદિરોની અપૂર્વ પ્રાચીનતા જોઈ તેની તારાફ કરી હતી. આ પ્રસંગે ત્યાંના જૈનો તરફથી મોરે માનપાન અપાયું હતું.

ઉદ્ધારની જરૂર:—ઈંદોરની પાસે ગંધાવલ, પાજાપુર, ડન એ ત્રણ ગામોમાં પ્રાચીન મંદિરો છે, જ્યાં વસ્તી ન હોવાથી પ્રબંધ વગેરેના વાલા છે માટે ઈંદોરના કોઠોએ આ પ્રાચીન મંદિરોની સારસંભાલ તાકીદે લેવાની આવશ્યકતા છે.

જૈન પુસ્તકોનો અંગ્રેજીમાં અનુવાદ:—આરાનિવાસી કુમાર દેવેંદ્રપ્રસાદજી હાલ શાંતિકુંજ, અલાહાબાદમાં રહી મોરે પરિશ્રમ કરી એક મોટો જૈન ગ્રંથ અંગ્રેજી માપામાં તૈયાર કરાવી રહ્યા છે જેમાં હુનિયાના સર્વે ધર્મોના સિદ્ધાંતથી જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો કેટલા ઉત્તમ અને દૃઢ છે તે સાબિત કરેલું છે. આ ગ્રંથ આશરે ૧૯૦૦ પાનાનો થનાર છે, જે એક ગુપ્ત જૈન વિદ્વાને રચેલો છે. તથા 'દ્રવ્ય સંગ્રહ'નો વિસ્તારથી દલીલો સાથે અંગ્રેજી અનુવાદ જૈનધર્મપ્રેમી એક બંગાળી વિદ્વાન પાસે તૈયાર કરાવ્યો છે, જે પણ ટૂંક સમયમાં છપાઈને પ્રકટ થનાર છે. કુમાર દેવેંદ્રપ્રસાદજી જૈન સાહિત્યનો અંગ્રેજી માપામાં ફેલાવો કરવાને પુષ્કળ સ્વટપટ કરી રહેલા છે જેમને જૈનોએ દરેક રીતે મદદ આપવાની જરૂર છે.

તીર્થક્ષેત્ર કમીટીનો દેહમાર્ક:—મારત-વર્ષીય દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટી તરફથી

हालमां 'मानस्यंभ'नो टेढमार्क दरेक तीर्थनी रसीदो उपर मारवानुं शेरुं थयुं छे माटे हवे कोई पण यात्रीए ए टेढमार्क जोया बगर रसीद लेवी नही.

ब्रह्मचर्याश्रमने मदद:—श्री रुपभद्र-चर्याश्रम (हस्तीनापुर)ने जुलाईथी नवंबर मास सुधीमां रु. ३७९४)नी परचुरण मदद मळी हती. आज प्रमाणे आ आश्रमने बखतोवखंत मदद मोकलवानी दरेक जैननी फरज छे.

संपादकपरिवर्तन:—मुंबईथी प्रकट यत्ता 'सत्यवादी' मासिकनुं कार्य पं. उदयलालजीए छोडी दीधुं छे अने हवे पं. खूबचंदजीने पनुं संपादनकार्य सौंपां छे.

स्था. महाविद्यालयका उत्सव:—स्था. महाविद्यालयका दशवां वार्षिक उत्सव बनारसमें गत ता. २९-२६ को टाउन हॉलमें बडे आन्नदके साथ संस्कृत क्वीन्स केलिजके प्रोफेसर डॉ. टी. के लहडुके सभापतित्वमें हुआथा जिसमें विद्यार्थीओंके कई संस्कृत संवाद हुए, पारितोषिक बांटा गया और दो दिनकी सभामें पं. तुलसीरामजी काव्यतीर्थने 'जैन साहित्य', कुंवर दिग्विजयसिंहजीने 'जैनधर्मके सौंदर्य', पं. घनश्यामदासजीने 'स्वादवाद', पं. श्रीलालजीने 'संस्कार', ब्र. भगवानदीनजीने 'कर्मसिद्धांत', पं. गजाधरलालजीने 'आप्तविचार,

पं. उमरावासिंहजीने 'जैन सिद्धांत', बाबू दयाचंद्रजी गोयालीजीने 'अहिंसा परमोधर्म',

पं. दीपचंदजीने 'धार्मिक शिक्षा और छात्राश्रम के उपयोग', और जैनधर्मभूषण

शीतलप्रसादजीने 'आत्मोन्नति' करेपूर्व व्याख्यान दिये थे। सभापतिका

व्याख्यान बहुतही मद्दतका हुआथा (जिसका सारांश हम आगामी अंकमें प्रकट

करेंगे)। अब विद्यालयके सभापति दानधी-

शेठ हनुमचंदजी नियत हुए हैं। इसी अवसर पर जैन स्पोर्ट्स-क्लब का शालिका

द्वितीय वार्षिकोत्सव बाबू दयाचंद्र गौयालीय जैन बी. ए. के 'सभापतित्वमें हुआ था

जिसमें भी अनेक व्याख्यान होकर पारितोषिक बांटा गया और आगामी वर्ष निबन्ध लिखने व व्याख्यान देने के लिये प्रतियोगिता नियत हुई है।

उपदेशकनुं भ्रमण:—द. म. खंडेलवाल पंच महासभा तरफथी हाल पं. हीरालालजी खानदेशमां एवा गामडांओमां

भ्रमण करीने उपदेश करी रहेला छे के ज्यां सो सो पचास पचास मोहिल सुधी रेलवे

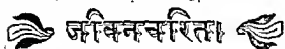
तेम पोस्ट ओफिस पण नथी. आ भ्रमणधी अनेक लाभ थवां संभव छे.

वेदी प्रतिष्ठोत्सव:—परसोन (खुरह) में गत मासमें वेदी प्रतिष्ठा हुईथी, जिसमें

पं. नंदनलालजी, पं. जवाहरलालजी शास्त्री, पं. छेदालालजी आदिके अनेक व्याख्यान हुए थे।

मुरादाबादनिवासी स्व. पं. चुन्नीलालजीका

पाठक म

गत सचित्र खास अंकमें २५ वां चित्र
स्वर्गीय पं. चुन्नीलालजीका था, जिनका
बहुत संक्षिप्त परिचय उसी अंकमें दिया
गया था। अब आपका अनुकरणीय विस्तृत
जीवनचरित जो हमको वैद्य शंकरलाल
हरीशंकर (संपादक 'वैद्य'-मुरादाबाद)
द्वारा प्राप्त हुआ था वह अक्षरशः प्रकट
किया जाता है।

पं. चुन्नलालजीका पवित्र नाम यद्यपि जाति और धर्मकी सेवाके लिये दिगम्बर जैन समाजमें बहुत प्रसिद्ध है, परंतु सर्व साधारण लोगोंकी आपका विशेष परिचय न होनेके कारण आज आपका संक्षिप्त जीवनवृत्तान्त पाठकोंकी भेंट करते हैं।

पं. चुन्नीलालजी संहेलवाल वैश्य थे और आपका गोत्र सोहनी था। आपका जन्म सम्वत् १८९०में मुरादाबाद जिलेके कुंदरखी ग्राममें हुआ। कुंदरखी एक छोटासा किंतु बहुत पुराना कसबा मुरादाबादसे दक्षिणकी तरफ ११ मील पर बसा हुआ है। यहां पहले कभी बड़ी रौनक थी परंतु इस समय तो यह बिलकुल वीरानसा मायूम होता है। जब यह वस्ती अपनी

उन्नत अंशस्थानों थी तब यहां जैनधर्मकी खूब चर्चा थी। २५-२६ जैनियोंके घर थे। अब यहां केवल ८-१० घर जैनियोंके हैं। सो वे भी बड़ी ही शोचनीय दशा में हैं।

पं. चुन्नीलालजीके पितामह लाला
ड कर धनी बिलारीसे आकर कुंदरखीमें
हैं। लाला सर्वसुखजीके पुत्र लाला
मुन्नालालभी कुंदरखीमें एक प्रतिष्ठित
पुरुष गिने जाते थे। मुन्नालालजीके तीन
पुत्र हुए। १ जवाबाल २ चुन्नीलाल
और ३ मोहनलाल। इस प्रकार हमारे
चरित नायक मुन्नालालजीके दूसरे पुत्र थे।
पिता माताके धार्मिक भावोंको देख कर
इनकी बहुत धोड़ी ही उमरमें धर्ममें
प्रीति होगई थी। धार्मिक बातोंको ये
बड़े चावसे सुना करते थे। इनकी बुद्धि
बचपनसे ही इतनी तीव्र थी कि इन्होंने
बहुतसी धर्मसंबंधी सूक्ष्म बातें ६-७
वर्षकी उमरमें ही याद करली थी। उस
समय कुंदरखीमें शिक्षाका कोई बंदिया
प्रबंध नहीं था, इसलिये १३-१४ वर्षकी
उमर तक ये घर ही पर पिताजीसे साधारण
रीतिसे लिखना पढ़ना सीखते रहे। फिर
१४ वर्षकी उमरमें पं. किसनलालजी
जैनोंके पास पढ़ने बैठे। उनके पास इन्होंने
थोड़े ही दिनोंमें नागरीमें अच्छी योग्यता
प्राप्त करली और साथ ही साथ जैनधर्मके
भी अनेक विषयोंके ज्ञाता होगये।

१४ वर्षकी उमरमें आपका रामपुरमें
लाला लालजीमलकी कन्याके साथ विवाह

हुआ। विवाह होनेके बाद ९ वर्ष तक बड़े हितसे पढ़ाते थे, इसलिये ये ४-९ वर्षों में ही संस्कृतके अच्छे पंडित हो गये। किशनलालजीसे ही पढ़ते रहे, परंतु फिर इनका मन कुंदरखीमें न लगा, इसका कारण यही था कि ये संस्कृत पढ़ना चाहते थे और कुंदरखीमें संस्कृत पढ़नेका प्रबंध नहीं था। इसलिये इनकी पढ़नेकी प्रवृत्ति इच्छाने इनको रामपुर जानेके लिये बाधित किया। सम्बत् १९०९ में ये रामपुर चले गये और वहां ससुरालमें रहने लगे। रामपुरमें इनकी संस्कृत पढ़नेकी इच्छा पूरी हुई। रामपुरके प्रसिद्ध विद्वान् पं. दत्तरामजीसे इन्होंने संस्कृत पढ़ना शुरू करदिया। पं. दत्तरामजी रामपुरमें बड़े नामी और प्रतिष्ठित पुरुष थे। उनकी राजाप्रजामें बड़ा सम्मान था। रामपुरके नवाब ईसुफअलीखांकी नवरत्न-सभाके पंडितजी सम्य थे। राज्यकी तरफसे पंडितजीको एक अच्छी वृत्ति मिलती थी। पंडितजीके घर पर सदा ही विद्वानोंका जमाव रहता था। पंडितजीने अपने घर पर एक छोटीसी संस्कृत पाठशाला भी खोल रखी थी। उसमें आप लड़कोंको व्याकरण, काव्य, जोतिष आदिकी शिक्षा दिया करते थे। हमारे चरित नायक चुन्नीलालजी भी इसी पाठशालामें भर्ती हुए। ये अपनी बुद्धिकी प्रखरता, नम्रता और मुशीलताके सबब शीघ्र ही पंडितजीके कृपा भाजन बन गये। पंडितजी इनको

बड़े हितसे पढ़ाते थे, इसलिये ये ४-९ वर्षों में ही संस्कृतके अच्छे पंडित हो गये। सारस्वत, चन्द्रिका, रघुवंश, कुमारसंभव, मेघदूत, न्यायमुक्तावली आदि ग्रंथोंके सिवा कभी कभी आप पंडितजीसे गणित ज्योतिषके ग्रंथ भी पढ़ा करते थे। दत्तरामजी संस्कृतके असाधारण विद्वान् थे। उनके सिवा भाषाके भी पंडित थे। भाषा-साहित्यके पंडितजी बड़े ही प्रेमी थे इस कारण हमारे चरित नायकको भी पंडितजीके पास भाषाकाव्य पढ़नेका शौक लग गया। इन्होंने सुंदर शृंगार, भाषा भूषण, विशारी सतसई, रसिक प्रिया; केशवचन्द्रिका आदि कितने ही भाषाग्रंथ पढ़ डाले। कविता पर भी इनका इतना अनुराग हो गया था कि जहां कहीं कविताकी चर्चा सुनते वहां ये जरूर जाते। कभी कभी ये कविताके रसास्वादनकी लालसासे गुरुजीके साथ नवाब साहबके दरबारमें भी जाया करते थे।

रामपुरमें जैन ग्रंथोंके पढ़नेका भी आपको अच्छा सुभीता हो गया था। उन दिनों रामपुरमें पं. जिनेश्वरदासजी जैनधर्मके एक धुरंधर विद्वान् थे। उनहीसे ये जैन सिद्धान्तके ग्रंथ पढ़ा करते थे। इस प्रकार सम्बत् १९१६ तक आप बड़ी बेफिक्रीके साथ लिखते पढ़ते रहे। परंतु फिर एक साथ गृहस्थकी भारी चिंता लग जानेसे पढ़ना लिखना सब एक प्रकार कम

होगया और रोजगार करनेकी सूझी। उन दिनों रामपुरमें फरुखाबाद, हाथरस, अलीगढ़, अमरा आदि शहरोंसे किरानेका माल बैठ गाड़ियोंमें लुटकर बिकनेके लिये आया करता था। उसमें व्यापारी लोगोंको अच्छा मुनाफ़ा हो जाता था। हमारे चरित नायकको भी यही रोजगार जान पड़ा। आप यह धंधा रामपुर सम्बत् १९२४ तक करते रहे और आपको इस काममें सफलता भी अच्छी रही। बाहर अनेक स्थानोंमें जाने आनेका काम पड़नेसे बाहरके अनेक जैनी भाईओंसे आपका परिचय होगया था। इसलिये आप अपनी विद्या, बुद्धिके लिये इस प्रांतके जैनियोंमें थोड़े ही समयमें बहुत प्रसिद्ध होगये थे। फिर आपका धार्मिक अनुराग और भी अधिकाधिक बढ़ता ही गया। प्रतिदिन बहुतसा समय आपका धार्मिक कार्योंमें खर्च होजाता था। पूजन, पाठ, शालाध्ययन आदि श्रावकके आवश्यक कार्योंके सिवा आप प्रतिदिन मंदिरमें सद्धर्मा भाईओंके साथ धर्मचर्चा किया करते थे। उनको उपदेश देते थे और अनेक भाईओंको जैनधर्म पढ़ाया करते थे।

इसी बीचमें मुरादाबादके स्वनाम धन्य मुन्शी मुकंदरामजीसे, आपका धार्मिक स्नेह होगया था। मुन्शीजीके अनुरोधसे सम्बत् १९२४में आप मुरादाबादमें चले

आये। मुरादाबादमें आकर इन्होंने अना-जकी आहतकी दूकान की और शेष अवस्था तक बराबर यही दूकान करते रहे। अब भी इनकी दूकान ईमानदारीके लिये शहरमें प्रसिद्ध है। मुरादाबादमें अपने अनेक धर्म व जाति संबंधी कार्य आपका अधिकांश जीवन ऐसे ही व्यतीत हुआ। मुरादाबादमें प्रायः सभी धर्म संबंधी उत्सव आपकीही प्रधानतामें हुआ करते थे। जिस समय मुरादाबादमें पं. चुन्नीलालजी और मुन्शी मुकंदरामजी ये दोनों विद्वान् विद्यमान् थे, उस समय यहां जैनधर्मकी खूब धूम थी। मुरादाबादमें ही नहीं बल्कि संपूर्ण जैन समाजमें उस समय उभय महाशयोंने जागृति उत्पन्न कर दी थी। मुन्शीजी उर्दू, फारसी और अरबीके पूर्ण पंडित थे। आपकी तर्कशक्ति बड़ी प्रबल थी। आप अपनी आकाश युक्तियोंके द्वारा बड़े-बड़ोंको बहुत जल्द निरुत्तर करदेते थे। एकवार स्वामी दयानंद सरस्वतीजीका मुरादाबादमें जब दूसरे लोगोंसे शास्त्रार्थ होना निश्चित हुआ था, तब मुन्शीजी ही उसमें मध्यस्थ बनाये गये थे। और भी बहुतसी सर्व साधारण सभाओंमें मुन्शीजी प्रधान बनाये जाते थे। मुन्शी मुकंदरामजी और पं. चुन्नीलालजी दोनों मिल बाहर जगह जगह फिर कर जैनधर्मका प्रचार करते, जैन समार्ये स्थापित करते और जैनधर्मका उपदेश देते थे। जैन जातिकी उन्नति विषयक

जैन पत्रोंमें लेख लिखते थे। सम्भवतः १९३८में उभय मिलोंने “जैन पत्रिका” नामका एक मासिक पत्र भी निकाला था। उससे जैन समाजका बहुत कुछ उपकार हुआ था। पीछे मुंशीजीका देहांत होनेपर “जैन पत्रिका” बंद हो गई। मुंशीजीके वियोगसे आपको बड़ा दुःख हुआ। समाजकी सेवा अब इकले कैसे करेंगी? यही चिंता आपको दिनरात दिक्कत लगी। आखिर कुछ समय तक उदासीन रह कर फिर आप जैन समाजकी सेवामें प्रवृत्त हुए और अंतिम अवस्था तक आप बराबर अविश्रान्त परिश्रमके द्वारा जाति-सेवा करते रहे।

भारतगर्भीय दिगम्बर जैन महासभाके स्थापन होनेमें आपका सबसे अधिक उद्योग और परिश्रम था। इसलिये आप महासभाके प्रधान स्थापक समझे जाते थे। और भी कितनी ही जैन संस्थाओंके आप सहायक थे। जैन महाविद्यालय मथुरासे आपकी पूर्ण सहानुभूति थी। श्री पार्श्वनाथ-आदिकेन्द्र, रामनगरके मंदिर और मंछेका सारा प्रबंध आपको ही करना पड़ता था। अनेक जैन मेलोंमें, उत्सवोंमें और बड़ी-बड़ी जैन सभाओंमें आप जाते थे। जैनियोंके प्रायः सभी प्रसिद्ध तीर्थोंकी आपने यात्रा की थी।

आगरेके प्रसिद्ध विद्वान् पं. ब्रह्मदेव-दासजी, मुनषतके तार्किकसिद्ध पं. मथुरा-

दासजी, अलीगढ़के पं. प्यारेलालजी, पं. उमरावसिंहजी, सहारनपुरके लाला उग्रसेनजी व जम्बूप्रसादजी रहस, नजीबाबादके साहू सलेखचंदजी, जुगमंदरलालजी, बिजनौरके बाबू बट्टीप्रसादजी महावीरप्रसाद, इलाहाबादके बाबू रतनचंदजी और जैन समाजके पुराने नेता टी. चंपतरायजी आदि महानुभावोंसे आपकी धार्मिक प्रीति विशेष थी। दिल्लीके लाला ईश्वरीप्रसादजी बेंकर, इन्दौरके दानवीर शेट कल्याणचंद तिलोकचंद, अजमेरके शेट मूळचंदजी सोहनी और मथुराके राजा शेट लक्ष्मणदासजीके यहां भी आपका अधिक सम्मान था।

मुरादाबादमें लाला सोहनलालजी, लाला श्यामलालजी, ला. मोहनलालजी, ला. संतलालजी, मुंशी बाबूलालजी, ला. गौरीशंकरजी, लाला दिलमुखरायजी आदि सज्जन आपकी गोष्ठीके प्रधान सभ्य थे। ये सब लोग पंडितजीकी शास्त्रसभामें नित्य प्रति बैठते और पंडितजीसे धर्मचर्चा किया करते थे।

जैनोंके सिवा शहरके बहुतसे अजैन लोगोंसे भी आपका सौहार्द था। आर्य्य-समाजी, सनातनधर्मी, ईसाई, मुसलमान आदि सभी जाति और सभी पतोंके लोग आपके मित्र थे।

आपके संतान नहीं हुई, इसलिये आपने अपने बड़े भाई लाला शब्दालालजीके पुत्र वसंतरायको १॥ वर्षकी उमरमें रामपुरमें दत्तक पुत्र बनाया। वसंतरायजी

भी बड़े ही नम्र, सुशील और सज्जन पुरुष हैं। इनमें भी पंडितजीके बहुतसे गुण देखे जाते हैं। प्रतिदिन ये अनेक दीन दुखियोंका मुफ्त इलाज करते और औषधि बांटते हैं। वसंतरायजीका पुत्र चिरंजीव नेमिचंद्र इस समय संस्कृत पढ़ता है।

पंडितजीका स्वास्थ्य बालकपनसे ही बहुत अच्छा था। ७० वर्षकी अवस्था तक इनके शरीरमें रोग या बुढ़ापेका वैसा कोई लक्षण नहीं दिखाई देता था। इस अवस्थामें भी आप जितना परिश्रम कर लेते थे उतना परिश्रम आजकलके ३० वर्षके युवक भी नहीं कर सकते। परंतु १९६१से आपका स्वास्थ्य कुछ खराब होने लगा और संवत् १९६३में बहुत बिगड़ गया। पहले साधारण श्वासकी शिकायत हुई, फिर धीरे धीरे रोगने भयंकर रूप धारण कर लिया। संवत् १९६५में रोग बहुत ही बढ़ गया और रोगकी पीड़ा आपको दिनरात व्याकुल करने लगी। सैंकड़ों इलाज किये परंतु कुछ लाभ नहीं हुआ। आखिर आपने अंतिम समय

निकट आया समझ कर सम्पूर्ण सांसारिक विषयोंसे चित्त हटा लिया। संवत् १९६६ आश्विन मासकी विजया दशमीके दिन आपने इस अनित्य शरीरसे नाता तोड़ दिया। पवित्रात्मा अमर लोकमें चला गया।

पं. जुनीलालजीको इस लोकसे बिदा हुए कई वर्ष हो गये परंतु आपकी उज्ज्वल कीर्ति अब भी संसारमें प्रकाशित है।

पंडितजी बड़े ही शांत, गंभीर और धीर पुरुष थे। सौजन्यता की आप मूर्ति थे। सौजन्यताके लिये पंडितजीका नाम शहरमें उदाहरणमें लिया जाता था। बालकपनसे ही ये इतने नम्र थे कि छोटे, बड़े, धनी, निर्धन सबको पहले ही हाथ जोड़ कर प्रणाम कर लेते और बड़ी प्रसन्नतासे उससे कुशल समाचार पृच्छते थे। ये बड़े ही सरलहृदय थे। सहज ही दूसरोंका विश्वास कर लेते थे। इसमें इन्हे कभी कभी बड़ी हानि उठानी पड़ती थी। मधुर भाषी और शिष्टाचारी भी ये इतने बड़े थे कि जो एकवार इनसे मिलता, फिर तमाम उमर इनको न भूलता था।

आपको क्रोध कभी नहीं आता था। जहां तक हमें याद है हमने पंडितजीको क्रोधाविष्ट कभी नहीं देखा। धैर्य भी आपमें बहुत था। आप बड़ी विपत्तियोंके सामने भी यैही सिंहकी समान डटे रहते थे। न्याय मार्गसे आपने कभी कदम नहीं हटाया।

आप हितमित्र भाषी और एक प्रमाणीक पुरुष थे। भयसे या किसीके दबावसे आपने कभी झूठ नहीं बोला।

पं. जुनीलालजीके पास बहुत धन नहीं था। एक बहुत ही साधारण स्थितिके मनुष्य थे। परंतु इस साधारण अवस्थामें रह कर एक साधारण पुरुषने जो जैन जातिका महदुपकार किया है, वह बड़े दानवारीसे भी

होना मुश्किल है। पंडितजीके घर पर नित्य ही अतिथियोंकी भूम रहती थी। कोई भी बाहरका जैनी मुरादाबादमें किसी उद्देशसे जाय, पंडितजीका आतिथ्य उसको अवश्य स्वीकार करना पड़ता था। पंडित जी नित्य ही ४-९ जैनी भाईओंको भोजन खिला कर भोजन किया करते थे। बहुतसे मनुष्य आपके मकान पर महीनों ठहरा करते थे। बाहरके जैनी भाईओंके ठहरनेके लिये पंडितजीका स्थान प्रसिद्ध था। भादोंमें इनके यहां किसी किसी दिन १००-२०० लोगोंकी भीड़ हो जाती थी। इनका बहुतसा द्रव्य जाति भाईओंकी सेवा सुश्रुषामें खर्च होता था। इसके सिवा बाहर अनेक सभाओं और मेलोंमें आने जानेमें और उनमें चंदा देनेमें बहुतसा व्यय हो जाता था। दूकानकी आय साधारणतः अच्छी थी परंतु इतनी अच्छी नहीं थी कि जो इतना खर्च किया जाय। परंतु इनको इसकी कुछ भी परवा नहीं थी, ये स्वभावके बड़े ही उदार थे। आखिर इस उदारताकी वदौलत ये कर्जदार बन गये। जो कुछ इनके पास जमा जमा था सब खो बैठे। किंतु इनके आज्ञाकारी पुत्र वसंतरायजीने अपनी बुद्धिमत्ता और प्रबंधकी उत्तमतासे दूकानका काम कुछ दिनोंमें फिर वैसा ही कर दिखाया।

पंडितजी विद्वान् थे और विद्वानोंका आदर करना जानते थे। पंडितजीके यहां सदा ही विद्वानोंका जमाव रहता था, संस्कृतज्ञ, फार्सी और अंग्रेजीके विद्वान् भी आपसे मिलने आयाकरते थे। कई

कृत्रियन और मुसलमान आपसे संस्कृत पढ़ा करते थे।

जैन विद्यार्थियोंकी भी आपके मकान पर एक खासी पाठशाला रहती थी। यद्यपि आपसे अनेक विद्यार्थी जैनधर्म पढ़ते रहे, परंतु पं पन्नालालजी वाकलीवाल आपके सब शिष्योंमें अधिक प्रसिद्ध हैं। पंडित पन्नालालजी वाकलीवालके द्वारा जो कुछ जैन समाजकी सेवा हुई है वह पं. चुन्नीलालजीहीकी कृपाका विशेष फल है।

पंडितजीकी अध्यक्षतामें मुरादाबादमें 'जैनविद्यार्थिद्विनी' नामकी एक सभा भी चलती थी, उस सभाकी तरफसे पंडित पन्नालालजी वाकलीवालने 'जैन हितैषी' नामक एक मासिक पत्र निकाला था। अब वही 'जैन हितैषी' पं. नाथूरामजी प्रेमीके संपादकत्वमें वम्बईसे निकलता है।

पंडितजी जातिके पंच भी थे, इसलिये पंचायत संबंधी अनेक झगड़े भी आपके तय करने पड़ते थे। परंतु पीछे आपने यह काम छोड़ दिया। पहले मुरादाबाद जिलेके खंडेलवाल जैनियोंसे दूसरे जिलेके खंडेलवाल जैनियोंका संबंध नहीं होता था। इससे इस जिलेके खंडेलवालोंमें विवाद संबंधमें बढ़ी दिक्कत रहती थी। आनंदका विषय है कि अब पंडितजी और दो तीन भाईओंके उद्योगसे यहांके खंडेलवाल जैनियोंका संबंध आगरा, अलीगढ़ मथुरा, जयपुर, देहली आदि नगरोंके भाईओंसे होने लगा है।

जैनधर्मका महत्त्व ।

(लिखक-वायू दयाचंद्र गोयलीय जैन बी. ए.)

(गतांकसे आगे ।)

चौथा सिद्धांत जिससे जैनधर्म वा अन्य धर्मोंपर दया, क्षमा, संतोष आदिकी अपेक्षा महत्व प्रगट होता है, अहिंसा है। हिंसासे बचनेका नाम अहिंसा है। हिंसाका लक्षण जैनाचार्योंने यह किया है कि कपाय व प्रमादके वश होकर अपने तथा दूसरेके प्राणोंका पात करना अर्थात् दुख पहुंचाना हिंसा है। काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदिके वशीभूत होकर मनुष्य अपने तथा दूसरोंको दुख पहुंचाता है। जैनधर्ममें हिंसा दो प्रकारकी कही गई है। एक भावहिंसा दूसरी द्रव्यहिंसा। आत्मामें राग, द्वेष, काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदि भावोंका पैदा होना भावहिंसा है कारण कि इन कपायोंसे आत्माके वास्तविक स्वभाव ज्ञानको हानि पहुंचती है। इन कपायोंको मनमें स्थान देकर जब कोई दूसरेका वध करता है अथवा दूसरेको हानि पहुंचाता है वह द्रव्यहिंसा है। हिंसासे बड़ा पाप कोई नहीं है। हिंसा सब पापोंकी मां है। शूद्र बोलना, चोरी करना, पराजि सेवन करना, अधिक परिग्रह रखना ये सब हिंसाकी शाखाएँ हैं। इन सबमें हिंसा होती है। इसलिये इनको भी पाप कहा गया है, अतएव अहिंसा सम्पूर्ण उत्तम गुणोंका मूल है। यों तो अहिंसाको किसी न किसी अंश तक समस्त मतावलम्बी मानते हैं परंतु जैनधर्ममें जो

इसका स्वरूप है वह किसी धर्ममें नहीं है। अहिंसाके कारण समस्त धर्मोंके उत्तम गुण और तत्त्व जैनधर्ममें आ जाते हैं। एक कहता है कि अपने पड़ोसीसे प्यार करो, दूसरा कहता है कि अपनी जातिवालोंसे प्यार करो, तीसरा कहता है कि अपने देशनिवासियोंसे प्यार करो, चौथा कहता है कि मनुष्य मात्रसे प्यार करो परंतु जैनधर्म कहता है कि जीव मात्रसे प्रेम करो। किसी जीवधारीको दुःख मत दो। आत्मापेक्षा सब जीवधारी समान है। परमात्मा होनेकी शक्तिकी अपेक्षा सब जीव एक हैं। इस सिद्धांतको दृष्टिके सामने रखनेवाला कदापि किसी दूसरेको हानि नहीं पहुंचायागा। इस सिद्धांतका पालन करनेसे सदैव दूसरोंकी आत्मीक-शक्ति बढ़ेगी। भावार्थ-जैन धर्मका अहिंसा सिद्धांत सार्वधर्म है।

जैन धर्म पेटका गड्ढा भरनेके लिए अथवा जिह्वाके स्वादके लिए बचारे निरापराधी जीवोंकी गर्दनपर छुरी चलानेकी कदापि आज्ञा नहीं देता। जैन धर्मकी अहिंसामें स्वार्थ वा संकोचका नाम नहीं। जैन धर्मकी अहिंसा ऐसी विशाल और विस्तारित है कि जो जगतके सम्पूर्ण जीवोंको चाहे छोटे हों चाहे बड़े अभय दान देती है। सत्यार्थ यह है तो अनेकांत और अहिंसाकी अपेक्षासे जैनधर्मको समस्त धर्मोंकी जान कहा जाए तो अनुचित नहीं है।

जब यहां यदि कोई यह शंका करे कि जैसी अहिंसा जैनधर्ममें कही जाती है उसका पालन कोई नहीं कर सकता, इसलिए ऐसी अहिंसाका उपदेश देना निरर्थक है सो यह दूषण ठीक नहीं है। यदि कोई उच्च सिद्धांत है परंतु उसका पूर्ण रूपसे पालन करना कठिन

है, तो उसके ये अर्थ नहीं हैं कि उसका उपदेश न किया जाए किंतु उसका उपदेश आवश्यक है कि जिससे प्रत्येक मनुष्यके हृदयमें सिद्धांतका श्रद्धान और महत्व जम जाए और यथाशक्ति उसका पालन करे। हां, यह अवश्य है कि अहिंसाको अनावश्यक और निरर्थक नहीं समझना चाहिए। जैसे जो मनुष्य केवल अपने कुटुम्बियों, सम्बन्धियों और पड़ोसियोंहैंके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करता है उसको उस दूसरे मनुष्यको कि जो सम्पूर्ण देश व जातिके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करता है बुरा नहीं समझना चाहिए किंतु उसको यह विचार करना चाहिए कि अहिंसा तो जीव मात्रकी ही अच्छी है परंतु मैं कुछ कारणोंसे उसका पालन नहीं कर सकता। मैं अभी इस योग्य नहीं। इसी प्रकार सम्पूर्ण देश व जातिके साथ अहिंसा सिद्धांतका पालन करनेवालेको मनुष्य मात्र वा जीव मात्रके साथ अहिंसा सिद्धांतके पालन करनेवालेके विषयमें तुच्छ वा संकुचित विचार नहीं रखने चाहिए, किंतु उसको उसका आदर सम्मान करना चाहिए और स्वयं अपनी अहिंसाकी परिधिमें बढानेका प्रयत्न करना चाहिए। वास्तवमें जीव मात्रके प्रति अहिंसा एक आदर्श है। प्रत्येक मनुष्यको अपनी शक्ति और स्थितिके अनुसार जहां तक हो उसकी तरफ चलना चाहिए। वास्तवमें जीव मात्रके प्रति अहिंसा समस्त धर्मोंके प्राचीन ऋषियोंने स्वीकार की है और उसका उपदेश दिया है परंतु संसारी मनुष्य अपनी निर्बलता और स्वार्थके वश होकर उसके बड़े संकुचित अर्थ लगाते हैं और उस परिमित अहिंसाको ही पूरी अहिंसा समझ करके उससे अधिक अहिंसाको अनावश्यक और निरर्थक समझते

हैं। इतना ही नहीं किंतु उसके विरुद्ध और उसके शत्रु हो जाते हैं, यह उनकी भूल है। जैनधर्म या अन्य किसी प्राचीन आर्यधर्मके उपदेशका यह अभिप्राय नहीं है कि तुम अभी जीव मात्रके प्रति अहिंसाका पालन करने लगे। न आजतक ऐसा किसीने किया और न ऐसा होना सम्भव है। उन्नति धीरे-धीरे होती है। उसका अभिप्राय यह ही है कि जीवमात्रकी अहिंसाको अपना आदर्श बनाओ, उसका श्रद्धान करो और यथासम्भव उसका पालन करो।

यहां पर विवश मुझको- यह कहना ही पड़ता है कि यद्यपि जैनधर्मकी अहिंसा अत्यंत विशाल है परंतु इस समय हमारे कुछ जैनी भार्गवोंने अपने चारित्र्य और व्यवहारसे उसको अत्यंत संकुचित बना दिया है। हमारे कुछ भोले भाई ऐसे हैं कि वे केवल वनस्पति आदिको ही पूरी अहिंसा समझते हैं। यह उनकी भूल है। उनको अपनी जाति, समाज, देश और मनुष्य मात्रके प्रति उपकारकी ओर भी दृष्टि डालनी चाहिए। उपकार भी अहिंसाका मुख्य अंग है। शोक है कि अनेकांत धर्मके उपासक होकर भी बहुतसे भाई एकांतकों ही पकड़ लेते हैं। मेरा अभिप्राय यह कदापि नहीं है कि वनस्पतिके प्रति दया धर्मका व्यवहार न करना चाहिए किंतु प्रत्येक मनुष्यका मुख्य कर्तव्य होना चाहिए कि जहां तक उसकी शक्ति हो, वनस्पतिके प्रति भी अहिंसाधर्मका पालन करे। निःसंदेह गृहस्थ अवस्थामें वनस्पतिके प्रति अहिंसा पर विशेष जोर देनेसे तथा उसके अहिंसाके अन्य कार्यों जैसे देश, जाति तथा मनुष्योंके प्रति उपकारके कार्योंपर महत्व देना

ठीक नहीं है। मेरी सम्मतिमें प्रत्येक जैनीका कर्तव्य है कि जीवमांसकी अहिंसाके आदर्श तथा अनेकांतको अपने सन्तुल रखते हुए द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावके अनुसार अहिंसा सिद्धांतका यथाशक्ति पालन करे।

पांचवां सिद्धांत कि जिससे जैनधर्मकी शुद्धता वा पवित्रता प्रगट होती है, वीतरागता है। राग, द्वेष, काम, क्रोध, लोभ, मान, माया आदि भावोंसे स्वतंत्र होनेका नाम वीतरागता है। वीतरागता सम्पूर्ण आत्मोन्नतिकी मूल है। वीतरागताके बिना कदापि आत्मकल्याण नहीं हो सकता। जैन धर्ममें स्थान २ पर यही उपदेश पाया जाता है कि पर पदार्थोंसे राग द्वेष छोड़ो, अपनी आत्माके निजत्वको समझो, आत्मा जड़ कभी नहीं हो सकता और जड़ आत्मा कभी नहीं हो सकता। तुम ज्ञान स्वरूप आत्मा हो, जड़ नहीं हो। तुम्हारी जो भिन्न अवस्थाएँ संसारमें होती है उनमेंसे अच्छी अवस्थाओंसे राग मत करो और बुरी अवस्थाओंसे द्वेष मत करो। अवस्थाएँ कर्मजन्य है, विनाशक हैं, नित्य नहीं हैं। तुम्हारे स्वभाव रूप नहीं हैं। इसी प्रकार जो भोगविलास तथा सुलसाधनके पदार्थ शुभ कर्मोंसे तुमको प्राप्त हुए हैं उनमें अपना आपा मानकर उनसे राग वा मोह मत करो और जो दुःख-दर्द तथा कष्ट-आपत्तिके समान अशुभ कर्मोंके कारण मिले हैं उनसे द्वेष वा घृणा मत करो किंतु कर्म-जन्य पदार्थोंको विना राग द्वेषके शांतचित्त होकर भोगो।

सांसारिक भोगाविलासोंमें इतने हर्षित मत होओ कि अंगमें फूले न समाओ और कष्ट, दुःख, आपत्तिमें इतने व्याकुल मत होगो कि

हाहा-कार करने लगे कारण कि यह सम्पूर्ण सुख दुःखकी अवस्थाएँ क्षणिक और अनिरत हैं। गृहस्थी इस प्रकार अभ्यास करता हुआ वीतरागताको बढ़ा सकता है। वीतरागताका अभ्यास करनेवाला गृहस्थ खाने, पीने, पहनने, रूपया कमाने, मकान बनाने आदि सांसारिक कार्योंको गृहस्थकी आवश्यकताएँ समझकर कर्तव्य समान करता है। उनमें राग नहीं करता है और न उनमें लित होता है। जैन धर्ममें साधुकी वीतरागता बहुत बड़ी चढ़ी उच्च कोटिकी वीतरागता है। यह अपने शरीर-से भी राग छोड़ देता है। शरीरको सर्दी गर्मीसे बचानेके लिए पत्र भी नहीं पहनता। न शेर, बाघ, स्याल आदिसे शरीरको सुरक्षित रखनेके लिए कोई शास्त्र अपने पास रखता है और न बीमार पड़जाने पर कोई औषधि सेवन करता है। साधु महाराज शरीरपुष्टि वा स्वादके लिए आहार नहीं करते, किंतु कई कई दिनमें दो चार भ्रातृ केवल इस हेतुसे लेते हैं कि शरीर बना रहे, विचारोंमें शुद्धता रहे और धर्मध्यानमें आसानी रहे। जैन वीतरागताका हाल कहाँतक लिखा जाए, जैन शास्त्रोंकी स्वाध्यायसे ही मालूम हो सकता है।

भावार्थ-वीतरागता वह यस्तु है कि जब यह पूर्णवस्था पर पहुँचती है तो आत्मामें सर्वशता प्रगट हो जाती है। वीतरागता और सर्वशता में कारण कार्यका सम्बन्ध है। जो वीतरागी होगा वह सर्वज्ञ अवश्य होगा। जो सर्वज्ञ होगा वह वीतरागी अवश्य होगा। इसी कारणसे जैन धर्ममें परमात्माका स्वरूप सर्वज्ञ वीतरागी कहा गया है।

उपर्युक्त पांच बातें जो इस समय मेरे ख्यालमें आईं उनसे जैन धर्मका महत्व चयान

किया गया। वास्तवमें तो जैन धर्मके समस्त सिद्धांत इस प्रकारके हैं कि उनमें आत्माका हित ही हित है। अहित कदापि नहीं है। जैन धर्म आत्माके निज स्वरूपको प्रगट करके ऐसे नियम बतलाता है कि जिससे अपने निज स्वभावको प्राप्त करले। अतएव यदि देखा जाए तो आत्माके धर्मका ही नाम जैन धर्म है। अनेकांत अहिंसा तथा दीतरागता जैन धर्मकी मुख्य छाप है। जहां कहीं ए तीनों बातें पाई जाएं समझ लेना चाहिए कि वह जैन धर्म है। निःसंदेह जैन धर्म एक विशाल सार्वधर्म है। जैनधर्मका आदर्श कुछ संसारिक सुख या विभूति नहीं है किंतु जैनधर्मका आदर्श आत्माको परमात्मा बनाना है।

(घावू ऋषभदासजी बी. ए. के एक उर्दू लेखका "जैन प्रदीप" से अनुवाद।)

अमेरिकामें सम्पादन— कलाका शिक्षालय।

अमेरिका देशके प्रधान नगर न्यूयार्कमें एक बड़ा प्रभावशाली दैनिक समाचार पत्र 'वर्ल्ड' नामक निकलता है। दिनमें इसके कई अंक निकलकर लाखोंकी संख्यामें बिक जाते हैं।

जान पुलिजर नामक एक प्रसिद्ध विद्वान् इस पत्रके कुछ वर्ष हुए सम्पादक थे। इनके सम्पादकत्व कालमें इस पत्रने बड़ी प्रसिद्धि और स्थिति प्राप्त की थी। सम्पादक पुलिजरकी मृत्यु सन १९११ की २९ अक्टूबरको हो गई। मृत्युके समय यह साठ लाख रुपये सम्पादनविद्यालय खोलनेके लिये छोड़ गये और किस प्रकार वह विद्यालय चलाया जावे यह भी वह अपने मित्रोंको समझा गये।

मृत सम्पादक पुलिजरके आदेशानुसार न्यूयार्क नगरके कोलम्बिया युनिवर्सिटी नामक विराट् विश्वविद्यालयके साथ और उसीकी अध्यक्षतामें १९१२ की ३० सितम्बरको संपादन-विद्यालय खोला गया। इस विद्यालयके लिये न्यूयार्क नगरके बीच एक बड़ा विशाल भवन बनवाया गया है, जिसमें सम्पादनके सब सामान इकट्ठे किये हैं। विद्यालय खुलनेके एक महीने-

→ शुद्ध शिलाजीत। ←

०॥), खालिस हींग ॥), असल ममीरा ३), असली कस्तूरी २९) अलवान पद्मीना आदि वस्तु क्रियायतसे।

काश्मीर स्टोर्स—श्रीनगर नं. २१

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

पवित्र !

के
श
र

पवित्र!!

रु. १) तोला।

मिलनेका पता—

मनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत।

के बाद १ नवम्बरको १०४ विद्यार्थी इस विद्यालयमें प्रविष्ट हो गये थे, जिनमें ग्यारह स्त्रियां थी। इसमें चार वर्ग बनाये गये। प्रथम वर्गमें ६१ विद्यार्थी थे, द्वितीय वर्गमें १५, तृतीय वर्गमें १४ और चतुर्थ वर्गमें भी चौदह विद्यार्थी थे।

इस विद्यालयमें प्रवेश करनेके लिये एक परीक्षा होती है। परीक्षामें उत्तीर्ण होने पर विद्यार्थी लिये जाते हैं, किन्तु योग्य और अनुभवी पत्रोंके सम्पादक बिना परीक्षाके भी ले लिये जाते हैं। इस विद्यालयमें देश और कीतने ही विदेशोंके सम्पादक सम्पादनकी शिक्षा ग्रहण करने आते हैं। चीन, जापान, टर्की, पर्शिया इत्यादि भिन्नाभिन्न देशोंके विद्यार्थी इस समय यहां शिक्षा पा रहे हैं; किन्तु भारतवर्षका अभी तक यहां कोई भी विद्यार्थी नहीं है। विद्यार्थियोंको चार वर्ष तक रहना पड़ता है और चार वर्षके बाद Bachelor of Literature in Journalism की डिग्री मिलती है। किसी युनिवर्सिटी के बी. ए. परीक्षामें उत्तीर्ण हुए विद्यार्थीको कम ही समय तक रहना पड़ता है।

इस विद्यालयमें अमेरिका देशके बड़े प्रसिद्ध और योग्य पच्चीस पत्र सम्पादक अध्यापकके कार्य पर नियुक्त किये गये हैं। इन योग्य सम्पादकोंकी अध्यक्षतामें रह कर विद्यार्थी सम्पादनकी अमली शिक्षा पाते हैं।

विद्यालयकी शिक्षा प्रणाली तथा अध्यापकोंको सम्मति देनेके लिये न्यूयार्क नगर

तथा अमेरिकाके अन्य नगरोंके १२ प्रसिद्ध समाचार पत्रोंके सम्पादकोंकी एक कमेटी बनाई गई है। प्रबन्धका कार्य कोलम्बिया युनिवर्सिटीके प्रधान करते हैं। विद्यार्थियोंको देश देशांतरके इतिहास, साहित्य, विज्ञान और गणित इत्यादि विषयोंको स्वयम् कोलम्बिया युनिवर्सिटीके अध्यापक पढ़ाते हैं। केवल सम्पादनकी शिक्षाके लिये पच्चीस सम्पादक नवीन नियुक्त किये गये हैं। फिलेडेल्फिया नगरके "प्रेस" नामक दैनिक पत्रक पुराने और अनुभवी सम्पादक डाक्टर टैल्काट विलियम इस विद्यालयके मुख्याध्यापक नियुक्त हुए हैं।

अमेरिका देशमें इसके अतिरिक्त बीससे अधिक ऐसी और भी युनिवर्सिटियां हैं जो सम्पादनकी शिक्षा देती है। इनमेंसे कई में सम्पादनके पृथक विद्यालय भी हैं। किन्तु ऐसा कोई अन्य स्कूल नहीं है जिसमें इतना धन हो जितना इस न्यूयार्कके नवीन सम्पादनविद्यालयमें है। बड़ी बात तो यह है कि यह विद्यालय कोलम्बिया युनिवर्सिटीकी शाखा बना दी गई है। जिस महाविद्यालयमें पहिलेसे सात सौ चौबालिस ७४४ अध्यापक हैं, जिसमें अन्य ६७७० विद्यार्थी हैं और जिसके पुस्तकालयमें ४,५०,००० साठेचार लाख पुस्तकें भिन्न विषयोंपर हैं। यह विराट पुस्तकालय इस सम्पादन-विद्यालयके विद्यार्थियोंके लिये मुफ्त खुला रहता है।

इस विद्यालयमें अधिक समय अमली शिक्षामें लगाया जाता है जिसके लिये न्यूयार्कसे अधिक अच्छा अन्य कोई नगर

સંસારમાં નહીં હો સકતા હૈ । વિદ્યાર્થી નગરની ઘટનાઓની જાંચ કરનેનો નગરની ગલિયોમાં મેજે જાતે હૈ ! અકેલે ન્યૂયાર્ક નગરમાં ૮૭૮ પત્ર નિકસતે હૈ । ઇન પત્રોમાં સમ્પાદકોંકે સહાયતાર્થે ઇસ વિદ્યાલયસે વિદ્યાર્થી મેજે જાતે હૈ । જહાં ઉન્હેં તરહ તરહકે વિષયોં પર લેખ લિખના સિલખાયા જાતા હૈ । ન્યૂયાર્કકે થિયેટરોંમાં નાટકની આલોચના કરનેનો મીં યે વિદ્યાર્થી મેજે જાતે હૈં ઔર વિદ્વાનોંકે મીં યહ સમાલોચક બનકર જાતે હૈં । ઇન્હેં સમ્પાદનકે સબ પ્રકારકે કાર્ય અમલી તૌર પર સિલખા દિયે જાતે હૈં । ન્યૂયાર્કકે રાજનૈતિક દલ મીં ઇન્હેં અપને યહાં નિમન્ત્રણ કરકે રાજનૈતિક શિક્ષા દેતે હૈં ।

ઇસ પ્રકાર ઇસ સ્કૂલમાં સમ્પાદનની શિક્ષા પૂરી પૂરી વિદ્યાર્થીઓંકોં દી જાતી હૈ । યદિ મારતવર્ષસે કુછ યોગ્ય હિન્દી પત્રોંકે સમ્પાદક અમેરિકા જાકર ઇસ વિદ્યાલયમાં ત્રીન વા ચાર વર્ષ શિક્ષા ગ્રહણ કરેં તોં વે હિન્દીની બડી ઉચ્ચતિ કર સકતે હૈં । પત્ર સમ્પાદનમાં અધિક અનુભવ પ્રાપ્ત હોનેકે સાથે સાથે ઉન્હેં સંસારકે ઇતિહાસ, દેશ દેશાન્તરોંકે કાનૂન, રાજનીતિ, અર્થ-શાસ્ત્ર તથા મિત્ર મિત્ર દેશોંકી વર્તમાન રાજનૈતિક, સામાજિક, ધાર્મિક તથા આર્થિક અવસ્થાકા પૂરા પૂરા અનુભવ પ્રાપ્ત હો જાવેગા ।

(“જવાજી પ્રતાપ” સે ઉદ્ધત ।)

શ્રી રુપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમનો

મારો અનુભવ.

(લેખક:—શ્રે. મુનિ માણેક)

હસ્તિનાગપુર તીર્થની યાત્રા કરી અહીંના ‘નૃપસ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ’ નામથી ચાલતા વિદ્યાલયમાં અનુભવ લેવાથી મારા મનમાં બે વિચારો ઉદ્ભવ્યા છે તે બહેરની બાજુ માટે પ્રકટ કરું છું.

જૈનોમાં જ્ઞાનને પ્રથમ દરજ્જે આપવા છતાં કેટલાક વખતથી જૈન બંધુઓનું લક્ષ્ય જોવા મળે છે કે મંદીરોમાં ખેંચાયેલાં હવે તેમનું જ્ઞાન માટે ખેંચાયેલું નહોતું, તેથી જૈનોમાં ધર્મજ્ઞાનની આમી રહેલી હતી એટલું જ નહીં પણ પશ્ચિમના કેળવણીના વધારાથી આ દેશના હુન્નર ધંધાને મોટું ઘુસ્સાન પહોંચ્યું હવે, તેમાં જૈનોને પણ ધણું દુષ્કિતાયું દુઃખ સહન કરવું પડ્યું છે. હવે જૈનોએ પોતાની ભૂલ જોઈ છે, અને આંખો ઉઘાડી ધોરનિદાને દૂર કરી વિદ્યાને ઉત્તેજન આપવા માંડ્યું છે.

વિદ્યાનું ક્ષેત્ર વિશાળ હોવાથી કઈ વિદ્યા બહુવી તે મોટો વિચાર થઈ પડ્યો છે! ખી. એ. યથા પછી પણ તોફારી શોધતી પડે છે તરીકે વરતાયેલું નહીં અને ઘાટના પણ નહીં, અથવા તો એકથી સંસારીક કેળવણી લીધાથી ઉન્નતતા-ધર્મભંજનતાનું પણ કાંઈક કલંક દેખાવા લાગ્યું, ત્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે આપવાની પાઠશાળા ખોલવામાં આવી છે અને મોટાં જોમાં તેજ તજવીજ છે, છતાં પણ માધ્યાપ નાની ઉંમરમાં પરણાવી દે, સંસારી કાર્યમાં બાળકનો વખત અર્થશુભાગીદે તેથી બાળતા વિદ્યાર્થીને વિધન થાય તે દર કરવા શુરકુળની ચોળના ઉભી થઈ છે. જો બાળને સાધુ થવું હોય તો એક મંસ્ત્ર જ્ઞાન સર્વોત્તમ છે અને મહસ્થાનાસ ચલાવવો હોય તો સંસારીક વિદ્યા

પણ સારી રીતે જાણવી જોઈએ. હવે તે કઈ વિદ્યા લખવી તેને માટે જુદા જુદા પુરો-
નો જુદો જુદો મત છે. જે પૈસા મેળવવા
નોકરી ન કરવી હોય તો, ટેકનીકલ કેલવણી
સારી છે અથવા સાયન્સનું જ્ઞાન સર્વોત્તમ
છે. પશ્ચિમના દેશોએ હીંદને નિર્ધન ક્યું
તેનું કારણ સાયન્સ વિદ્યા આદેશમાં જોઈએ
તેવી નથી, તે વિદ્યા વધારવા જો જોતા
આહે તો લાખો રૂપિયાના ખર્ચે પ્રાપ્ત કરી
શકે. ઉદાર જૈન બંધુઓ આવા આશ્રમને પૂર
મદદ આપે તો આવા આશ્રમમાં બાળકોને
વધારે સારી રીતે લાલ આપી શકાશે.

બાર વરસ સુધી એક સરખો લાલ
અહીં મળે છે. નવ વરસનો દાખલ થઈ
૨૧ વરસ સુધી રહે તો પૂછવું શું ?

આધિષ્ઠાતા જે દનલક્ષણે સિવિલ
કર્મનેર છતાં ગાંડનું દ્રવ્ય અર્પણ કરી અહીં
છંદગી અર્પણ કરી છે. બ્ર. લગવાન-
દીનજી મહાશયે સ્ટેશનની સર્વિસ છોડી
છંદગી અર્પણ કરી છે, તેમજ
કુમાર દિગ્વજયસી'હે છંદગી અર્પણ
કરી છે. આવાં અનેક રતોથી આશ્રમને
વિદ્યારૂપી બગીચો અંકુરિત થયો છે,
તેને પ્રકૃતિજન્ય કરી તેની સુગંધી સર્વત્ર
ફેલાવી જીવ માત્રને સુખી કરવા જૈન શા-
સનનો ડંકાબળવલોએ જોતોની મોટામાં મોટી
અને પહેલી ફરજ છે. માટે અહીંના અનુભવ લઈ
તન મન ધનથી સહાય કરે, સારા વિદ્યાર્થીઓ
મોકલે, અને સાયન્સ વિદ્યાને યોગ્ય જો જો
મીઠોની જરૂરત હોય તે શીઘ્ર પૂરી પાડે.

આ સંસ્થા વિદ્વાન બંધુઓને પોતાની
વિદ્યાનો લાલ આપવાનું સર્વોત્તમ સાધન છે
તેમજ એકાંત ધ્યાન કરવાનું પણ સારું સ્થળ છે.

અમારા શ્વેતાંબર બંધુ પણ અહીં
એકાદ પાઠશાળા પબ્લીકને માટે ખોલે, તેમ પુસ્તક-
કલય પણ ખોલે તો ઘણું સારું. તીર્થક્ષેત્રોમાં
આવી જગ્યામાં પાઠશાળા અને પુસ્તકાલય
હોય તોજ જૈન ધર્મની ઉત્તિ થઈ શકે,
જીવો શાંતિ મેળવી શકે તેમજ સાધુઓ સારું
જ્ઞાન મેળવી શકે અને સર્વત્ર શાંતિ
ફેલાવી શકે.

જૈન જીવન — અથવા
— દૈવી જીવન.

લેખક:-વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ-મુંબઈ.

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

દાન, શીલ અને તપ એ ત્રણ સંબંધે
આપણે વિચાર કરી
ભાવના. ગયા અને જીવન સાથે
એ ત્રણેનો કેવો ગાંઠો

સંબંધ છે એ પણ જોઈ ગયા દરેક માણસ
આ ત્રણ તત્ત્વો વધારે મુશ્કેલી સિવાય સ્હ-
મજી શકે અને આદરી શકે તેવાં છે અને
તે ત્રણ તત્ત્વોના અનુપાલન સિવાય માણસ
આ જીવનમાં આરોગ્યવાન, નિર્દોષ અને
આખાદ થઈ શકે નહિ તેમજ બંધુમનુષ્યોને
ઉપયોગી થઈ શકે નહિ, એટલુંજ નહિ પણ
બીજી જીવનમાં સુખી થવાની આશા રાખી
શકે નહિ. પરંતુ આ ત્રણ કે તાં વધારે
મહત્ત્વનું તત્ત્વ વિચારવાનું બાકી રહે છે, કે
જે તત્ત્વ દરેકે દરેક મનુષ્યની શક્તિની અંદર
હોવાની ખાત્રી આપી શકાય નહિ. તે તત્ત્વ
'ભાવના'નું છે અને તે મન તથા બુદ્ધિ
સાથે સંબંધ ધરાવતું હોય એવું રહસ્ય
સ્હમજવામાં માનસશાસ્ત્ર (Psychology)ના
અભ્યાસની તથા તીવ્ર કલ્પનાશક્તિની જરૂર
પડે છે; વળી આગળ વધતાં એમાં ઉચ્ચ
મનોબળની પણ જરૂર પડે છે. આમ હોય
'ભાવના'ના ક્ષેત્રમાં રમવું, એ ઘણા થોડા
ભાવશાળી પુરોધાથી બને તેવું કામ છે.
દાન-શીલ-તપ એ ત્રણનું અનુપાલન સારી
રીતે કરી ચૂકેલો માણસ-આ જીવ કે પૂર્વ
જીવમાં એ માર્ગે પર લાંબો રસ્તો કાપી

ચૂંકેલી માણસ-‘ભાવના’ના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ પામે છે. ભાવનાનું રાજ્ય સ્થૂલ પૃથ્વી પર નથી પણ સૂક્ષ્મ પૃથ્વી પર, માનસિક વિશ્વમાં છે, કે જ્યાં પચિકતે એકાદી-કોઇની દૃશ્ય મદદ વગરજ-વિચરવું પડે છે, અને તેજ કારણથી એ માર્ગ વિકટ જણાય છે. જો કે તે સાથે એ પણ કહેવું જોઈએ કે, વિકટ હોવા સરળ હોવા, પણ એ માર્ગ ઘણાજ આનંદદાયક છે એમાં તો કંઈ શક નથી, અને આત્મા કે જે મન અને બુદ્ધિથી પણ પર છે એને પામવાના માર્ગનો છેલ્લો છેડો આ તત્વજ છે, ‘ભાવના’ એ તત્વ કેવું વિચારણ અને ગહન છે, એનો કાંઈક ખ્યાલ સામાન્ય રીતે એના યતા અનેક અર્થો પરથી સ્ફુર્ભગ્ન શકશે. ધ્યાન, મનન, ચિન્તન, શોધન, બારીક ગવેણણ, પૂર્વસ્મરણ, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન (Perception or cognition), શુદ્ધને આદ્રીતભવ બનાવવાની વિધિ, ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ એના અર્થો છે. આવા અનેક કાર્ય બળવતા તત્ત્વનું વિવેચન થોડાં પૃષ્ઠોમાં આપવું અશક્ય છે એ કારણથી, તેમજ Science તથા Metaphysics જેવા અતિ ગૂઢ વિષયો સાથે ગાઢ સંબંધ ધરાવતા વિષયમાં ઉપલબ્ધી આ જ્ઞાનવાળાએ હાપણ ડાળવું એ પ્રમાણિક પણ નથી એમ સ્ફુર્ભજીને, હું આ વિષયને છેડવા ઇચ્છતો નથી. અત્રે તો માત્ર આ વિષયની ગહનતા-કે જેને જોતોતો દહાણ ટકા જોડેલા ભાગ જોઈ શક્યો નથી-તે ગહનતાજ કાંઈક અંશે બતાવી છે અને હવે એ ‘ભાવના’ના અંગ તરીકે યોગ્યથી કેટલીક ધાર્મિક ક્રિયાઓ સંબંધે થોડીક સૂચનાઓ કરવા પ્રવૃત થઈશ.

દરેક મનુષ્યે મૈત્રી ભાવના, કરૂણા ભાવના, પ્રમોદ ભાવના અને મધ્યસ્થ ભાવનાનું સેવન કરવાનો પરિચય કરવો જોઈએ. સમાન ગુણ અને સમાન વિચાર

ધરાવતા છોડે તરફ મૈત્રી ભાવના, દુઃખી અને અજ્ઞાન તરફ કરૂણા ભાવના, પોતાથી સ્ફુર્ભીઆત્મા જ્ઞાન ગુણ-શક્તિ આદિ ધરાવનારાઓ પ્રત્યે પ્રમોદ ભાવના અને અધમ જનો તરફ મધ્યસ્થ ભાવના રાખવી જોઈએ.

સમાન ગુણ અને વિચાર ધરાવનારાઓ પ્રત્યે મૈત્રી ભાવના રાખવાથી એક ખીજના ગુણો અને વિચારો વધારે વિકાસ પામે છે; અને આથી બન્નેની આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિ આગળ વધે છે.

દુઃખી અને અજ્ઞાન તરફ કરૂણા ભાવના ભાવવાથી એઓનાં દુઃખ અને અજ્ઞાન ટાળવાની પ્રવૃત્તિ કરવાની ટ્રેરણ થાય છે, અને તેને પરિણામે તે દુઃખીનાં દુઃખો કે અજ્ઞાનીનું અજ્ઞાન ઓછાવધતા પ્રમાણમાં દૂર થાય છે. એટલે કે તેઓ આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિનો માર્ગ સપાટ થાય છે. ખીજ હાથ ઉપર આ ભાવના આ સહાય કરનાર ‘પાત્ર’ પણ ઉત્ક્રાન્તિ થાય છે.

સ્ફુર્ભીઆત્મા જ્ઞાન-ગુણ-શક્તિ આદિ ધરાવનારાઓની ધર્મા કે દેવ નહિ કરતાં તેમની તે ઉત્ક્રાન્તિ જોઈ પ્રમોદ-ઉદ્ધાસ-સંતોષ અનુભવવો અને એમની એ ઉત્ક્રાન્તિ હજી વિશેષ આગળ વધે એમ ઇચ્છવું એ ધર્મો ઉદાર સ્વભાવ વગર બનવું કઠીન છે. આ ગુણથી આ ભાવનાથી-તે ભાવના ભાવનાર માણસમાં તે ગુણોનો અંશ પ્રવેશ પામે છે કે, જે ગુણો તરફ તેણે પ્રમોદ અને ઉદ્ધાસ ભાવ કર્યો હોય છે.

અધમ જનોની નીચ પ્રવૃત્તિઓ જોઈને માધ્યસ્થ ભાવના ભાવવી જોઈએ છે, એમ જન્યારે કહેવામાં આવે છે તેવારે વસ્તુતઃ એટલુંજ કહેવામાં આવે છે તે પ્રવૃત્તિઓ તરફ પ્રમોદ ન કરવો તેમ તે મનુષ્ય તરફ દેવ ન કરવો. આ ભાવનાનો ધર્મો જોઈ

અર્થ હાલ યતો જોવામાં આવે છે. નિંદા અને સ્તુતિ સિવાય ખીલું કાંઈ તત્વ દુનિયામાં જાણે કે હયાતી ધરાવતું જ ન હોય તેમ, લોકો ધર્મને જહાને એમ કહેતા સંભળાય છે કે જનસંહારક પ્રવૃત્તિના કરનારોએ પ્રત્યે ક્ષમા આપીને ચુપ બેસી રહેવું એજ 'માધ્યસ્થ ભાવના' છે. આ સમજ દુનિયાને ધણું નુકસાન કરનારી ચર્ચ પડી છે. જો એવી નિષ્પ્રસંગતા એજ ધર્મ હોય, તો પછી 'કરૂણા ભાવના'નું નામ ગણાવવાની પણ શી જરૂર હતી? ચુંદેગાર કે પાપી એ પણ એક મનુષ્ય છે-આત્મા છે અને એ આત્માને અનિષ્ટ પ્રવૃત્તિમાં જોડાયેલા જોઈ એક બંધુ-આત્મા તરીકે ત્હેના પર કરૂણા ભાવવી, જેથી તે આત્મા સવળે રહેતો આવી શકે અથવા એજામાં એજા ભયંકર રહેતો આવી શકે અથવા તે પણ ન બને તો ખીજાઓને ત્હેનાથી નીપજવું નુકસાન ઓછું થાય એવે રહેતો જે કાંઈ કામ કરવું તે 'કરૂણા'નો વિષયજ છે. અને એવી રીતે કરૂણાભાવથી કરાતા કર્તવ્ય વડે તે માનુષ્યને તાત્કાલિક અશાતા (સાચી કે કાલ્પનિક) થવા પામે તો તે તરફ હર્ષ-ખેદ ન કરવો-ઉદાસીન રહેવું-માધ્યસ્થ ભાવ રાખવો એજ 'માધ્યસ્થ ભાવના' છે. 'પાપી દુઃખી થજો' એમ એક 'માધ્યસ્થ ભાવના' નો અનુયાયી ઇચ્છી શકે નહિ; તેવીજ રીતે 'પાપી ભલે અનેકોના ઉત્ક્રાન્તિક્રમને કે શાન્તિને વિદ્ય કયાં કરે' એમ પણ ન ઇચ્છી શકે. આ વિષય પર ઘણા વિચારો કરવા જોવા છે, પણ અત્રે તે માટે અવકાશ નથી.

ભાવનાની નિર્મળતા અને પુષ્ટિ માટે જૈનશાસ્ત્રોએ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, ધૌપદ્ય આદિ ક્રિયાઓ યોગ્ય આપી છે. આ ક્રિયાઓ સબધમાં હમણાં આપણે યોગ્ય વ્યવહાર મુદ્દા તપાસીશું.

આ ત્રણે ક્રિયાઓ ખરેખર મહત્વની અને અતિ લાભકારી છે એમ તર્કશાસ્ત્ર, માનસશાસ્ત્ર અને વ્યવહારશાસ્ત્રે પણ કબુલ રાખ્યા સિવાય ચાલશે નહિ. આ ત્રણ સંબંધમાં અત્રે તો યોડી છુટી છુટી સુચનાઓજ આપણે કરી શકીશું; બાકી એ ત્રણેની શીલસુશી એટલી વિશાલ છે કે ત્હેમાંના દરેક ઉપર મોટા ગ્રંથો રચાવાની જરૂર છે. હાલ મળતાં પુસ્તકો શુદ્ધિવાદને તૃપ્ત કરી શકે એવાં નથી એ અહીં ૨૫૪ કબુલ કરવું જોઈએ.

આત્મા જે મહાન કાર્ય કરવા માટે-જે અસંખ્ય કે અનંત સામાયિક ભવો ટાળવા માટે મનુષ્ય શરીર જેવું

સમર્થ હથીઆર મેળવે છે, તે હથીઆર ત્હેના હાથમાં અમુક 'મુદત' સુધીજ રહેવાનું છે; અમુક 'મુદત' નોજ એ 'પરવાનો' છે. એ 'મુદત' માં તે હથીઆર વડે તે આગ્રાઅવળા ખીનજરૂરી પરાક્રમે કરે યા તો પોતાને ચીરકળથી સતાવતા શત્રુઓને જડમૂળથી કાપી નાંખવાનું કામ કરે. બીજા કામ કરી શકાય છે; કયું કરવું અને કયું ન કરવું એ ત્હેની પોતાની પસંદગી ઉપર આધાર રાખે છે. અને એ પસંદગી કરવાના હક્કપણ ઉપર ત્હેના હમેશના સુખ-દુઃખનો આધાર છે.

એટલા માટેજ, પરદુઃખભંજન મહાન 'ગુરુ'એ 'અનર્થદંડ-વિરમણ પ્રત'નો ઉપદેશ દરેક 'શસ્ત્રધારી' અર્થાત્ 'મનુષ્ય'ને કર્યો છે. પૈસા જેવી ચીજો જે અહીંજ પડી રહેવાની છે ત્હેની પ્રાપ્તિ અને ઉપભોગમાંજ તે હથીઆરને તે રોકાયું ન રાખે, અથવા કે જે થોડા વખતમાં વિષ્ટાનુ રૂપ ધારણ કરે છે તે અત્તની પ્રાપ્તિ અને ઉપભોગમાંજ તે હથીઆરને તે રોકાયું ન રાખે. કોધ-માન-માયા કે લોભ કે જેથી જહુ તો શાશ્વત્ તૃપ્તિજ. યદ્ય શકે તેમ છે તે ઉત્તમ

કરવા કે ટકાવી રાખવામાંજ તે દુધીઆરને તે રોકાયું ન રાખે એટલા માટે મહાન 'ગુરુ'એ 'અનર્થદંડ-વિરમણુ વ્રત' દરમાવ્યું છે, કે જેથી કરીને સ્વહિત નહિ સ્હમણ શકનારા મનુષ્યો પોતાના તે દુધીઆરને વધુ ઉત્તમ કામ માટે-ચીરસ્થાયી લાલ આપનાર કામ માટે બચાવી શકે સધળી જાતનાં નિષ્પ્રયોજન કાર્યો, શબ્દો અને વિચારોથી અલગ રહેવાનું દરમાવનારા એ વ્રતની ખુબી અઘાપિ પર્યંત સંપૂર્ણતઃ સ્હમજવા-સ્હમવવા ભાગેજ પ્રયાસ થયો હશે. જે જિવાત્મા એ વ્રતની ખુબી બરાબર સ્હમજવા ભાગ્યશાળી થયો હશે તે તો આઠબલમાંના પેલા ઉડાઉ ઓકરાની માફક એમજ કહેશે કે; "રહારા આપના ઘરમાં ઘણા બંગલા છે; હું ત્યાં જઈશ અને હવે વધુ વખત ભૂખે મરીશ નહિ." ઉડાઉ થવાથી-જેમતેમાં પૈસો વાપરી નાખવાથી બૂખમરાની સ્થિતિએ પહોંચેલા ઉડાઉ ઓકરાને જેમ છેવટે આપના ઘરની ગરજ પડી-ત્યાંજ રહેશે 'બંગલા' લાલ્યા, એમ જે માણસો પોતાના આ શરીર રૂપી દુધીઆરને તથા વખત, શુદ્ધિ, દ્રવ્ય અને લાગવગ વગેરે ખજાનાનો દુરુપયોગ કરે છે તથા 'શક્તિહીન'-'સાધનહીન' બની જાય છે તેમને છેવટે 'આપના ઘર' તરફ-પરમેશ્વરના સ્મરણ તન્દ્ર-આત્મ લાવના' તરફ વળવાની ગરજ પડે છે. પરંતુ તે ગરજ ઘણી મોટી હોવાથી સાર્યક્તા પ્રાપ્ત થતી નથી. કારણ કે આપના ઘર અથવા 'આત્મ ચિન્તન' મુખી જર્મ પહોંચવાની શક્તિ હવે તેનામાં રહી નથી, આડાઅવળા દોડવામાં શક્તિ ગુમાવી દીધેલી હોવાથી તે હવે 'આપનું ઘર' અથવા 'સ્વસ્થ' કે જદેમાં દુનિયા મહેલો-આનંદસ્થાનો વસેલાં છે ત્યાં-તે દૂરના ધામમાં-તેજેવી રીતે પહોંચી શકે ?

એટલા માટે તે મહાન 'ગુરુ'એ-શ્રી મહાવીરે પ્રથમ તે શક્તિનો દુરુપયોગ થતો અટકાવવાનો મહામત્ર ('અનર્થદંડ વિરમણુ-વ્રત' નામે) આપ્યો અને ત્યાર પછી તે જાળવી રાખેલી શક્તિવડે 'આપના ઘર'માં જવાનો-સ્વાધ્યાય'માં જવાનો મત્ર આપ્યો. એ મત્રનું નામ 'સામાયિક વ્રત' છે.

અને અહીં મ્હારે ખુલાસો કરવો બેઠએ કે, સામાયિક તે એક સામાન્ય 'ઘર' દેખાવા છતાં એમાં દુનિયા 'બંગલા' સમાયલા છે એ કાંઈ અતિશયોક્તિ નથી (કદાચ ન્યૂનોક્તિ તો હશે !). સામાયિકમાં જ્ઞાનરે સધળા વિતરકોને દૂર કરી 'કાચોત્સર્ગ' કરવામાં આવે છે ત્યારે એવા તો આનંદનાં ભવનો નજરે પડે છે કે જદેનું વર્ણન કરવાની શક્તિ કોઈ કલમ કે કોઈ શબ્દ ધરાવીજ નથી. બોળતરીકે, દેખાડતરીકે, અધશ્રદ્ધા ખાતર કે માત્ર લીધેલી બાધા પાળવા ખાતર જેઓ સામાયિક કરે છે તેઓ કોઈ દિવસ તે એક ન્હાનામુના 'ઘર'માં સમાયલા દુનિયા ભવ્ય 'બંગલા' બેઠ શકવાના નહિ. જેઓ મન-વચન-કાયાની શક્તિને નિષ્પ્રયોજન ઉડાવી દેતા નહિ હોય, જેઓ એ શક્તિનો ખજાનો ભરપૂર રાખતા હશે તેમને 'સામાયિક' બરેજ આનંદસાગર સ્પર્શ જણાશે.

પહેલા પગથીએથી કૂદીને છેલ્લે પગથીએ જવાની આશા રાખનારાઓ કેવી મોટી બૂલ કરે છે ! દાખલા તરીકે, એક માણસ લ્યો. વિષયસેવનમાં અનિયમિત રહી શરીરને જદેજે સ્તનહીન બનાવ્યું છે, જદેનું-જદેનું શુરું ઇન્જવાથી-તાંદુલ મચ્છની માફક અહોરાત્રી કુતરો કરવાથી મનને જદેજે માંકિયું અને રોગી બનાવી દીધું છે, યદવાતદવા મોલીમોલીને જીલને જદેજે વાપડી બનાવી દીધી છે-એ માણસ એ ત્રણે દુધીઆરોને ચોતેજ લગાડેલો કાટ (યથાશક્તિ આવરેલાં આઠ વ્રત વડે)

દૂર કર્યાં સિવાય મન-વચન-કાયાની જાગૃતિ અથવા ઉપ શક્તિની જાહેમાં જરૂર છે એવું 'સામાયિક' વ્રત આદરીને (ધારો કે) બેઠો છે. સામાયિક આદરવાની વિધિમાં કાપોત્સર્ગ કરવો પડે છે, તે તો તદ્દમે જાણતા હશે. તે માણસ કાપોત્સર્ગ કરવા તૈયાર થાય છે ? હા, કાઉસગ્ગનો ખાલ દેખાવ તો ઠીકઠીક કરે છે. પલોડીયાળી હથેલી પર હથેલી નાંખી બેસે છે; પણ શું તે ખરેખર ચોર્યાશીલાખ છવાયોનીને ખમાવવાનું ધ્યાન ધરે છે ? 'લોગ પઠવાલુ' એ પાઠ બોલતી વખતે 'લોક'નું સ્વરૂપ અને તહેમાં તીર્થકરનો પ્રકાર નજર આગળ કદપચા શું તે શક્તિમાન છે ? કે, ' નમોઽધ્યુષુ ' બોલતી વખતે એના મ્હોં આગળ કોઈ સ્ત્રીના નાલુક અવયવોનો કે રૂપી આથી ભરેલી તીજેરીનો કે ખરીદાયલા નવા ધરના રીપેર કામનો દેખાવ આવે છે ? એવું મન કે જે અનર્થ-દંડ-વિરમણ વતના અરાન-પણાને લીધે માંકડું અને રોગી બનેલું હોય છે તે તેના હુકમને આધીન વર્તવાની ના કહે છે અને જે સ્વાદ તહેણે રાજપુશીથી તહેને પ્રથમ અપાડેલો હતો તેજ પદાર્થો તરફ તે દોડવાનું અને હાથમાંથી લગામ બોધ બેઠલા સવારની પેઠે તે માણસ માત્ર ખાત્રી હાથ ઉઠો નીચો કરાવો ! પણ એટલેથી બસ નથી; એ તો એના આંતરીક કાઉસગ્ગની સ્થિતિ કહી; પણ ખાલ કાઉસગ્ગ પણ શું જરાજર છે ? કાયાને તકલીફ આપી ટટાર કરવા માટે-સપળા પ્રમાદને દૂર નસાડવા માટે કરાગ કાઉસગ્ગના અમુક આસનને ધારણ કરવા છતાં શું તે ટટાર બેસી શકશે ? વિપવસેવન કે ખીજ નકામી તકલીફ વડે શરીરને ફીણ કરી નાખવાના કારણથી તે ટટાર નહિ બેસી શકવાનો; ધડીમાં પગ રહી જશે, ધડીમાં બરડો દુઃખશે, અને ધડીમાં શ્વાસ ફંધાશે. ' ધરીઆવહી ' નો કાઉસગ્ગ કરવા પહેલાં

'તસ્સકિતરી' નો પાઠ બોલાવ છે તે કાંઈ બોલવા માટે નથી પણ માત્ર સ્ફુમજવા માટે છે; તે પાઠમાં 'કાઉસગ્ગ'ની સંસ્તો (conditions) વર્ણવી છે; 'શ્વાસોશ્વાસ' પણ બંધ રાખવા, ખાંસી, બગામું, છીક, ઓડકાર વગેરે સર્વ ક્રિયાઓને પણ રોકવી; આવો પાઠ કાઉસગ્ગ કર્યાં પહેલાં બોલવાનો રીવાજ છે, છતાં એ પાઠમાંની સંસ્તો પળાતી નથી. અને પળાય પણ કેવી રીતે ? શક્તિ વગર કામ થાયજ કંઈથી ? શું બાળક કદી હજારોના વ્યાપાર બેડી શકશે ?

ત્યારે સામાયિકનો 'અધિકાર,' કોને ? એવો સવાલ સ્વાભાવિક રીતેજ થશે. હું કશુંક કરીશ કે હું કોઈ 'સાની' નથી, અથવા 'માનસ શાસ્ત્ર'નો પારંગત નથી, કે જેથી કોઈ પણ 'ધોરણુ' બાંધી આપવાને લાયક ગણાઉં. હું બહુ તો મ્હારા વિચારો જણાવી શકું. મ્હારા આધિન મન પ્રમાણે તો 'અનર્થ-દંડ'થી વિરક્ત રહેનારા માણસોજ શુદ્ધ સામાયિક કરી શકે. સામાયિકનો પાઠ ગમે તે માણસ બોલે તે સામે હું વાંધો લેવા ઇચ્છતો નથી; એ ધડીએક સ્થાને બેસી 'આરંભ-સમારંભ'થી નિવર્તે તે સામે પણ મ્હારો વાંધો નથી, પરંતુ જે આત્મા પોતે તથા પોતાનાં હથોધારો સર્વ પરતંજનાની બેડીમાં હોય તે આત્મા સામાયિક જેવા ક્રિયાકારક Active (નહિ કે નિષ્ક્રિય Passive) વ્રતમાં કેમ દાખલ થઈ શકે ? જેના હાથ પગ બેડીઓથી સજ્જડ જકડાયલા છે એવો જાંદોવાન બેડી નાંખનારને ગાળો દેવાનું કામ કરી શકે, પણ તરવાર વાપરવાનું કામ શી રીતે કરી શકે ? ધ્યાન, કાઉસગ્ગ, સામાયિક એ સર્વ ક્રિયાઓમાં પુષ્કળ પુરૂષાતનની જરૂર પડે છે; એ Active ક્રિયાઓ છે; માટે તે ચોતરફ જેની શક્તિઓ વેરાઈગયેલી છે તેવા આત્મા ? બની શકે નહિ.

તથાપિ, જહેમને સામાયિકની ધૃત્તિ થાય તહેમને “તહેમે તે ન કરશે” એમ કદાપિ ન કહેતા. “સામાયિકનામની (Active) ક્રિયા રૂપી વાવેતર કરવા પહેલાં જોઈતી જમીન શુદ્ધિ મેળવવા માટે યથાશક્તિ પાંચ વ્રતો (જે શ્રી બુદ્ધગુરુએ પણ ‘પંચશીલ’ તરીકે ઉપદેશ્યાં છે) તથા અનર્થ-દંડ-વિરમણ-વ્રત અંગીકાર કરે; તેમતોને છાંદગીના ન્હાનાં મ્હોટાં કૃત્યોમાં આશરો અને એ પ્રમાણે સામાયિકની લાપટી મેળવે. ” એટલું કરીનેજ ન અટકતાં, હાલ વ્રતો અશક્ય અને વાધ જેવાં લાગે છે તે ખ્યાલ તહેમના મગજમાંથી દૂર કરાવી વ્રતોનું વ્યવહારૂ રીતરીત સહમત્તવો અને તે પછી સામાયિકના મુદ્દતા-ઉત્તરતા દરજ્જા બતાવે.

સમ એટલે સમતા-સમભાવ-ચિત્તનું સમતોલપણું (equilibrium of mind) રૂપી જાણ એટલે લાભ જહેનાથી પ્રાપ્ત થાય એવી પ્રવૃત્તિને સામાયિક કહેવાય. એને નિવૃત્તિ ગણાય છે છતાં પ્રવૃત્તિ તરીકે તેની વ્યાખ્યા કરવામાં મ્હારો આશય એમ સૂચવવાનો છે કે, એ કાંઈ મુકદ્દાલ હાલત કે નિદ્રસ્થ દશાનું નામ નથી, પણ શરીર અને મનના યોગનો રોધ કરવાની activity-ક્રિયા-action-નું નામ છે. સામાયિકની આ વ્યાખ્યા મ્હને ઘણી મુંદર લાગે છે:—

સમતા સર્વભૂતેષુ, સંયમઃ, શુભ માવના ।
આર્તરૌદ્રપરિત્યાગઃ, તદ્ધિ ‘સામાયિક’ વ્રતેભા ।

સામાયિક એ સમતા (કે જેમાં રિય-નિષ્ક્રિયતા અને સ્થિરતાના ગુણોનો સમાવેશ થાય છે), ને ખીત્રવે છે (અને એ ગુણોથી આદિમુક લાભ ઉપરાંત વ્યવહારમાં પણ અદ્યથ લાભ થાય છે), જૂતમાત્રમાં પોતાને જોતાં શિખવે છે, ધન્દિય નિમદ્ધ અને મનોનિમદ્ધનો માહવરો પાડે છે, શુદ્ધ અને શુભ ભાવનાઓમાં રમણ કરવાની ટેવ પડાવીને સદ્મ પ્રદેશોમાં

વિચરતાં શિખવે છે, વાણીના અને શરીરના વ્યાપારમાં ‘ઉપયોગ રાખીને’ પ્રવૃત્તિ કરતાં શિખવાને પરિણામે ધણાંએક ખીનજરૂરી સંકટોમાંથી બચાવે છે.

સામાયિકના જૂદા જૂદા અંગભૂત પાકોને હેતુ આપણે હવે તપાસીએ.

સામાયિકમાં પ્રથમ ‘નમોઝ્ઞાન મંત્ર’ લાગુ પડે છે. એ મંત્ર વડે જગતના સઘળા ઉપકારી આત્માઓનું સ્મરણ થાય છે. જડ દેહની બેડીથી છૂટેલા સિધ્ધો, છૂટવાની તૈયારીમાં આવેલા અર્હુતો, છૂટવાના કામી આચાર્યો-ઉપાધ્યાયો અને સાધુઓ:—એ સર્વનું સ્મરણ કરવાથી એમની ભવ્ય મૂર્તિ આપણી કંપના શક્તિ આગળ ખડી થાય છે અને આપણે એવા સમર્થ આત્માઓની છાયાનીચે આત્મા છીએ એવું ભાન થવાથી આપણો આત્મા કેટલીક હિમત અને શાન્તિ મેળવે છે અને જૂદ મીનીટ મુધી મનોનિમદ્ધ રાખવા આપણે જે વ્રતથી બંધાવાના છીએ તે વ્રત બરાબર પાળવાને શક્તિમાન થઈએ છીએ.

પહેલા પાઠમાં એ સમર્થ આત્માને સ્મર્યાં-આપણી કંપના શક્તિ વડે એમનાં દર્શન કર્યાં-પછી બીજા પાઠમાં-આપણે તહેમને ભાવથી નણુવાર નમન કરીને એમના તરફ સત્કાર-સન્માન-પર્યૂપાસના વગેરે પ્રકારે ભક્તિ-બહુમાન બતાવીએ છીએ. આથી તહેમના ઉચ્ચ ગુણોમાં આપણે તક્ષીન બનીએ છીએ અને એ ગુણોનો અંશ જેવીએ છીએ.

પછી ત્રીજા પાઠમાં સર્વ જ્ઞાતના જીવો પ્રત્યે આપણે બહુતવ ધરાવીએ છીએ એવી ભાવના ભાવીએ છીએ. સર્વ જીવોને આપણે જે જે દુઃખ દુર્ઘટ્ય હોય તે મિથ્યા થવા દઈએ છીએ-સંકલ્પ કરીએ છીએ.

ચોથા પાઠમાં આપણે કાયેતસર્ગ કરવાનું વચન દઈએ છીએ. કેવી રીતે કાયોત્તર્ગ

કરવો એ બતાવનાર ચોથો પાઠ છે. શરીરની સર્વ ક્રિયાઓ બંધ કરીને, દુધ્યાનને રોષ્ટ્રીને, એકાગ્રતાએ કાયોત્સર્ગ કરવાનો છે. આ કાયોત્સર્ગમાં મનન કરવાનો વિષય પણ્ મૂત્તદયાનો છે.

આ ચાર પાઠથી હૃદયની જમીન પોત્તી-વાવેતરને યોગ્ય બનાવ્યા પછી પાંચમો પાઠ “લોકને વિષે ઉદ્યોત કરનાર” પુરોગતી પ્રાર્થના કરવાનો છે. ‘સાગર જેવા ગંભીર’ સિદ્ધ પાસે ‘સિદ્ધિ’ માગવામાં આવે છે, જૈન ધર્મની આ મહત્વાકાંક્ષા ખાસ ધ્યાન ખેંચવા જેવી છે. તે, કાઈ પરમેશ્વરની ખુશામત કરી થોડીક જમીન કે થોડાઘણા સીકાના કુકા માગવાનો સિદ્ધાંત શિખવતો નથી, પણ તે સર્વને પરમેશ્વર બનવાનીજ મહત્વાકાંક્ષા પ્રેરે છે. એ ધર્મની પ્રાર્થના તાબેદારીતું કે ખંડીઆ રાગતું માન (કહે કે નાલાસી) મેળવવા માટે નથી, પણ જેની પ્રાર્થના કરવામાં આવે તે મહારાજ જેવા માહારાજ-તે પરમેશ્વર જેવા પરમેશ્વર બનવા માટે છે. આ પ્રાર્થનાના શબ્દોમાં તે પરમેશ્વરોને-શિષ્યોને ચંદ્ર જેવા શીતળ અને તે સાથેજ સૂર્ય જેવા તેજસ્વી-પ્રકાશમય-જ્ઞાન-મૂર્તિ વણાવ્યા છે, કે જે શુભોત્તી કલ્પના પ્રાર્થના કરનારના મન અને હૃદયને ચંદ્ર-સૂર્ય સમાન બનાવવામાં પરિણમે છે.

છઠ્ઠો પાઠ સામાયિક આદરવાનો આવે છે. સામાયિક કેવી શરતોથી આપણે કરીએ છીએ તે શરતો તે પાઠમાં નક્કી કરવામાં આવે છે. ૧૦૦ ટકા ખર્ચ સામાયિક તો નવ કોટિ હોતું જોઈએ, એટલે કે મન વચન કાયાથી કોઈ ‘પાપ’ કરે નહિ-કરાતું નહિ અને કરતાંને રૂડું બાણું નહિ એમ પાપ કરવાની નવે રીતિઓથી દૂર રહેવાનું વ્રત લેવાય એ સમ્પૂર્ણ સામાયિક કહેવાય.

પરંતુ તેથી એમ નથી સ્તમગ્ધવાનું કે, તેથી ઓછી ‘કોટિ’એ સામાયિક નજ થઈ શકે. અજળ રૂપિયાની મુડી ધરાવતો માણસ અજળનો વ્યાપાર ખેડી શકે છે અને ખસો રૂપિયા વાળો એટલો ન્હાનોજ વ્યાપાર કરી શકે છે. ખસોવાળાને કોઈ વ્યાપાર કરતાં એટકાવી શકે નહિ. એણે માત્ર એટલુંજ જોવાનું છે કે ન્હાના વ્યાપારના પ્રમાણમાં ન્હાનાજ કોન્ટ્રાક્ટ કરવા જોઈએ અને તે કોન્ટ્રાક્ટ સંપૂર્ણ રીતે અદા કરવા જોઈએ; નહિ તો ત્હંની ‘શાખ’ હલકી પડે અને વખતે જોલમાં પણ જતું પડે. તેમ તો કોડપતિ પણ જો કોડનો કોન્ટ્રાક્ટ અદા ન કરે તો શાખ શુભાવે અને જોલમાં જાય એ દેખીતું છે. સામાયિકમાં પણ તેમજ છે. માત્ર શરીરવડે અને વણીવડે પાપકર્મ કરતું નહિ અને કોઈ પાસે કરાવતું નહિ; એ ચાર શરતો અથવા ચાર ‘કોટિ’થી પણ સામાયિક થઈ શકે અને સહેલાઈથી પળી શકે. એ મહાવરો પાડ્યા પછી ‘પાપકર્મ’ તરફ પ્રસંગી બતાવવા જેવું ચિન્હ શરીરથી (મુખમુદ્રા વગેરેથી) બતાવતું નહિ અને ‘વચનથી એવી પસંદગી બહાર કરે નહિ’ એમ એ ‘કોટિ’ ઉમેરીને સામાયિક કરવાનો રિવાજ રાખવો. ત્યાર પછી ‘મનથી પાપ ચિંતવતું નહિ અર્થાત્ માનસિક સ્થિતિમાં પાપ કરે નહિ’ અને ‘માનસિક સ્થિતિમાં ખીજાને પાપકર્મની પ્રેરણા કરે નહિ’ એ શરતો ઉમેરીને આઠ કોટિએ સામાયિક કરવું; અને એવા મહાવરો પાડ્યા બાદ ‘પાપકર્મ થતું જોઈ માનસિક સ્થિતિમાં અનુભવાના કરે નહિ-ઉલ્લસીત થાઉં નહિ’ એવી સર્વથી કહીન શરત ઉમેરીને નવ કોટિએ સામાયિક કરવું. જેટલી શરતો પાળી શકાય તેમ હોય તેટલી શરતો જ પાઠ રૂપે બોલવી જોઈએ; અને એટલા માટે સામાયિકનો પાઠ બધા માણસો માટે એક સરખો-એકનો એક જ-હોઈ શકે નહિ. પરંતુ આગકાલ બોલા-

તા સામાયિકતા પાઠ, આ બાબતનો વિચાર કરતાં, મહોદી મુશ્કેલી ઉભી કરે છે. આ પ્રસંગે હું ખુદ્દા દીલથી અને ભાર મૂકીને જણાવીશ કે, માગધી ભાષા જ્ઞહારથી મા-તુભાષા તરીકે વપરાતી બંધ થઇ છે જ્ઞહારથી એ ભાષામાં સામાયિક કર્યા કરવામાં મ્હને કાંઇ સાર્યકતા જણાતી નથી. જે ભાષામાં માણસ વિચાર કરતો હોય તે જ ભાષા ધ્યાન, પ્રાર્થના આદિ ક્રિયાઓ માટે વપરાય તોજ એકાગ્રતાપૂર્વક ક્રિયા થઇ શકે, એ ખુદ્દું સત્ય છે કે એકેક શબ્દના વાંચન, સ્મરણ કે ઉચ્ચાર સાથે બીજી જે સંકેતો અનુવર્ગણો (associations) સ્વભાવતઃ ચાલી આવે છે તે, જેનો અર્થ ન સ્પષ્ટ થતો હોય કે સ્પષ્ટજવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી તેથી ભાષાના શબ્દો બોલતાં, આવી શકે નહિ. માટે જે ભાષામાં માણસ વિચાર કરતો હોય તે ભાષામાંજ સામાયિકતા પાઠ, ઉચ્ચારવા બોધ્યે કે સ્મરવા બોધ્યે; અને તોજ તદ્દીનતાપૂર્વક સામાયિક થઇ શકે; અને જુવનું બોધ્યે નહિ કે સામાયિક એ તદ્દીનતાનું બીજું નામ—પર્યાયવાચક શબ્દ છે. સામાયિક એ કોઈ ચાકનું નામ નથી, એ માનસિક સ્થિતિનું નામ છે અને એવી માનસિક સ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવામાં જે કોઈ શબ્દસમૂહ કામ લાગે તે શબ્દો જ પસંદ કરવા બોધ્યે; પ્રસંગે મ્હારે એ પણ શુદ્ધ દીલથી કહી લેવું બોધ્યે કે, આજકાલ વપરાતો સામાયિકનો પાઠ કે જે ગુજરાતી-મારવાડી અને માગધી ભાષાઓનો ખીચડો હોઇ વર્ણશંકર છે તેની બનાવટ બનાવનારાઓની હૃદયવિવેક શક્તિઓમાં મ્હને બહુ શ્રદ્ધા નથી અને એવા પાઠો વર્ષો મુધી લખ્યો માણ્યો કાંઈપણ ફેરફાર કર્યા વગર કેમ ચલાવી શક્યા એ વિચાર મ્હને નાન વિચારનેતાઓ માટે બહુ માન ઉત્પન્ન થવા દેતો નથી. આ સ્થિતિયુક્તતા

(conservatism) સર્જાતું ચિન્હ છે; અને હું આગ્રહપૂર્વક સૂચવીશ કે અધ્યાત્મવિદ્યા માનસશાસ્ત્ર, તર્કશાસ્ત્ર અને કાંઈક અંશે હિપ્નોટીઝ્મનો autosuggestions વાળો વિભાગ એ સર્વના જ્ઞાનની મદદથી સામાયિકતા પાઠ ગુજરાતી, હિંદી-મરાઠી-બંગાળી અને અંગ્રેજી ભાષાઓમાં રચવાના પ્રયાસને માટે પુરેપુરો અવકાશ અને અગત્ય છે. હથી ૧૪ વર્ષની ઉંમર સુધીમાં લગભગ હંમેશ સામાયિક તથા ચાતુર્માસ દરમ્યાન હંમેશ પ્રતિક્રમણ અને વખતોવખત પોષધવ્રત કરનારો હું, જ્ઞહારથી સામાયિકનું સ્પષ્ટ અંશતઃ સ્પષ્ટજવા લાગ્યો ત્યારથી કોઈ દિવસ મિત્ર માગધી પાઠદ્વારા સામાયિક કરતો નથી તેમજ પ્રતિક્રમણ પણ કોઈ દિવસ તેવી રીતે કરતો નથી મ્હારું સામાયિક, પ્રતિક્રમણ અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ એકાંતમાં અને મ્હારી પોતાની રીતેજ કરાય છે અને હું અનુભવથી કહું છું કે તે કરવાથી મ્હને જે શાંતિ અને બળ મળે છે તેનો દરાંસ પણ પ્રચલિત રૂઢિ મુજબ તે ક્રિયાઓ કરતાં મ્હને કોઈ વખત મળ્યો નહોતો. 'જ્ઞાની મહારાજ સ્વીકારે તે ખરું' એમ કદાચ કોઈ સવાલ કરશે, તો તેને મ્હારો એટલો જ જવાબ છે કે પ્રથમ મ્હારી અંદર રહેલો જ્ઞાની મહારાજ તે સ્વીકારે છે એ વાતની મ્હને ખાત્રી છે, તો બીજા જ્ઞાની મહારાજને તેનો નિષેધ કરવાની કાંઈ સત્તા નથી.

પછી પાઠ સાતમે, આઠમે અને નવમે એ ત્રણે નમસ્કારના પાઠ છે. નમસ્કાર અને પ્રાર્થના સંબંધમાં, આજ લેખમાં હું આજળ ઉપર જરા વિસ્તારથી લખવાનો હોવાથી અગ્રે કાંઈ વિવિધાન્તર કરવાની જરૂર નથી. આટલેથી સામાયિક આદરવાની વિધિ પુરી થાય છે. પછે ભાગે ૪૮ મીનીટનું આ

મન ગણાય છે; જન્મારે આ સધળા પાક તો ૧૦ થી ૨૦ મીનીટમાં બોલાઈ જાય તેવા તેવા છે. પાક યદ્ય રહ્યા પછીની ૨૮ મીનીટોની મનને ધુરસદ મળવાથી—અને મન જતે વાંદરા જેવું હોવાથી—અનેક કુતર્કોમાં યા અસદ્વ્યાપારમાં તે ઉતરી પડે છે; અને એનું પરિણામ એ આવે છે કે “સમભાવ”નું આપણું આદરેલું વ્રત ભાગીને ભૂકા યાય છે ! માટે જો સામાયિક કરવું હોય તો મનને નવરૂ ન પડવા જેવું એ પહેલી સાવચેતી રાખવાની છે. આ આશય પાર પાડવા માટે કંતો વિવિધ ભાવનાઓમાં ઉતરવું, અથવા તો (તેથી ઓછી યોગ્યતાવાળો રસ્તો એ છે કે) આધ્યાત્મિક ગ્રંથો વાંચવા કે એ વિષય પર કોઈ સાથે શાન્ત ચર્ચા કરવી. અગાઉ વર્ણવેલી મંત્રી આદિ ચાર ભાવનાઓ ભાવવાથી કાયદાકારક રિતે એકાગ્રતા યદ્ય શકે છે; તેમજ અનિત્ય ભાવના, અસરણ ભાવના, સંસાર ભાવના, અન્યત્ય ભાવના, અશુભ્ય ભાવના, આશ્રય ભાવના, સંવર ભાવના, નિર્જરા ભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, યોધ ભાવના અને ધર્મ ભાવના એમાંની કોઈ પણ એવું જ કામ આપી શકે છે. પરંતુ અહીં મને ભય છે કે, આ ભાવનાઓ આજે પ્રાયઃ ખોટા સ્વરૂપમાં શિખવવામાં આવે છે, અને કેટલીક ભાવનાઓનો તો ધણાખરા શિક્ષકોને કોઈ ખ્યાલ પણ નથી. દાખલા તરીકે, ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’ ભાવવાનું મને આશ્ચર્ય નથી; કારણ કે જૈન ગ્રંથો અને સાધુઓ પાસેથી મને મળેલો લોકસ્વરૂપનો ખ્યાલ મને માન્ય યદ્ય શક્યો નથી; ભૂગોળ-ખગોળ-માપકરણને લગતા અનેક સંશયો એ ખ્યાલથી જન્મ પામેલા હોવાથી હું એ ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’ બરાબર ભાવી શકું જ નહિ. જ્યાં સુધી લોકસ્વરૂપનો ખરો અને શુદ્ધિપ્રાપ્ત ખ્યાલ મદારા મગજમાં આવે નહિ ત્યાં સુધી એ ઉપર ભાવના ભાવવાનો પ્રયત્ન અશક્ય છે. અહીં ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે, ‘લોકસ્વરૂપ ભાવના’નો હેતુ વિશ્વ વિશાળતા અને વિ-

શ્વલીલાનો ખ્યાલ ઉત્પન્ન કરી એ બધામાં જ્ઞાનથી વ્યાપી રહેલા અને એ બધા પર વિજય મેળવવાની સત્તાવાળા સ્વ આત્માની છૂપી શક્તિઓને વિકસાવવાનો જ છે. ખીજા દાખલા તરીકે, ‘મદાર્ કોઈ નથી’ એ ભાવના ત્યો જે સ્વરૂપમાં આ ભાવના લોકોને આજે શિખવવામાં આવે છે તે સ્વરૂપ તો સામાયિકના મૂળ પાયાને જ તોડી નાખે છે. હું એ ભાવનાને આવા સ્વરૂપમાં ભાવવાનું પસંદ કરું: “મદાર્ કોઈ નથી; પણ ‘કોઈ’ મનો દરેક તો મદારો જ છે, માટે હું ‘સર્વ’ છું.” સ્પષ્ટીકરણ અર્થે કહેવું જોઈએ કે, ‘કોઈ’ એ શબ્દ ‘પદાર્થ’ અથવા ‘જડ’ના અર્થમાં અને ‘કોઈ’ એ શબ્દ ચેતનના અર્થમાં મૂકાયો છે. હું એ આત્મા છે—ચેતન છે, તેથી તહેને પદાર્થ સાથે કોઈ સગપણ નથી પણ સધળા જીવો કે જે ચેતન છે અને જેનો સ્વાભાવ જ્ઞાન-દર્શનાદિ છે તે તો મદારો છે, કારણ કે મદારો સ્વભવ પણ તેજ છે; માટે હું ‘સર્વ’ છું. આવી optimistic ઉત્સાહવર્ધક ભાવના જોઈએ, કે જે સામાયિકના હેતુને અનુકૂળ છે. ભાવનાઓ મ દતાપ્રેરક-નિશ્સાદપ્રેરક passionistic કદાપિ ન હોવી જોઈએ. અત્મજળ ન ખીલવે—પરમેશ્વરત્વ ન પ્રકટાવે એવું નામ ‘ભાવના’ કહેવાય જ નહિ. દરેક ભાવના ભાવતી વખતે આવા તખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કોઈ ભાવના માણસને પ્રેમરહિત—કર્તાવ્યવિમુખ—શુષ્ક બનાવી દે તો એવી ભાવના કરતાં માત્ર દાન, શીલ, તપ એ ત્રણ ધર્મપથોથી જ સંતોષ માની બેસવામાં વધારે જીહાસલામતી છે.

સામાયિક આદરવા તથા નિભાવવા સંબંધી બે બોલ કલા પછી હવે સામાયિક ‘પારવા’ સંબંધી હુંકમાં બે બોલ કહીશ. જેઓ ખંરી ‘ગરજ’થી સામાયિક કરે છે તેમને બાદ કરવાં ખીજાઓ તો ૪૮ મીનીટ પુરી યત્નપ રાહ જોઈ બેસે છે અને હજી તો ૮-૧૦ મીનીટ બાકી હોય છે. ત્યાં સામાયિક પારવાના ગોટા વાળવા માટે છે ! કરેલાં

કાન્ડાકટમાં જે કંઈ વાતની આગીઓ રહી ગઈ હોય તે યાદ કરી કરીને ત્હેને માટે દીલગીરી બતાવવાની છે એ વાતનું ત્હેમને લાન નથી હેતું. મન, વચન અને કાયાના જે જે દોષો સંભવિત છે તે તે સંક્ષેપમાં આ સામાયિક પારવાના પાઠમાં સમાવેલા છે; ત્હેનો ઉચ્ચાર કરતી વખતે તે ખાલી કાષ્ટકમાં આપણાથી થયેલા દોષોના એકા ભરતા જવાના છે! આપણે 'ઉપયોગ' પૂર્વક (attentively) તે પાઠના ઉચ્ચાર કરવા બેઠ્યા અને તે પૈકી જે જે દોષો થયેલા હોય તે તે માટે "મિથ્યા હો તે મ્હાં કુષ્ટ્ય!" એવા સંકલ્પ કરવો બેઠ્યા.

સમભાવને આપનાર-દુઃખી દેખાતી દુનિયામાં સુખનો ઘુંટડો પાનાર-મૃત્યુલોકમાં સિદ્ધતા સુખનો નમુનો બતાવનાર સામાયિક મત આપું છે. ધન્ય છે તે પુરુષોને કે જેઓ શુદ્ધ સામાયિક પ્રતિદિન કરતા હશે! ધન્ય છે-હજારો ધન્ય છે તે મહાપુરુષોને કે જેઓ જાંદગીભરતું અને ચોલીશે કલાકનું સામાયિક શુદ્ધ રીતે પાળતા હશે! એમના તે સમભાવ પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્યાશાળી થયેલા આત્મામાં જ્ઞાનનો સાગર દેખાય છે અને તે સાગરની ઓળો ત્હેમની સમીપમાં આવવાની તક મેળવનાર દરેક આત્માને શીતળ શીતળ કરી દે છે. એ સાગર કદી ખળભળતો નથી-કદી મુકતો નથી-એમાં કદી એટ થતી નથી. જગતના સર્વ જંતુઓને એ સાગરમાંથી પોપણ મળે છે. બાળક! એ સાગરનું ધ્યાન ધર અને એ સાગર અને ત્હારા તળાવડાનું સાંધન કરવા માટે 'લાવના' થી નીક બેઠ, કે જેથી તે શુદ્ધ જળ તે નીક વાટે ત્હારામાં આવે અને ત્હેને વધુ તર્નદુસ્ત, વધુ શક્તિવાળો, વધુ શુદ્ધ, વધુ પ્રકાશિત, વધુ હિમતવાળો, અને વધુ દીવ્ય બનાવે. (અપૂર્ણ.)

૭૭ હૃદયોદ્ધાર. ૧૭૭

(હરિગીત છંદ.)

શું શું કરે? હું ક્યાં જઈ? ક'ઈએન તો પડતું નથી! આ જગતના વૈભવ બધા લગીરે મ્હને રચ્યાં તથી, કાં કે ચલિત છે તે, છતાં હું શે પરાણ ચિત્તને? જે પ્રેરતા કુષ્કાર્યમાં હુઆવતા પાપાલ્લિધએ. કાગિની કરા સંગ કરે. રંગ તો બૂરો નકી, પુત્રો અને મિત્રો બધા જ્યાં ગયે માંડે ત્યાં લગી; માતા પિતાનો પ્રેમ તે પણ સ્વાધિલો સદેહ ના, એ પેર સૈા સંબંધિયો હોયે બલે તે દેહના. કે રીતથી સંસારમાં હું સુખ માતું નવ જરી, નિરમ્યું નથી શું તે પ્રભુએ સૃષ્ટિ દુઃખથી છે બરી. તો હું સુખેશ્વર ચિત્ત ભેડું જગત માંહે ક્યાં કરી? ના, ના, ધટે મુજને થયું અંતર વિરોધી આચરી? એ ના ધટે તો શું કરે? કે પંચને પંથી બનું; જેથી ભવાલ્લિ હું તરે ને સુખ રમેલીને મળું; કને પૂછું? કે કેમકે આ જગતમાં સૈા સ્વાધિલો, મળવા દિસે દુર્લભ જગે જે કે હશે પરમાધિલો.

x x x x x

પ્રીતિ કરે પારમેશ્વરી પ્રેમી પૂરો ત્હેનો બનું, અંતર કરીને શુદ્ધ તેમાં નાથની મૂર્તિ ધરે, સતમં રૂપ પુષ્પથી વ્હાલા તથું પૂજન કરે; રાખી હૃદય ભુગદીશને આ જગતમાં હું વિચરે.

અમન.

જન્મ કોનકા સાર્થક નહીં?

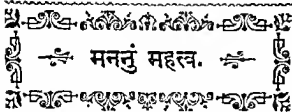
વસન્તતિલકા ।

જો હામપૈર અપને નહિ હૈં હિલાતે ।
સ્નાના વિના શ્રમ કિયે હટકે ઉડાતે ॥
આલસ્યમેં સમય સ્યો અપના વિતાતે ।
વે મૂઢ કૂચ જગમે કર ક્યોં ન જાતે ॥૧॥

હૈં એક કામ જિનકા સવકો સતાના ।
વિદ્યા વિહિનિ રહના વસ માંગ સ્નાના ॥
ચોક્ષા સમાજ પર મી અપના વદાના ।
અચ્છા ન જન્મ ઉનકા જગવીચ પાના ॥૨॥

જો આત્મ સૌરપ જરા નહિ ધારતે હૈં ।
રા હન્ત ! હાથ સય ટૌર પસારતે હૈં ॥
વે આત્મગૌરવ મહાજડ મારતે હૈં ।
માનુષ્યજન્મ અપના અહદ્દ હારતે હૈં ॥૩॥

મિરિધર શર્મા-સાલરાપાદન ।

ચોતરફ થતા અવાજો તરફ જો લક્ષ્ય દોડાવીએ તો તેનો સારાંશ એજ આવશે કે ઉન્નતિ કરો-મુધારો કરો-સર્વોત્કૃષ્ટ વનો, અને તેવાજ વિચારના આંદોલનો દરેક સ્થળે પ્રસરવાથી તેમાંનો કાંઈક અંશ અત્યારે ક્રિયા રૂપમાં મુકાયો પળ છે. હવે જ્યારે આપણે આપણી-જાતિની-ધર્મની અને દેશની ઉન્નતિ કરવાના વિચારો કરીએ તો જુદા જુદા મગજના વિચારો જુદા જુદા હોવાથી તેમાં કયો ઉત્તમ અને વિશેષ ફલદાયી હશે તે વિશે દરેકને શંકા ઉત્પન્ન થાય એ સ્વાભાવિક છે તેમ એ શંકાનું સ્વર્ણ કારણ છે એ પણ છે કે સ્વતંત્ર વિચાર શક્તિનો અભાવ.

કેટલાકો પોતાની ઉન્નતિ વાહ્યાડંબરમાં જ યાચી માને છે, કેટલાક હુન્નરફલ્લાર્થીજ, કેટલાક સામાજિક કેલ્વણીથી, તેમજ ધનાઓ ધાર્મિક જ્ઞાનથી પોતાની ઉન્નતિ યવાના વિચારો કરે છે. હવે એક જીજ્ઞાસુ પોતાની ઉન્નતિ કરવા માટે આમાંથી કયો રસ્તો ગ્રહણ કરશે? હું તો ધારું છું કે પોતે જે વ્યવસાયમાં પડ્યો હશે તેને ઉત્તમ માની પોતાની ઉન્નતિ કરવા મથશે, સ્વર્ણ ઉન્નતિ ક્યારે અને કેવી રીતે થાય એ ચોક્કસપણે સર્વને અનુકૂળ એવો કોઈ રસ્તો હવે આપણે શોધવો જોઈએ.

ઉપર જણાવેલા સર્વ કારણોને હમણાં થોડી વાર એક વાતુએ રહેવા દઈ આપણે આપણી ઉન્નતિ કરવાનો મુખ્ય રસ્તો શોધીએ. જો આપણે આપણા મનની દૃઢ શ્રદ્ધાથી એમ ધાર્યું કે, અહીંથી ધારેલે સ્થળે જઈ પહોંચાશેજ અને એવો વિશ્વાસ રાસો જે પંથી પોતાનો માર્ગ કાપે

છે તે આસરે ધારેલા સ્થળે જઈ પહોંચે છેજ, પરંતુ પ્રથમથીજ શંકાશીલ મનુષ્ય 'અહીંથી જવાશે કે નહીં? યધારે તો નહીં મટકયું પડે' વિગેરે વિચારોથી પ્રભિત થઈ વાંઝા ત્યાંજ ઉભા રહે છે તો તેઓ કાંઈ પણ કરી શકતા નથી.

આટલા માટે પ્રથમ તે વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા વેસાડવા માટે મનને કાલુમાં રાખતા શીખવાની જરૂર છે કે અધવચમાં ફસાઈ જાય નહીં. મનપર જીત મેલ્લવનાર મનુષ્ય પોતે અનિવાર્ય પ્રસંગ આવી પડવા છતાં પણ પોતાનું કાર્ય ચાલુજ રાખી શકે છે, અને જ્યારે તે સતત ઉચ્ચ અને મનના દૃઢ વિશ્વાસથી તે કાર્ય કરવામાં આવે છે તો તે આસરે કંતિહર્મદીથી પાર પાડે છે. આટલા માટે દરેક ઉન્નતિ રચનારા જિજ્ઞાસુએ પ્રથમ મનને કેલ્લવવાની જરૂર છે, અને મનને કેલ્લવવા માટે અધ્યાત્મ-શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

મન ઉપરની જીતથી આત્માનું સ્વર્ણ સ્વરૂપ સ્પષ્ટ થાય છે અને જ્યારે આત્માનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ થાયું એટલે પોતાની સ્વર્ણ ઉન્નતિ શામાં છે એ પણ તરતજ જણાઈ આવે છે. મનને કેલ્લવ્યા વગર પોતાની ઉન્નતિ રચનારા ધણી વલ્લત અળધારી આપત્તિમાં આવી પડે છે. અને ત્યારે ધણોજ અફસોસ કરી તે કાર્ય તરફ અળગમો વતાવવામાં આવે છે. એક વિદ્વાન ફીલોસોફર કહે છે કે:—

“જો તમારે તમારી ઉન્નતિ કરવી હોય તો પ્રથમ મનને કેલ્લવો અને તેને કેલ્લવવાનો ઉપાય એજ છે કે એકાંતમાં તેની સાથે સૂઝ ગોઠી કરી, સ્વર્ણ નિર્ણય પર આવો અને એથીજ, રીતે ધણો વલ્લત કેલ્લવવાનું કાર્ય ચાલુ રાખ્યે, મન આપોઆપ કેલ્લવાઈ જશે.”

ઉપર્યુક્ત વચનો પ્રમાણે જો મન કેલ્લવવામાં આવે તો શારીરિક, માનસિક અને આત્મિક ઉન્નતિ સ્થેજ થઈ જાય, અને જ્યારે એ ઉન્નતિનાં ચિન્હો જણાયાં એટલે જાતિની-ધર્મની-અને દેશની પણ ઉન્નતિ થતાં વાર નથી.

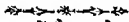
मननो केळवायलो माणस कोईना पण अवि-
चारने ताचे थतो नथी, गाडरीआ प्रवाहमां
जोडातो नथी, खोदुं-खवं शुं ते रहमजी शके
छे विगेरे घणाल फायदाओ मननी केळवणीथी
याय छे अने ऐटलाज माटे प्रिय वांचकोने-
उन्नति इच्छनारा जिज्ञासुने अंतिम प्रार्थना छे के,

मनने केळवी, मनोवळ प्राप्त करो !!

निवेदक-आ. अ. शाह-सूरत.

सनातनजैनग्रंथमालाके नये नियम ।

इस ग्रंथमालामें जैनार्च्यकृत जैनदर्शन,
सिद्धांत, न्याय, अध्यात्म, व्याकरण, काव्य,
साहित्य, पुराण इतिहासादि सर्व प्रकारके
प्राचीन ग्रंथ संस्कृत, प्राकृत तथा संस्कृत
टीका सहित बड़ी शुद्धतापूर्वक छपते हैं
वा छपेंगे । प्रत्येक खंड रायल वा सुपर-
रायल १० फारमसे (८० पृष्ठसे) कमका
नहिं होता । इसकी न्योछावर १२ अंकोकी
सर्वसाधारण जैनी भाइयोसे वा जैन मंदिर,
जैन संस्थाओंसे १० रूपये और फुटकर एक
अंककी २) रुपेशगी ली जाती है । धनाढ्य
रहसोंसे उनके पदस्थानुसार अधिक ली जाती
है । डांक सर्व जुदा है सो प्रत्येक अंक
(खोजानेके भयसे) पोष्टेजके बी. पी. से
भेजा जाता है । इस ग्रंथमालाके १६ अं-
कोंमें नीचे लिखे पहिलेके आठ ग्रंथ पूर्ण
छप गये हैं । आगेको शाकटायन व्याकरण,
पद्मपुराण, श्लोकवार्तिकालंकारादि ग्रंथछपेंगे ।

यह ग्रंथमाला वा इसमेंके सब ग्रंथों-
का प्रत्येक जिनवाणी भक्त जैनीके सिवाय
प्रत्येक मंदिरजी, पाठशाला, पुस्तकालयादि
संस्थाओंमें संग्रह करके भगवानकी प्रति-

माजीकी तरह संरक्षपूर्वक नित्यदर्शन,
पूजन, विनयादि करना चाहिये । ये ग्रंथ
संस्कृत प्राकृत हैं हमारे कामके नहीं, ऐसा
समझकर इनकी उपेक्षा व अविनय नहीं
करना क्योंकि-देव गुरु शास्त्रकी भक्ति
पूजा विनय एकसा करना चाहिये । इन
महान् आर्ष ग्रंथोंकी रक्षा व प्रचार करना
ही जैनधर्मकी रक्षा करना वा प्रचार
करना है ।

इस ग्रंथमालाके ग्राहक न होकर फुटकर

ग्रंथ लेनेवालेके लिये मूल्यका नियम ।

- १-२ आसपरीक्षासटीक व पत्तपरीक्षा मूल
दोनों एक जिल्दमें २)
- ३ समयमामृततात्पर्यवृष्टि और आ-
त्मख्याति टीका सहित १)
- ४ राजवार्तिकजी पांच अध्याय १)
- ५ राजवार्तिकजी शेष पांच अध्याय १)
- ६ जैनैन्द्रप्रक्रिया गुणनं दिक्षुतप्राचीन १॥)
- ६ शब्दार्णवचंद्रिका (जैनैन्द्रव्याकरण-
की लघुवृत्ति) ५)
- ७-८ आसमीमांसा(देवागम)अंकलंक भाष्य
और वसुनंदिश्रुति सहित तथा प्रमा-
णपरीक्षा दोनों एक जिल्दमें २)
- १० जैनैन्द्रसूत्रपाठ असली छपता है ०॥)
- ११ शाकटायनमक्रिया सूत्रभटसहित १॥)
- १२ शाकटायन धातुपाठ ०॥)
- १३ गणरत्नमहोदधि स्वोपज्ञटीका २)

नोट-धनाढ्योंसे इनका मूल्य अधिक है ।

पन्नालाल वाकलीवाल

मद्रागिन जैनमंदिर-बनारस सीटी ।

❧❧❧ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें ऊपहारमें मिलेंगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफयी प्रकट थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रब्रम् ।
प्रभो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमाभुजातिमातनोतु ॥

वर्ष ८ सुं.	वीर संवत् २४४१ फाल्गुन.	विक्र. सं. १९७१.	अंक-५मो.
-------------	-------------------------	------------------	----------

जैन कोसने जीवन अर्पण करना एक
पं. अर्जुनलालजीनी विद्वान अंने केळ-
वायला जैन वंशु पं.
पत्नीनो पोकार. अर्जुनलाल शेठी
बी. ए. उपर आवी पडेली घोर आपत्तियो
अमारा वांचको सारी पेटे जाणीताज छे. त्रण
चार माहिना थयां जैन कोम तरफयी पुष्कळ
पोकार उठाव्या छतां तेनी कईं पण असर
भती नथी अने जयपुर राज्य 'आख आडा
कान' करी निराति देसी रह्युं छे, तेम आपणा
मला वाईसरोय नामदार लोर्ड हार्डीजनी
सरकार तरफयी पण ए वायत कईंपण तपास
यई होय यहुं जणांयुं नथी, ए जाणी क्या
जैन वंशुने खेद नहीं थाय ? तेमां वळी

पं. अर्जुनलालजी शेठीनी धर्मपत्नीनो
जे हृदयवेधक पत्र हालमां प्रकट थयो छे ते
तथा ए संवधीना 'जागो, जैनो जागो !'
'हा जैनीयां ! हूब सरो' तेमज ब्र. शीतल-
प्रसादजीनो पत्र ए चार लेखो आ अंकमां
वांचकोना जोवामां आवशे, जे वांच-
वाथी गमे तेवा कठण हृदयना पुष्पने पण
आंखमां आंशु आख्या वगर नहीं रहे के पं.
अर्जुनलालजी शेठीनी पत्नी गुलाबवाई तथा
एमनां छोकरांओ उपर केबुं घोर संकट
आवी पड्युं छे, तेम पं. अर्जुनलालजी
शेठीनी स्थिति पण केवी गंभीर थती जाय
छे ! जैनो जीवदयाना खास हिमायती छे, तो
शुं आ आपत्तिमां आवी पडेली एक अचळ
अने तेनां संतानोनी दाद नहीं सांभळे ?

दुःखीने दिलाखो आपवो अने तेने दुःख-
आपणुं कर्तव्य. मांथी मुक्त करवा
वनी शकतो तन,
सत, धननो भोग आपवो ए आपणे जैनीनी

લાસ ફરજ છે, તો આવા સંકટસમયમાં આપણું ફતેવ્ય એજ છે કે ગામેગામ સમાજો ભરી પં. અર્જુનલાલજી અને એમના કુટુંબ ઉપર આવી પડેલી નાહકની આપણે માટે દિલગીરી પ્રકટ કરી તેમની ધર્મપત્ની ઉપર દિલાસાપત્ર મોકલવો અને તેમને આ સંકટ સમયે સહાય કરવાને વ્રહ્મચારી શ્રીતલપ્રસાદજીએ 'જૈનમિત્ર' ઑફિસદ્વારા જે ફંડ ચેલેલું છે તેમાં સર્વેશ ચની, શક્તી-મદદ તરતજ મનીઓર્ડરદ્વારા મોકલવી જોઈએ. આ ફંડમાં અમારા તરફથી અમો રૂ. ૧૦) મોકલી આપીએ છીએ અને એજ મુજબ મેનેજર, 'જૈન મિત્ર' ઑફિસ, (હરિયાગ, ગીરગામ, મુંબઈ,)ને સરનામે મદદ મોકલવાને સર્વે જૈન યંધુઓને આગ્રહપૂર્વક સૂચવીએ છીએ. તેમજ નામદાર વાઈસરૉય (દિલ્હી) ઉપર આ વાસ્તવના તારો ગામેગામથી પંચોના નામથી મોકલવાની જરૂર છે. તથા વિદ્વાનો અને શ્રીમાનેશુ એક વગવાલું ડેપ્યુટેશન નામદાર વાઈસરૉયની પાસે જવાની અર્જીત જરૂર છે. જો આ વાસ્તવથી પુરતી રીતે સરકારને વાકેફ કરવામાં આવશે તો આપણને લાગે છે કે નામદાર સરકાર આ વાસ્તવની તપાસ કરી જૈનોને ન્યાય આપ્યા વગર રહેશે નહિજ. લટપટ કર્યા વગર મોંઢે-કહેવાથી કંઈ કાર્ય થઈ જતું નથી માટે આ ડેપ્યુટેશન-લઈ જવાની ગોઠવણ કરવાને લાલા જુગમંદરલાલ જૈની એમ. એ. વૅરિસ્ટર, યાત્રુ અજીતપ્રસાદજી એમ. એ. એલ. એલ. થી, ત્ર. શ્રીતલપ્રસાદજી, મી. મળીલાલ એચ. ઉદાણી એમ. એ. તથા રંદોર, દિલ્હી, વગેરેના શ્રીમાનો રોઠ હુસમચંદજી, કલ્યાણમલજી, ફક્તુરચંદજી, લાલા રશ્મીપ્રસાદજી, રોઠ નેમીચંદજી વગેરેએ એકમ મઢી આ કાર્યે ઉપાટી સેવાની જરૂર છે. આ પ્રથમ એક વ્યક્તિને લગતોજ છે એમ સમજવાનું નથી પણ આ વાસ્તવ જો ન્યાય નહીં મેલેલી ઘડીએ તો જૈન કોમ

ઉપર એક માહાભારત કલંક આવી પડવા ઉપરાંત ઉન્નતિનાં કાર્યને જવંરજસ્ત આંચકો આવવા દરેક સંભવ છે.

આપણા શ્વેતાંવરી ભાઈઓમાં કુલેપને લીધે ચાર પાંચ વર્ષ થયાં કોન્ફરસનું કાર્ય શિથિલચાલતું હતું, પણ જાણે એ શ્વેતાંવર જૈન કોન્ફરસ. દમ ડંધમાંથી સ્વ.

કીને ડહ્યા હોય તેમ આ કોન્ફરસે આ વર્ષે એકદમ જાગ્રત થઈ કોન્ફરસની સ્થિતિમાં એકદમ ફેરફાર કરી નાંખશે છે એટલે ગયા માસમાં જ સુજાનગઢ છાંતે આ કોન્ફરસની નવમી વેઠક પ્રતિષ્ઠોત્સવ પ્રસંગે ભારે ઉત્સાહથી થઈ હતી અને તેમાં વ્યવહારિક-ધાર્મિક-વ્યાપારી કેઢવણીને લગતા, જૈન કોમની સંખ્યામાં વધારો કરવા સંબંધી, સુકૃતમંદાર-કંઢે-કોન્ફરસ યંધારણ, હાનિકારક રિવાજો નાબૂદ કરવા, જાહેર જૈનસ્થેવાર માટે સરકારને અરજ, જૈનસાહિત્ય પ્રચાર, જીર્ણ મંદિરોદ્ધાર વગેરે સંબંધી જુદા જુદા ૧૬ ઠરાવો થયા છે તેમજ એક વધુ સુશીલવા જેવું એ વન્યું છે કે દશમી, અગ્યારમી, ચારમી અને તેરમી કોન્ફરસ અનુક્રમે મુંબઈ, મારવાડ, અંવાલા અને મુશીદાવાદમાં ભરવાને મઢેલા આમંત્રણો સ્વીકારવાં છે. એટલે ચાર વર્ષ મુખી તો હવે આ કોન્ફરસને આમંત્રણની જરૂર રહી નથી, જ્યારે આપણો મુંબઈ દિ. જૈન પ્રાંતિક સમાને દર વર્ષે આમંત્રણનાં પાંકાં પડે છે તેમાં આ વર્ષે તો કોઈ સ્વલ્લેથી આમંત્રણજ થયું નથી તેથી આ વર્ષે કોન્ફરસની વેઠક યથે કે નહિ એ એક સવાલ થઈ પડ્યો છે, એ દિ. જૈનોને શું ઓલું શરમાવનારું છે ! હવે પણ વલત છે, માટે લટપટ કરી કોઈપણ તીર્થ ઉપર કે કોઈ શહેરમાં આ વર્ષની વેઠક વૈશાખ માસ મુખીમાં ભરવાને કોન્ફરસ ઓપિયે ચની શક્તી લટપટ કરવી જોઈએ.

મિથ્યાત્વી માર્ગોના સહવાસને લીધે આપણા

મિથ્યાત્વી પર્વ જૈનો પળ કેટલાક
હુતાશની. મિથ્યાત્વી સ્ત્રેવારો
માનવા લાગ્યા છે

તેમાંનો એક હિંસામયી નિર્લેઝ સ્ત્રેવાર હોઢી
અથવા હુતાશની પળ છે, જે આ કાગળ સુદ
૧૫ ઉપર આવી પહોંચ્યો છે, જ્યારે આ
માસની સુદ ૮થી ૧૫ સુધી આપણો પવિત્ર પર્વ
અષ્ટાનિકા (અઘાઈ) પર્વ પળ સમીપજ છે.

આપણા કેટલાક માર્ગોમાં તો ઇટલે સુધી
અંધશ્રદ્ધા વેસી ગઈ છે કે દર વર્ષે જો હોઢીમાં
નાલિયર ન હોમીયે તો વ્હેમ આવે, તેથી
અષ્ટાનિકા જેવાં ઉત્તમ ધાર્મિક દિવસોમાં પળ
ધાર્મિક કાર્યો ન કરતાં હોઢીમાં નાલિયરો,
અનેક છીલોપ્રીઓ વગેરે હોમે છે તેમજ છોક-
રાઓ વ્યસ્ત શબ્દો બોલે છે, લોકોનાં લાકડાં
છાળાં વગેરેની છઠ્ઠેચોક ચોરી કરી તેને હોઢીમાં
હોમે છે તથા અનેક પ્રકારનાં તોફાનો કરે છે
તેને તેમનાં માથાપો વઢી ઉત્તેજન આવે છે. એ
કેટલું શરમાવનારું છે ! હિંસાથી કદી ધર્મ
થતોજ નથી, માટે આ પુષ્કળ હિંસામયી મિથ્યા-
સ્વી નિર્લેઝ સ્ત્રેવાર જૈનોએ કદી પળ માનવો
જોઈએ નહિ અને જે માનતા હોય તેને ન
માનવાનો ઉપદેશ આપવો જોઈએ અને આ
અઘાઈના પવિત્ર દિવસોમાં દરરોજ નંદિશ્વર-
વ્રતનું વિધિપૂર્વક પૂજન કરી આ આઠ દિવસ
ધર્મધ્યાનમાં વ્યતીત કરી નંદિશ્વરવ્રતનું
માહાત્મ્ય ઇટલે 'શ્રીપાલચરિત્ર ગ્રંથ' જે
ગંત વર્ષે ગ્રાહકોને મેટ વેંચાયલો છે, તે સર્વે
સમક્ષ વાંચી સંમળાયવો જોઈએ. તેમજ મુલા-
ઈમાં જેમ 'હોઢીકાસંમેલન સ્થાપન થયેલું છે
અને એ દિવસોમાં સમાઓ વગેરે મરે છે તેમ
જૈનોએ પળ સમાઓ કરી ધાર્મિક ઉપદેશ
આપવો જોઈએ.

જૈનધર્મને ચિરકાલ સુધી ટકાવી રાખવાનો
મુખ્ય આધાર 'જૈનસિદ્ધાંત' ઉપરજ નિર્ભર
ઉત્તેજન આપવાની છે, જેથી જે કંઈ
સ્વાસ જરૂર.

રહ્યાસલા સંસ્કૃત-
પ્રાકૃત ગ્રન્થો
આપણી પાસે હયાત છે તે પ્રકટ થવાની
અત્યંત આવશ્યકતા છે. સંસ્કૃત ગ્રંથો સંશોધન
કરિને શુદ્ધ છપાવવા એ કામ મારે મહેનતનું
અને સર્વાર્થ છે, છતાં પળ તેવું મહામારત
કામ આપણા એક સિદ્ધાંતપ્રેમી વાલગ્રહાચારી
પં. પન્નાલાલજી યાકળીવાલે મારે જુદા
વેટી નિઃસ્વાર્થપણે શરૂ કરેલું છે તેને ઉત્તેજન
આપવાની દરેક જૈન વંધુની પરજ છે. 'ઓ
બાવત આ અંકમાં વાવૂ દયાનંદજીનો
'જીવનમરણકા પ્રશ્ન' એ નામનો લેખ
પ્રકટ કરેલો છે, જે શબ્દેશબ્દ વાંચી જુવાને
દરેક વાંચકને આમદ કરીએ છીએ. પં.
પન્નાલાલજી તરફથી એ 'સનાતન જૈન-
ગ્રંથમાલા' નામે જે સંસ્કૃત મૌલિક પુસ્તક
પ્રકટ થાય છે તેના માત્ર આજ સુધી ૪૨
ગ્રાહકજ નોંધાયા છે એ ઓછું શરમાવનારું છે ?
અને આવી સ્થિતિમાં જો આ ગ્રંથમાલા વંધુ
પડી જશે, તો જૈનસિદ્ધાંતપ્રચારના
કાર્યને જન્મતાંજ મારી નાંખવા જેવું થશે,
માટે જૈન વંધુઓ ! જાગ્રત થાઓ અને તમારી
ગાંઠના પૈસાથી વને તો તમે જાતે રૂ.
૧૦) વાર્ષિક મરી આ ગ્રંથમાલાના ગ્રાહક
થાઓ અથવા તેમ ન વને તો મંદિરોના
મંડારના દ્રવ્યદ્વારા આ ગ્રંથમાલાના ગ્રાહક
દરેક મંદિરદીઠ થવા પ્રવંધ કરો. મંડા-
રના દ્રવ્યનો ઉપયોગ જો આવા કાર્યમાં ન થાય
અને ચાંદી સોનાનાં વાસણો, ઉપકરણો
કરવામાં કે ઘ્યાજે નાંચી મુકી વધાર્યા કર-
વામાં આવે તો તેથી ધાર્મિક ઉન્નતિ શું થવાની
છે ? ચૈત્ર સુદ ૧૫ સુધીની સુદતમાં રૂ. ૧૦૦
ગ્રાહકપણ નોંધાશે તોજ આ ગ્રંથમાલા બહુ
રહી શકશે તો ૨૦૦ ગ્રાહકો મેલવી આપવા
એ કંઈ અપ્રવં નથી. ટીપે ટીપે સરોવર મારાય

તેમ એકેક મંદિર દીઠજ રૂ. ૧૦-૧૦) મરી નામ નોંધાવવામાં આવશે તો આથી પણ વધુ પ્રાહ્લસંખ્યા સહેલથી થઈ શકશે. આ વાવ-તનો પત્ર વ્યવહાર-પં. પત્રાલાલજી વાકલી-વાલ જૈન, મૈદાગિની જૈન મંદિર, વનારસ સીટી એ સરનામાથી થઈ શકે છે. એક વર્ષના સંસ્કૃત ગ્રંથો તો તયારજ છે, જે પત્ર લખવાથી ચી. પી. થી તરત મળી જશે.

• ❧ ❧ ❧ ❧

જો કોઈ વાવતની સગવડ ન હોય તો તે માટેનાં પાંખાં મારવામાં આવે છે ત્યારે જો સગવડ છતાં વેદરકારી

સગવડ હોય, તે-નો લાભ ન લેવો એ કેટલું વેઠું છે ? આપણા સ્વર્ગવાસી પરોપકારી દાની શેઠ માળે-ચંદજીના વિદુષી પુત્રી શ્રીમતી મગનચ્છેને ભયાગ પરિશ્રમ અને અર્થવ્યય કરી મુંવાઈમાં 'શ્રાવિકાશ્રમ' જેવી ઉત્તમ સંસ્થા સ્થાપન કરેલી છે અને જેનો લાભ પોતે ત્યાં નિવાસ કરી સર્વેને અહર્નિશ આપવા તૈયાર છે, છતાં અજવ જેવું છે કે આ શ્રાવિકાશ્રમનો લાભ લેનારની

સંખ્યા હાલ ઘણીજ ન્યૂન છે. ૭ વર્ષથી માંડીને ગમે તે ઉમરની કુમારી સધવા કે વિધવા બે-નોને રહેવાની, છાવાપીવાની તેમજ વ્યવહારિક, ધાર્મિક તથા ગૃહવ્યવસ્થાની દરેક પ્રકારનો કેલવળી આપવાની ઉત્તમ સગવડ (પાતાને સરચે કે આશ્રમને સરચે એમ વચ્ચે રીતે) આ શ્રાવિકાશ્રમમા હોવા ઉપરાંત અધ્યાપિકા તેમજ ઉપદેશિકાને લગતું શિક્ષણ આપવાની ગોઠવણ પણ છે, માટે આ આશ્રમનો લાભ થોડો કે વધુ વચત લેવા અનો ગુજરાત દક્ષિણની-બેનોને-આગ્રહ કરીએ છીએ. આ સંબંધી પત્રવ્યવહાર કરનારે શ્રાવિકાશ્રમ, જીવીલીવાગ, તારદેવ, મુંવાઈ એ સરનામે પત્ર લખવાથી વધો ખુલાસો મળી શકશે. આવુજ એક વીંજું આશ્રમ હંદોર માં દાની શેઠ હુકમચંદજીના પત્ની શ્રીમતી કંચનબાઈ તરફથી રૂપ્યા એક લાખની સ-લાવતથી સોલાપણું છે જેનો લાભ લાસ કરી માલવા અને વાગડ પ્રાંતની બેનોને લેવા મલમળ કરીએ છીએ. આ આશ્રમનું નામ 'કંચનબાઈ શ્રાવિકાશ્રમ' છે અને પત્રવ્યવહાર મંત્રી. દહારીલાલજી (નવીયાંજી, હંદોર)ની સાથે થઈ શકે છે.

સેકડો પ્રાંસા પત્ર પ્રાપ્ત

પ્રસિદ્ધ અક્ષર દવા

સુલભા

પાયદા ન કરે તો દામ વાપસ

મિલને કા પત્રો

સુલભા

સુલભા

एक नजर इधर भी ।

जीवनमरणका प्रश्न ।

प्रिय पाठकगण ! यह बात निर्दिवाद सिद्ध है । इसके कहनेकी कोई आवश्यकता नहीं कि संसारमें वही धर्म जीवित रह सकता है और उसीकी गणना जीवित धर्मोंमें की जा सकती है कि जिसका प्राचीन साहित्य सुरक्षित विद्यमान हो, जिसके आर्षग्रंथोंका यथेष्ट उद्धार होता जाता हो, जिसका शास्त्रभंडार नित्यशः बढ़ता जा रहा हो और जिसके तर्क, छंद, व्याकरण, ज्योतिष, विज्ञान आदि संपूर्ण अंगोंकी यथोचित रक्षा और पुष्टि होती जाती हो । वह धर्म इस प्रकाशमें २०वीं शताब्दीमें कदापि उन्नति नहीं कर सकता और उसके सिद्धांत कदापि विश्वव्यापी सिद्धांत नहीं हो सकते, जिसका कि साहित्य अंधकारमें पड़ा हो, जिसके प्राचीन महत्वशाली ग्रंथ दीमकोंके आहार बन रहे हों, जो सात सात तालोंके अंदर अंधेरे और नमी (शरदी) में पड़े-सड़ रहे हों । ऐसे धर्मको दो चार दिनका पाहुना कहना अनुचित न होगा । चाहे उसकी किसी समय वैसी ही उच्चावस्था रही हो, चाहे कभी वह संसारभरका धर्म रहा हो, चाहे उसके प्रचारक जगत गुरु ही क्यों न रहे हो, चाहे उसके अनुयायी राजासे लेकर

रंकतक रहे हो, परंतु अब उसका उन्नति करना, नहीं नहीं, स्थित रहना भी कठिन है । यह अटल नियम है और दुनियांभरके विद्वान् इससे सहमत हैं ।

शोक ! शोक !! यह दशा, यह स्थिति इस समय हमारे सर्वश्रेष्ठ जैनधर्मकी हो रही है । आज जैनधर्मके प्राचीन साहित्यकी जो दुर्दशा हो रही है उसे देख कर छाती फटती है और अश्रुजलधारा बहने लगती है । हाय ! एक वह दिन था कि जब अकलंक, समंतभद्र आदि मुनिजन अपने आत्मकल्याण और ध्यान तकको छोड़ कर संसारके उपकारके लिये निःस्वार्थ भावसे पूज्य ग्रंथोंकी रचना करते थे, जिनमें अकाट्य प्रमाणों और युक्तियोंद्वारा जैनधर्मका मंडन करते थे तथा अपने प्रभावशाली उपदेशोंसे बड़े-मानियोंका मान गलित करते थे । यह उन्हीका माहात्म्य था कि नगरके नगर जैनधर्मकी शरण ग्रहण करते थे और वीर भगवान् के शासनकी छत्रछायामें आश्रय लेते थे । पर हा ! आज वह समय आ गया, आज हमारे दुर्भाग्यने हमें इतना पतित कर दिया कि उन महर्षियोंकी कृतियोंका उन परोपकारी महात्माओंके अट्टट परिश्रमका सर्वथा दुरुपयोग करने लगे । धिक् हमारी धृष्टता पर ! क्या हम जिनवाणी माताके ऐसे कपूत हो गये कि स्वयं अपनी माताकी ही गर्दन पर कुठार चलाने लगे ! और उसको कई-

तालोंमें बांध जकड़ कर ऐसी जगह कैदमें डालने लगे कि जहां उसे धूप और हवा भी न मिल सके ।

और जिनवाणीमाताके नाममात्रके कहलानेवाले भक्तो ! जरा शोचो तौ सही कि—अकलंक, समंतमद्रादि महात्माओंकी आत्माएं आज तुम्हें क्या कहती होंगी, क्या इसी भरोसे पर उन्होंने इतना श्रम किया था ? क्या तालोंके अन्दर कैद कर देने के लिये उन्होंने अटूट परिश्रम किया था ? नहीं नहीं, उन्हें विश्वास था, वे समझते थे कि इन ग्रंथोंके द्वारा आत्मक-व्यापका मार्ग खुला रहेगा और जिनधर्मकी सर्वत्र प्रभावना होती रहैगी । उन्हें भरोसा था कि आजकल जैसे न्याय और युक्ति-प्रधान कालमें संपूर्ण हिंदुस्थान और यो-रूपमें जैनधर्मकी ध्वजा फहरायगी और चहुं ओर भूमंडलपर अहिंसाधर्मका प्रकाश होगा, परंतु शोक ! आपने उनकी आशाको खाकमें मिलादिया, आपने उनके उपकारका अपकार करदिया, आपने उदार जैनधर्मको संकुचित बना दिया और केवल गिनेचुने (थोड़ेसे) नाममात्रके लोगोंका धर्म कर दिया।

नहिं समझमें आता की आप जो प्रति दोवार जिनवाणी माताको ढोक देते हो, पितर जिनवाणी माताके प्रचार और प्रका-शमें क्यों सिथिल हो रहे हो ? भक्तो ! श्रद्धा रखनेवाले सर्पूत पुत्रो ! जिनवाणी

माताकी रक्षा करना, उसका माथा ऊंचा करना, उसका आदरसत्कार करना आ-पका मुख्य कर्त्तव्य है । आपका धर्म है कि जिनवाणी माताके लिये तन मन धन को न्योछांवर करदो ! उसके लिये किसी बातमें तनिक भी संकोच न करो । आपकी भक्ति इसीमें है । आपका ढोकदेना तभी सफल है और तभी पुण्यका बंध करनेवाला होगा कि जब आप इस बातका प्रण कर लेंगे कि चाहे कुछ हो हम इतना रुपया जिनवाणी माताके उद्धारके लिये अवश्य ही व्यय करेंगे । यह आपका सौभाग्य है कि—चिरपरिचित बालग्रन्थचारी निःस्वार्थ परो-पकारी अटूट परिश्रमी श्रीमान् पंडित पद्मा-लालजी वाकलीवाल जिन्होंने अपनी स-माम उमर जिनवाणी माताके प्रचारमें ही व्यय की, संस्कृतपुरी काशीमें 'जैनसिद्धांत-प्रकाशिनी संस्था स्थापित की है और उसके द्वारा तत्त्वार्थ राजवार्त्तिक, आदि अनेक प्राचीन ग्रंथोंको बड़ी शुद्धता और सुंदरतासे प्रकाशित किया है, आगे करनेका विचार रखते हैं । परंतु हमे आँखोंमें आंसू भर कहना पड़ता है कि यद्यपि राजवार्त्तिकजी जैसे महान् ग्रंथोंका प्रकाश किया तथापि आपको रुपये के अभावसे कार्यमें हानि उठानी पड़ी और पड़ रही है । आज हमारे सामने आपकी संस्थाकी रि-पोर्ट रखी है जिसके देखनेसे ज्ञात होता है कि १३ लाख जैनजातिमें दो वर्षतक

अनेक लेख, नोटिस और विज्ञापन निकालनेपर भी आपकी सनातन जैनग्रंथमाला के केवल ४२ ग्राहक हैं। साल भर के १२ अंकों की (जिसमें १००० प्र्यों के बड़े आकार के चारों ओर सुंदर टाइप के मोटे ५० पौंड कागज में छपे हुये ग्रंथों की) न्योछावर केवल १० रुपया है। गत बारह अंकों में राजचार्जिक, आसपरीक्षा, पत्रपरीक्षा, समयप्रामृत, आसमीमांसा, जैनप्रक्रिया, शङ्खोर्णवचंद्रिका आदि कई महान् ग्रंथ संटीक हैं—इन ग्रंथों की लिखाई—(१००) रुपयों से भी कहीं ज्यादा है परंतु इतने पर भी ग्राहकों की संख्या केवल ४२ देखकर निराशा होजाती है और वह निरासा किसी हद तक ठीक भी है। आखिर कहां तक आशा रखी जाय ? हमे भय है और पंडितजी भी लिखते हैं कि ४२ ग्राहकों के (४२०) सालाना से काम चलना असंभव है। हमे आशा थी कि इस संस्था से जिनवाणी माताका उद्धार होगा और महर्षियों के प्राचीन ग्रंथों के प्रकाश से जैनधर्मका एकपकार भूमंडल में प्रकाश होगा। परंतु अब इस संस्था के दृष्टने कुछ भी देर नहीं है इसे दृष्टी ही समझो। इस दशामें हम कहेंगे कि इसका पाप आपको लगेगा। आप जिनवाणी माता के भक्त नहीं किंतु उसके शत्रु और द्वेषी हैं। नहीं तो साल भर में (१०) रुपये खर्च करना कौन बड़ी बात है? क्या आप वां॥—)

आने महीने भी जिनवाणी माता के लिये नहीं दे सकते? क्या जैन समाज के बड़े सेठ जो हजारों और लाखों के दान करते हैं इस ओर ध्यान न देंगे? क्या केवल नाम के लिये ही सब काम करेंगे? इस काम में क्या नाम नहीं है? एक २ ग्रंथ एक एक सेठ बात की बात में प्रकाशित कर सकते हैं बल्कि ऐसी कई कई संस्थाओं एक एक सेठ चला सकते हैं।

इसमें संदेह नहीं कि सनातन जैनग्रंथमाला में संस्कृत के ही ग्रंथ प्रकाशित होते हैं और इससे सर्व साधारण को लाभ नहीं पहुंचता, परंतु यदि यही विचार किया जाय तो फिर संस्कृत ग्रंथों का जिन पर तमाम जैनधर्मका अस्तित्व निर्भर है कुछ दिन में लोप ही हो जायगा, फिर आप कहाँ किसी बात का प्रमाण दे सकेंगे और क्या अपना आधार रख सकेंगे? जैनधर्म की स्थिति इनही ग्रंथों पर है। इनके अभाव से जैनधर्म का ही अभाव है अतएव यह विचार करके कि जिनधर्म की स्थिति के लिये इनका प्रकाशित होना अत्यावश्यक है। इनके खरीददार तुरंत बन जाना चाहिये। और ग्रंथों को अपने यहां के जैन तथा अजैन पंडितों को दिखलाना चाहिये अथवा मंदिरों में रख देना चाहिये अथवा स्थानीय पुस्तकालयों व लाइब्रेरियों में भेंट कर देना चाहिये अथवा अपने पास अपने तथा अपने पुत्र पौत्रादिके लाभार्थ संग्रह करके रखना चाहिये।

इंग्लैंड आदि देशोंमें जब कोई पुस्तक प्रकाशित होता है तो वहाँके लोग उसे अधिकतर इस भावसे खरीद लेते हैं कि हमारा केवल १) या ॥) लगेगा परंतु लिखनेवाले छपानेवालेकी लाखों कापियें विक जानेसे उन्हें लाभ रहेगा और वे अच्छे २ ग्रंथ प्रकाशित कर सकेंगे जिनसे देशको बड़ा लाभ पहुंचेगा, साहित्य बढ़ेगा और धन बढ़ेगा । यही विचार इस समय आपको भी करना चाहिये । आप यदि १०) ल० खर्च करेंगे तो आप कुछ गरीब न हो जायेंगे । परंतु वहां दोसौ चारसौ ग्राहक हो जानेसे काम बराबर चलता रहेगा और बड़े २ ग्रंथ प्रकाशित होते रहेंगे ।

सेटोसे, धनी और उदार महाशयोंसे प्रार्थना हैं कि आप कमसे कम १०० रुपये वार्षिक देकर पंद्रह पंद्रह प्रतियोंके ग्राहक होजाइये । आपको १००) रुपये देनेपर १५०) के ग्रंथ मिलेंगे । आपको चाहिये कि आप इन प्रतियोंको अजैन विद्वानोंको दिखावें तथा मंदिरों वा पाब्लिक पुस्तकालयोंमें रख दें ।

हमे आशा है और पूर्ण भरोसा है कि हमारे पाठकगण इस ओर अवश्य ही ध्यान देंगे और इस प्रार्थना को पढ़ते ही साधारण हैसियतवाले भाई तो १०) रुपये भेजकर मय पिछले १२ अंक पं. पत्राला-लजी मंत्री, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशनी

संस्था, काशीसे मगालेवें तथा आर्गे-के लिये अपना नाम ग्राहकोंकी श्रेणिमें लिखवादेवें तथा सेठ और धनी महाशय १००) रुपये भेजकर पिछले १२ अंकोंकी पंद्रह प्रति मगालेवें । हम समझते हैं कि अब सौ दोसौ ग्राहक अवश्य बनजावेंगे और पंडितजी भी अपने कार्य में निराश न होकर ग्रंथप्रकाश करनेमें तत्पर हो जावेंगे ।

पाठको तथा धनाढ्य महाशयो ! हम एकवार फिर जोरसे कहदेते हैं कि यदि हमारे इतने चिह्णानेपर भी आप महानुभावोंने ग्राहकश्रेणीमें अपना नाम न लिखाया और एक एक ग्रंथ अपनी अपनी तरफसे छपनेको सहायता न भेजी तो समझलीजिये कि आपको भाक्ति जिनवाणी मातामें नाम और दिखलावेकी है । यदि यही हाल रहा तो एक दिन वह आयगा कि—जब ऋषिप्रणीत ग्रंथोंका अभाव ही हो जायगा ! और आपकी टोक देना केवल आलमारियोंके तत्त्वोंकीही रह जायगी । याद रखिये कि यह प्रश्न जीवनमरणका है, साधारण नहीं ।

जिनवाणी माताका सेवक,

दयाचंद्र गोयलीय—छखनऊ।

पाठशाळा स्थपाठः—अत्रे नवापराभा
महापद ७ने दीने दशादुमड आध्यात्म प्रयासधी
पाठशाळाणी स्थापना यद्य छे अने यादु
अयं माटे आशरे ३१. ५००)–५००) अरावाया
नखु आर दर्पना अर्थनी सगवड यद्य छे तेम
आशरे २० विद्यार्थी लाभ ले छे.

ભાવનગરમાં ધર્મશાળા—શેઠ ગુલા-
ચંદ અમરજી વાંગડીયાના 'સ્વર્ગવાસી' પુત્રો
શેઠ અમેચંદ તથા શેઠ મૂળચંદના સ્મરણથી
ભાવનગરમાં રૂ. ૩૦૦૦૦) ની સખાતથી
રેશનની પાસે એક 'ગુલાબખાગ' નામે
જૈન ધર્મશાળા માંગશર ૧૬ ૧૦ને દીને
ખુલ્લી મેજાણ છે, જેમાં આશરે ૨૦૦ ચા-
ત્રાણુઓનો સમાવેશ થઈ શકે તેમ છે તેમજ
દિગંધર શ્વેતાંબરી સર્વ જૈનોને ઉત્તરવાની
ગોઠવણુ થઈ છે.

સુરતમાં શોકજનક મૃત્યુ અને
રૂ. ૨૦૦૦) નું દાન—અત્રે શા. ડાહ્યાભાઈ
રીખવદાસના પુત્ર અને અમારા બંનેવી
શા છગનલાલ ડાહ્યાભાઈ ચાર પાંચ
માસની બિમારીમાં આશરે ૪૦ વર્ષની વયે
માર્ગ ૧૧ ને દીને મૃત્યુ પામવાથી અમારી
બહેન મણીબહેનને માત્ર ૨૫ વર્ષની વયે
વેધવ્યદશા પ્રાપ્ત થઈ છે! એમના સ્મરણથી
એમના પિતાથી તરફથી રૂ. ૨૦૦૦) ધર્મકાર્યો
માટે કાઢવામાં આવ્યા છે. આપણે ધૃષ્ટીથી
૬ આ રકમનો ઉપયોગ સ્વસ્થ વિદ્યાદાન
અને શાસ્ત્રદાન માટે કરવામાં આવે.

વિમ્બપ્રતિષ્ઠોત્સવ ઓર અધિવેશન:-
ચંદનનગરમાં દ્વિ. વૈશાખ માસમાં વડે સમા-
રોહકેસાથે વિમ્બપ્રતિષ્ઠા દોનેવાલી છે,
જિસ સમય માલવા દિ. જૈન પ્રાંતિક સમા-
કા નૈમિત્તિક અધિવેશન કરાનેકા નિમંત્રણ
મી-મેજા ગયા છે.

ભટ્ટારક સુરેન્દ્રકીર્તિ વસો, ઉડેળા,
ત્રાજ, ત્રાજુજી, લીંબાસી, દેવશી વગેરે સ્થળે
બ્રમણુ કરી દાસ માતાવાડમાં નિવાસ કરી
રહેલા છે અને ધર્મોપદેશ આપે છે એમ
અમને જણાવવામાં આવે છે.

શુલક ધયા:—ઢાવર નિવાસી ગોરે-
લાલજીના માહા સુદ ૧ ને દિને પં. ધન્ના-
લાલજી પાટનોદ્વારા શુલક પદવી ધારણ
કરી છે.

મૃત્યુકે સ્મરણાર્થ શાસ્ત્રદાન:—કા-
લકા (અંવાલા) નિવાસી હરદિયાલમલ
વનારસાદાસને અપની માતૃશ્રી કે સ્મરણાર્થ
રૂ. ૧૨૫) નિકાલે છે, જિસમેંસે રૂ. ૨૫)
'દિગંધર જૈન' દ્વારા શાસ્ત્રદાન કરનેકી
સ્વીકારતા મેજી છે.

આવશ્યકતા:—વઢવાની ક્ષેત્ર કે લિયે
અક પુજારીકી આવશ્યકતા છે. પત્રવ્યવ-
હારકા પતા-ગાવૂ દેવીસહાય સ્ટેટ અકાઉ-
ન્ટેન્ટ, વઢવાળી (ઈન્દોર)

જૈન વિધિસે લગ્ન ઓર સમા:—ઘોરં-
ગાવાદમેં શ્રીયુત પાંડુરંગ સેતવાલ કે પુત્ર-
કા લગ્ન ગત માસમેં જૈન વિધિસે હુઆ ઓર
અક સમા વૈધ મુરલીધરજી કે સમાપતિ-
ત્વમેં કી ગઈ, જિસમેં હરઅક લગ્ન જૈન વિ-
વિધિસે કરનેકા ઓર જૈનપાઠશાલા સ્કોલને-
કા પ્રતાવ હુઆ છે ઓર કુરીતિ નિવાર-
ણકી પુસ્તકેં વાંટી ગઈ થી.

યજ્ઞોપવિત્ સંસ્કાર:—મીલોડામાં માહા
સુદ ૨ ને દિને ૧૦ માર્ગોએ મહારક
વિજયકીર્તિ અને ઉપાધ્યાય વાસુદેવ દ્વારા
વિધિપૂર્વક યજ્ઞોપવિત્ ધારણ કર્યું છે.
ગુજરાતના માર્ગોએ આનું અનુકરણ કરવું
જોઈએ.

અહિક્ષેત્રકા મેલા:—અતિશય ક્ષેત્ર શ્રી અહિક્ષેત્રમેં ચૈત્ર વદી ૮ સે ૧૨ તક વાર્ષિક મેલા રથોત્સવપૂર્વક હોગા જિસમેં પાંચ દિન તક પૂજન, શાસ્ત્રસમા, વ્યાખ્યાનાદિ હોંગે । યહ તીર્થ બેરલી જિલેમેં આમલે ઔર ચન્દૌસી સ્ટેશનસે કરીબ ૨-૩ કોસકે ફાસિલેપર હૈ ।

વિવાહોત્સવ પર રૂ. ૩૧૦૦) કા દાન:— કલકત્તા નિવાસી શ્રીયુત સેઠ સેદમલજી દયાચન્દ્ર ફાર્મકે માલિક સેઠ દયાચન્દ્રનીને અપને પુત્ર મહાવીરપ્રસાદકે વિવાહોપલક્ષમેં ફાલ્ગુન વદિ ૧ કો રૂ. ૩૧૦૦) કા નિમ્નલિખિત સંસ્થાઓકો દાન દિયા હૈ.— (૧૦૧) જૈન મંદિર કલકત્તા, (૧૦૧) જૈનધર્મ પ્ર. પાઠશાલા કલકત્તા, (૬૦૦) મલસીસરકા સંસ્થાઓમેં, (૧૦૦) જૈન સિદ્ધાંતભવન આરા, (૨૦૦) મારવાડી સહાયક સંમીતિ—કલકત્તા, (૧૦૦) વિ. સરસ્વતી વિદ્યાલય કલકત્તા, (૧૧૧) પિંજરાપોલ ઔર ગૌશાલા કલકત્તા, (૧૦૦) સ્વા. મહાવિદ્યાલય બનારસ, (૧૦૦) જૈન સિદ્ધાંતવિદ્યાલય મુરૈના, (૧૦૦) શ્રી રૂપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ હસ્તીનાપુર, (૧૦૦) શ્રાવિકાશ્રમ બંમ્બઈ; (૧૦૦) મહાવિદ્યાલય મથુરા, (૫૦) જૈનઅનાથાશ્રમ દેહલી, (૧૦૦) રુપિકુલ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ હરિદ્વાર, (૧૦૦) આતુરાશ્રમ કલકત્તા ઔર (૧૧૭) અન્ય ફુટકરકમેં । ક્યાં અન્ય શ્રીમાન મી. શેઠજીકા અનુકરણ કરોંગે:

સ્કોલરશીપ ફંડની જરૂર:—ચેરોલ-વાલા ગાંધી ત્રીકમલાલ કાલીદાસ એક લેખદ્વારા જળાવેછે કે ઓરાણ પ્રાંતિજના દશાહુમડ માર્હોમાં કેલવળીના પ્રચાર માટે એક સ્કોલરશીપફંડ ઓલવાની આવશ્યકતા છે અને એ વાવત પ્રાંતિક હિતવર્ધક સમાજે કોશીશ કરવી જોઈએ વગેરે.

વિદ્વાનોસે પ્રશ્ન:— મક્કામરકથામેં ઋદ્ધિમંત્ર ઔર મંત્ર એસે દો પ્રકારકે મંત્ર વતાયે ગયે હૈં તો ઈસ દોનોકા અર્થ ક્યા હૈં ઔર દોનોમેં ભેદ ક્યા હૈં યહ કોઈ વિદ્વાન પંડિત પ્રકટ કરોંગે?

માલવા પ્રાં. સમા શુદ્ધ ઔપચાલ્ય— કો ગત માસમેં (૮૪૧) કી સહાયતા મિલી હૈ।

ઓરાણ, પ્રાંતિજમાં સુધારાની ચળવળ:—ઓરાણ સંભાના તંથા ૪૨ ગામના દેશાક દશા હુમડ ભાઇઓ ઓરાણમાં પોસ વદ ૩ ઉપર એકત્ર થયા હતા અને પ્રાંતિ-સુધારા માટેની ૧૧ ડહમે તૈયાર કરી તે માટે સમસ્ત ગોળની સંમતિ મંગાવી છે. વળી આ પ્રસંગે એક સભા થઇ હતી જેમાં પાં દશાના વગેરે માટે રૂ. ૨૫૦)ની ટીપ થઈ હતી, જેમાં રૂ. ૩૫) રેવન્યુંદ ખીમચંદ પાટનકુવા, રૂ. ૨૫) છવરાજ ખુશાલ બાલી-રણા, રૂ. ૧૫) રામચંદ પરમચંદ બાલીસ-ણાણા, રૂ. ૧૦) હગનશાલ બહેચર ખાનપુ રવળાના તેમજ ખીલ પરચુરણ રકમે છથી એક રૂપ્યા સુધીની હતી. આ સંભામાં અનેક કુરિવાને પરવાલી બેઠેલા છે, જેથી આ વિભાગના ભાઇઓ કેળવણીમાં ધણાજ પછાત છે માટે આખા ગોળે એકત્ર થઈ પોતાની સંભાની ઉત્તતિ થાય તેવાં પગલાં એકસ'પે ભરવાની જરૂર છે.

जैन स्पोर्टिक्लव काशीका द्वितीय वार्षिकोत्सव गत दिसम्बर मासमें बाबू दयाचंद्र गोयलीय जैन बी. ए. के सभापतित्वमें हुआ था, जिसमें रिपोर्ट, पारितोषिक-वितरण आदि होनेके अतिरिक्त समापति, ब्र. शीतलप्रसादजी, पं. दीपचंदजी और विद्यार्थीओंके अनेक व्याख्यान हुए थे और काशीमें एक सार्वजनिक पुस्तकालय क्लबकी ओर से खोलनेका निश्चय हुआ (जिसकी स्थापना चैत्र शुक्ल १३ को होनेवाली है।) और आगामी वर्षके लिये विद्यार्थीओंको उत्तेजनार्थ अनेक पारितोषिक देनेकी स्वीकारता प्रकट हुई थी।

आळंदमां अनुकरणीय अवसान-आळंदमां शेठ माणकचंद मोतीचंदनी पुत्री सोनुव्हेन मात्र १७ वर्षनी वय केटलाक मास मांदगी भोगवी गत अश्विन मासमां परलोकयासी थई हती, जेना मरणनी जाणवालायक हकीकत ए बहार आवी छे के आ व्हेने धर्मज्ञान साहँ प्राप्त कथुं हसुं, जेथी मृत्यु अगाउ पांच दीवसथी संसारने असार जाणी कुटुंब उर्परनो ममत्व छोडी दई बार भावना, मृत्यु महोत्सव वगेरेनो पाठ ध्यानपूर्वक सामंजस्य हती, तेम पोता पाछळ रडवा कूटवानो रिवाज बंध करी बेसणामां दस दिवस सुधी शास्त्र वंचावी धर्मोपदेश करवा बिपे अत्यंत अग्रहपूर्वक सूचना करी हती जे

एना पिताए पाळी हती, तेम मृत्युना आठ दिवस अगाउ कर्मदहन, रविनत, सुगंधदशमी, सप्तरुषी उद्यापन वगेरे उद्यापनो धर्मध्यानपूर्वक कराव्यां हतां. वळी आ व्हेननी पाछळ तेमना ससरा शेठ गुलाबचंद रेवचंद गुंमोटीवाळाए रु. ५००) अने पिता शेठ माणकचंद रु. १००) काढेला छे, जेमांथी शास्त्रदान नाटे जो सारी रकम आपवामां आवे, तो सोनुव्हेननो प्रथमनो अने अंत समयनो एवा वे चित्तो जे अमोने प्राप्त थया छे ते सहित एक धार्मिक पुस्तक भेट तरीके प्रकट करवानी अमारी आकांक्षा छे.

पायागढने भेणो-सिद्धक्षेत्र थी पायागढमां भादा सुद १३-१४ पर राधेता मुग्ध भेणो बाराथो हतो, जे प्रसंगे जे तार्थनी भेनेशंग कभीटीनी वार्षिक भेटक यथ हती जेमां ८ भेभरे हाजर हता अने प्रबंधने सयता लुहा लुहा करावे थया हता, जेमांता मुग्ध नीचे मुग्ध हता-मुंभाधना नामदार गवर्नर पायागढ पधारे तपारे मान आपवा भाटे रु. २००) थी ३००) नी भेलुरी, दानवीर शेठ भाखेक्यहथनी जग्याये दानवीर शेठ दुकभयहथनी भेभर तरीके निमंथुक, यापानेरना तथ भुक्तानो अने जमीनेने सुशिक्षित करवा संरंकर तरईथी इंसर पाइ. वामां आवेवी छेवाथी ते भाटे दीप करावी अर्थ करवा वगेरे.

अतिशय क्षेत्र श्री बीनाजीमां पौष मासमां भरायला वार्षिक भेळामां २०००नी संख्या एकठी थई हती अने बीना-बारहा जैनधर्मप्रचारिणी समानी बीजी वेठक प्रण.

દિવસ સુધી થઈ અનેક વ્યારુનાનો થઈ જ્ઞાતિ અને ધર્મસુધારાના અનેક ઠરાવો થયા હતા

પાંચ નવીન વ્રહ્મચારી:—કુંડલપુરમાં સ્થપાયલા ઉદાસીન આશ્રમ તરફથી વ્ર. પં. ગણેશલાલજી અને વ્ર. ગજાધરપ્રસાદ-જીના ઋમણથી માર્ગેશીર્ષ માસમાં આશરે ૨૫ ગામોમાં ધર્મોપદેશ અપાયો હતો તથા રૂ. ૩૦૦૦) ઉદાસીનાશ્રમમાં ભરાયા હતા તેમજ પાંચ મહાશયોએ સંસાર, દેહ અને મો-ગનો ત્યાગ કરી વ્ર. ગોકલપ્રસાદજી દ્વારા શ્રી નયનાગીરીજીમાં સુદ ૧૪ ને દિને વ્રહ્મચર્ય પ્રતિમાની દિક્ષા લીધી હતી જેમનાં નામો નીચે મુજબ છે;—

૧ કમલાપ્રસાદજી પરવાર (મહેવા, વર્ષ ૩૮), ૨ ક્ષમાધરજી (નિવાંર, વર્ષ ૫૫), ૩ જિનેશ્વરદાસજી (વકસ્યાદા, વર્ષ ૩૯), ૪ બંશીધરજી (ચૌપરા, વર્ષ ૨૫), અને ૫ સુસ્તાનંદજી (કોટ વંડાત વર્ષ ૫૦) વઢી આમાના ચારે તો રૂ. ૨૨૩૮) ઉદાસીનાશ્રમને મેટ આપી દીધા છે.

શિસ્તરજી કેસ ચલાવનારાની ફેરવડ-હી:—શ્રી સમેદશિસ્તરજીના પઢાઢનો પટો ફરી આપવાનો જે દાવો શ્રીમાન શેઠ પર-મેથીદાસજી અને વાઘૂ ધનુલાલજી સોલીસી-ટરના નામથી માંડવામાં આવેલો છે, ૧૧૧ એ બન્ને શેઠોનો વિયોગ થઈ જવાથી હવે ભારત ૦ દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર ક. તરફથી એ કેસ ચલાવવા-ને દાનવીર શેઠ હુકમચંદજી, રા. વ. શેઠ ક-લ્યાણમલજી, લાલા જંઢપ્રસાદજી સહારનપુર, સાહ જુગમંદરદાસજી નજીવાવાદ, વાઘૂ કંછેદીલાલજી જંબેલપુર, લાલા પ્રમુદયાલજી

મુંવાઈ, રા. વા. પં. શેઠ મેવારામજી જુર્જા, વાઘૂ હેદીલાલજી કલકત્તા અને શ્રીમાન શેઠ હરસુખદાસજી હજારીવાગ આ ૯ મહાશયોને નીમવામાં આવ્યા છે. આ મહાભારત કેસનો ક્યારે નિકાલ આવશે તે કંઈ કઢી શકાતું નથી.

મદદ મઢી:— હસ્તીનાપુરના રુપમ-વ્રહ્મચર્યાશ્રમને ઢિસેંબર માસમાં રૂ. ૬૮૨૧= ની મદદ મઢી હતી.

રાયસાહવ ધયા:— નવીન વર્ષની જુ-શીમાં સંડવા નિવાસી શેઠ ચંપાલાલસા ચોદરુસા ઑ. મેજીસ્ટ્રેટને રાયસાહવની પદવી મઢી છે.

“શેઠ માણેકચંદ દિ. જૈન ગ્રન્થમાઢા”- ની સ્થાપના:— દાનવીર શેઠ માણેકચંદજી ના સ્મરણાર્થે જે સ્મારકફંડ મુંવાઈમાં જોલાયલું તેમાં આશરે રૂ. ૪૦૦૦) ભરાયા છે તેની વ્યવસ્થા કરવાને ‘એક’ મીટીંગ મુંવાઈમાં થઈ હતી જેમાં એ ફંડમાંથી “શેઠ માણેકચંદ દિ. જૈન ગ્રન્થમાઢા” ના નામથી સંસ્કૃત-પ્રાકૃત જૈનગ્રંથો પ્રકટ કરવાનો ઠરાવ થયો છે અને તેના મંત્રી પં. નાથુરામ પ્રેમીને નીમવામાં આવ્યા છે જેમણે એ કામ ઉપાડી લીધું છે અને ટૂંક સમયમાં એમાંથી એક ને સંસ્કૃત ગ્રંથો પ્રકટ કરનાર છે. વઢી આ ફંડ હી. ગુ. જૈન ચોઢાંગની ઢૂસ્ટ કમીટીને સ્વાધિન થયું છે અને વ્યવસ્થા માટે ૧૧ મેમ્બરો-ની નિમણુંક થઈ છે, જેમણે હવે સ્વટપટ ફરી આ ફંડને વધારીને કંઈ નહિ તો દશ હજાર રૂપ્યા સુધીનું તો ફરવું જોઈએ.

જૈન જીવન અથવા

દૈવી જીવન.

(મધ્ય અંકથી માલુ.)

આત્માને સમભાવમાં રાખવાનો મહાવરો
પાડવા માટે ૪૮ સ્ત્રીની-
પોષધ, ૮૦ 'સામાયિક' કર-
વાના રીવાજવાળા

મનુષ્યને તદ્દમાં ૨૫ પડવાથી એ રસ્તે આગળ
વધવાની તહેને મુશ્કેલી થાય એ સ્વાભાવિક જ
છે. એવા માટે 'પોષધ' વ્રત' પોષકમાં
આવું છે; કારણ કે આત્મભાવને પોષનાર
આ મન છે. જે જડ પદાર્થો આત્માને મુઝરી
નામે છે તે જડ પદાર્થો જેવા કે આદારના
પદાર્થો, ભોગના પદાર્થો, શુશ્રૂષાના પદાર્થો અને
પાપવ્યાપાર તથા વિભાવજન્ય વૃત્તિઓથી
દૂર રહેવાનો નિશ્ચય કરી એક અહોરાત્રિ
આત્મચિન્તનમાં જ લાગ્યા રહેવું એનું નામ
'પોષધ' વ્રત છે. એ વ્રતમાં દાખલ થનારે
એક નિર્દોષ જગા પસંદ કરીને તદ્દમાં ૨૪
અને માત્ર એકદવા-પાથરવામાં જરૂર જોઈએ
તેટલાંજ વસ્ત્ર લઈ જર્વા. ૨૪ કલાક સુધી
કાંઈ ખાવું-પીવું નહિ. શરીરની શુશ્રૂષા
કરવી નહિ, માત્ર એક સાદું કપડું પહેરી
એક એકલું, સ્ત્રી આદિનો ત્યાગ માત્ર શરીરથી જ
નહિ, પણ મનથી પણ કરવો અને શરીરના
જન્યતા-અન્યતા કાંઈ છવને નુકસાન ન થઈ
એસે એવી 'યતના'—કાળજી રાખવી એટલે કે
પોષાવું જડ શરીર આત્માથી જુદાજ પદાર્થ
છે એવો ખ્યાલ મગજમાં આવવા દેવા માટે
પ્રાથમિક તૈયારીઓ તરીકે આ બધું કરવું
અને ત્યાર પછી તે ૨૪ કલાકના વખતમાં
જાન-ખાનમાં મુશ્યુજનનું, યતના અથવા

પ્રમાદરહીતપણું (નિરંતર જાગૃતિ)
તો આ વ્રતમાં મુખ્ય ભાગ ભજવે છે.
દરેક બોલ બોલતી વખતે, દરેક ચિંતાર કરતી
વખતે, દરેક પગલું ભરતી. વખતે, હાથ કે
શરીરના કાંઈપણ અંગને જરા પણ ગતિમાન
કરતી વખતે, ચલા—કાળજી રાખવાની છે,
સાવધાનતા રાખવાની છે, જાગૃતાવસ્થાનો
મહાવરો કરવાનો છે. 'હું'ને તદ્દન વિસારી
દઈને સર્વ છવને અમયદાન આપવાનું લક્ષમાં
રાખવાનું છે, જડ શરીરને 'ભૂખ્યું' રાખીને
આત્માને વિવિધ ભાવનાઓ વડે પોષવાનું
કામ કર્યો 'કરવાનું' છે; આદારનો, વ્યાપારનો
કે કાંઈ પણ એવી જાતનો વિચાર; મનમાં
આવે કે તુરત તહેની જગાએ જમરજમર
તપશ્ચર્યા કરનાર મહાવીરનો, સર્વાવ્યાપારહીત
સિદ્ધનો અને એવા એવાઓનો વિચાર કરવો,
કે જેથી મનનો ચીજા સહેલાઈથી બદલાઈ
જશે.

આદાર, અંગસંકાર, અલ્પહાસેવન
અને પાપવ્યાપાર એ ચારનો ત્યાગ કરીને,
આત્માને પોષવાને અથવા પ્રબળ કરવાને
શક્તિમાન એવી ભાવનાઓમાં ૨૪ કલાક
શુભરતા એનું નામ 'પોષધ' વ્રત છે અને
તે મુક્તિદાતા છે. જેઓ 'સાધુ' વ્રત અંગી-
કાર કરવાની ઉતાવળ કરેછે તદ્દસને મહારી
નમ્ર અરજ છે કે પ્રથમ અનર્થ-દંડ-વિરમણ
વ્રત બંધાવર શિખો અને અમલમાં મુકા;
પછી 'સામાયિક' ખરા રૂપમાં કરતાં શિખો;
પછી ઉપર ખતાવ્યા પ્રમાણે મહીતામાં ચાર
પોષધ કરવાની ટેવ પાડો અને જો એવી
રીતના પોષધમાં તદ્દમારો આત્મા આનંદ
અનુભવના લાગે તો—એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત
થાય તોજ પછી દીક્ષા લેવા તૈયાર થજો.

+ શુશ્રૂષ = Service, attendance,
obedience, reverence સેવા, ખીદમત,
તાબેદારી, બહુમાન.

ત્યાં સુધી આ પ્રયોગો ફરી ફરીને અજમાવજો અને પોપધ વ્રતથી આત્માને સ્વાભાવિક રીતેજ આનંદ ઉપજવા લાગે તે વાર પછીજ દીક્ષા લેજો. નહિ તો જૂન વગરનું ખાવું ઉસડે અપચો કરશે.

‘પ્રતિક્રમણ સૂત્ર’ એ એક ‘વિષ્ટ’ છે-
‘યાદી’ છે-કેટલી જા-
પ્રતિક્રમણ. તનાદોષો યથા સંભ-
વિત છે એ સૂચવનારું

એક ‘પત્રક’ છે. માણસ તે દરેક દોષો રોજ કરતો નથી પરંતુ સપજા દોષોનું ‘વિષ્ટ’ સાંજે વાંદ કરી જવાથી ત્હેમારો જે કાંઈ દોષ પોતાથી તે દિવસે યથા ગયો હોય તે દેણનું નામ બોલવામાં આવતાંજ તે પત્રકે છે -તે પાંઠ આગળ થોભે છે-મનમાં બજાવે કરે છે અને નિર્દોષ દેવ-ગુરુને પોતાની સમક્ષ કદાપી એ દોષ યથા જવા માટે ક્ષમા માઢી ફરી એ દોષ ન થયા પામે એવી સાવધાની રાખવાનો નિશ્ચય આપે છે. પ્રતિક્રમણ કરતાં પહેલાં સીમંધરસ્વામીની આજ્ઞા મંગલ છે તેનું કારણ કાંઈ એ નથી કે તે સ્વામી કોઇને રગ આપતા હશે અને કોઇને નહિ પણ આપતા હોય ! એમ નહિ પરંતુ પવિત્ર અને પ્રજ્ઞ એવા શ્રી સીમંધર પરમેશ્વરને પોતાની સમક્ષ ક્રમવાથી, જે દોષો માટે તે પ્રતિક્રમણ દ્વારા પચાત્તાપ કરે છે તે દોષો ફરી ન કરવાની સંભાળ રાખવાના નિશ્ચયમાં ત્હેને યુષ્ટિ મળે છે.

કોર્ટમાં અપરાધી તપસીજનાં ફોર્મ (ફારમ-પત્રક) હાપેલાં તૈયાર રખાય છે. કોઈ કારકુન તે ફોર્મના આસન પુર્વાં સિવાય અગર જેમતેમ પુરીને મેંચરડે પાસે સહી કરાવતા જશે તો શું

મેંચરડે તે કણુક રાખશે ? શું તે ફોર્મ પર તે સહી આપશે ? કદી નહિ.

વિદ્યાર્થીઓની રોજબરોજમાં જૂદાજૂદા વિષયો અને દોકડાની સંખ્યા બતાવાનારાં આસન હોય છે. તે આસન પુર્વાં સિવાય અગર ઇતિહાસના દોકડા જૂગોળના ખાનામાં અને જૂગોળના ઇતિહાસના ખાનામાં નોંધવાથી શું કોઈ વિદ્યાર્થીને નંબર મ્હકાવવામાં આવશે કે ? કદી નહિ.

પ્રતિક્રમણ સૂત્રમાં જૂદા જૂદા દોષોની યાદી આપેલી છે. તે એક ‘રોજબરોજ’ છે અથવા તો ‘અપરાધની તપસીજનાં ફોર્મ’ છે. તે ખાલી વાંચી જવાથી તે પરમાત્માની કોર્ટમાં-મહાપિતાની નિરાજમાં કદી ‘પાસ’ થઈ શકશે નહિ.

કોર્ટના કક્ષાકોં ગુજરાતીમાં ભરવાનું ફોર્મ સુરોષીઅન કારકુન ભરી શકે નહિ, તેમ માગધીમાં લખેલા પ્રતિક્રમણના પાંઠમાં નોંધાવેલા દોષો તે ભાવાનું મુદ્દસ જણપણું ન હોય એવા માણસથી રહમજી સકાય નહિ; અને પોતે જે પાંઠ બોલે છે ત્હેમાં કયા કયા દોષોની યાદી આવે છે તે રહમજીય નહિ તો તેવી જાતના જે દોષો તે દિવસે પોતાથી યથા હોય તે દોષો તે ખાલી પત્રકમાં નેરંદી સકાયજ કેવી રીતે ? અર્થાત્ તે દોષો માટે પચાત્તાપ કરવાનું બની શકેજ નહિ.

પાપો વાદ કરવાથી શું સાર્યક થાય છે ? એકાંતમાં—આત્મસાક્ષીએ પાપો વાદ કરવાથી તે પાપો માટે ખેદ ઉત્પન્ન થાય છે. એક તરફ પોતાની હમણાંની નિર્મળતા અને બીજી તરફ પાપ કર્મ કરાવનારા થોડા ક્ષણ પહેલાંના પોતાના માટે અધ્ધવસાય એ બેની સરખામણી કરવાની સ્વાભાવિક ઇચ્છા ત્હેને યથા આવે છે. એ બે વચ્ચે આવેલા આસમાન

*સીમાઓને ધારણ કરનાર તે ‘સીમંધર’

One who holds all the boundaries.
the Soul who is God.

જમીન જેટલો તફાવત શાથી-શા કારણથી
-શા પદાર્થથી થયો તે વિચારવા તે લાગી પડે
છે. પાપ કરવાની ઇચ્છા કેવી રીતે ઉત્પન્ન
થય, તે પાપ કેવી રીતે કરવામાં આવ્યું, તે
પાપ કૃત્યનું પરિણામ શું આવ્યું, પોતાને બાજુ
લાભ કે ગેરલાભ કેટલો થયો, બીજાઓને
પોતાના તે કૃત્યથી બાજુ લાભ કે ગેરલાભ
કેટલો થયો, આ બધા વિચારો પર તે ઉતરી
પડે છે; અને એ સમુદ્રમાં કુત્રકી મારનારો
માથુસ જરૂર કાંઈ નહિ ને કાંઈ કિમતી
અવેરાત જરૂર મેળવે છે.

પ્રતિક્રમણથી કાંઈ પણ લાભ હોય તો
તે આવી રીતેજ છે; નહિ કે દોષોની યાદી
બોલી જવાથી અગર આપણી વતી બીજો કાંઈ
બોલી જાય તેથી આપણાં પાપોની માફી મળી
જતી હોય! માફી આપવાની સત્તા પરમેશ્વરને
નથી. જેમ તે શિક્ષા કરતો નથી તેમજ
માફી પણ કરતો નથી. તે કાંઈના કામમાં
વચ્ચે આવતોજ નથી. માત્ર 'દીવો' છે-'પ્રકાશ'
છે, આપણે ચોરી કરીએ તેથી ત્હોના પરમાં
નુકસાન થતું નથી કે જેથી માફી માંગવાથી
તે દયા ખાય. તે તો ઠગનાર અને ઠગનાર
સર્વને માથે 'પ્રકાશ છે';-પ્રકાશ રૂપ હોઇ,
જેઓને આંખો હોય છે તેઓ તે પ્રકાશને
પોતામાં ઉતરવા દે છે અને તે પ્રકાશને
સત્યાસત્ય જોઇ શકે છે. સિવાય પ્રભુ બીજું
કાંઈ કરતોજ નથી. દેવતામાં હાય નાખનારે
દાહનુંજ જોઇએ; દેવતાની માફી માગવાથી
દાસેથી જગાએ આરામ નહિજ યાય!

પ્રતિક્રમણ શાસ્ત્રમાં આપણી સમક્ષ
દોષોની યાદી રજુ કરવામાં આવી છે તે યાદી
પરથી આપણાં પાપો યાદ કરવાનું સહેલાઈથી
બની આવે છે; અને તે પાપો કેવી જાતનાં
છે તે વિચારવાની તક મળે છે. પાપની
જાત જાણ્યા પછી ત્હોની દવા કરવી સુરમ

થઇ પડે છે. (૧) પશ્ચાત્તાપ વડે હૃદયશુદ્ધિ
અને (૨) કોઈ પણ જાતના તપ વડે હૃદયશુદ્ધિ;
એમ બે રીતે પાપમાંથી મુક્ત થવાનો પ્રયાસ
તેજ વખતે થઇ શકે છે. પ્રતિક્રમણ પછી
કાંઈ નહિ ને કાંઈ જાનતું પ્રત્યાજ્ઞાન જરૂર
લેવુંજ પડે છે એવું કારણ આ છે.

આ ઉપરથી સ્ક્રમગણે કે, પ્રતિક્રમણ
કરવાનું છે તે વિચારપૂર્વક કરવાનું છે. અને
વિચારપૂર્વક કરવા માટે એ પણ જરૂરનું
છે કે તે એકાંતમાં, પોતાની જાને અને એકા-
ન્તપૂર્વક કરવું. બીજા લપટપ બોલી જાય
અને આપણે સાંભળીએ તેથી આંતરિક
શુદ્ધિનો સંભા મૂકે તે બોલો લાગે છે.
અને પોતે કરવું તે પણ અર્થ સ્ક્રમજીને-
દરેક બોલ અંતરમાં ઉતારી ઉતારીનેજ
કરવાનું છે. હુંકમાં કહીએ તો આત્માને
નિર્મળ કરવા માટે કરાતું પ્રતિક્રમણ
આત્મભાવેજ થવું જોઇએ.

અગા આગા પછી જાન, દસન, ચરિત્ર
અને તપ એ ચાર સંબંધી યોગેના અવાદ-
વિવિધાદ્ય અર્થાત્ અતિચાર (દોષ) ચિંતનવાને
કરોમે કાઠજાળ કાપેતસર્ગ કરવામાં આવે છે.
અહીં શબ્દ 'ચિંતનના' છે. દોષો ચિંત-
નવાને-દોષો યાદ કરી કરીને ત્હોના પર વિચાર
કે મનન કરવાને માટે કાઠજાળ કરાય છે. મન-
વચન-ક્રાયાના ચઢવાયોગને રોડીને અર્થાત્
નિષ્ક્રિય બનીને આપણી સઘળી શક્તિઓ
એકાગ્ર કરી તે એકાગ્ર યજ્ઞની શક્તિઓ
વડે હૃદ અતિચારનો કાઠજાળ કરી-તે એકા-
ગ્ર શક્તિઓ વડે હૃદ જાતના અપરાધમાંનાં
થયેલા અપરાધ યાદ કરી કરી, તે અપરાધો
કેવા છે, કપ્પાંથી આવ્યા, કેવી રીતે થયા,
હું રજાદાપક થયા વગેરે ચિંતન કરવાનું છે.
મારે વત સંબંધી દોષ પ્રતિક્રમણમાં
વિચારથી બોલવાનું કારણ એ છે કે, હવે
પછી આવા અપરાધ ન થઇ જાય તેવી
કાળજી રાખી રાખાય.

વંદના વડે સર્વ શક્તિવાનની શક્તિનો અંશ આપણામાં આવી શકે છે. 'ખમાસણા' વડે પ્રાણી માત્રને મ્હાવાનું શિખાય છે—સાર્વત્રિક ભ્રાતૃભાવની લાગણી આપણામાં ખીલતી જાય છે. અને જેમ જેમ તે સાર્વ-ભૌમ પ્રેમનો વિસ્તાર વધે છે તેમ તેમ પ્રેમમૂર્તિ પ્રભુની વધારે ને વધારે નજદીકમાં આપણે આવતા જોઈએ છીએ.

ધર્મધ્યાનના કાયોત્સર્ગમાં વળી અવર્ણનીય સૌંદર્ય છે. એ ધ્યાન (Meditation) કરવાથી આત્મામાં પાવત્રતા, બલ, સ્વાત્મસંત્રાપ, આત્મતુષ્ટિ (Self-satisfaction) આવે છે.

પ્રતિક્રમણમાં ત્રણે કાળ માટે કાંઈ નહિ ને કાંઈ પ્રદર્શિત કરાય છે. ભૂતકાળના દોષોનું નિવારણ, વર્તમાન માટે અદંત-દિનીસ્તવના અને ભવિષ્ય માટે વર્તનના નિયમોનો અંગીકાર; આ ત્રણ કાર્યો બનવાં જોઈએ.

ભૂતકાળના દોષોનું સ્મરણ પોતે જ ભવિષ્ય માટેના વર્તન સંબંધી કરવા યોગ્ય ઉપાયો સૂચવે છે. વર્તન સુધારવા માટે કંઈ પદ્ધતિ સૌથી વધારે કામ લાગે તેમ છે એ બાબતમાં ઘણી સૂચનાઓ કરવા જેવી છે. પરંતુ સ્વયં સંકોચને લીધે તે કામ બીજા કાંઈ પ્રસંગ માટે મુક્તવી રાખીશ.

૨ ૨ ૨ ૨

દરેક ધર્મના પવિત્ર ગ્રંથોમાં પ્રાર્થનાને

ઘણું અગત્ય આપવામાં

'પ્રાર્થના' આવ્યું જોવાય છે. વેદા-

દીપસુદી : ગુપ્તથી સ્ફુરવામાં વહેલા

*એક કદપના ઉઠી સ્નાન કરી પ્રાર્થ-

નામાં બેસી જવાનો

વેદનો હુકમ પ્રથમ દરજ્જે માને છે. ક્રિશ્ચી-

*આ કદપના ઉચ્ચ કોટિના વિચારો માટે લખાઈ છે. નિશ્ચય નય, સામાન્ય માણસોને દરેકમાં ભાગ્યે જ લાગે, તથાપિ વાંચનાર વર્ગમાં બધા કાંઈ સામાન્ય માણસો હોતા નથી

અને, સુસલમાનો, પારસીઓમાં પણ પ્રેયર (Prayer) અને બંદગી માટે બહુ માન છે. ત્રિશ્વરચના અને વિશ્વ વ્યવસ્થાથી પરમેશ્વરને દૂર રાખનાર ખુદ જૈનો પણ કહે છે કે, 'નમસ્કાર મંત્ર' એક વાર બરાબર લખાય તો ઈષ્ટિતાર્થ સિદ્ધ થાય.

જો કે ઉપર કહેલા દરેક મતુષ્યની પ્રાર્થનાનું 'પાત્ર' એક નથી હોતું તો પણ તે દરેક પાત્ર એક સરખું ફળ આપતું માનવામાં આવે છે; એ ઉપરથી સહજ જણાઈ આવે છે કે, પ્રાર્થનાનું 'પાત્ર' અગર જેની પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે તે કાંઈ ચીજ આપતું નથી (અને પરમેશ્વર એવો ખુશામતીઓ ન હોય 'શકે એ તો આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ) પણ જે સિદ્ધાંત—જે તત્ત્વ પ્રાર્થનામાં ગુપ્ત રહેલું છે તે તત્ત્વજ અમુક ફળ આપે છે. એ કેમ અને છે તે સ્વમજવા માટે આપણે યોગ્ય વિધિવાનતર કરવું પડશે.

'હિપ્નોટીઝમ' નામની એક વિદ્યા આજકાલ જગતભરે છે, એ વિદ્યાનો પાયો 'શ્રદ્ધા' છે. અમુક માણસ રહેને ધારે તે કરી શકે જ એવી શ્રદ્ધા એક માણસે રાખતી પડે છે અને ત્યાર પછી મનની એકાગ્ર શક્તિ, વચનની દૃઢતા અને આંખોની સ્થિરતા વડે હિપ્નોટીસ્ટ સામા માણસને પોતાના કામમાં લઇને લેતી પાસે ઈચ્છા મુજબ કામો કરાવે છે. આમાં કાંઈ મંત્ર નથી, જાત્ર નથી જાદુ નથી, કે કાંઈ પરમેશ્વરની ડખલ નથી; એ Psychology એટલે માનસશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતાનુસાર અને કુદરતના કાયદા મુજબ જ બનતો જનાર છે.

હવે જેમ એક માણસ બીજા માણસને હિપ્નોટાઇઝ કરી શકે તેમજ તે માણસ પોતાને પણ હિપ્નોટાઇઝ કરી શકે. આ ક્રિયાને Self-hypnotism (સેલ્ફ હિપ્નો-

દીઝમ) કહે છે. કોઈ એકસ દેવને પોતાની સમક્ષ કલ્પીને ત્હેનું નામ એકાગ્ર ચિન્તે રટયા કરવું. ત્હેના ગુણગ્રામ કર્યા કરવા, તે સર્વ શક્તિમાન છે—ત્હેને કાંઈ અસમ્ય નથી એવી દૃઢ ભાવના ભાવતી એવા ધૃત્વકાર્ય સાધી શકાય છે. તેવીજ રીતે “ હું સર્વ શક્તિમાન આત્મા છું—કોઈ મીઠા મ્હને અમાધ્ય નથી—હું પ્રકાશ છું—દુઃખો અને તંગીઓનો અધિકાર દૂરથી એકને હું તે પર હસી શકું છું ” એવા દૃઢસંકલ્પમાત્ર જોડવાથી પણ ઉપર મુખ્ય જ પરિણામ આવે છે. ક્ષિપ્ર ન સાધ્ય નામની નવી વિદ્યા આ પદ્ધતિથી તમામ દરેક મટાડવાનું અને સદ્ગુણો ખીલવવાનું કામ બળવે છે, જેની ખાત્રી સેંકડો સાચા બનેલા બનાવો પરથી થઈ શકે છે.

આપણી પ્રાર્થના પરમેશ્વર કે તીર્થંકર કે પેગંબર સાંભળે છે અને આપણા પર કૃપાદષ્ટિ કરે છે, એવી માન્યતા એક શ્રદ્ધા માત્ર છે—પરંપરા તો કૃપાળુ, સર્વ શક્તિમાન અને સર્વદા પરમેશ્વર આપણા બોલ્યા સિવાય પણ આપણી તંગીઓ જાણી શકે છે અને કાલાવાસા કે પ્રાર્થનાની રાહ જોયા સિવાય તેણે મદદ કરવી જોઈએ. કોઈ કુર્મ કર્યા પછી આપણે પશ્ચાતાપ કરીએ અને પરમેશ્વરને ક્ષમાપના માટે અરજ કરીએ તેથી તે ક્ષમા બહે, તો તેવા પરમેશ્વરથી વધારે રસજંદી અને અન્યાયી બીજો કોણ હોઈ શકે ? પરમેશ્વર જેમ દંડ કરતો નથી, તેમ ક્ષમા પણ કરતો નથી. જે દંડ કરવાનું કામ કરે તે કદાપિ ક્ષમા કરી શકે ખરે? તેમ છતાં જુદા જુદા તમામ ધર્મોમાં પરમેશ્વર સમક્ષ પશ્ચાતાપ

કરવાનું અને ત્હેની કૃપા કે સહાય વાચવાનું ફરમાવેલ છે, તો એવી સર્વ સમ્મત માન્યતામાં કાંઈક તો રહસ્ય હોવાનું જોઈએ ત્હેનો આશય એ જણાય છે કે, સામાન્ય અકલ્પનો માણસ મંજીર તત્વગાન ન સ્વમજી શકે, પણ પરમેશ્વર પાસે મારી માગવા જેવી સારી વાત તો સ્વમજી શકે એવા વિચારથી પશ્ચાતાપ અને પ્રાર્થનાની ક્રિયાઓ દાખત કરી પરન્તુ એ બંનેનાં અસત્ તત્વ ‘એકાગ્રતા’ અને ‘સંદૃશ-દિગ્દોષીજ્ઞ’ નું છે. કરેલાં કુર્મ વાદ કરી, ત્હેને નિદી, હુલેથી તે ન કરવાનો નિશ્ચય કરવો; એ પાપ ધોવામાં મદદગાર છે. એમાં પરમેશ્વરનું નામ ન લેવાય તે; પણ પાપ ધોવાયજ, પરમેશ્વરનું નામ પશ્ચાતાપમાં જોડવાથી કાંઈ તાકીદે ક્ષમા મળી જતી નથી.

પ્રાર્થનાનું પણ તેમજ છે. જો ત્હેમે પરમેશ્વરના નામ વગર પણ ચિત્તને એકાગ્ર બનાવી શકતા હો, અને એકાગ્ર બનેલા ચિત્ત વડે વિવિધ ભાવનાઓ ભાવી શકતા હો, તો તેથી એક વર્ષમાં ત્હેમારી જે આત્મિક ઉત્ક્રાન્તિ થાય એ કરતાં પરમેશ્વરનું નામ આખી છાંદગી પર્યંત રટવાથી કાંઈ વધુ ઉત્ક્રાન્તિ નહિજ થાય. આ બધી ક્રિયાઓ સામાન્ય મનુષ્યો કે જેમનાં પૂર્વ કર્મો ત્હેમને જાનમાં હિંસા ઉતરવા દેતાં નથી ત્હેમને માટે—ત્હેમને રસ્તે સ્વકાવવા માટે છે. બાકી સ્વમજી શકે ત્હેમને માટે તો પરમેશ્વરનું નામ નહિ પણ પરમેશ્વર્ય અર્થાત્ પરમેશ્વરપણાના ગુણોની ભાવના એકાગ્ર મનથી ભાવવી વધારે હિતકર છે. એ ગુણોની ભાવના ભાવવાથી અનુક્રમે એવી શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, કે જે વડે માણસ અસાધ્યને પણ સાધ્ય કરી શકે.

હું તીર્થંકરો, પેગંબરો, અમધૂતો અને યોગીઓને વરેલી સિદ્ધિઓમાં શ્રદ્ધા ધરાવું છું. મનને તદન નિર્વિકારી-સ્તિ-સ્વાર્થો બનાવી,

“ Any type of thought, if entertained for a sufficient length of time, will, by and by, reach the motor tracts of the brain, and finally burst forth into action.”

Ralf Waldo Trine.

ચિત્તની એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરી જગદલ્યાચાર્યના જેઓ દત્તચિત્ત બને ત્હેમને એ સિદ્ધિઓ કુદરતી રીતેજ પ્રાપ્ત થાય છે. કોઇને ઓછા પ્રમાણમાં અને કોઇને વધારે પ્રમાણમાં; જેવી જ્ઞેતી યોગ્યતા. પરંતુ આ સર્વનો આધાર તત્ત્વમાં ઉંડા ઉત્તરવા ઉપર છે. સામાન્ય શ્રેણી માટે જે કાંઈ સંતોએ સૂચવ્યું છે ત્હેમજ મનિ મુંઝવી ન રાખતાં તત્ત્વનો ખપ કરે અને ઉંડા ઉત્તરે તેઓજ નિત્ય નવા ચમત્કારો અનુભવવા શક્તિમાન બને.

‘પ્રાર્થના’ માં નમસ્કારનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે નમસ્કારની ક્રિયાને જૈન શાસ્ત્રમાં ‘પુણ્ય’માં ગણેલ છે—ધર્મમાં નહિ. અન્ન-જલ-વસ્ત્રાદિ દાનથી યતાં પુણ્યો જેવું આ એક ‘પુણ્ય’ માનેલું છે, ‘ધર્મ’ નહિ. આ ઉપરથી પણ જણાઈ આવશે કે જૈન શીશુસુરી પ્રાર્થનાને આપણે બધા માનીએ છીએ તેટલું મહત્ત્વ આપતી નથી. આજે તો શ્રેણી એમજ રહ્યું છે કે બીજું કાંઈ પરોપકારનું કામ ન થાય અગર આત્મજ્ઞાનપ્રાપ્તિનો પ્રયાસ ન થાય તોપણ જો ભગવાનનું નામ રડીશું તો આપણે ખેડો પાર થશે! આ ભૂલભરી માન્યતા દૂર કરવા મારેજ આટલું વિવેચન કરવું પડ્યું છે. આપણો ખેડો પાર તો ત્રેહારેજ થવાનો કે જ્ઞેતારે જ્ઞાન-મુક્તિવાન-આત્મજ્ઞાનમાં આપણે સમ્પૂર્ણ થઈશું. આજે ને આજે તે જ્ઞાનમાં સમ્પૂર્ણ ન થઈએ એ વાત ખરી છે, પણ દરેક ચીજ દરેક ક્રિયા દરેક કામકાજ કરતાં—દરેક અનુજ્ઞાન કરતાં રહસ્યજ્ઞાન (Mysticism) તરફ વધારે લક્ષ આપવાની જરૂર જે આપણે આજેજ સમજીશું તો એવો વખત જરૂર આવશે જ કે જ્ઞેતારે આપણે સમ્પૂર્ણ જ્ઞાની (પરમેશ્વર) બનીશું. આજે આપણે જે વસ્તુને છેક છેલ્લી પાગરીએ મૂકીએ છીએ અગર જે વસ્તુ બદલે બીજી વસ્તુથી ચર્ચવી લેવાનું ધારીએ છીએ તે વસ્તુ

જ (અને તે એકલી જ) આપણો ખેડો પાર કરનારી છે. બાકી બીજી કોઈ ચીજ—કોઈ ક્રિયા—કોઈ અનુજ્ઞાન આપણે પૂરો ઉદ્ધાર—છેવડનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ નથી શાસ્ત્રકારોએ બાળ જીવોની દયા ખાધેને ‘વ્રતો’ ચોજા આપ્યાં; પણ તે પણ ‘જ્ઞાન’ વગર નકામું થઈ પડતાં શું આપણે પ્રત્યક્ષ નથી જોતા? ‘અનર્થ-દંડ-વિરમણ વ્રત’ જેઓ નથી રહ્યોજ ત્હેમનો અવતારજ કોગટ છે; જૈન કે જૈનેતર કોઈ પણ મનુષ્ય જે અનર્થ દંડથી વિરક્ત નથી થતો તે મોક્ષની સંકલ્પી હજારો ગાંઠ દૂર છે. પાંચમું વ્રત ન રહ્યું કે ન પાળે તે ‘માણસ’જ ગણાય નહિ; કારણ કે જે માણસ જરૂર કરતાં વધારે પ્રમાણમાં જડ પદાર્થોનો સંગ્રહ કરે તે માણસ જડને અનિત્ય રહ્યોજ શક્યોજ નથી અને આ અવતાર આત્માને જડથી-વિભાવથી મુક્ત કરી સ્વભાવમાં પાછો લાવવાના સાધન તરીકેજ પ્રાપ્ત થયો છે એ સત્યને તે હજી રહ્યોજ શક્યોજ નથી, એમ સાબીત થાય છે આવાં આવાં સુંદર વ્રતો શાસ્ત્રકારોએ બાંધી આપ્યા છતાં આજે ૧૦૦૦ માં ૧ માણસ પણ તે વ્રતનું ‘જ્ઞાન’—તે વ્રતનું ‘રહસ્ય’ જાણવાની દરકાર કરતો નથી. વ્રત ધારણ કરનારાઓ પણ પ્રાયઃ તે જ્ઞાન થી વિમુખ હોય છે હવે ત્હેમનું ‘મોક્ષ’ (મુક્તિપણું) કવી રીતે સંભવે ?

જેમ આપણે આ જડ શરીરમાં મોહી ન રહેતાં ત્હેમોના આત્માને દુંડવાનો છે, તેમ શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયાઓ (વ્રતો, વાચન, પ્રાર્થના, ઇત્યાદિ) માં પણ ત્હેના બાહ્ય શરીરમાં મુંઝાઈ ન રહેતાં ત્હેમોના આત્માને—ત્હેમોના રહસ્ય જ્ઞાનને દુંડવાનું છે—મજવાનું છે અને ત્હેનોજ ખપ કરવાનો છે.

૨ ૨ ૨ ૨

અને હવે, પ્રિય વાચક, હેલી સલામ!

જૈન જીવન સંબંધી

છેવડ છુટી જવાઈ જે કાંઈ

સૂચનાઓ આ લેખમાં

કરણમાં આવી છે તે ઉપર નિષ્પક્ષતાપણે વિચાર કરતાં ત્હેને પોતાને જે સ્વીકારવા

યોગ્ય લાગે તે સ્વીકારી તે પડે આદિમક
 જીવન-પવિત્રજીવન-દૈવી જીવન નિવેદવા
 બનતી કોશીશ કરવામાંજ એવ છે. મહારી
 શક્તિ કદાચ અપૂર્ણ જણાય, વિચારોને આકા-
 રમાં મૂકવાની મહારી દલીલો કદાચ અપૂર્ણ જણાય
 મહારા કથનમાં કદાચ અતિશયોકિત કે ન્યૂનોકિત
 માલમ પડે, તથાપિ આટલું તો એકસ માનજે
 કે વિજયવંતા જૈન ધર્મે અને અસાધારણ
 કેપ્ટન મહાવીરે દરેક પ્રાણીને 'સ્વરાજ્ય'
 બદ્યું છે, દરેક આત્માને પરમેશ્વર માન્યો છે
 અને જો કોઈ જીવ ગુલામી ભોગવતો હોય તો
 તે આ ધર્મને કે આ ધર્મનાયકને લીધે નહિ
 પણ પોતાને ગુલામીમાંજ મગ્ન હોય છે
 તથા લીધે તથા ગુલામ જેવા 'કાનડુંકા'ઓને
 લીધેજ! આ ધર્મ સ્વતંત્રતાની પરિરિમા છે
 અહો દંભ, ખુશામત, વહેમ, કાયરતા, અર્ધદ-
 યતા એ કશાને કોઈ મળે તેમ નથી. રાજ્ય
 ગૃહસંસાર, કષ્ટ, વિગ્ન, સદમ પ્રદેશો અને
 મોક્ષનગરી: એ સર્વ ક્ષેત્રોમાં આ ધર્મ છુટથી
 મહાવે છે, બળે છે અને એમને પોતાની
 હાજરીથી વધારે દીવ્ય-વધારે વિરતુત બનાવે
 છે. એને અનંત આખો છે, અનંત દૃષ્ટિઓ છે,
 અને તેથી તેની દૃષ્ટિમર્યાદા અમર્યાદિત છે.
 મર્યાદા, પ્રધન, ગુલામી એ સર્વ શબ્દોની
 દુષાંતી એની દૃષ્ટિ આગળ અલોપ થાય છે.
 સાંપન્સ અથવા પદાર્થવિજ્ઞાન એની પ્રતિજ્ઞાને
 ખંડિત કરી શકતું નથી પણ ઉદ્ધતી વધારે ઠ,
 સુદ્ધિવાદ એની કસોટી કરવા છતાં એથી
 કિમત આંકી શકતો નથી, બહુ કિમત
 આંકતાં પોતેજ અંકાધર્મ છે, ભક્તિ એનાથી
 દૂર રહી શકતી નથી, આખું વિશ્વ એના
 પેટના એક ખૂણામાં સમાધ નામ છે અને તે
 અનેક વિશ્વોને ઉત્તમ કરી શકે છે. આવો
 છે આપણો જયવંતો ધર્મ! એ ધર્મના
 તેજમાં સર્વ આત્માઓ તપો એજ ભાવના
 સાથે વિરમે છે આ—

નાગદેવી સ્ટ્રીટ } તે તેજનો પ્રેમી અને
 સુંબાર્ધ } તદ્દમારો આત્મજયુ
 પારીલાસ મોતીલાલ શાહ.

પં૦ વિતામરદાસજી ઉપદેશકના ભ્રમણનો રિપોર્ટ.

(તા. ૧૪ નવેમ્બરથી ૧૬ નવેમ્બર સુધીનો.)

નાતેપુતા—ધર સંખ્યા ૨૫ જન સં.

૧૫૦, મંદિર ૧ છે. એ શાસ્ત્રસભા અને
 જાહેર સભા કરી 'સ્વાધ્યાય' તથા 'સદાચાર'
 ઉપર વિવેચન કર્યું. અત્રે ચાર વર્ષ થયાં
 પાઠશાળા છે પણ તેની ધણીજ ઓછી લાભ
 લેવાય છે, માટે એ ગામના ભાઈઓએ
 પાઠશાળાને ઉત્તરિપર લાવવી જોઈએ. ૮.
 ભાઈઓ દ્વારા ૩. જા ઉપદેશક ૬૩માં ભરાયા.

પ્રાશમની—ધર સં. ૭૬, જન સં.
 ૮૫, મં. ૧ છે. એક સભા કરી સ્વાધ્યાય
 ઉપર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે નિલ-
 સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. અત્રે પાઠશાળા છે
 પણ નામનીજ છે, માટે દેખરેખ રાખવાની
 જરૂર છે. અત્રે ઘેરઘેર ચૈત્યાલય રાખે છે 'તેથી
 પંચાયતી મંદિરમાં બહુજ થોડા ભાઈઓ
 દર્શન કરવા આવે છે.

પુના—ધર સં. ૫૦ છે. પ્રેમ હોવાથી
 બધા ભાઈઓનો મેલાપ થયો નહી. ચોપડેની
 ગામન પાઠશાળા જોઈ તો લાં બાહુબળી શર્મા
 સિવાય ચોપડે પણ નહોતા. વિદ્યાર્થીઓના
 ૨૭૨૨૨નું પણ ઠેકાણું નહોતું. વધુ પૂજાર્તા
 કહ્યું કે ચોપડેજ આવેથી પ્રાતિક સભાને
 આ પાઠશાળાનો રિપોર્ટ મોકલીશું. અત્રે શેઠ
 ભગવાનદાસ શેલારામ ધર્મપ્રેમી છે, તેમના
 દ્વારા જો, આ પાઠશાળાનો હિસાબ વગેરે
 જનમિત્ર દ્વારા પ્રકટ કરાય તો કેવું સાહે? તેમ
 ભવિષ્ય માટે પ્રયત્નક્રમીટી નીમવાની
 પણ જરૂર છે.

લોનદ—ધર સં. ૫ જન સં. ૧૫
 મં. ૧ છે. શાસ્ત્રસભા કરી એ જણે

સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. ૩ ૩) સિદ્ધાંત પાઠશાળા મોરેના માટે ભરાયા.

તડરગાંવ—ધર સં. ૧૨ જન સં. ૧૦૦, મંદિર ૧ છે. એક સભા કરી 'અભક્ષ્યત્યાગ' અને સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું જેથી ૬ જણે સ્વાધ્યાય, અને રાત્રિભોજનત્યાગ કરવાનું કબૂલ્યું. ૩. ૨) ઉપદેશક ફંડમાં ભરાયા.

ફેલિટણ—ધર સં. ૮૫ જન સં. ૩૦૦, મંદિર ૬ છે. બે શાસ્ત્રસભા અને વ્યાખ્યાન સભા કરી અહરચના પર નિત્ય કર્મ અને સત્યગુ દર્શનપર વિવેચન કર્યું. સ્વાધ્યાયી લાઘ ૩૦ છે પણ મંદિરમાં બેસીને કોષ્ટ સ્વાધ્યાય કરતું નથી. એ પ્રથા જ્ઞાનોત્તેજ્ય અને પ્રભાવના જનક નથી જેથી મંદિરજીમાંજ સ્વાધ્યાયી કરવાની ટેવ રાખવી જોઈએ, પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ તે થોડાજ સમયમાં બંધ પડી હતી. પ્રસટ્થ જૈનોનું કેન્દ્ર કહેવાય છે, પણ ૮૫ ધર હોવા છતાં પાઠશાળાનો પ્રજ્ઞ નથી, માટે તે યવાની જરૂર છે. ૩ ૬) ઉપદેશક ફંડમાં આગ્યા.

માંડવા—ધર સં. ૫, જન સં. ૨૦, ચૈ. ૧ છે બે શાસ્ત્રસભા કરી જેમાં અજૈનો પણ લાલ લેતા હતા. એકે શાસ્ત્ર વચિવાના અને ચારે શાસ્ત્ર સાંભળવાના નિયમ લીધો. ૩. ૧) ઉપદેશક ફંડમાં ભરાયો.

આકલુજ—ધર સં. ૨૫. જન સં. ૨૦૦, મંદિર બે છે. એક શાસ્ત્રસભા અને ૧ વ્યાખ્યાનસભા કરી જિનપૂજન અને સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું જેથી ચાર જણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો.

પંડરપુર—ધર સં. ૭૬. જન સં. ૩૬૦ મં. ૧ છે. એક સભા કરી સદાચાર અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે સ્વાધ્યાયનો અને એક નિત્યજિનપૂજનનો નિયમ લીધો. પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ પ્રંડના અભાવે ટૂટી ગયેલી જેથી હવે અગ્રેસરોએ ખટપટ

કરી પાઠશાળા ચાલુ કરવી જોઈએ. આ વ્યા. પારપ્રસિદ્ધ શહેરમાં જૈન કામમાં પ્રસિદ્ધ શેઠ નાથા રંગજીવાળાની સંમતિ લઈને પાઠશાળા શરૂ કરી સેતવાલ જેવી પડતી હાલતની જૈન જાતિનો ઉદ્ધાર કરવો જોઈએ.

આષ્ટી—ધર સં. ૧૦ જન સં. ૫૦ મં. ૧ છે. એક સભા કરી સ્વાધ્યાયપર વિવેચન કર્યું. ૧૦ લાઈને સ્વાધ્યાયનો નિયમ છે. જેમાં ચારે મંદિરમાં બેસી સ્વાધ્યાય કરવાનું સ્વીકાર્યું. શેઠ તલકચંદ મોતીચંદજીના પ્રયાસથી બાળકોને ધર્મશિક્ષણનો પ્રપ્ત ચાલુ છે. ૩. ૨) ઉપદેશક ફંડમાં અને ૩.૬) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

મોડલિંબ—ધર સં. ૮, જન સં. ૫૩, મં. ૧ છે. એકે શાસ્ત્ર સભા અને વ્યાખ્યાન સભા કરી અભક્ષ્ય ત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કર્યું. એકે રાત્રિભોજનત્યાગ અને ત્રણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. લાઘ દરીદાસ ધર્મસાહી છે. ૫) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

આરણુ—ધર સં. ૫. જન સં. ૨૫ ચૈ. ૩ છે. એક સભા કરી જેથી પાંચે સ્વાધ્યાયનો અને એકે રાત્રિભોજનત્યાગનો નિયમ લીધો. ૩. ૪) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

કરકમ—ધર સં. ૨૮, જન સં. ૧૩૦ મં. ૨ છે. એક સભા કરી રાત્રિભોજન ત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કર્યું જેથી બે-એ રાત્રિ ભોજન ત્યાગ. એક જણે સ્વાધ્યાય અને છજણે શાસ્ત્રશ્રવણનો નિયમ લીધો. ૩. ૨) મોરેના પાઠશાળામાં ભરાયા.

લઉલ—ધર સં. ૧૨. મં. ૧ છે. સભા કરી પણ ૪ અંગે સિવાય કોષ્ટ આબુ નહિ. સદાચારપર ઉપદેશ કર્યો. અત્રે કુરિતિ અને મિથ્યાત્વનો પ્રચાર છે, મિથ્યાત્વના બહેકાવવાથી લોકો જિનમંદિરમાં દર્શન કરવા જતાં પણ સમર્થ છે !

મોહાલ—ધર સં. ૨૭. જન સં. ૯૦ છે. એક સમા કરી 'આવકની કિયા' પર વિવેચન કર્યું, જેથી પાંચે રાત્રિભોજનત્યાગનો નિયમ લીધો તેમ શેઠ મેતીરામે માંસ-ભક્ષી મરાઠાના હાથનું પાણી પીવાનો ત્યાગ કર્યો. ૨૫ ભાઈઓ સ્વાધ્યાય કરે છે. ૩. ૩) આપી શાં પુલચંદ મનુકચંદ પ્રાં. સમાના મેમ્બર થયા.

માઠા—ધર સં. ૪૦. જન સં. ૧૦૦. મંદિર ૩ છે. એક સમા કરી, જેથી એકે રાત્રિભોજનત્યાગ અને એકે માંસભક્ષીના હાથનું પાણી પીવાનો ત્યાગ કર્યો. ૫ જલ્લે સ્વાધ્યાયનો નિયમ પુનઃ દંઢ કર્યો.

કુંડવાડી—ધર સં. ૮. જન સં. ૪૦. ચૈ. ૨ છે. એક સમા કરી અલક્ષ્યત્યાગ અને પટકર્મપ્રદણ પર વિવેચન કર્યું જેથી ૧૦ જલ્લે સ્વાધ્યાયનો અને ૬ જલ્લે મયદાથી રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કર્યો, ત્રણ ભાઈઓ ત્રણ ત્રણ રૂપ્યા આપી સભાના મેમ્બર થયા નેમજ 'દિગંવર જૈન' ના ૨ ગ્રાહક થયા. ૩૧) ઉપ-દેશક કંડ અને ૩૧.૧) મોરેના પંડિતાળા માંડે આવ્યો.

પરંદા—ધર સં. ૮. જન સં. ૩૫. મં. ૧ છે. શેઠ કરતુરચંદજીના પ્રમુખપણે નીચે સભા કરી, જેમાં શરેરના સારા સારા ગ્રંથસ્થોએ પણ લાભ લીધો હતો ? પાંચ પાપનો ભાગજ સાચો ધર્મ છે, એ વિષય ઉપર ૧૧ કલાક સુધી વ્યાખ્યાન કરી એ નિદ્ધ કરી ખતાવ્યું કે પાંચ પાપ રહીત આત્માજ પરમાત્મા થઇ શકે છે અને તેજ માર્ગનો ઉઘમી પુરૂષ ત્રૈલોક્યમાં નિર્લયતાથી વિચરી શકે છે. મોઢી માણેકચંદ મેનીચંદે પણ સારા ચબ્દોમાં વ્યાખ્યાનને અનુમોદન આપ્યું હતું. એજ વખતે ૩૧. ૧૦૦) આપી શેઠ કરતુરચંદ પરમચંદજી પ્રાં. સમાના ભાઈ-

મેમ્બર થયા. મોઢી માણેકચંદજી રોજ આજે આળીકાઓને લણુ વે છે જે સ્તુત છે.

સોનારી—ધર સં. ૧૦. જન સં. ૫૦, મં. ૧ છે. અલક્ષ્યત્યાગ અને સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ત્રણે રાત્રિઅન્તભોજન-ત્યાગ અને પાંચે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. શા પાનાચંદ મૂળચંદ ૩૧. ૩) ભરી પ્રાં. સમાના સમાપ્ત થયા. ૩૧. ૨) મોરેના પાંડિતાળામાં ભરયા.

ગનેગાંવ—ધર સં. ૪ ચૈ. ૧ છે. ઉપદેશ કરવાથી એકે સ્વાધ્યાય અને એકે રાત્રિઅન્તભોજનત્યાગનો નિયમ લીધો.

ભૂમ—ધર સં. ૧૦. મં. ૧ છે. એ સમા કરી પણ પૂટને લીધે કંઈ પણ સફળતા મળી નહીં !

સિદ્ધ ક્ષેત્ર થી કુથલગીરી—પ્રખંધ હીક છે, પણ ભંડારમાં નાણાં ભરનારને રસીદ આપાતી નથી. મૂનિમને પૂછતાં કદયુંકેએ આવત શેઠ દરીભાઇ દેવરણ્યયાળાને પૂછશે. એ શાસ્ત્ર-સભા કરી તેમજ ફળભૂષણ દિ દૈન વિદ્યાલયનું નિરીક્ષણ કર્યું. ફળ સંતોષજનક છે. બાલબોધ જૈન ધર્મ અને રતનકરંડશ્રાવકાચાર લખાવાય છે. વિદ્યાર્થી ૩૫ છે. બોર્ડિંગનો પ્રયંધ પણ સારો છે. શિક્ષક ૩૫ દત્તાત્રય બીમાણ રણદીવે સુરોગ્ય છે. રાત્રે હઝારીલાલજી વિદ્યાર્થીઓને શાસ્ત્ર સંબંધાવે છે. આ સર્વ કાર્ય ધ્ર. પાર્થસાગરજીના ઉત્તમ ઉદ્યોગ-ચોજ પ્રશંસનીય થઇ 'રહેલું' છે. જેને ધના-દયો એ મદદ કરવાની જરૂર છે.

બાર્સી ટાઉન—સુચના કરવા છતાં કંઈ મૃત્યુશોકને લીધે ઝાઝા ભાઇઓ એકઠા થયા નહિ. માત્ર છ ભાઇઓ આવ્યા, જેમાં બેએ સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો.

કરમાળા—ધર સં. ૨૪. જન સં. ૮૦ છે. એક સમા કરી કુરીતિત્યાગ અને

સ્વાધ્યાય પર વિવેચન કરવાથી ૧૦ જણે
સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. સભામાં રયા. ભાષ
પ્રેમચંદ્રે બંને આશ્નાય મુજબ વગર પગારે
ધર્મશિક્ષણ આપવાનું જણાવ્યું પણ કોઈએ
પોતાના બાળકો મોકલવા સ્વીકાર્યું નહિ. અત્રેના
ભાષ્યોએ અચાનતા દર્શાવવી જોઈએ.

અહમદનગર—સેતવાલ ધર સં. ૪૫-
જન સં ૧૭૫ છે. એક સભા કરવાથી
૬ એ રાત્રિઅન્નબોજનત્યાગ અને આઠ
જણે સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. અત્રેના
સેતવાલ ભાષ્યો ધર્મ, ધન અને આચાર
વિચારથી બીજકુલ પડતી દશામાં છે. વારંવાર
બોધાવવા છતાં કોઈ આવતું નથી. તદ્દન
અભણ છે. બે ચાર સિવાય બધાજ દરજ્જાનો
ધંધો કરે છે, સેતવાલના ભટ્ટારકે કંઈ ધ્યા-
નમાં લઈ આ લોકોને ધર્મમાર્ગમાં દઢ
કરવા જોઈએ નહિતો ભવિષ્યમાં એ લોકો
દરજ્જા નામનેજ સાર્યક કરી લેવાનો ભય
રહે છે.

કોપરગાંવ—ધર સં. ૧૨ જન સં.
૮૦, મં. ૧ છે. સભા કરી મિષ્ટાન્નત્યાગ
અને સ્વાધ્યાયપ્રચાર પર વિવેચન કર્યું, જેથી
બે સ્ત્રીઓએ કુદેવપૂજનનો ત્યાગ કર્યો.
પ્રથમ પાઠશાળા હતી પણ હાલ બંધ છે,
જે ચાલુ થવાની જરૂર છે. રૂ. ૧૧) ઉપદેશક
ફંડમાં આવ્યા. શેઠ જગનલાલજી ધર્મોત્સાહી છે.

કોકમકાણુ—ધર સં. ૭ જન સં.
૩૦, મં. ૧ છે. બે શાસ્ત્રસભા કરી. ૭
જણોને સ્વાધ્યાયનો નિયમ છે. બધા ભાષ્યો
સદાચારી અને ધર્મોત્સાહી છે. સ્ત્રીઓમાં ભણ-
વાની રચિ વિશેષ છે. નાસિક નિવાસી શ્રી
હુલાલીભાઈ તત્ત્વાર્થસૂત્રના અભ્યાસમાં પ્રથ-
મનીય છે રૂ. ૫) ઉપદેશક ફંડમાં આવ્યા

સંવતસર—ધર સં ૮. જન સં. ૩૨,
મં. ૧ છે. શાસ્ત્રબામાં ઉપદેશ કરવાથી
એક સ્વાધ્યાયનો નિયમ લીધો. રૂ. ૧) ઉપ-
દેશક ફંડમાં ભરાયો.

હુશંગાખાદ—ધર સં. ૭૨ છે. સભા
કરી 'જૈન ધર્મની ઉપયોગીતા' ઉપર બે કલાક
સુધી વ્યાખ્યાન કર્યું. અત્રે ઘણાખરા જૈનો
સમૈયા (એટલે સરસ્વતી મંદિર પૂજક અને
મૂર્તિપૂજ નિષેધક) છે ! બે એત્રે વારંવાર
વિદ્વાનોનું આગમન થઈ ઉપદેશ અપાય તો
આ લોકો સુધારી શકે ખરા. ભાષ મૂલચંદ્રજી
ધર્મોત્સાહી છે.

મહારાષ્ટ્રપ્રાંતવાસી પિતામરદાસ
ઉપદેશક.

પ્રિય જૈન બંધુઓ! ચેતો, જગો અને
જુઓ-તમારા પૂર્વજો (તીર્થંકર મહર્ષિઓ) એ
જે પ્રણ જૈનધર્મરૂપશરીરમાં આપ્યા હતા તે
શરીર (જૈન ક્રિયા)ની આજે કેટલી દુર્દશા થઈ
રહેલી છે? તોપણ આટલી બધી બેપરવાઈ ?
અરે ! તે જૈન ક્રિયારૂપ શરીર નષ્ટબ્રજ
થવા છતાં તમારો આત્મા સુખમય પ્રાણીથી
કેમ જીવી રહી શકે ? જેથી પ્રમાદને છોડી
અને શાસ્ત્રસ્વાધ્યાયરૂપી બોજનથી જૈન
ક્રિયારૂપ શરીરને પુષ્ટ કરી તેને તાકીદે તંદુરસ્ત
કરો. જુઓ, એજ પ્રમાદથી તમારા પ્રાંતમાં
સેતવાલ ચતુર્થ, પંચમ અને કસાર જાતિના
ભાષ્યોનો સમુદ્ધ દબે તમારો રહ્યો નથી,
જેથી બે તમારામાં હજુ પણ કંઈ ધર્મનો
જોશ અને અભિમાન હોયતો તેઓને ફરીથી
આપણા જેવા બનાવવા પ્રયત્ન કરો. આ
ભાષ્યો અચાનતાથી વિરોધે કરીને નિર્માદ્ય
દ્રવ્ય લક્ષણ કરવા લાગ્યા છે તથા દરિદ્રતાને
બોગે બીજો ધર્મ સ્વીકારી બેઠા છે તથા
હવેકો ધંધો કરવાના કારણથી શુદ્ધ જાતિમાં
પણ નીચી દૃષ્ટિથી જોવાય છે, જેથી બધુઓ,
તમે આ જાનિમાઈઓ તરફ તાકીદે ધ્યાન આપો.

જાતિ સેવક-

કાકોરદાસ ભગવાનદાસ ઝંવેરી,
મંત્રી, ઉપદેશક વિભાગ-
દિ. નં. પ્રા. સમા-મુંબાઈ

पं. अर्जुनकाळ सेठीकी धर्मपत्नीका
हृदयद्रावक पत्र ।

मान्यवर महोदय,

क्या अपने अमूल्य ससय का कुछ भाग आप मुझ दुःखिनीकी कथा सुननेमें दे सकेंगे ? क्या मेरे पति पर आई हुई विपत्तिको दूर करनेकी चेष्टा करेंगे ? क्या मेरे बच्चों पर दया करके पितृ-वियोग-जनित दुःखको निवारण करेंगे ? क्या एक व्यक्ति का अन्यायसे बचानेका प्रयत्न करेंगे ? मुझे विश्वास है कि यदि आप मेरी दुःख-कहानी सुनेंगे तो मेरी सहायता करना अपना परम कर्त्तव्य समझेंगे ।

मेरे पति इस समय जेलमें हैं । दस महीने हुवे जब वे इन्दौरमें पकड़े गये थे, तबसे दो चार दिन छोड़कर आज तक वे कारागृहहीमें हैं । और अब उन्हें पाँच वर्षकी सजाका हुक्म हो गया है । इससे आप यह न समझिये कि उन्होंने कुछ अपराध किया था, क्योंकि आज तक यह तो कभी बतलाया ही नहीं गया कि अमुक अपराधके कारण यह दण्ड दिया गया है । आज तक उन पर कोई अभियोग भी नहीं चलाया गया, जिससे कि यह प्रमाणित हुआ हो कि वे अपराधी हैं । हाँ, यदि कुछ अपराध हो तो यही हो सं-

कता है कि उन्होंने अपना जीवन जैन-समाजको अर्पण कर दिया था, शिक्षा-प्रचार को अपना मुख्य कर्त्तव्य समझते थे, जैन-धर्मके प्रचारके उपाय सोचा करते थे, और इनके अतिरिक्त और संसारिक झगड़ोंसे दूर रहना ही प्रसन्न करते थे । सुना गया था कि वे देहली और आरावाले मुकद्दमोंके सम्बन्धमें पकड़े गये हैं, परंतु यह विश्वास कैसे हो ? ये मुकद्दमों तो थे राजनैतिक और मेरे पति राजनीतिके झगड़ोंसे कोसों दूर । क्या जो आत्मा जैनधर्मके लिये जीवन अर्पण करनेकी शक्ति रखता है वह उस जैनधर्मके मूल मन्त्रका तिरस्कार करने को उद्यत हो सकता है ? क्या जिनका हृदय जातिके बालकोंको अशिक्षित देख कर द्रवित हो जाता था वे नरहत्या ऐसे मामलेसे सम्बन्ध रख सकते हैं ? यह नहीं हो सकता । यदि सचमुच सम्बन्ध था तो क्यों नहीं सरकारने अभियोग चलाकर प्रमाणित किया ? जो हो, अपराधी थे या नहीं, उनको कारागृहमें रहनेका हुक्म हो-गया है । कौन कह सकता है कि यह अन्याय नहीं ? क्या इस २० वीं शताब्दिमें भी यह न्याय समझा जा सकता है कि किसी व्यक्तिको दण्ड दे दिया जावे और उसे यह भी न बतलाया जावे कि उसने अमुक अपराध किया है ? महोदय, क्या इस अन्यायके विरुद्ध आपकी अवज्ञा उठेगी ? क्या आप सरकारसे न्यायकी प्रार्थ-

ना करेंगे ? ऐसा करना यों तो आपका कर्त्तव्य है ही, परन्तु इस मामलेमें यह अनिवार्य कर्त्तव्य हो जाता है, क्योंकि उनकी तरफसे कोई प्रार्थना करनेवाला नहीं—मैं दीन स्त्री हूँ, मेरी कौन सुनता है और विशेष कर जयपुर राज्यमें ।

- यह हुई उनकी बात, अब बच्चोंकी बात सुनिये । मेरे पति कोई घनाढ्य पुरुष नहीं हैं और न उन्होंने व्यवसाय कर बहुतसा द्रव्य संचय ही कर रक्खा है । ऐसी अवस्थामें क्यों कर अपने बच्चे 'प्रकाश' की शिक्षाका प्रबन्ध करें ? किस प्रकार छोटी बालिकाको पढ़ाऊँ ? शिक्षा तो एक ओर, इन बच्चोंको उचित भोजन भी किस प्रकार दूँ ? कैसे उनके शीतका निवारण करूँ ? आज दस महीने हुये किसी न किसी प्रकार काम चलाया, परन्तु अब नहीं चल सकता । मुझे इसकी पर्वाह नहीं कि मुझे भरपेट अन्न मिले, मैं पतिवियोगको भी सहन कर सकूँगी, परन्तु इन बच्चोंका कष्ट मुझसे नहीं देखा जाता । मेरे पतिको आशा थी और मेरा भी विश्वास था कि जाति और धर्मकी सेवा करनेके लिये मेरा प्रकाश योग्य बन जायगा, परन्तु अब देखती हूँ कि यह सब स्वप्न मात्र है । न जाने ये पाँच वर्ष कैसे पूरे होंगे ? इस बीचमें यदि शिक्षाका प्रबन्ध न कर सकी तो प्रकाश तो अशिक्षित रह कर दुःख

उठावेहीगा परन्तु समाज और धर्मका एक सेवक खोया जायगा । जयपुरमें यद्यपि सब मेरी सहायता करना चाहते हैं और जयपुरमें ही क्यों, मुझे विश्वास है, समस्त भारतवर्षके मनुष्य मेरी सहायता करना हृदयसे चाहते हैं परन्तु वे डरते हैं कि मुझ अभागिनीके साथ कहीं उनको भी कष्ट न उठाना पड़े । इससे कोई मेरी सहायता नहीं कर सकता । यद्यपि निःसहाय अवलाका कष्टनिवारण करना कोई अपराध नहीं परन्तु पुलिससे डर लगता है । क्या आपको भी डर लगेगा ? क्या आप जैसे उदारहृदय भी बिना कारण भयभीत हो जावेंगे ? तो फिर इन बच्चोंको क्या मुझे अशरण-शरण के भरोसे छोड़ देना होगा ? हा । यह कष्ट मेरे अपने दुःखके सहने के साहस को भी तोड़ देगा ।

मेरे पति आज कल कारागृहमें रोग-ग्रस्त हैं । प्रतिदिन सुनती हूँ कि उनका कुश शरीर और अधिक कुश होता जाता है । उनके भोजनका प्रबन्ध ठीक नहीं । हे भगवन् ! क्या उनको पाँच वर्ष इस ही प्रकार जेलमें बिना अपराध सड़ना पड़ेगा ? वे कैसे पाँच वर्ष निकाल सकेंगे ? यद्यपि मानसिक दुर्बलता उनके पास न फटक सकेगी परन्तु इस शरीरके रोगोंका वे क्या करेंगे ? प्रभो, क्या अब मैं उनके पवित्र दर्शन न कर सकूँगी ? क्या कभी उनकी चरणकर मस्तकमें लगानेका सौभाग्य मुझे न प्राप्त होगा ? क्या कभी वे आकर 'प्रकाश

के शिर पर हाथ न रख सकेंगे ? क्या नन्ही लड़की को वह छातीसे फिर लगा-वेंगे ? क्षमा करिये, हृदय के आवेगमें-आकर मैं यह लिख गई हूं । हम स्त्रियों-का हृदय आप ऐसा कठोर नहीं हो सकता ।

महाशय, मैं अपनी राम-कहानी आपको सुना चुकी । मुझे अब इसके अतिरिक्त और कुछ नहीं कहना है कि यदि मुझ अमागिनी पर आपके हृदयमें दयाका सञ्चार हुआ है तो कृपया इस मामलेको हाथमें ले लीजिये । यदि मेरे प्रकाश के अंधकारमय भविष्यसे आपका पितृस्नेहयुक्त हृदय द्रवित हुआ है तो उसे शरण दीजिये । यदि मेरी लड़कियोंके आर्चनादसे आपको अपनी मिय पुत्री याद आई है तो कृपा कर उसे असहाय न छोड़िये । यदि मेरे पूज्य पतिके संकटसे आपको यह ध्यान आया है कि यह संकट उन पर नहीं, जैन-समाज पर,—समाज-सुधार, जैन-धर्म-प्रचार और शिक्षा-प्रसार पर—पड़ा है तो शीघ्र कर्चव्य निश्चय कर लीजिये । यदि आप समझते हैं कि बिना मुकदमा दण्ड देना अन्याय है तो उसके विरुद्ध आन्दोलन और पुकार करनेको प्रस्तुत हो जाइये । यदि मेरे पति के बिगड़े हुये स्वास्थ्य से आपके चित्तमें डर उत्पन्न होकर बच्चोंकी क्रन्दनध्वनि सुन पड़ी है और समाज-सेवक के लिये दो वूँद आँसू निकले हैं तो इस समय सहायता कीजिये । और यदि जैन-

धर्म के एक सेवक की कमीसे आपके चित्त-को चोट पहुँची हो तो उसे बचानेका प्रयत्न कीजिये । मैं असहाय, अबला, दुःखिनी आपसे और अधिक निवेदन नहीं कर सकती । राजपूत-रमणी ने अपरिचित और परधर्मी युवा को राखी भेजी थी और वह उसके हेतु प्राण-विसर्जन करने को उद्यत हुआ था । यदि आज मैं अति क्षुद्र हूँ परन्तु इस विपत्तिसे छुटकारा न देख मैं भी आज आपके पास राखी भेजनेका साहस करती हूँ । क्या आप जैन-समाज तक, भारत-सरकार और जयपुर-नरेश तक मेरी क्रन्दन पहुँचावेंगे ?

दयाभिलाषिणी-

जैन-जातिके सेवककी सेविका,

गुलाबबाई-जयपुर

—→❧←—

ब्र. शीतलप्रसादजीका पत्र ।

माहानुभाव, महाशय दर्शनविशुद्धिर्भवतु !

आज दश महीने न्याय की प्रतिक्षा करते हो चुके, परन्तु पण्डित अर्जुनकाल-जी सेठी अब तक भी अन्यायवश कारागृह-ही में हैं । क्या जैन-जाति भी उन पर न्याय न करेगी ? ऐसी आशंका भी हृदय में उत्पन्न होने लगी है । जानना है कि यह शंका कहाँ तक ठीक है । क्या आप बतला सकेंगे ?

मुझे बतलावें या नहीं किन्तु श्रीयुत सेठी जी की धर्मपत्नी को तो बतला देना

आपका कर्तव्य है। लीजिये, उनका पत्र हाथ में लीजिये और हृदय को कड़ा कर ज़रूर आदि से अंत तक पढ़ जाइये। कैसा मर्मभेदी क्रन्दन सुन पड़ता है। क्या उसमेंसे आपके कानोंमें अबलाकी आहोंका शब्द नहीं आता? क्या उसमेंसे बच्चोंके रोनेकी आवाज़ आपको नहीं सुनाई देती? सेठी-विहीन गृहांगणका हृदयद्रावी दृश्य क्या आपको दृष्टिगोचर नहीं होता? इतना कष्ट होने पर भी क्या उस रुदनमें जाति-सेवाकी गंध नहीं आती? क्या दुःखके आँसुओंसे भीगा हुआ यह पत्र भी आपकी आँखोंमें आँसू नहीं लाता? न सही, परन्तु क्या अन्तिम शब्द “यदि आज मैं अति शुद्ध हूँ परन्तु इस विपत्तिसे छुटकारा न देख में भी आज आपके पास राखी भेजनेका साहस करती हूँ” भी आपके हृदयमें नहीं चुमते? क्या बहिनकी इस दीन पुकार पर ध्यान देने को भी आपका हृदय बाध्य नहीं होता? क्या हम उन महान् आत्माओंकी सन्तान होकर भी जिन्होंने निःसंकोच संकटग्रस्तोंकी रक्षा के लिये प्राण विसर्जन किये हैं, उस मुसलमान युवा की वरामरी नहीं कर सकते? नहीं नहीं, ऐसा नहीं हो सकता, वरन मुझे विश्वास होता जाता है कि आप मन ही मन प्रतिज्ञा कर रहे हैं कि अबलाकी पुकार अवश्य सुनेंगे; बच्चोंके दुःखको अवश्य दूर करेंगे; सेठीजीकी विपत्ति अवश्य नि

वारण करेंगे; राखीका आदर अनिवार्य है, भाईको बहिनके लिये अपना सर्वस्व दे देनेमें संकोच न होगा। धन्य आपकी उदारता और धन्य आपकी धर्मप्रियताको! तो क्या आप मुझे यह समझनेकी आज्ञा देते हैं कि आप इस कार्यके लिये प्रयत्न करेंगे? क्या मैं आपको राखीके आदर करनेवाले पुरुषों में गिन सकता हूँ।

हमने भारतवर्ष भरके मुख्य सभाचार-पत्रोंमें आन्दोलन आरम्भ कर दिया है। हिन्दी, अंग्रेजी, उर्दू प्रायः सब ही समाचार-पत्रोंमें इस विषयके पत्र छापे हैं। उनके सम्पादकोंने उचित टिप्पणी भी की है परन्तु यह कार्य अभी और जोरके साथ करना है।

श्रीमान् वाडसरायकी व्यवस्थापक सभा (Supreme Legislative Council) में भी यह प्रश्न रखा जावे, इसका प्रयत्न किया है। माननीय वावू सुरेन्द्रनाथ बनर्जी, माननीय मि० जी० के० गोखले, माननीय पण्डित विशाननरायन दत्त, इत्यादिके पास, जो उस सभाके सदस्य हैं, पत्र और तार भेजे हैं और उनमेंसे कुछसे मिले भी हैं। उन्होंने भी बहुत संतोषजनक उत्तर दिया है और ढाढस दिलाया है, परन्तु वास्तवमें बात यह है कि जब तक सारे भारतसे इसपर जोर न दिया जावे तब तक उनका प्रश्न रखना उतना लाभकारी नहीं हो सकता। आशा

है कि अगामी बैठकमें यह प्रश्न अवश्य रक्खा जा सकेगा ।

इसके अतिरिक्त कुछ भारतीय नेताओं ने यह भी आवश्यक बतलाया है कि यह पक्ष विधायकता की पार्लियामेंटमें रक्खा जाना चाहिये । उसके लिये भी हमने सर विलियम वैडवर्न के पास पत्र भेजा है और अब वहाँ के अन्य सज्जनों के पास तथा विधायकी पत्रों के पास भी इस मामलेका वृत्तान्त भेजने की चेष्टा कर रहे हैं । परन्तु वास्तविक कार्य अभी आरम्भ नहीं हुआ । श्रीमान् चाइसराय के पास एक डेप्यूटेशन जाना परम आवश्यक है । इसमें भारतवर्ष के मुख्य मुख्य लोग सम्मिलित होने चाहिए । मुझे आशा है कि आप स्वयं सम्मिलित होंगे और अपने स्थान के जैनियों से इस विषय में परामर्श करके अन्य प्रतिष्ठित पुरुषों को भी राजी करेंगे ।

अबतक रुपयेकी कुछ आवश्यकता न हुई, परन्तु अब इस कार्यमें रुपयेकी बड़ी जरूरत है । जैन जाति चाहे तो लाखों रुपया बात की बात में एकत्र कर सकती है और मेरा विश्वास है कि आप स्वयं रुपयेका सदुपयोग करनेके लिये किसी अवसर को इस अवसरसे अच्छा नहीं समझते हैं । अस्तु, क्या इसका आप प्रयत्न करेंगे कि आपके स्थान के जैनी इसके लिये चन्द्रा करें और “ सम्पादक, जैन-मित्र, हीराबाग, पोष्ट-गिरगाँव, मुंबई ”

के पतेसे जो रुपया इकट्ठा हो वह भेज देंगे । मुझे पूर्ण विश्वास है कि इस पुण्य-कार्यमें यदि आपको कुछ कष्ट भी सहना पड़े तो आप कदापि मुँह न मोड़ेंगे, क्यों कि याद रखिये यह प्रश्न केवल सेठीजीका ही प्रश्न नहीं है, इसपर सारी जैन जातिका जीवन-मरण निर्भर है । इसके अतिरिक्त मुझे बहुत संदेह है कि इसमें आपको अधिक कष्ट होगा क्योंकि जिस प्रकार आपने प्रतिज्ञा की है क्या हमारे दूसरे जैनी भाइयोंके हृदयमें भी उस ही प्रकारके भाव उदय न होंगे ? क्या वे और कुछ नहीं तो थोड़ासा द्रव्य दे देनेसे भी पीछे हटेंगे ? परन्तु आवश्यकता इस बातकी है कि उनके कानों तक यह बात पहुँचे तो कृपा कर आप इस पत्रको तथा इसके साथकी सेठीजी की धर्मपत्नि की चिट्ठी को मंदिरमें शास्त्र समाके पश्चात् सबको सुना देनेका प्रयत्न कर दीजिये और एक एक प्रति मंदिरजीमें लटका दीजिये ताकि सब भाइयों को इसका परिचय हो जाय तब यदि आप किसीसे भी कहेंगे तो कुछ न कुछ अवश्य दे देगा । थोड़ा थोड़ा मिलकर भी बहुत हो सकता है ।

यही दो काम इस समय आपको करने हैं । एक तो मन्दिरमें शास्त्र के बाद सबको यह पत्र सुनाकर एक समा करके चन्देका प्रबन्ध कर दीजिये और समाकी कार्यवाही समाचार-पत्रोंमें भेज दीजिये ।

दूसरे डेप्यूटेशन में सम्मिलित होनेके लिये स्वयं अपनी अनुमति भेज दीजिये और अपने यहाँके दूसरे प्रतिष्ठित पुरुषों से भी भिजवा दीजिये। यह कार्य यथाशक्ति शीघ्र होना चाहिये। इसके अतिरिक्त जो कुछ आपको उचित जान पड़े करिये और मुझे भी लिख भेजिये ताकि मैं भी सहायता करूँ।

अन्तमे आपसे पुनः निवेदन है कि यह अवसर हाथसे न जाने दीजिये; जैनधर्म एक अत्यन्त अमूल्य वस्तु है, उसको अधिक काल तक संकटमें न पड़ा रहने दीजिये। पण्डित अर्जुनलालजी सेठी इस धर्मके उच्च कोटिके ज्ञाता थे और इस पर उनकी श्रद्धा इतनी अधिक है कि इस धर्मके अनुयायियोंके लिये वे सब कष्ट सहनेको प्रस्तुत रहे हैं। हमारा वात्सल्य-अंग हमें शिक्षा देता है कि उनका संकट निवारण किये बिना हमें जैनी कहलानेका अधिकार नहीं। विशेष कहनेकी आवश्यकता नहीं। धर्मका पालन करिये और विपुल पुण्य संचय कीजिये। आशा करता हूँ कि इस पत्रका उत्तर शीघ्र मिलेगा।

उत्तराभिलाषी—

ब्रह्मचारी शीतलप्रसाद.

हा! जैनियों, डूब मरो!

अय जैन समाज ! क्या अभी भी तू घोर कुम्भकर्णी निन्द्रामें सोती रहैगी ? क्या अभी भी तू आलसवस अपना सर्वस्व खोती रहैगी ? क्या अभी भी तू जगतमें पद पद पर पददलित होती रहैगी ? समाज ! अब बहुत सो लिया, यह समय सोनेका नहीं है। यह समय खोनेका नहीं है ! अब तेरे परीक्षाका समय है। समय आया है कि तू खचेत हो। देख, इस समय तेरे सम्मुख यह प्रश्न नहीं है कि तू उन्नति करती है वा अवनति, इस समय यह प्रश्न नहीं है कि सृष्टिकर्ता ईश्वर है अथवा नहीं, इस समय यह प्रश्न नहीं है कि श्वेताम्बर प्राचीन है वा दिगम्बर, पर समाज ! देख ! तेरे सम्मुख “समय” मुत्कुरता हुआ प्रश्न कर रहा है कि “जैनियों ! तुम मुदें हो अथवा जिन्दे ?” इसलिये यदि तू जगतमें अपना नाम उज्ज्वल रखना चाहती है ? यदि तू अपना नाम निष्कलंक रखना चाहती है ? यदि तू जगतमें अपना मान सम्मान चाहती है ? यदि तेरे हृदयमें अभी अकलंकस्वामीके रक्तका प्रवाह यह रहा है ? यदि तेरे हृदयमें अभी तक किञ्चित् परिमाणमें भी निष्कलंक प्रभुके निःस्वार्थ पार्थिक आत्मसमर्पणकी ध्योतिक्रा प्रकाश जग रहा है ? यदि तेरे हृदयमें कुछ भी अभी तक समन्तभद्रस्वामीका मय रहित अधीम छाहस दमक रहा है ? यदि तू विपत्तमें पड़े हुये साधर्म्य भाईयोंके प्रति सहायता करना कुछ भी अपना कर्तव्य समझती है ? यदि तू सम्यकगर्भांकित वात्सल्य-

➤ शुद्ध शिलाजीत। ◀

०॥), खालिस हाँग ॥), असल ममीरा ३), असली कस्तूरी २५) अलवान पद्मीना आदि वस्तु किफायतसे।

काश्मीर स्टोर्स—थ्रीनगर नं. २१

अङ्गको जैनधर्मका मर्म समझती है ? यदि तू आत्मकथित जैनसिद्धान्त पर प्रवर्तना अपना कर्म समझती है ? तो उठ ! जग ! देख ! जिसने तेरे लिये, ग्रेजुएट, बी. ए. होनेपर भी अपनी व्यवहारिक उन्नतिको लातमार, बालबच्चोंको छोड़, आत्मसमर्पण किया था ! जिसने तेरे लिये अपना यावत् जीवन, तन मन धन, अर्पण किया था ! जिसने तेरे लिये, सर्वदाके लिये अपने सर्व सांसारिक सुखोंका तर्पण किया था ! देख, आज वह नररत्न कैसी दुर्दशामें फँस रहा है ? तेरी मूलसे, प्रमादसे, जेलमें बस रहा है ! नजरकैदकी जंजीरसे फँस रहा है ! शोक ! और महाशोक !! दुःख और महादुःख !!

हा ! हरएक ग्राम, हरएक शहर, हरएक मेला, हरएक सभामें उपस्थित होकर धार्मिक तथा तात्विक अथवा व्यवहारिक उन्नतिपूर्ण उपदेश दे तुझे सोतेसे जगाया, जो कि मृत-प्रायः संस्थाओंको उन्नति अवस्था पर लाया, जिसने अविश्रान्त परिश्रम कर अति उद्योगसे एक शिक्षाप्रचारकसमिति स्थापित की, और द्रव्य न होनेपर भी जातीय प्रेमसे द्रव्यभूत हो मेला प्रतिष्ठा आदि समर्थोंपर एक एक पैसा मांगकर उसका कार्य चलाया। सैकड़ों बालबच्चोंको विद्याध्ययन करा उन्हें मनुष्य बनाया ! और जिसने कभी भी गवर्नमेंन्टके विरुद्ध जबान न हिलाई, न कोई राजद्रोहात्मक व्याख्यान ही दिया ! हाय ! आज वही समाजसेवक पण्डित अर्जुनलाल सेठी बी. ए. आज जेलकी हवा खाए-और तू आनन्दसे पड़ी सोवे !!

अय समाज ? तेरी भलाईका, तेरी सेवाका क्या गयी बदला है ? क्या ऐसी नेकीका यही

नतीजा है ? क्या ऐसे कृत्यकी यही कृतज्ञता है ? तेरा एक सेवक-प्रेमी निरस निराहार अपना जीवन तेरे रहते हुये भी व्यतित करे ? समाज, क्या यह तेरे लिये गौरवकी बात है ?—अय समाज ! क्या तेरे हृदयमें दयाका जराभी उद्वेग नहीं है ? क्या तेरे हृदयमें बिलकुल कृतज्ञताका प्रकाश नहीं है ? यदि है तो क्या १० महीनेमें तूने एक दिन भी उनको ईस महान कष्टसे छुटानेका प्रयत्न किया है ? क्या १० महीनेमें तूने एक दिन भी उनकी भाक्तिको अपने हृदयमें स्थान दिया है ? ईसका उत्तर स्पष्ट है कि “नहीं”। ओह ! क्या उनकी वधों समाज-सेवाका यही प्रतिफल है ? यदि पापाण भी होता तो ईस दुःखमयी तापकी अभिसे द्रव्यभूत हो जाता—कठोरसे कठोर हृदय भी गल जाता, शलुके हृदयमें भी ऐसी स्थितिसे दयाका उद्वेग छा जाता । पर हाय ! वास्तव्य अङ्गकी र्हांग मारनेवाली समाज ! तेरा हृदय ईतना कठोर है कि तू अभी तक चुपचाप कानोंमें तैल डाले सो रही है । अभी तक तेरे हृदयमें कृतज्ञताका तामसिक मेघपटल छाया हुआ है । क्या इसीसे जगतमें तेरा नाम रह सकता है ? कभी नहीं ! कभी नहीं !! तुझे अवश्य ही एक दिन इस कृतघाताका फल भोगना पड़ेगा । तुझे एक दिन वैमोत मरना पड़ेगा । और हरएक समाज के आगे अपना मस्तक नम्र करना पड़ेगा । यदि अभी भी तुझे अपना मान रखना है ? यदि अभी भी जगतमें तुझे जीवित रहना है ? तो प्यारी समाज ! उठ, कमरकस । खड़ी हो । अपने महोपकारीपर संकट के समय कृतज्ञता प्रकाश कर । तेरे लिये स्वार्थ की आहुति देनेवाले के लिये स्वार्थकी आहुति दे । संसारको बत

દે કિ જૈન સમાજ અમી મીં જીવિત હૈ । વહ અમી અપને હિતૌપિયોં કે લિયે સવ તરહ તૈયાર હૈ । સંસાર દેલે-ઔર ઉત્સુકતાસે દેલે કિ હાં, જૈન સમાજમેં કુલ દમ હૈ ઔર વહ અપને દેશ માઈયોં કે-જાતિ માઈયોં કે લિયે કુલ કર સક્તી હૈ । યદિ નહીં તો જા સર્વદા કે લિયે મૃત્યુ કી સાન્તિમયી ગોદમેં સયન કર !!!

—દુઃખી—

પરમેષ્ટીદાસ લમેચૂ—કલકત્તા

મચનલાલ લમેચૂ ”

જાગો, જૈનો! જાગો!!

હે । વીર શાસનના શ્રીમાનો, ધીમાનો અને આખ આણ કાન કરી દેનારા વીર ઉપાસકો! જરા થોભો અને તદ્દમારા એક નિઃસ્વાર્થી દીન બંધુની અસલ્ય વેદના સાંભળો! આજે લગભગ દસ મહીના થયા જિટિશ રાજ્યની હકુચત નીચેના જયપુર રાજ્યમાં ન્યાય વગર જેલમાં અનિવાર્ય દુઃખ પામતા-રીખાના “જૈનસિદ્ધાંતશિલ્પિ” પં. અર્જુનલાલ શેકીને છોડાવો, બચાવો અને મુક્તદાન અપાવો. જાગો જૈનો! જાગો!! તદ્દમારા મહાંવીર પિતાએ આત્મચંદ્રાત કરી ખતાવેલા અને અસખ્ય શપથ દુઃખો આપ્યા છતાં પણ “અપકાર પર ઉપકાર” કરનારી સમદેહી, પરાપકારરૂપિ અને સેા કમનુ ૨૬૨૫ સમજ કંઈક અનુકરણીય ખનો.

મારે અત્યંત ખેદુક્ત હૃદયથી લખતું પડે છે કે ન્યાયપ્રિય જિટિશ રાજ્યમાં અન ભારતવર્ષમાં જે ક્રોધ શાંતિપ્રિય અને વશાદાર કહેવાય છે, જે ક્રોધ માટે હિંદના ખેરખાહ!! અને એક વખતના પોષકસૌચ

લોહી કંઈક જોવાઓએ પણ ઉચ્ચતમ મત દર્શાવ્યો છે, જે ધર્મ માટે પ્રાથમિક પ્રગ્ભ માનની લાગણીથી જોવા લાગી છે, જે જૈનો જયપુર રાજ્યનો એક પ્રતિષ્ઠિત વર્ગ લેખાયો છે; આવી મહત્વશાળી કામના સ્વયં સેવકને જયપુર રાજ્ય વગર તપાસે દશ માસ થયાં જયપુરની જેલમાં સડવે એ કેટલું શોક-ગ્નક અને આશ્ચર્યમાં ગરકાવ કરે તેવું છે? એથી વધુ ત્રાસગ્નક તો એ છે કે જિનેન્દ્રપ્રભુના દર્શન છ દિવસ બંધ કરી લાંબા (ભુખમરો) ખેંચાવ્યો હતો અને પત્નીને પણ મળવા માટે મના કરવામાં આવી છે. ન્યાયપ્રિય પોષકસૌચ લોહી હાઈડીજની સરકારના અમલ નીચેના રાજ્યમાં ચુંડેગારને ન્યાય આપ્યા વગર આવી અધાધુધી ચાલે એ જિટિશ ન્યાયવૃદ્ધાને શોભાપ્રદ કેમ કહેવાશે? શું લોહી હાઈડીજની સરકારની ફરજ નથી કે પોતાની રેસીડેન્સીવાળા રાજ્યમાં આવા અન્યાયયુક્ત પગલાં માટે સત્વર તપાસ કરી લાવિષ્યમાં આવો ગેર-વહીવટ ન ચાલે તે માટે યોગ્ય બદોખરત કરે? જે પોષકસૌચ, જે ધર્મપિતાએ અને જે ભારતહિતૌથીએ, કાનપુર મસજીડેસ, અયોધ્યા ગૌરધકેસ અને દક્ષિણ આફ્રિકા જેવા મહાન અન્યાયયુક્ત કાર્યમાં જેણે અદ્ય કંસાઈ અપાવ્યો છે, તો શું જનદયા હીમાયતી (જૈનો) ની દાદ ધ્યાનમાં લઈ વગર તપાસે જેલમાં પડેલા અને આરો-અવિમુખ બંધુને દયા ખોતર ન્યાય આપી છુટકારો નહિજ મળશે?

જ્યારે આ પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ છે ત્યારે આપણા દિગંધર જૈનબંધુઓએ પણ, આજીવન, કુસંપ, છર્પા કે કુંભકર્ણુની નિંદા-માથી જનમત યમચું નોંધ્યું છે અને ન્યાય મેળવવા શ્રીમાનોએ પોતાનું કર્તવ્ય બજાવવા વિનાવિલંબે પોતાના કૃષ્ણ હાથને પણ લંબાવવો નોંધ્યું છે. યાદ રાખજો કે આવા નિઃસ્વાર્થપણે સમાજને ઉત્કર્ષકચક્રનાર એક અમગદ્ય સમાજનેતા પર આવી પડેલા અન્યાયી પગલા માટે પ્રયત્નો નહીં કરીશું-તો

આપણા બીજા : લક્ષ્મીદિત વિદ્વાનો બહાર પડતા અચકાશે સારે હિંદુસ્તાનની વસ્તીમાં નામ માત્રથી રહેલા-આગળીના વેદાપર ગણાય તેટલા લાખની વસ્તીવાળા જૈન સમાજને સહિની સપાટી પર લાવવાની વાતો કરનારાઓ કેમ લાવી શકશે ?

જાગો જૈનો ! જાગો !! વીરના વીર તનુજો, ઉઠો. અન્યધર્મીઓને સાબીત કરી જતાવો કે જૈનોના હૃદયમાં પ્રાણીમાત્રને મારે દયાળુ રહેતો છે. જ્યારે આપણે આવી બાબતો પર આખીયામણાં કરી ચાત્રશું તો અને ન્યાય મેળવવા અસમર્થ બનશું સારે તમારા દેશની બ્રહ્મમાં જૈનમત ફેલાવવાની પ્રયત્ન ભાવના, આવા નિઃસ્વાર્થપણે સમાજની સેવા કરનાર વ્યક્તિ વગર કેણુ બર લારો શકશે ? તેમજ આવા શીલોસોદરના સંકટ પ્રસંગે સદાય નં કરીશું તો વિચાર્યતમાં સ્વયંચેથી જૈન બ્રધરશુંકના જેવી સંસ્થાઓનો કેણુ ઉત્કર્ષ કરશે ?

જ્યારે આપણે જૈન બાનુને તેજોમય પ્રકાશ પ્રગટાવવા માટે અનેક સંસ્થાઓમાં લાખો રૂપિયાનું દાન ક્યું છે તો શું આપણી ફરજ નથી કે આપણાં સુખને માટે અહોનિશ પ્રયત્ન કરનાર આજે દશ દશ માસ થયા વગરતપસે વગરતપસે જેલખાનામાં સડે છે તે માટે ન્યાય મેળવવા તન મન ધનથી પ્રયત્નશીલ થવું ? તમારા ધર્મજન્યુને અભયદાન અપાવવું એ તમારું કર્તવ્ય અને જિનેન્દ્રશ્રિવત્ ધર્મનું એક અંગ નથી ?

શું એ દુઃખી બંધુનો વાળ પછુ વાંકો ચાંપ એ સમસ્ત જૈન સમુદાયને કલંક સમાન નહિ કહેવાશે ? ધ્યાન રાખજો કે એક ભાગમાં થયેલા દર્દની ત્હમે પરવા નહિ કરશો તો તે દર્દ પેતાનો પગ ફેલાવી તમારા ચરીરના બીજા ભાગોમાં પ્રસરશે અર્થાત્ આપણી સમાજમાં આ વીર જેવા વિદ્વાનો ગણ્યા-ગણ્યા હોવાથી આ એક પછાડી સુપક્રીદીથી ખેસી નહીંશું તો બીજા જિનવાણી માતાના પૂજરીઓ તમારાથી સો સો ગાઉ દૂર

નાસશે ! મારે હે વીરપુત્રો ! તમારાથી બનેતેટલી ખટપટ કરી આ જૈન બંધુને ઊભાવો.

આ બાબત ત્રણે કિરકાના જૈન સમુદાયના શ્રીમાન અને પ્રતિષ્ઠિત બંધુઓએ તેમજ મહાસભાના કાર્યવાહકોએ સમાજમાંના ગમે તેવા વિચરને દૂર કરી જયપુર રજવામાં નહિ પણ ન્યાયપ્રિય વોર્ધસરોય લોર્ડ હાડીજની સરકારસમક્ષ એક વગવાળું પ્રતિનિધિમંડળ લઈ જઈ એ નામદરને સત્ય હકીકતો રહ-મજની ન્યાય માંગવો ઘટે છે. તેમજ આપણા શિક્ષિત વિદ્યાર્થીયજ દીગંધરજેનો (વકીલ, બેરિસ્ટર) એ અંગ્રેજી પત્રોદ્વારા લેખો લખી હિંદના અમલદારોનું ધ્યાન ખેંચવું ઘટે છે. બ્રાતૃગણો ! તમારે પુરતી કાશીય કરી જાનું સમાજને બતાવી આપવાની જરૂર છે કે જૈનોના હૃદયમાં પણ પેતાના બંધુઓ પ્રત્યે બીજી કોઈ પ્રજા કે સંપ્રદાય કરતાં એછા પ્રેમભાવ વાસ કરતો નથી.

વીરશાસનના વીર કેસરીઓ ! જાગો અને તમારા આ દીનજન્યુને બની શકતા તન-મન-ધનના ભોગે અભયદાન અપાવી, ઉમારો-બચાવો-ઢોળવો, શાંતિ ! શાંતિ ! શાંતિ ! સંરથા-સૂરત.

સમસે उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वहीं—

पवित्र !

के

र

र

पवित्र !!

रु. १)

तोला ।

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय—सूरत ।

तीन कुप्रथाएँ । ३७

मुझे बड़े खेद और शोक के साथ कहना पड़ता है कि हमारी जाति जो इस पृथिवी पर कमल-पुष्पके समान खिलती हुई आ रही है; मुरझानेको तैयार हो रही है। आजकल हमारे तरफ जैनियोंमें कुप्रथायें बहुत ही बढ़ चली हैं जो अकथनीय हैं। क्या हमारे भाई इस बात पर ध्यान न देंगे और उचित प्रवन्ध न करेंगे ?

देखिये ! विवाहादि उत्सवोंमें जिस स्थान पर मांगलिक गीत गाये जाने चाहिये, उस स्थान पर हमारी जातिकी स्त्रियां कुगीत व एक दूसरेमें गालियें गाती हैं। वे उस स्थान पर माता पिता व अन्य भाई बंधुओंको न देखकर बुरी तरहसे गाने लग जाती हैं, इस बातका कि-ञ्चित् विचार नहीं करती कि ' मेरे माता पिता क्या कहेंगे, क्या विचार करेंगे ? ' इस बातको देखकर कलेजेमें दाह लग जाती है और फह्रि बिना रुका नहीं जाता परंतु आंधोंमें बहुरिल्ले की पुकार व्यर्थ जाती है। यदि किसी स्त्रीको गालियें न गानेके हेतु समझाया जाता है तो वह समझाने वालेको असभ्य और जागृत्स कहनेको उद्यत हो जाती है। यदि इसी प्रकार हमारे तरफके जैनियोंकी दशा रही तो कभी भी ये जैनी उन्नति के क्षि-स्तर पर नहीं पहुंच सकेंगे।

द्वितीय कुप्रथा यह है कि जैनी भाई वैश्याओंको अर्थात् कालियुगी कुलदेवियोंको चुलवाकर द्रव्य खर्च करके एक दूसरेमें गालिये गवाते हैं। हाय ! वह नीच जाति वैश्या हमारी उच्च जातिके मनुष्योंमें गालिये दे रही हैं। जिसको सुनकर हम प्रसन्न हो रहे हैं और अशुभको शुभ समझते हैं। बहुतसे भाई तो सभामें नाक रखनेके लिये मस्तककी पधड़ी बेंच कर कालियुगी कुलदेवियोंके द्रव्य भेंट करते हैं और समाजमें बड़े आदमां कहने लगे हैं। यदि इन महाशयोंसे मंदिरजीके जीर्णोद्धारकी मदद के लिये अथवा श्रीजी की पूजन व पक्षाल की सामित्री के लिये कहा जाय तो अपनी गरीबी व असमर्थता के सुवृत्त बतलाने लगते हैं। इन वैश्याप्रेमियोंको यह नर्ताजा मिलता है कि रुपयेका रुपया गया और व्याजमें जते खाये। पहले किया हुआ पाप इनको अच्छे काम करनेसे रोकता है।

प्रिय पाठकगण ! क्या आपको यह मालुम नहीं कि वैश्या-प्रसंग से कि-तने भयंकर परिणाम मिलते हैं ? देखिये—

कायासे काम जात, गांठहूँसे दाम जात ।
नारीहूँसे नेह जात, रूप जात रंगसे ॥
उच्चम सब कर्म जात, कुलके सब धर्म जात ।
गुरुजनसे दाम जात, अपनी मति मंगसे ॥
रूपरंग दोऊ जात, शास्त्रसे प्रतीत जात ।
प्रभुजीसे नेह जात, मदनकी उमंगसे ॥
जप तपकी आश जात, मुरपुरका वास जात ।
भूषण बिलास जात, वैश्याके प्रसंगसे ॥

तीसरी भयंकर कुप्रथा 'कन्याविक्रय' की है। कन्याका पिता वरको सुन्दर, चतुर और गुणवान व वरकी योग्य अवस्था न देख कर घरकी परीक्षा करता है। वरकी धनाढ्यता और उससे कुछ द्रव्य लेनेके लोभसे अपनी सुकुमार बालिकाका वृद्धके साथ विवाह कर देते हैं। इसका नतीजा यह निकलता है कि वह वृद्ध मनुष्य आयु पूर्ण होनेपर मर जाता है और वह बालिका छोटी ही अवस्थामें वैधव्यताको प्राप्त कर लेती है। यही सबब है कि हमारी जातिकी मनुष्यगणना कम होती है। वृद्धविवाह करना ऊंटके गलेमें बिट्टी बांधनेके समान है। हिलती हुई गर्दन विवाह करनेसे मना करती है और श्वेतकेश मृत्युकी निकटता बतलाते हैं जो पर भी हाथ न नहीं मानते।

हे भाईयो ! आप कृपा करके इन उपरोक्त बातों पर ठुकर तो ध्यान दीजिये। यदि आप ध्यान न दें तो हमारी समाजकी उन्नति होना मुश्किल है। अब सोनेका समय नहीं है। आज कल और समाजोंकी उन्नति बहुत हो रही है। लेकिन हमारी ओर के जैनियोंको तो अभी नींदसे फुरसद ही नहीं मिलती। इसका प्रबन्ध सिवाय पंचोंके कोई नहीं कर सकता। हां, अपने घरमें तो सब ही प्रबंध कर सकते हैं, परंतु सबके घरका प्रबंध तो पंच ही कर सकती है।

आशा है कि हमारी तरफके अर्थात् रि. कोटाके जैनी जो इस समय नींद ले रहे हैं, शीघ्रही जागेंगे और उचित प्रबंध करेंगे, जिससे हमारी समाजको भी उन्नतिके शिखर पर पहुंचनेमें किसी प्रकारका कष्ट न पहुंचे। पस, मैं आपसे 'जय जिनेन्द्र' करके भैरे लेखको पूर्ण करता हूं।

मोतीलाल पहाड़िया, कुनाबी-(कोटा)

*सभापतिकी वक्तृताका सारांश।

मैं पंढरपुर (जिला शोलापुर) का निवासी हूं। वहां श्रीपार्श्वनाथका जैन मंदिर है। छोटी उम्रसे मैं जानता था की जैनियोंका यह मंदिर है परन्तु मुझे इससे अधिक ज्ञान न था। मैं पाश्चिमात्य विद्वानोंका लाम लेने जब जर्मनी गया, तब प्रोफेसर जैकोबीसे जो गत वर्ष इसी महोत्सवमें सभापतिके पदको सुशोभित कर रहे थे, उनसे जैनधर्मका मुझे बहुत हाल मालूम हुआ।

मैं प्राकृतकी पुस्तकोंको पढ़ता था। तथा हैले (जर्मनी) में प्राकृतमें व्याख्यान भी देता था। जैनाचार्य त्रिविक्रमकृत प्राकृत व्याकरण मैंने पढ़ी है।

* स्थापना महाविद्यालय [काशी] का वार्षिकार्षिक सभापति डॉ. टी. के. लड्डू बी. ए. कैन्टब पी. एच. डी. प्रोफेसर संस्कृत कोल्लेज (काशी) की वक्तृताका सारांश।

બુદ્ધ-નિર્વાણકે આજ ૨૪૫૮ વર્ષ વીતે માનતે હૈં । સો યહાં મિલન થા ગયા કિ મહાવીર બુદ્ધકે પહેલે નિર્વાણ-પ્રાપ્ત હુય । નહીં તો બૌદ્ધ ગણના ઔર “દિગંબર જૈન” ગણના સે અર્હન્ટકા અન્ત બુદ્ધ-નિર્વાણ સે ૧૬ । ૧૭ વર્ષ પછિ સિદ્ધ હોગા જો પુરાને સૂત્રોં કી ગવાહી કે વિરુદ્ધ પડેગા ।

[‘પાટલિપુત્ર.’]

પાઠકચંદ્ર, આજ યદ લેલ એક આવશ્યકીય પ્રશ્નકે રૂપમેં દેવકર આપકે સમક્ષ રક્ષા જાતા હૈ । ઇતિહાસવિજ્ઞ મહોદય, ઇસ પ્રશ્નકા ઉત્તર શીઘ્રી સ્વોજ કરકે પ્રકટ કરનેકા પ્રયત્ન કરે ।

સંપાદક.

સમયની કિમત.

સમયની કિમત.

દિન પ્રતિ દિન કાળ ચાલ્યોજ નય છે, મન જાણે છે કે મોટા થઇએ કિન્તુ વસ્તુતઃ આ-યુષ્યમાંથી ઓછા થઇએ છીએ, તેથી આપ-ણી મુખ્ય દુરુજ એ છે કે સમયની કિંમત સમજી તેનો સદુપયોગ કરવો જોઇએ. એક ક્ષણની પણ ઉપજ્ઞા નહિ કરી જોઇએ. આપણા જીવનને આપણે બે વિભાગમાં વહેંચી શકીએ. પ્રથમ પ્રવૃત્તિ માર્ગ અને દ્વીતીય નિવૃત્તિ માર્ગ જેને જૈન પારીલા-લિક શબ્દોમાં શુદ્ધસ્થાવસ્થા અને સાધુ અવસ્થા એમ કહી શકીએ.

સાધુ કિંવા મુનિઓ પોતાના સમયની કિંમત સમજી અપ્યાત્મમાર્ગમાં તદ્દલીન રહે છે અને ધર્મની સમાન સમયનું રક્ષણ કરે છે. રાત્રિ દિવસમાં નિંદ્રા ઓછી લઇ, નિંદ્રાનો નાશ કરી જોમ અને તેમ સમય પ્યાન, સ્વાધ્યાય તથા આવશ્યક ક્રિયાઓ કરવામાં વ્યતિત કરે છે; અવી રીતે દરેક શુદ્ધ અને સમારીએ પોતાની અતુલ્યતા પ્રમાણે સમયનો વિભાગ પાડી ટાઇમટેબલ બનાવી નિલ પોતાનું કાર્ય કરવું જોઇએ અને સમય દ્રવ્ય તથા શરીર બળને હાનિ કરનાર વ્યસનોનો ભાગ કરવો જોઇએ અને જુગાર રમવો, પાનાં, ચોપાટ વગેરેની રમતોથી, કેરી વસ્તુઓના ખાનપાનથી, વિકારોને વધારી દે તેવી કયા-ઓના નિર્માલ્ય પુસ્તકોથી તથા નૃત્યો અને નાટકોમાં ફસાઇ સમયનો દુરુપયોગ કરવો જોઇએ નહીં. જે લોકો રૂપિયા પૈસા ખર્ચી પાનાં-સેતરંજ ખેલીને પોતાના જીવનના ભાગ સમયને વ્યર્થ ગણે છે તે પોતાના અમૂલ્ય સમયને ખોવા ઉપરાંત અનેક લૌકિક અને પારલૌકિક દુઃખોને આમંત્રણ આપે છે.

જે લોકો ભાગ, તંબાકુ, ચરસ, માંત્રો, અશ્વિજ્ઞાદિ કોઇ પણ પ્રકારની નીચા ઉત્પન્ન કરવાવાળી વસ્તુઓનું વ્યસન રાખે છે, તે પોતાના સમય તથા દ્રવ્યનો વિનાશ કરે છે. એટલુંજ નહિ પણ મોક્ષમુખ્ય પ્રત્ત કરાવી શકે એવા શરીરનો વિનાશ કરવાના સાધનો મદ્ય કરે છે જે લોકો કામ ઉત્પન્ન થાય અને વિકારોને વધારી દે તેવા નિર્માલ્ય પુસ્તકો વાંચવામાં મરાચલ રહે છે તેની ઇચ્છાઓ નૃત્ય-નાટકો જેવા પ્રતિજ્ઞ અધિક

ॐ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें ऊपहारमें मिलेंगी । ॐ

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थरुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुलेखं विविधैश्चित्रैः, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रसम् ।

प्रभो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमासुखतिमातनोऽनु ॥

वर्ष ८ सुं.

वीर संवत् २४४१

चैत्र.

विक्र. सं. १९७१.

अंक-६ ठो.

महावीर जयंती आवी छे.

ए निमित्ते शुं करसो ?

जोतजोतामां एक वर्ष वीती गयु छे अने वली पाछो एक वषत तेज उत्तम दिवस आवी पहुँच्यो छे के जे दिने त्रणे लोकोंने जीवने साता उपजी हती: ए तेज दिवस छे के जे दिने इंद्रनुं आमन पण कंपायमान थयुं ह्नुं अने तेमनो मुकुट पण नमी गयो हतो. ए तेज दिवस छे के जे दिने कल्याणी देवोंने त्यां घंटनो नाद, व्यंतराणी देवोंने त्यां टोलनो नाद, ज्योतिष देवोंने त्यां भेरीनो नाद अने भवनवासी देवोंने त्यां शंखनो नाद पोतानी भेजेज थयो हतो. ए तेज दिवस छे के जे दिने सौधर्म स्वर्गना

इंद्रनी इद्राणी कुंडलपुरना राजा सिद्धारथना मेहेलमा प्रवेश करीने त्रिशलादेवीना प्रसु-तिगृहमाथी तरतना जन्मेला बालकने उठावीने तेना स्थानमां मायामयी बालकने मुकी गई हती. ए तेज दिवस छे के जे दिने सौधर्म इंद्र प्रभुने ऐरावत हाथीपर आरोहण करी सुमेरु पर्व-तपर लई गया हता अने ईशान स्वर्गना देवोए छत्र अने सनत्कुमार तथा माहेन्द्र स्वर्गना देवोए चमर ढाल्या हता अने बार्सीना इंद्रोए जयजयकार करता आरुगमार्गेथी सुमेरु पर्वत पर पहुँ-चनी पांडुकशालाउपर प्रभुने अभिषेक कर्यो हतो अने पछी इंद्राणी प्रभुने बन्नाभूषण पहारावी उत्सव साहित मातापिता पाले लावी हती अने त्यां देवो सेवक थइने रखा हता. आवी परम पापिष अने उत्तम दिवस बीजो कोई नहि, पण चैत्र सुदी १३ नो शुभ मंग-लमय दिवस छे के जे दिने अदी ह्जार वर्ष उपर कुंडलपुर नगरमां सिद्धारथ राजाने

ત્યાં ત્રિશલાદેવીની કૂચે આપણા જગદોદ્ધારક ચર્મ તીર્થંકર શ્રી મહાવીરપ્રભુનો જન્મ થયો હતો અને ત્રણે લોકમાં આનંદઆનંદ વર્તાઈ રહ્યો હતો.

હવે જ્યારે એક માતાપિતા પોતાના પુત્ર કે પુત્રીનો જન્મદિન યાને વર્ષગાંઠ હર્ષથી ઉજવે છે, રાજા મહારાજાનો જન્મદિન જાહેરરીતે પઢાય છે, અનેક ધર્મો જોવાકે વૈષ્ણવોમાં કૃષ્ણનીજયંતી ગોકુલઅષ્ટમી યાને જન્માષ્ટમી જાહેર રીતે અપૂર્વ ઉત્સાહથી પઢાય છે; રામચંદ્રજીનો જન્મ રામનવમી તરીકે ઉજવાય છે, પારસી ભાઈઓના જરથોસ્તની જન્મતીર્થિ જાહેરરીતે ઉજવાય છે, અને મોટા મોટા મહા પુરુષોનો જન્મદિન યાને જયંતી પણ આનંદથી મનાય છે, તો પછી આપણા જગદુદ્ધારક, પરમપૂજ્ય પિતા શ્રી મહાવીરપ્રભુનીજયંતી યાને મહાવીરપ્રભુનો જન્મદિન શું ભારે ઠાઠમાઠથી ઉજવવાની જરૂર નથી? જો આપણે એ વીર પ્રભૂની જયંતી ન ઉજવીએ, તો કૃતપ્તજ કહેવાઈએ.

૨૨ ૨૨ ૨૨ ૨૨

આપણા ભાઈઓમાં પર્યુષણપર્વમાં ભાદરવા સુદ ૧ દિને મહાવીરજન્મનો પ્રસંગ સાંભળવામાં આવતાં કેટલો વધો આનંદ મનાય છે અને કેટલાં યથાં નાલિયરો વગેરે વધેરાય છે કે લગભગ ઘણા ભાઈઓની એજ માન્યતા થઈ ગઈ છે કે મહાવીરપ્રભૂનો જન્મદિન તો ભાદરવા સુદ ૧ ને દિને છે પણ ભાઈઓ, તેમ નથી. એ વીરપ્રભૂનો સરો જન્મદિવસ તો ચૈત્ર સુદી ૧૩ છે કે જે જુમ દિવસ હાથવૈત્તમાંજ ઇટલે આવેતી તા. ૨૧ મી એપ્રિલ અને સોમવાર ને દિને આવી પહોંચ્યો છે.

હવે જ્યારે આપણા શ્વેતાંવરી ભાઈઓમાં પણે સ્થલે મહાવીરજયંતી કેટલાંક વર્ગોથી

ઉજવાય છે, પણ દિગંધરી ભાઈઓમાં તે ઘણીજ ઓછી ઉજવાય છે, તેનું કારણ આલસ, બેદરકારી અને મોજમજાહ વિચાય વીણું કર્યું નથી, વે ત્રણ વર્ષ થયાં જોકે કેટલેક સ્થલે આ જયંતી ઉજવાય છે, પણ તે જોડે તેટલા ઉત્સાહથી અને જોડે તેટલા સ્થાનોમાં ઉજવાતીજ નથી, માટે દરેક જૈન વંધુની પછી તે દિગંધરી, શ્વેતાંવરી કે સ્થાનકવાસી ગમે તે હોય તે દરેકની ફરજ છે કે આ જયંતી તો અવશ્ય ઉજવીજ જોઈએ. આ ફેરફાર મુસલમાની જુલ્મી શાસન નથી કે તમને તમારો ધર્મ પાઠતા અટકાવશે, પણ આ તો ન્યાયશીલ શાંતિમય બ્રીટિશ રાજ્ય છે કે જેમાં દરકોઈ વ્યક્તિ પોતપોતાના ધર્મની માન્યતા પ્રમાણે પોતપોતાનો ધર્મ પાઠી શકે છે, તો હવે આવા નિર્મય સમયને આપણે હાથમાં આવેલો સ્વાલી કેમ જ્યાં દેવો જોઈએ? એ તો દેવીતી ત્રીના છે કે દરેક વાવતની ચર્ચા થવાધીજ તેનું ભાન અને યાદદાસ્ત સંપન્ન આવી શકે છે માટે દરેક જૈન પત્રકારની સાથે ફરજ છે કે આ વિષયને પોતપોતાના પત્રોમાં ડપાડી લઈ એવો પ્રયાસ કરવો જોઈએ કે ભવિષ્યમાં એક એવો સમય પણ આવી લાગે કે મહાવીરજયંતીનો પર્વ એક જાહેર રહેવાર તરીકે પઢાવી શકાય.

૨૨ ૨૨ ૨૨ ૨૨

જે પરમોપકારક પ્રભૂના એ ચતાવેલા માર્ગથી આપણું મરીન મન શુદ્ધ થઈ આપણે મયોમય તરીકે જડે છીએ તે મગધાનના યશોગાન વર્ષમાં એકજ દિવસ જયંતી નિમિત્તે ગાવાને કયો જૈન વંધુ ના પાડે તેમ છે? સારાંશકે મહાવીરજયંતી ઉજવવા માટે તો દરકોઈ જૈનવંધુ તત્પર થવા વગર રહેશે નહિ. હવે આ જયંતી ઉજવવી જોડે, એ તો નફીજ થયું, પણ તે કેવીરીતે

ઉજવવી જોઈએ એ મોટો સવાલ ઉપસ્થિત થાય છે, તો તેનું નિરાકરણ કરવાને અમો નીચેની સૂચનાઓ આ પ્રસંગે કરવાનું ઉચિત ધારીએ છીએ કે જે ઉપર સર્વ જૈન યંધુઓ અવશ્ય લક્ષ આપશે.

જયંતી કેવીરીતે ઉજવવી ?

૧. દિગંવરી શ્વેતાંવરી અને સ્થાનકવાલી ત્રણે ફિરકાના જૈનો એકજ મહાવીર પિતાને માને છે અને એ પૂજ્ય પિતાનો જન્મદિન પણ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ નોજ માને છે તો આ એવો દિવસ છે કે જે દિવસે ત્રણે ફિરકાના જૈનોએ એકત્ર મઠીનેજ આ જયંતીઉત્સવ ઉજવવો જોઈએ.

૨. દરેક ઘરો, મંદિરો, દુકાનો ઘરેરેને ઘાઘટા, તોરણ, નિશાનો ઘરેરેથી એવા તો અલંકૃત કરવો જોઈએ કે જેથી સર્વે એમ જાણી શકે કે આજે જૈનોનો કોઈ મોટો તહેવાર છે.

૩. આ દિને સર્વે મંદિરોમાં મહાવીર પ્રભુનું પૂજન અભિષેકપૂર્વક ગાનતાન અને ભક્તિ-ભાવથી થવું જોઈએ.

૪. મહાવીર પ્રભુ કૌણ અને ક્યારે જન્મ્યા હતા તથા તેમનું પૂર્વ ભવંતર શું હતું તથા તેમને જગત ઉપર શા શા ઉપકારો કર્યા હતા તે જાણવા માટે સર્વે સ્થળે મહાવીરચરિત્ર વ્યાખ્યાનરૂપે વાંચવું અથવા વંચાવવું જોઈએ.

૫. આ દિવસને પોતાને ધેર મિષ્ટ ભોજન કરીને અથવા ન્યાતિજમણ કરીને જાહેર તહેવાર તરીકે પાલવો અને એને પ્રખ્યાતિમાં લાવવા માટે યત્નેતરે પુષ્કળ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

૬. દરેક ગામેગામ અને શહેરશહેર ત્રણે ફિરકાના જૈનોની એક ભેગી જાહેર સભા અનુકૂળ સમયે મોરે ટાટમાટથી કરવી અને તેમાં

વિદ્વાન વક્તાઓ દ્વારા મહાવીર પ્રભુનું પવિત્ર જીવનવૃત્તાંત અને તે ઉપરથી લેવાનો ઉત્તમ વોધ એ સંબંધી વ્યાખ્યાનો થવા ઉપરાંત ત્રણે ફિરકામાં માંદોમાંદો શાંતિઓમાં અનેક જાતના કૂસંપો અને તરૂં જોવામાં આવેછે, તે આ પ્રસંગનું નિમિત્ત હદ સરહ પરીણામ કરી જ્યાં જ્યાં ન્યાતિજ્ઞપટ્ટાઓ તથા તીર્થના શ્વેતપટ્ટાઓ પટેલી હોય તેનો સરહ મન કરી નિકાલ લાવી નાંચવો જોઈએ.

૮. જ્યાં જ્યાં સભા-પાઠશાળા વંધ પડી ગઈ હોય અથવા ન હોય તો તે ચાલુ કરવાનો પ્રવેશ થવો જોઈએ. સારા વક્તાઓ ઉત્પન્ન કરવાનો એક સહેલો ઉપાય જાહેરસભાઓજ છે માટે દરેક સ્થળે અઠવાડીક, પાશ્વિક કે પછી માસિક સભાઓ અવશ્ય સ્થાપવાની જરૂર છે.

૯. આ શુભ દિને તહેવાર ધોઈંગ, પાઠશાળા વિદ્યાલય, શ્રાવિકાશ્રમ, અર્નાથાશ્રમ ઘરેરે સર્વે જૈન સંસ્થાઓને ઘણગારી તે વિન્નિય વિદ્યાર્થીઓને મિષ્ટ ભોજન આપી એક સભા મરી તેમાં વિદ્યાર્થીઓ સન્મુલ મુદ્રાન્ટેન્ડન્ટ કે ધર્મશિક્ષકે મહાવીરપ્રભુનું જિવનચરિત્ર અને તે ઉપરથી લેવાનો વોધ એ સંબંધી વ્યાખ્યાન આપી વિદ્યાર્થીઓમાં ભ્રાતૃભાવનો વધારો થાય એવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ તથા એવી સંસ્થાઓમાં જો અઠવાડીક સભા (Debating Societies) નિયતી હોય તો તે શરૂ કરવાની જરૂર છે.

૧૦. આપણી ઉન્નતિના સ્વાસ્થ્ય કારણભૂત આપણી કોમમાંથી પ્રગટ થતા પાશ્વિક, માસિક કે અઠવાડીક પંથોજ છે, તેનો વધુ લાભ લેવાય તે માટે સર્વે પોતપોતાની શક્તિમૂલ્ય એક અથવા વધુ તેમાં પથો મંગાવવાનો નિશ્ચય કરવો જોઈએ.

પાઠશાળાકી સ્થાપના:— ઢેરાગાંજી-
લાં મેં માઘ માસમેં મંદિર પ્રતિષ્ઠોત્સવ હુઆ
યા જિસમૌકેપર લાલા દેવીદાસજીને
૨૦૦૦) દેકર શંભૂરામ દિ.જૈન પાઠશાળા
સોલના સ્વીકાર કિયા જિસકા મુહૂર્ત મી
હો ગયા ઔર उसमें ૨૦) માસિકકી ઔ-
રમી સહાયતા મિલી હૈ । इसी मौकेपर
उपदेशक हकीम श्यामलालजी, ब्र. शीत-
लप्रसादजी, पं. दर्यावासिंहजी सोधिया आ-
दिके महत्वपूर्ण व्याख्यान भी हुए थे और
४००० जैनों एकत्रित हुए थे ।

પાવાગઢની મુલાકાતે ગવર્નર:—
મુંબઇના નામદાર ગવર્નર લોડ વીલીંગટન
સાહેબ તથા તેમના બાનુએ ગઇ તા. ૧૩મી
એ આપણા સિદ્ધેશ્વર શ્રી પાવાગઢની મુલા-
કાત લીધી હતી, જે પ્રસંગે એ તીર્થની
અખંધકમીટીના ૧૦ મેમ્બરો હાજર હતા
અને પહાડ ઉપર મંડપ બાંધી ગવર્નર સા-
હેબનો સારી ધામધુમથી સત્કાર કરી પ્રા-
ગુલાબ આપવામાં આવ્યા હતા, જે પ્રસંગે
શ્રીયુત નાનચંદ પુંજભાઇ બી. એ. એ ઇંગ્લિ-
શમાં પાવાગઢ પહાડ માટે વિવેચન કરતાં
જણાવ્યું હતું કે અમારી સમાજ તરફથી આ-
પને માન આપતાં અમને ઘણાજ હર્ષ થાય
છે. આ પહાડ ઉપર રામચંદ્રજીના જે પુત્રો
લવ-કુશ અને પાંચ કરોડ મુનિ મુક્તિપદને
પામ્યા છે જેથી એને જૈનો ઘણાજ પવિત્ર
માને છે. હિંદુસ્તાનની સરકાર તથા સ્થાનિક
અમલદાર સાહેબો આવા પુરાતન તીર્થનું
રક્ષણ કરે છે તથા તેને ઉત્તેજન આપે છે
જેથી આપ સાહેબોનો ઉપકાર માનીએ છીએ
અને હાલના પ્રાચીન રણસંગ્રામમાં આપ-
ણા બીટીશ સરકાર અને મિત્ર રાજ્યોને

અમારા મહાવીર પ્રથુ વિજય આપે એવી
પ્રાર્થના કરીએ છીએ વગેરે. એના બુવાબમાં
નામદાર ગવર્નર સાહેબે આપણના રૂપમાં
જણાવ્યું હતું કે આ પ્રાચીન તીર્થનું નિરી-
ક્ષણ કરી અમે ખુશી થયા છીએ. હું જ્યાં
સુધી મુંબાઇનો ગવર્નર છું ત્યાં સુધી તમા-
રી ધાર્મિક લાગણીને માન આપવા બનતો
પ્રયત્ન કરીશ, હુસારી રીતે જાણું છું કે
જૈનો ઘણા રાજભક્ત છે વગેરે. આ
પ્રસંગે સુરત, મુંબાઈ, વડોદરા, અંકલેશ્વર,
જાણી, ખેરસદ, દાહોદ, સોલત્રા વગેરેના
ભાઈઓ પણ હાજર હતા, અને આ સ્વાગ-
તનું કાર્ય સેક્રટરી શેઠ લાલચંદ કલાનદાસે
લીક રીતે પાર પાડ્યું હતું.

નવીન માસિક:—કાશીસે જ્યેષ્ઠ મા-
સસે 'તરંગિણી' નામકા એક બડા ઔર
સાચિત માસિક 'સરસ્વતિ' કે ઢંગપર વસં-
તરામ વ્યાસદ્વારા સંપાદિત હોંકર નિકલને-
વાલા હૈ । વાર્ષિક મૂ. રૂ) હૈ, પરંતુ ગંગા
વશહરાતક ગ્રાહક હોનેવાલેકા રા) હૈ ।

મટારક સુરેંદ્રકીર્તિજી માલાવાંડા થઈ
મલાડા, પરીણ, તારાપુર તરફ ઝમળ
કરી રહેલા છે અને ધર્મોપદેશ આપે છે તથા
દેયલીમાં જીવદયાનો ઉપદેશ આપવાથી
રૂ. ૨૦૧) હુલાળા જેમાઈ વહેચર તરફ-
થી સોંડા દોરની પાંજરાપોઝને અપાયા છે
એમ અમોને જણાવવામાં આવે છે.

મૃત્યુના સ્મરણાર્થે દાન:—ઓરાણ-
માં શા. કર્તુરચંદ જેયંદની વિધવા કર્તુર-
બાઈ શગણુ સુદ ૧૨ ને દિને મૃત્યુ પામ્યા
છે જેમની પાછળ શા. હાથીચંદ માણેકચંદ
તરફથી રૂ. ૨૦૦) કાલવામાં આવ્યા છે તે-

भांथी १०) ओराणु पाठशाला, ५) अलुन-
लाल ७ सहायक ३३, २५) अभयवाह दि.
जैन मेडिकल भांथी मेडिकली परीक्षाभां प-
हेले नंबर पास बनार विद्यार्थी पांच वर्ष
भाटे पापिक पांच पांच शरीर धनाम आ-
पवा भाटे, २५) 'दिगंबर जैनना' आह-
काने संसारसुधारालु' ओक पुस्तक ओट वे-
नवा भाटे, तथा मुंभाछ आधिकारम नडि-
याह अनाथाश्रम, ३५७ अहयार्याश्रम, आरा
सिद्धांत अपन, सोनासलु पाठशाला, ४३२ पा-
ठशाला तथा डेटलाक तीर्थी अने भद्रिसे
उपर मोडलवा उपरांत ५५) सगाओभां
वेथी आप्या छे.

इन्दौरमें पृजनविधान और निमाड
प्रां. महासभाका अधिवेशन:— इन्दौरमें
चैत्र शुक्ल ४-५-५ को श्रीमान लाला
जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरीस्टर ए-
ट लो और हाई कोर्ट जज के प्रमुखत्व-
में श्री मालवा निमाड प्रां. महासभाका
वार्षिक अधिवेशन हुआ था और उसी स-
मयपर बड़े समारोहके साथ शेठ जयचंदजी
चुनीलालजीकी ओरसे त्रिलोकसारविधान
रयोत्सवपूर्वक हुआ था, जिसका विस्तृत
हाल आगामी अंकमें दिया जायगा।

सभी औषधि विनामूल्य:—मालवा
दि. जैन प्रांतिक समाके शुद्ध औषाधालयसे
सर्व प्रकारकी औषधियां सर्वसाधारणको
विनामूल्य पोस्टेज व पैकिंग स्वर्च मात्रसे
भेजी जाती है। कई जगह प्लेगका प्रकोप
होनेसे इस भयानक रोगकी औषधि भी
तैयार कराकर देजी जा रही है जिससे

लाभ भी पहुंचा है। अतः सर्वसाधारणको
चाहिए कि जहां प्लेगका प्रकोप हो वे इस
औषधिको मंगाकर लाभ उठावें तथा अन्य
महांशयोंको भी सूचना करदे ताकि वे भी
मंगा सकें। औषधि मंगाने वालेको निम्न-
लिखित पतेपर पत्र व तार भेजना
चाहिए— लाला भगवानदास, महामंत्री,
मालवा प्रां. सभा दफतर, बडनगर.
(मालवा)।

स्वास अंकके लेखकी असर:—गढा-
कोटासे हरिश्चंद्र बजाज सूचित करते हैं कि
“ दिगंबर जैन ” के स्वास अंकके लेख
' छोभी और फैय्याजी ' को पढ़कर मैंने
यह प्रण किया है कि—“ जो शादीमें फिजू-
लखर्ची करेगा या कन्याविक्रय करेगा या
जैनपद्धतिसे विवाह न करेगा उस शादीमें
मैं शरीक नहीं होउंगा वरतें कि पेशतर
तलाश करनेसे अगर मालूम हो जाय,
अगर मालूम न हो तौभी इतना प्रण अ-
वश्य पाछंगा कि अगर शरीक हो जाने पर
भी मालूम हो जावे कि कन्या या वरवि-
क्रय हुआ और जैनपद्धतिसे विवाह नहोना
तो उस शादीमें भोजन नहीं करूंगा वरिक्त
उसके किसी भी कार्यमें योग नहीं दूंगा लेकिन
फिजूलखर्चोंके निस्वत इतना सख्तीसे प्रण
नहीं, अगर पेशतरसे मालूम हो जावे तो
वैसाही करूंगा ”। यदि सभी भाई ऐसा ही
प्रण करलेवे तो बातकी बातमें कन्याविक्रय
फिजूलखर्चा, अजैनपद्धतिसे विवाह आदि

कुप्रथाएं अपनेआपही बंद हो जाय ।

शुद्धक जानकीलालजी महाराज अभी 'बुंदी-कोटाकी' तरफ विहार कर रहे हैं । अन्य त्यागी ऐलक, शुद्धक आदि कहां-विहार कर रहे हैं उसका समाचार जिन भाईयोंको मालूम होवे उन्होंने हमको पत्रद्वारा सूचित करना चाहिये जिससे कि हम त्यागीओंके अमणका समाचार हर एक अंकमें प्रकट कर सकें ।

ओराणमां सभा थर्ड पं. अर्जुनलालजी ना सहायक फंडमां रु. १६। 'जैन मित्र' ऑफिस (मुंबई) ने मोकलवामां आव्या छे तथा रु. ७। त्यांनी लायब्रेरीमां भेट अपाया छे ।

बडनगरमें मेला-प्रतिष्ठा और कोन्फरंस: बडनगर (मालवा) में द्वितीय वैशाख शुद्ध २ से ६ तक विम्बप्रतिष्ठोत्सव होने-वाला है उसी अवसर पर मालवा दि. जैन प्रांतिक सभाका नैमित्तिक अधिवेशन होनेकी स्वीकारता हो चुकी है और जिसके लिये अभीसे तैयारीआं हो रही हैं । स्वागत कारिणी कमीटीकी प्रथम बैठक होकर ७५ मेम्बर नियुक्त हुए हैं जिसमें सभापति सेठ घन्नालालजी पीपल्या, संरक्षक सेठ घासीलालजी उज्जैन और सेक्रेटरी सेठ पन्नालालजी बडनगर तथा सेठ कल्याणमलजी उज्जैन हैं । अधिवेशनके सभापति होनेके लिये सेठ मुखानंदजी, शाह जुगमंदरदा-

सजी, रा. व. ला. घमंडीलालजी, लाला जम्बूपसादजी, रा. व. सेठ नेमचंदजी, और रा. सा. द्वारकाप्रसादजी इन ८ महाशयोंमें क्रमशः पत्रव्यवहार करनेपर जिन महाशयकी स्वीकारता आवेगी उन्हींके सभापतित्वमें यह अधिवेशन होवेगा । इस उत्सव और अधिवेशनमें पधारनेके लिये सभी त्यागीओं, श्रीमानों, विद्वानों और सर्वसाधारणको महामंत्री लाला भगवानदासजी अभीसे सविनय आमंत्रण करते हैं ।

विवाहमें दान:—नांदगांवमें कुंजीलालजी और भाठलालजी पहाडेकी सुपुत्रियांका लग्न जैनविधिसे हुआ, जिसके उपलक्षमें ७०७) नांदगांव मंदिर-पाठशाला, बनारस महाविद्यालय, रुपभ ब्रह्मचर्याश्रम, मोरैना विद्यालय आदिको दिये गये हैं ।

कटनी-पाठशाला चिरस्थायी हो गई:—कटनी-मुरवाडाकी पाठशालामें ६० छात्र पढ़ते हैं और बोर्डिंग भी है जिसके लिये १२०००) का मकानभी बन गया है और व्र. शीतलप्रसादजीके उद्योगसे गत ता. २५ फरवरीको वहांके भाइयोंद्वारा पाठशालाकी चिरस्थायीताके लिये रु. १०५०५) का स्थायीफंड हो गया है । धन्य है ब्रह्मचारीजी के प्रयासको ।

उपगंहीन प्रतिमाओंका अविनय:—इटावासे ५ मील असाईखेडा नामका एक प्राचीन ग्राम है वहां यमुना नदीके तटपर

एक प्राचीन जीर्ण किला है जिसको राजा जयचंदका किला कहते हैं और वहां बड़ीर अवगाहनाकी बीसों दि. जैन प्रतिमाएं कुछ अंगहीन, कुछ उपंगहीन पड़ी हुई हैं उनकी अविनय हो रही है। अनेक भंगीयोंने इन्हींके पास अपने शोषड़े बना लिये हैं और झुंडके झुंड सुअर फिरते हुए इन मूर्तिओंकी अविनय करते हैं। संभव है कि राजा जयचंद जैनी होगा। शास्त्रोंसे प्रकट है कि गस्तक, बाहु, टांग आदि अंगसे हीन प्रतिमा अपूज्य है पर कान नाक आदि अंगोंसे छिन्न प्रतिमाओं पूजनीय हैं इसलिये उचित है कि पूजनीय प्रतिमाओंको लेजाकर किसी मंदिरजीमें विराजमान करनी चाहिये और अपूज्य हैं उनकी अविनय न कराकर एक स्थानमें विराजमान कर उनपर छायाका प्रबंध करना चाहिये। नयी विम्ब प्रतिष्ठा करानेकी अपेक्षा, प्राचीन जीर्ण मंदिरकी प्रतिमाओंकी रक्षा करना अति पूण्यवर्द्धक है इसलिये इटावाके भाईओंको यह कार्य प्रारंभ करना चाहिये। आवश्यकतानुसार मदद भी बाहरसे मिल सकती है। उन प्रतिमाओं पर संवत् आदि क्या अंकित है वह भी इतिहासखोजी भाईओंको जाकर देखना चाहिए। इस बारेमें निम्नलिखित पतेसे पत्रव्यहार करना चाहिये— बाबूलाल शंकरलाल जैनी अग्रवाल—इटावा

पद्मावती परिषदका उत्सवः—फिरोजाबाद स्टेशनसे १२मीलपर फरिहागंजमें चैत्र शुक्ल ९-१०-११ को रथोत्सवपूर्वक पद्मावती परिषदका तृतीय वार्षिकोत्सव होनेवाला है।

सेठीजीके बारेमें कलकत्तामें भरसक प्रयत्नः— पं. अर्जुनलालजी सेठीके बारेमें कलकत्तामें बड़ी भारी समा होकर उनके संकटनिवारणफंडमें रु. १५००) भर गये हैं और जैनधर्मप्रबोधनीसभाकी ओरसे एक छपा हुआ लंबा मेमोरीयल नामदार जयपुरनरेशकी सेवामें भेजा जा चुका है।

भुरतभां भट्टापीरजयंतीः—अत्र चैत्र शुद्ध १३ नी सांजे ७।। वागते यंदावर्षाभां लारे हाठथी भट्टापीरजयंती उज्जववाभां आवनार छे, जेतुं प्रभुभरधान अत्रेना नगरशेठ आधुसाधु शुसायसाधने आपभां आवनार छे अने प्रछे द्विरडाना जेतोने आ जयंतीभां लारे संप्याभां लाग लेवाने आग्रहपूर्वक आमंत्रण करवाभां आवे छे. आ जयंती प्रसंगे डेटलाड ग्रहस्थे त-रक्षी पुस्तकेनी प्रभावना पक्ष यनार छे.

जयंती भाटे तैयारीओ—मुंआध, पाक्षीताण्ड, लावनगर वगैरे अनेक स्थगे ग-हापीरजयंती उज्जववाणी तैयारीओ आधी रही छे.

‘दिगंबर जैन’ का पहिला उपहारः— इस वर्षके ग्राहकोंको कमसेकम ८ पुस्तकें उपहारमें मिलनेवाली हैं जिसमें पहिला उपहार “ श्री जिनचतुर्विंशतिकाव्य ”

मीलोडानिवासी लल्लुभाई गुलाबचंदकी बहिन कोदरीके स्मरणार्थ इसी अंकके साथ सभी ग्राहकोंको भेजा गया है। यद्यपि यह छोटासा उपहार है परंतु बहुतही. संग्रहणीय और हरएक जैनको कंठाग्र करनेयोग्य है। उपहारका बड़ा ग्रंथ श्रीसागर-धर्माभूत शास्त्र मूल संस्कृतश्लोक और बड़ी हिन्दी टीका सहित छपरहा है वह तैयार होनेपर दुसरी दो तीन पुस्तकें तैयार करवाकर उपहारकी तीन चार पुस्तकें तो एकसाथ बुकपोस्टद्वारा सभी ग्राहकोंको भेजी जायंगी. और शेष पुस्तकें अंकके साथ रवाना होती रहेगी। सभी पुस्तकें नवीन ही तैयार करनेकी हैं इसलिये ग्राहकगण धैर्य रखिए। इस वर्षके अंत-तक शनैः २ कमसेकम उपहारकी ८ पुस्तकें ग्राहकोंकी सेवामां पहुंच जायंगी। उपहारोंके बारेमें ग्राहकगण बारबार त-काजा लिखनेका कष्ट न उठावें।

आगामी अंक:— एक वर्षमें १२ अंक निकालनेका रिवाज है और आगामी वैशाख मास दो हैं इसलिये दोनों वैशाख मा-सका एकही अंक मध्यम वैशाख सुदी १५ तक अवश्य प्रकट किया जायगा।

ग्राहकनंवर अवश्य लिखिए:— सभी ग्राहकोंको पत्रव्यवहार करते समय अपना ग्राहकनंवर अवश्य लिखना चाहिये। एहेसकी साथ नवीन ग्राहकनंवर छपा हुआ रहता है उन्हीको यादरखना चाहिये।

मु'अ'भ'मां सेडीथ भाटे ओइअ
घोडार:—पं. अर्जुनदासजी सेडीपर आती पडेवी नाटकीनी आपत्ति भाटे विचार करवाने लेतोना नखे द्विरक्षानी ओइअ गं'ग'वर सला मु'अ'भ'मां हीरायागमां क्षणए वड १४ने दिने मी. भूकनछ नूडालाध जेरिस्टर ओए लेना प्रभुअपणु नीये लारे लागणी-पूर्वक यध हती, जेमां प्रभुअ, अ. रीतव-प्रसादछ, पं. नाथुराम प्रेमी, श्री. वाडीवास मोतीवास शाह, पं. लाइन, श्री. मोहनदास हवीयंद देशाध, वगेरेनां सेडीथ, तेमनी पत्नी गुलाबगामां अने छेडरांओ उपर आती पडेवी आदो स'अ'धी धजुां असरकारए आपणो यध सेडीथनी पत्नी अने जाणडा तरड छंडी लागणी दर्शानारे, सेडीथना छुटकारा भाटे दरेक क्षणदासर धिआं करवानो तथा ओ भाटे जेपुर मदारान्न अने नामदार सरकारने मु'अ'भ'मां जेना तरडधी ओइ भेजेरीयल मोक्षना भाटेनी क्षमीटी नीम-वानो वगेरे करावो यथा हता. पणुं यपेई पडी मु'अ'भ'मां नखे द्विरक्षानी आती ओइअ सला भजवानो आ प्रथम प्रभंगज छे. आतीज सलाओ सभे स्थणे यवानी जडर छे.

शास्त्रीय नवीन हिन्दी ग्रन्थ

 श्री भक्तामरकथा

मूल श्लोक, हिन्दी पद्यानुवाद, हिन्दी भावार्थ, भक्तामरस्तोत्रकी ३३ कथाएं, भावामक्तामरस्तोत्र, ४८ काव्यके ४८ यंत्रों और ऋद्धि, मंत्र तथा साधनविधि सहित यह ग्रन्थ तैयार है। प्रष्ठ २००, कपडेकी पकी जिल्द और मूल्य सिर्फ रु. १-४-०।

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सूरत.

हिन्दका हीरानुं अक्सात्.

(" वैदरभी वनमां बलबले " ए राग.)

- अभिनव कोहीनूर गयुं, झलहलतुं दिनरात;
तेत्रीश कोटि जनतणां, मुख मुख एहि वात. (अभी) १.
- गोपाल कृष्ण गोखले, सुंदर ए अभिधान;
कहो नथी कोण जाणतुं, आवालवृद्ध प्रमाण. (अभी) २.
- लोकमान्य अति ए हता, राजमान्य विशेष;
अर्थशास्त्री बली नोपुणता, दरशावि निःशेष. (अभी) ३.
- देशहितना कारणे, जलयात्रा बहु कीध;
कष्टो वेढ्या प्रवासना, करवा कारज सिद्ध. (अभी) ४.
- दिन पंचाशत रही करी, लंडनमां ओ ! वीर;
पंच चत्वारिंशद् भलां, आप्या भाषण धीर. (अभी) ५.
- दुकाल संकट निवारणे, नीति जे हती क्रूर;
धारासभामां बखोडी तें, घरी डहापण चूर. (अभी) ६.
- महामुलनी अने चळणनी, राज्यनीति जेह;
अंदाजपत्रोनी गणतरी, हती विचित्र तेह. (अभी) ७.
- सख्त टीका तेमनी, बळी कीधो प्रकाश;
गणतरी जादुई उपरे, अधिकारीनी सास. (अभी) ८.
- स्वदेशी अभिमानने, निरखी स्वार्थ हीन;
कोन्शरवेटीव कर्झने, आप्युं पद अखिन्न. (अभी) ९.
- तेथी सी. आई. ई. थया, वहाला ओ बडवीर;
गुण तारा नित्य गाईने, आंसु पाडशुं चिर. (अभी) १०.
- विनीत विनवे इष्टदेवने, नमो बे फर जोड;
हिंद माताना पुत्रने, आपो शान्ति करोड. (अभी) ११.

हिंदका कीरपुरुषका अक्सात् माटे दैवते श्राफ.

(शार्दूल)

हा ! हा ! दैव विचार तें नहि खरे कीधो जरावार ले;
घायुं तें हरवा गमार दिलयी, चिन्तामणि गोखले.
चिन्ताचूरक हिंदनो हत थयो चित्पावनी वीर;
ते तारा करधीज, शुं नफट हुं तारा गुणो गाडरे.

पार्थी-हवेरलाल गुलाबचंद सोनी-बोधा (भावनगर).

कृतज्ञता प्रगट करनेका अवसर

ॐ श्री वीर जयंती ॐ

प्रिय पाठको!

एक वर्षके पश्चात् पुनः हमारे माधो-
दय से वह सुअवसर कि जिसपर आप
अपनी कृतज्ञता प्रगट कर सकते हैं निकट
आ पहुंचा है अर्थात् श्री महावीर स्वामी-
का जन्मदिन चैत्र सुदी १३ तेरस (वा.
२९ मार्च १९१५ इ.) का आ पहुंचा है।

यह वही दिन है जब कि हमारे अंतिम
तीर्थंकर श्री महावीर प्रभुने जन्म धारण
करके और अपने अतुल प्रभाव से तीन
लोक के जीवों को साता पहुंचाई थी। यह
वही दिन है कि जब प्रभुके जन्म होते ही
कल्पवासियों का घंटा, व्यंतरों का ढोल,
उपोतिपियों की भेरी और भवनवासियों-
का शंख अपने आप बज उठा था। यह

वही जन्मदिन है, कि जब इन्द्रका आसन
कांप उठा था और अपने आप उसका
मुकुट झुक गया था। यह वही दिन है,
जिस दिन तीनों लोकों में क्षोभ उत्पन्न
हो गया था। यह वही दिन है कि जिस
दिन सौधर्म इंद्रका इंद्राणी कुंडलपुरके
राजा सिद्धार्थ के महलमें प्रवेश कर त्रिशला
देवी के प्रसूतिग्रहमेंसे तुरत के उत्पन्न हुवे
बालक (श्री महावीर भगवान) को उठा

कर और उनके स्थानमें मायापई बालक
छोडकर ले आई थी और अपने पति (इंद्र)
को दिया था। यह वही दिन है, जिस
दिन इन्द्रने प्रभुके रूपको देखनेके एक
हजार नेत्र बनाये थे, तो भी तृप्त नहीं हुवा
था। यह वही दिन है जब कि सौधर्म
इन्द्र प्रभुको ऐरापति पर आरोहण करके
सुमेरु की ओर ले गया था, और ईशानइन्द्र
क्षत्र लगाये था, सनत्कुमार और माहेन्द्र
इन्द्र चमर दौरते और शेष सुरनर इन्द्र
जय जय करते हुवे आकाशमार्ग से सुमेरु
पर पहुंचकर अभिषेक करते थे, पश्चात्
इन्द्रानी प्रभुको वस्त्राभूषण पहिराकर पीछे
उत्सव सहित माता पिताके घर लौई थी
और देव सेवक होकर रहे थे।

यह सब उत्सव क्यों हुवा था? इन्द्रादिकों
इससे क्या लाभ था? इसका कारण यह था
कि यह महान्पुरुष उन महान्पुरुषोंमेंसे था
कि जिन्होंने (इन के प्रथम ऋषमादि पार्श्व-
नाथ पर्यंत तेईशने) जन्म लेकर संसारके
अनादि दुःखपीडित जनोंको संसारके स्व-
रूपका बोध कराकर सच्चा मोक्षमार्ग बताया
था, इतना ही नहीं किन्तु स्वयम् उस मार्ग-
पर चलकर मोक्ष प्राप्त किया है, इन्द्रादिको
इनके गर्भमें आते ही यह आशा हो गई
थी कि अमुक स्थानमें अमुक तिथि ऐसे
वीर पुरुषका जन्म होगा जो आप संसार-
से पार होते हुये बंधुओं को पार लगावेगा
इसीलिये उसने गर्भके छःमास पहिलेसे

रत्नवर्षा आरंभ की थी, जो कि जन्म के समय तक होती रही और जब रत्ननायक ही अवतरे कि रत्नवृष्टि बंद हुई।

अहा ! यह कैसे आनन्द का दिन है ? जब किसी घरमें एक पुत्र उत्पन्न होता है तो उसीके घरवालोंको हर्ष होता है, क्योंकि वह उन्हींके वंशका रक्षक व सुखदाता समझा जाता है, परंतु इस दिन तो ऐसे महावीर पुरुषका जन्म हुवा था कि जो त्रिभुवनके जीवोंको सुख (मोक्ष) का मार्ग बतला गया है। अहा ! क्या इससे भी कोई बड़ा हर्षका दिन हो सकता है ?

जिस पुरुषने हम लोगोंको कल्याणका मार्ग बताया उसके जन्मदिनका उत्सव घरों-घरमें मनाना चाहिये। ये कृतज्ञ हैं, जो कि उपकारको भूल जाते हैं। भाईयों ! महावीर भगवान हमारे निःकारण बन्धु थे, निःस्वार्थ उपदेशक थे, निष्पक्ष वक्ता थे, निरपेक्ष प्रवर्तक थे, आज महावीर प्रभु इस संसारमें नहीं हैं, उनका आत्मा लोक-शिवरके अंतमें परम शांति लाभ कर रहा है, तो भी उनका उपदेश जीवित है और प्रलयांत जीवित रहेगा। वही उपदेश हम्हें उनके चरित्रका स्मरण कराता है। अहा ! कैसा पवित्र उपदेश है कि जिसने देव मनुष्य पशुपक्षी सभीके कल्याणके लिये “ अहिंसा धर्मो धर्मः ” का प्रचार

किया। धन्य वे उपदेश और धन्य वह उपदेष्टा !

हे वीर प्रभो ! तुम अवश्य संसारसे चलेगये, कर्मबंधनसे मोक्ष होगये हो, परंतु तुम हम लोगोंके लिये वह अमूल्य उपदेश छोड़ गये हो जिससे हम तुमको नहीं भूल सकते हैं। तुम चाहे पुद्गल (देह) से मृतक हो चुके हो परंतु हमारे अंतःकरणमें अब भी जीवित हो। हम आपको नहीं भूल सकते हैं। नाथ ! जब तक आप हम्हें अपने समान न बना लेंगे तब तक हम आपका पीछा छोड़नेवाले नहीं है, इसलिये शीघ्र हमारे आत्मासे विषय और कषायोंको दूर करो और सम्यक रत्नत्रय प्रदान करो।

आवो भाई, आज वीर जयंती है। हम लोग मिलकर प्रभुकी पूजा करें, प्रभुका चरित्र स्मरण करें, उनके पवित्र चरित्र द्वारा अपने जीवनके लिये कुछ शिक्षा ग्रहण करें, कुछ प्रतिज्ञा करें, उनके गुणोंकी माला बनाकर कंठमें पहिरें और सान्निध्य हृदयसे बोलें महावीर स्वामीकी जय, श्री वीरनाथ प्रभोकी जय, धी अतिधीर्ध भगवानकी जय, श्री सन्मतिनाथ स्वामीकी जय, श्री वर्द्धमान जिनेन्द्रकी जय, जय जय जयजय जय जय जय जय !

श्री वीर गुणानुरागी—

दीपचंद परवार (नरसीदपुर सी. पी.)

મારી દુઃખી જીંદગીનો

હૃદયભેદક ચીતાર.

એક રાત્રિને સમયે સંપૂર્ણ અજ્ઞાન અવસ્થામાંજ અર્ધ જાગૃતી વ્યતીત કરેલા આવેલ ઉંમરના એક શેઠ પોતાની જ્ઞેવીજ વડેથી જુના જમાનાની સ્ત્રી સાથે કોઈ ગંભીર બાબતપર વાત કરતા ચિંતાતુર રહેરે એક ગામના એક ખૂણામાં આવેલા સાધારણ સ્થિતિ દર્શાયતા ઘરમાં બેઠા હતા. શેઠને ફરજદોમાં ફક્ત એક પુત્રીરૂપજ હતું. પુત્રી શેઠને અતિશય પ્રિય હતી. પુત્રીની ઉંમર તેર ચૌદ વર્ષની હોઈ યુવાવસ્થામાં દાખલ થતી હતી. યુવાવસ્થાની અગમચેતી-રૂપ સર્વ અવયવો ખીલતા હતાં. શેઠ તેમજ શેઠાણી બન્નેને પોતાની એકનીએક અતિશય પ્રિય પુત્રીને યુવાવસ્થામાં દાખલ થતી જોઈ તેના લગ્ન વિષેની ચિંતા દિવસે દિવસે વધવા લાગી. શેઠની ન્યાત ગુજરાતની ન્હાની તેમજ ખીન કેળવાયેલી ન્યાતોમાંની એક હતી. આગળ વધતી હીંદની અન્ય કોમોના પ્રત્યક્ષ દાખલાઓ છતાં, કોમની ઉન્નતિ કોમના મનુષ્યોની કેળવણી પર આધાર રાખે છે તે પ્રત્યક્ષ અનુભવતાં છતાં, દુનિયામાં પહેલી પંક્તિમાં ગણાતા દેશની કેળવણીને લઈ થયેલી ચઢતીના દૃષ્ટાંતો ઇતિહાસમાં મોજુદ છતાં શેઠની કોમનું લક્ષ કેળવણી તરફ દોરાયું નહિ હતું, પણ વખતના વહેવાની સાથે, અન્ય જનોને ઉત્કૃષ્ટ થયેલા જોઈ, કોમના કેટલાક સુસ્થ વિચારવંત પિતાઓએ પોતાના પુત્રોના લવિષ્યનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી, પોતાના પુત્રોના સાન દિવા નરસા લવિષ્યનો આધાર માળખે આપેલી કેળવણીપરજ છે એમ સમજી, પુત્રોનું લવિ-

ષ્ય સુધરી, તેમના પોતાના જીવનનું સાચું કરી પોતાની નાત, જાત, ગામ તથા દેશનું લઘુ કરવાને શક્તિવાન બને એમ વિચારી પોતાના પુત્રોને ઇંગ્લીશ કેળવણી આપતા હતા.

ઈંગ્લીશ લાણુતા વિદ્યાર્થીઓમાંથી ધણી ખરાનાં લગ્ન થયાં નહતાં. શેઠ તેમજ તેમની સ્ત્રી પોતાની પુત્રીનાં લગ્નમાં કરવાં તે વિષેના વિચાર-તરંગમાં ગરકાવ થઈ ગયા હતા. તેમના મનમાં વિવિધ પ્રકારના અનેક તર્જો ઉઠવા લાગ્યા. પુત્રી ઉંમરે પહોંચેલી હોઈ લગ્ન તરતજ થવાં જોઈએ. શેઠની મરજી કોઈ કુલીન, પૈસાદાર તેમજ કેળવાયેલા, કોંઈ કેળવણી લેતા યુવાનને પોતાની કન્યા આપવાની હતી. શેઠ ધણી તપાસ કરી. એક ધણી એક પોતાની ન્યાતના સર્વ ગામો લઈ, ગામના સર્વ કુવારાઓને પોતાના મન સમક્ષ આણી સર્વના ગુણ, દોષ, કુળ, આખર, પૈસા તથા વય વિષે વિચાર કરવા લાગ્યા. કેળવાયેલો, પૈસાદાર, અને આંખરદાર યુવાન મળવો શેઠને મુશ્કેલ લાગ્યો, કારણ કે આંખરદાર ગૃહસ્થના દીકરાઓનાં લગ્ન ધણીજ ન્હાની વયમાં થતાં હતાં અને પુત્રોનાં લગ્ન પારણામાં થાય તે ગૃહસ્થાર્થનું ચિન્હ ગણાતું હતું.

હવે શેઠને વારતે એજ રસ્તા હતા. કાંતો કેળવણી લેતા, ગરીબ પિતાના વયમાં આવેલા યુવાનને પોતાની યુવાન કન્યા આપવી યા કેળવણી લેતા ગૃહસ્થ પિતાના ન્હાની ઉંમરના છોકરાને પોતાની યુવાન કન્યા આપવી. શેઠ તેમજ શેઠની સ્ત્રીએ અનેક તકવિતકો કર્યા. ઇંગ્લીશ કેળવણી લેતા ગરીબ માળાપના કેટલાક વયમાં આવેલા છતાં કુવારા રહેલા પુત્રો વિષે શેઠનો સારો અભિપ્રાય નહેતો. શેઠ સો બાલુઓથી માણસને તપાસતા હતા.

ધડીમાં શેઠને લાગતું કે તેઓ આજ સુધી કુંવારા કેમ હશે ? આજસુધી તેઓનાં લગ્ન થયાં નહિ માટે તેઓનામાં, તેમના કુટુંબમાં યા તેમના માતપિતામાં કંઈ ખોટું હશે, આજસુધી તેઓને કાઈએ કન્યા આપી નહી, માટે આપણે પણ નહિ આપવી. આપણે જો આપીશું તો જરૂર આપણું નામ ન્યાતમાં પદનામ થશે અને આપણી સાત પેઢી સુધી ન્યાતમાંથી કન્યા વગરપૈસે મળવી સુરેકલ પડશે. આવા અનેક દુઃક વિચારોથી શેઠનું મન તેઓના તરફ ઘસું નહિ, પણ મૂર્ખ, અજ્ઞાન અને સાંકડા વિચારના શેઠને સુઝ્યું નહિ કે કેળવણીની પાછળ સઘળી સ્ત્રીને ઘસણાય છે; કેળવણી સુઝ મનુષ્ય સર્વત્ર સર્વ સમયે માનને પામે છે; કેળવણી પૈસો ખેંચી લાવે છે. માન, આખર અને અકરામ, અક્ષલ હુશિઆરી અને પૈસા સઘળું કેળવણીમાં ગુપ્ત રીતે રહેલું છે. જેઓ આજે અન્ન વિનાના, પૈસા વિનાના કંગાલ હાલતમાં છે, જેઓની અસારે કાંઈ દરકાર પણ કરતું નથી, તેજ માણસો, તેજ ગરીબ કંગાલ અને માન વગરનાં માણસો કેળવણી લીધા પછી-જ્ઞાન સંપાદન કર્યા પછી-સઘળી સ્ત્રીઓને લાયક બને છે, પણ પૈસાવાળાઓ જો મૂર્ખા હોય તો દુઃક સમયમાં સઘળું ગુમાવી રંકે બની બેઆખર થઈ જાય છે.

શેઠની મરજી કેળવણી લેતા, પુખ્ત ઉમ્મરના પણ ગરીબ યુવાનને પોતાની પુત્રી આપવાની નહિ હતી. તેમનું મન તો પોતાની એકની એક અતિશય વ્હાલી પુત્રીને એકદમ આખરદાર તથા પૈસાદારના પુત્રને આપવાનું હતું; પછી તે પુત્ર પુખ્ત ઉમ્મરનો હોય યા ન્હાનો હોય, ભણેલો હોય યા અભણ હોય, હુશિયાર હોય યા બાહુકહોય, સદ્ગુણી હોય યા દુર્ગુણી હોય તેની શેઠને દરકાર નહોતી, કારણકે શેઠની ન્યાતમાં સઘળાં લગ્ન એમજ થતાં

હતાં, શેઠની ન્યાતમાં કેળવણીની કીમત નહોતી, વરમાં કેટલી હોંશીયારી છે તે જોવામાં નહોતું આવતું, વરનું કુટુંબ આખરદારમાં ખપતું હોય એટલે ચાલે. પુત્રીઓ ફક્ત પૈસાને તથા આખરદાર કુટુંબોને અપાતી હતી.

ધણા ઉંડા તથા ગૂઢ વિચારો કર્યા પછી શેઠ તેમજ તેમની સ્ત્રી બન્નેની મરજી પુત્રીનાં લગ્ન મારી સાથે કરવાની થઈ, કારણકે મારું કુટુંબ ન્યાતનાં આખરદાર કુટુંબોની ગણનામાં ગણાતું હતું અને મારા બાપ પાસે બાપ-દાદાથી ઉતરી આવેલી થોડીક મિલકત હતી. શેઠની પુત્રી સાથે મારી સગાઈ થઈ. આ સમયે મારી ઉમ્મર ફક્ત ૧૧ વર્ષની હતી અને હું છત્રેજી પહેલા ધોરણમાં અભ્યાસ કરતો હતો. ન્હાનપણમાં હું ધણો ચાલાક તેમજ ચતુર હતો. દેખાવમાં પણ અતિશય સુંદર હતો. મારો ચહેરો ચંદ્રના જેવો ગોળ હોઈ રંગે ગૌરવર્ણો હોઈ મહા મોહક હતો. મારું વય અતિ અલ્પ હોવાથી મારું હૃદય વિશુદ્ધ હતું, અને વિચારો સંપૂર્ણ વિમળ હતા. સગાઈ શબ્દ હું સમજતો હતો લગ્ન કેમ થાય છે, કોનાં ધાય છે, અને કોનાં થઈ શકે, તે મારા લક્ષમાં જરાતરા ઉતરતું હતું, પણ હજી હું તદ્દન નિર્દોષ હતો. લગ્ન શું કરવા થતાં હશે, લગ્નનું કારણ શું, માણસો શું કામ લગ્નથી જોડાતા હશે, તેનું મને ભાન નહોતું, અને તેનો ભાસ પણ હજી મને થયો નહોતો. મારા અજ્ઞાનપણમાં અને છાકરવાદમાં અન્ય જનોની સગાઈ થઈ યા લગ્ન થયાં સાંભળી, મારા માતાપિતા સમક્ષ મારી સગાઈ તેમજ લગ્ન કરાવવા હું પકડતો, તોફાન કરતો, અને મારી કાઠી, માખી, યા લાણીને રડીને સાથે બેસાડાવી મારાં ખોટાં લગ્ન હું કરતો, આ સઘળું મારી કાચી

શુદ્ધિનું પરિણામ હતું. ખરા લગ્નનું માંભીય તથા જોખમદારી હજુ માં 'કુમળું' મંગળ મહણ કરી શક્યું નહતું. મને લગ્ન તો એક શિશુ વયના બાળકની રમતસમાન લાગતું હતું. ખારમા વર્ષમાં મારી ખરી સંગાધ થઈ. સંગાધ થઈ સાંભળી મારા હૃદયનો પાર રહ્યા નહિ. સર્વ મિત્રો તેમજ જોળખીતાઓને મારી સંગાધના શુભ સમાચાર અતિશય હૃદયથી નિવેદન કરવા લાગ્યો. મારા માતા-પિતા પણ પોતાના જીવથી અધિક વહાલા પ્રિય પુત્રની સંગાધથી અતિ આનંદ પામ્યા અને ઘરમાં નવી આવનારી વહુની વય ચૌદ વર્ષની છે એમ મારી પ્રેમાળ માતાને કણજોત્તર થતાં તેનું મન આનંદસાગરમાં તરવા લાગ્યું. તેનું મન નવી આવનારી પુખ્ત ઉમ્મરની વધુ વિષેના વિચારોમાં, અને વધુ ઘરમાં આવ્યા પછી ઉદ્ભવનારા આનંદ તેમજ સુખો સંબંધી કલ્પનાઓ કલ્પવામાં ગાઢ રીતે લીન થઈ ગયું. પોતાના પ્રિય પુત્રની અર્ધાંગનાને ઉતાવળે ઘરમાં આણવાની અતિશય ઉત્કંઠા તેના અધીરા મગજમાં ઉદ્ભવવા લાગી. હવે કન્યાનો પિતા લગ્ન જઈ કરે એમ ઈચ્છવા લાગી અને મારા પિતાને અને પિતાની મારફતે મારા સસરાને પણ લગ્ન જઈ કરવા ઉપરાઉપરી દબાણ કરવા લાગી. કન્યાની ઉમ્મર લગ્નને લાયક થયેલી હોઈ કન્યાના બાપને લગ્ન જઈ કરવાની વધારે ઉત્કંઠા હતી તે તે પોતાના વિચારોમાં ભૂલી ગઈ. પોતાના પુત્રના લગ્નમાં હોવાનો તથા આનંદ લેવાને તથા લગ્ન પછી પોતાના ઘરમાં આવનારી નવીન વહુને જોઈ મળનારા કણીક આનંદને ખાતર પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક ખારા પ્રિય પુત્રની મહા મુલ્યવાન જીવગાનીને જરાવારમાં દેના કરવા, ધૂળભેગી કરવા, તદન નકામી કરવા,

પુત્રના અળકતા ભવિષ્યને હુમ્મશને મારે ઝાંખું કરવા, તેની કેળવણીમાં અતિ વિકટ વિધન નાંખવા, તેના ખીલતા બદન તેમજ વિકાસ પામતા કોમળ મગજને ઉગતામાંજ, સંપૂર્ણ ખીલ્યા તેમજ વિકાસ પામ્યા પૂર્વે બાળી ખાખ કરવા તૈયાર થઈ તેની અદાનતાએ તેને ભૂલાવી. ન્યાતના નકામી અને ન્યાતનેજ નષ્ટ કરતા અતિ અધમ કુરિવાજોનું સાર પોતાના સુકોમળ, સુશોભીત, સુંદર, ખીલતા શુભાળની કળી સમાન બદનવાળા, બાળવયના પ્રિય પુત્રનાં લગ્ન સંગાધ પછી ૭ મહિને થવાનું નક્કી થયું. લગ્નનું મુદ્દત નક્કી થયું જાણી હું ધણો દરખાસો. મુદ્દત દીવસે દીવસે પાસે આવવા લાગ્યું. મુદ્દતની પહેલાં ૧૫ દીવસ અગાઉ બન્ને પક્ષો સોજીત્રે આવી રહ્યા. મુદ્દત વૈશાખ મહિનામાં આવેલું હતું. અમારા લગ્ન સિવાય ન્યાતના ખીળ પછુ અનેક લગ્નોએજ મહિનામાં થવાનાં હતાં. એટલેરાજેતા મુજબ મારી ન્યાતનો લગ્નગાળો સોજીત્રા મુકામે વૈશાખ માસે ધીમેધીમે ભરાવા લાગ્યો. સોજીત્રાની આસપાસ અનેક ગામડાઓમાં વસતા દૂરદૂરના મારા ન્યાતવાળાઓ ઉપરોક્ત મુકામે એકઠા થવા લાગ્યા. લગ્નવાળા અને લગ્ન વિનાના, કુંવારા, પરણેલા, રાંડેલા, યુવાન, ટઢ, ભણેલા, અભણ, વહેપારી નોકર સર્વ માણસો અમારી ન્યાતના સર્વે ગામોમાંથી આવી એકઠા મળવા લાગ્યા. લગ્નગાળો પુર દામદમામથી ભરાયો. શેરીએ શેરીએ, વાટે, ઘાટે, એરે, ચઉટે અને ચકસે, કુવે, હવાડે, વાવ, વાવડીએ, ઘરમાં, બારમાં, જ્યાં જુઓ ત્યાં મારી ન્યાતના પુરો, ધૈરીઓ, છોકરાઓ વર્ષોનાંવર્ષો થયાં, દરમાસે અને દર દિવસે કમાઈ કરેલા એકઠા પૈસાનાં ઘડાવેલાં ઘરેણાંઓ હોય તેટલા ઘરમાંથી કાઢી,

નહિ હોય તો વડોદરા, પાદરા, સોજના
છલાદિ શહેરીના ચોકસીઓને સાંથી ભાડે
લાવી બહાર દેખાઈ આવે તેમ શરીરપર
ખુલ્લેખુલ્લી ધારણ કરી, સવારથી સાંજ
સુધી, કામધંધા વગર, રસ્તા યા બગ્ચામાં
એક ઘેરથી બીજે ઘેર જતા યા આવતા
હતા. સવારમાં પહેા ફાટતાં પથારીનો સાગ
કરી, શૌચ સ્નાનાદી સવારની ક્રિયાઓ કરી,
દેવદર્શન પછી ન્યાતવાળ ઓને 'ખર્ચે' થતી
ખર્ચેની હાજરી કરી બપોર પછી સર્વ
લોકો સારી રીતે ઉઘટતા હતા. ઉઘી ઉઘ્યા
પછી સર્વ લોકો સોજનાના રસ્તાપર જમા
થતી ન્યાતમાં પોતાની જગ્યાઓ અગાઉથી
મુકરર કરવા જમવાના ટાઈમ પહેલાં ફેટલાકો
કલાક બે કલાક અગાઉ આવી એકાદ થવા
લાગ્યા. સર્વના શરીરપર વિવિધ રંગનાં
સુશોભિત પીતાંબરો શોભતાં હતાં, અને
શરીરપર ધારણ કરેલાં અનેક ચલકારોથી
શરીરનો પ્રત્યેક અવયવ તથા અવયવનો
અવયવ ભારે મરતો હતો. મક્કતુ' મળતુ'
ખાવાતુ' ખાતાં કોઈ પાછી પાની કંતુ' નથી,
સમગ્રા મળી ૨૦) ન્યાતો કરવામાં આવી
હતી, અને લગભગ ૫૦,૦૦૦) રૂપિયાનો
વ્યય કરવામાં આવ્યો હતો. ખાટલા બધા
પેસા વાપરનારાઓમાંથી કોઈ કેળવણી માગજ
પે આપતું નથી. દરેક ન્યાતના ખર્ચ-
માંથી સો બસો રૂપિયા કેળવણીને
માટે આપવામાં આવતા હોય, તે
શાસ્ત્રોક્ત ઉત્તમોત્તમ દાન-કેળવણી
ન્યાતના ઉછરતા યુવાનોને અપાય.

હવે મારાં લગ્ન વિષે વાત કરતાં
જણાવીશ કે લગ્નનો દિવસ આવ્યો. પુર બ-
ભકાથી વાજતે ગાજતે મારો વરપોડો મારે
ઘેરથી નીકળ્યો. પગથી માથા સુધી શરીરના
એકેએક ભાગપર ધારી ચઢાય તેટલાં વિવિધ

પ્રકારનાં ચલકારો આદીથી મારા કુદરતી
સુશોભિત શરીરને વધારે સર્વાંગ સુંદર
કરવામાં આવ્યું હતું. પુરો તેમજ સ્ત્રીઓની
વયમાં જરાજરા મંદમંદ કુદતા નાચતા
ઉંચા ઉમદા અરબી ઘોડાપર સ્વાર થઈ
ધીમે ધીમે હું આગળ વધતો રસ્તાપરનાં
ઘરોની ખારીઓ યા અટારીઓ કીવા અગા-
સીઓમાંથી બહાર ડોકાં કાઢી ધીરી ધીરી
નીરખતી સુંદરીઓનાં મન હરણ કરતો આગળ
વધતો હતો. મારી પ્રેમાળ તેમજ માયાળુ
માતાના મનની કુખી તેમજ અલોક્ષિક
સ્થિતિ તેનું મનજ બાથતું હતું. ઇતરજનોને
માટે તે કળવું અતિ કઠીન હતું. તેના હૃદય-
સમુદ્રમાં આનંદનાં અનહદ મોજાં
જન્મ પામી પાછાં તેમાંજ સમાઈ જતાં હતાં.
સધળા માથુસોની નજર મારા તરફ કોઈ
કોઈવાર પડતી, પણ મારી માતા મારા
સિવાય બીજું કંઈ જોતીજ નહોતી. મન,
વચન, અને કાયાએ કરી તે મનેજ જોતી
હતી, મને વિચારતી હતી, અને મારા વિષેજ
ઉચ્ચાર કરતી હતી, તેની આંખ સદંતર
મારાપરજ દરેલી હતી, તેના વિચારો મારા
વિષેજ હતા, અને તેના શબ્દોમાં મારા નામ
સિવાય કંઈ હતુંજ નહિ. આવી પ્રેમાળ
માતા, આવી માયાળુ માતા, આવી પોતાના
પુત્રને ખાતર પ્રાણ ત્યજવાને તૈયાર થાય તેવી
માતા, આજે મને મારા સર્પ સર્ગાં સહોદર
ભાઈભાંડુ મિત્ર મિત્રાદીને સાથે લઈ આજે
પોતાનાજ પ્રિય પુત્રને પોતાની અજ્ઞા-
નતામાં, ન્યાતના રીવાજે કરી બાળ-
લગ્નરૂપી જવાણાસુખીમાં, ધગધગતા
બળતા યજ્ઞમાં, હોમવા તૈયાર છે, તે
માતા આજે બાળલગ્નરૂપી ભયંકર
સિંદના વિકાળ મોમાં પોતાનાજ
પુત્રને હડસેલવા તત્પર થઈ છે, તે
માતા આજે બાળલગ્નરૂપી અગાધ

સમુદ્રમાં, પોતાનાજ ફરજદને હુણાડવા ઉત્કંઠીત થઈ છે. તે માતા આજે પોતાનાજ કુમળા ખીનખીસેલા, પણ ખીલતા ગુલાબને પગતળે કચડવા જતાં અચકાતી નથી.

રફતે રફતે મારો વરઘોડો લગ્ન-મંડપ સમીપ આવી પહોંચ્યો, અને મને તથા મારી લવિષ્યની અર્ધાંગનાને યોગ્ય આસને બેસાડ્યાં. તત્કાળ અમારા યજ્ઞનો આરંભ થયો. મારી સામેના આસનપર પુખ્ત (૧૫) ની ઉમ્મરે પહોંચેલી, સંસારની સર્વ હુકીકતથી માહીત થયેલી, પકવ મગજની, પોતાને મારા જેવાશિશુ (૧૨ વર્ષની) વયનાં વર સાથે પરણાવવાના છે એમ ખબર પડવાથી શોકાતુર અને દયામણો ઝહેરો કરી પોતાની અસાન, દયાહીન, અને નીચ માતાપિતાને અત્યંત ધિક્કારની નજરથી જોતી, મારી સામે જોઈ શરમ તથા શોકને લઈ નીચું નીહાળતી એક નવોદા, મુખમંડળ લજ્જથી પાત્રવામાં સંતાડતી આવી બેઠી. બંને પક્ષે આનંદસાગરમાં અતિશય મગ્ન થયા હતા. મારી મુખમુદ્રા પર નિર્દોષપદ્મની પવિત્ર છાપ જણાતી હતી. લગ્નક્રિયાની શરૂઆતમાં મારો ઝહેરો નિર્દોષ આનંદના પ્રકાશથી પ્રકાશતો હતો. રાત જેમ જેમ પસાર થતી ચાલી તેમ તેમ નિદ્રાદેવીએ મારાપર હક્કો શરૂ કર્યો. લગ્નતું ગાંભીર્ય અને પવિત્રપણાવિષે હું તદ્દન અજ્ઞાન હોવાથી મારા તાત્કાલિક આનંદનો પાર આવ્યો, અને નિયમ પ્રમાણે હમેશની માફક ઉઘવામાં વધારે આનંદ લાગવા લાગ્યો, મને ઉઘતો જોઈ મારી સામે બેઠેલી ચતુર અને સમજી કન્યાના મનમાં અનેક ચિંતાઓ જન્મ પામવા લાગી. સાડીની અંદરથી તેની ચળકતી આંખો કેઈ કેઈવાર મારા તરફ દૃષ્ટિ ફેંકતી. તેનાં નયન

મારા નયનપર પડતાં તે નીચે નીહાળતી અને તેનો ચિંતાતુર અને શોકનિમગ્ન આત્મા અતિશય નિરાશામાં ધણો ઉડો નિશાસો નાખી નિશાસાની નિશાનીરૂપ એકાદ અશ્રુબિન્દુ ટપકાવતો હતો. લગ્ન નહિ કરવાને વારતે તેનું મન અતિ આતુર હતું. લગ્ન કેમ અટકાવાય તેવિધેજ તેનું મન સર્વ સમયે વિચાર કરતું હતું. લગ્ન ક્યાં પછી આ બાળકાપયુતી સાથે મને શું સુખ મળશે, મારી યુવાવસ્થા ચાલી ગયા પછી મારા પ્રાણ યુવાવસ્થાએ પહોંચશે, વિગેરે વિચારોએ તેનું મન ધણુંજ ગુંચવાડામાં મૂકી દીધું હતું.

લગ્ન સમાપ્ત થતાં અમે અમારે ઘેર આવ્યા. આજ રાત્રે શુભ મુહૂર્ત હોવાથી કન્યાને પણ અમારી સાથે વળાવવામાં આવી. આજથી કન્યા અમારે ત્યાં રહેવા લાગી, ઘરનાં સર્વ માણસો માતા પિતા તથા બહેનો નવી આવેલો વધુને અનેક રીતે રાજી રાખવા લાગ્યા. વહુની મરજીમાં આવે તે ખાવાનું આપવા લાગ્યા. કોઈપણ રીતનું કામ તેને કરવા દેવામાં આવતું નહતું. સર્વ જનોના તેને ખુશ કરવાના પ્રયત્નો નિષ્ફળ નિવડ્યા. બહારની સઘળી મહેનત નકામી ગઈ. તેના અંતરમાં રહેલી અસાંતિ, શોક, અને ચિંતા, કોઈથી દળી નહિ. દીવસ અને રાત સર્વ સમયે તેનું મન અતિશય ચિંતાતુર દીસતું હતું. તેનું મન વિચારોથી ભરપૂર હતું. દિવસે દિવસે તેની કાયા ચિંતારૂપી ચીત્રાને લીધેલીન થતી ચાલી. અનેક પ્રકારનાં અન્ય સુખો સંસારના મુખ વિનાહુંતેને કુખ-મય દીસતાં હતાં. યુવાવસ્થાના સંપૂર્ણ વિકાસને લઈ તેને સંસારમુખની અતિ ઉત્કંઠા થતી હતી. રાત દીવસ તે સંસારમુખ વિના ઝુથાં કરતી હતી. પ્રથમ પતિ પરદેશ (બોડિંગમાં લખુતો) દેવાથી પતિના પ્રેમ-

દર્શનની પીપાસા તેના પ્રેમમય હૃદયમાં લાગી હતી. તેનું દયામણું મ્હેં તેની દયાજનક સ્થિતિનું દર્શન કરવાનું હતું. યુવાવસ્થાને લઈ કામદેવની જવાબા તેના એકેએક અવયવમાં લાગી હતી. તેની હૃષ્ટ પુષ્ટ, સુંદર તેમજ મોહક શરીરના સર્વ લાગોમાં કામ, કામ, અને કામ સિવાય કંઈ જણાતું નહતું, કામદેવ તેને અગ્નિ વિના બાળતો હતો. તેનામાં યૌવન ઉભરાતું હતું. અને હૃદયસાગરમાં યૌવનના તરંગો અતિ જોરથી ઉછળતાં હતાં. તેને કોઈની સોખમ ગમતી નહિ. દુનિયાની સર્વ ચીજો પર તેને તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો હતો. ધરના માણસોથી અને સાં સુધી દુર રહેતી અને અનેકવાર એકાંતમાં જઈ પોતાની સ્થિતિપર, પોતા પર પડતાં દુઃખોપર, અને પોતાને કામને લઈ પડતી અસહ્ય પીડાઓ પર શુન્ય રીતે, ચિંતાતુરપણે, અનેક વિચારો કરી, ઘડીમાં માતાપિતાને અસંખ્ય શ્રાપ આપતી, માતાપિતાને દુસ્મન તરીકે લેખતી અને બોલતી કે હે મને દુનિયામાં દાખલ કરનાર; આ અવનીપર અવતાર આપનાર; મને પાળી પોષી મારી પૂર્ણ કાળજી લઈ મને નાનપણથી ઉછેરનાર, મારા પ્રાણને તમારા પ્રાણથી અધિક ખારેા ગણનાર, મારા મુખને ખાતર તમારા સર્વ મુખોનો ત્યાગ કરનાર હે માતા પિતા! તમે મારા ભવિષ્યનો વિચાર કેમ ના કર્યો? હે માતા! તને તારી પુત્રી પર દયા કેમ ના આપી? હે માતા! મને નરકની ખાણમાં નાંખતાં, મને દુઃખોના દરિયામાં કુબાડતાં, મને અગ્નિમાં ફોમતાં, મને બાળક પતિ સાથે પરણાવતાં તું કેમ આંધળી બની? તારી અકલ કેમ નહ પામી ગઈ? તે શું જોઈ તારી યૌવનથી છલકાતી નવ યુવાન બાળાને એક સંસારથી તદ્દન અજાન અને અચક્ત બાળકની સાથે પરણાવો? તને ખબર નથી કે તારી વ્હાલી પુત્રી અસારે

સર્વ મુખો છતાં સંસારના-પતિના મુખવિના ઝુરી ઝુરીને મરે છે? અરે! માતા સર્વ દુઃખોને ઉત્તર કરનાર તું જ છે. તું જ મારી ખરી મનુ છે. તે જ મારી જીંદગીને નકામી કરી છે. હે પિતા! તમે મારી માતાને આવું અવિચારી કામ કરતાં કેમ અટકાવી નહોં? તમે બન્નેએ તમારી યુવાન બાળાને પરણાવતાં કેમ અકલ વાપરી નહોં? એક નજીવી ચીજની ખરીદી કરતાં જોડલો વિચાર કરો છો તેટલેય વિચાર તમારી પુત્રીને પરણાવવા સંબંધી પુત્રીના મુખ દુઃખ સંબંધી; પુત્રીના ભવિષ્ય સંબંધી કેમ કર્યો નહોં? હે ઈશ્વર! મારા દુઃખી જીવને આ દુનિયાના દુઃખોથી મુક્ત કર. હવે વધારે વાર હેરાન નહોં કરતાં આ પાપી પ્રાણીને પરલોકમાં લઈ જા. અહીં દુઃખમાં રહેવા કરતાં અગ્નિમાં બળી મરવું, દરિયામાં કુબી મરવું યા કોઈ પણ રીતે દેહોત્સર્ગ કરવો ઉચ્ચતર છે. હાય કંઈ! મુઝવું નથી. આ અભાગીણીને, આ અનાયને આ દયા-જનકને, આસરાવિનાનીને, આ દુઃખીને દુઃખથી છોડાવો, દુઃખથી છૂટાવતો માર્ગ બતાવો, આવાઆવા અનેક વિચારો કરતી દુઃખી રાતો તે ગાળતી હતી. તેની સઘળી રાતો નિંદ્રા રહીત હતી. જ્યારે સર્વ મનુષ્યો ગાઢ નિદ્રાવશ થતાં ત્યારે આ દુઃખી બાળા પથારીમાં પડી પડી ઝુરતી ઝુરતી હૃદય ફાડી નાંખે તેમ રૂદન કરતી ચોધાર અશ્રુ ઢાળતી પડી રહેતી હતી.

અપૂર્ણ.

(આપતા અંકમાં આ લેખ પૂર્ણ થયો.)

➔ શુદ્ધ શિલાજીત । ❧

૦૧), શાલિસ દીંગ-૧૧), અસલ મમીરા
૩), અસલી ફસ્તૂરી ૨૯) અલવાન પરમીના
આદિ ચસુ કિફાયતસે ।

કાશ્મીર સ્ટોર્સ-શ્રીનગર જં. ૨?

७७ त्रैमासिक रिपोर्ट ८८

श्री दानवीर सेठ सरूपचन्दजी हुकम-
चंदजी दिगम्बर जैन पारमार्थिक
संस्थाएं इन्दौर।

(वार्तिक ३३ १ से माह ४वीं ३० तक)

प्रिय वाचकवृन्द ! इसमें कोई संदेह नहीं कि मुम्बई प्रान्तिक सभाके पालीतानेवाले अधिवेशनपर श्रीमान् दानवीर सेठ हुकमचंदजी सा० इन्दौरद्वारा जो चार लाखके दानकी वृद्धि हुई, उसने सम्पूर्ण जैन वन्धुओंको हर्षित करते हुए यह बात सबको अच्छी तरहसे प्रगट कर दिखाई कि अब भी जैन जातिके सुपुत्रोंमें दानशीलताकी कमी नहीं है।

आप लोग जैन अजैन समाचारपत्रों द्वारा यह माहूम कर ही चुके हैं कि उक्त चार लाखके दानसे इन्दौरमें महाविद्यालय, बोर्डिंग, और श्री कंचनवाई श्राविकाश्रम, ये संस्थाएं स्थापित हो गई, वर्तमानमें अब उनका कार्य अच्छी तरहसे चला रहा है तथा सेठ साहबकी जो नशियां-धर्मशाला हैं, उसका भी कार्य योग्य रीतिसे चला रहा है। आज में इन सब संस्थाओंकी संक्षिप्त त्रैमासिक रिपोर्ट भी आपकी सेवामें प्रगट करनेकी उपस्थित हूं, यह मेरे लिये असन्त सांभान्य और हर्षकी बात है। आशा है आप इस रिपोर्टको पढ़ेंगे और इसमें जो सुविधाएं दृष्टिगत हों, तथा इनकी उन्नतिके लिये जो अपने सुम विचार हों उनको सूचित कर सदैव कृतार्थ करते रहेंगे।

७७ महाविद्यालय। ८७

श्रीमान दानवीर द्वारा स्थापित जो “बोर्डिंग स्कूल” नामकी पहिली संस्था थी उसके महाविद्यालयमें सम्मिलित हो जाने पर महा-

विद्यालयके प्रारंभमें उस संस्थासे आये हुये १७ विद्यार्थी अंग्रेजी विभागमें, और संस्कृत विभागमें १० विद्यार्थी थे। नवीन दाखिल व खारिज होकर इन तीन माहके अंतमें १६ विद्यार्थी अंग्रेजी, और २४ विद्यार्थी संस्कृत विभागमें रहे कुल मिलाकर ४० विद्यार्थी हुए।

प्रारंभमें तीन अध्यापक थे और वर्तमान में पांच अध्यापक काम कर रहे हैं, विद्यार्थियोंकी त्रैमासिक परीक्षा परीक्षक मुकरर होकर लगी है। फल संतोषदायक रहा। सब विद्यार्थी सर्व विषयों में पास रहे, दो विद्यार्थी व्याकरणमें, और दो तनि अंग्रेजी में, दो धर्म विषय में कमजोर रहे, बाकी सब ठीक रहे।

महा विद्यालय दिनमें ११ से ४ तक, रात्री-में ७ से ९ तक खुलता है। नशियां के अंदरजो सेठ साहबका एक आलीशान बंगला है उसीमें इस समय महाविद्यालयका कार्य चल रहा है। नवीन इमारत भी महाविद्यालय की बनना प्रारंभ होगई है, जिसमें ४०००० रुपये के अंदाज खर्च होगा। महा विद्यालय में वेतन वगैरह का खर्चा इन माहों में इस मांति हुआ है—७८१।॥।। वजीफा विद्यार्थी, ८८६।।। वेतन अध्यापकादि, ८६७।।। स्टोर फर्नीचर, ९९।।। छपाई, ३२४।। मुत्फारिक कामोंमें इस तरह कुल ३०२०।।। अब तक खर्च हुआ है।

७७ बोर्डिंग ८७

महाविद्यालयके साथमें एक बोर्डिंग है, जिसमें विद्यार्थियों के रहना, सहना, खाना, पान-का योग्य प्रबंध होता है। विद्यार्थियों को घरके समान आराम के साथ रखनेका ध्यान रक्खा जाता है। उनकी पढ़ाई तथा चारित्र्यसुधार होनेका पूर्ण प्रबंध है। सुपरिन्टेन्डेन्ट की निग-

रानीमें सब विद्यार्थी सब कार्य समयविभागा-नुसार करते हैं। अष्टमी चतुर्दशी को सब मिलकर पूजा करते और पढ़ते हैं, रात्रि को व्याख्यानसभा होती है, जिसमें विविध विषयों पर विद्यार्थियों के व्याख्यान होते हैं, जिससे उनकी भाषणशक्ति बढ़ती है और प्रतिदिन शास्त्रस्वाध्याय शास्त्र सभाद्वारा करते हैं। इस बोर्डिंगमें तीन रसोइया (जैनी) और दो लिदमतगार हैं।

बोर्डिंग की नवीन इमारत करीब तय्यारी के है। इसमें भी अंदाजन ४००००) रुपया खर्च होगा। अध्यापकादि कर्मचारियों के रहनेके मकान ७०००) रुपये की लागतमें बनकर तैयार होगये, और उनमें कमचारीगण रहने भी लगे हैं। भोजनशाला, व्यायामशाला, स्टोररूम तथा बोर्डिंगके मुलाजिमों के मकान भी ५०००) रुपये की लागतमें तय्यार होगये हैं।

५७ श्री कंचनबाई श्राविकाश्रम ५७

यह आश्रम शहर इन्दौर के भीतर मिति पौष बंदी २ को खुला है। इसमें वर्तमानमें १६ बाई (विदेशी) शिक्षा प्राप्त कर रही हैं, और शहरकी बाई भी आती हैं। १ मुपरिन्टेन्डेन्ट बाई, १ धर्माध्यापिका, १ हिन्दी पढ़ानेवाली अध्यापिका इस भांति तीन शिक्षिका हैं, चार नौकरनी, १ चौकीदार मुलाजिम हैं, एक मुनीम (भंडारी) रखनेकी तजवीज होरही है। धर्माध्यापिका दिल्ली निवासिनी श्रीमती रामदेवीबाई हैं, धर्म शिक्षा व व्यावहारिक शिक्षा का योग्य प्रबंध है। खास संचालिका श्रीमती सेठानीजी स्वयं प्रतिदिन जाकर देखरेख करती हैं, और इसकी उन्नतिका पूरा ख्याल है। मकानकी खरीदी व सफाईमें १८०००) रुपया लगा है।

धर्मशाला (नशियां)

यह संस्था बहुत दिनसे चल रही है। इसमें सर्व प्रकारका आराम है। यात्रियों को सब ज-

रूरी सामान विना किसी चार्जके मिलता है। इन तीन माहोंमें १४२६ यात्री आये, जिनमें ४०५ वैष्णव और १०२१ जैनी थे। (१००००) रुपये लगाकर इसकी कुछ पुरानी इमारतको तुड़वाकर इसके स्थानमें नवीन पक्की इमारत बनवाई गई है, जो बनकर काममें आने लगी है।

(नोट) इन्दौरमें जो “उदासीनाश्रम” खुला है वह अभी दानवीर सेठ साहब की कोठी (जो तुकोगंज में है) में ही इसका कार्य प्रारंभ किया गया है। इस समय ३ उदासीन भाई हैं। कुछ ज्यादा होनेपर इसकी भी अलग इमारत बनानेका कार्य प्रारंभ किया जायगा।

उपर्युक्त सम्पूर्ण संस्थाओंका कार्य वर्तमानमें बहुत अच्छी तरह पर चल रहा है और दिन व दिन उन्नति की ही आशा है। सेठ साहबका इन संस्थाओंकी उन्नति की तरफ पूर्ण ध्यान है।

विनीतः—

हजारीलाल जैनी मंत्री,

श्री. दा. से. स. हु. दि. जैन पारमार्थिक-
संस्थाएं—नशियां इन्दौर

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय—दुरत ।

वीर भगवानसे अरजी ।

हे त्रिलोक्य-पूज्य जगतगुरु वीर प्रभु! क्या आप हम को बिलकुल भूल गए ! हम कौन हैं, क्या हैं, हमारी कैसी स्थिति है, हम किस अवस्था में हैं, क्या आप को इन बातों की कुछ भी सुधि नहीं ? भगवन् ! आप तो सर्वज्ञ है, आप सब कुछ जानते हैं, फिर आपने क्यों मौनावलम्बन धारण कर रखा है ? आपका हृदय तो बड़ा उदार था, जीव मात्र से आपको प्रेम था, आप सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड में थे, और सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड आप में था, अब न जाने आप क्यों रुष्ट हो गए, हमने क्या अपराध किया ?

करुणाकर, क्षमा कीजिए, हमारी ग़ुटियोंकी ओर लक्ष्य न दीजिए । आपकी क्षमा विश्व-विख्यात है । हम संसारी जीव हैं, हम कर्मोंके आधीन हैं, हमसे भूल होना स्वाभाविक है पर आप स्वाधिन हैं, आप से दया और क्षमा की ही आशा है । इस में संदेह नहीं कि जिस पाठ को आपने हमें पढ़ाया था, हम उसे भूल बैठे, जिन जिन बातों को आपने हमें धारण कराया था, उन्हें भी हम छोड़ बैठे, और जिस मार्गपर आपने हमें लगाया था, उसे भी खो बैठे, परन्तु दयानिधे ! इन में हमारा कुछ भी अपराध नहीं । हमें विश्वास था कि आप समय समय पर हमें उत्साहित करते रहेंगे, शिक्षा और ज्ञान का महात्म्य बताते रहेंगे और स्वधर्म और स्वकर्तव्य पर स्थित करते रहेंगे, परन्तु क्षमा-सिंधु, आप तो मोक्ष रूपी रमा में ऐसे रने कि कभी स्वप्नमें भी हमारी याद न की ।

परमात्मन् ! यदि हम ऐसा जानते तो उसी समय आपके समक्ष अपने पाठ को धोके लेते, और अपने मार्ग की देख लेते परन्तु अब हम कहीं के भी न रहे । आशा ही आशा में अब तक गिरते चले गए । आज आपके दर्शन हों, कल आपके दर्शन हों, दर्शन न हों तो कोई चिन्हा ही शायद आपकी आए, परन्तु स्वामिन् ! आपकी डाककी जोह 'करते करते' आँखें रह गई । दिन भी जागे, रातें भी जाँगे परन्तु कभी भी अपनी इच्छा पूरी नहीं हुई । भगवन् ! क्या मोक्ष के रास्ते में सच-मुच कोई घोर सुदृष्ट हो रहा है और सुरंगें पड़ी हुई हैं, जिस के कारण रास्ता बंद हो रहा है, डाक आती जाती नहीं ।

देवाधिदेव ! अब हम थक गए हैं, अब हम से इस संसार के दुःख मोगे नहीं जाते । लोगों के आक्षेप सहे नहीं जाते । आप सच जानिए हम घोर आपात्ति में हैं । अब तक हम ज्यों त्यों इन दुःखों को सहन करते रहे, कष्ट पर कष्ट शेलते रहे, पर अब हम से कुछ नहीं बन पड़ता । अब हम अनाथ और निराश्रित हो गए । हमारी पुकार कोई नहीं सुनता, हमारे दुःखों को कोई दूर नहीं करता । अब हम अपनी रासकहानी किस से कहे, अपने हृदय का उद्गार किसके सामने रखें ।

वर्द्धमान भगवन् ! अब हृद हो चुकी, अब हमारा जीना कठिन हो गया । अब हमसे एक क्षण नहीं रहा जाता । अबतक मर मरकर ज्यों त्यों कर के लिए पर आज हमारी छाती पर बज्रपात पड़ रहा है । हमारी जाती के नेता, आपके सच्चे भक्त, आपके नामपर जान देनेवाले, आपके नामपर वर्द्धमान विद्यालय, वर्द्धमान छात्रालय खोलने वाले, सबसे पहिले जैन जातिमें वीर जयंती का उत्सव करने वाले छात्र-

य वंशीय, जयपुर निवासी अर्जुनलाल सेठी निरपराध जेलमें पड़े हुए अपने जीवनके स्वांस पूरे कर रहे हैं ? !! दयासागर ! क्या आपको इनपर दया नहीं आती, क्या इनकी अबला असहाय स्त्री और नन्हें २ बच्चों पर करुणा नहीं आती ?

शर्णागत पालक ! हमने सुना है और पढ़ा भी है कि आपने आपत्ति के समय कितनों-का ही संकट निवारण किया और कितनों को प्राणदान दिया। सती सीताजीके प्रति महान जलते हुए अग्निकुंड को शीतल जल-मई बनाया, द्रोपदी के चौरको बड़ाकर पापी दुःशासन से उसके शील को बचाया, सुदर्शन सेठ को सली से उतराया, श्रीपाल को कुछ रोगसे निवृत्त किया, समुद्रसे निकाला, जब कभी किसी साधु महात्मा धर्मात्मा पर कोई संकट आया आपने अपनी करुणाका परिचय दिया, परंतु इस समय आपका मौनावलग्न हमें दुःखदाई हैं।

भगवन् ! महात्मा अर्जुनलालने अपनी तमाम उमर लोकोपकारके कार्योंमें व्यतीत की। जैन धर्म को सार्व धर्म बनाना, संसारमें जैन धर्मका प्रचार करना, ये उनके पवित्र निष्पाप जीवन के उद्देश्य थे। इसी हेतु उन्होंने अपना सर्वस्व अर्पण करदिया था। " मैं सब जीवोंपर क्षमा करूं। सब जीव मुझपर क्षमा करें " यही उनकी निरंतर भावना थी। भारतवर्ष में एक आदर्श स्कूल स्थापित करके जैनधर्मकी नींवको स्थिर करदूं, इसी उद्योगमें वे रात दिन अर्धांत परिभ्रम कर रहेगे कि अचानक उनको फेवल संदेह पर पकड़ लिया गया और जिस विषय में उनपर संदेह था य-

द्यपि वह अब तै भी होगया और उनके विरुद्ध कुछभी नहीं मिला, तथापि वे कारागार से मुक्त नहीं हुए।

अंतरयामी प्रभु ! आप घट २ के ज्ञाता हैं, धिर अचिर संसारका कोईभी पदार्थ आपके ज्ञान से बाहर नहीं, मैं कबतक कहूं और क्या कहूं ? अब आप अपनी कृपा दिखलाइए और एक धर्मात्मा परोपकारी जैनी पंचंद्रिय संज्ञी मनुष्य की रक्षा कीर्जिए। किस तरह रक्षा करें, यह कहना छोटा मुंह बड़ी बात है, नहीं नहीं पाप है।

आप अपने श्रेष्ठवर्ष भूपति महाराजाधिराज श्रीमान महाराज जार्ज पंचम तथा उनके कर्मचारों लार्ड हार्डिज महोदय तथा जयपुर नरेश के हृदयों को इस ओर आकर्षित करके उनके द्वारा दया और न्याय का प्रकाश कराइए।

यद्यपि आप वीतराग हैं, आपको किसीसे राग द्वेष नहीं, जो आपकी स्तुति करे उसपर भी आप रुम हैं, जो आपकी निन्दा करे उस पर भी आप उदासीन हैं तथापि आपकी भक्ति करने वाले, आपकी पवित्र गुणावली की माला अपने घंटेमें पहिरने वाले, आपके निर्मल उपदेश के अनुसार चलनेवाले भक्तजन अपने निर्मल भावों के अनुसार संसारिक आपत्तियों का टलना तो दूर ही रहे, सांसारिक विभव की प्राप्ति होना तो दूर ही रहे, मोक्ष के परमानन्दका विलास कर सकते हैं।

श्री मानतुंगाचार्य की मालवा के अधिपतिने अजेनोंकी दृष्टा सुगली सुनकर ४८ सालों के भीतर बंद करदिया था, दुनिन्द्रने पवित्र मन हो आपकी स्तुति में श्री भक्तामरकान्त्य की

रचा । यतिपति के विशुद्ध भावोंसे पुण्य परमाणुओंका ऐसा आकर्षण हुआ तथा उनका ऐसा प्रयत्न जोर हुआ कि चकाचक चक्रेश्वरी देवीका आसन कांपा और वे ताले टूट पड़े। भूपतिने निरपराध मुनिन्द्रको पुनः पुनः बन्दी-ग्रह में डाला पर ये पुनः पुनः बाहर आ गए । अन्त में राजाको हार कर मुनिपति को निरपराध जान कर उनका महिमा से मुग्ध हो हात जोड़ मुनिपति से क्षमा मांगनी पड़ी और—

हे श्री सर्वज्ञ चित्तराग ! आज हम आपके पवित्र आत्माकी इसी लिए स्तुति करते हैं, इसी लिए आपके चरणारीवदोंका स्मरण करते हैं कि आपके गुणानुवाद के निमित्त ये हमारे भावों की ऐसी विद्युद्दि हो कि जिस से हम शीघ्र परोपकारी देशभक्त शिक्षाप्रचारक सेठी अर्जुनलाल के ऊपर आर्द्र हृद् विपत्ति का मुक्त होना सुनकर आनंदित हो जावे । इसी लिए यह अपने भावों को उज्ज्वल करनेका मार्ग आपकी स्तुति व प्रार्थना के छल से ग्रहण किया है । पूर्ण आशा है कि हमारी चिन्ता निवृत्त होगी और हम शीघ्र सेठीजी को जानि-सेवा में पूर्ववत् अनुरक्त देखकर हर्षित होंगे ।

गोचलीच

हां के पंचोंने कहएक दफै विचार किया, परंतु सफल प्रयत्न नहीं हुए। इसी तरह विचार करते बहुत समय गया, बाद सम्भवत १९७० के भाद्रपद महीनेमें यहांकी पंचायत के अगुआ जोकि यहां व्यापारियों में प्रधान गिने जाते हैं उन फतेपुर निवासी श्रीमान् श्रेष्ठ गुरुमुखारायजी के सुपुत्र श्री श्रेष्ठ मुखानंदजीने समस्त पंचोंको एकत्रित कर मंदिर के योग्य करीब एक लाख रुपयेका चंदा भरवाया, उस समय आपने भी अपनी योग्यता के योग्य पांच हजार (५०००) रु. भरे थे । बाद आप चंदा वसुल करने तथा मंदिरके लायक जगह खोजनेमें लगे रहे । भाग्यवश जगह मिली और वह ऐसे मौकेकी तथा अति उत्तम थी कि जिसके लेनेके लिये शहरके बहुतसे लोग कुछ अधिक देना चाहतेथे । श्रेष्ठजीने उस जगह को पांच हजार रुपये डिपाजतमें रखकर मंदिरके नाम पक्का करा लिया, और यह भी निश्चय होगया कि अमुक मिर्ती को सर्व रुपये भरकर जगह लेली जायगी । बाद वह समय भी नजीक आगया परंतु चंदाका पेसा आधा भी वसुल नहीं हुआथा इसलिये सेठजीने सोचा कि ऐसी उत्तम जगह हाथसे न चली जाय, चंदाका क्या ठीक जाने कबतक वसुल होय इसलिये मंदिरको कर्ज देकर जगह लेलनी चाहिये, ऐसा विचार कर आपने मंदिरके लिये पिचोत्तर हजार

सेठ मुखानंदजीकी उदारताका परिचय ।

अनेक कला विद्यामापादि अतुल वैभव समृद्ध इस विशाल व्यापारोपजीवि बम्बई शहर में शहर के योग्य दिगम्बरजैनमंदिर नहीं था । इस चुटिको दूर करनेकेलिये य-

७५००० रुपये कर्ज दिये और उस जगहको लेकर अपूर्व पुण्यके भागी हुए । क्योंकि मंदिर भी धर्मका एक प्रधान अंग है । उसके होनेसे ही हम भगवत्की वीतराग-मुद्राका अवलोकन कर अपने स्वाभाविक वीतरागधर्ममें तत्पर होते हैं तथा इसीसे धर्मके साधक अन्य भी बहुतसे धर्मोपकर-णोंका संगठन हो सकता है अतः यह कार्य प्यासेको जल देनेके समान अति प्रशंसनीय पुण्यका जनक हुआ है । बाद रंग चित्रकला व झाड़ू वगैरः कांचके सामानोंसे जैसा चाहिये तैसा दुरुस्त कराकर मिती पौष वदी ५ सं. १९७१ को बड़े ही समारोहके साथ प्रतिष्ठा कार्य कुशल प्रतिष्ठाचार्य पंडित नरसिंहदासजी द्वारा शास्त्रोक्त प्रतिष्ठोत्सव कराया उस समय पंचोने आपको इन्द्रके योग्य समझ का बड़े आदरके साथ इन्द्रपदसे विभूषित किया उस समय आपने मंदिरके कर्जरूप भारको हलका करनेके लिये इक्कीसहजार २१०००) के दान द्वारा अपनी यथार्थ उदारता का परिचय देकर समस्त दिगम्बर जैन समाजको इस तरह आनंदशुण्णुत किया जिस तरह सर्वोपकारी अति गंभीर आशयको लिये कविकी वाणी उस विषयके मर्मके बेता भव्य पुरुषोंको अथवा सार्थिक मेघ गर्भना भव्य मयूरोंको आनंदित करती है ।

इससे यह बात स्पष्ट ही सिद्ध है कि यह हृदसे भी ज्यादा आपका दान परमावश्यक जगह में हुआ है इस कारण अतिही प्रशंसनीय है । आप इतनाही करके संतुष्ट नहीं हुए किंतु प्रतिष्ठोत्सवमें दिये हुए चंदाके अलावा भी एकत्रित रकमसे जो दो हजार २०००) रुपये अधिक खर्च हुए थे वे भी आपने दान दिये तथा रथकी बोली वगैरः के दानमें भी आपकी बहुतसी फुटकर रकम गई है । इन महा दानोंके अलावा भी आप खुद मंदिरकी अपूर्व शोभा करानेमें हमेशा दत्ताचित रहते हैं । यह मंदिर आपके ही अपूर्व उदारता उद्योग व साहससे स्वर्गप्रासादवत् हो गया है । अतः इन अपूर्व चिरस्मरणीय व अनुकरणीय गुणोंके पाल होने से ही आप कोटिशः धन्यवादके भी पात्र हैं । यह सामान्य तथा आपकी नवीन उदारता व धर्म-तत्परता का दिग्दर्शन है । विशेषतासे तो जो आपने अपनी उमरमें आजतक स्व समाज व अन्य सर्व साधारण जीवोंका उपकार किया है उसका आगामी साल दीपमालिका के खास अंकमें सचित्र उल्लेख करूंगा जिससे कि सर्वसम्पन्न व बुद्धिशील आपके गुणोंका अनुकरण कर-अपने जीवनको सफल करें ॥

भवदीय गुणानुरक्त-

चम्बरईस्प-एक दिगम्बरीय जैन

લવંગના ગુણ.

જુદીજુદી ભાષામાં લવંગના નામા—
 (ગુજરાતી) લવંગ, (હિંદી) લોંગ,
 (બંગાલી) લવંગ, (મરાઠી) લવંગા,
 (કર્નાટકી) લવંગકઠ્ઠીકા, (તૈલંગી)
 લવંગલ, (ઇંગ્લીશ) ક્લોવસ, (લેટીન)
 કરિમોફાઇલરી, યુરોમેટિકસ, (ફારસી)
 મેહક હત્યાદિ નામ છે.

લવંગના ગુણ

લવંગ ચરપરૂં, કડવું, નેત્રને હિતકારી
 શીતઋ, દીપન, પાચક, રૂચીકર તથા કફ,
 પિત્ત, રક્તરોગ, તૃષ્ણા, શર્દિ, આદમાન,
 શુલ, કફ, દમ, હેઢકી અને ક્ષય રોગનો
 નાશ કરે છે.

લવંગતેલના ગુણ

લવંગનું તેલ અગ્નિજનક, વાતનાશ-
 ક, દાંતની પીડાને મટાડનાર, કફ અને
 ગર્ભાણીની ઉલ્ટીને મટાડનાર છે.

લવંગના વૃક્ષ મલબાર પ્રાંતમાં વધુ ઉ-
 ત્પન્ન થાય છે, જે જોવામાં સુંદર હોયછે
 અને એના પાંદડાંમાંથી અત્યંત સુગંધ આવે
 છે, એના ફૂલની કઠ્ઠી તે લવંગ છે. વંઢી
 લવંગ જંગલમાં પળ થાય છે. એ મુલની
 દુર્ગંધ દૂર કરે છે. મસાલામાં પણ નાંખી
 શકાય છે. એની માત્રા ત્રણ માસાની હોય
 છે (નિષંકરનાકર)

ઉપયોગ (લવંગ ચૂર્ણ)

૧ લવંગને પાણીમાં ઘાટી સ્વદસ્તવાવી
 માથે ધરવાથી માથું ઉત્તરી જાય છે.

૨ શર્દિ ઉપર લવંગનો ઝકાલો ઉપ-
 યોગી છે.

૩ વકરીના મૂત્રમાં ઘસીને અંજન કર-
 વાથી રતાંઘઘાપણું મટે છે.

૪ લવંગના અર્કનું પુમડું દાંત ઉપર
 મુકવાથી દાંતનો દુસ્વાવો મટે છે.

૫ લવંગ ઝકાલોને આપવાથી અર્જીર્ણ
 અગ્નિમાંઘ, અને કોલેરો મટે છે.

૬ દંતમંજનમાં લવંગ નાંખવાથી ફા-
 યદો થાય છે.

લવંગાદિ વટી (ગોઢી)

લવંગ, વેહઢા, મરી અને સેરસાર સ-
 રલે ભાગે લઈ ચૂર્ણ કરી તેને ઘાવઢની છા-
 લના ઝકાલોમાં ઘુંટીને ઘટાળા જેવઢી ગો-
 ઢીલો ઘાઢવી અને તેમાંથી ૨ થી ૪ ગો-
 ઢી રોજ લાવાથી કફ, શ્વાસ અને લાંસી
 મટે છે.

લવંગાદિ ચૂર્ણ

લવંગ, કપુર, ઇલ્લી, તજ, નાગકેશર,
 જાયફલ, ઘાઢો, સૂંઢ, શાહાજીરુ કૃષ્ણા-
 મલ, જટામાંલી, કાઢું કમઢ, પીપર, સુલ-
 ઢ, તગર, નેત્રઘાઢો અને કંકોઢ એ સર્વેને
 સરલે ભાગે લઈ ચૂર્ણ કરી તેથી અર્ધી સા-
 કર તેમાં મેઢવીને તે પાણી અથવા મઘ
 સાથે લે ઘાઢવી ઘાઢ ઘાઢ સુધી લાવાથી
 ક્ષય, ઝઘરસ, કંઠરોગ, લાંસી, શ્વાસ, દમ,
 શાઢો, ઝરઃક્ષત, પ્રમેહ, અરુચી, ગોઢી અને
 સંઘ્રહ્ણી મટે છે.

ધૈર્ય મુરઢીધર રામકૃષ્ણ પાંઢિત-ઔરંગઘાઢ

शास्त्रोंकी सूचीकी आवश्यकता ।

प्रिय धर्मोत्साही सज्जनो ! ज्ञानके बराबर संसारमें सुख का कारण और कोई दूसरा नहीं है, उस ज्ञानकी प्राप्ति का साधन शास्त्र हैं । इसलिये शास्त्रोंका संग्रह कर सरस्वतीभंडार स्थापित करना, प्राचीन भंडारों को संग्रह कर ग्रंथोंको सुरक्षित रखना, तथा जीर्ण प्राचीन ग्रंथोंकी नवीन प्रति (जीर्णोद्धार) कराना, हर एक धर्मप्रेमी का कर्तव्य है ।

माध्वाप्रान्तिकसंप्राने एक सरस्वती भंडार कार्यालय कायम कर रक्खा है । समाजी इच्छा है कि स्थान २ के सरस्वती भंडारोंकी लिस्ट तैयार होकर इस कार्यालयमें आजावे तो उससे बहुत सुभीता हो सकता है, और यह भी माध्यम हो सकता है कि अमुक ग्रंथ अमुक जगह है, अमुक स्थान पर अमुक २ ग्रंथोंकी जरूरत है ।

इसके लिये धर्मोत्साही भाइयोंकी सेवा में सविनीत प्रार्थना है कि अपने २ यहां के सरस्वतीभंडारोंकी लिस्ट (सूची) उतार कर नीचे लिखे पते पर भेजनेकी कृपा करें ।

जो महानुभाव अपने २ यहां की लिस्ट भेजने की तकलीफ उठावेंगे, वे महापुण्य के भाजन होंगे और उनके नाम धन्यवाद सहित समाजी रिपोर्टमें तथा सामाजिक

पत्रों में प्रकाशित किये जावेंगे । लिस्ट में इस भांति खाने होना चाहिये—

(१) नंबर शुमार. (२) ग्रंथका नाम. (३) कौनसी भाषामें ग्रंथ है. (४) मूल ग्रंथकर्ता का नाम. (५) भाषाकारका नाम. (६) ग्रंथके लिखे जानेका संवत्. (७) ग्रंथ या ग्रंथकर्ता के संबंधमें विशेष हाल. (८) ग्रंथ पूरा लिखा हुआ है या अधूरा ।

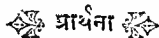
नोट:— ये आठ खाने रक्खे ग्रंथ हैं इनमेंसे जो आप भर सकें उनकी खानी पूरी करें, ऐसा नहीं करें कि यदि ये आठ न आप भर सकें तो लिस्ट ही तय्यार न करें । नंबर । १। २। ३। ४। ५। ६। ७। ८। ये पांच खाना होना जरूरी है ।

आशा है हमारे धर्मोत्साही सज्जन प्रार्थना पर ध्यान देकर शीघ्र २ अपने २ यहां के ग्रंथों की लिस्ट भेजकर अनुग्रहीत करेंगे ।

पता:—

अमोलकचन्द्र, उड्डेसरीय,
मंत्रो सरस्वती भंडार नशियांजी इन्दौर

पाठशालाओंके कार्यकर्ताओंको

प्रार्थना

सर्व जैन (दिगम्बर, श्वेताम्बर और स्थानिकवासी) पाठशालाओं के मन्त्रियों, भेजेजों, मेम्बरों और पंचों से निवेदन है कि वे अपनी २ पाठशालाओं की संक्षिप्त रिपोर्ट निम्न लिखित नकशे के अनुसार

भेजकर सेवकको अनुगृहीत कर जिससे यह अनुमान हो सके कि भारतवर्षमें कितनी जैन पाठशालाएँ हैं और उनमें कितने विद्यार्थी शिक्षा पाते हैं। कन्यापाठशालाओं की दशा जाननेकी अत्यन्त आवश्यकता है।

१	नाम पाठशाला	
२	नाम मन्त्री या मैनेजर	
३	अध्यापक तथा अध्यापिकाओंकी संख्या और कुल मासिक व्यय	
४	संख्या विद्यार्थियोंकी	लड़के (जैन) लड़के (अजैन) कन्याएँ (जैन) कन्याएँ (अजैन)
५	आम्दनी फीस यदि कुछ हो	
६	विरहपाया फन्ड	
७	कैदियत	

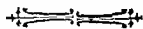
नोट-१. इस नक़दी की नक़ल कागज़पर खींच कर हरएकके सामने खानेपुरी होनी चाहिए। २. रिपोर्ट जितनी जल्द हों १५ अप्रैल सन् १५ तक आ जानी चाहियें। ३. इन के बयल होने के बाद हम तमाम पाठशालाओं के पठन तथा नियम आदि को एक रीतिपर लाने का यत्न करेंगे, उनकी उन्नति के उपाय बतलायेंगे और उनकी स्वयं आकर भी देखेंगे।

जाति सेवक—

चम्पतलाल जैन, मन्त्री शिक्षा विभाग
भारत जैन महामण्डल,

अजिताश्रम—लखनऊ.

— भाईयोंसे पुकार । —

निद्राके बस हमारी हाथ कौन सोरही है ।
आशा हमारी बिलकुल बरबाद होरही है ॥ १ ॥
भारतही जातिथें सब उन्नतिमें लगरही है ।
तितपर हमारी जाति पीछेको होरही है ॥ २ ॥
हूँ है हा! सितारा इस जैन जातिभरका ।
उन्नतिमें हा अधोगति काहेकी होरही है ॥ ३ ॥
एकदिनको भी था प्यारे जब बीर जैनीयोंसे ।
कंपंधी सारी पृथ्वी अब शेर होरही है ॥ ४ ॥
कुछ भाग्यके उदयमें एकधीर नर मिलया ।
उसके लिये तो फिर भी यह जाति सोरही है ॥ ५ ॥
दीपक है एक हमारा बर्जुनलालजी सेटी]
उसके बिना यहा तो अंधेरी होरही है ॥ ६ ॥
विद्यार्थी उन्नतिमें जिसने कमर धी बांधी ।
अब कौन उसके लिये काहेको सोरही है ॥ ७ ॥
कुछ भी अंगचे दम है उठकर खड़ा तू होना ।
एने समय पतादि मुरदा क्यों होरही है ॥ ८ ॥
जिसने किया निद्रापर तेरे लिये तो सब कुछ ।
उसके लिये ले सुन तू अब जेल होरही है ॥ ९ ॥
विपदा जो तेरीनीचे उसको समझ तू खुदपे ।
चेतनत अब तो होना क्यों सुस्त होरही है ॥ १० ॥
मिन्नत व आरजसे जैसे बने छुटा ले ।
तेरे लिये तो दिवकी हाथ रात होरही है ॥ ११ ॥
आंसू हमारा प्यारे तबतक रहेगा जारी ।
जबतक न दूर होवे, जो क्रेद होरही है ॥ १२ ॥
हे न्यायशील मेरे महाराज जार्जपंचम ।
कदे विधा तू दिलकी काहेको सोरही है ॥ १३ ॥
मिन्नत हमारी जाती, बिनती भरतो कदे ।
छूँगे एकदम को क्यों रंज होरही है ॥ १४ ॥
अन्याय होन सत्ता यह राज्य है मृन्दिशका ।
शान्ति फिलबको इससे आरा स्या होरही है ॥ १५ ॥
फहनाया जैनीयोंसे वोह कह चुका जवाहर ।
जागो समझलो जाती वदनाम होरही है ॥ १६ ॥
जवाहरलाल जैन—आगरा ।

आदिपुराण (महापुराण):—श्रीमद् भगवज्जनसेनाचार्यप्रणित यह बड़ा भारी ग्रन्थ बड़े टाइपमें खुले पृष्ठोंपर मूल संस्कृत श्लोकसहित सरल हिंदी भाषामें पं. लालाराम जैन द्वारा अनुवादित होकर छप रहा है, जिसके १०० पृष्ठ तो आगे प्रकट हो चुके थे और अभी ५०१ से ७२४ तकके पृष्ठ हमारे सामने हैं। अबतक २०-वां पर्व पूर्ण होने आया है। हरएक पर्वमें अंदाजन २०० श्लोक हैं। भगवान् आदिनाथस्वामी (ऋषभनाथ) का यह उत्तम बृहत् चरित प्रकट होनेकी बड़ी भारी आवश्यकता थी जो पं. पन्नालालजीवाकलीवालके प्रयाससे तैयार हो रहा है और यह ग्रन्थ (१००)-२००) खर्च करनेपर नहीं मिलता था और अबतो अंदाजन (१५) में पूर्ण ग्रन्थ सबको मिल जायगा। जैसे-र छपता जाता है ग्राहकों के पास भेजा जाता है। और आग्रिम मूल्य मी ७०० पृष्ठका ५) रुपया रक्खा गया है। हरएक मंदिरजीमें इसनामी ग्रन्थके रखनेकी आवश्यकता है। ग्राहक होनेके लिये निम्नलिखित पतेपर पत्र लिखनेसे ग्राहक-श्रेणीमें नाम लिखकर तैयार हुए ७२४ पृष्ठों वी. पी. से भेजे जाते हैं—पं. लालाराम जैन, आदिपुराण ऑफिस, मल्हार-गंज—इंदौर सीटी।

शिवराम भजनसंग्रह:—कर्ता—मास्टर शिवरामसिंह, मंत्री जैन पाठशाला—रोहतक और प्रकाशक धर्मप्रकाशिनीजैनसभा—रोहतक। पृष्ठ ६० और मूल्य सिर्फ ०)। इसमें जातिसुधार, धर्मप्रचार आदि विषयोंके नई तर्जिके ६० जोशीले भजन हैं, जो सबको पढ़ने योग्य है। भजनोंकी रचना भी अच्छी हुई है।

हितैषी—गायन (बालक भजनसंग्रह तीसरा भाग):—कर्ता—भूरामलजी मुसरफ, हेड मास्टर जैन विद्यालय, कुचा सेठ देहली। पृष्ठ १६ और मूल्य ०)। इसमें जिनेन्द्र महिमा, कर्तव्यशिक्षा, लडकोंका खेल, हितचार्ता, जातीय दुर्बलता, अनाथरक्षा वारह भावना आदि विषयोंके भजनोंका संग्रह है जो बालकोंको पढ़ाने योग्य है। सिर्फ ०।) की टिकट भेजकर मंगा लेना चाहिए।

जैनतीर्थयात्रादीपक:—लेखक—पं. फतेहचन्द्र इन्द्रप्रस्थनिवासी और मिलनेका पता—पुस्तकालय, जैन पाठशाला, धर्मपुरा—देहली। पृष्ठ १०० और मूल्य सिर्फ ०।)। इसमें १०० जैन तीर्थों और उसके मार्गमें मिलनेवाले शहरोंका यात्रोपयोगी वर्णन है। रेलमार्ग किराया आदिभी बतलाया है। यह पुस्तक पास रखनेसे यात्रामें बहुत कुछ सुभीता मिल सकती है।

स्वप्नवासवदत्तम्:—अनुवादक और प्रकाशक—बाबुलाल मयाशंकर दुबे—राजना-दगांव। पृष्ठ १०० मूल्य ०।२) ई. पू. चौथे शतक के पहिले भास नामक महा-कवि हुए थे जिनके संस्कृत काव्यमें रचे हुए १३ नाटक लावणकोरमहाराज के पुस्तकालयमें हैं और जिसका अनुवाद राज्यकी ओरसे प्रकट होनेका प्रबंध हुआ है उसका प्रथम नाटक यह (स्वप्नवासव-दत्तम्) पुस्तक हिंदी भाषामें मूलकाव्य सहित उपरोक्त महाशयने प्रकट किया है। नाटकप्रेमियोंकी अवश्य पढनेयोग्य हैं। इसको पढनेसे बहुत कुछ शिक्षा मिल सकती है।

हिन्दी शिक्षा (पहिला भाग):—प्रका-शक—मोहकमलाल, मैनेजर जैनशिक्षाप्रचा-रक कार्यालय, कूचा सेठ देहली। पृष्ठ ३०, सचित्र और मूल्य सिर्फ २) जैन-शिक्षा सरीरज्ञका यह प्रथम भाग है, जिसमें बालकोंको पढ़ाने योग्य १७ पाठों हैं। खूबी यह है कि सभी पाठों सचित्र हैं और पाठके अंतमें सवाल भी रखे हैं, जिससे पढ़ानेमें बहुत सुभीता हो सकेगी। हरएक पाठशाला, कन्याशाला, स्कूल आदि में यह पुस्तक प्रवेशकरने योग्य है। मूल्य भी बहुत कम है। दूसरा और तीसरा भाग भी प्रगट होनेकी तैयारी है ऐसा हमें मालूम हुआ है।

वैद्य:—संपादक, वैद्य शंकरलाल ह-रिशंकर जैन, मुरादाबाद। वर्ष ३. अं. १. पहिलेसे इस मासिकमें बहुत कुछ सुधारा हुआ है। वैद्यक, आरोग्य, शरीररक्षा, रोगचिकित्सा, वनस्पतिगुण आदि अच्छे २ विषयोंके लेख रहते हैं। डॉक्यूय सह वार्षिक मूल्य १) भी कुछ अधिक नहीं है।

अनमोल बूटी:—संपादक और प्रका-शक—पं. विहारीलालजी बी. ए., मास्टर गवर्नेमेन्ट हाईस्कूल, अरमोहा (मुरादाबाद)। पृष्ठ ५२ और मूल्य ०।०॥ इसमें आक (मदर) वृक्षकी जड़ों, डालियों, पत्तों, फूलों फलोंसे अनेक तरहके रोगोंको आराम करनेकी तरकीबें हैं। आपकी ही बनाई उर्दू पुस्तक-का यह हिन्दी अनुवाद है।

नियमावली और रिपोर्ट:—सूमेरचंद दि. जैन बोर्डिंग हाउस प्रयाग (इलाहाबाद) का यह रिपोर्ट देखनेसे मालूम होता है कि दो वर्षके असेमें इस बोर्डिंगने अच्छी उत्त-ति की है। सुमीन्टेन्डन्ट और धर्मशिक्षक मास्टर दीपचंदजी बहुत ही अनुभवी होनेसे योग्यतासे कार्य कर रहे हैं। स्व. बाबू सुमेरचंदकी रु. २५०००) की सलाहवत्तसे इस बोर्डिंगकी स्थापना हुई है। अभी १५ विद्यार्थी लाभ ले रहे हैं। ज्यादा फंडकी आवश्यकता है।

सेठीजीके मामलोंमें लोकमत:—जैन जातिके सेवक पं. अर्जुनलालजी सेठी क.

रिव १२ मास हुए विनाअपराधकिये विनान्यायहुए जयपुरकी जेलमें सड़ रहे हैं जिसके बारेमें जैन अजैन बहुतसे पत्र-कारोंने अपने विचारों प्रकट किये हैं और सेठीजी का शीघ्रही छुटकारा करनेके लिये सरकारसे प्रार्थना की है उन सभी लेखोंका संग्रह करके उपरोक्त नामकी एक हिन्दी और 'What India thinks of the case of Pandit Arjunlal Sethi B. A.' इस नामकी इंग्लिश पुस्तक ऐसी २ पुस्तकें कुमार देवेंद्रप्रसाद जैन (शान्तिकुंज, ईलाहाबाद) ने भारतजैनमहामंडलकी ओरसे प्रकट की है जिसका मूल्य चार चार आना हैं । यह दोनों पुस्तकें अवश्य मंगाकर वांचनेयोग्य है ।

नई रोगनीकी कुलदेवी (तमाकुदेवी):- लेखक और प्रकाशक वी. पी. सिंघी-सिरोही (राजपुताना) । इस पुस्तकमें तमाकु खाने, पीने, सुंघने आदिसे शरीरमें जो २ रोग पैदा होते हैं उनका बहुत अच्छी तरहसे व्यान किया है । कुछ कविताएं और तमाकुके बारेमें डाक्टरोंकी राय भी संग्रहित की है । यद्यपि हिन्दी भाषामें बहुत अशुद्धियां हैं तो भी उसका सारांश समझमें आजाता है । सिर्फ -॥ की टिकट भेजनेसे ४० पृष्ठकी यह पुस्तक उपरोक्त पतेसे मिल सकती है ।

जैनसिद्धांत विद्यालयकी रिपोर्ट:-स्याद्वादवारिधि वादिसज्जकेशरी न्यायवाच-

स्पति पं. गोपालदासजी वरैय्याके अद्वैत परिश्रमसे स्थापित मोरेनाके जैनसिद्धांत-विद्यालयकी यह चतुर्थ वार्षिक रिपोर्ट देखनेसे विदित होता है कि चार वर्षके अर्सेमें इस विद्यालयने बड़ी भारी उन्नति की है । पाठशालाके स्थानमें विद्यालय नाम बदला गया है यह योग्य ही है । अभी संस्कृतविभागमें २१ और हिन्दी विभागमें ५६ विद्यार्थी लाभ ले रहे हैं । बोर्डिंगका मकान भी बन गया है । इस वर्षमें गतवर्षकी वचत सहित कुल आमदनी ६०६१) और खर्च ५२३५॥ हुआ है । विद्यालय द्वारा स्थान २ पर डेप्युटेशन द्वारा जाकर जाहिर व्याख्यानों द्वारा धर्मप्रचारका अच्छा कार्य होता है । स्थायी फंड ज्यादा न होनेसे मासिक, वार्षिक और एकमुष्ट सहायतासे कार्य चलता है । ६००) माहावारका खर्च है । यह संस्था ऐसी उत्तम है कि इनमें अध्ययन करके कितने ही पांडित तैयार हुए हैं । ऐसी संस्थाका स्थायी फंड तो कमसेकम एक लाख रुपयाका होजाना चाहिये । विद्यालयका नकशा सहित १२५ पृष्ठका यह रिपोर्ट मंत्री जैनसिद्धांतविद्यालय, मोरेना (ग्वालियर) को लिखनेसे विनामूल्य मिलती है । सर्भीको मंगाकर अवश्य देखनी चाहिये ।

विमलप्रबंध:-अशोधक अने प्रकाशक, भखुदास अडारभाण व्यास, नागरणीआशुस्त, ५५ ५०० पाके पुहू अने डिमत

૩. ૧૧. આ વિમળપ્રજ્ઞ યાને વિમળરાસ
સં. ૧૫૬૮માં પાટણના (૨૨) જૈન મૂનિ
લાવણ્યસમયગણિએ રચેલો છે, જેની
સં. ૧૫૮૪માં લખાવટી પ્રતિ પ્રમાણે અનુ-
વાદ સહિત અક્ષરશઃ પ્રકટ કરવામાં આવ્યો
છે એટલે સોળમા સૈકાની ગુજરાતી
ભાષાની વાનગીરૂપે આ પુસ્તક છે અને
એમાં ૧૧મા સૈકામાં થયેલા વિમળશાહ
‘શેઠનું’ ચરિત્ર જુની ગુજરાતી ભાષામાં
કવિતારૂપે છે. પુસ્તકની સરજાતમાં રા.
મણિલાલભાઈએ ૧૦૦ પૃષ્ઠની પ્રસ્તાવના
એટલીબધી શોધખોળ કરીને લંબી છે કે
જેની જાહેરમતનો ખ્યાલ એ પ્રસ્તાવના વાંચ-
વાથીજ આવી શકશે. એ પ્રસતાવનામાં
ગુજરાતી ભાષાનો ઇતિહાસ, જ્ઞાનિઓની ઉત્પ-
તિનું વર્ણન, જુની ગુજરાતીના અનેક જુદા
જુદા નમૂના, જુના ખતો, પેદવાડ, શ્રીમાળી
ઓસવાળ વગેરે જ્ઞાતિઓની ઉત્પત્તિ કથારે,
ક્યાં અને કેવી રીતે થઈ, તેના બેઠ કેમ
અને કેવી રીતે પડ્યા વગેરે ઘણીજ વીગતો
આ પ્રસ્તાવનામાંથી મળી આવે છે, એટલે
કે આ પ્રસ્તાવનાના અવલોકનથી ૫૦૦ વર્ષ
અગાઉનું જ્ઞાતિઓનીસ્થિતિનું દિગ્દર્શન મેળવી
શકાય એમ છે. વિમળશાહ જ્ઞાતિએ
પૌરનાડ હતા અને દશાવીસાનો ભેદ
એની પછી જસો વર્ષે થયેલો માલમ પડે
છે, તેમ શ્રીમાળી જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ
લખતાં જણાવ્યું છે કે એના ૨૧૧ બેઠમાં
મૂખ્ય ત્રણ શ્રી શ્રીમાળી, શ્રીમાળી
અને લાડુઆ શ્રીમાળી તેમાં
લાડુઆ શ્રીમાળી નામ પડવાનું કારણ
લાદદેશે ગતા યે તુ શ્રીમાલા લાડુયા इति
એટલે લાદદેશ અર્થાત્ ભરૂચ જલ્લો અને
તેની આસપાસનો મુલક ૬૦૦ વર્ષ પહેલાં
લાદદેશને નામે ઓળખાતો હતો તેથી લાદ-
દેશમાં જઈ રહ્યા તે લાડુઆ શ્રીમાળી

કહેવાયા અને હાલ પણ લાડુઆ શ્રીમાળીની
વસ્તી ભરૂચની આસપાસ ૧૨-૧૩ ગામે
ઉપરાંત કોઈ પણ વિભાગમાં નથી. હવે
હાલની પરિસ્થિતિ જોતાં જણાય છે કે
લાડુઆ શ્રીમાળી શુદ્ધ શ્રીમાળી જ્ઞાતિ હોવા
છતાં તેમને હલકી વર્ણના માનીને તેમના
હાથનું પાણી પણ પીવામાં આવતું નથી એ
અતિ શોચનીય છે, કહે છે કે ૧૫૦ વર્ષ ઉપર સુર-
તમાં લાડુઆ શ્રીમાળી અને વીસા શ્રીમાળી વચ્ચે
ઝંઝો થવા પછી વીસા શ્રીમાળીએ (સંખ્યા
અને સમૃદ્ધિવાન હોવાથી) લાગવગ વાપરી
લાડુઆ શ્રીમાળીને સંધ બહાર મૂક્યા અને
તે પછી તે જ્ઞાતિએ એને હલકા પાડવાના
પ્રયાસો એટલે મુઠ્ઠી ક્યાં કે આખા લાદદેશમાં
તેમને હલકા પાડવાને માટે અનેક જોડકાઓ
ચલાવી એ જ્ઞાતિ તો હલકી છે એવો જાહેર
કસાતી દીધો, જે આજ મુઠ્ઠી હયાત છે, પણ
૪૦૦ વર્ષ પૂર્વેના આ ઇન્દ્રિયમાંથી લાડુઆ
શ્રીમાળીની ઉત્પત્તિનું વર્ણન વાંચવા પછી
સુરત વગેરેના સંધે એ બાળે પુરતો વિચાર
કરવાની અત્યંત જરૂર છે અને એ બાળેના
વધુ પૂરાવાઓ મેળવી એ જ્ઞાતિને ઇન્સાફ
આપવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. અસ્તુ. હવે
વિમળપ્રજ્ઞ જુની ગુજરાતી ભાષાની કવિતા-
રૂપે છે તે બાળબોધ ટાંપે મુકી તેની નીચે
દરેક પાને દરેક કડીનો હાલની ગુજરાતી
ભાષામાં અર્થ સારી રીતે પ્રકટ કરેલો છે, જેથી
આ પુસ્તક સમજતું બહુજ સહેલું થઈ પડે છે.
એ અનુવાદ તૈયાર કરવા પાછળ પ્રકાશકે
ગંગાવર શ્રમ ઉઠાવેલો છે એમ સ્પષ્ટ જણાય
છે. વિમળશાહના આ ચરિત્રમાં તે સમ-
યની સમૃદ્ધિનું તથા રિતરિવાજોનું
ભાન થઈ શકે છે. આ એક સંગ્રહ કરવા-
યોગ્ય પુસ્તક પ્રકટ કરવા માટે રા. મણિભાઈ
જેવા એક અર્જન બંધુને અત્યંત ધન્યવાદ
ઘટે છે અને એ ગ્રંથની જુની ત્રણ પ્રતો

મેળવી આપવામાં સહાયભૂત અનેના શા-
સ્ત્રીમનલાલ ખુશાલચંદ મોદીનો આભાર પણ
ઓછો નથી. વળી પુસ્તકને નામદાર ગાયકવાડે
ઉત્તેજન આપવા ઉપરાંત સાક્ષરોએ
પણ તેને ઉત્તમ અભિપ્રાયોથી વધાવી લીધું
છે જેથી દરેક ગુજરાતી બંધુએ આ પુસ્તક
અવશ્ય મંગાવીને વાંચવા અને સંગ્રહ કરવા-
લાયક છે ૫૦૦ પાનાંનો અંથ છતાં સવા
રૂપો કિં. પણ નજીબ છે.

શ્રી આનંદ-કાવ્યમહોદધિ મૈત્ર-
ક્રિતિક ૨-૩:-સૂત્રમાં ૨૯. શેઠ દેવચંદ લાલ-
ભાઈનું જે એક લાખ રૂપ્યાની થાપણનું
જૈનઅંથજીવિદાર ફંડ છે, તેમાંથી
સંસ્કૃત, પ્રાકૃત-ગુજરાતી ભાષાના શ્વે. જૈન
અથો દગલાગંધ પ્રકટ થઈ રહેલા છે તેમાં
હવે પ્રાચીન જૈન કાવ્યના અથો (જૈન
રાસો) પ્રકટ થવા લાગ્યા છે, જેમાંનો એક
અંથ પ્રકટ થઈ ચુક્યો છે અને બીજો તથા
ત્રીજો એમ આ બે અથો છે, જે દરેક આશરે
૫૦૦-૫૦૦ પાનાના મળખૂત બાઈ-ડીંગના
મોટા પોથાઓ હોવા છતાં કિંમત તો ૫૨-
તરથી પણ ઓછી એટલે માત્ર દશ દશ
આનાજ છે. બીજા મૈત્રિકમાં રામચરણ-
રસાયન-રાસ યાને રામરાસ તથા ત્રીજા
મૈત્રિકમાં ભરતબાહુબળી રાસ, જ્યા-
નંદકેવળી રાસ, વચ્છરાજ દેવરાજ રાસ,
મુરમુંદરીરાસ, નળદમયંતીરાસ, હરી-
બલભાઈરાસ એ છ રાસો છે અને
અપરા શબ્દોનો અર્થ પણ દરેક પાને નોટમાં
આપેલો છે, જેથી કાવ્યોનો અર્થ સહેલાઈથી
સમજ શકાય છે. વળી બંને પુસ્તકોમાં
૧૦૦-૧૦૦ પાનાંની તો અસ્તાવનાઓ છે
જે વાંચવાથી પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાને
લગતો તથા પ્રાચીન જૈન સાહિત્યને
લગતો ટૂંકોક ઇતિહાસ મળી આવે છે. આ
સંસ્થાનો હેતુ બરે લાવવામાં મુખ્ય કાર્યવા-

હકો પૈકી શેઠ જીવજીવ્યદ સાકરચંદ ઝવેરી
અટ્ટ પ્રયાસ કરી રહેલા છે જે જણાવતાં
અમને અતિ આનંદ થાય છે (અને દિગં-
બરી ભાઈઓમાં આવી કોઈ મોટી સંસ્થા
ગુજરાતી કે હિંદી ભાષાના પ્રાચીન અથો સુધ
લ રીતે પ્રકટ કરવાની નથી, તેથી અતિશય
ખેદ થાય છે એટલે કે અંથપ્રકાશન કાર્ય
માટે જેટલો ઉત્સાહ આપણા શ્વેતાંબરી
ભાઈઓમાં છે તેનો બેઆની પણ દિગંબરી
ભાઈઓમાં નથી એ દેખીતી બીના છે.)
આવા અમૂલ્ય અથો માત્ર દશ દશ આના
જેવી જૂજ કિંમતે અવશ્ય ખરીદી લેવા
માટે અમે સર્વે ગુજરાતી જૈન બંધુઓને
આગ્રહ કરીએ છીએ. મળવાનું સ્થળ-શેઠ
દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા બંકેબાની ચકલો,
ગોપીપુરા-સુરત.

અખાની વાણી:-અમદાવાદના સસ્તું
સાહિત્યવર્ધકકાર્યાલયની વિવિધ અંથમાળાનું
આ ૫૧-૫૨મું ૪૦૦ પૃષ્ઠનું પુસ્તક છે,
જેની કિં. ૦૧ છે, જેમાં જ્ઞાની કાવ
અખાના અનેક પદો, દોહરા, ચોપાઈતથા
છંપામાં છે, જે વાંચવાથી અનેક જાતનો
બોધ મળી શકે છે. આ સંસ્થા ઘણીજ પગભર
થતી જાય છે અને આ વિવિધઅંથમાળા
૨)ના વાર્ષિક મૂલ્યમાં ગંજવર લાલ આપે
છે, એમાં કાંઈ શક નથી.

જૈન એસોશીએશનનો રિપોર્ટ:-
જૈન એસોશીએશન એક ઈંગિયા (સુખધ)નો
૧૯૭૦નો આ રિપોર્ટ છે જે જેતાં જણાય
છે કે ગત વર્ષો કરતાં આ સભાએ સારું
કામ બનાવ્યું છે. સંસ્થા પાસે રૂ. ૨૮૦૦૦)નું
ફંડ છે તેની ઉપજમાંથી ગરીબ શ્વે. જૈન
વિદ્યાર્થીઓને રોકાણરક્ષીપ, જર્મન વિદ્વાન
દર્મન જોડાખીનો સત્કાર, જૈન (શ્વે.)
રિરેક્ટરી વગેરે અનેક કાર્યો કરવામાં આવ્યા
છે. એના કાર્યવાહકો બધા કેળવણલાજ છે
અને ભવિષ્યમાં આ એસોશીએશન વધુ
પ્રયાસ કરશે, તો એક કોન્ફરન્સ કરે તે કરતાં

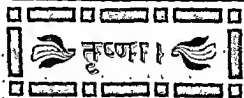

પણ વધુ કાર્ય નિયમીત રીતે કરી શકશે. હાલ એના ૪૫ સલાસદો છે. મેન્ગર શી ૫૦૦)થી ૩) સુધી છે. આપણા ભારત જૈન મહામંડળને આ સ્થિતિએ આવતાં કેટલો સમય લાગશે ?

દિ. દહેરાસરનો રીપોર્ટ:—સુબ્ધના પાર્શ્વનાયસ્વામીના જુના દિ. દહેરાસરનો આ રિપોર્ટ તથા યોજનાની નકલ બેતાં જણાય છે કે પ્રથમ વહીવટકર્તા શેઠ નેમચંદ સોભાગચંદ પાસે હિસાબ તથા વહીવટ બાબત તકરાર ચતાં વહીવટનો સચલ કેટની દેવડીએ ચડેલો, તેમાં બન્ને બાલુએ મળી રૂ. ૧૩૮૦૦-૧૧૧ નું પાણી થયેલું અને પછી પતાવટ થઈ દહેરાસરના વહીવટની કમીટી અને ટ્રસ્ટીઓ નીમાયા છે અને એ શ્રેદ હળરનો ખર્ચ દહેરા ખાતે લખી વળાવે ! છે, જેથી હવે સુબાષ જેવા શહેરના આ દહેરાસરમાં આશરે પાંચેક હળરનીજ રોકડ સીલક છે. જોકે હવે વહીવટ માટે નવી અવસ્થા થઈ છે, જેથી હવેના કાર્પવાહક બરાબર સંભાળ રાખી ખટપટ કરશે, તો ભવિષ્યમાં આ દહેરાસરની સ્થિતિ સુધારવાનો અનેક સંભાર છે. આ રિપોર્ટમાં વહીવટની યોજનાનો જે ગુજરાતી તરલુમે પ્રકટ કરેલો છે તે દરેક દહેરાસરના વહીવટકર્તાએ પાંચવાં યોગ્ય છે. હાલના સેક્રેટરી શેઠ લલ્લુભાઈ લખમીચંદ ચોકશી છે.

દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા:—પ્રકાશક શા. નાયા-લાલ શોભાગચંદ, અધ્યાપક મા. દિ. જૈન પાઠશાલા, ઈસર. આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ કુન્દકુન્દાચાર્યવિરચિત સંસ્કૃત દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા (ખારભાવના) નો અનુવાદ દોદરા હપ્તાની કવિતા રૂપે ભદ્રારક યશદીતિજના બાના પં. દુષ્પણએ કરેલો તે પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે જે ગુજરાતી મા. દિ. જૈનોને મહત્ત અને બીજાને રૂ. ૧ થી મળી શકે છે.

સંસારમા સ્વર્ગ:—લેખક અને પ્રકાશક વૈદ્ય અમૃતલાલ સુદરભ પઢીઆર (કાલ્યાદેવી, સુબાઈ). ૫૪ આશરે ૪૦૦ પાકુ પુકું અને ડિ. રૂ. ૧૧૧. મી. પઢીયાર, જેમાં સ્વર્ગ શબ્દ તો આવેજ છે એવા નામના ધણાં પુસ્તકો પ્રકટ કરેલા છે, જેમાંનું પ્રથમ આજ પુસ્તક હોઈ તેની આ બીજી આવૃત્તિ છે, જેમાં સંસારમાં રહી મનુષ્યે શું શું કાર્ય કરવાનું છે અને તેની શું શું ફરજો છે તે તથા સંસારનું ઉત્તમ સુખ કેવી રીતે મેળવી શકાય વગેરે ૩૫૫ વિષયોનો સમાવેશ છે. મા. પઢીયારની લેખનશક્તિ જગન્મહેર છે અને અમારા વાંચકોને તેની પ્રસાદી તરીકે ગત વર્ષે “આપણે આપણી સ્થિતિમાં શું સંતોષ રાખવો જોઈએ” એ નિબંધ તથા ખાસ અંકમાં ‘લાગતું સ્વરૂપ’ નામે લેખો અપાઈ ચૂક્યા છે, જેથી વધુ ન લખતાં આ પુસ્તકની ભાષા, રચનાશૈલી, અને તેથી મળતો અનેક પ્રકારનો બોધ પ્રદાણ કરવા માટે એ પુસ્તક મંગાવીને તેનો ઉપાયેગ કરવા ભક્તિમણુ કરીએ છીએ.

તુળે દેવિ નમામિ માંમ પર કૃપા ન કરના ।
 હૈ તુવ મક્તિ ગરિષ્ઠ દ્વકો નિશ દિન છરના ॥
 મક્તિવત્સલે ! દેવિ ! ! કૃપા હૈ તુવ ધનિકોપર ।
 અતઃ પ્રથમ હી નમન તુમારે હી ચરણોપર ॥૧॥
 પૂજન હવન ત્રિકાલ દેવિ ! હૈ પ્રથમ તુમારા ।
 પુનઃ સ્વદેહિક ધર્મ કર્મ આદિક વિસ્તારા ॥
 જિહ દિન તેરી અહો મક્તિમેં કષર દિલાતી ।
 ઉચ દિન સમશો ઉનકી મૌલીલી મરજાતી ॥૨॥
 વયપિ અક્ષર ટાઈ અરી હૈ. તુળા તોમેં ।

होते नर अकुलीन भाल नहि रहते गोमें ॥
 करै यदपि हम लोप पर्य रणी लक्ष्मीका ।
 रहैं तृणा सम मनुज देवि हे तृणे ! नमस्का ॥३॥
 होम णकार जु लोप विभव जल शुष्क होय वा ।
 पश्य वित्त रवि लगै तृष्णा क्षण २ में अथवा ।
 चाहैं तृ का लोप लोभ मनसे यह जावै ।
 शौचार्यक ण्णा धातु अहो निरमल रह जावै ॥४॥
 होवै जिये सन्तोष देवि ! अथवा यों कहिए ।
 लोभ पंक हो शुष्क मुरक सम सुयश उचरिये ॥
 तब ही प्रिय सन्तोष सुख हिय में आवेगा ।
 लोभ दुख अतिकूर अहो मनसे भागेगा ॥५॥
 तृष्णावहि हमेश मनुज हिय मन्दिर जलती ।
 अन्य विभव ही पवन लाग कर आप सिलगती ॥
 अन्त प्रदासित अहो वही होती सज्जन वर ।
 रोती घरकी दार दीस पर अपना कर घर ॥६॥
 भाग्य कुम्भ दीर्घाय पुण्य कृत जितना पाया ।
 कोप कुवेर समुद्र कूप जग उषे डुवाया ॥
 भरो कहीं पर उसे मिलेगा उतना ही जल ।
 है तुव जितना भाग्य कुम्भ उसको ही परिमल ॥८॥
 यह तृष्णा दुखदाई वही हैगी प्रिय पाठक ।
 प्यारे इसको तजो दीप्तिमें धनिक व वाचक ॥
 जिसने इसको त्याग अहो सन्तोष लहा है ।
 है कुवेर सम वही आन नहिं डाल कह्य है ॥८॥
 अस्तु—रूपा कर पाठकगण इसको त्यागेंगे ।
 परम मित्र सन्तोष अहो हियमें धारेंगे ॥
 तोप समान न आन मुख जगमें है क्षरता ।
 तृष्णा दुखकी खानि अन्तमुख इक है मरना ॥९॥
 प्रियवर ! तृष्णा चन्द युक्ति आगमसे साधा ।
 संक्रित जन नहीं रहे भिदाये इसकी वाधा ॥
 तृष्णा सम दुखदाई आन नहिं फिर हम केंगे ।
 तृप्तेदेवि ! नमाभि-अन्तकर हम चल देंगे ॥१०॥

एम. डी. गुप्त-धीना (सागर)।

सेठीजीके बारेमें मेरी प्रार्थना ।

शशिको तो कुछ मय नहीं, करत शान्ति विस्तार ।
 किहि कारण सों है लम्बो, करुणारस दवार ॥१॥
 नाल पटल नभ तल लखों, नयन जलद धनधार ।
 अश्रुवृन्द वर्षा करत, व्यथा राज्य चहुँ और ॥२॥
 धर धर धर छाती करै, पल पल पुलकत अंग ।
 छिन्न छिन्न हृदय सागर विषे, उठती शोक तरंग ॥३॥
 फटत कहत यह हृदय गिरा, गदगद हो जावत ।
 विसरावत सुधि वदन, विलोचन सलिल बहावत ॥४॥
 लेवत जिनको नाम, सुधारस रसना पावत ।
 सुनि सुनि तिन गुणान, अलौकिक आनंद धावत ॥५॥
 धन्य पूज्य माता पिता, धन्य धन्य वह देश ।
 जेह जन्में तुम सम सुजन, स्वावलंब आदेश ॥६॥
 अविरल निशदिन चाव सों, परम परिश्रम फलन ।
 दी. ए. जैन पंडित हूँ, उच्चासन आसीन ॥६॥
 विविध ग्रन्थको मथन कर, भयों ज्ञान भंडार ।
 गिरा सरितमें बहित नित, सुधा सललकी धार ॥७॥
 प्राकृत पावन प्रेम युत, प्रभुर प्रदास्त सुभाष ।
 सत्य सिन्धु संयम सुजन, सीधा सत्य सुभाष ॥८॥
 ऐसे गुन गुन खान जे, सेठी अर्जुनलाल ।
 बिना दोष जिनहों दीवों, काराग्रहमें डाल ॥९॥
 हाय कर्म निर्दोष दर्द, यह दाह नई है ।
 शब्द न समत चलान दुःसह दुखदशा भई है ॥१०॥
 आन मास कई होगये, भोगत कष्ट अपार ।
 जिनको लिखते लेखनी, कंपत है हृत्कार ॥११॥
 'जैनजाति' के सगमें कथे बहोत उपकार ।
 तेन मन धन सब कर दिया, ईश पर हीनयोधार ॥१२॥
 वही जाति सुत से पड़ी, सोचत पात्र पतार ।
 वह जैपुरकी जेलमें, भोगत कष्ट अपार ॥१३॥
 करत न उद्योग कुछ, उन्हें दुःखानें वान ।
 मौन सौंध भेटी अरें, कृतज्ञ जैन समाज ॥१४॥
 बहोत दिवस तो होगये, अब तो नेत्र उधार ।
 फमर बाँध होओ खडे, तेन धन सय दोषार ॥१५॥
 यई नही न कर सकी, वीरोंका उदार ।
 तो तेरा जाना, क्या, इस संसार मझार ॥१६॥
 पार्थ प्रभूसे धिनती, 'प्रेमी' की हृत्कार ।
 सेठीजीकी विपत्ति, सय ही में तुन नि डार ॥१७॥
 पार्थ-प्रेमी हजारीलाल जैन-आगरा ।

आवश्यकीय प्रार्थना ।

महाशयों ! यह बात निर्विवाद सिद्ध है, इसके कहनेकी कोई आवश्यकता नहीं कि-संसारमें वही धर्म जीवित रह सकता है और उसीकी गणना जीवित धर्मोंमें की जा सकती है कि जिसका प्राचीन साहित्य सुरक्षित विद्यमान हो, जिसके इतिहासादि आर्षग्रंथोंका यथेष्ट उद्धार होता जाता हो, जिसका शास्त्रमंडार नित्यशः बढ़ता जा रहा हो और जिसके तर्क, छंद, व्याकरण ज्योतिष विज्ञान इतिहासादि साहित्यके समस्त अंगोंकी पुष्टि होती जाती हो । वह धर्म इस उन्नतिशील प्रकाशमयी २० वीं शताब्दीमें कदापि उन्नति नहि कर सकता और उसके सिद्धांत कदापि विश्वव्यापी नहीं हो सकते जिसका कि साहित्यमंडार अंधकूपमें पड़ा हुआ हो, प्राचीन महत्त्वशाली ग्रंथ धर बन रहे हों इसीकारण ही सब समाज हजारों लाखों रुपये खर्च क-साहित्यकी रक्षा वृद्धि कर रहे हैं-हमने भी इसी मार्गको उत्तम समझकर हुये अपने पवित्र जैनधर्मकी स्थिति कायम रखनेकी इच्छासे सरकारी वेबसिटियोंमें जैनन्यायव्याकरणादि ग्रंथ भरती कराने वा सर्वत्र प्रचार कर-एक भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था खोलकर प्राचीन संस्कृत ग्रंथोंके प्रकाश-सनतनजैनग्रंथमाला और हिंदी बंगला अंगरेजीभाषामें नये ढंगके इतिहासादि ट्रेक्टें प्रकाश करनेकेलिये चुन्नीलालजैनग्रंथमाला प्रकाशित करना प्रारंभ किया ।

रुतु पूरी २ द्रव्य सहायता न मिलनेके कारण कलकत्ता संस्कृतयूनिवर्सिटीमें हुए जैनन्याय जैनव्याकरणग्रंथोंका पठनक्रम (कोर्स) अभीतक छपाकर पूर्ण हैं कर सके । लाचार ! राजवाणिज्य, जैनैन्द्र शाकटायनादि व्याकरण अधुरे ही रखकर ताना बंध करना पड़ा है । परंतु अब कलकत्ता आदिके अनेक सज्जनमहाशयोंकी रणा वं सम्मतिसे उत्साहित होकर पचास २ रुपयोंके ६० और दश २ रुपयोंके २०० इसप्रकार पांचहजार रुपयोंके शेअर बेचकर उसी रकमसे अत्यंत शुद्धतासे मनोहर छपाई करनेकेलिये एक छोटासा जैनप्रेस खोलकर उसकेद्वारा दोनों ग्रंथमालायें नये उत्साहसे बराबर निकालते रहनेका प्रबंध किया गया है । अतएव समस्त सज्जन विद्वज्जन महाशयोंसे प्रार्थना है कि नीचे लिखे नियम चांचकर आप स्वयं शेअर (हिस्से) खरीदें तथा अन्यान्य महाशयोंको खरीददार बनाकर शेअर भरनेका फारम (जो कि इसके साथ है) लिखवाकर शीघ्रही हमारे पास भेजें, विलंब करनेसे अवश्य ही पछ-ताना पड़ेगा । सब शेअर भरतेही प्रेस टाईप मंगाकर काशी या कलकत्तेमें कार्य प्रारंभ कर दिया जायगा । पत्र और फारम भेजनेका पता—

पन्नालाल वाक्लीवाल, महामंत्री

भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी संस्था ठि० मदागिन जैनमंदिर थो० बनारस सिटी ।

नियमावली ।

१ । जो महाशय पचासरुपयोंका एक शेअर (हिस्सा) लेंगे उनको सनातन जैन-ग्रंथमालामें छपनेवाले, समस्त ग्रंथोंकी तथा चुन्नीलाल जैनग्रंथमालामें हिंदी बंगला अंगरेजीमें छपनेवाले किसी भी एक भाषाके समस्त ग्रंथोंकी एक एक प्रति बिना मूल्य बराबर भेजते रहेंगे । यदि कोई महाशय ग्रंथमाला न लेना चाहें तो उनको ८) रुपये सैंकड़े वार्षिकके हिसाबसे ५०) रुपयोंका विभाज ४) रु. प्रतिवर्ष भेजदिया जायगा ।

२ । जो महाशय दश दश रुपयोंके शेअर खरीदेंगे उनको प्रत्येक शेअरके पीछे चुन्नीलालग्रंथमालामें छपनेवाले किसी एक भाषाके समस्तग्रंथोंकी एकएकप्रति बिना मूल्य भेजते रहेंगे । यदि कोई महाशय ग्रंथ न लेना चाहें तो उन्हें १० रुपयोंका विभाज प्रतिवर्ष ॥) बारह आने भेजते रहेंगे ।

३ । उपर्युक्त लाभके सिवाय कोई भी हिस्सेदार महाशय दानकरनेके लिये अधिक प्रतियां खरीदेंगे तो उन्हें सब ग्रंथ पौनी कीमतसे भेजदिये जायेंगे ।

४ । जो महाशय अपने शेअरके रुपये वापिस लेना चाहें तो तीनवर्ष बाद ले सकते हैं तथा जब चाहें तब किसी अन्य खरीददारको बेच सकते हैं ।

५ । इस संस्थाके समस्तकार्य संस्थाके मूलसंस्थापक, परमसंस्थापक, संरक्षक (कोषाध्यक्ष), संस्थापक (५०० रुपयोंके शेअर खरीदनेवाले) महामंत्री, सहायक महामंत्री, मंत्री—उपमंत्री इन सबकी बहुसंमतसे होते रहेंगे ।

(यह फारम भरकर भेजियेगा ।

श्रीयुत महामंत्री-भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी संस्था काशी योग्य, वाद जयजिनेंद्रके आपका प्रकाशित विज्ञापनपत्र आद्योपांत बांचकर देखा, आपके प्रकाशित नियमोंके अनुसार मैं दश दश रुपयोंके*—शेअर, पचास रुपयों-वाले*—शेअरोंका खरीददार बनता हूं सो नीचे लिखे अनुसार मेरा नाम शेअर खरीदनेवालोंके रजिष्टरमें लिखकर सूचना दें और जब काम चलाने लायक शेअर भर जाय और कार्य प्रारंभ करना चाहें, उस वक्त सूचना देकर रुपये मंगा लें। मुझे शेअरोंके बदले आपके प्रकाशित नियमके अनुसार ग्रंथ वियाज+ भेजते रहें। तारीख सन १९१५

मेरा नाम _____ उमर _____ वर्ष _____

मेरे पिताजीका नाम _____ जाति _____

ग्राम _____

पोष्ट _____ जिला _____

पत्र पहुंचनेका पूरा ठिकाना _____

* यहांपर जिसप्रकारके शेअर भरने हों उनकी संख्या लिखकर दूसरे प्रकारके शेअरका मजमून छेकें।

+ यहांपर ग्रंथ लेना हो तो वियाज शब्द छेकें। वियाज लेना हो तो ग्रंथ शब्द छेकें।

शा. खुबचंद अमाचंदना धो सुरत जैन प्रिन्टिंग प्रेसमां महुमार्द भार्ददासे छाप्पुं.

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट धतुं मासिक

दिगंबर जैन.

— The Digambar Jain. —

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रैः, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रभम् ।

प्रभो ! महावीर ! तव प्रभावात्, समुत्तमासुजातिमातनोबु ॥

वर्ष ८ सुं. | वीर सं. २४४१ प्र. द्वि. वैशाख. विक्र. सं. १९७१. | अंक-७ मो.

आवता द्वि. वैशाख सुद ३ ने दिने एक

अक्षयवृत्तिका पर्व. एवो पवित्र पर्व-

दिवस आवी पहाँ-

च्यो छे के जेने जैन अजैन सर्वे भाईओ एक
सामान्य त्हेवाररूपे जुदी जुदी रीते जाहेर
त्हेवार तरीके पाळे छे. आ तेज शुभ दिवस
छे के जे दिने आ अवसरिणी कालना वीजा
(सुखमादुःखमा) आराना अंतमा आपणा
आदि तीर्थंकर श्री ऋषभदेवस्वामी याने
आदिनाथ भगवानने हस्तीनापुरना राजा श्रे-
यांसे पोतानी पत्नी सहित पडगाहना करीने
विधिपूर्वक ईश्वरसु यांने शेरडीना रसनो
आहार. आप्यो हतो ते दिने श्रेयांम राजाने ;

त्यां पंचाश्वर्यं यथां हतां अने भोजनशालामां
एवी अक्षयसुद्धि प्राप्त भई हती के ते दिने
गंजावर संख्यामां मनुष्यो भोजन करी जवा
छतां पण भोजन घटी पड्युं नहोतुं. आ दिवस
वैशाख सुद ३ नोज हतो के जे दिने भगवान
ऋषभदेवे ६ महीनाना उपवास अने ६
महीना भोजनांतराय मळी एक वर्ष पछी
पारंगुं क्युं हतुं, जेपी घेरेघेरे आनंदआनंद
मनायो हतो तथा आ अवसरिणी कालमां
कर्मभूमिनी शरजातमां दाननी प्रवृत्ति प्रथ-
मज शर भई हती, जेपी आ अक्षयनिधि प्राप्त
थवाथी एवा दिवसंनी यादगरी कायम राख-
वाने माटे आ त्हेवार दर वर्षे दरेक कोम
अक्षयवृत्तिका याने अखात्रीजना नामथी
एक खास पर्व तरीके पाळे छे अने ऋषभदेव-
स्वामीनी ईश्वरसथी अभिषेक करी पूजन करे
छे तेमज सगंधालांओने तेडी मिष्टान्न भोजन
करी ए दिवसने पवित्र, त्हेवार तरीके पाळे

છે. એટલે અન્યમતી માઈંઓમાં એ દિને અનેક પ્રકારે દાન કરવામાં આવે છે, ત્યારે જૈનોમાં કોઈ પણ પ્રકારનું દાન થતું એ દિવસે જોવામાં આવતું નથી એ શોચનીય છે, માટે 'મૂલ્યા ત્યાંથી ફરીથી ગણો' એ શક્તિ અનુસાર એ દિને આહારદાન, અભય દાન, ઓષધ-દાન અને વિદ્યાદાન-શાસ્ત્રદાન એ ચાર દાનો શક્તિ મુજબ કરવાની જરૂર છે. આર્હા ! આ દિવસ તો એટલો વધો પવિત્ર ગણાય છે કે એ દિને કંઈ પણ શુભ કામ કંઈપણ મૂર્ત્ત જોયા વગર કરવામાં આવે છે, તો આવા પવિત્ર પર્વને જાત, નિયમ, પૂજન, ઉપદેશ, જાગરણ, દાન, વગેરેથી મુશોભિત કરવોજ જોઈએ. હાલ જ્યાં જોઈએ ત્યાં સૌથી પ્રથમ વિદ્યાદાન અને શાસ્ત્રદાનની આવશ્યકતા જણાય છે, તો આ શુભ દિને સર્વે શક્તિમુજબ લાભ કરીને આપણી વિદ્યાદાનની સંસ્થાઓને ઘની શક્તિ દાન કરવું જોઈએ, તેમજ પુસ્તકો મંગાવી તે સાધર્મી વંધુ-ઓમાં વેંચવા જોઈએ અથવા શાસ્ત્રદાન કરવાની સગવડ કરી આપનાર કોઈ વ્યક્તિને કોઈ પુસ્તક મેટું વેંચવા માટે અમુક રકમ આ પર્વ-નિમિત્તે મોકલવાની જરૂર છે.

જ જ જ જ

અત્રે (સુરતમાં) આ મે માસની તા.

૨૯-૩૦-૩૧મીએ પાંચમી

સાહિત્યપરિષદ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિ-
ષદે પ્રદર્શન. ૫૬ થાને ગુજરાતી સાહિત્ય

કોમિટીની પાંચમી બેઠક

નક્કાવા સાક્ષર રા. રા. નરસિંહરાવ
ભોલાનાથ દિવેદિયાના પ્રમુખપણા નીચે
હાઇસ્કૂલના કંપાઉન્ડમાં ભરાવારી છે, જેમાં
ગુજરાતી ભાષાના સાહિત્ય ઉપર દરેક
કામ તરફના નિષ્ઠાથી માંગણમાં આવેલા
છે, તેમજ એની સભ્ય પ્રાચીન ગુજરાતી

સાહિત્યને લગતું એક ઉત્તમ પ્રદર્શન
સારા પાયા ઉપર ભરવામાં આવનાર છે, જેમાં
ગ્રંથવિભાગમાં પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાના
હસ્તલિખિત પુસ્તકો, શિલાલેખો, દસ્તાવેજો,
સિક્કાઓ વગેરે, ચિત્ર વિભાગમાં ગુજરાતના
પ્રાચીન સ્થળોનાં ચિત્રો; કાવ્ય, કાગળ, લાકડાં
વગેરે પર પાડેલાં કાવ્યનાં ભુનાં ચિત્રો કે
ચિત્રાવાળાં પુસ્તકો તથા ગુજરાતીને હાથે
ચિત્રાયેલાં નવાં ચિત્રો વગેરેનું તથા વસ્તુ
વિભાગમાં કાંઈ પણ જાતના પાયાણુ કે
ધાતુ ઉપરના પ્રાચીન પૂતળાઓ વગેરે, લાકડાં
તથા ધાતુ વગેરે ઉપરનું ભુનું કોતરકામ,
ભસ્ત્રકામ, દાગીનાઓ, સંગીતનાં સાધનો
વગેરે અનેક પ્રાચીન ચીજોનો ગંગાપર
સંગ્રહ કરીને તે જાહેરને બતાવવામાં આવ-
નાર છે, જેમાં ગ્રંથ અને ચિત્રવિભાગમાં
વડોદરામાં ગત પરિષદની બેઠકમાં બધા ધર્મી
તરફથી પુસ્તકો મુકવામાં આવેલા હતાં, તેમાં
આપણા શ્વેતાંબરી ભાઈઓ તરફથી કેટલુંક
સાહિત્ય મુકવામાં આવ્યું હતું, પણ દિગંબરી
ભાઈઓ તરફથી કંઈપણ મુકવામાં આવ્યું નહોતું
કે કોઈએ એ પરિષદમાં ભાગ લીધો હોય એવું
અમારી જાણમાં નથી, જેથી આ પરિષદના
આ પ્રદર્શનમાં આપણા દિગંબરી ભાઈઓનું
પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય સંગ્રહ કરીને
તે રજુ કરવાનો વિચાર અમને થોડાજ
દિવસો ઉપર ઉદ્ભવ્યો અને તેની સામગ્રી
એકઠી કરવાનો પ્રયાસ શરૂ કરતાં તેમાં અત્રેના
અમારા ઉત્સાહી મિત્ર ભાઈ છગનલાલ
સરેયા નેતાવાથી અમારા ઉત્સાહમાં વધારો
યર્થ અમે બનેએ વધારા અને મહુવા
જઈ ત્યાંના શાસ્ત્રકાંડારો જેવા હતા, જેમાં
બારાના જાંઘડમાં આશરે ૧૦૦-૧૫૦ શાસ્ત્રો
સંસ્કૃત, પદ્ય અને ગુજરાતી ભાષાના છે
તથા મહુવાના (વડનહરપાર્શ્વનાથના
શાસ્ત્રમંડાપમાં આશરે ૨૦૦-૨૫૦ શાસ્ત્રો

ત્રણે ભાષાના છે તેમજ સાં પં. માણિકલાલ મોહનલાલજી હસ્તકના શાસ્ત્રભંડારમાં આશરે ૨૫૦-૩૦૦ શાસ્ત્રો, ચિત્રો, ના-શાસ્ત્રો વગેરે ગંગાવર સાહિત્ય જેવામાં આવ્યું છે, જેમાંથી (ત્રણે સ્થળેથી) અમો કેટલાંક શાસ્ત્રો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે આ પ્રદર્શન માટે લાવ્યા છીએ, જેમાંના ચિત્રો અને નકશાઓ એટલા તો ઉત્તમ અને પ્રાચીન છે કે જે જોવાથી આપણને માલુમ પડ્યા વગર નહીં જ રહે કે અસલના વખતમાં કેવી સારી કારીગીરી હતી અને આ દેશમાં રંગ કાગળ વગેરે કેવા સરસ બનતા હતા અને તે વખતે વિદેશના કંઈ પણ માલની આપણા પૂર્વજોને જરૂર પડતી નહોતી. આ ભંડારમાંથી પં. શ્રીવલ્લભજીનો તેમને પોતાને હાથે ચીતરેલો ફોટો મળી આવ્યો છે, તેમ તેમનું જ્ઞાત જાણતાં તે ફોટો તેમના જીવનચરિત્ર સાથે ભવિષ્યમાં પ્રકટ કરવાનો અમે નિશ્ચય કર્યો છે. આ પ્રમાણે વ્યારાનો શાસ્ત્રભંડાર જરા પણ આનાકાની વગર બતાવનાર શ્રેષ્ઠ શ્રીવલ્લભજીવેરચ'દનો તથા મહુવાના શ્રેષ્ઠ ઈન્ધિયારામ જીવેરચ'દ અને પં. માણિકલાલ મોહનલાલજીનો આપણે જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો એણે જ છે. વળી સૂરતમાંથી ડૉ. ભુખણદાસ પરશુદાસ પાસેથી ભક્તામરકથાનું આશરે ૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોવાળું પ્રાચીન પુસ્તક તથા આશરે ૨૨૫ વર્ષ પર સૂરતમાં થયેલા મુરેંદ્રકીર્તિ (કાષ્ટસંધના) ભટ્ટારકનું ચિત્ર મળ્યું છે, તેમજ અત્રેના નૃસિંહપુરાના પ્રાચીન મંદિરનો શાસ્ત્રભંડાર કે જેની કૃત્રી શેઠ કરમચંદ અભેચંદની વિધવા નવીબાઈ પાસે હતી તેમણે તે અમને આપવાથી એ શાસ્ત્રભંડાર ખોલીને જોતાં તેમાં લગભગ ૮૦૦ થી ૧૦૦૦ શાસ્ત્રો જોવામાં આવ્યા છે, જેમાંના બારઆની લાગ સંસ્કૃત

અને પ્રાકૃતના ગ્રંથોનો છે જ્યારે ચારઆની ભાગ ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથોનો છે. આવે ગંગાવર શાસ્ત્રભંડાર જોઈને અમારા હૃદયનો પાર રહ્યો નથી ત્યારે ખીજા બાબુએ તેની હાલહવાલી થયેલી જોઈને આંખમાં અશ્રુ આવ્યા વગર પણ રહ્યા નથી કેમકે આ શાસ્ત્રોમાં લગભગ અડધોઅડધ શાસ્ત્રો તો કાષ્ઠના કાગળ ખવાઈ ગયેલા, અડધા પડ્યા બળી ગયેલા, ઉધઈ ખાધેલા, ઉદરેએ ફરડેલા કે હવાથી પાનાંઓ તૂટી ન ચોંટી ગયેલા તો કેટલાંક અપૂર્ણ એમ જોવામાં આવતાં અમને ઘણો ખેદ થયો છે, છતાં પણ હાલમાં તો તે રચીત અટકીને એક કપાટમાં ગાંસડીઓ બાંધીને મુકેલા છે, જેને સાફસુક કરી તથા નવાં બાંધણો, પૂંઠાઓ વગેરે કરી તેમજ તેનું એક વીગતવાર સૂચીપત્ર તૈયાર કરાવી બે ચાર સુશોભિત કપાટો બનાવી તેમાં આ ગ્રંથોને પધરાવી તે કપાટોને નવીન બધાયેલા સુશોભિત મંદિરના મંડપમાં મુકવાની અલંકાર તાકીદે જરૂર છે, જેનો અમલ એ હહેરાની પંચના ભાઈઓ માહોમાહિનો કુસંપ દૂર કરી એકસંધેયથ આગિનવાણીનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાનું ઉત્તમ કાર્ય હવે તો કરશે એવી અમો આશા રાખીએ છીએ. એ ભંડારમાંથી પણ કેટલાંક નકશાઓ, જરૂરી ગ્રંથો તથા બે સચિત્ર ગ્રંથો મળી આવ્યા છે વળી અત્રેના ડૉ. ભુખણદાસ હરજીવનદાસ પાસેના આશરે ૩૦-૪૦ ગ્રંથો જોયા તો તેમાંથી પણ કંઈક મળી આવ્યું છે. તેમજ અત્રેના ગુજરાતીના હહેરામાંથી પણ ૪૫૦ વર્ષ ઉપરનો સોનાના અક્ષરે લખાયેલો અને બે ચિત્રોવાળો તત્ત્વાર્થસૂત્રજી ગ્રંથ રા. અભેચંદ પાનાચંદ દ્વારા પ્રાપ્ત થયો છે તથા એક સ્થળે સચિત્ર 'યશોધર ચરિત્ર' સોનાના અક્ષરે લખેલું અને માતી વગેરેથી જડેલા પુઠાઓથી સુશોભિત તેમજ દરેક પાને જુની કારીગરીના રેશમી ટુકડાઓ મુકેલા એવું એક ઉત્તમ કારીગરીવાળું શાસ્ત્ર હોવાની ખબર મળતાં તે મેળવવાની સ્વીકારતા અમને

મળી છે જેથી તે લઈ આવવ માટે અમે આ અંક તૈયાર કરી જવાના છીએ. આ મુજબ ટૂંક સમયમાં અમારાથી બનતો પ્રયાસ કરી આ પ્રદર્શનમાં દિગંબર જૈનોના પ્રાચીન સાહિત્ય અને તેટલું રજુ કરનાર છીએ, માટે આ કાર્યમાં શુજરાતના દરેક બંધુએ અમને મદદ કરવાની જરૂર છે, જેથી જેને ગામ કે શહેરમાં પ્રાચીન શુજરાતી ભાષાનાં પુસ્તકો, બુનાં ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે હોય ત્યાંના ભાગ્યો તે ચીજો અમને ચાર પાંચ દિવસમાં રજુ કરી શકીએ છીએ. આ પ્રદર્શનમાં મુકવાની ગોઠવણ કરી શકીશું. વળી આ સાહિત્ય પરિષદમાં દરેક ધર્મ તરફના નિબંધો વંચાશે તેમ ભાવણે પણ કદાચ થશે તો તેવે પ્રસંગે દિગંબરી ભાગ્યોમાંથી કોઈ વિદ્વાને દિવ જોનાના પ્રાચીન સાહિત્ય સંબંધી નિબંધો લખી મોકલવાની અને ભાવણે આપવાની જરૂર છે. આ ઉપરાંત આ પરિષદ અને પ્રદર્શનનો લાભ લેના સુરત આવવાને અમે શુજરાતના સર્વે જૈન બંધુઓને આગ્રહપૂર્વક સૂચના કરીએ છીએ કે જેથી શુજરાતની અનેક પ્રાચીન વસ્તુઓને લેવાનો અલભ્ય લાભ મળી શકશે.

***

હવે તો અમારા વાંચકો જયપુરનીવાસી અને જૈન કોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં. અર્જુનલાલજીની આફત અર્જુનલાલ જેઠીના ઉપર આવી પડેલી ક્યારે ટકશે ?

અનહદ આફતથી

અજાણ્યા નથી. લગભગ એક વર્ષ થયા આવ્યું અને આજી જૈન કોમ તો શું પણ અજૈન પશ્ચાત્યો પણ અનેક રીતે જયપુર મહારાજા અને નામદાર ઘાઘસરોય

લોર્ડ હાર્ડિજને અનેક અરજીઓ, તારો, પ્રાર્થનાઓ વગેરે કર્યું તેમ અનેક સ્થળે અનેક ગંજાવર સમાઓ થઈ મેમોરીયલો મોકલાયાં, છતાં પણ અમને લક્ષતાં અતિશય દિલગીરી થાય છે કે તે એકપણ તાર, અરજી કે મેમોરીયલનો લેશમાત્ર પણ ઉત્તર જૈપુરના મહારાજા કે નામદાર ઘાઘસરોય તરફથી મળતોજ નથી, તેમ પં. અર્જુનલાલજી જેઠીની ધર્મપત્ની ગુલાબવાઈ કે જેનાં કુમળાં ચાર વાળકો ઉપર અનહદ વિપત્તિ આવી પડેલી છે તે અવલાદ અનેક તારો જયપુરના મહારાજાને કર્યા તેનો જરા ઉત્તર સરહો પણ મળ્યો નથી એ જાણી કયા બંધુની લાગણી ઉપર કારી ઘા પડ્યા વગર રહેશે ? આમાં કંઈ સમજ પડતી નથી કે આજી જૈન કોમમાં હાહાકાર વર્તાઈ રહેવા છતાં નામદાર ઘાઘસરોય સાહેબ તે સંબંધી કંઈ જવાબ કે જુલાઓ કોણ જાણે શા કારણે પ્રકટ કરતા નથી. આપણું માયાલુ અને શાંતિમય બ્રીટીશ રાજ્ય ન્યાયી તરીકે આજી જુનિયા ઉપર મશહૂર છે, તો આ ન્યાયી બ્રીટીશ રાજ્યમાં આમ વગરન્યાયે કંઈ પણ જુલાઓ પ્રકટ કર્યા વિનાય કોમસેવામાં જિંદગી અર્પણ કરનાર એક જૈન બંધુને જયપુર રાજ્યમાં પુરી રાલવામાં આવ્યો છે એ કેટલું અજબજેવું છે !! આપણા માયાલુ અને લોકપ્રિય ઘાઘસરોય સાહેબે કાનપુરની મસજીદ સંબંધી ઉઠેલા કેસનું નિરાકરણ કરી મુશ્કેલીમાંથી સંતોષ્યા હતા, વજવજના ટંકાનો નિકાલ શાંતિથી કર્યો હતો તો તેઓ નામદારે જીવદયાની હિમાયતી અને આદિતા ધર્મ ઉત્તમ રીતે પાઠનાર જૈન કોમ જેવી અતીવ શાંત પ્રજાની આ દાદ શું નહિજ સાંભળવી જોઈએ ? ટૂંકમાં જયપુર રાજ્ય કે જે ન્યાયશીલ

બ્રીટિશ રાજ્યની હકુમત નીચે છે તેના હિંદુ-સ્તાનના સુકાની નામદાર વાઈસરોય સાહેબને અમો અનેક આજીજીપૂર્વક વિનંતિ કરીએ છીએ કે હવે તો જરાપણ વિલંબ ન કરતાં પંડિત અર્જુનલાલજી સેઠીના સંવંધમાં યોગ્ય સુલાસો પ્રકટ કરવા મહેરબાની કરશો. હા, જો એઓ અપરાધી જણાય તો તે અપરાધ ન્યાયની ઢેવડીએ સાવિત કરાવી તેમને યોગ્ય શિક્ષા ધણી સુશીની સાથે કરાવી પણ, આમ વગર ન્યાયે એક વર્ષ મયાં એક જૈનવંધુ જેલમાં સબહ્યા કરે અને તેનાં ઘચ્ચાંવાલાં અનહદ આપત્તિમાં આવી પડે એ કોઈ પણ રીતે યોગ્ય જણાતું નથી. હજુ પણ જૈન કોમે પોતાનો અવાજ નરમ પાડવાની જરૂર નથી, પણ ગામેગામ અને શહેરોશહેર સમાઓ ભરવાની તથા અરજીઓ મોકલવા કરવાના જરૂર છે અને ત્યારેજ આ આપત્તિનો નિવેડો આવી શકશે. વઢી આવા કાર્યમાં નાણાંની પણ ધણીજ જરૂર છે, એ જાણીતુંજ છે તો સર્વેંદ પોતપાતા થી વનતી મદદ વાવૂ અજિત-પ્રસાદજી એમ. ઇ. એલ. એલ. વી. ને અજિત-શ્રમ-લક્ષ્મીનૌર એ ઘરનામે મોકલવી જોઈએ કે જેઓ એ માટે પુષ્કળ લટપટ કરી રહેલા છે અને પં. અર્જુનલાલજીની પત્ની અને ચાર ઘચ્ચાંઓને તેમજેજ આસરે આપીને લક્ષ્મીનૌરમાં રાખેલા છે.

આગમોદય સમીતિ—આપણા સ્વ. ભાઈઓમાં આ નામની સંસ્થા સ્થપાઈ છે, જે દ્વારા આગમના સર્વે સૂત્રોને અનેક મુનિઓની કમીટી દ્વારા સંશોધન કરાવી છપાવીને પ્રકટ કરવામાં આવનાર છે, જે માટે રૂ. ૫૦૦૦૦)નો અડસરોડો નીકળ્યો છે તેમાં ૩૫૦૦૦) તો ભરાઈ ગયા છે. પુસ્તકો પ્રકટ કરવાની આવી કોઈ ગંભીર સંસ્થા દિગંબરી ભાઈઓમાં છે કે ?

શોકજનક મૃત્યુ અને દાન:-આપણી અમદાવાદ બોર્ડિંગના સેક્રેટરી શેઠ લક્ષ્મીભાઈ લખમીચંદના સૌ. પત્ની નવીબાઈ ઉર્ફે હીરાકાર પ્ર. વૈશાળ સુદ ૫ ને દિને મૃત્યુ પામ્યા છે, જેમના સ્મરણાર્થે રૂ. ૩૦૦) કાઢી તેમાંથી રૂ. ૧૦૦) 'દિગંબરજૈન' ના ગ્રાહકોને એક પુસ્તક ભેટ વેંચવા માટે આપવામાં આવનાર છે.

તીર્થક્ષેત્ર કમીટીની સૂચના:-મહામંત્રી લાલા પ્રભુદયાલજી જણાવે છે કે પાવાગઢ સિન્દ્રક્ષેત્રના મંત્રી શેઠ લાલચંદ કહાનદાસ તરફથી સૂચના મળી છે કે એ તીર્થના મુનિમ જગનલાલ હરીલાલ તથા એક સીધાબને પાવાગઢની અધુરી ધર્મશાળાને માટે ટીપ કરવાને માટે મોકલેલા છે, માટે જ્યાં જ્યાં તેઓ જાય ત્યાંના ભાઈઓએ ધર્મશાળાના અધૂરા કાર્ય માટે સહાયતા આપવી જોઈએ તથા ભારત. દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના ડેડ ગ્રાહકોની રસીદ લેવી જોઈએ.

સીરોંજમેં ગત માસમેં પાઠશાળાકી સ્થાપના હુઈ હૈ। યહાંપર જૈની ઘર ૬૧, મંદિર ૬ બૌર જનસમૂહ ૨૦૦ હૈ। યદિ પંચાન મહાશય વિધોજ્જતિ પર ધ્યાન દેવેં તો આશા હૈ કિ થોડેં દિનોમેં બહુત ધર્મભામ હો।

ઈંદોરની દાનવીર શેઠે હુકમચંદજીની ધર્મશાળામાં કોઈ યાત્રીઓ ચમ્પુ, તાહું, પીત્તલનાં વે પવાલા, કોટ, કબજો, બહો-ઢાવાહું, ઘડિઆલ મૂલી ગમેલા છે, જેના

માલિકો સ્વાત્રી પુરાવા સાથે ૩૧-૫-૧૫ સુધી ત્યાંજ લક્ષી મોકલશે, તો તે ચીજો તેમને હવાલે કરવામાં આવશે, નહિતો તે પછી લીલામ થઈ જશે.

સુરતમાં એકત્ર મંડળ દ્વારા સભાઓ:-
સુરતમાં ત્રણે કિરકાના બાઈઓની 'જૈન હિત-વર્ધકમંડળ' નામે એક સભા મહાવીરજીતીને દિને રથપાઠ છે, તેની પ્રથમ જાહેર સભા પ્ર. વૈશાખ સુદ ૧નીરાત્રે ૮થી ૧૦ સુધી ચંદાવાદીમાં રિટાપડ કર્ણકલાસ સથ જડજી રા. ગીમનલાલ લક્ષ્મીભાઈના પ્રમુખપણાનીએ મળી હતી, જેમાં શ્રી. ગીરધરલાલ કુંગરશી શેઠ 'સેવાધર્મ' ઉપર અસરકારક ભાષણ કર્યા પછી પં. પીતામરદાસજી ઉપદેશક, વૈદ્ય કસ્તુરચંદ નવલચંદ, શા. હંકારદાસ નવલચંદ રિટાપડ ન્યાયાધીશ વગેરેનાં વિવેચનો થઇ પ્રમુખને હાથે મંડળનું નવીન ખોડે 'પુલ્કું મુકણું' હતું અને પ્રમુખે મંડળની ઉત્પત્તિ થવા સંબંધી યોગ્ય મુશનાઓ કરી હતી, જે પછી એ મંડળની સભા દરેક સુદ જીજે કરવાનો ઠરાવ થવાથી આવતી સભા દ્વિ. વૈશાખ સુદ ૨ ની રાત્રે ૮ વાગે ચંદાવાદીમાં મળનાર છે, જેમાં વૈદ્ય કસ્તુરચંદ નવલચંદ 'ધર્મસેવા' એ વિષય ઉપર ભાવનગરરહેતા રિટાપડ ન્યાયાધીશ રા. હંકારદાસ નવલચંદના પ્રમુખ-પણા નીચે જાહેર ભાષણ આપનાર છે, તેમાં સર્વે ખુશોએ પધારવાને આમંત્રણ કરવામાં આવે છે.

હંકારક સુરેન્દ્રપ્રીતિજી તારાપુર, ખાનપુર, જીજકા, મહીપારી, જીજુજ, જલસણ, કાણીસા, સાપમા વગેરે રથજે બમણ કરી ઉપદેશ આપી હાલ સોજત્રે નિવાસ કરી રહેલા છે એમ અને જણાવવામાં આવે છે.

વનારસે 'દિન્દી-કેસરી' નામકા પાશ્વિકપત્ર તા. ૧ જૂનસે પ્રકટ હોગા जिसका

वार्षिक मूल्य रु. २) नमूनाकी संख्याका मूल्य १॥) और ता. २५ मे तक मूल्य १॥॥) है। पत्र मंगानेका पता:-संपादक, हिन्दी-केसरी, आर्ट प्रेस-बनारस सीटी।

વડનગરમેં અધિવેશન-માલવા દિ. જૈન પ્રાં. સમાકા નૈમિત્તિક અધિવેશન વડનગરમેં દ્વિ. વૈ. સુદ ૨ સે ૫ તક વડાભારી પ્રતિષ્ઠામહોત્સવકે પ્રસંગ પર સુદી ૪-૫ સુ. તા. ૧૮-૧૯ કો હોનેવાલા હૈ, जिसके समापति नजीबाबाद-वाले शेठ ताराचंदजी रईस नियत हुए है। सभी भाईओंको इस अधिवेशनमें पधारनेकेलिये महामंत्री लाला भगवानदासजी आमंत्रण करते हैं।

સનાવડમેં પં. લક્ષ્મીચંદ્રજીકે ઉપદેશસે વહુત કુછ સુધારા હુવા હૈ।

વિનામૂલ્ય દવાઈ-કેવલ ઢાંક સ્વર્ચ મેજનેસે વિનામૂલ્ય સવ પ્રકારકી દવાઈ નિજ પતેપર મિલતી હૈ-પં. ઠાકુરપ્રસાદ જૈન-સુંગાવલી (મ્વાલિયર)ઔર પં. ગીરવર-દાસજી, અધ્યાપક જૈન પાઠશાળા-સિરૌંજા।

અમદાવાદમાં આપણી ખોડિંગમાં શ્રીમતી રૂપાબાઈ તરફથી જે ધર્મદા ઔપ-ધાલય ખોલાયલું છે, તેમાંથી દરેક પ્રકારની દેશી દવા ગામના દર્દીઓને આપવામાં આવે છે તથા જાહેરગમ પથુ દવાલયથી દવાઓ મોકલાય છે. અમદાવાદ તથા ગુજરાતના બાઈઓએ આ શુદ્ધ દેશી ઔપધાલયનો લાભ વડર પડવે લેવો જોઈએ.

ધોડાદરમાં પાઠશાળા અને મેલા-વડા-ધોડાદર (મહીકાંદા) ની પાઠશાળા

अध थपानी स्थितिमा हुती तेने सुरतना २४-
गंवासी शेठ जेलाभाध हीरायंद तासवाणांना
स्मरणाथि तेमना पुत्र शेठ तलकयंद जेला
भाध तरुथी जे पांडशाणा जेक वर्ष थयां
यासु राखवाभां आपी छे, तेनी परीक्षा लेवाथि
वार्षिक मेलावडा गया मासमा पोलेस्टेटना
मेनेजर माधवलासभाधना प्रमुअपलाणीजे
थयो हुतो, जेमां रिपोटि वंयाया पछी डेलवणी
संअधी विवेचनेत घट्ट विद्यार्थीओने कपडां,
पुस्तकां अने भीडां वंयाया हुना, ते प्रसंगे
भाध तलकयंद पणु हाजरी आपी शाणाते
पधु सगयड करी आपवानुं स्वीकारुं हुवुं.

मुंआध दिगंबरजैन पांडशाणाः—
मुंआधमां स्वगंवासी शेठ भाजेकयंद लाकयंद
जोडसी तरुथी मंदिरमां सते १८८६मां
पांडशाणा जोसवामां आवेसी, पणु त्यांनी
संस्कृत पांडशाणा अध पडवा पछी जे पणु
अध पडेसी, पणु हास जेक वर्ष थयां जे
मंदिर पयने हस्तक थपाथी आ पांडशावानुं
कायं तरेटीओजे हाथमां लछं जे पांडशावा
जेक पंडितने राणी यासु डरवामां आवेसी
छे ते लाडलिना दिगामने लीधे डेटलेक समय
अध हुती, पणु हवे ता. १८-३-१५थी यासु
थछ छे अने १८ विद्यार्थीओ लास ले छे.
दिगंबरजी लासओनी गीय वस्तीवाणा स्थानमां
आ पांडशावा होवाथी सवे द्र. जेतोओ
आ पांडशावानो लास पोतानां आणकेने
आपवे जेधओ.

सिरगनमें समा-सिरगन (झांसी) में
तीन वर्ष हुये नागरीशिक्षाप्रचारक दि.
जैन समा स्थापित हुई है और जिसकी
ओरसे सिरगन, ननोरा, जसौरा, और
सेरवास इन ४ स्थानोंमें पाठशालाएं चल
रही हैं जिसमें ३१ विद्यार्थी लाभ लेते हैं

वही समाका तृतीय वार्षिकोत्सव ता.
१८-३-१५ को बड़ी घूमघामसे ब्रह्म-
चारी पं. मोतीलालजीके समापतित्वमें
हुआ था जिसमें ब्रह्मचारी पं. गणेशप्रसा-
दजी न्यायाचार्य, श्रीमान कुंवर दिग्विजय-
सिंहजी आदिके व्याख्यान हुये थे जिस
समयपर जैन अजैन ८०० श्रोताजनोंने
लाभ लिया था ।

भानपुरामें रथोत्सव-भानपुरा (इंदौर)
में गत मासमें ६ दिन तक रथोत्सवका
मेला हुआ था, जिसमें पं. पीतामरदासजी
उपदेशक, बाबू सुखसंपतिराय मंडारी,
शांतिमिय सेठी आदिके अनेक व्याख्यान
हुये थे और श्रीमान त्यागी शुद्धक मन्ना-
लालजी भी पधारे थे । आपने रात्रिको
श्रीजीका रथ न निकालनेका उपदेश दिया
तौभी रात्रिको ही रथ निकाला गया था
यह आश्चर्यकी बातें है ।

नवीन जैनी-इंग्लंडमें आर. मीलीयन
नामक अंग्रेजने जैनधर्म धारण किया है ।

सोनागीरीर्जामें मुमबंध-श्री सोनागी-
रीर्जामें इस वर्षके मेलेपर श्रीमान दत्तिया
नरेश, उनके दिवान साहब आदिने पधारकर
तीर्थक्षेत्रकमीटीके महामंत्री और राजा
फूलचंदजी, भट्टारक हरेंद्रभूषण आदिको
बुलाये थे और बहुतकुछ कोशिस होनेपर
इस क्षेत्रकी प्रबंधकारिणीकमीटी स्थापित
होगई है । इसी समयपर श्रीमान दत्ती-

या नरेशको दि. जैन समाजकी ओरसे मानपत्र भी दिया गया था।

इन्दौरमें पेला और निमाड प्रां. महा-सभा:—गत मासमें इन्दौरमें २० रोज तक त्रिलोकमंडलविधानका महापूजन सेठ जयचंद चुन्नीलालकी ओरसे हुआ था उसी मौकेपर मालवा निमाड दि. जैन प्रांतिक महासभाका वार्षिक अधिवेशन भी बड़ी धूमधामसे दो दिन तक बाबू जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. वेरीस्टर और हार्डकोर्ट जज—इन्दौरके सभापतित्वमें हुआ था जिसमें जैनसंख्या २००० उपस्थित थी और इन्दौरके महाराजा तु-फोजीराव होल्करने भी पधारकर सभाको सुशोभित कीथी। सभापतिका व्याख्यान बहुत ही प्रभावशाली हुआ था, जिसमें लंडनमें जैन लीटरेचर सोसायटी और महा-वीर मण्डल द्वारा जैनधर्मके सत्त्वोंको इंग्लिशमें प्रकट करनेके लिये रु. ५०००) का चंदा इकठ्ठा हुआ था जिसमें ११००) तो सेठ चुन्नीलालजी जौहरीने दिये थे। इस अधिवेशनमें ब्र. शीतलप्रसादजी, श्रीमान् पं. लक्ष्मीचंदजी, पं. मकसूनलालजी आदि पधारे थे और कुल १७ प्रस्ताव हुए हैं जिसमें मुख्य २ प्रस्तावों निम्नलिखित हैं—

(१) मालवा प्रांतमें प्रत्येक जैन वस्तीमें जैन पाठशाला खोली जावे (२) बालविवाह, वृद्धविवाह, कन्याविक्रय बंद किया जावे (३) घनेडा और मक्सीजी तीर्थक्षे-

त्रोंकी सुव्यवस्था व उन्नतिकेलिये जैन जातिसे प्रेरणा और किसनलालजी मोदीको इस कामके लिये मंत्री नियत करना. (४) जैन आर्षग्रन्थोंके अनुसार बालकोंके संस्कार करने, उनमें मुख्यतासे विवाहसंस्कार अवश्य जैन पद्धतिसे किया जावे (५) स्थान २ में जैन कन्याशालाएं और श्राविकाश्रमोंका लाभ लेनेके लिये प्रेरणा (६) अध्यापकोंकी कमी होनेसे मालवामें एक जैनशिक्षकशाला (Jain Training School) खोली जावे जिसमें मिडल पास छात्रोंको तीन वर्ष तक आवश्यकीय संस्कृत व धार्मिक विद्याका ज्ञान शिक्षणपद्धतिके साथ दिया जावे और बाद उनसे तीन वर्षतक उचित वेतनपर काम लिया जावे और इसके लिये कमसेकम १०१) मासिक (वार्षिक रु. १२१२) का खर्चकी तजवीज होना जिसमें ६०) मासिक सेठ सुन्नालालजी जौहरी, १५) मासिक मारवाडी मंदिर, १०) मासिक गंभीरमल चुन्नीलालजी आदिके हैं और इस कार्यके लिये किसनलालजी मोदीको मंत्री नियत करना (७) जैन विद्वानोंको जैनकानून बनानेके लिये प्रेरणा करना (८) विरादरीके जीमनमें झूठन छोड़ना, विवाहमें दूध्याकी रीति, विवाहमें खोटों सुपारी बांटना, विवाहमें कई वर्ष पहले सगाई करके लेनदेनमें बहुत खर्च करना, वेश्यानृत्य कराना आदि व्यर्थव्यय और कुरीतिओं बंद करानेके लिये

शेठ चालचंदजी, शेठ मुत्तलालजी, उदय-
लालजी, गोपालजी सेठी, छोगालालजी,
नाथूलालजी, मोतीलालजी, धन्नालालजी,
नाथूलालजी काला, खूबचंदजी, बुधमलजी
आदि १६ महाशयोंकी कमेटी नियत होना.

(९) जैनसाहित्यप्रचारकसभा—लंडन Jain
Literature Society London
को दि. जैन. मंतव्योंके प्रचारहेतु सहायता
देना और उसकेलिये अंदाजन रु. ५०००)
का चंदा होना (१०) शेठ शुक्तालालजीकी
लक्ष्मीबाई औपचार्यको सभाके आधीन
करके ४०) मासिक देनेकी स्वीकारताकेलिये
घन्यवाद देकर उसकेलिये नाथूलालजी
कालाको मंत्री नियत करना । (११)
जैनधर्मके पवित्र ग्रन्थों (Jain Sacred
books) के प्रचारका काम जो बाबू देवें-
द्रकुमारजी करा रहे है उससे सहायता
और तन मन धनसे सहायता करनेकी
प्रेरणा करना । (१२) आगामी अधिवेशन
घनेहाजी पर होना आदि ।

देहलीमें वार्षिक उत्सव—पहाड़ीधीर-
जकी पाठशाला और कन्याशालाका वार्षि-
कोत्सव सेठ सोहनलालजीके सभापतित्वमें
ता. ३-४ एप्रिलको हुआ था जिसमें
तीन सभाएं होकर व. शीतलप्रसादजी,
बाबू दयाचंदजी गोयलीय बी. ए., बाबू
जुगलकिशोरजी मुख्त्यार, बाबा भगीरथजी
वर्णी, हकीम कल्याणरायजी आदिके विद्या-
प्रचार और स्त्रीशिक्षाकी आवश्यकता, जैन

धर्म और ज्ञानकी महिमा, समाजसुधार,
वैश्यानृत्यकी बुराई, अहिंसाधर्मका स्वरूप,
मूर्तिपूजा आदि विषयोंपर महत्व-
शाली व्याख्यानों हुए थे जिससे जैन
कॉलेजके उद्योगकेलिये बाबू ज्योतिप्रसादजी,
लाला मोहकमचंदजी, लाला जगन्नाथजी
व विश्वभरदासजीने नाम लिखाये और
वैश्यानृत्य न करानेका और न देखनेका
कितनेके महाशयोंने नियम लिया था ।

लट्टारक सम्बन्धी स्तुत्य पत्रालु—
आगत समय पहलां लातूरनी पंच अने पं.
रामभाऊअे भणी सोलापुर, आसी, वैराग,
धारासीव, पंढरपुर, नागपुर वगैरेनी सेतवाड
डामनी पंचोने पूछ्या वगर अेक १२ वर्षनी
छाडराने विशालकीर्ति लट्टारकनी गादीपर
अेसाडी दीधो हतो अने ते १२ वर्षनी डम-
रना लट्टारकछ, विशालकीर्तिछने पट्टो
अने मोहुर राणी पैसा वसूल करवा भंडी
पट्टा हता, परंतु रा. नेमिनाथ पांगणे
अटपट करी निजम सरकार पासो डुकम
भेज्यो छे ३-११अने परवानगी वगर गादीअे
अेसाडेलो होवाथी अेछे पट्टो अने मोहुरना
उपयोग करवो नहि तेभ डेअं पछु
रीते पैसा वसूल करवा नहि, तथा न
लोकाअे अने अेसाडवानी अटपट करी छे
तेना हाथभुरका लपावी लेवा नोअे
आ मुज्ज लातूरनी पोडीसे डुकम पछु
काट्यो छे, नेथी नागनाथ आयाछ, तुकाराम
सप्पाराम शाहकर, रघुनाथ नेमाछ आंगवते
अने शंतिनाथ गिरमाछ देखमाने आ बार
(लातूरना) आअेअेना हाथभुरका लपावी
लेवाथो छे अने पं. रामभाऊना हाथभुरका लेवा-
नी तगवीज आनु छे, आ प्रमाणे सेतवाड
सभाने तो अहाडरी अतीनी मान लातूरनी

પંચના જોડુકમી કાપને પાણીયું પકડાવી
જૈન કામને ઠગાતી બચાવી છે, બ્યારે
ગુજરાતમાં ઈસરતી ગાદીના બહારક તરીકે
બ્ર. મોતીલાલજીને વિજયકીર્તિનામ
આપી દધને તથા સુરતની ગાદીના બહારક
તરીકે પં. સુંદરલાલજીને સૂરેન્દ્રકીર્તિનામ
નામ આપી દધને બધી પંચોની સંભતિ
મેળવ્યા વગરજ મોતીલાલજીને એકજ પંચે
કુંગરપુરમાં અને સુંદરલાલજીને સોણગ્રામાં
મણીઆઈ નામની હાથીજણુની એક સ્ત્રીએ
ઉત્સવ કરીને બહારકો બનાવી દીધા છે
તે માટે ગુજરાતના બાધઓએ કંઈ પાણી
ખતાવ્યું છે કે? અને શું પહીવટ ચાલી
રહેલો છે તેની તકેદારી કોઈ રાખે છે કે?
સેતવાલ સમાજ તો ખરી બહારકે બેડેલા
બહારકની સત્તાને પણ પાણીયું પકડાવવામાં
ફતેહમંદ થઈ પશુ ગુજરાતના ભોળા
બાધઓ તો જે ચાપ તે જોયા કરે અને
કોઈ ચેતાવ્યા કરે તો તે પણ સુપડીથી
સાંભળ્યાજ કરે તેના જણાય છે.

સુંબઈદિ. જૈન પ્રાં. સભાના પ્રમુખ
તરીકે ૨૫ર્ગીય શેઠ માણેદયંદજીની જગ્યાપર
સોલાપુર નિવાસી શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ દોશી
નીમાવાની વધી છે.

ચિમ્વપતિષ્ઠા—નાવા (કુચામનરોડ)
મેં વૈશાખ શુક્ર ૧૦ કો ચિમ્વપતિષ્ઠા-
ત્સવ હોનેવાળા છે.

ચાંદસેઢીકા મેલા—યહ મેલા ગત
માસમેં હુઆ થા जिसमें खीचीवाड़ा प्रांतिक
सभाका द्वितीय वार्षिक अधिवेशन सि.प्या
रेलालजी (गदा) के सभापतित्वमें हुआथा
जिसमें पं. लक्ष्मीचंदजी, पं. जवाहरलाल
दासी, कुंवर दिग्विजयसिंहजी, ब्र. गेंद-
नलालजी, पं. भीतामरदासजी आदिके

व्याख्यान होकर १० उपयोगी पस्ताव
हुए थे, श्रीमन्त्यागी मन्नालालजीका केश-
लोच हुआथा और (६२१) रुपम ब्रह्मचर्या-
श्रममें सहायतार्थ मिले थे। इस मौकेपर
मनुष्य संख्या अनुमान १०००० एकत्र हुई
थी और रथयात्रामहोत्सव भी बहुत अच्छा
हुआ था। आगामी अधिवेशनके सभापति
राधोघटनरेश राजा बहादुरसिंहजी नियत
हुए हैं।

જૈનતત્ત્વપ્રકાશિની સભા ઇટાવા-
કા ષષ્ઠમ વાર્ષિકોત્સવ તા. ૨ સે ૬ એપ્રી-
લ તક બેડે સમારોહકેસાથ હુઆ થા,
જિસમેં બ્ર. શીતલમસાદજી, બ્ર. દિગ્વિજય-
સિંહજી, પં. તુલસીરામજી, વાવૂ દયાચંદ્ર-
જી, પં. ઘનશ્યામદાસજી, પં. દેવકીનંદનજી
આદિકે અનેક વ્યાખ્યાન હુએ થે।

મૃત્યુસમયે દાન—ફતેહપુર નિવાસી
શેઠ જવાહીરલાલજી હાલમાં સ્વર્ગવાસી
થયા છે તેમની પાછલ રૂ. ૧૨૦૦) જુદેજુદે
સ્વાતે ફાટવામાં આવ્યા છે તેમાં વિદ્યાદાન
સ્વાતે તો આશરે રૂ. ૧૦૦) જ છે. હાલના
સમયમાં તો દાનની રકમો વિદ્યાદાન અને
શાસ્ત્રદાનમાંજ વધુ વાપરવાની જરૂર છે.

ચારાવંકીમાં—એક મંદિરમાં બ્ર. શીત-
લમસાદજીના જોવામાં ' જિનેદ્ર પુરાણ '
નામે મહાન સંસ્કૃત ગ્રંથ મહારક જિનેદ્ર-
મૂળ કૃત. ૭૬૦૦૦ શ્લોકમય જોવામાં
આવ્યો છે, જેમાં જુદાંજુદાં ૫૧ ચરિત્રો
છે અને છુટાં અને મોટાં ૧૦૯૩ પૃષ્ઠોનો
આ ગ્રંથ છે.

भानपुराये—गत मासमें समोसरण-विधानपूर्वक रयोत्सव हुंवां या जिसमें पं. गीरीधरशर्मा, पं. पीतामरदासजी उपदेशक आदिके व्याख्यान हुए थे और एक जैन लायब्रेरीकी स्थापना की गई है।

“प्रगति आशी जिनचिन्त्य” नामे भंराडी पत्र के दोहापुरथी अक्षयडिक्खे प्रकट यत्तुं हवुं ते हवे भेक्षगामथी पाक्षिडिक्खे प्रकट यत्तुं भांड्युं छे.

आ अंक अने आवतो अंक—त्रैवैशाख मास होवाथी नियमसुजब वैशाख मासनो आ एकज अंक मोटा रुपमां प्रकट करवामां आव्यो छे अने आवतो अंक ज्येष्ठ मासनी शरुआतमां अवश्य प्रकट करवामां आवशे.

आ वर्षनी भेटो संबंधी सूचना—आ वर्षनी प्रथम भेट थी जिनचतुर्विंशतिकव्य गया अंक साथे बैचवामां आवी छे तथा बीजी भेट नामे ‘जीवविचार’ आ अंक साथे बैचवामां आवनार हती, पण अंकनुं वजन वधी जवाथी आवता अंक साथे मोकलवामां आवशे, तेम भेटनो अपूर्व शास्त्रीय हिन्दी ग्रंथ श्री ‘सागरधर्मावृतजी’ (शास्त्र) छपाई रहेवा आव्यो छे जे आशरे ३२९ पृष्ठनो होई एवो तो उत्तम ग्रंथ ग्राहकोने मळशे के जेवो ग्रंथ आगला सात वर्षोमां अपायोज नथी. ए महान ग्रंथ तथा बीजी बे त्रण भेटो तैयार यशे एटले सामट्ट एकबुकपोस्ट रवाना करवामां आवशे तेम दरेक अंक साथे पण हवे एकेक भेट वधारा तरीके मोकलती रहेशेज.

अनेक वखते छुटां छुटां बुकपोस्टो थई शकेज नहि माटे ग्राहकोए अधीरा न थतां भेटो संबंधी चारंवार उधराणी करवा तस्दी लेवी नहि. आ वर्षना अंत सुधीमां (भासो महिना सुधीमां) ओछामां ओछा < अने वधुमां वधु १० पुस्तको ग्राहकोने अवश्य पहुँची जशेज, ते माटे ग्राहकोए निश्चित रहेवुं.

दिल्लीमें पशुवध बंधः—देहलीमें कुछ समयसे कालकामाताके मंदिरमें नवरात्रोंपर हजारों निरपराध बकरे आदि पशुओंका वध होता था जो अबका नवरात्रोंपर यहांके जैनियों तथा दयावान हिंदुओंकी कोशिशसे पंडोंने खुद इस्तफार बटवा दिया कि कोई वध न करे और न यहां मेलेमें कसाइयोंकी दुकानें आवें। ऐसा प्रशंसनीय और जीवदयाका कार्य करनेके लिये यहांके भाईओंको अनेक धन्यवाद हैं। दिल्लीमें सरेवजार मांस बेचनेकी दुकानें हैं उनको अलग एक ही स्थानपर निकलवानेकी कोशिश होनेकी बड़ी आवश्यकता है।

श्री रूपभ ब्रह्मचर्याश्रमने—मार्च मासमां १२७६) ॥ छुटक मदद मळी छे ज्यारे ए मासमां रु. (९३) खर्च यथो छे.

मुंवाईना आबिकाश्रममां ता. १-२-१९ थी १९-६-१९ सुधीनी रजा पडी छे, तेथी नवीन दाखल थनार स्त्रीओए ता. १-६-१९ सुधीमां दाखल थवानुं फोर्म मरीने मोकलनुं जोइए.

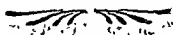

વડનગરમે મહિલા પરિષદ:—વૈ. સુદ ૧. સે ૧ તક. વડનગરમે હોનેવાલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ. ઔર માલવા.દિ. જૈન કોન્ફરન્સકે નૈમિત્તિક અધિવેશનકે મૌકેપર ભારતવર્ષીય દિ. જૈન મહિલા પરિષદકા નૈમિત્તિક અધિવેશન સૌ. ગુલાબચાઈ ધર્મપત્ની રા. વા. શેઠ કલ્યાણમલજીકે સમાપતિત્વમે હોનેવાલા હૈ. જિસમે પધારનેકેલિયે શ્રીમતી મગનચાઈ સમી ભગત્રીયોકો આમંત્રણ કરતે હૈ.

‘દિગંધ જૈન’ પત્રે ડહાડેલા દાનવીર શેઠ, માણેકચંદજીના સ્મારક ફંડના ઉપયોગત્રી તથા ગુજરાતના રૂઢુઓને ગુજરાતી ભાષામાંજ ધર્માજ સત્તા કિમતે અનેક પુસ્તકો ચારંવાર મલીશકેપથી વેચુદી જુદી યોજનાઓ આવતા અંકમાં પ્રકટ થશે.

આ અંકમાં પ્ર. પંચાલાલજી વાકડી-વાલ, તરફથી ‘સનાતનજૈનગ્રંથમાળા’ નું કાર્ય ચાલુ રાખવા માટે પ્રેસ ચલાવવાને જે શેરો ભરવાની યોજના પ્રકટ થઈ છે તે આત્મી વાંચી જોઈ સર્વે જૈનોએ શક્તિ મુજબ શેરો લેવાનાં ફારમો તરત તાકીદે ભરી મોકલી જિનવાણીના ઉદ્ધારના આ કાર્યમાં મદદ કરવાની સ્વાસ જરૂર છે. વચ્ચે આજ અંકમાં ‘સનાતનજૈનગ્રંથમાળા’ દ્વારા કેવા કેવા ઉત્તમ ગ્રંથો બહાર પડેલા છે તેનું સૂચીપત્ર લેત્રરૂપે પ્રકટ કરેલું છે તે વાંચતાં આ ગ્રંથમાળાની મહત્વતા વાંચકોને જણાયા વગર નહીં નહિજ.

વડનગર (માલવા) મેં શ્રી વિસ્વ પ્રતિષ્ઠોત્સવ. વ. માલવા દિ. જૈન કોન્ફરન્સ ।

સમ્પૂર્ણ સજ્જનોકો વિદિત હો કિ યહાં પર શ્રી ૧૦૦૮ દેવાધિદેવકા પંચ-કલ્યાણક વિધાન દ્વિતીય વૈશાખ સુદ ૨ સે ૬ તક હોના નિશ્ચય હુઆ હૈ । ઇસાંકે અન્તર્ગત શ્રીમતી દિ. જૈન માલવા પ્રાં. સમાકા નૈમિત્તિક અધિવેશન ચોથ, પંચમી સુ. તા. ૧૮-૧૯ મહીકો વડે સમારોહકે સાથ હોગા, જિસમે દૂર ૨ સે વડે ૨ વિદ્વાન શ્રીમાન્ વ ત્યાગી મહાશય પધારકર સમાજોત્તરિ પર વિચાર ઔર વ્યાખ્યાનાદિ કરંગે । અતપચ સમસ્ત વાંધવોકો એસે સુઅવસર પર કોટિ શુદ્ધ-કાર્ય છોડ ફર સકુટુમ્બ અવશ્યમેવ પધારના ચાહિયે ।

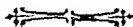
નિવેદક, પ્રતિષ્ઠાકારક—

દેમરાજજી ધન્નાલાલ ।

ધાસીલાલજી. કલ્યાણમલ ।

નોટ—ઉત્તરને, પાની, છાયા આદિકા યનુ-ચિત પ્રવેષ કિયાં ગયા હૈ । રેલવે સ્ટેશનવે ઘર વ મેલેકા સ્થાન અતિ નિકટ હૈ । સ્ટેશન પર યહારી આદિકા યુમીતા રહેગા ।

યદ ઘર રત્નદોર રત્નલાલકે ધીચમેં સ્ટેશન હૈ ।

મહાવીરજયંતી ઉત્સવ.

આ વર્ષે ચૈત્ર સુદી ૧૩ ને સોમવારે શ્રી મહાવીર જયંતી ઉત્સવ નીચેનાં સ્થળોએ નીચે મુજબ ઉજવાયાના સમાચાર અમોને મળ્યા છે—

મુરત—અત્રે આ ઉત્સવ ભારે ધામ-ધુમથી અને ઘણાજ ઉત્સાહથી ચંદાવાડીમાં રાત્રે ૮ થી ૧૧ સુધી નગરશેઠ બાબૂભાઈ ગુલાબભાઈના પ્રમુખપણા નીચે ઉજવાયો હતો, જેમાં ત્રણે ફિરકાના આશરે ૧૦૦૦ સ્ત્રી પુરૂષો ઉપરાંત મહાજનશેઠ વગેરેએ હાજરી આપી હતી અને વાડીને વાવટા, તોરણ, ખ્યનપતાકા, કુલપાન, બેંડ વગેરેથી ખૂબ શણગારવામાં આવી હતી. પ્રથમ સ્તુતિ, ગાયનો થવા બાદ પ્રમુખનું વિવેચન થવા પછી મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆએ જયંતીનો ઉદ્દેશ અને તેની આવશ્યકતા ઉપર લંબાણથી અસરકારક વિવેચન કરી મહાવીર જયંતી ઉત્સવ દરેક સ્થળે ત્રણે ફિરકાના ભાષણોએ એકત્ર મળીને ભારે હાંથી ઉજવવાની આવશ્યકતા દાખલા દલીલોથી જણાવીને કહ્યું કે પાંચેક વર્ષથી આ ઉત્સવ ઉજવવાનું સજીવન થયું છે અને અત્રે બે વર્ષથી ઉજવાય છે. અગાઉના વર્ષોમાં મુસલમાની જુલમી રાજ્યના સમયમાં એ ઉજવાતી બંધ પડી હશે, પણ હાલ તો શાંતિમય ન્યાયી બ્રીટીશ રાજ્ય છે કે જેમાં દરેક વ્યક્તિ પોતપોતાનો ધર્મ પોતપોતાની માન્યતા પ્રમાણે છૂટથી પાળી શકે છે. મહાવીર પ્રભુનું ૭૧ વર્ષનું આયુષ્ય હતું તેને આજે ૨૪૪૧ વર્ષ થયાં એટલે મહાવીર જન્મને ૨૫૧૩ થયાં જેથી આ ૨૫૧૩મી જયંતી છે. આટલી સભાઓ ભરી બેસી ન રહેતાં અનેક સભાઓ, વરઘોડાઓ, ઉત્સવો વગેરે કરી આ ઉત્સવને

તો એવા હાંથી ઉજવવો જોઈએ કે જેમ સમનપમીનો જાહેર તહેવાર સરકાર તરફથી પણ પળાય છે તેમ આપણે પણ મહાવીર જયંતી ઉત્સવ જાહેર તહેવાર તરીકે પાળવાને સરકારને અર્જ કરી રાકીએ. દિગંબરી, સ્વેતાંબરી અને સ્થાનકવાસી ત્રણે એકજ મહાવીરના પુત્રા છીએ તો ત્રણેને માન્ય બાબતોમાં તો એકત્ર ભાવેજ લાભ લેવાની જરૂર છે. મુંબાઈ, અમદાવાદ, ભાવનગર વગેરે સ્થળે નોકારશી કે જેમાં નોકાર મંત્ર ગણનાર દરેક લાભ લઈ શકે છે એવાં જમણો થાય છે પણ અત્રે તેવું થતું નથી તો તેવો પ્રયાસ અત્રે સાય તો ભાવનામાં ઘણાજ વધારો થઈ શકે વગેરે એ પછી શા. રતનચંદ ખીમચંદ કાપડિયા, ગીરધરલાલ કુંગરશી શેઠ, શા. સુનીલાલ જગનચંદ શ્રોધ, શા. નગીનદાસ જમનાદાસ, મી. મણીભાઈ બકેરલાલ, શા. તલકચંદ તારાચંદ વૈદ, જગનલાલ સરૈયા વગેરેએ મહાવીરનું ચરિત્ર અને તેપરથી લેવાના બોધ ત્રિષે અસરકારક વિવેચનો કર્યાં હતાં, જે પછી ડૉ. અમીચંદ જગનલાલે દર વર્ષે જયંતી ઉજવી શકાય તથા મહિને કે પંદર દિને સભાઓ થઈ શકે તે માટે એક જૈન હિતવધંક મંડળ નામે સભા માત્ર આઠ આનાની રીથી સ્થાપન કરી તેના પ્રમુખ નગરશેઠ બાબૂભાઈને અને સેક્રેટરીઓ તરીકે મેસર્સ. મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ, રતનચંદ ખીમચંદ કાપડીઆ, અને સકેરચંદ મગનલાલ જરીવાળાને નીમવાની દરખાસ્ત મુકતાં તે સ્વીકારાઈ આશરે ૩૦ મેમ્બરોનાં નામ નોંધાયાં હતાં. એ પછી પ્રમુખનું વિવેચન તથા ઉપકારો મનાયા હતા અને આ ઉત્સવની ખુશાસીમાં સ્વર્ગીય વીરચંદ રાઘવજી એ અમેરિકાના ચીકાગોમાં આપેલાં ભાષણોનું અંગ્રેજી-ગુજરાતી પુસ્તક જે પં. લાલને તૈયાર કરી મહુમ માણેલાલ થેનાભાઈ ઝવેરીએ

प्रकट करेयुं ते तेमनी तरङ्ग्यी शा. रतनयं द
भीमयं द कापडीयांनी भारद्वाजे, अमारी तरङ्ग्यी
उपदेशमासा, धर्मिकी कर्तृत्व, पंचकल्या-
णुक याठ, जैन ज्ञानवर्धक सभा तरङ्ग्यी
आत्मनिलभावनना अने संगीतमोहनसुधाकर
अे मणी आशरे इ. १५०)नां पुस्तके
तथा ज्ञानवर्धक सभा, जगन्नाथ सूर्या अने
जुवणुसास कसनदास कापडीयांनी ओकत्र
मददयी पतासांनी प्रभावना वेयाई हती.
अेकंदरे सुरतमां समग्र जैनोना आवे ओकत्र
अने गंगवर मेगावडा धर्मा वर्षों पछी
धवा पाग्यो हुतो.

अमदावाद-अने आपणी ओडिंभमां
आ उत्सव रात्रे जा थी ११ सुधी लारे
दण्डभायी शा. श्रीमन्नाथ जेशंगभाषना
प्रमुभपणा नीये जेवणये हुतो, जेमां सुग्री.
भारतर गंगाशंकर तथा पं. काशीसाधये
तथा विद्यार्थीअये महावीरना गुजुतुवाह
गद्य तेमज पद्यमां तथा सवादये सारी रीते
करवा पछी जैनोना अने जीह रमतगमत
करवामां आवी हती तेमज अे दिने ओक
अद्वय तरङ्ग्यी इ. ११) अपाई विद्यार्थीअने
शीषापुरीनुं जमणु अपायुं हुत. पणी
अने श्वेतांजरी लाघयो तरङ्ग्यी पणु अे
उत्सव लारे हाथी जेवणये हुतो, जेमां
२०००नी संख्या हाजर हती.

ओधेगांव:-रा. "सपंत आपुराव
क्षीरसागर जणुवे छे के अने आ उत्सव
पुजन, अलिपेके, मिष्टान्न भोजन, राशनी
तथा उत्सवपूर्वक जेवणये हुतो अने रात्रे
११ वागता सुधी सभा लाराज गीतनृत्यो यद्य
अनेक रीते मदारीर प्रभुतां गुजुतुवाहनां
विवेचनो यथां हुतां जेमां वनतेम अनेनोली
लारे संख्या हाजर हती

सोडत्रा-भारतर सोमाभाई जणुवे छे
अने आ उत्सव पुजा, अलिपेके तथा उत्सव

पूर्वक जेवणयी महावीर चरित्रनुं पणुन यद्य
जेवणयी पणु यद्य हती.

पालीताला-अने आ उत्सव श्वेतां-
जरी लाघयो तरङ्ग्यी जे तणु रथगे धर्मा
हाथी जेवणये लारे संख्यामां तेना लाघ
देवार्थ पुस्तके, पैडा, पतासां पगेरेनी
प्रभावना यद्य हती.

छोदिवाडा-नूतन जैन मंडल सूचित
करता है कि इधर यह उत्सव महावीर
पूजन और अभिषेकपूर्वक होकर रात्रिको
श्वे. दि. सभी जैनोकी खास सभा हुई थी
जिसमें श्रेष्ठ गुलाबचंदजी पाटनी, दलखुल-
जी पाटनी, गुलालचंदजी वाकलीवाल आ-
दिके व्याख्यान होकर प्रमुखकी ओरसे
पाठशालाके विद्यार्थीओको मीठाई बांटी
गई थी ।

वडवाडा-पं. सोनपालजी जणावे छे के
आ उत्सव भारे उत्साहयी उजवाई पाठशा-
मां रजा पाडी चोडिंगना विद्यार्थीओने मि-
ठाईनुं भोजन कराव्युं हतुं तथा सभा थई
व्याख्यानो यथां हतां तथा "विद्यावर्धिनी
कन्या पाठशाला"मां स्त्रीओनी खास सभा
थई हती जेमां श्रीमती बेसरवाई, जयकुम-
रवाई, अनोखीवाई, श्रीदेवीवाई, लाडकी-
वाई वगेरेनां विवेचनो थई श्रीमती बेसर-
वाई तरफधी कन्याओने पुस्तको तथा स-
र्वेने मीठाई बैचाई हती ।

आशानु-अने श्वे. दि. सर्वये नदरे
तदेवार पणी ओकत्र सभा शा. भणुसास
अणीदासना प्रमुभपणा नीये लाराज अनेक रीते
महावीरना गुजुतुवाहनां विवेचनो यद्य प्रमुभ
तरङ्ग्यी प्रभावना यद्य हती.

નાતેપુતા-અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન અભિષેક ગાનતાન વગેરે પૂર્વક થઈ સભા પણ ભરાઈ હતી, જેમાં ૧૦૦ સ્ત્રીપુરોહિ હાજર હતા.

આમોદ-શા. સોભાગચંદ જેઠાભાઈ જણાવે છે કે અત્રે નૃસિંહપુરા વંગમેન્સ એસોસીએશન તરફથી આ ઉત્સવ સારા ઠાકથી ઉજવાઈ શ્વે. દિ. જૈનોની ભેગી સભા ભરાઈ હતી, જેમાં શા. નાગરદાસ નરોત્તમદાસ સંઘવીએ મહાવીરના પવિત્ર જીવન ઉપર ભાષણ આપવા પછી શ્રીયુત શંકરલાલ તાપીદાસ વગેરેનાં વિવચનો થઈ પતાંસાની પ્રભાવના વેંચાઈ રાત્રે ૧૧ વાગતે સભા વિસર્જન થઈ હતી.

ગાહર-અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન, ગાન-તાન, વરઘોડાવગેરેપૂર્વક થઈ સભા પણ ભરાઈ હતી જેમાં ૨૦૦ પુરોહિ હાજર હતા.

કરમાળી-શા. કાશીદાસ ભાઈચંદ જણાવે છે કે અત્રે આ વર્ષે આ ઉત્સવ સારી રીતે ઉજવાઈ ત્રણે ફિરકાની એકત્ર સભા સોનાપુરવાળા મી. માણેકચંદ અમીચંદ ખી. એ. ના પ્રમુખપણીએ થઈ હતી, જેમાં મી. ધારશી જીવન દેશાઈએ મહાવીરવામીનું ચરિત્ર લંબાણથી જણાવ્યું હતું તથા ખીજાં વિવચનો થઈ સર્વેને પેઠાની પ્રભાવના વેંચાઈ હતી.

મહુવા (કાઠીયાવાડ)-શ્રીયુત ઓધ-વજી રામજી જણાવે છે કે અત્રે આ ઉત્સવ આનંદથી ઉજવાઈ બંને ફિરકાની ભેગી સભા ભરાઈ ગોરજી રૂપચંદજી તથા અમાઈ વિવેચન થઈ પ્રભાવના વેંચાઈ હતી.

કંધારીયા-અત્રે આ ઉત્સવ ધર્મ-ધ્યાનપૂર્વક ઉજવાઈ સર્વેએ વ્યાપારધર્મો બંધ રાખી ખાસ તહેવાર તરીકે પાખી પાળી હતી.

ધુર-શા. નાથલાલ સોભાગચંદ જણાવે છે કે અત્રે આ ઉત્સવ પૂજન પ્રભા-વનાપૂર્વક ઉજવાઈ રાત્રે સભા પણ ભરવામાં આવી હતી.

મલકાપુર-મનોહરલાલ વાપુસા સૂચિત કરતે હૈં કિં યહાં મહાવીરજયંતીઉત્સવ વઢે સમારોહકે સાથ હુઆ થા જિસમેં ત્ર. યાંતિદાસજીકે ઉપદેશસે વંદ હુઈ પાઠશાલા પુનઃ સ્થાપિત કી ગઈં ।

વડોદરા-અત્રે વાડીના મંદિરમાં મહાવીર પૂજન, અભિષેક વગેરે ગાનતાનથી થમાં હતાં તથા રાત્રે સભા ભરાઈ મહાવીર-ચરિત્રનું વર્ણન થયું હતું જેમાં સ્ત્રી પુરોહિએ સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી, જે પ્રસંગે મંદિરને ધ્વજપતાકા તોરણો સોનેરી ખોડ વગેરેથી ખૂબ શણગાર્યું હતું.

ડુંગરપુર-શ્રીયુત પ્રેમજી સવજી વખાશીઆ જણાવે છે કે અત્રે આ દિને મહાવીર પૂજન થઈ વિદ્યાર્થીએને મીઠાઈ વેંચાઈ હતી.

ભાવનગર-ધામી નારણદાસ જણાવે છે કે અત્રે આ દિને મહાવીર પૂજન ભજન વગેરે થઈ સભા દ્વારા મી. સુનીલાલ વેણીચંદ મહાવીરવામીનું ચરિત્ર ભાષણ દ્વારા સંભળાવ્યું હતું અને પંચ તરફથી સંતોકબાઈ જૈન પ્રાદશાળાના વિદ્યાર્થીએને છનામો વેંચાયાં હતાં તથા શ્વેતાંબરી ભાઈઓ તરફથી પણ આ ઉત્સવ સારી રીતે ઉજવાયો હતો.

નીંબગામ કેતકી-આ ઉત્સવ પૂજન અભિષેક મિષ્ટાન્નભોજન વગેરેપૂર્વક ઉજ-વાઈ પ્રભાવના પણ વેંચાઈ હતી.

સેરકલા-અત્રે આ જયંતી પૂજન અભિષેકપૂર્વક ઠાઠમાઈથી ઉજવાઈ હતી.

સુઅંધ-અત્રે તો આ જયંતી ઉત્સવ ભારે ઉમંગથી ઉજવાયો હતો. સવારમાં ૩૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓનું ખાળસંમેલન થઈ મહાજનવાડીમાં શ્વે. સુનિ સુખસાગરજીના પ્રમુખપણીએ સભા થઈ હતી જેમાં અનેક વિવેચનો થવા પછી અનેક જાતનાં પુસ્તકો

અને મીઠાઈ બધા વિદ્યાર્થીઓ તથા બાળકીઓને
વેંચાયાં હતાં. તેમજ પં. અબુ નવાલ શેકીના
છુટકારા માટે વિવેચનો યથા વાઘસરોચને
મેમોરીયેલ મોકલવાનો દ્રાવ થયો હતો.
તથા દેશલક્ષ ગોપાળ ગોખલેના મૃત્યુનો શોક
પ્રકટ થયો હતો, સ્ત્રી સંમેલન પણ શ્રીમતી
જમનાબાઈ સક્કાઈના પ્રમુખપણા નીચે થયું
હતું જેમાં શ્રીમતી મગનબહેન, માનબાઈ,
સોજબાઈ વગેરેનાં વિવેચનો થયાં હતાં. રાત્રે
અનંતાનાથના દહેરાસર નીચે પં. લાલનનાં
પ્રમુખપણાનીચે જાહેર મેલાવડો મારતર
કાનજી કરમસી માંડવી સ્કુલ તરફથી થયો
હતો તેમાં ગાયતો, સંવાદો થવા પછી પ્રમુખ
તથા અનેક મહારથોનાં ઉત્તમ વિવેચનો થયાં
હતાં. વળી હીરાબાઈમાં સવારે સ્થાનકવાસી
મિત્રમંડળ તરફથી ત્રણે હીરાકાતી ગંગાવર
સણા મી. સૂરજમલ બોલુભાઈ ગહેતા
સોલીસીટરના પ્રમુખપણાનીચે લરાઈ હતી,
જેમાં મી. મોહનલાલ દલીયંદ દેશાઈ બી. એ.
એલ. એમ. બી., પં. નાથુરામ ટ્રેમી, પં.
લાલનવગેરેનાં મહત્વનાં બાળ્યાનો થયાં હતાં.

આ ઉપરાંત આદ્રા, પાચોરા, જુનાગઢ,
અંકલેશ્વર, વડવાણ, બીલીમોરા, ભમનગર,
વેરાવળ, સોલાપુર, આણંદ, વળા, ઉદેપુર, રંગુન,
કલકત્તા, બનારસ, નાગાવજુગઢ, કર્ણામાંડવી,
બીકાનેર, જંગબાર, (આફ્રિકા), અંબાડા,
ઇદોર, વર્ધા, છોટવાડા, અજમેર, ધોરાજી,
મોરબી, ગઢડા, પસાલા, વાસદ વગેરે અનેક
શહેરો અને ગામોમાં આ વર્ષે મહાવીરજયંતી
ઉત્સવ ઉજવાયો હતો, જેથી એમં આજ્ઞા
રખાય છે ભવિષ્યમાં આ ઉત્સવ ગામેગામે અને
શહેરેશહેર જાહેર રીતે ઉજવાવાનો સમય
આવી પહોંચશે કે ન્યારે આપણે સરકારને
મહાવીર જયંતીનો પવિત્ર દિવસ જાહેર તહેવાર
તરીકે પાળવાને અર્ગ કરી શકીશું.

સાચું સ્વર્ગ:—લેખક, વૈદ્ય અમૃતલાલ
મુંદરજી પદિયાર અને પ્રકાશક સરતું સાહિ-
ત્યવધક કાર્યાલય, (વિવિધ ગ્રંથમાલા
પુસ્તક ૫૩ થી ૫૬) અમદાવાદ, પૃષ્ઠ ૬૩૧.
ગુજરાતી ભાષાના આ પુસ્તકની આ બીજી
આવૃત્તિ છે, જેમાં જ્ઞાન સાથે ગમ્મત મળી
શકે એવી ઉત્તમ શૈલીથી ૨૦ પદિયારે
લગભગ ૩૫૦ વ્યવહારિક તથા ધાર્મિક
બાબતોનો સંગ્રહ કરેલો છે કે જે એક વખત
વાંચવા લીધા પછી પુરું ક્યાં વિના છેડાવાઈ
મન યતુંજ નથી. આ પુસ્તકમાંનો બધો બોધ
રસીલી વાર્તા રૂપે છે. રા. પદિયારની લેખન-
શૈલીથી અમારા વાંચકો જાણીતાજ છે, માટે
વધુ ન લખતાં એટલુંજ જણાવીશું કે સસ્તા
સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયે આ પુસ્તકની બીજી
(સસ્તી) આવૃત્તિ પ્રકટ કરી ગુજરાત ઉપર
મહાન ઉપકાર કર્યો છે. વિવિધગ્રંથમાલા
દ્વારા વાર્ષિક બે રૂપ્યામાં આ સંસ્થા ઢગલા-
બધ વાંચનનો લાભ આપે છે, જેથી એનો
લાભ દરેક ગુજરાતી બધુએ લેવાની જરૂર છે.
વાર્ષિક ફાળે કાર્યા-પાકાં પુસ્તાની કિંમત ગાન
અને બાજી અનુક્રમે છે ન્યારે છુટક મૂલ્ય
એથી ટોડું છે, જેથી આ ગ્રંથ ખરીદનારે
વિવિધગ્રંથમાલાના માહક થઇને એનો
લાભ લેવો જોઈએ.

કમલિની:—આ એક ૨૩૪ પૃષ્ઠનું સીપો-
પયોગી વાર્તાનું પુસ્તક છે, જે 'કમલા' નામની
અંગ્રેજી વાર્તાનું ભાષાંતર છે અને રા. નરસિંહ-
રાવ બોળાનાથ દિવેટિયાએ પ્રકટ કર્યું છે અને
અમદાવાદથી પ્રકટ થતા જાણીતા સીપોપયોગી
માસિક 'મુંદરી મુખેષ' ના માલિકોને

બેટ અપાયું છે બ્યારે છુટક મૂલ્ય ૧) છે. લુગ લવાજમમાં આ માસિક પણ ધણેજ ઉત્તમ લાભ આપે છે. દરેક સ્ત્રીએ આ પુસ્તક વાંચવાથી સંસારિક અનેક આપતોમાં ઉત્તમ બોધ મળે તેમ છે.

બાલબોધ જૈનધર્મ ભાગ ૩-૪:—આપૂ દયાચંદ્ર ગાયત્રીય જૈન બી. એ. એ જૈન પાઠશાળાઓમાં અસ્થાયી માપક બાલબોધ જૈન ધર્મના ૪ ભાગો બહાર પાડ્યા છે, તેનો ૩-૪ ભાગ સંયુક્તરૂપે સુધારાવધારા સાથે શ્રીયુત રાવજીભાઈ સખારામ દોશી (સોલાપુર) એ મરાઠી ભાષામાં પ્રકટ કર્યો છે, જે ૧૦૦ પૃથ્થું હોવા છતાં મૂલ્ય માત્ર ૪ આના છે. આ પુસ્તક દક્ષિણી દરેક જૈન પાઠશાળા, બોર્ડિંગ, સ્કૂલ વગેરેમાં અસ્થાયી માપક છે. જૈન છુટક ઉપો, સોલાપુરથી મળી શકે છે. (૧-૨ ભાગ પણ સંયુક્ત રૂપે ૦) ના થી બહાર પડી શકેલો છે.)

હિન્દી-શિક્ષા દ્વિતીય ભાગ:—લેસક ઓર પ્રકાશક મોહકમલલ જૈન, મેનેજર જૈન શિક્ષાપ્રચારક કાર્યાલય (કુચા સેઠ દેહલી) પૃથ ૪૬ ઓર મૂલ્ય સિફ્ટ ડેડ આના. આ માગમે કુલ ૨૦ ઉપયોગી પાઠ હૈં જો વાલકોંકો પઢાનેતે વ્યવહારિકકે સાથ ધાર્મિક શિક્ષા મી વહુત મિલ સકતી હૈં. છપાઈ સપાઈ મી અચ્છી હૈં, મૂલ્ય મી કમ હૈં ઓર સમી હિંદી જૈન પાઠશાળાઓંમેં યહ પુસ્તક પ્રવેશ કરને યોગ્ય હૈં.

‘જૈનસિદ્ધાંતભાસ્કર’ ચતુર્થ કિરણ:—આરાના મી જૈન સિદ્ધાંત મવન તરફથી મીમાન્ શેઠ પદમરાજજી રાનીવાલા (નં. ૯ વઢુજી-કી કોઠી-કલકત્તા) દ્વારા જૈન ઇતિહાસિક ત્રિમાસિક પત્ર પ્રકટ થવા માંડયું હતું, તેનાં ત્રણ કિરણો પ્રકટ થવા પછી હાલ લખે સમયે ગંજાવર રૂપમાં આ ચોથું કિરણ

પ્રકટ થયું છે, જે લગભગ ૨૨૫ પૃથ્થું એક ઉત્તમ પુસ્તકરૂપે હોઈ તેમાં મહારાજા ચંદ્રગુપ્તનો ઇતિહાસ, મહારક શુભચંદ્રાચાર્યની પટ્ટાવલી અને પરિચય, વિક્રમ સંવતની સમસ્યા, મૂલસંધ, નંદીસંધ, કાઘાસંધ વગેરેની પટ્ટાવલીઓ, મથુરાના અજાયવગઢની જૈન મૂર્તિઓ, આરાનગરની પ્રાચીનતા, ભારતીય પ્રાચીન ચિત્રકલા વગેરે ૩૬ વિષયો હોવા ઉપરાંત ચંદ્રગુપ્તનાં ૧૬ સ્વપ્નો, ઈંત્રાજીનો અગ્નિ પ્રવેશ, અને સતીત્વનું ફલ એ ત્રણ ચિત્રો (રંગીન) તથા વૈજાં ૧૦ ચિત્રો મઝી ૧૩ ફોટોઓ છે, જેની છપાઈ સપાઈ ધણીજ ઉત્તમ અને ડઢીને આંખે વઢમે તેવી છે. પટ્ટાવલીના લેલો મૂલ સંસ્કૃતસહિત હિંદી ભાષામાં ભાષાંતર કરીને આપેલા છે. આ ઐતિહાસિક માસિક તો દરેક સાહિત્યપ્રેમીએ તેમજ સર્વે જૈન બંધુઓએ જોવા વાંચવા અને સંપ્રદ કરવાયોગ્ય છે. આ માસિકનો વિષય ઇતિહાસિક તથા જૈન સિદ્ધાંતને લગતો છે જેથી સંપાદકીય નોંધ અને સાહિત્ય-સમાલોચનામાં જે કેટલીક સામાન્ય વાચકો ઉપર પણ ટીકા કરવામાં આવી છે તે યોગ્ય નથી. આ અંક જોતાં એમ સો જણાયા વગર રહશે નહિ કે એની કિં. આથી ચાર ધણી હોય, તોપણ ઓછી છે. જો ત્રણ ત્રણ મહીને નજ તૈયાર થઈ શકતું હોય, તો શેઠ પદમરાજજીએ છ છ મહીને એટલે વર્ષમાં બે વખત પણ તે બરાબર વખતસર બહાર પાડવાની ગોઠવણ કરવાની જરૂર છે, કે જેથી વાંચકો અર્ધોરા થાય નહિ. મીમાન્ સાથે વિદ્વાન અને ઇતિહાસપ્રેમી જો કોઈ નર દિ. જૈનોમાં હોય, તો તે શેઠ પદમરાજજીએ છે કે જેઓ પ્રાચીન જૈન ઇતિહાસની શોધલોલ કરી તેને ઉત્તમ રીતે પ્રકટ કરવાનો ગંજાવર શ્રમ ડઢાવી રહેલો છે. આ ત્રિમાસિકનું વાર્ષિક

મૂલ્ય રૂ. ૩) છે. જ્યારે છુટક અકની કિં. ૧) છે જે એના કાર્ય તરફ જોતાં જૂજ છે.

આહિણુધર્મ:—વર્ષ ૬ અં. ૧ વાર્ષિક ફી રૂ. ૧) પોસ્ટેજ સાથે. મુ'બાઈથી પ્રગટ થતું આ એક માસિક છે, જે તપોધન આહિણીના લાભાર્થે પ્રકટ થાય છે, પણ એમાંના વિષયો એવા છે કે જે દરેક ધર્મવાળાને વાંચવાલાયક છે. આ અંકમાં ઉદ્યોગ, ગર્ભાધાન સંસ્કાર, વિવાહ, ગૃહસ્થાશ્રમ, વિધવાશ્રમ, પારખ અને પુરુષાર્થ, સાતિભોજન, વનિતા-વિચાર વગેરે ૧૭ ઉપયોગી વિષયો છે.

નૃસિંહપુરા-એસોશીએશનનો રિપોર્ટ:—આમોદ (ભરૂચ)માં નૃસિંહપુરા સાતિની ઉત્પત્તિ માટે એક નૃસિંહપુરા યંગમેન્સ એસોશીએશન દોઢ વર્ષ થયાં સ્થાપન થયું છે જેનો આ પ્રથમ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે દૂક સમયમાં આ મંડળે ઉત્તમ કાર્ય બજાવ્યું છે. એના સેક્રેટરી શા. સોભાગચંદ જેઠાભાઈ (આમોદ) છે. નૃસિંહપુરા સાતિનો ૧૫થી વધુ ઉમરનો કોઈ પણ બંધુ એમાં દાખલ થઈ શકે છે. આ રિપોર્ટમાં કહાનમના પંચના ધારાઓ, દહેરાસરની દરકત અને પંચના દિસાખનું સરવાળું, આમોદના દહેરાસરનાં પુસ્તકો, ઢાગીના, વાસણો તેમજ પ્રતિમાઓની વીગત સાથે નોંધ, ન્યાતિની પંચના નીકળતા રૂપ્યા, તેનું બાજુ વગેરેની વીગત, આમોદની પંચનું સરવાળું, પંચના વાસણોની પાદી વગેરેનો સમ્રહ કરેલો છે. જે દરેક સાતિ બંધુએ વાંચવાથી માલુમ પડશે કે દરેક સાતિમાં આખા મંડળની જરૂર છે કે જેથી ન્યાતિ પાંચો ઓછા થઈ દરેક પંચ નિયમીત રીતે કાર્ય કરતાં થીપી શકશે. આ રિપોર્ટની કિ. ૦) છે, જે સેક્રેટરીને લખવાથી મળી શકશે.

શ્વે. જૈન બંધુઓની નવમી કોન્ફરન્સ ભારે ઉમંગથી મળી હતી તેના કામકાજનો આ ૧૨૫ પૃથ્નો સવિસ્તર રિપોર્ટ છે, જેમાં મંદિર, મેળો અને પ્રમુખ વગેરેનાં ૬ ચિત્રો પણ છે. આ કોન્ફરન્સનું કાર્ય જરા શિથિલ થયું હતું તે પાછું એકદમ તેજીપર આવતું જાય છે. તેમ એમાં ફંડ પણ સાફ છે, જે જોઈએમને આનંદ થાય છે અને આપણી મુ'બાઈ દિ. જૈન પ્રાંતિક 'સલાતું' કાર્ય શિથિલ થતું હોઈ આ વર્ષે વાર્ષિક અધિવેશન પણ થઈ શક્યું નથી, તે માટે ખેદ થાય છે. આપણા શ્વેતાંબરી ભાઈઓની આ પ્રગતિ જોઈ આપણી પ્રાંતિક સલા જગશે કે ?

જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફંડનો રિપોર્ટ:—મુ'બાઈ ઈલાકામાં ગંજવર ખર્ચના ભોગે જીવદયાને લગતું ઉત્તમ કાર્ય બજાવનાર પાત્રું મુ'બાઈ જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફંડ છે, જેનો આ ચોથો રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે ચાર વર્ષના અરસામાં આ સંસ્થાએ અબજ કાર્ય બજાવ્યું છે. સ્થાપી થાપણ ન હોવા છતાં જુદી જુદી રીતે ચાલુ મદદો મેળવી એક વર્ષમાં રૂ. ૧૨૦૦૦) જેટલો ખર્ચ કરી જીવદયાને લાગતાં લાખો પુસ્તકો છપાવી વેંચવા, ઉપદેશકો ફેરવવા, જીવદયા, માંસાહારથી ચતા ગેરફાયદા માટે નિષ્ક્રીય લખાવી તેની પરીક્ષાઓ કરી ઈનામો વેંચવા, અનેક રાજ્યોમાં થતો પરુવધ બંધ કરાવવા વગેરે કાર્ય કંઈ સહેલું નથી, જે પાર પાડવા માટે એના ઉત્સાહી સેક્રેટરી શેઠ લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી (૩૦૬ શરાદખંજર, મુ'બાઈ) ને અનેક રીતે ધન્યવાદ થતો છે. આ સંસ્થાને દરેક બંધુએ ગમે તે પ્રકારે વખતોવખત મદદ આપવાની જરૂર છે. ૧૦૦ પૃથ્નો આ રિપોર્ટ સેક્રેટરીને કાડ' લખવાથી મળત મળે છે.

નવમી શ્વે. જૈન કોન્ફરન્સનો રિપોર્ટ:—ગત જાનેવારી માસમાં મુળનગરમાં આપણા

प्राचीन सटीक संस्कृत—

प्राकृत जैन ग्रंथ ।

दो वर्ष हुये बनारसमें एक सनातन-जैनग्रंथमाला नामकी प्राचीन ग्रंथमाला निकलती है जिसमें नीचे लिखे महान प्रभाव-शाली ग्रंथ संस्कृत व धर्मविपासु जैन अजैन समस्त विद्वानोंके हितार्थ छपे हैं । कोई भी विद्वान् क्यों न हो इन ग्रंथोंको थोड़ासा धांचते ही इनकी महत्ताको नमस्कार करेगा । इन ग्रंथोंका सर्वसाधारणमें प्रचार करनेसे जैनधर्मकी बढ़ी भारी प्रभावना होगी । इसलिये प्रत्येक जैनमंदिर, जैनपाठशाला व जैन लाइब्रेरी वाचनालयोंमें एक-एक सीट अवश्य ही मंगाकर संग्रहीत करना चाहिये । और जो कोई भी संस्कृतज्ञ विद्वान् हो वा आवे उनको दान करें अथवा देकर पढ़नेको कहेंगे तो बड़ा भारी लाभ होगा । दान करनेवालोंके लिये बहुत ही किरायत की जाती है । २७०) रुप-योंके १० सीट ग्रंथ सिर्फ १००) रुपयोंमें भेज देते हैं । एक सीट ग्रंथोंके २६॥८) होते हैं सो सत्रके सब (एकसीट) लेनेसे केवल १४) रुपयोंमें भेज देते हैं । डाक खर्च छुटा लीगा । फुटकर (छूटा) लेनेवालोंसे नीचे लिखी न्योछावर ली जाती हैं । ये सब ही ग्रंथ मोटे पुष्ट कागजपर बंधव्या टाइपमें छपे हुये हैं ।

१-२-आत्मपरीक्षासटीक और पुत्रपरीक्षा ये दोनों ग्रंथ स्याद्वादविद्यापति सकल-

तात्त्विकतर्कचूड़ामणि भी विद्यानंदस्वामीके बनाये हुये हैं । आत्मपरीक्षा पर टीका भी खोपडा हैं । इसमें स्याद्वादमंजरीके दंगका सर्व मतोंका निराकरणपूर्वक सत्यार्थ आत्मकी सिद्धि की है । यह ग्रंथ कलकत्ता गवर्नमेंटकी संस्कृत परीक्षाकी जैन न्यायमध्यमा परीक्षामें भरती हो गया है । मूल्य २) रु. ।

३-समयप्राभृत (समयसार नाटक) दो टीकासहित छपा है मूल कर्त्ता इसके प्रसिद्ध श्रीभद्रगवत्कुंदकुंदस्वामी हैं । इसपर जयसेनाचार्यकृत प्राचीन तात्पर्यवृत्ति और अमृतचंद्रसरिकृत आत्मख्याति टीका साथमें हैं । जैनसमाजकी तीनों समाजमें अध्यात्म विषयका अन्य कोई भी ग्रंथ नहीं है । यह ग्रंथ बंबई यूनिवर्सिटीकी एम्. ए. परीक्षामें भरती हो गया है । इससे इसकी महत्ता समझना चाहिये ।

४. तत्त्वार्थ राजवार्त्तिक-यह ग्रंथ उमास्वामी कृत मोक्षशास्त्र तत्त्वार्थसूत्रपर स्याद्वादविद्यापति भट्टाकलंकदेवकृत है । यह जैनदर्शन पर सत्रसे बड़ी प्राचीन व सर्वोपयोगी टीका है । एक एक सूत्रपर चालीस २ चार्त्तिके तक बनाई हैं और फिर उनकी विस्तृत व्याख्या है । जैनदर्शनके सिद्धांत जाननेकी इच्छा रखनेवाले विद्वानोंकेलिये यह बहुत ही उप-योगी महान ग्रंथ है (न्योछावर ९) रुपये ।

५. जैनैन्द्रप्रक्रिया-पूज्यपाद गुणनंदिकृत-यह जगत्प्रसिद्ध आठ व्याकरणोंमेंसे प्रसिद्ध जैनैन्द्रव्याकरणसमुद्रमें प्रवेश करनेके लिये नौकाकी समान बहुत ही सरल प्रक्रिया टीका है । संस्कृत पढ़नेवाले विद्यार्थियोंके लिये बहुत ही उपयोगी है । इसीलिये यह ग्रंथ भी

कलकत्ता संस्कृत यूनिवर्सिटीकी प्रथमा-
परीक्षामें भरती हो गया है। न्योछावर १॥६।

६. शब्दार्णवचंद्रिका-सोमदेवकृत। यह
भी उक्त जैनैन्द्रव्याकरणकी शब्दार्णव-
चंद्रिका नामकी बहुत ही सुगम टीका है।
यह भी कलकत्ता संस्कृत परीक्षाकी व्याक-
रण मध्यमा परीक्षामें भरती है। मूल्य ५)र.

७-८. आप्तमीमांसा सटीक सभाष्य
और प्रमाणपरीक्षा मूल-ये दोनों ग्रंथ एक
ही जिल्दमें है। आप्तमीमांसा भगवत्समंतभ-
द्राचार्यकृत ८४००० श्लोकमय गंधहस्त-
महाभाष्यके संगलाचरण स्वरूप ११५ कारिका
हैं। इसका नाम देवागमन्याय व देवागम
स्तोत्र भी है। इसी ग्रंथको मुनकर पात्रके-
शरी नामके वैदिक विद्वान् जैन होकर जैनी
दीक्षा लेकर विद्यानंदस्वामी हो गये हैं।
इसपर एक तो वसुनंदि सिद्धांतचक्रवर्तिकृत
टीका है। दूसरा अकलंकदेवकृत अष्टशती
नामका भाष्य छपा है। इस अष्टशती भाष्यपर
ही उक्त विद्यानंदस्वामीने अष्टदहसो (आप्तमी-
मांसांशकृति) नामकी मानी पंडितोंके गर्वको
खर्व करनेवाली टीका बनाई है। और अष्ट-
दहसोपर प्रसिद्ध जैन नैयायिक श्री यशोविजयजी
महाराजने ८ हजार टिप्पणी लिखी है। दूसरा
ग्रंथ प्रमाणपरीक्षा भी विद्यानंदस्वामीकृत
प्रमाणनिर्णयविषयक बहुत ही उपयोगी ग्रंथ है।
यह ग्रंथ भी कलकत्ताकी जैनन्यायमध्य-
मापरीक्षामें भरती है मूल्य २) रुपये।

९. शब्दानुशासन सटीक-यह भी ज-
गन्नाथसिद्ध अष्टव्याकरणोंमेंसे शाकटायन व्याक-
रणकी यक्षयर्माकृत चिंतामणिटीका सहित
छपा है। इसी व्याकरणके तीन यक्षोंका तात्पर्य

यैय पाणिनीय महाराजने अपने व्याकरणमें
ग्रहण किये हैं। इसका प्रथम खंड मात्र छपा
है। मूल्य २) रुपये।

१०. शाकटायन धातुपाठ-यह दूसरेका
छपाया हुआ है। मूल्य ०।२)

ये सब ग्रंथ २६॥१॥ के हैं, परंतु सबके
सब एक साथ लेनेसे १४) रुपयोंमें और द्वात्र
प्रतिदान करनेकेलिये लेनेवालोंको १००)
रुपयोंमें भेज देंगे। डांकखर्च वा रेलखर्च
खरीददारके जुम्मे।

किसी एक ही ग्रंथकी पांचर प्रति लेने-
वालोंको १ प्रति भेजमें (कमीशनमें) दी जायगी।

मिलनेका पता—

पन्नालाल धाकलीवाल

व्यवस्थापक-भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनी-

संस्था डि-मदागिन जैनमंदिर

पो. बनारस सिटी।

मंत्रशालिका अपूर्व भंडार और शालीय नवीन

हिन्दी ग्रन्थ-

श्री भक्तभक्तधरा ।

मूल श्लोक, हिन्दी पद्यानुवाद, हिन्दी भावार्थ, भक्तभक्त
स्तोत्रकी ३३ कथाएँ, भागभक्तभक्तस्तोत्र, ४८ काव्यके ४८
ग्रंथों और ऋद्धि, मंत्र तथा साधनाविधि सहित तैयार है। प्रु
२००, कपड़ेकी पक्की जिल्द और मूल्य सिर्फ ६. १-४-०।
अथर्व संग्राह्य। मैनेजर, दिगंबरजैनपुस्तकालय-सुरत।

अक्षय तृतीयाका माहात्म्य ।

यह तिहवार प्रायः अखती व आखा-
तीज के नामसे प्रसिद्ध है और जैनी तथा
अजैनियोंमें समानतासे प्रचलित है । इस
दिन (वैशाख सुदी ३) प्रायः प्रत्येक घ-
रोंमें सौभाग्यवती स्त्रियां नये (कोरे)
मिट्टीके घड़ोंमें पानी भरकर उनके मुंहपर
खाजा, पूरी, पपरिया, पकोड़ी, मीठीपूरी,
गूझा आदि पकाऊ रखती हैं, पास ही उन
घड़ों के मिट्टीके पुतला पुतलियें (गुड्डा
गुड्डियां) खूब वस्त्रादिसे सजाकर रखती हैं।
दीवालमें चरणपादुका आदि अनेक प्रका-
रका चित्र लेखन करती हैं और हाथ जोड़
कर प्रणाम करती हैं । घड़ोंपर नवीन वस्त्र
ढांककर ऊपरसे पीले चांबल (पुष्प)
छिड़कती हैं, घड़ोंपर फूलके द्वार भी पहि-
ना देती हैं, घड़ोंपर हल्दी आदि लगाती
हैं, पानीकी धार में दीवालके चरणपादु-
का (चित्राम) की ओर देती हैं, माना
गाती हैं, अपने सम्बन्धी आदि को निमं-
त्रण करके जिमाती हैं और भी यथाशक्ति
दान करती व सारे दिन हर्ष मनाती हैं,
उक्त प्रथा प्रायः मध्यप्रदेशमें विशेषरूप-
से प्रचलित है; परंतु शायद अन्य प्रदेशोंमें
भी कुछ न्यूनाधिक रूपमें अवश्य प्रचलित
होगी, यह कहाँमें और कबसे चली ?
इसी बात पर विचार करना है ।

मेरे विचारसे तो यह प्रथा जैनियोंसे
ही प्रचलित हुई है और यह तिहवार
(पर्व) जैनियोंका ही है, जो कि जैन व
अजैनोंका परस्पर मित्रभाव न होनेसे देखा-
देखी सबमें प्रचलित हो गया है, दूसरी
बात यह है कि जिससमयसे यह पर्व
प्रसिद्ध हुवा है, उस समय कोई मतमतांतर-
का झगड़ा न था, इसलिये भी सब लोगों-
में समानतासे प्रचार होना संभव है ।

यह पर्व बहुत प्राचिन अर्थात् तृतीय
(सुखमादुखमा) कालके अंतमें जब कि
भगवान् ऋषभनाथस्वामीको हस्तिनापुर
के राजा श्रेयांसने अपनी पत्नी सहित
पड़गाह कर इक्षुरसका (भोजन) दान
दिया तब उस दिन राजा श्रेयांसके घर
पंचाश्वर्य हुये थे और भोजनशालामें
अक्षय ऋद्धि हो गई थी, अर्थात् उस दिन
उस रसोईघरमें कितने ही मनुष्योंके भो-
जन कर जानेपर भी घटी (कपी) नहीं
आई थी । वह दिन भी वैशाख सुदी ३
का दिन था । उसदिन भगवान् ऋषभ-
देवने ६ मासके उपवास और छःमासके
भोजनांतराय अर्थात् एक वर्षके बाद पा-
रणा किया था, इसलिये घरघर सबजगह
हर्ष मनाया गया था और इस अवसरपिणी-
कालमें कर्मभूमिकी आदिम प्रथम ही
दानकी प्रवृत्ति आरंभ हुई थी, इसीलिये
उस पवित्र दिनकी यादगिरी (स्मरण)
रखनेकेलिये ही लोकमें यह प्रथा उसी

समयसे चली आती है, अर्थात् प्रति वर्ष लोग ऊपर कहे अनुसार उत्सव मनाते हैं। भगवान ऋषभदेव जैनियोंके आदि (प्रथम) तीर्थंकर इस अवसर्पिणी कालमें हुवे थे और यह पर्व भी उन्हीके निमित्तसे हुवा, इसलिये यह पर्व जैनियोंसे चतुर्थ कालके आदि अथवा तृतीयके अंतसे चला ऐसा कहना अत्युक्त नहीं है।

भगवान ऋषभदेवके स्थानमें उनके चरणपादुका आदि बनाते और नमस्कार करते हैं, इक्षुरसके घड़ोंके बदले पानीके घड़े भरते हैं, उसदिन अक्षयनिधि भोजनशालामें हो गई थी, इसीसे अक्षय तृत्तिया नाम पड़ा जो बिगड़ कर अखती व अखातीज होगया, राजा श्रेयांस और उनकी रानीने मिलकर पड़माहा था इसीसे उनके स्थानमें पुतळा पुतलीया शृंगार कर उनका गंठजोड़ा करारखते हैं। देवोंने पंचाश्वर्य किये थे इसीके स्थानमें पुष्प बखेरना, जलधार करना, गाना बजाना आदि करते हैं। दानका अनुकरण करनेकेलिये अतिथि व साधुओंके बदले साधर्मीजनोंको, सम्बन्धियोंको, कुटुम्बीजनोंको, भोजन कराते हैं, और दुःखित सुखित जनोंको भी भोजनादि दान देते हैं। उसदिन हर्ष मनाया गया था, उसीमकारहर्ष भी मनाते हैं और इस दिनको यद्वांतक शुभ माना जाता है कि कोई भी मंगल कार्य करना होवे, तो उसका मुहूर्त भी बिना देखे उसदिन प्रायः कर डालते हैं। कहावत है कि—भरे घड़ोंका मुहूर्त शुद्ध ही है इसमें कुछ पूछनेकी आवश्यकता नहीं है इत्यादि।

तात्पर्य यह है कि यह दिन (अक्षय तृ-
तिया) विशेषकर जैनियोंकाही है, और इस-
का प्रचार होना आवश्यक है। इस दिन ह-
मारे भाई बहिनोंको व्रत रखना, पूजा वि-
धान करना, स्वाध्याय व उपदेश करना
और सुनना, भजन जागरण करना, और
यथाशक्ति चारों प्रकारके दानमें भी मृत्ति
करना चाहिये और भले प्रकार उत्सव
मनाना चाहिये। मेरी रायमें तो जो समर्थ
है, इस दिन शास्त्रदानकेलिये यथाशक्ति
कुछ द्रव्य निकालें और उससे कोई प्रा-
चीन ग्रन्थ प्रकाशित (मुद्रित) कराकर
विनामूल्य या अल्पमूल्यमें वंटवावे या
अहिंसादिके द्रष्ट छपवाकर वंटवावे
या जैनतत्त्वप्रकाशिनीसभा इटावह आदिसे
कुछ द्रष्ट मंगवाकर वंटवावे अथवा
किसी पत्र जैसे “ दिगम्बर जैन ”
“ जैनमित्र ” आदि पत्रोंके साथ उपहार
वंटवावे ताकि शास्त्रदान भी हो और
समाचारपत्रोंके ग्राहक भी बढ़ेंगे।
“ आमके आम, गुठलीके दाम ” वाली
कहावत चरितार्थ होगी। पर्व दिन भी
स्मरणार्थ स्थिर रहा, दान आदि शुभ
कार्योंसे पुण्यकर्म भी संचित हुवा,
शास्त्रोंके व समाचारपत्रोंके प्रचारसे
धर्मकी चढ़वारी हुई, इससे प्रभावना भी
होगई। वाह ! ऐसा शुभावसर कदापि
नहीं छोड़ना चाहिये और यथासंभव दान
तपसंयम आदि शुभ कार्योंमें प्रवर्तना चाहिये।

जैनजातिसेवक—

भा. दीपचंद परचार—नरसिंहपुर (बी.पी.)

आमके अपूर्व गुण और किंचित् दोष ।

आम सम्पूर्ण फलोंमें उत्तम फल है। हिन्दोस्थानकाही नहीं बल्कि संसारका कोई फल भी आमकी बराबरी नहीं कर सकता, जो जो गुण आममें हैं वे और किसी फलमें नहीं देखे जाते, इसीलिये बहुत लोग इसको फलोंका राजा कहते हैं कविलोग इसको अमृतफल कहते हैं। कवियोंकी कल्पना है कि जिसप्रकार स्वर्गमें अमृत है, उसी प्रकार पृथिवीमें यह अमृतफल आम है।

आम सबको प्रिय है। बालकसे लेकर वृद्धतक सभी लोग आमको पसन्द करते हैं।

आमकी अनेक जातियां हैं। देसी, विलायती, कलमी, लंगड़ा, गोला, मालदया, राजभोग इत्यादि सैकड़ों प्रकारके आम देखनेमें आते हैं। सब आमोंमें लंगड़ा आम अधिक प्रसिद्ध है। बनारसका लंगड़ा आम सबसे अच्छा होता है, बंबईका लंगड़ा मध्यम प्रकारका समझा जाता है। पूरवका गोला, लखनऊका सुफेदा, रामपूरका फजरी और मुरादाबादका कलमी आम भी खूब प्रसिद्ध है।

आमके संस्कृत नाम—आमू, रण्ड, सदकार, कामाह, मधुदूत, विकवल्हम, पल भेष, मनोज, मोदास्य इत्यादि आमके संस्कृत नाम हैं।

अन्य भाषाओंमें आमके नाम—हिन्दी, बंगला, गुजराती, मराठी आदि भाषाओंमें आम, केरी, आंवो या आंव कहते हैं।

कर्णाटकी भाषामें मायिनफल, तैलिंगी भाषामें मायिडि; अंग्रेजीमें मंगो; लैटिनमें मंगीफराई-डिका; फार्सीमें अंबा और अरबी भाषामें इसको अम्वज कहते हैं।

आमके गुण—आममें अवस्थाके भेदसे भिन्न भिन्न प्रकारके अनेक गुण हैं। परन्तु शरीरको पुष्टि करना, बलकी वृद्धि करना, और वीर्यको उत्पन्न करना आदि जो आमके प्रसिद्ध गुण हैं वे सब अच्छे प्रकारसे पके हुए और मीठे ही आममें पाये जाते हैं। आम जितना अधिक मीठा होता है उतनेही उसमें गुण भी अधिक होते हैं। खट्टा आम शरीरकी भारी हानि करता है पके और मीठे आमके गुण आगे लिखे हैं।

कच्चा आम—अत्यन्त खट्टा, गरम, कपैला रक्तकारक, रुधिर और पित्तके रोगोंको उत्पन्न करता है। इसमें खटाईका भाग अधिक होनेसे यह पाकस्थलीमें जाकर अधिकतर अम्लता (खटाई) उत्पन्न करता है, इसकारण जिनको अम्लपित्तकी शिकायत रहती है या जिनके भोजनके बाद दाह उत्पन्न होजाती है और जिनको खटाई ना सुआफिक पड़ती है, उनको कच्चा आम या आमकी खटाई सेवन करनी उचित नहीं है। इसके सिवा चर्दी, जुकाम, खोंसी, श्वास, प्रमेह, थाय्रॉईडव्यव आदि रोगोंमें भी कच्चे आमका सेवन अत्यन्त हानिकारक है। कच्चे आमका अधिक उपयोग करनेसे हृदयमें जलन, खट्टी वकारोंका आना, वीर्यपात, मंदाग्नि आदि अनेक विकार उत्पन्न होजाते हैं।

कच्चे आममें उपरोक्त सब अवगुणोंके होने पर भी कई अच्छे अच्छे गुण भी देखे जाते हैं। संसारमें ऐसा कोई भी पदार्थ नहीं है कि जिसमें

निरे दोष ही दोष हों या निरे गुण ही गुण हों । हां, गुण दोषोंकी न्यूनाधिकता अवश्य होती है । कई रोगोंमें कच्चा आम बहुत अच्छा गुण करता है । जब गरमीके मोसममें गरमीसे पृथिवी तथा आकाश संतप्त होजाते हैं और भयंकर गरम लू चलती है, उससमय कच्चे आमको आगमें भूनकर जलके साथ घोटकर उसमें थोड़ी खांड या मिश्री मिलाकर पीनेसे शरीरपर लू और गरमीका असर कुछ भी नहीं होता । विशेषकर लूके सताये मनुष्योंको उपरोक्त विधिसे बनाया कच्चे आमका शर्वत बहुत ही लाभ-दायक है । कच्चे आमके शर्वतको पीनेसे तत्काल लूकी पीड़ा, पियास, दाह, और उसके सब उपद्रव दूर होजाते हैं । डाकटरी मतसे शीताद आदि दंतारोगोंमें भी कच्चा आम विशेष हितकारी है ।

बहुत लोग कच्चे आमका शोल (रस) बनाकर उसमें जीरा, इलायची, सोंठ, हॉग, नमक घेरह डालकर खाते हैं । आमका शोल बड़ा ही स्वादिष्ट और रुचिकारक होता है ।

कच्चे आमकी सैकड़ों प्रकारकी अचार और पटनियें बनाई जाती हैं । इस देशमें खटारके लिये सबसे अधिक आमहीका व्यवहार होता है ।

आमका अमचूर—कच्चे आमके ऊपरका छिलका छीलकर उसे चाकूसे तरासरकर धूपमें सुखा देवे, उस खट्टी हुई खटारको अमचूर कहते हैं । अमचूर खट्टा, स्वादिष्ट, कपेला, मूलादिको भेदन करनेवाला, वात और कफको दूर करता है ।

पका आम—पके और मीठे आममें शरीरके पोषणकर्ता प्रायः सब पदार्थ मौजूद हैं । इसलिये केवल पके आमको खाकर भी मनुष्य बहुत दिनोंतक जीवन निर्वाह कर सकता है।

वैद्यक शास्त्रमें पके आमके गुण इसप्रकार लिखे हैं—

पक्वं त्वाग्रकलं सुगंधि मधुरं स्निग्धं परं वृंहणं, रुच्यं वातहरम् च हृद्यमलघुं ग्राही प्रमेह प्रशुत् । शीतं वर्षमपित्तलं व्रणहरं श्लेष्मास्ररोगापरं, यदप्य्वा मन उच्छ सत्यपिशुनेः किं वर्णनं भूतले ॥

अर्थात्—पका आम सुगंधियुक्त, मधुर, स्निग्ध, अत्यन्त पुष्टिकारक, रुचिको उत्पन्न करनेवाला, वातनाशक, हृदयको प्रिय, भारी मलरोधक, प्रमेहनाशक, शीतल, शरीरके वर्णको सुंदर करनेवाला, अपित्तल अर्थात् पित्तको कुपित नहीं करनेवाला, तथा व्रण (वाय) कफ और रुधिरके विकारोंको दूर करता है । जिस आमको देखकर सुनियोंका मन भी उल्लासित (प्रफुल्लित) होजाता है । उसकी अधिक ब्या प्रशंसा की जाय ?

पका आम अनेक प्रकारका होता है, जैसे वृक्ष पर पका हुआ, पालका पका, पककर वासी हुआ या घुला हुआ, अधिक पका हुआ इत्यादि ।

पृक्षपर पका आम (डालका आम) मधुर, किंचित् खट्टा, भारी, वातनाशक और पित्तको कुपित करता है ।

पालका आम—अत्यन्त मीठा, अम्ल, रगहीन और पित्तको दूर करता है । पेटके पके आमकी अपेक्षा गुणोंमें बहुत अच्छा है । इसका पतला रस होनेके कारण यह बहुत जट्ट पच जाता है । और शरीरमें किसी प्रकारकी गरमी वगैरहकी शिकायत भी नहीं करता ।

पककर वासी हुआ आम पालके आमसे भी अधिक मीठा होजाता है । अत्यन्त रुचिकारक, यल और वीष्यको बढ़ानेवाला, हलका,

शीतल, शीघ्र पचनेवाला, वात और पित्तको शमन करनेवाला तथा कुछ कुछ दस्तावर होता है।

पके आमका वस्त्रमें निचोड़ा रस-बल-कारक, भारी, वातनाशक, सारक (मलमूत्रादिको प्रवर्तन करनेवाला) हृदयको अहितकारी, तृप्तिकारक और कफको बढ़ाता है। यदि उस रसमें दूध मिलालिया जाय तो वह अत्यन्त स्वादिष्ट होजाता है। तथा विशेषकर वीर्य-को बढ़ाता और शरीरमें कांति उत्पन्न करता है।

चूसकर खाया आम-बलवर्द्धक, रुचिकारक और वीर्यको उत्पन्न करता है, तथा लघुता, शीतलता, शीघ्रपाकितता और वातपित्तको दूर करता है तथा प्रादी है।

चाकूसे तरासकर खाया आम-जड़ता, मधुरता, शीतलता और रुचिको उत्पन्न करता है। देरमें पचता है, शरीरमें बल और रक्तादि धातुओंको बढ़ाता है वात तथा पित्तके रोगोंको शमन करता है।

आंवट-पके आमके रसको घन पर निचोड़कर धूपमें सुखा लेते हैं, उसको संस्कृतमें आम्रावर्ष और हिन्दी भाषामें आंवट कहते हैं। आंवट-पियास, यमन और वात पित्तनाशक है। कुछ कुछ दस्तावर, रुचिकारक और धूपमें सुखानेके कारण आमकी अपेक्षा अधिक हलका होता है।

अनुपान विशेषसे आमके गुण-सहस्रके साय आम राजयश्मा (खईरोग) प्लीहा, वात और कफके रोगोंको दूर करता है। घृतके साथ अग्निको दीपन करता है, बलकी वृद्धि करता है, वर्णको उज्ज्वल करता है और वायुके तथा पित्तके रोगोंको दूर करता है।

दूधके साथ आम-अत्यन्त वीर्यवर्द्धक, स्वादिष्ट, भारी रुचिकारक, शीतल, वात पित्तनाशक और शरीरमें तत्काल बलको उत्पन्न करता है। जो लोग दिनरात बड़ी बड़ी शक्तिवर्द्धक और उत्तेजक औषधियां खाकर शरीरको पुष्ट और बलिष्ठ बनाना चाहते हैं उनको एकबार इस आम और दूधके नुस्खेकी भी आजमायश करनी चाहिए। जो गुण ८०) रुपये तोलेके मकरध्वजसे नहीं आता, वह गुण केवल आम और दूधके सेवनसे प्राप्त हो सकता है।

भिन्नभिन्न रोगोंमें आमका सेवन-आममें पौष्टिक और गुरुपाकी गुण होनेके कारण यह वायुको नष्ट करता है। इसलिये वातव्याधिमें आमका सेवन बहुत ही लाभदायक है, वातरोगी आमको वे खटके खा सकते हैं।

प्रायः सर्व प्रकारके मधुरसवाले पदार्थ मूत्रमें शर्करा उत्पन्न करते हैं, इसलिये वे प्रमेह और मधुमेहादि रोगोंमें अनुकूल नहीं पड़ते। परन्तु आममें यह बात नहीं है। आम अत्यन्त मधुर रसान्वित होनेपर भी शर्कराको उत्पन्न नहीं करता। अतएव इसको प्रमेह रोगी, मधुमेही और बहुमूत्र रोगी भी मजेमें खा सकते हैं।

जब सारा शरीर शोथरोगसे फूलजाता है, तब शरीरमें नमकका भाग अधिक बढ़ जाता है, उससे शोथकी वृद्धि होती है। इसकारण चिकित्सक लोग शोथमें नमक खानेकी सलाह देते हैं। बहुतसे वैद्य शोथमें नमक और जलका त्याग कराकर केवल दूधका ही सेवन कराते हैं कई डाक्टरोंका मत है कि आममें नमकका

भाग बहुत कम होनेके कारण शोथ रोगमें आमका सेवन कुछ भी हानिकारक नहीं है। साधारण कब्जकी शिकायतमें भी आमोंका सेवन विशेष हितकर है। जब कोठेमें रहनेवाली वायु बिगड़कर कोठेमें कठिनता उत्पन्न कर मलको रोक देती है तब प्रतिदिन ३-४ अच्छे पके आमोंको खानेसे उक्त शिकायत दूर हो जाती है।

आममें मधुरता, शिथिलता और गरक गुण होनेके कारण दस्तको साफ लाता है। कभी कभी आम जुल्माका काम भी कर जाता है। इसके सिवा हृदयरोग, धातुकी क्षीणता, नर्पुसकता, शरीरकी कृशता, रुधिरकी कमी, क्षय और बालकोंके अस्थि विकृत्यादि रोगों में भी पका आम हितकारी है, किन्तु अजीर्ण, मन्दाग्नि, आमाशयके रोग, अतिसार, संग्रहणी, पेटकी पीड़ा, रुधिरकी उष्णता, और नेत्रके अभिप्लन्दादि रोगोंमें आमोंका सेवन किरि-प्रकार ठीक नहीं है।

सेवनकरनेयोग्य आम—स्वस्थ और अस्वस्थ प्रायः सभी अवस्थाओंमें पका और मीठा ही आम खाना चाहिए। जो पककर अच्छी तरह फलगया हो या फालका काहुआ जिसकी गुठली छोटी हो और जिसमें अणार पदार्थ (फोफट) कम हो, खानेमें अमृत मीठा और सुगंधियुक्त ऐसा आम हमेशा सेवन करने योग्य है।

खानेके अयोग्य आम—तट्टेय पेट परछे गिरा हुआ, सट्टेरखावा, जिसकी गुठली बहुत बड़ी हो और जिसमें अणार पदार्थ अधिक हो ऐसा आम शरीरका कृल उपकार नहीं करता बल्कि और उन्दी हाडि करता है। आम खाने-

से मन्दाग्नि, अजीर्ण, पेटमें पीड़ा, नेत्ररोग और रुधिर विकारादि जो रोग उत्पन्न हो जाते हैं, वे प्रायः ऐसे ही आमोंको खानेसे ही होजाया करते हैं।

अधिक आम खानेके विकार और उनका यत्न — अधिक आमोंके खानेसे कभी २ अजीर्ण, मन्दाग्नि और शरीरपर छोटी छोटी फुंसियां उत्पन्न हो जाया करती हैं। इसलिये अधिक आमोंका सेवन भी अच्छा नहीं। आम ही क्यों कोई पदार्थ भी चाहे कितना ही उपयोगी क्यों न हो हृदसे ज्यादा कभी नहीं खाना चाहिए। कदाचित् अधिक आमोंके खानेसे अजीर्ण, पेटमें दर्द आदिकी शिकायत हो जाय तो सोंठको जलमें पीसकर उसमें किंचित् फाला नमक डालकर पिये। अथवा जीरेके पानीमें फाले नमकका चूर्ण डालकर पिये, किम्वा आमके अजीर्णमें जामुन खाय, यह एक पुराने यूनानी हकीमकी सम्मति है।

जो अधिक आमोंके खानेसे शरीरपर बहुतसी छोटी छोटी फुंसियां उत्पन्न हो जाय तो आधा माछा या एक माछा चन्दनका इत्र ज्यादा पानीमें मिलाकर उन फुंसियोंके ऊपर लगावे अथवा चन्दनको जलमें घिसकर या नीमको जलमें घिसकर शरीर पर लेप्र करें, इससे आमकी फुंसियां शीम हो दूर होजाती हैं। मेहके पानीमें नहानेसे भी आमकी फुंसियां सहजमें आराम होजाती हैं। खानेके अतिरिक्त आमका कई रोगोंमें औषधिरूपसे भी व्यवहार होता है। बैद्यलोग धातुधय, राज्यश्मा (सर्द) हृदय आदि रोगोंमें आमका पाक, आमखंड, आमकी गठली (विजली), आमके बीजोंका तेल, आमके वृक्षकी छाल पत्ते, फूल (मौर) आदिका व्यवहार भी बहुतेरे रोगोंमें देखा जाता है।

आमकी गुठली-कपैली, मधुर और किंचित खट्टे रसवाली होती है। वमन, अतिसार, रक्ता-तिसार, संप्रहणी आदि रोगोंको दूर करती है। रुधिरकी बचावरी, रक्तप्रदर और कृमिरोगमें भी इसका अच्छा गुण देखा जाता है। हमारे देशकी स्त्रियाँ इसके गुणोंको बहुत दिनोंसे जानती हैं। इसीलिये ये इसको जलमें या गुलाबके अर्कमें घिसकर बालकोंके वमन वगैरह रोगोंमें पिलाया करती हैं। रक्तप्रदर और खूनके दस्तोंमें इसका चूर्ण नमक मिलाकर दहीके साथ खानेसे बहुत लाभ होता है। इसको धूपमें सुखाकर इसके बराबर सोंठ और वेलगिरी तीनोंका एकत्र चूर्ण बनाकर उसमें किंचित काला नमक डालकर मट्टेके साथ सेवन करनेसे अतिचार रक्तातिसार और संप्रहणी रोगमें विशेष उपकार होता है।

१-आम्रासि मयमाह फलक्याय समाधिः।

निह्या षड्वीतीसारं तृष्णां दाहं वरं भ्रमम् ॥

अर्थात्-आमकी विजली, और वेलगिरी दोनोंको समान भाग लेकर बचाव बनाकर उसमें थोड़ा सदा डालकर पीनेसे वमन, अति-चार, पियास, दाह, ज्वर, और भ्रम वगैरह दूर होते हैं।

(२) आम्रासि धातर्कवित्त्वं मुरतालोप्रकल्लेगम्।

पिनेन्मासि तकेण पक्वातिसारनाशनम् ॥

अर्थात्-आमकी विजली धातके फूल, नागरमोथा, लोध और इन्द्रजी इन सब औषधियोंको समान भाग लेकर सबका एकत्र चूर्ण बनाकर मसके मट्टे साथ पीनेसे रक्तातिसार (खूनके दस्त) दूर होते हैं। इत्यादि, वैद्यक ग्रन्थोंमें इसके ऐकहों प्रयोग लिखे हैं। इसको सुखाकर औषधिके काममें लेना चाहिये, यह पुसानी होजाने पर और भी अच्छा गुण करती है। माया १ मासे से २ मासेतक।

आमका तेल-(आमकी विजलीका तेल) कपैला, मधुर, रुखा, कड़वा, सुगन्धियुक्त, तथा मुट्टेके मुहावे, घात और कफके रोगोंको दूर करता है। कुल पित्तको उत्पन्न करता है परन्तु रुधिरके विकारोंको नहीं करता। हमारे देशमें आमका तेल अधिक व्यवहार नहीं होता। आमके वृक्षकी छाल-कपैली, अति शीतल, स्तम्भक और इसको जलमें पीसकर इसका शरीरके ऊपर लेप करनेसे दाह, रुधिर, और पित्तके विकारोंको दूर करती है।

आमके वृक्षका भीतरका सार (आमके भीतरकी छाल)-मलको रोकनेवाला, शरीरके भीतर दाह उत्पन्न करनेवाला तथा पित्तके रोग, प्रमेह और कफके रोगोंमें अत्यन्त हितकारी है और योनिको शुद्ध करता है। आमकी जड़के गुण भी प्रायः आमकी छालके समान हैं।

आमके फोमल पत्ते-खादमें कपैल, मल-रोधक, रुधिरको उत्पन्न करनेवाले तथा घात और पित्तके रोगोंको दूर करते हैं प्रदर और खूनके दस्तोंमें भी लाभदायक हैं।

(१) जम्भाप्रमामलकीनाञ्च पञ्चोत्थोरसोनवेत्।

मन्वायथीरसंयुक्तो, रक्ततीसारमुल्लगम् ॥

जामुनके पत्ते, आमके पत्ते, और आमलेके पत्ते इन तीनोंको समान भाग लेकर इनका चूर्णमें रस मिचोड़कर उसमें सदा घी मिलाकर दूधके साथ सेवन करनेसे अत्यन्त बढ़ा हुआ भी रुधिरका अतिचार दूर होता है।

आमका मौर (फूल) शीतल, बाह्यकारक (बादी), मलरोधक जठराग्निको दीपन करनेवाला, तत्काल रुचि उत्पन्नकर्ता तथा कफ, पित्त, प्रमेह, प्रदर और अतिसारादि रोगोंमें विशेष हितकारक है।

‘वैद्य’ (सुरादाबाद) से उद्धृत।

दि. जैन समाज की सेवामें

ॐ नम्र निवेदन ॐ

कुम्हलाने लगे सिञ्चन करो ! सिञ्चन करो !!

यह कल्पवृक्ष लगा हुआ है,

सर्व प्रताप आपका सधा हुआ है;

अपनी ब.माई की सिलक विचार देखो,

नहिं पछताओगे बार मानो संदेशो ॥१॥

होंगो फल अनूपम,

सुस्वाद मिष्ट महान्,

सिञ्चन करेंगे जो नर,

पावेंगे मोक्ष निदान ॥२॥

करो प्रयास तन धनसे

जमाओ बीज विद्याका ।

लगाओ ज्ञानके बीधे

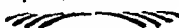
बखोले सुख भवभयका ॥३॥

जैनियों जागो ! सोनेका समय नहीं है । तुम्हारे साम्हने अमूल्य समय ललकार कर डंका बजा रहा है ! फक्क २ कर पूर्वजों के नामपर दो २ आंसू बहा रहा है और कह रहा है—अपनी १८वीं सप्ताहो " गई सो गई अब राख रही को" तुम उन कर्मवीरोंकी संतान हो, जिनने तुम्हारे लिये सर्वस्व अर्पण कर दिया, जिन्होंने संसारसुख पर लात मार कर सच्चे सुखका साधन किया । क्या भूलें गये अकलंकवो जिन्होंने आतपाणमापनमें रंचमी रंज न किया । धन्य है उस पवित्र आत्माको ! पश, अगर धर्मका उत्थापन चाहते हो तो समय यही कह रहा है कि पतित जीर्ण शास्त्रका पुनरुद्धार करा दो, लाखों प्रबियां—अनेक भाषाओंमें

लिपि कराकर समाजको आ पुरित कर दो । जिस जातिने उन्नति की है तो केवल धार्मिक विद्याके बल से, उन्हीं आर्य ग्रन्थोंसे ! सच है हमारी संकोचता हमें सताकर डबा रही है ! कहा भी है—! " प्रधानं सर्व धर्माणां जैनं जयतु शासनं " पुनः वावावाक्य प्रमाण क्यों !

देखो, जो कुछ कार्य होता है सिर्फ ज्ञान ही के बलसे चन्द्र रोजका नमूना जापान, जर्मन, इंग्लैंड आदि देख रहे हो कि कुछ दिन पहिले क्या दशा थी, अब क्या चमत्कार हो रहा ? हमारे यहां तो जो कुछ इनीगिनी संस्थायें हैं सो आर्थिक सहायताके बिना कुम्हला रही हैं—अगर जल नहीं दोगे तो अवश्य ही मुरझा कर सूख जायंगी ! श्रीमानो ! चेतो, आंखें खोलकर देखो कि तुम्हारे धर्मकी और धर्मके घारी धर्मात्माओंकी संप्रति क्या दुर्दशा हो रही है । समाजके नेता कदो धर्मवाहक कदो जो कुछ हो सो तुम्हीं हो । तुम्हारी ही कुदृष्टिका फल आज महात्मा अर्जुनलाल सेठी काराग्रहमें बिना अपराध दुःख भोग रहे हैं तथा तुम्हारी ही कृपाकटाक्षसे समिति जयपुर पर पानी फिर गया । अगर ऐसा रहा तो १०० वर्ष बाद जैनधर्मका नाम शेष रह जायगा अतः महात्माओंके वाक्यों पर ध्यान देवो । सद कतके लिये गर जान जाती हो तो जाने दो । सुखीपत पर मुसीबत आती हो तो जाने दो ॥

दास—हीरालाल परवार पापेर

भा. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमेटीकी- अत्यंत आवश्यकीय

→ ❁ सूचना ❁ →

उपयुक्त मार्क कमेटीका रजिस्टर्ड चिन्ह है। जो महाशय कमेटीको धोखा देनेके लिये इसकी नकल बनायेंगे वे सत्राही कानूनके मुताबिक दंडके भागी होंगे।

१९३३ ————— ६८६

उपरोक्त हेडिंगका एक लेख जैनमित्रमें देकर तीर्थक्षेत्रोंके मुखियाओंसे प्रार्थनाकी गई थी कि अपने २ यहांकी रसीद बुकों-पर कमेटीका मार्क लगवा लें। जिससे एक ही प्रकारकी रसीद हर क्षेत्रपर होनेसे कमेटीको प्रबन्ध करनेमें और जैनियोंके दिये हुये धर्मार्थ पैसोंको दगाबाज चोरोंसे बचानेमें विशेष सुभीता होगा, और या-त्रियोंको भी इस मार्ककी रसीद ले पैसा देनेमें हानि न होगी। इस सूचनाके अनु-

सार कुंडलपुर (दमोह,) बड़वांनीजी, गज-पंथाजी, आवूजी, श्री सम्भेदशिखरजी ते-रापंथी और बीसपंथी कोठी, पावापुरी, राजगृही, कुंडलपुर (विहार), गुणावाजी, विहारमंदिर, सतरंजाजी (पालीताना) और सोनागिरजी, आदि जगहोंकी रसीदों-पर ट्रेडमार्क लगाकर भेज दी गई हैं तथा और दूसरी जगहकी भी शीघ्र ही भेजी जायगी। जिन २ प्रबन्धकर्त्ता महाशयोंने अभी इधर ध्यान नहीं दिया है उनको अब अपने यहांकी रसीद बुकें ट्रेडमार्क लगवा-नेके लिये भेजनेमें विलम्ब न करना चाहिये कारण ३० मार्च तकका समय दिया गया था सो पूरा हो चुका है अब यात्रीगण वगैर ट्रेडमार्ककी रसीद न पानेसे भंडारा-दिकमें द्रव्य देनेसे इन्कार करेंगे तो तीर्थके कारखानोंको तथा द्रव्य-दाताओंके हृद-यके उत्साहको मुफ्त हानि होना ठीक नहीं; अतएव प्रबन्धकर्त्ताओंको आलस्य तज इधर शीघ्र ध्यान देना चाहिये तथा हमारी दि. जैन सम्प्रदायके मातृ जैनी भाईको उचित है और जाहिर किया जाता है कि कमेटीके इस मार्कको अपने ध्यानमें लें और परिश्रमसे कमाये हुए अपने धनको जो लोग तीर्थक्षेत्रोंपर धर्महेतु देते हैं यदि उसका सदुपयोग देखनेकी इच्छा रखते हों तो तां. ३० मार्च सन् १९१५के पश्चात् जिस तीर्थक्षेत्रपर आप जावें उक्त ट्रेडमार्कवाली रसीद मिलनेपर ही द्रव्य प्रदान करें। अन्यथा द्रव्य प्रदान

करनेसे कमेटी उसका हिसाब या उस रुपयेकी जांच कदापि नहीं कर सकती है। इसलिये आम दिगम्बर जैन सम्प्रदायका फर्ज है कि अपनी 'भा. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमेटी' की उचित सूचना (प्रार्थना) को पूर्णतया ध्यानमें ले किसी भी तीर्थपर द्रव्य प्रदान करनेमें उपर्युक्त मार्फकी ही रसीद ले द्रव्य दें, जिससे कमेटी उनका दिया हुआ द्रव्य उनकी इच्छा प्रमाण ही धर्ममें लगवानेको, दत्तचित्त हो सके। और अगर किसीभी तीर्थकी तरफसे (यानी नामसे) कोई व्यक्ति कभी चंदा चिट्ठा आदि कराने, मांगने आवे तो उसकेपास तीर्थक्षेत्र कमेटीके मार्फकी रसीद होनेसे तथा जैनमित्र, दिगंबर जैन, जैनगजटमें उनके निकलनेकी सूचना आदि बांचकर ही विश्वास कर उनको द्रव्य देना चाहिये अन्यथा उनका दिया हुआ द्रव्य तीर्थके कार्यमें लगना कदापि संभव नहीं हो सकता है।

निवेदक-भागमल प्रभुदयाल,

महामंत्री-भा० दि० जैन तीर्थक्षेत्र कमेटी
हीराबाग-बम्बई.

केशलोच महोत्सवपर-

नवीन मुनि और ब्रह्मचारी।

गत चैत शुक्ला ३को ऐलक चन्द्रसागरजी महाराजके केशलोचका महोत्सव निश्चित किया गया था, झालरापाटनमें चैत्र कृष्ण चतुर्दशीको प्रथम रथयात्रा हुई और श्रीजी रथमें विराजमान होकर प्रभावनाके साथ नगरके बाहर मंडपमें विराजे, ४ दिनतक साद्वर्द्धय द्वीप विधानके मंडलकी पूजन बड़े समारोहके साथ की गई। उक्त ऐलकजी महाराज के भाव कोपीन त्याग दिगम्बर मुनिव्रत धारण करनेके पहलेहीसे हो रहे थे और एक दो मर्तवा अपने अभिप्राय झालरापाटनके जैन पञ्चोंके समक्ष प्रगट भी कियेथे उस समय पञ्चोंने यह प्रार्थना की थी कि देश काल राज्यका वर्ताव देखकर व्रत धारण करना चाहिये, अभी कलिकाल विकराल है तिसपर ऐलकजी महाराजने फर्माया कि यह देश बहुत उत्तम है यहांके राजा धर्मात्मा विद्वान और न्यायवान हैं यहांकी प्रजा धर्मवत्सल है यहांके सर्व ही निवासियोंकी धर्मवासना अच्छी है सर्व प्रकारकी योग्यता है फिर मुनिव्रत क्यों न धारण किया जाय ?

मुनिव्रत धारण करनेका मनमें सङ्कल्प कर लिया और कुछ दिन पहलेही से सिर्फ चावल और छाछका आहार करते

→ शुद्ध शिलाजीत। ←

०॥), खालिस हींग ॥॥), असल ममीरा

३), असली कस्तूरी २९) अलवान पद्मीना

आदि वस्तु किरायतसे।

काश्मीर स्टोर्स-श्रीनगर जं. २१

रहे। और किसीसे प्रगट नहीं किया कि केशलौच समय ही कोपीन त्याग कर देंगे।

इस हठ संकल्पका प्रकाश केशलौच के ऐन समय पर बहुत ही वैराग्य भावोंके साथ करके कोपीन खोलकर फेंक दी और गम्भीरतासे वैराग्यका उपदेश देकर केशलौच बहुत ही स्थिरताके साथ चैत शुक्रा ३ को ८ बजेसे ११ बजे प्रभातको किया।

इस ही सुअवसरमें यहां बीष्णुपुरा जिला इटावानिवासी क्षत्रीकुलभूषण ब्रह्मचारी कुंवर दिग्विजयसिंहजी महाराजने भी श्री चन्द्रसागर मुनि के समक्ष आजन्म ब्रह्मचर्य्य प्रतिपा धारण की और ८ दिन तक झालरापाटन सदर और शहर में दिनमें और रात्रिके समय पबलिक सभाओंमें धर्मोपदेश देकर जैन धर्मकी पूर्ण प्रभावना की, यहांके अन्य धर्मावलम्बियोंको जैन धर्मोपदेश श्रवण करनेका बहुत ही उत्तम मौका मिला, हस्तिनापुर ब्रह्मचर्य्यश्रम के अधिष्ठाता ब्रह्मचारी गेदनलालजी महाराज तथा भम्बई प्रान्तिक सभाके उपदेशक पीताम्बरदासजी और पंचपहाड के पंडित रामनाथ शर्मा दिगम्बर जैन और खीचीवाडा प्रान्तिक सभाके उपदेशक भी इस समय पधारे और अपने धर्मोपदेशोंसे पबलिकको फायदा पहुंचाया।

हस्तिनापुर ब्रह्मचर्य्यश्रमकी व्यवस्था नियमावली और रीपोर्ट भी समझाई गई

जिसका फल यह हुआ कि करीब ४५१) के नगदी रुपया दातारोंमें भेंट किया—

पबलिक सभाके अतिरिक्त झालरापाटन सदरमें एक खास सभा की गई थी जिसमें राज्यप्रतिष्ठित महाराजा साहब श्री बलिभद्रसिंहजी महाराजा और हाकिम साहब दीवानी, रेवेन्यू आफिसर, इंजिनीयर साहब, मदरसे के हेडमास्टर साहब व अन्य मास्टर लोक आदि कई विद्वान अन्य मतावलम्बी तथा कई आर्य समाजी भाई भी पधारे थे। सबके सामने ब्रह्मचारी कुंवर दिग्विजयसिंहजी महाराजने “जैन धर्मकी प्राचीनता, महत्त्वता और शुद्धता और जैन धर्मसे सर्व जीवोंकी रक्षा तथा फल्याण होना ब्राह्मणक्षत्री वैश्यशूद्र सर्व वर्णवालोंने जैनधर्मको अपनी २ योग्यतानुसार प्राचीन कालमें पालन कर स्वर्ग अपवर्गकी प्राप्ति की है और अब भी कर सकते हैं” यह बहुत ही खूबीके साथ सिद्ध किया; जिसको श्रवण कर महाराजा साहबने अपने मुखारविन्दसे प्रशंसा की और जैन धर्मके असली तत्परहस्योंको समझकर बहुत आभार माना।

देशदेशान्तरमें इस उत्सवकी खबर बहुत ही कमलोगोंके पास पहुंची इसहीसे बाहर देशान्तरके भग्य जीव इस मुनि-दिक्षाके महोत्सवके अवलोकनके पुण्य लाभसे वञ्चित रहे।

મુનિમહારાજકી વૈરાગ્યમર્દ શાન્ત મુદ્રા સર્વ જીવોંકો કલ્યાણકારી હૈ । यह झालावाड देश अतिशय भाग्यशाली है जिसमें मुनिपदका प्रादुर्भाव हुआ है। मुनि महाराज इस ही देशमें बिहार करते रहेंगे कारण झालरापाटणसे १६ सोलह कोस याने दिशा बिदिशामें सोलह कोस तक ही गमनागमन करना रखा है इस हदके बाहार गमनके त्याग करदिये हैं। सर्व दिगम्बरी भाईयोँको और अन्य भव्य जीवोंको प्रगट हो कि झालावाड देशमें पधारकर जहां मुनि महाराज विराजें वहां दर्शन कर अपना जन्म सफल करें। इस कलिकालमें इस देशमें सतयुग वर्त रहा है, वૈરાગ્યकी वर्षा वर्ष रही है, मुनिमहाराज शहर और ग्रामके बाहर उपवनमें विराजते हैं शहरमें केवल भिक्षा निमित्त आहारके समय ही आते हैं। आशा है सर्व भाई जो इस लेखको पढ़े अवश्य वૈराग्यमर्द मूर्तिके दर्शन कर लाभ उठावें। यहां पधारनेवालोंको दूसरा लाभ यह भी होगा कि श्री शान्तिनाथ महाराजके अतिशय प्राचीन चिन्मूर्तिके भी दर्शन होंगे । इस अवसरको न चूकें यही विज्ञप्ति है । मुनि महाराजकी अवस्था ९४ वर्षकी है इनका जीवनचरित्र अलगछपा है ।

હિતૈયો—

મુન્દરલાલ વૈનાદા-ઝાલરાપાટન શહર

⑩ લંઘગાલો અને જમણવાર. ⑩

ન્યાતના સર્વે ગૃહસ્થો એકજ જગ્યાએ એકઠા થઈ લગ્ન કરે, એવો રિવાજ ગુજરાતમાં તો ફક્ત વીસા મેવાડા જાતિમાં જ હશે. આ રિવાજ આજના ખર્ચાળ જમાનામાં કેટલો લાભદાયી થઈ પડ્યો છે, તે વિષે લખવાની જરૂર નથી. ન્યાતના બધા માણસો આવવા લક્ષ્યાય એવી કંઈ વસ્તુ છે, તેનો વિચાર કરતાં માણસ પડે છે કે તે ફક્ત જમણવાર જ છે, કારણકે જે કોઈ લંઘગાળે એક પછુ ન્યાત થવાની નથી હોતી, તો ફક્ત લગ્નવાળા અને તેમના થોડા સંબંધી વગર કોઈ જવાની તરફી લેતું નથી, માટે જમણવાર નહીં કરવી એમ જે ધૂમ્રો પાડવી તે કાર્યસાધક નથી, પણ જે સુધારો ઈષ્ટ લાગે તેને માટે સ્થિતિસ્થાપક ઉપાય ચોજવાની જરૂર છે.

આવા સમુદાયના જે લાભો જેવા કે ભાતુલાય, ઐક્યતા, ઝોળખાણ, નિર્દોષ આનંદ વગેરે જે મેળવતા ખંધ પડીએ, તો પછી જાન, કોન્ટ્રેન્સ વગેરે નવીન ભૂતો ભગે । અને આખરે ગંધવી ઘેરના ઘેર એના જેવા ધાટ થાય, માટે આવા લાભ ન ખોતાં ઇષ્ટ સુધારા કરવા ઘટે છે. ખર્ચ છે કે ઘણીવાર વીસ પચ્ચીસ ન્યાતો થાય છે અને ત્રીસ ચાળીસ હજારનો ધૂમ્રોડા થાય છે, પણ એ ન્યાતો કરવી કંઈ ફરજિયાત નથી. એથી ઉલટું આવકના સંધને જમાવવામાં પુણ્ય, વાતસલ્ય વગેરે ગુણો સમાયતા છે, માટે ન્યાત ખંધ નહીં કરતાં જમાનાને જેની વધારે જરૂર પડે તેની તરફ વધારે લક્ષ આપો. આપણી જાતિ ખાતે કેલવણીના ફુંગની ઘણી જરૂર છે. જે ગૃહસ્થ હજાર પારસો રૂપિયા જમણવારમાં ખર્ચવા તૈયાર થાય, તે જરા વધારે ઉદા

યર્ષ ક્રુર સો રૂપીઆ કેલવણી કંડ ખાતે જુદા કાંઠે, તો વીસ ન્યાતે રૂ. ૨૦૦૦) અને પાંચ લગનગાળે રૂ. ૧૦૦૦૦) થાય. એ પ્રમાણે દરેક નાના મોટા પ્રસંગે જુદા રકમ પછા કાઢીએ, તો શું આપણે ઘોડો લાભ મેળવી શકીએ ?

આ લગનગાળે પેહેલી ન્યાત કરનાર મુખારક ગૃહસ્થને મારી નષ્ટ વિનંતી છે કે આવો ઉત્તમ દાખલો ખેસાડવા ઇચ્છા મુજબ રકમ જુદી કાઢી જાહેર કરશે, તો ભવિષ્યમાં ચનારા વિદ્યાના પુણ્યને મુખ્ય અધિકારી તે પોતેજ બનશે. ન્યાતની રજા આપનારાઓને ભક્ષામણુ છે કે તેમણે ખાસ દાખીને આ બાબત ન્યાત કરનારના મગજમાં ઉતારવી જોઈએ.

લી. વીસામેવાડાજ્ઞાતિનો શુભેચ્છક.

નોટ:-આખા સંભાના ભાઈઓ એકજ સ્થળે મળી લગ્નો કરે છે તથા તે પ્રસંગે જે ૨૦-૨૫ જમણુવારો થાય છે તે યોગ્ય છે કંઈક એથી સાધારણુ તથા ગરીબ સ્થિતિવાળાને ખર્ચમાં ધણોજ ઉગારો યર્ષ દૂંડ ખર્ચમાં લગન થઈ શકે છે, પણ આ જમણુવારોની ખુશાલી નિમિત્તે દરેક ન્યાત દીક સો રૂપીઆ કે એથી બોજા વધારે ફરજિયાત આપવાનો હસવ જો એ ન્યાતની પંચ કરે, એટલે અમુક રકમ કેલવણી કંડમાં આપે તોજ જમણુવારની રજા આપવી એવો હસવ કરે તો એક મોટું કંડ ઉછું થઈ શકશે અને તેનો ઉપયોગ કેલવણીના કાર્યમાં ચવાધી ન્યાતનાજ બાળકોને રોકાવર-શીપ, ધનામો વગેરે આપી શકારો. આ વખતના લગનગાળા પ્રસંગે આ બાબત ઉપર ખાસ લક્ષ આપવા અમે એ ન્યાતિના સુત અમેસરોને સૂચના કરીએ છીએ.

સંપાદક.

મારી દુઃખી જીંદગીનો
હૃદયભેદક ચીતાર.

(ગયા અંકથી ચાલુ)

દિવસો જતાં તેના મનની સ્થિતિ ફરવા લાગી. મદને તેના વિશુદ્ધ મનને મલીન વિચારોથી મલીન કર્યું. તેના ખીલતા મૌવનને લઈ તેના શરીરના પ્રત્યેક અવયવમાં લાગેલી કામાગ્નિની આગ પૂર જોરથી બળવા લાગી, તેના વિશુદ્ધ વિચારો તે આગમાં બળી ગયા, પાતિવ્રત્ય અને શિષ્યજ્ઞાના વિચારો તેના મનમાંથી અદક્ષ થયા. આજ સુધી દુઃખોમાં દિવસ કાઢતી બાળા-આજ સુધી શુદ્ધ રહેલી બાળા-આજ સુધી ચિંતાતુર રહેતી બાળા હવે પ્રસન્નવદની દીસવા લાગી, તેના ચહેરાપર નિશ્ચિન રહેતી ચિંતા તેમજ નિરાશાની છાંય હવે નષ્ટ થઈ ગઈ. તેનું હૃદય તેણે સામે ધેર રહેતા એક સુંદર યુવાનને અર્પ્યું, તેની સાથે તે પ્રેમપાસમાં પડી. કામદેવે તેને કુમાર્ગં દોરી, તેના માતાપિતાએ તેને બાળપણે સાથે પરણાવી, તેથી તે પવિત્ર મટી અપવિત્ર બની, સદ્ગુણી મટી દુગુણી બની, કુળને કલંક લગાડનાર બની, માની કુખ્ય લજવનાર બની, ટૂંકમાં માતપિતા તથા સાસુસસરાના કુદ્દેખોને લાંછન લગાડનારી નીવડી. લાગ મળતાં ધરનાં માણસોની નજર ચુકાવી કંઈ પણ બંધાતું કાઢી પ્રતિદિન તેના ધરમાં જવાં લાગી.

મારી સ્ત્રીને આવું અધમ કૃલ કરતાં રોકનાર કોઈ નહોતું. મારી આખી ન્યાતમાં તે ગામમાં ઘેરેઘેર લોકો અમારા વિષે વાતો કરવા લાગ્યા, અને ધીમેધીમે લોકવાયકા પવનની મારફતે ફેલાઈ ગઈ તથા મારા

પિતાને કહ્યું પડી. નજીકના સગાઓ મારે ઘેર આવી મારા પિતાને કહેવા લાગ્યા કે તમારા પુત્રને લાંબુવાનું છોડાવી ઘેર બોલાવો, નહિ તો આખર નષ્ટ થશે. ખીજેજ દિવસે ઘેરથી કાગળ આવ્યો કે લાંબુવાનું મૂકી દઇ ઘેર આવો. આવા પત્રનું કારણ કળવું અતિ કઠીન લાગ્યું, પણ પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરવાને ખાતર એકદમ હું ઘેર ગયો.

હવે હું ઘેરજ રહેવા લાગ્યો. આ સમયે મારી ઉંમર માત્ર પંદર વર્ષની હતી હવે હું પહેલ્લાના જેટલો નિર્દોષ નહતો. હવે મારું શરીર પહેલાંના જેવું નહતું. હવે મારા વિચારો, આચારો અને કાર્યોમાં જરા જરા ફેર પડતો જતો હતો. સંસારની બાબતો હવે હું જરા તરા વધારે સમજતો હતો. હવે હું તદ્દન કાચી છુદ્દિનો બાળક નહતો હવે હું યુવાવસ્થામાં દાખલ થવાની શરૂઆત કરતો હતો. હવે મારા શરીરનું બંધારણ બરાબર બંધાયું હતું. હવે મારા ગગનની ખીલવણીનો પાયો નંખાતો હતો. યુવાવસ્થા દર્શાવતી કાળી બ્રમરો જરાજરા સ્પષ્ટ દીસતી હતી. દંડમાં હવે હું મારી છાંદગીની યુવાવસ્થાની શરૂઆતના પહેલલા પગથીઆપર ચડતો હતો, પણ હું યુવાવસ્થાની સંપૂર્ણ રાંચે પહોંચ્યું તે પહેલ્લાં, મારા શરીરનું બંધારણ બરાબર બંધાય તે પહેલ્લાં, મારી શારીરિક તેમજ માનસિક શક્તિઓના વિકાસની પૂર્વે સર્વ મનોરથોને હાંમેશને માટે નષ્ટ કરતો, પુરુષત્વથી માણસને રહિત બનાવતો, શારીરિક તેમજ માનસિક શક્તિનો જાદવીય હાથ કરતા અને દંડમાં આ અમુલ્ય છાંદગીને જરાવારમાં નકામી કરી, શરીરમાંના સર્વ તત્ત્વ અને સત્ત્વને બાળી ખાખ કરી માંસ અને રૂપીર બંનેને શરીરમાંથી

લોપ કરી માણસને માત્ર હાડપીંજર બનાવી છાંદગીનો અંત લાવતા મારા પેતાનાંજ બહાલાં માતાપિતાએ પેતાના બહાલા છવત્તન પ્યારા પુત્રને માટે બનાવેલા ખોદેલા બાળલગ્નરૂપી ખાણમાં-યા બાળલગ્નના ખરા અર્થમાં પડ્યો.

જીહ્વાસ્થળનક કળેડાનો સંસારજી

અમારા હાસ્યજનક કળેડાના સંસારનો અર્થ લખ્યો. દિવસે દિવસે મારા શરીરનું સત્ત્વ આવતા પહેલાં પસાર થવા લાગ્યું અને શરીરની શક્તિનો હોજ ભરાતા પહેલાં ખાલી થવા લાગ્યો. શરીરનું બંધારણ બંધાતાં પહેલાં ઢીકું થવા લાગ્યું. બદન ખીલતા પહેલાં કરમાવા લાગ્યું. શરીરનો સૂર્ય પ્રકાશતા પહેલાં ઝાંખો થવા લાગ્યો.

શરીર વધવા પહેલાં ક્ષીણ થવું આશ્ચર્ય, બ્રહ્મચર્યનું તેજ આવતા પહેલાં નષ્ટ થઈ ગયું. યૌવનનાં સર્વ ચિન્હોદેખાતાં પહેલાં વૃદ્ધાવસ્થાનાં ચિન્હો દીસવા લાગ્યાં. શરીર સખળ થતા પહેલાં કુર્બળ થયું.

ધીમે ધીમે મારામાં પુરુષત્વનો લોપ થયો શરીરમાંથી શક્તિ અદૃશ્ય થઇ. સર્વ ચીજો પર અભાવ ઉત્પન્ન થવા લાગ્યો. માતા પિતા તરફના પ્રેમનો પ્રલવ થયો. વાળ ધોળા થવા લાગ્યા. બ્રહ્મચર્યનો લોપ થવાથી ચહેરા શીકો પડ્યો અને નેત્રોનું તેજ કળી થયું. હાથપગ ગળી જવા લાગ્યા. શરીર હાડપીંજર સમાન દીસવા લાગ્યું. શક્તિનો તદ્દન અભાવ થયો, ટેકા વિના બેસતાં કમર દુખવા લાગી. ચાલતાં પગ લથકાવા લાગ્યા, ઉત્સાહ નિરત્યાદમાં ફેરવાઈ ગયો. સુષ્ણને બદલે દુઃખના દરિયામાં પડ્યો, અકલ કમી રૂઈ અને યાદ શક્તિ અદૃશ્ય થઇ. વિચારશક્તિ આસ્તેઆસ્તે ઝોઝી થઇ. સમસ્ત શરીરપર કાળી ઝાંચ

પ્રસરી રહી. શરમના શરડા શરીર પર સ્પષ્ટ લાસના લાગ્યા. ખેલતાં અચકાયા લાગ્યા. કાઠપણુ માણુસની સાથે વાત કરતાં સામે જોઈ શકતો નહિ. સામે માણુસ મળતાં નિચે નિહાણતો. માણુસોના જમા થયેલા ટોળામાંથી અને તેટલો જડ્ડો જહાર નિકળતો, સદંતર એકાંત શોધવા લાગ્યો અને એકાંતમાં જઈ મારી કરણુમય, મારી દયા-જનક દુઃખી છંદગીના દુઃખનો આખેદુખ ચીતાર મારા ચિત્ત સમક્ષ ચિતરતો, ચિતરી ચોધાર અશ્રુ વર્ષાવતો, કુસકાં ભરતો, અંદરનો ઉભરો જહાર અલંત જોરથી ધાડતો, માતાપિતાને અનહદ ધિષ્ઠારતો. ન્યાતના નાશ-કારક અનિષ્ટ રિવાજો જહદીથી નષ્ટ થાય એમ ઈચ્છતો. ખીજ નહાનપણુમાં નહિ પરણેલા, મારીજ ઉમ્મરના, મારી સાથે લલુનારા, મારી સાથે આનંદ કરનારા, મારી માથે કરનારા અને મારી સાથેજ હાથમાં પુરતક લઈ નિર્દોષ આનંદ કરતા હસતાડૂંદતા રકુલમાં જનારા મારા સુખી મિત્રોના સુખોની સરખામણી મારી દુખી છંદગીનાં દુઃખો સાથે કરતો અને મારાં સર્વે દુઃખોનાં મૂળ મારાં માતાપિતાને નેમના યુગોયુગ ભયંકર દુઃખોમાં જાય એમ ઉપરાઉપરી હજારે શ્રાપ આપતો. મારા મહાન મનોરથો મારા મનમાંજ મરણ પામ્યા. મારી અલ્પાસ કરવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા મનમાંજ દબાઈ ગઈ. મારા સ્વાભાવિક હસ્તા ચહેરાએ ગમગીનીનું ગંભીર રૂપ ધારણ કર્યું. મારે જળકવું ભવિષ્ય મારાંજ માતાપિતાએ જાણું કર્યું, મારે મરણ મારાંજ માતાપિતાએ પાસે આણ્યું. મારી પીડાઓ મને પેદા કરનારાઓએજ પેદા કરી.

મારો ચિંતાતુર ફિક્કો ચહેરો અને અશક્ત શરીર જોઈ મારા પીતાનું દીલ દિલગીર થયું. રાતદિવસ ઉદારીન દીસવા લાગ્યું મને

તન્દુરસ્ત અને સશક્ત જનાવવા તરફ લક્ષ દોરાયું. લુદ્ધ લુદ્ધ વૈદરાજોની સલાહ તથા દવા લેવા લાગ્યા. વિવિધ તરેહની પેટાટ દવાઓ દિનપ્રતિદિન મંગાવવા લાગ્યા રૂપિયાનો વ્યય વિચાર કર્યા વિના મને સશક્ત જનાવવા પાછળ કરવા લાગ્યા. તેમનાં સર્વે પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડ્યા-ખર્ચેના પૈસાં નકામા ગયા. મારા શરીરમાં લેશમાત્ર પણ ફેર પડ્યો નહિ. કુદરતના કાયદાનો ભંગ કરી ૨૦ વર્ષ મુઘી અખંડ પાળવા જોઈતા અહમ્મયના નિયમને નહિ પાળી આવક જાવકના હિસાબની દરકાર વિના અકાળે કરેલા વીચના અતિશય વ્યયથી પેદા થયેલી અસંખ્ય વ્યાધિઓ અને અત્યંત અશક્તિ માણુસ જાતના અનહદ પ્રયત્નથી પણ દાગળી મુશ્કેલ માલુમ પડી. મારા શરીરની આવી ભયંકર સ્થિતિ જોઈ મારા માતાપિતાને પોતે કરેલા અવિ-મારી કામથી-પોતાના પ્યારા પુત્રને બાળપણમાં પરણ્યાથી અતિશય પશ્ચાત્તાપ થયો.

કર્મચોગે મારી સ્ત્રીને એક પુત્રનો પ્રસવ થયો. પુત્ર જે વર્ષનો થઈ મરણ પામ્યો. મારા શરીરની શક્તિનો લોપ થયેલો હોવાથી ખીજે પુત્ર માય તે અસંભવિત છે. છંદગીનો ભાર જેમ તેમ કરી હું જેટલું છું અને મારા મરણની જહદીથી રાહ જોતો આ સંસારમાં હું છવું છું. મારા જીવનની દોરી વધારે લંબાયલી જોવાને હું ઈચ્છતો નથી. અને તે લંબાય તેમ છે પણ નહિ. બહુ તો એક જે યા પાંચ વર્ષની અંદર મારે જરૂર મરણને શરણ થવું પડશે, કરેલા કર્મનું ફળ જરૂર ભોગવવું પડશે. મારા કૃળના ક્ષયનું સંપૂર્ણ વિનાશનું કારણ મારા માતા પિતાજ છે, હવે મારા લગ્ન વળંતે ઘરમાં આવનારી નવીન વધુને જોઈ આનંદ માનનારી મારી માયાળુ માતાની સમક્ષ મારા મરણ

પછી મારી બાળ વિધવા તેના જીવને દુઃખિત બનાવવા હાજર રહેશે. મારાં માતાપિતાના ધડપણમાં તેમના જીવને આનંદ આપનાર કાઈ રહેશે નહિ. નાના જીવોને ઉગારનાર અને 'અહિંસા'ને માટે જગજાહેર થયેલા જૈનો આજે પોતાનેજ હાથે પોતાના ધર્મના, પોતાના પુત્રોને પંચેન્દ્રીય જીવોને બાળ લગ્ન કરી અનહુદ દુઃખ-માં નાંખી રીળીરીળીને મારે છે! દયાને મારે જીવ આપનાર તથા પોતાનું સર્વસ્વ આપનાર જૈનો આજે દયાને બૂલી જઈ-અહિંસાને બૂલી જઈ માણસોને મારી અધોર હિંસા કરવા લાગ્યા છે. આજના જૈનો પોતાનાંજ દુરજ્ઞાને બાળલગ્નના ભયંકર વિનાશકારક ખાડામાં નાંખી તેમનાં સર્વ શારીરિક તેમજ માનસિક મુખોનો વિનાશ કરી તેમના હડહડતા શત્રુ બને છે. પોતાના મહાન શત્રુને પણ નહિ દેવાય તેવાં દુઃખો આજે જૈનો પોતાનાં પ્યારાં બચ્ચાંઓને દે છે. હે જૈન બંધુઓ! અમારા બાળલગ્ન યા મરણયજ્ઞથી હુવે પછી તમારાજ કુળનો તથા ધર્મનો નાશ કરતાં અટકલો. ઉપરની વાત મારા એક બાળલગ્નથી પીડાતા જ્ઞાતિયજીએ મને પ્રગટ કરવાના હેતુથી જણાવતાં અને તે કામને અર્થિ ઉપયોગી યશે, એમ લાગતાં આ પત્રદ્વારા પ્રકટ કરી છે.

એક વીસામેવાડા જ્ઞાતિયજી

નોટ:-આ લેખનો પ્રથમ ભાગ ગયા અંકમાં પ્રકટ થયો છે, તે એક વખત ફરીથી વાંચી જઈ આ લેખ ઉપરથી દરેક વાંચકે ગભીરપણે વિચાર કરવો ધરે છે કે બાળલગ્ન અને કન્યાધી કેટલાં બધાં અનિષ્ટ પરીણામો ઉદ્ભવિત થાય છે, તેમાં વિશેષે કરીને કુળને કલંક લાગતા ઉપરાંત કુંડુંબ પરિવારનો વધારો થતો સમૂહનો અટકી જાય છે

તેમજ કેલવણી તો તદન અપુરોજ રહેવાથી દરેક રીતે જ્ઞાતિની ઉન્નતિ થઈ શકતી નથી, માટે વીસામેવાડા જ્ઞાતિ તથા બીજી બધી જ્ઞાતિની પંચેએ એકત્ર મળી બાળલગ્ન અને કન્યાઓને રિવાજ દૂર કરવાને ૧૦ વર્ષની ઉમરની થયા વગર કન્યાની સગાઈ કરવી નહિ તથા કન્યા એજામાં એછી ૧૩ વર્ષની થયા સિવાય લગ્ન કરવાં નહિ તેમજ કન્યા કરતાં વરની ઉમર ૬ વર્ષ મોટીજ હોવી જોઈએ એવો દુરજ્ઞાત કરાવ કરવાની જરૂર છે અને સારજ નાની વયમાં સગાઈ તથા લગ્ન કરી દેવાની જે પડાપડીઓ આવે છે, તે બંધ થશે. સોજનાના આ લગ્નગાળામાં આ બાજત ઉપર પૂરતું લક્ષ આપવાને અમે એ જ્ઞાતિની પંચને આગ્રહ કરીએ છીએ.

સંપાદક

સવસે ઉત્તમ કેશર કાશ્મીરમેં હોતી હૈ
और वही—

के
श
र

पवित्र ! शर पवित्र!!

रु. १) तोला ।

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत ।

સમુદાય જાતે સમય—

पूर्वांको माताका उपदेश ।

इस नामकी ४० पृष्ठकी अपूर्व पुस्तक अत्यंत मंगार्ह । मूल्य सिर्फ ०)-॥ और बांटनेके लिये १) हैकटा ।

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत ।

સ્વર્ગીય દાનવીર શેઠ માળેકચંદ્રજીની

 ઉચ્ચ મનોભાવના.

શતેષુ જાયતે શૂરઃ સહસ્રેષુ ચ પંડિતઃ ।

વક્તા દશસહસ્રેષુ દાતા ભવતિ વા ન વા ॥

શ્રીમાન દાનવીર જૈનકુલભૂષણ શેઠ માળેકચંદ્ર હીરાચંદ્ર ઝવેરી જે. પી. વિક્ર. સં. ૧૯૦૮ માં જન્મ્યા હતા. તથા સં. ૧૯૭૦ માં (તા. ૧૮-૭-૧૪ ના રોજ) સ્વર્ગસ્થ થયા. તે વરસ દરમ્યાન તેમની કારકિર્દિ કેવી હતી તથા તેમણે જ્ઞાતિસેવા, દેશ-સેવા તથા પરોપકારી કાર્યો કેવાં ને ક્યારે કર્યાં તથા કેલવણીના ઉત્તેજનાથે અને પોતાના પુણ્ય વડીલના સ્મરણાથે પોતાના કુટુંબની કમાણીનો સદ્ઉપયોગ કેવી રીતે અને તેમાં કેટલું દ્રવ્ય ખર્ચ કર્યું તે સર્વ હકિકત તેમના જીવનચરિત્ર લખનાર તરફથી બહાર પડશે. જોકે તે હકિકત પણ જોઈએ તેટલી વીગતપૂર્ણ હશે કે કેમ ? તે એક શંકાસ્થાન રહેશે કેમકે આપણા લોકોમાં (Biography) જીંદગીના બનાવો નોંધી રાખવાની ટેવ કે ઉપયોગી બાજતોની નોંધ-પોથી (Diary) રાખવાની ખત હોતી નથી, જેથી કરીને જીવનચરિત્ર લખનાર લેખકના ધણાખરા વિચારો તથા માહિતિ ઉપરજ આધાર રાખવો પડે છે, તોપણ આ શેઠના જીવનચરિત્રની બાબતમાં તેમ ફક્ત લેખક ઉપરજ આધાર નહીં રાખવો પડે એમ ઇચ્છીશું. આ લેખ લખનારના હાથમાં તેવી નોંધપોથી કે તેમનાં સત્કાર્યોનો સંગ્રહ નથી તથાપિ તેના સ્વર્ગસ્થ શેઠની સાથના પ્રથમ પરીચયત્રાળાં સન ૧૮૯૫ ની સાલથી લગભગ ૧૯ વરસના જાતિ અનુભવ ઉપરથી સ્વર્ગસ્થ શેઠના મનમાં કેવી ઉચ્ચ

ભાવનાઓ હતી, તેનું ટૂંક દિગ્દર્શન તેમના તરફના માનાયે પ્રદર્શિત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે, જે લખનારના મનનું તેમના માન માટેનું ગુણદર્શક ચિત્ર હોવાથી અન્ય મિત્રો કે સંજમીઓના વિચારથી કદાપિ ભિન્ન દેખાય અથવા મતભેદ લાગે, તોપણ ઉપરની દૃષ્ટિએ લખનારનો દોષ મનમાં નહીં વસાવતાં તેને લખનારનો અભિપ્રાય લેખી વાંચનાર ક્ષમા ગ્રહણે, એવી આશાથી આ પ્રથમ પ્રયાસ આદરે છે.

મનુષ્ય જીવનના સાધારણ રીતે બે વિ-

ભાગ પાડી શકાય છે. એક

મનુષ્ય જીવનના બાહ્ય જીવન અને ખીલું વિમાળ. આનંતર જીવન. પોતે જે

બોલે, જે વર્તન કરે અને

જેના પરિણામે મનુષ્યનું જીવનચરિત્ર તેની જીંદગીના અનેલા બનાવોની નોંધણી બહાર પડે તેવાં જીવનને બાહ્ય જીવન કહે છે, પરંતુ પોતાની આલુબાલુના સંજોગો, મિત્ર-મંડળ, ગૃહ સંસ્કાર વગેરે સંયોગોથી તેના મનમાં જે કલ્પનાઓ ઉભી થાય તેમાંની થોડીની અમલ થયો હોય અને કેટલીક અનિવાર્ય સંયોગોને લીધે અકાર્ય રહી વિચારમાંજ પડી રહી હોય, તોપણ તેવી સર્વ ઉચ્ચ કલ્પનાઓને આનંતર જીવન કહે છે. ખીલ જીવમાં વાણી અને શરીરથી જે ક્રિયા થાય તે બાહ્ય જીવનના પ્રદેશમાં આવી જાય છે અને મનથી જે ક્રિયા થાય તે આનંતર જીવનનો ભાગ ગણાય છે. આનંતર જીવનનું તાદસ જીવન ખડું કરવું એ બાહ્ય જીવન કરતાં વધારે કઠીન છે કેમકે તેની તુલના બાહ્ય દૃષ્ટિથી-ચમત્ક્રમથી થઈ શકેજ નહીં, પરંતુ જ્ઞાન-ચક્ષુથી થઈ શકે અને તે કરવા જતાં દરેક ચક્ષુ ઉપર જે મહીન પડેલા લાગેલા હોય તેની અંદરથી થતો દૃષ્ટિપાત નિર્મલ હોતો નથી, તેથી ભિન્ન ભિન્ન વિચારવાળી વ્યક્તિઓ

લિપ્ત લિપ્ત દૃષ્ટિએ જોઇ શકે છે અને તેના પરિણામે દરેકના વિચારની લિપ્તતા દેખાઈ આવે છે. જોકે મલીન પદાર્થો રહિત જ્ઞાનચક્ષુઓ મનુષ્યની આંતર લાગણી વધારે નિર્મલ અને સ્પષ્ટ રીતે બહાર પાડી શકે છે. વિચારલિપ્તતા મોટે ભાગે દરેક કાર્યમાં દેખાઈ આવે, મોટે ભાગે વિચાર બહાર ન પાડવા એ કાઠરીતે લાભપ્રદ નથી, તેથી પોતાના પ્રમાણિક વિચારો દરેકે કાઠપિણ્ડરૂપે બહાર પાડવા જોઈએ કે જેથી બીજાના વિચાર સાથે આપણા વિચારની તુલના કરવાનો અને સુધારવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય.

આ જમાનામાં મુખ્યત્વે કરીને જોવામાં આવે છે કે મનુષ્યનું બાહ્ય વાહ્ય વર્તન અને વર્તન તેની આંતર્યામિકતાથી આંતર્યામિકતા તદ્દન જુદા પ્રકારનું હોય છે.

વેષ્યતા. આવી લિપ્તતા આવવામાં પરતંત્રતા, મનોબળની કચાસ અને મિત્રપરિચય વગેરે મુખ્ય ભાગ લજીવે છે. મનુષ્યના વિચાર ઘણા ઉચ્ચ હોય, પરંતુ તે પરતંત્ર અવસ્થામાં મનની ઈચ્છાને વર્તનમાં મુકી શકે નહીં. જો કે ઘણી બાબતોમાં જ્ઞાતિ ભ્રાત્રી અથવા નૈતિક અધન વગેરેને લીધે તેને મનવિરૂદ્ધ વર્તન કરે છે. કેટલાક મનુષ્યોને બીજી સજવક્તા સાથે અનોખાજની કચાસ એટલે મન ઉપર કાંઈ નહીં હોવાથી તેઓ બીજા ઉપદેશ આગળ સત્ અસતની પરીક્ષા કરી શકે નહીં અથવા પોતાના વિચારને પુરતા રૂપમાં બાહ્ય દેખાઈ જોઈ શકે તેથી લીધે મનવિરૂદ્ધ વર્તન કરે છે અને કેટલાકને એવા મિત્રમંડળમાં રહેવાની ટેવ પડી ગઈ હોય છે કે તેઓ કદા સમપત્તિ સ્વાર્થ સાધી પોતાનું કામ કાઢી લેવા તરફ દૃષ્ટિ રાખે છે પછીથી તે પોતાના નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય, તેમજ મહેનત મથાવવાના હેતુથી

તેમ વિરૂદ્ધ વર્તવા લાગે છે. આવા ઘણા કારણોને લીધે વર્તનમાં થોડા ઘણા અંશે પણ લિપ્તતા માલૂમ પડી આવે, પરંતુ દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજીની બાબતમાં તેઓના પરીચયમાં હું આવ્યો, સારથી મેં તેમનું આદ્યજીવન તેમની આંતર્યામિકતાના એક આદર્શ (આરસા) સમાન જોયું છે. તેમના મનની વિશુદ્ધતા હોવાથી ઘણી વખતે તેમના વર્તનમાં ભોળાપણ માલૂમ પડી આવતું, સારે તેમના પરીચયમાં આવનાર દરેક ગૃહસ્થ તેમને ભોળા કહેતા અને સામા માણસો જ્યારે તે ભોળાપણનો લાભ લેવા ઇરાદો રાખતા, સારે તે વિષે પોતે પણ કહેતા-‘હું એવી આંટી ધુંટીમાં સમજી નહીં.’

Face is the index of mind
મનુષ્યના આંતરણનો કંઈક મનુષ્યનું મુખ. ખ્યાલ તેના મુખાર્ધ ઉપર વિદિ તેના રથી આવી શકે છે. ઉમરથી અંતઃકરણનું વંધાવક થયેલા તથા આવી ચિત્રિત્તાના અભ્યાસીને આ બાબત ઘણી સહેલી લાગે

છે એટલે કે અમુક મનુષ્યના ઘાટ પરીચયમાં આવતાં પહેલાં તેની મુખમુદ્રા ઉપરથી તેના મુખ્ય મુલ્ય અવગણી કહી શકે છે, તે પછી પરીચયમાં આવ્યા બાદ તે વિષે અભિપ્રાય બેધક આપી શકાય. શ્રીયુત દાનવીર શેઠ માણેકચંદ્રજીના દેખાવમાં કંઈ વિશેષ ચમત્કારીપણ નહોતું. પ્રથમ નજરે આવનારને તે સાધારણ સારી રચીતિના, મોટે ભાગે જુના વિચારના, પરંતુ ઠરેલ ભોળા દીલના, નીખાલસ મનના અને વિચારવંત પુરૂષ લાગતા. જરા વધારે બારીક નજરે જતાં તેમની મુખમુદ્રામાં સાધુતા અને શુદ્ધનશીલતાના ગુણો માલૂમ પડતા. તેમનો ચહેરો

હસમુખોને ચિકિત્સાવાળો દેખાતો, આંખમાં
અંધી દૃષ્ટિ દેખાતી, અને કપાળ સાધારણ
ભવ્ય દેખાઈ તે ઉપર તેજ નજરે પડતું,
એકંદરે મનની વિશુદ્ધતાની નિશાનીઓ વધારે
દેખાતી. એમનું શરીર મધ્યમ કદ અને બેવ-
ડીઆ કોઠાનું હતું. જન્મથી ખાવાપીવાની
અને ખીજા ટેવો નિયમપણે જાળવી રાખવાથી
આરોગ્યતા સાચવી રહ્યા હતા. નાનપણથી
કામ કરવાની ટેવ હોવાથી મોટી ઉંમરે અને
મરતા સુધી પણ એમની આકૃતિ કે શરીરમાં
આજસાધનો અંશ સરખો પણ નહોતો
અને નાનપણમાં ટાયસીકલ ઉપરથી પડવાથી
પગે ખોડ આવેલી, છતાં તેમની કામ કર-
વાની શક્તિ કે શારીરિક ચાલાકી ઓછી
થઈ નહોતી. ધર્મે કે પરાપકારના કામ
માટે તેમણે ટાઢ, તડકો કે વરસાદ કોઈ
પણ બાબતની દરકાર કરી નથી, તે શ્રી
શિખરજીના મુકદ્દમાની વાત વિષે જાણે છે તે-
મને માલૂમ છે. રાતના ખાર-એક વાગતાં
સુધી ઉજાગરા પડે, તોપણ સવારના
છ વાગે તાજા થઈ કામે લાગતા ને સાથે
કામ કરનારને તેમ કરવાની પ્રેરણા
કરતા અને કોઈ વખતે પગની ખોડ ટાઢમાં
ફાળી આવતી, તોપણ તેની દરકાર કર્યાવિના
કોઈને ઉપકાર કરવો હોય કે કોઈનું ભુલું
થતું હોય તો તેઓ તૈયાર થતા. આવી રીતે
નાનપણથી મોટી ઉંમરે પણ કામ કરતા,
હારે ધણુને તાબુખી લાગતી.

ઘણી સાધારણ સ્થિતિમાં જન્મેલા,
પરંતુ ઉચ્ચ સંસ્કારોના
પહેરવેશ તથા પાસ લાગેલા હોવાથી તે
સ્વાધ્યાયીધર્મા દરેક બાબતની ઉપયોગી-
સાદાઈ. તાના નિયમો (Principles
of utility) ઉપર ખાસ
કરીને ચાલતા. કપડાં ઘણાં સાદાં પણ સ્વ-

ચ્છ પહેરતા. દેશી માલ તરફ વધુ લક્ષ રહેતું,
છતાં તે પાકા નિયમથી પાળી શક્તા નહીં.
મુંબાઈ જેવા શહેરમાં ઇંગ્રેજ પારસી વગેરેના
પરીચયમાં વ્યાપાર અથવા આવતા છતાં ઇંગ્લી-
શ ડ્રેસ કે જામાનાની ફેશનના પાસમાં
ફેસાઈલા નહોતા, તોપણ સુધરતા અને જ-
માના બાહારના ન દેખાય તેવા સાદા ચાતુ
ફેશનનાં કપડાં રાખતા, ખાવાપીવાની બાબતમાં
નિર્મળ, સાદો ખોરાક વધુ પસંદ કરતા.
બહારગામ જાય ત્યાં ભારે ખોરાક ખાવા
તરફ રુચિ રાખતા નહીં, તેમ બહુ ખર્ચાળ
તથા ભારે કિંમત તરફ લક્ષ રાખતા નહીં.
શરીર તંદુરસ્ત રહે તેટલા પુરતું લક્ષ આપતા.
આ બાબત એક દાખલો આપવો ઠીક પડશે.
સન ૧૮૦૩ની સાલમાં જ્યારે અમદાવાદ
ખોડીંગની સ્થાપના કરવા આલેખ લખનાર
સાથે ગયા હતા તે વખતે શરૂઆતના મેલાવ-
ડામાં યુજરાતના દરેક ભાગના દિગંધર જૈનોને
આમંત્રણ હતું. યુજરાતમાં આમંત્રણ કરનાર
ગૃહસ્થ પરાણુઓને મિષ્ટાન્ન આપી સંતોષે
એવો રિવાજ હોય છે છતાં તે વખતે ફક્ત
સાદા, નિર્મળ ખીનખર્ચાળ ખોરાકથી ચાલશે
તથા લવિષ્યમાં તેજ ખોડીંગને લાભપ્રદ
થઈ પડશે, એવા ભાવાર્થનો મત આપવાથી
હાલ તે રિવાજ બધા પસંદ કરે છે. મિષ્ટાન્ન
આપવાનો ખર્ચાળ રિવાજ પડ્યો હોત, તો
વાર્ષિક મેલાવડા કરવા કડીન થઈ પડત.
વળી દિગંધર જૈન કોન્ફરન્સમાં પણ
તેવાજ નિયમથી ચાલવાથી કોન્ફરન્સ ભરવી
એ કામ ખીજા કોમોની ખર્ચાળ કોન્ફરન્સો માફક
બંધ નહીં પડતાં દરવરસે ધીમેથી પણ મક્કમ-
પણે આગળ વધે જાય છે (Plain living
& high thinking સાદાઈમાં રહેલું
અને ઉચ્ચ વિચાર કરવા એ સૂત્ર એમના

परीययमां आपनारने हंमेश याद आया
 करतुं अने ते प्रभाषि अनुकरण करपा छंद-
 गीनी हरेक हाजतो छपर काप् राखवा तेमनुं
 छवन शिक्षण आपतुं, भास करीने छपयोगीता
 विना सौन्दर्यताने प्रथम स्थान आपतुं अथवा
 ते भाटे सारे भरय करवे ओ वात ओमना
 नीभासस भगवमां उही प्रवेश करती नहीं.
 पोते आहारगाम नय, सां पण नरर पुरती
 वस्तुओ पासे राखता. धरुी वभत छहेता डे
 छंदगीनी हाजतोने ओक वभत काप्भां
 न राखीने आलु भरय वधारी देवाय
 तोपछी ते भरय कुभी यध शकते
 नथी, ओ भास अनुभवनी वात छे, भाटे
 नाना व्याखाना अने भास करीने ओररगिता
 विद्यार्थिओना भगव छपर ओवाज संस्कार
 पाउवा नेछये डे तेओ। कोर पण स्थितिमां
 आनंदी छंदगी गुजरी शके. (अपूछ)

शारिरिक शक्तिका सदुपयोग
 [मं. पीतांबरदास उपदेशकदि. जैन प्रां. सभा-बंयई]

सर्वोत्कृष्ट शक्तियोंके धारक भ्रातृगणों !
 आपको यह जानना परमावश्यक है कि पदार्थ
 मात्रके आश्रय कौनसी शक्तियां विद्यमान रहा
 करती हैं ? जहांतक हम अपनी विचारस्वरूप
 द्रष्टि उन पदार्थोंकी शक्तियों के उपर डालते हैं,
 तो यही प्रतीत होता है, कि उन पदार्थोंकी
 शक्तियां मुख्य करके दो प्रकार की हैं—एक तो
 चेतना और दूसरी अचेतना। इन मुख्य
 शक्तियोंके कारण ये पदार्थ गुण-गुणीकी
 अभिव्यक्तिसे संसारमें इस नामसे पुकारे जाते
 हैं। एक जीव जो कि चेतना गुणमय शक्ति-
 से सम्पन्न हैं दूसरे अजीव जो कि अचेतना

गुणमय शक्ति एवम् अज्ञानतासे अभिन्न हैं।
 अब इन दो पदार्थोंकी शक्तियों पर क्रमसे ध्यान
 दिया जाता है तो हमारे क्रमवर्ती ज्ञानमें यही
 प्रतीत होता है कि इन पदार्थोंकी शक्तियां अन-
 नन्त गुणात्मक धर्मोंसे सम्पन्न हैं एवम् इन अन-
 नन्त गुणमय धर्मोंकी शोध लगानेवाली शक्तियां
 तीन प्रकारकी हैं—

- (१)—मनशक्ति (विचार),
- (२)—वचनशक्ति (वाक्य बोलना)
- (३)—कायशक्ति (ताकत)

ये तीनों शक्तियां जेतना गुण सम्पन्न जीव
 नामके पदार्थ (वस्तु) के आश्रय हैं और
 क्रमसे ये शक्तियां द्रव्य, श्रेत, काल, भाव-
 के निमित्तानुसार व्यक्त (प्रकाश) होती है।
 इन तीनों शक्तियोंका सम्पूर्ण श्रेय (हिस्सा)
 जो कि अनन्त पदार्थोंके अनन्तानन्त शक्तियोंको
 व्यक्त करनेवाला है, मनुष्य मात्रके ही हिस्सेमें
 आया है। हम आज उच्च श्रेणिके मनुष्य कह-
 लाते हैं। हम ही उपर्युक्त तीन शक्तियोंके
 धारक हैं, इसलिये हम अपनी तीन शक्तियोंके-
 द्वारा अपने सुखस्वरूप आर्थिक (लौकिक)
 तथा पारमार्थिक (पारलौकिक) अनन्त
 शक्तिधारक पदार्थोंके निमित्तसे अपने सुखको
 व्यक्त करके दिखावें। परंतु यह कर्तव्य हम
 तब ही कर सकते हैं जब कि हमारी तीनों
 शक्तियां प्रबल हो और उन शक्तियोंकी प्रबलता
 (बलित) के कारण हम सचे मनुष्य कह-
 लाए जायें।

अब बलित (काय) शक्ति पर ध्यान
 दिया जाता है और विचार किया जाता है कि
 इन शक्तियोंके अप्रबल होनेका समर्थ कारण
 क्या है। मूल शक्ति यह है जिसके आश्रय क्रमसे

मन व वचनशक्ति रहा करती है जिसके निर्बल होनेसे मन व वचनशक्ति हमेशा होनाहीन रहती है। जैसे पात्र जर्जर होनेके कारण उसमें रक्खा हुआ मिष्ट रसमय व्यंजन नष्ट हो जाता है। ठीक, इसीप्रकार निर्बल कायशक्ति (शारीरिक बल) में रक्खा हुआ मन व वचन शक्तिरूप व्यंजन कार्यकारी नहीं होता, इसलिये सम्पूर्ण सुखके श्रेय रखनेवाले मनुष्योंका कर्तव्य है कि अपनी कायशक्तिको सुदृढ़ बनावें।

अब यहां पर यह जानना परमावश्यक होगा कि स्वयं शक्तिवान कायशक्ति किस कारण निर्बल हो रही है तो उसके उत्तरमें यही उपचार कारण (निमित्त) प्रतीत होता है कि उस कायशक्तिके उत्तरोत्तर जन्मदाता (पितावर्ग) कुछ कालसे हिताहितके ज्ञानसे शायद रहित-हीसे हो रहे हैं और इसीसे वे अपनी कायशक्तिको सदुपयोगके रूपमें व्यक्त नहीं कर सकते। (काम पुरपाथको सेवन करना नहीं जानते)

यदि भारतके सुशिक्षित पितावर्ग वर्तमान समयमें अपनी सुशिक्षाका ध्यान रखते हुये अन्य सहयोगी पितावर्गोंको योग्य पितावर्ग बनाना चाहते हैं, तो पकी हुई (व्यक्त) वीर्यमय कायशक्तिको सदुपयोगके रूपमें व्यक्त करने व करनेका प्रयत्न करें, जिससे कि पितावर्गोंकी काय शक्ति व उसके आश्रय रहनेवाली सर्व शक्तियां सुदृढ़ होती हुई सुदृढ़ कायशक्तिवाली सन्तानको पैदा करें, सांसारिक सुखोंमें सन्तानकी उत्पत्ति ही अन्तमें सुखकी सफलताका कारण समझीजाती है इसलिये सबसे पहिले उत्तरोत्तर पितावर्गोंका परम कर्तव्य यही है कि अपने ही समान अपने चिरंजीवों (पुत्रों) को सुशिक्षित और सुपक्षित

कायशक्तिमय भोजनसे उन्हें पालन करें-वर्तमान भारतमें जो दुखड़ा दिन प्रतिदिन अधिकातेसे रोया जाता है उस दुखड़े रैनिका यथार्थ कारण 'एक' मात्र यही है कि उनकी कायशक्ति सुदृढ़ (मजबूत) एवं साहसयुक्त नहीं है, इसीसे वे अपनी मनशक्तिके विचारोंको उच्चश्रेणी पर नहीं पहुँचा सकते।

और जब मनशक्तिके विचार ही शिथिलताको धारण कर रहे हैं, तो उसके आश्रय रहनेवाली वचनशक्ति मुख्य करके कितने अधिक उपयोगी विचारोंको स्पष्ट कर उभय जन्मोंका कल्याण कर सकती है, तो हमारे अनुमयी पाठक, ऐसे मनहीनोंका अनुभव स्वयं ही कर सकते हैं। सर्व शक्तिके सदुपयोगियों! शारीरिक शक्तिके प्राणभूत वीर्यपर ध्यान दो और उसका उपयोग विपयासक्त एवं अज्ञानतासे (जरूररूप नशा) कभी मत करो। स्पर्शेन्द्रियका विपस्वरूप विषय (वीर्य-निपातकी इन्द्री) ही तुम्हारी कायशक्तिको निर्बल कर रहा है जिसके प्रतापसे तुम ऐसे गयेबीते हो गए हो कि उभय (दोनों) लोकोंका अपना कुछ भी श्रेय उपार्जन नहीं कर सकते तथा तुम्हारा जीवन ऐसा निरर्थक हो गया है कि जैसे बकरीके गलेमें स्तन होते हुए कुछ भी अर्थकारी नहीं होते। विचारशील व्यक्तियोंकी आज वह दशा तुम जैसे शक्तिहीन सन्तानोंको देखकर ही हो रही है कि जिसतरह मयूर ('मोर') वनमें अति सुन्दर नृत्य करते हुए भी अपने नृत्यकारक पगों (पैरों) पर द्रष्टिमय ध्यान देता है तो उसे उसीसमय अपने (बुरे बेदुगे) पगोंके कारण अपनी सुन्दरता पर रोना आता है। ठीक, इसी प्रकारसे आज भारतके विचारशील व्यक्ति इसमांति

रो रहे हैं कि भविष्य कालमें यह शक्तिहीन सन्तान क्या कष्टपुतलेसे भी अधिक अचेत काम करके दिखलावेगी ?

इतना रोना रोनेके पश्चात् आज वे विचार-शील व्यक्ति फिर भी अपने श्रेय पर स्थिर होते हुए इस नितिका अवलम्बन करते हैं—

धिक सुमेरु तुव कनकमय,; तो परिवार पापाण; धन सुवास मलयागिरि, कीनो आप समान ।

प्रिय शक्तिसदुपयोगियों ! तुम्हारा कर्तव्य यही है कि चाहे भारतीय सन्तान कितनी ही न्यून अशक्तियुक्त क्यों न हो जावे और तुम्हें कोई कितनी ही निरादरकी द्रष्टिसे क्यों न देखे, परंतु तुम्हें तो मलयागिरि (चंदन) नीति का मार्ग ही श्रेष्ठ है, एवं स्वयं शक्तिशालित्वसे सबको शक्तिशाली बनाना ही तुम्हारा काम है। आज विदेशी सन्तानें भारतमें आकर जो शक्तिका सदुपयोग कर रही हैं तो कितने उन्नतिके मार्ग पर चढ़ी हुई हैं जिन्होंकी उपयोगिता देखकर यही कहना पड़ता है कि भारतीय सन्तान क्या बिलकुल ही अशक्तियुक्त है ? नहीं, कदापि नहीं, किन्तु भारतीय सन्तान एक दूसरेकी देखादेखी (नकल) करते हुए ऐसआरामकी निंदसे सो रही है। इस नींदमय तिमिरके कारण उसे यह भी नहीं सूझता कि हमारी शारी शक्तियां शारीरिक विकारके भ्रमजनित उपचारमें ही वीर्यनिपातकी तरह नष्टभ्रष्ट हो रही हैं और यह ऐशआराम ही हमको शक्तिहीन बनाकर अशक्तियुक्त अज्ञानमय कर रहा है, इसलिये शक्तिसदुपयोगियोंका पहला कर्तव्य यही होगा कि सबसे पहिले अपनी शारीरिक विकारके भ्रमजनित उपचारकी नींद सोढनेका प्रयत्न करें। प्रिय

शक्तिको व्यक्त करनेवालों ! तुम्हारी कायशक्ति (शारीरिक बल) में पांच इन्द्रियां (स्पर्श, रसना घ्राण चक्षु श्रोत्र) निवास कर रही हैं जो कि अपने-विषयस्वरूप ऐसे विषयमय रोगसे हमेशा पीडित रहती हैं, जिस पीड़ाग्रस्त रोगका उपचार (औषधि) करना ही स्वतंत्रतासे तुम्हारा काम है न कि उनके रोग उपचारोंमें आनंद मान कर शक्तिहीन बनाना जिससे कि आज तुम भारत जैसे शक्तिशाली देशमें निवासकर इतने हीनशक्ति हो रहे हो कि— किसी भी इन्द्रो विषयका उपचार, जो तुम्हारे देश तथा जाति एवं तुम्हारी सन्तानकेलिये स्वतंत्र शक्तिपूर्वक उपार्जन कर कामयाबी हो सकते और जो उपचार तुम शक्ति वृद्धि करनेकी गरजसे करते हो वही उपचार विषय वृत्ति धारण कर तुम और तुम्हारी सन्तानके लिये शक्तिहीन बनानेका कारण होता है।

अब हम अपने शीर्षककी शक्ति पर ध्यान देते हुए उसके दुरुपयोग तथा सदुपयोग पर ध्यान देते हैं और क्रमसे यह भी दिखाते हैं कि तुम और तुम्हारी सन्तान इस उपचारसे शक्तिहीन बन रही है—

स्पर्शस्वरूप कामशक्तिके उपचार (ब्रह्मचर्य) कर सन्तानके सारे शरीरको ऐसा कष्ट बनाना जो कठिनसे कठिन कार्योंमें विद्वता (चातुर्यता) के साथ प्रवेश कर सके तथा जिससे हरतरहके कलाकौशल आदि लौकिक उन्नतिके साधक कारणों पर अटलवृत्ति उसकी निःसन्देह स्थिर रहे, इसप्रकार पारमार्थिक उन्नति की सुशिक्षासे उसका शरीर ऐसा कष्ट (दुःख) बनाना जो कि अटल वृत्तिसे ध्यान और तप करनेमें साहसयुक्त हो सके, इससे विषय कायशक्ति (सर्वांगी)

काउपचार आज यह हो रहा है कि १०-१२ वर्षके कायशक्तिवाले ऐसे शरीरनामधारी बालक अपनी २ जातिके पितागणोंके स्वयं हाथसे ही कामरूपी अग्नि (ब्याह) में प्रवेश किये जाते हैं जिससे उनकी शारीरिक, मानसिक, और वाचनिक, तीनों प्रकारकी शक्तियां भस्म हो जाती हैं और वे फिर थोड़े, मनुष्य अपनी अवस्थामें कदलए जाते हैं अर्थात् शक्ति हानितासे सन्तानहीन होकर अपने शरीरको नाना प्रकारके रोगोंकी प्रभृतियोंसे पीड़ित देखते हैं। पूर्वजोंकी शक्तियोंद्वारा उपार्जन किये हुये आर्थिक धनका जो नाश होता है सो हमारे अनुभवी पाठक स्वयं जानते हैं। मूल कायशक्तिका दुरुपयोग होनेका कारण कच्चे वीर्यका निपात ही है। जिधर दृष्टि दो उधर ही तीनों शक्तियोंका कारोबार दिखाई देता है। इसलिये इन तीनों शक्तियोंका सदुपयोग करना ही उच्चातिका मूल आधन है। प्राचीन महार्थियोंने इन तीन शक्तियोंके बलसे ही मंत्र, तंत्र, यंत्र और सबके सारगूथ ऐसे मोक्षमार्गको उपार्जन किया है इसलिये प्यारे शक्तिशाली वीरो! अपनी शारीरिक शक्तिको कामव्याधिके भ्रमजनित आनन्दमें दुरुपयोग मत करो किन्तु उत्तमोत्तम सन्तान पैदा करने और लौकिक पारलौकिक भय उपार्जन करनेके अर्थ सब शक्तिकी मूलभूत ऐसी शारीरिक शक्तिका सदुपयोग करो।

लार्ड हार्डिज महोदयसे प्रार्थना।

स्वार्थ त्याग इस ब्रिटिश राज्यका,
दृष्टीमें है छाय रहा।

युद्ध न्यायका कारण है जो,
इनको उच्च बनाय रहा ॥
प्रजा सुखी इस ब्रिटिश राज्यमें,
पहिलेसे अति दिखती है।
कहीं जरा अन्याय हुआ तो,
धारा बाढ़ पकड़ती है ॥ १ ॥
शासक भी सट न्याय शस्त्र ले,
रण बाजे बजवाते हैं।
बैरीको सट उचित दंड दे,
यमपुरको भिजवाते हैं ॥
न्याय परायण शासक पाकर,
क्यों न हमारा गर्व बढ़े ?
पूर्ण चन्द्रमा पाकर वारिध,
पूनमको यह स्वयं चढ़े ॥ २ ॥
दस कारण अर्जुनके खातिर,
प्रजा न्याय चिन्तावी है।
पत्नी पुत्र पुत्रियां उनकी,
पढी २ विलखाती हैं ॥
स्वामी ! सारे भारतवासी,
हार्दिक दुःख दर्शाते हैं।
अपने २ मनोभावको,
लेखोंसे शलकाते हैं ॥ ३ ॥
जैपुरकी करतुती पर वे,
हार्दिक दुःख दर्शाते हैं।
न्याय हमारा होवेगा सब,
यही भावना भाते हैं ॥
यज बजके दंगे को श्रीमन् !
कितने शीघ्र मिटाया था।
मत्स्यजिदके उध गिरे भागको,
श्रीमन्ने बनवाया था ॥ ४ ॥
लेकिन स्वामी ! जैन जातिक,
सेवक सन्धा जहल पडा।
जैन जातिके ऊपर दादश
महिनेसे यह यज्ञ पडा ॥
सेठीजी अपराधी हों तो,
दंड आप उनको दीजे।
बरना हुक्म राज्यको देकर
शीघ्र मुक्त कर दश लीजे ॥ ५ ॥
दुलीचंद सिन्धई-बम्बई।

डंकेकी चोटपर—आखिरी रियायत—ध्यान दीजिये ।

इश्वरने दुनिया नहीं बनाई ।

इस विषयकी अद्वितीय नवीन पुस्तक आश्चर्यजनक सुवृत्तों, दलीलों और पवित्र विचारोंका संग्रह जैनमतका बहुत मजबूत सिद्धांत कि ' इस दुनियांको किसी ईश्वरने नहीं बनाया और न मेट ही सकता है ' अगर देखनेकी इच्छा हो तो "ज्ञानसूर्योदय" नामक पुस्तक सिर्फ ०॥में हमसे मंगाकर अवश्य देखो । थोड़े ही कालमें यह पुस्तक ऐसी प्रसिद्ध होगई है कि जैन अजैन सभी इसकी प्रशंसा कर रहे हैं । थोड़ी ही रह गई हैं जल्द मंगाकर देखिये ।

२. गुल्शन जांफिजां हिन्दी:—एक अपूर्व हंसाने—दिल बहलानेवाला उपन्यास, पृष्ठ १६४ और मूल्य ०॥)

रियायत देखिये:—जो साहब ज्ञानसूर्योदय या गुल्शने जांफिजां हमसे मंगावेगे उनको १ पुस्तक ५२ पृष्ठोंकी जिसमें अन्यमतावलंबियोंकी पोल हास्यरूपमें खोली गई हैं मुफ्त उपहारमें दी जावेगी ।

रियायत पर रियायत:—और जो भाई उपर लिखी पुस्तकें एकही दफे २५ लेंगे उनको अलावा उपहारकी २५ पुस्तकोंके डाकखर्च भी हमही देंगे ।

पता:—मैनेजर, विद्याविनोद बुकडिपो—कायमगंज (फर्रुखाबाद)

विद्याविनोद बुक डिपो

सैकड़ों प्रशंसा पत्र प्राप्त

हाजिमीकी

प्रसिद्ध अक्सरी दुवा

नामक सुलजना

फायदा न करे तो दाम वापस

मिलनेका पता

बुद्धसेन जैन वैद्य

इटावा

कि० सी

पुस्तकें, दस्तावेज

विद्याविनोद बुक डिपो

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

पांचमी गुजराती साहित्य परिषदના પ્રદર્શનમાં दिगंबर जैनोनु प्राचीन साहित्य.

સોનાના અક્ષરે લખેલો તથા સોનાના અને રંગબેરંગી ચિત્રોવાળો
તેમજ પાનેપાને રેશમની પ્રાચીન કારીગીરીના ટુકડાઓ
મુકેલા તથા કસબટીકી અને મોતી-માણેકથી
મઢેલા પુઠાવાળો પ્રાચીન સુશોભિત ગ્રંથ.

અને પાંચમી સાહિત્ય પરિષદ પ્રસંગે ભરાયેલા પ્રાચીન સાહિત્યના પ્રદર્શનમાં
અનેક સ્થળેથી સંગ્રહ કરીને તથા તેને યોગ્ય વ્યવસ્થાપૂર્વક તૈયાર કરીને અમારા તરફથી
ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ, ખંધો, પુઠાઓ, પાટીઆઓ વગેરે મળી ૧૫૫ પ્રાચીન વસ્તુઓ રજુ
કરવામાં આવી છે, જેની સંક્ષિપ્ત માહિતિ નીચે મુજબ છે—

સંક્ષિપ્ત ગ્રંથો

(૧) યશોધર ચરિત્ર (સંસ્કૃત. સોનાના અક્ષરે સં. ૧૫૫૧નો લખેલો સોનાના ચિત્રયુક્ત)

આ પ્રાચીન ગ્રંથ એટલી બધી ઉત્તમ કારીગીરીવાળો છે કે જેનું વર્ણન થવું
અશક્ય છે, છતાં ટુકડાં જણાવીએ છીએ કે મૂળ દેશી કાગળનો સ્વભાવ પતલો અને
પીળાસ પડતો મેલો હોવા છતાં તે ઉપર બંને તરફ ચારે બાજુએ હાંસીયો છોડી કાળા,
લાલ, ભુરા, સફેદ, કીરમણ, જામલા વગેરે રંગોની જમીન બનાવીને તે ઉપર સોનાના
અક્ષરો લખેલા છે તથા હાંસીવામાં પણ રંગબેરંગી ભોંય બનાવી તે ઉપર રંગીન તથા
સોનેરી ચિત્રો છે તેમજ આ ૬૦ પૃથ્થક ગ્રંથમાં સોનાના તથા રંગબેરંગી અતીવ ઉત્તમ
પ્રારીક કારીગીરીના ગ્રંથની વાર્તાના લાવના રૂપ મોટાં ચિત્રો છે. એ ઉપરાંત
સોનાના અક્ષરો તથા ચિત્રો જરા પણ બગડવા ન પામે, તે માટે દરેક પાને દેશી કારીગી-
રીના હાથવણાટના અનેક જાતના રેશમના ટુકડાઓ મુકેલા છે, જે ઘણાં વર્ષો થવાથી
સડી જતાં આવેલા છે. વળી આ ગ્રંથનાં પાનાં વાંચતા માટે એક પુઠું છે, જે રેશમી
કાળા કકડા ઉપર સોનેરી કસબટીકીનું કામ બનાવી તે ઉપર સાચા મોતીના ૩
સાથીયા અને ૨૭ કુલો બનાવી ચારે બાજુએ સાચા મોતીનીજ ખોદર કાઢેલી છે.
તેમજ સાચીઆઓ તથા પુલોમાં માણેકની કકડીઓ જડેલી છે તેમ કેટલાંક ખાલી છિદ્રો
છે, તેમાં નીલમ-હીરા હશે તે બજારી અથવા જણાય છે. આવો આ ગ્રંથ તથા પુઠું
૪૨૦ વર્ષ ઉપરના બનેલા છે, તે એની નીચેની પ્રસ્તિતથી ૨૫૫૧ જણાય છે.—

ૐ મંગલાચરણં । ૐ

પ્રણમ્ય શંકરં દેયં સર્વજ્ઞં જિતમન્મથં । જિનેન્દ્રં સર્વદોષપ્પં મોહતંદ્રાવિવર્જિતં ॥ ૧ ॥
 અર્હતઃ પરમા મક્ત્યા સિદ્ધાન્સૂરીશ્વરાંસ્તથા । પાઠકાન્સાધવશ્ચેતિ નત્વા પરમયા મુદા ॥૨॥ યશોધર-
 નરેન્દ્રસ્ય જનન્યા સહિતસ્ય હિ । પવિત્રં ચરિતં વક્ષ્યે સમાસેન યથાગમં ॥૩॥ કુલકં । જિનેન્દ્રવદનો-
 દ્વૂતાં નમામિ શારદાં પરાં । શ્રીગુરૂંશ્ચ પ્રમોદેન શ્રેયસે પ્રણમામ્યહં ॥૪॥ યત્પ્રોક્તં હરિષેષાદૈઃ
 પુષ્પદંતપુરસ્સરૈઃ । શ્રીમદ્વાસવસેનાદૈઃ શાસ્ત્રસ્વાર્ણવપાર્ગૈઃ ॥૫॥ તદ્ધરિત્રં મયા નૂનં બાલેન શક્યતે-
 કથં । વાહુમ્યાં સાગરં ઘોરં કેનાપિ સરિતું યથા ॥૬॥ તેષાં હિ ક્રમયોદ્ધૈદં નમસ્કૃત્વાતિ મક્તિતઃ ।
 સમુપાર્ણ્ય મહત્પુણ્યં કુર્વે દૂરેણ પાતકં ॥૭॥ કથ્યમાનં તુ સંક્ષેપાત્સંસારદુઃખનાશનં । શૃણ્વતાં
 કથકાનાં હિ શ્રોતવ્યં સાધુમિસ્તતઃ ॥૮॥

અર્થ—સુખને આપવાવાળા, કામદેવને જીતવાગળા, સર્વે દોષોનો નાશ કરવાવાળા,
 મોહનીયકર્મરૂપી નિદ્રાથી રહિત એવા સર્વજ્ઞ જિનેન્દ્રદેવને નમસ્કાર કરીને તથા અગ્રિહંત,
 સિદ્ધ, અચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વસાધુને ઘણાજ ઉદ્દેશથી નમસ્કાર કરીને માતાસહત
 યશોધર મહારાજનું પવિત્ર ચરિત્ર પૂર્વાગમપ્રમાણે સંક્ષેપથી કહીશ. ૧-૨-૩. ૫૨૨૦ એના
 પહેલાં જિનેન્દ્રઅગવાનને મોદિથી ઉત્પન્ન થયેલી સર્વોત્કૃષ્ટ શારદાને તથા પ્રસન્નતાપૂર્વક મંગલ-
 કાર્યને માટે મારા દીક્ષાગુરુને નમસ્કાર કરું છું. ૪. જે યશોધરમહારાજના ચરિત્રને પુષ્પદંત
 હરિષેષ પગેરે તથા શ્રીમદ્વાસવસેનાદિ શાસ્ત્રસમુદ્રના બહુનારા આચાર્યોએ કહ્યું છે તે ચરિત્ર મારા
 જેવા બાળકશુદ્ધિથી કેમ કહી શકાશે કેમકે અયાગ ભયાનક સમુદ્રદ્વાયે તરી શકાતો નથી.
 ૫-૬. તોપણ ઉક્ત આચાર્યમહારાજના ચરણોને અતિશય ભક્તિથી નમસ્કાર કરીને પાપોને
 દૂર કરી દીધા છે અને મહાન પુણ્યને ઉપાર્જન કર્યું છે તેથી આ ચરિત્ર કહેવાને માટે હું
 તૈયાર થયો છું. ૭. આ ચરિત્ર સંક્ષેપથી કહેલું હોવા છતાં પણ શ્રોતાપક્તાઓના સંસારના
 દુઃખોને નષ્ટ કરવાવાળું છે, જેથી સત્જનન પુરુષોએ અવશ્ય સાંભળવું નેહ્યે. ૮.

ૐ અંતઃપ્રશસ્તિઃ । ૐ

નંદીતટાલ્પગચ્છે ષંશે શ્રીરામસેનદેવસ્ય । જાતા ગુણાર્ણવૈકઃ શ્રીમાંશ્ચ શ્રીમીમસેનેતિ ॥૫૮॥
 નિર્મિતં તસ્ય શિષેણ શ્રીયશોધરસંશિક । શ્રીસોમકીર્તિમુનિના વિદ્યોપ્પાધીયતાં બુધાઃ ॥ ૫૯ ॥
 વર્ણે પટ્ત્રિદાસંધ્યે તિથિપારિગળનાયુક્તસંવત્સરેવૈ । (૧૫૩૬) । પંચમ્યાં વૌષકૃષ્ણે દિનકરદિવસે ચોત્તરા-
 સ્યે હિ ચંદ્રે । ગૌદિત્થ્યાં મેદપાટે જિનવરમવને શીતલેન્દ્રસ્ય રમ્યે । સોમાદિકીર્તિનેદં નૃપવરચરિતં નિર્મિતં
 શુદ્ધમત્કયા ॥૬૦॥ પ્રંથામં તુ સદૈક્ષક્રમણદશમન્વિતં । ચરિત્રેદં ચિરં જીવાત્ પાવિત્રં પાપના-
 શનં ॥૬૧॥ इति श्रीयशोधरचरिते श्रीसोमकीर्त्याचार्यविरचिते अभयरुचिमट्टारकस्वर्गमनो
 नाम अष्टमः सर्गः ॥ ११० १८॥

અંતની પ્રશસ્તિનો અર્થ.

નંદીતટ મુલ નામે આચાર્યના વંશમાં ગુણોના સમુદ્ર શ્રી રામસેન યથા. તેની પછી
 શ્રી ભીમસેનાચાર્ય યથા. તેમના શિષ્ય શ્રી સોમકીર્તિમુનિએ યશોધરમહારાજનું આ પવિત્ર

अरित्र सं. १५२६ पोप वद पांथमं स्वीयारे गौडिनी मेदपाटना शीतवनोयं लंगवाननीं भनोः
हर भदिरभां भेसीने जनायुं छे, तेभां जूजयुक्त होय तो विद्वान पुर्णो ते संशोधनपूर्वकं
पांथे. ५८-५९-६०.

आ प्रभावे श्री-सोमकीर्ति आचार्यकृत यशोधर अरित्रभां अलायश्चि लहारकना
स्वर्गभवन नामनो अलभो सर्ग सभास यथे। श्लोक संख्या १०१८.

लेखनसमयस्य प्रशस्तिः ।

स्वस्तिश्री संवत्सरे सत्तिधिसंज्ञके वै । वर्षे शुभेऽत्रैकपंचयुके ॥ १५५ ॥ लिखापितं मार्गशुद्धे तस्यां
त्रयोदशी या बुधवारयुक्ता ॥ १ ॥ नंदितटख्ये विमले सुगच्छे श्रीरामसेनो गुणवारिराशिः । बभूव तस्या-
न्वयशोमकारी भी रत्नकीर्तिर्दुरितापहारी ॥ २ ॥ श्रीलज्जसेनोऽत्र ततो बभूव शीलालयः सर्वगुणोत्पेतः ।
तस्यैव पटोद्वरणैकधरिः श्रीधर्मसेनः प्रणः प्रवीणः ॥ ३ ॥ श्रीलज्जसेनस्य सुशिष्य रम्यः
श्रीभीमसेनः प्रथितः पृथिव्यां । कामारिविष्वक्कपापमर्ही । स एव सेव्यो ह्येनं किमन्यैः ॥ ४ ॥
तयोः पट्टविभूषणौ सकल श्रीधरपिण्डव्यसन्मानौ । नृपचक्रगुरुभट्टारक श्री ६
सोमकीर्ति भट्टारक श्रीविमलसेनौ विजयते ॥ ५ ॥ श्रीरामसेनोऽत्र विवेकिनः । सत्यापयति
ते नित्यं जयंतु श्रावकोत्तमः ॥ श्री हुतंयट ज्ञातीय पंथीस्वरगोत्रे सुश्रावक सदाचारसमाचार
प्रभावकः सद्गुणपवित्रः सुद्वपदवी सच्चरित्रः शिष्टजनप्रेक्षिधुरीणः परमेश्वरपणीतदानमार्ग-
प्रवीणः कोटढीया प्रतापसिंहः समजायत । तस्य च पत्नी शुद्धशीलाश्रयिका पूरी नाम्नी । तत् कृषि
प्रभुतो-द्वौ पुत्रौ । तयोः ज्येष्ठः सं० राणाख्यो विजयते । द्वितीयः कनीः सं० राडल नामा
विजयते । तस्य पत्नी श्रयिका मांजी तत्कृषि प्रभुताः चत्वारः पुत्रास्तेषु ज्येष्ठोभिनववेषुव-
च्छकः वेणाख्यो जातः । ततः कनीयान् वापाख्यो जातः ॥ ततश्च कनीयान् सिंहाद्वयः सद्गुण
प्रभोजातः । ततश्च लघुरभिनवसिंह इव सीहाख्यो विजयते । तथा द्वेपुत्र्यौ तत्रैका बहिर् नाम्नी द्वितीया
यहोतसंयमा आर्यका ज्ञानंश्री नाम्नी विजयतः । कोटढीया वेणासुध्रावकपत्न्याः
सुश्राविका चंगाई जनन्याश्च शीलालंकारधारिण्या । सकलदुरितनिवारिण्या श्रीजिनवरेन्द्रासन
प्रभांविक्कया चानरि सुश्राविकया श्रीमत् श्रीयशोधरचरित्रं सुवर्णाक्षरैर्लेखितं । श्री-
नंदितटगच्छा धिरांजमट्टारक श्रीमत् श्री ५ विमलसेनगुरुणामुपकारितं तस्मिन् श्रीविशाल-
कीर्ति पांडिताचार्यशःपालमुख्यपतिभिः प्रवित्तरशुद्धितोदिते महोत्सवपुरस्सरं चतुर्विधश्री
संघसाक्षिकं वाच्यमानं चिरंजिवीतु । शुभं भवतु मंगलमस्तु । औदीच्यज्ञातीया जो. बहुभा
लिखितं । श्रीस्तु ।

→ अर्थ ७ ←

राशितो अर्थ

आ अर्थ विक्रम संवत् १५५ .. सु० १३ने शुभवार लभाष्ट पूर्णं यथे।
नंदितट नामना विमलसेनो गुणवत् २ .. २१मसेन यथा तमनी पाट पापेन नाश
करवाया २८नकीर्ति यथा. तमना शेष्य ज्ञानवती अने सहशुभो लक्ष्मणु ३ यथा तमनी
पाट उद्धार करितामां धर्मशुभो पांडित श्री धर्मसेन यथा तमना शेष्य लक्ष्मण, तमना
सुशिष्य कामशुभो नाश करवाया अने तपोन भट्टन करवाया श्री सीमनतन पृथिव्यां

પ્રસિદ્ધ થયા. એવાજ ગુરુ સેવન કરવાયોગ્ય છે અને ખીજ નહિ. આ જન્મેના પદને સુસોભિત કરવાવાળા તથા સંધની સલાઓમાં સંમાન પામવાવાળા નદીતટ ગચ્છના ગુરુ શ્રીશ્રીશ્રીશ્રીશ્રી સોમકીર્તિ અને લટારક વિમળકીર્તિ થયા.

શ્રી હુતંગટ (હુમ્મડ) જ્ઞાતિના પંખીશ્વર ગોત્રમાં સુશ્રાવક સદાચારે સંમાચારની પ્રભાવના કરવાવાળા, સદ્ગુણોથી પવિત્ર, શુદ્ધ પદ્ધિધારક, સદાચારી, સાધુ-પુરુષોમાં અગ્રગણ્ય, લગવદ્-પ્રણિત દાનમાર્ગમાં પ્રવિણ કોટડીઆ પ્રતાપસિંહ નામના શેઠ થયા, જેમની પરિન શુદ્ધ શીલવતી પૂરી નામની યદ્ધ, તેમની કૂળે જે પુત્ર થયા, જેમાં મોટાનું નામ સંઘહી (૧) રાણા અને નાનાનું નામ સંઘહી (૨) રાઉલ હતું. રાઉલની સ્ત્રી માંજના ઉદરે ચાર પુત્ર થયા, તેમાં સૌથી મોટાનું નામ અભિનવવેણુવચ્છક પદ્મિના ધારક વેણુ હતું, તેથી નાનાનું નામ વાધા. તેથી નાનાનું નામ સર્વોદ્યા અને સૌથી નાનાનું નામ અભિનવસિંહના જેવું સીંહ હતું. તેમને એ બહેનો યદ્ધ. મોટીનું નામ બેહિનું અને નાનીનું નામ સંયમ લીધેલી એવી આજીકા જ્ઞાનશ્રી હતું. સૌથી મોટા બાઈ કોટડીઆ વેણુની સ્ત્રી શ્રાવિકા ચંચાઈ માતાની પુત્રી શુદ્ધ શીલવતી, સમરત પાપેને નાશ કરનારી, અને જનશાસનના પ્રભાવને વધારવાવાળા સુશ્રાવિકા વાનરીઆઈએ આ સચિત્ર યશોધરચરિત્ર સોનાના અક્ષરે લખાવીને શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી વિમળસેન ગુરુના શિષ્ય શ્રી વિશાલકીર્તિ પંડીતાચાર્ય વિગેરે મુનિયો દ્વારા, દરેક વર્ષે ઉત્તમોત્તમ ઉત્સવો સહિત ચતુર્વિધ સંધની સમક્ષ વંચાતું રહીને ચીરકાળ સુધી જ્યવંત રહે. લેખક ઔદિચ જ્ઞાતિ વડુઆ જોધી.

ઉપર મુજબ શ્રી સોમકીર્તિ આચાર્યકૃત આ ગ્રંથ સં. ૧૫૩૬માં રચાઈ ૧૫૫૧માં જોદિયા પેદપાટ નગરમાં લખાયેલો છે, અને તેને હુતંગટ (હુમ્મડ) જ્ઞાતિ પંખીશ્વર ગોત્રી કોટડીઆ પ્રતાપસિંહના વંશમાં વાનરી નામે સુશ્રાવિકાએ વડુઆ નામે લેખક પાસે સુવર્ણકીરે લખાવેલો છે અને તે અંગેને કરમસદ્ધ (આજીવ)ના સાત્ત્વભાગરમાંથી પ્રાપ્ત યદ્ધ રાક્યો છે.

(૨) તત્ત્વાર્થસૂત્રજી સચિત્ર:—આ ગ્રંથ સં. ૧૫૨૬માં સોનાના અક્ષરે લખાયેલો હોઈ એમાં ચોવીસ તીર્થંકર અને ક્ષેત્રપાળનું સંયુક્ત ચિત્ર તથા શ્રાવકોને ઉપદેશ આપતા નિગ્રંથ મૂનિનું, એવા જે સોનેરી ચિત્રવાળો આ ગ્રંથ છે, જેમાં દરેક પાને રેશમનાં ટુકડા ન હોવાથી સોનાના અક્ષરો જરા ઝાંખા પડેલા છે. આ ગ્રંથ સાથે પંજી સોનેરી કસબનું ભરેલું રેશમી પુકું છે અને એ સુરતના ગુજરાતીના દહેરામાંથી શા. ૦ અર્ધેચંદ પાનાચંદ દ્વારા પ્રાપ્ત થયો છે.

(૩) જિનસહસ્રનામ સ્તોત્ર:—આ વામડીય લગવત્ જિનસેનાચાર્યકૃત સહસ્રનામ સ્તવન ૨૨ પૃષ્ઠોમાં સંકેત અને ભુરા કાગળ ઉપર સોનાના અક્ષરોએ સં. ૧૭૨૬માં લખેલો છે, જેમાં પશુ દરેક પાને હોયવણાટના રેશમી ટુકડા છે અને કરમસદ્ધના સાત્ત્વભાગરમાંથી પ્રાપ્ત થયેલો છે.

(૪) ભક્તમાર-કથાસચિત્ર—આ ગ્રંથ પ્રાચીન ગુજરાતી લખાણો હોઈ એમાં ભક્તમાર-સ્તોત્રની ૩૩ કથાઓ પૈકી ૩૧ કથાઓ ૧૦૮ પૃષ્ઠો અપૂર્ણ ગ્રંથ છે, જેમાં કથાના લખના આશરે ૧૫૦ રંગીન ચિત્રો છે. લાપા ધણીજ ભુતી ગુજરાતી માતૃમ પડે છે અને ધણીજ જીવું થયેલો છે. અપૂર્ણ હોવાથી કર્તાનું નામ તથા સંવત જણાતો નથી, પણ ચારસે પાંચસો

વર્ષ ઉપરનો તો આ અંથ હોવાજ નેમએ એમ અનુમાન થયા વગર રહેતું નથી. (આ અંથ સુરતમાંથી ડા. હુખલુદાસ પરલુદાસ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો છે.)

(૫) રત્નીવારકથા સચિત્ર—સં. ૧૬૭૮માં જ્ઞાનસાગરકૃત આ ગુજરાતી અંથ ૧૯૧૬માં લખાયેલો હોઈ તેમાં કથાના લાવનાં રંગીન સોનેરી અને સુશોભિત પુસ્કળચિત્રો છે (કરમસદથી પ્રાપ્ત)

(૬) ભવિષ્યદત્તચરિત્ર પ્રાકૃત—૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોવાળો સુરતના નૃસિંહપરાના દહેરાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત.

(૭) શાંતિનાથચરિત્ર સચિત્ર અને અપૂર્ણ (સુરતમાંથી ઉપલાજી ભંડારમાંનો)

(૮) શ્રીપાલચરિત્ર સચિત્ર—(આ ગુજરાતી અંથ શ્વેતાંબરી આમ્નાયનો હોઈ સં. ૧૭૩૭માં યશવિજય અને વિનયવિજય કૃત સં. ૧૭૮૬માં લખાયેલો. ૧૫૦-૨૦૦ રંગીન ચિત્રોયુક્ત છે જે સુરત વડાચાટાના જ્ઞાનભંડારમાંથી પ્રાપ્ત થયો છે.

(૯) મૃગાવતીરાસ સચિત્ર—(શ્વેતાંબરી, અપૂર્ણ. રંગીન ચિત્રોયુક્ત સુરતમાંથી ચીમનલાલ કૃતેલ્યદ દ્વારા પ્રાપ્ત)

(૧૦) બારસા (કલ્પસૂત્ર) સચિત્ર—૧૪ ૧૨૪ (સુરત-વડા ચાટાજ્ઞાનભંડારમાંથી પ્રાપ્ત)

(૧૧) ત્રિલોકસારનાં ત્રણ છલ્લું અને અપૂર્ણ અંથો સચિત્ર—(સંસ્કૃત, સુરત નૃસિંહપુરાના દહેરાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત)

પ્રાચીન ગુજરાતી ગ્રંથો

(૧૨) સામાધિતંત્ર—(સંસ્કૃત-ગુજરાતી. પદ્યમાં)

(૧૩) અનીરદ્ધહરણુ—(અલ્લ શ્રી જયસાગરકૃત, રચાયો, સં. ૧૭૩૨ લખાયો., સં. ૧૮૨૨)

(૧૪) અપાઠભૂતિ ધમાલ રાસ (પં. માનસિંહકૃત. રચ્યો ૧૬૩૮. લખ્યો સં. ૧૬૬૫)

(૧૫) પાસકેવલી પોથી—(ગર્ગઋષીકૃત)

(૧૬) આદિનાથ પુરાણ—(અલ્લજ્ઞાનદાસકૃત. લખ્યો સં. ૧૮૨૪)

(૧૭) તત્ત્વાર્થસૂત્ર દીક્ષા (ખીવસી મંત્રી કૃત. લખ્યો સં. ૧૬૮૫)

(૧૮) અદ્યુત્તન ચરિત્ર—(દેવેન્દ્રકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. લખ્યો ૧૭૨૨)

(૧૯) પદ્માપુરાણ—રામપુરાણ—(ખુશાલદાસ કૃત. રચ્યો-લખ્યો ૧૭૮૩)

(૨૦) પદ્માવતી સ્તોત્ર—(સંસ્કૃત—પ્રાકૃત. ૧૮૧૮)

(૨૧) પદ્માવતી કલ્પ (સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સચિત્ર. યંત્રમંત્ર સહિત)

(૨૨) ઐશ્વિક પ્રશ્નોત્તર (ગુણભૂષણકૃત. લખ્યો-રચ્યો. ૧૬૭૦)

(૨૩) રાસોનો મોટો પોથો (૫. ૩૭૪ લખાયો. ૧૭૭૭)

(૨૪) યશોધર રાસ—(દેવેન્દ્રકીર્તિ. રચ્યો ૧૬૩૮. લખ્યો ૧૮૬૨)

(૨૫) શાંતિનાથ ચરિત્ર—(અલ્લશ્રી જયસાગરકૃત. રચ્યો-૧૭૪૫ લખ્યો ૧૭૮૪)

(૨૬) હરિવંશ પુરાણ રાસ—(અલ્લજ્ઞાનદાસ કૃત. લખ્યો-રચ્યો ૧૫૨૦)

(૨૭) ચંદ્રપ્રભુ ચરિત્ર (ભટ્ટારક યશકીર્તિ કૃત રચ્યો-લખ્યો. ૧૮૫૫)

(૨૮) સમ્યક્ત કૌમુદી—(યશકીર્તિ કૃત હીંદી-ગુજરાતી. રચ્યો-૧૮૫૫ લખ્યો ૧૮૮૦)

- (૨૯) ત્રિલોકસાર ધર્મધ્યાનવિચાર રાસ(સુમતિકીર્તિ કૃત. ૧૮૯૧માં)
 (૩૦) આદિનાથ દ્રાગ (જ્ઞાનભૂષણ ભટ્ટારક કૃત)
 (૩૧) જીવંધર રાસ (જ્ઞાનભૂષણ ભટ્ટારક કૃત)
 (૩૨) સગરચક્રવર્તિ રાસ (બ્રહ્મશ્રી જયસાગરકૃત. ૨૨ચો. ૧૭૧૭ લખ્યો ૧૭૯૮)
 (૩૩) શ્રાવકાચાર રાસ (૧૭૬૯માં લખાયેલો)
 (૩૪) આદિનાથ રાસ (બ્રહ્મજિનદાસકૃત)
 (૩૫) પંચતંત્ર (પંચાખ્યાન) (વિષ્ણુશર્મા કૃત. લખાયું ૧૮૩૧)
 (૩૬) રામાયણ રાસ-(બ્રહ્મ વિનયસાગર કૃત. ૨૨ચો ૧૫૭૮ લખ્યો ૧૬૯૭)
 (૩૭) ત્રિલોકસાર વર્ણન (જિનસેનાચાર્યકૃત. કણ્ઠાટિકી લીપી અને સંસ્કૃત ભાષામાં સચિત્ર રચાયેલ ૧૬૫૪)
 (૩૮) શ્રીપાલચરિત્ર-(વિજયપ્રભસુરીકૃત. ૨૨ચો. ૧૭૩૮ લખ્યો ૧૮૭૦)
 (૩૯) આદિનાથદ્રાગ-(સોમપ્રભાચાર્યકૃત. લખાયો ૧૬૯૦)
 (૪૦) ધર્મપરીક્ષા રાસ-(સુમતિકીર્તિ કૃત. ૨૨ચો-લખ્યો ૧૬૨૫)
 (૪૧)રામપુરાણ ભાષા (બ્રહ્મજિનદાસ કૃત.) ૨૨ચો. ૧૫૭૮. લખ્યો ૧૮૯૦.
 (૪૨) અકાવલી તથા ગણિતના અનેક આંકો-

આ નાનકડી છુક અતીવ ઉપયોગી છે, જેમાં અડીયાં ઉઠાં ઉપરાંત બધા આંકો, સાડાચાર કે જેને ઢોંસો કહેતા હતા તે આંક છે, તેમ ઢોઢા ઢોઢાના આંક છે, તેમ જ્યારે પરાધં સુધી ૧૯ અક્ષરનાજ નામ બોલી શકાય છે ત્યારે એમાં પરાધંથી વધુ અક્ષરની ગણતરી બોલી શકાય તેનાં ૫૭ જુદા જુદા નામો ઉપરાંત ૫૬૫ અને સાગરની ગણતરી પણ બતાવેલી છે. (મહુવાના શાસ્ત્રભંડારમાંથી પ્રાપ્ત.)

- (૪૩) સીતાહરણ વગેરે ૩ રાસનો પૌથો (લખાયો ૧૭૩૨ બ્રહ્મશ્રી જયસાગરકૃત)
 (૪૪) પરચુરણ કથાઓ (અપૂર્ણ, જીર્ણ અને પ્રાચીન)
 (૪૫) રાસો-કથાઓનો પૌથો (૧૬૦૦ ની લગભગનો)
 (૪૬) આરાધનાપ્રતિષ્ઠા કથાઓ બ્રહ્મશ્રી જયસાગર કૃત. લખાયો ૧૭૨૧)
 (૪૭) બળીભદ્ર આખ્યાન (બ્રહ્મશ્રી દયાસાગરકૃત. ૨૨ચો ૧૭૩૨ લખ્યો ૧૭૫૭)
 (૪૮) પદ્માવતીની કથા-(લખાઈ ૧૮૪૨)
 (૪૯) હનુમાન કથા (સુરદાસ મુનિકૃત. ૨ચો. ૧૬૧૬ લખી. ૧૭૪૧)
 (૫૦) સંયોધિપંચારીકા વગેરે કથાઓ (૧૬૬૪ની લખેલી)
 (૫૧) સામુદ્રિકાનશાસ્ત્ર (૧૮૨૫નું)
 (૫૨) લવચક્રવર્તીઆખ્યાન વગેરે (૧૭૨૮નું)
 (૫૩) સમાવિતંત્ર (પર્વતધર્માર્થિકૃત. લખ્યો ૧૭૪૯)
 (૫૪) હરીવંશરાસ-(બ્રહ્મજિનદાસ કૃત. ૨૨ચો. ૧૫૨૦)
 (૫૫) પટ્ટયવિવાનરાસ-(યુગયદ્ર ભટ્ટારક કૃત. લખ્યો. ૧૭૨૧.)
 (૫૬) શ્રેણિક પ્રત્નોત્તર-(યુગકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. ૨૨ચો ૧૬૩૦. લખ્યો ૧૬૬૭)
 (૫૭) લોકામત નિરાકરણ-(સુમતિકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. ૨૨ચો ૧૬૨૭ લખ્યો ૧૬૯૭)

- (૫૮) સમયસાર નાટક વગેરેનો ગુટકો—(રાજમહલ પાંડેકૃત. રચ્યો ૧૬૧૩ લખ્યો ૧૭૧૪)
 (૫૯) હરીવંશ રાસ—(બ્રહ્મજિનદાસકૃત. રચ્યો ૧૫૨૦ લખ્યો ૧૭૫૧).
 (૬૦) ચોર્યાશી વૈશ્ય જ્ઞાતિના નામ—(ભટ્ટારક લક્ષ્મીચંદ્રકૃત. લખ્યો ૧૬૯૮)
 (૬૧) ધર્મપરીક્ષા રાસ—(બ્રહ્મશ્રીચંદ્રસાગરકૃત. રચ્યો ૧૬૨૫. લખ્યો. ૧૮૨૫)
 (૬૨) લોકાનુયોગ સમિત્ર—(જિનસેનાચાર્યકૃત)
 (૬૩) મુદર્શનચરિત્ર—(સકલકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત, લખ્યો ૧૫૬૪)
 (૬૪) માંડનબંધન ઉખાણુ રાસ—(ભ. સોમતિકીર્તિ કૃત પ્રાચીન.)
 (૬૫) સમયસાર નાટક—(બનારસીદાસ કૃત. રચ્યો ૧૬૯૩ લખ્યો ૧૭૫૧)
 (૬૬) રામસીતા રાસ—(બહારસી ધના કૃત. લખ્યો ૧૬૫૨)
 (૬૭) પાંડવપુરાણ (અપૂર્ણ)
 (૬૮) આદિતવાર કથા—(બ્રહ્મશ્રી સાગર કૃત. લખાઈ ૧૬૮૧)
 (૬૯) રેણુકાનો રાસ (બ્રહ્મજિનદાસ કૃત)
 (૭૦) આદિશ્વર સમોસરણ રચના (સુરેંદ્રકીર્તિ ભટ્ટારક કૃત. લખાઈ ૧૭૪૭)
 (૭૧) ચંદનાં, ધર્મપરીક્ષા વગેરે ૯ રાસો—(વાદિચંદ્ર, પ્રભાચંદ્ર વગેરે કૃત ૧૬૨૫ થી ૧૭૦૦ના)
 (૭૨) ધર્મધ્યાનવિચારરાસ (ભટ્ટારક સુમતિકીર્તિ કૃત. રચ્યો ૧૬૨૭ લખ્યો ૧૬૩૬)
 (૭૩) ભક્તભરકથા (વિનોદીદાસ કૃત ૩૮ કથાઓ. રચાઈ ૧૭૫૭ લખાઈ ૧૯૨૭)
 (૭૪) આદિશ્વર રાસ—(બ્રહ્મચારી જિનદાસ કૃત. લખ્યો-રચ્યો ૧૭૮૫)
 (૭૫) નાટકસમયસાર—(કવિ બનારસી કૃત. રચ્યો ૧૬૯૩)
 (૭૬) દાન-શીલ-તપ-ભાવનો રાસ—(સમયસુંદર કૃત ૧૬૬૨)
 (૭૭) કર્મપ્રકૃતિ—(ત્રિભીચંદ્ર સિદ્ધાંત ચક્રવર્તિકૃત. રચ્યો ૧૬૪૧)
 (૭૮) કર્મવિપાક રાસ—(પં. ગણેશજી લિખિત. રચ્યો ૧૮૩૪)
 (૭૯) અમરદત્તનો રાસ—(ભટ્ટારક જયકીર્તિ કૃત. રચ્યો ૧૬૮૬)
 (૮૦) ગર્ભાખ્યાન (રત્નભૂષણ ભટ્ટારકકૃત)
 (૮૧) મહાવીર રાસ (ગુણચંદ્રાચાર્ય કૃત. રચ્યો. ૧૬૦૬ લખ્યો. ૧૭૩૧)
 (૮૨) ગૌતમસ્વામીનો રાસ (શ્વેતાંતરી. રચાયો ૧૪૧૨ શેઠ મગનભાઈધરમચંદ ઉદેચંદ ઝવેરી તરફથી પ્રાપ્ત.)
 (૮૩) રૂપિમંડળ સ્તવ (ધર્મથેપસુરી કૃત. શ્વે. રચાયો. ૧૭૬૧ ઉપલોન્ન-સંકલ્પ તરફથી મળેલો)
 (૮૪) જંબુપૃષ્ઠ રાસ (રાજચંદ્રસુરી કૃત. શ્વે.)
 (૮૫) ઘણાજ ખારીક અક્ષરોનો સંસ્કૃત અંથ દરેક પાનામાં આસરે અઢી હજાર અક્ષર છે.

નકશાઓનો સંગ્રહ.

- (૮૬) પદ્મકુલાચળ પર્વતનો પટ (કાગળ ઉપર)
 (૮૭) ગણુગ્રીનો મોટો નકશો (જહુજ ઝીણા અક્ષરે કાગળ ઉપર)
 (૮૮) જંબુદ્વીપનો પટ (રંગીન)

(૮૯) શ્રુતસ્કંધ યંત્રનો નકશો. (રંગીન)

(૯૦) નક્ષત્રગણોની મેરૂની પદક્ષિણાનો નકશો.

(૯૧) જંબુદ્વીપની ગણતરીનો નકશો.

(૯૨) પદ્માવતીયંત્રનો પ્રાચીન નકશો.

(૯૩) હનુમાનનું યંત્ર (પ્રાચીન)

(૯૪) તેરહદીપનો સાર્થીયો કપડા ઉપર.

(૯૫) અદીદ્વીપનો નકશો રંગીન (નાનો)

(૯૬) શ્રવણ બેલગુલ (જૈનબિંદિ-મુકબિંદિ)નો મોટો નકશો, શ્રી ગોમ્મદેશ્વરની પર પુટ ઉપી મૂર્તિના ચિત્ર સહિત).

(૯૭) શ્રી સમ્મેદશિખરજી તીર્થક્ષેત્રનો રંગીન નકશો (દોડી ઉપર, પ્રાચીન.)

(૯૮) ઐરાવત હાથી અને તીર્થંકરના જન્મકલ્યાણક્રમના દેખાવનો અપૂર્વ, જીર્ણ અને પ્રાચીન રંગીન નકશાનો તખ્તો—

આ નકશો અતિ પ્રાચીન હોય મહુવાના શાસ્ત્રલંકારમાંથી મળી આવ્યો છે, જેમાં તીર્થંકરના જન્મ પછી ધ્વજ-ધ્વજાણી તેમને ઐરાવત (દરેક સૂદ ઉપર-એકેક કમળ એવી ૧૦૮ સૂદવાળા) હાથી ઉપર બેસાડી મેરૂપર્વત ઉપર જન્મકલ્યાણક્રમ કરવા લાગ્યા છે તથા પાંચકશિલા ઉપર જન્મકલ્યાણક્રમ થતો દેખાવ આપેલો છે. હાથીની ૧૦૮ સૂદો બરાબર જણાય છે અને આવી ઐરાવત હાથીનું ચિત્ર હાલ 'જેવામાંજ આવતું' નહોતું તે મળી આવ્યું છે. ચિત્રપ્રાનો સંવત નથી, છતાં પણ એની જીર્ણ-અવસ્થા તથા એનો કાગળ જોતાં એ ચિત્ર ચારસો પાંચસો વર્ષ ઉપરનું હોવાનું જોઈએ એમ અનુમાન થાય છે.

(૯૯) સમવસરજીનો મોટો રંગીન પટ—(આ કપડા ઉપરનો રંગીન પટ યોદ્ધામાં ચંદ્ર-પ્રભ ચૈલાલપમાં સં. ૧૫૫૦ માં ચિત્રાયેલો પ્રાચીન છે, જેનું ચિત્રકામ ઉત્તમ છે. સમવસરજીની રચનાનો દેખાવ અગ્રેહુષ્ણ રીતે ચિત્રેલો છે.) (મહુવામાંથી પ્રાપ્ત.)

(૧૦૦) ત્રણ લોકોનો મોટો સચિત્ર નકશો—[જૈનમતાનુસાર લોકસ્વરૂપ]

આ નકશો કાગળ ઉપર જીર્ણ અવસ્થામાં મહુવામાંથી પ. માણિકલાલ મોહનલાલ પાંસેથી મળી આવેલો, તેને કપડા ઉપર મટી લઈ 'મોટા પડદારૂપે બનાવેલો છે, જેમાં ઉર્ધ્વ, મધ્ય અને અધઃલોકોનો દેખાવ આપેલો છે અને ઉપરથી જોતાં

(૧) ત્રિલોકીર્તિમાં જે અવરગાથી ગમન થાય છે. તેની અવગાહના, (૨) પાંચ અનુત્તર વિમાનનો દેખાવ, (૩) જઘન્ય, મધ્યમ અને કિટ્ટીના બેદથી નવ. એવેયકનો દેખાવ, (૪) સોળ સ્વર્ગનો દેખાવ, (૫) મધ્ય લોકનો દેખાવ, (૬) સાત નકનો દેખાવ, (૭) નિગોઃ કનો દેખાવ. આ આખો દેખાવ મનુષ્યાકારે હોય એક બાજુએ સંસારવૃક્ષ (મોહરસ સ્વરૂપ)નું તથા બીજી બાજુએ પદ લેખના સ્વરૂપનું એમ બે મોટા, આકર્ષણીય અને અતીવ બોધપ્રદ ચિત્રો છે.

(૧૦૧) જંબુદ્વીપનો નકશો.

(૧૦૨) અદીદ્વીપનો નકશો.

(૧૦૩) અદીદ્વીપનો મોટો નકશો (રંગીન)

(૧૦૪) અઢીહીપનો નકશો (ઘણોજ મોટો પડદાએ) આ નકશો અમારા શ્વેતાંબરી બધુ રતનચંદ ખીમચંદ કાપડીઆ માફતે મળેલો છે.

(૧૦૫) હુતુમાન યત્ર (નવીન) શ્વે. બધુ શેક મગનભાઈ ધરમચંદ તરફથી મળેલું.)

(૧૦૬) રૂપિમંડળ યત્ર (રંગીન) " " " "

૨. ધાર્મિક ચિત્રોનો સંગ્રહ.

(૧૦૭) કલ્પવૃક્ષના ૩ અને બે સ્ત્રીઓના મળી ૫ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ.

(૧૦૮) રૂપલનાથસ્વામીના જીવનકાળના ૭ ચિત્રોનું ચિત્રકામની અપૂર્વ કારીગીરીવાળું આલ્પ્યમ.—

આ ચિત્રમાં નીચેના દેખાવો છે—(૧) રૂપલનાથનો જન્મ, નાભીરાજ જન્મેલસવની ખુશાલીમાં અને વૃષભના શીંગડાંમાંથી દૂધની ઝરતી ધારાએ. (૨) રૂપલનાથ-સ્વામીની ૫૬ કુમારિકાદેવી સેવા કરે છે. (૩) દિદાણી રૂપલનાથની સ્તુતિ કરે છે. (૪) દિન્દિ રૂપલનાથની સ્તુતિ કરે છે. (૫) રાજસભામાં નિલજસા અપ્સરાનો થતો નાચઅને તેના અચાનક મૃત્યુથી રૂપલનાથને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવો. (૬) રૂપલનાથસ્વામી. (૭) શ્રેયાંસગ્રાજ્ય રૂપલનાથસ્વામીને ૬ માસ ઉપવાસ અને ૭ માસ આહારની અંતરામ એમ ૧ વર્ષના તપ પછી ઈશ્વરસનો (શેરડીના રસનો) આહાર આપે છે, વગેરે દેખાવો.

(૧૦૯) નેમનાથસ્વામી અને રાજુલમતીના જીવનકાળના ૬ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ—

આ ચિત્રમાં નીચેના અપૂર્વ દેખાવો છે—(૧)—શ્રી કૃષ્ણની આસુધશાળામાંથી નેમનાથ સ્વામી કાંપ લાવીને વગાડે છે, જેની અજળ શક્તિ જોઈ કૃષ્ણ વગેરે નેમનાથને પરજીવવાનો વિચાર કરે છે. (૨) નેમનાથસ્વામીના લગ્નનો વરથોડો, પશુઓનો પોકાર અને પાછા ફરવું. (૩) રાજુલમતી મૃદાવસ્થામાં. (૪) નેમનાથ સ્વામી અને રાજુલમતીનું દીક્ષા લઈ ગીરનાર ઉપર વિચરવું. (૫) રાજુલમતી લગવહલકિતમાં લીન (૬) ઉગ્રસેનરાજ રાજુલમતીને આહાર આપે છે.

(૧૧૦) તીર્થંકરની માતા સ્વપ્નાવસ્થામાં અને ૧૬ સ્વપ્નો વગેરે ૫ ચિત્રોનું આલ્પ્યમ.

(૧૧૧) મહારાજ ચંદ્રગુપ્તનાં ૧૬ અશુભ સ્વપ્નોનું આલ્પ્યમ—

આ ૧૬ સ્વપ્નો અને તેનું ફળ જાણવાયોગ્ય હોવાથી અત્રે જણાવીએ છીએ—(૧) સૂર્ય અસ્ત થઈ રહ્યો છે—ફળ—દ્વાદશાંગનો જાણવાલો કેાઈ નહિ રહેશે. (૨) રત્નનો ઢગલો ધૂળમાં પડ્યો છે—ફળ—નયત્રિઓમાં ઐક્યતા નહિ રહે. (૩) કલ્પવૃક્ષની ડાળ—ટૂટી પડી. ફળ—ક્ષત્રિય જૈનધર્મને માનશે નહિ. (૪) સમુદ્ર મર્પાદા રહિત થયો (ઉલ્લાસ ગયો). ફળ—રાજા નીતિવાન નહિ થશે. (૫) બાર ફેણવાળો સર્પ જોયો. ફળ—બાર બાર વર્ષ સુખી દુકાળ પડશે. (૬) દેવતાઓનું વિમાન ઉડું થઈ ગયું. ફળ—દેવતા ભારતભૂમિ ઉપર નહિ આવશે. (૭) રાજપુત જાટઉપર ચઢેલો છે. ફળ—રાજા મિથ્યાસ્ત્રી ધર્મનો અનુયાયી થશે. (૮) બે કાળા હાથી માંહોમાંહે લડે છે. ફળ—વારંવાર વર્ષાદે ઓછો થશે. (૯) ગાયનાં નાનાં નાનાં વાછરડાં ગાડીમાં જોડેલા છે. ફળ—તરજીવાવસ્થામાં જ ધર્મ થશે. (૧૦) વાંદરો હાથી ઉપર ચઢેલો છે. ફળ—ક્ષત્રિય નીચ વૃત્તિ કરશે અને શુદ્ર રાજા થશે. (૧૧) પ્રેત નાચ કરે છે. ફળ—કુદેવની પૂજા હવે વધારે થશે. (૧૨) સોનાના વાસણમાં દૂધરો ખીર ખાય છે. ફળ—ધનિકાના ધનથી દુઝકર્મે અધિક થશે. (૧૩) આગીઓ દેહીપમાન

યર્થ રહ્યો છે. ફળ-હવે જૈન ધર્મ પોતાના પ્રભાવનો ઉદ્ધોત ધણો ઓળખે કરશે. (૧૪) તળાવ સુકાષ ગયું છે. ફળ-દક્ષિણ દેશમાં વર્ષાદ ઓછો થશે અને એજ દેશમાં જૈનધર્મ અધિક માન્ય થશે. (૧૫) ધૂળમાં કમળ ખીલ્યું છે. ફળ-બાહ્ય જૈનધર્મ રહિત થશે અને વૈશ્ય જૈન થશે (૧૬) ચંદ્રમાં કંટલાંક છિદ્રો જોયાં. ફળ-જૈન મતમાં બેદાબેદ થશે.

(૧૧૦) કાળ ભૈરવનું રંગીન ચિત્ર—આ ચિત્રની કારીગીરી અતીવ ઉત્તમ છે.

(૧૧૧) ઘોડાનું ચિત્ર (ડબલ) શરીરના લક્ષણ—વર્ણન સહિત.

(૧૧૨) ઘોડાનું ચિત્ર (ડબલ) ખીલ્યું. શરીરના લક્ષણ—વર્ણન સહિત.

(૧૧૩) પાંડિત શીવલાલજીએ પોતાને હાથે ચીતરેલો પોતાનો રંગીન ફોટો (મહુ-વામાંથી પ્રાપ્ત)

(૧૧૪) અકબર બાદશાહ અને હીરવિજયસુરીનાં નાનો રંગીન તખ્તો—

આ તખ્તો ખીકાનેરના સાત્રલગંડરમાંના ચિત્ર ઉપરથી ઉતારો કરેલો છે. અને અત્રેના શ્વેન્ બંધુ શેઠ મગનભાઈ ધરમચંદ ઉદેચંદ ઝવેરી તરફથી પ્રાપ્ત થયો છે. જેમાં સં. ૧૬૨૫ માં આગ્રા શહેરમાં અકબર બાદશાહ અને હીરવિજયસુરીના મેળાપનું આખેડ્ય ચિત્ર છે. અને એ તખ્તમાં નીચેનાં ચિત્રો છે—૧. કરમાસાહ કરમચંદ શેઠ, (જૈન) ૨. ખીરબલ પ્રધાન ૩. પાદરી અથવા કાજ, (૪) અકબર બાદશાહ (૫) અચાર્ય શ્રી હીરવિજયસુરીજી. (૬-૭-૮) આચાર્યશ્રીના શિષ્યો ચંદ્રસુરીજી, જગમલજી મહાત્મા અને માલદેવ મહાત્મા. આ ઉપરાંત ઉપલે ભાગે ઓધો અને ટોપી દેખાય છે. નીચે બકરી અને બે બચ્ચાં છે તેમ એક ગાય ઉભી રાખેલી છે, જેનું વર્ણન નીચે મુજબ છે—

હીરવિજયસુરીજી અકબર બાદશાહને વતાવેલા ચમત્કાર.

અકબરના કાજએ આકાશમાં ઉડાવેલી ટોપીને હીરવિજયસુરી પોતાનો ઓધો આકાશ માગે ઉડાવી તે ઓધાવડે ટોપીને નીચી ઉતારે છે તથા એક બકરી આસન નીચે ધ્રુવાવી તે આસન ઉપર હીરવિજયસુરીને બેસવાનું કહેતાં આચાર્યસુરીએ કહ્યું કે આ આસન નીચે ત્રણ જીવ છે માટે નહીં બેસું, એટલું કહેતાં ત્રણ જીવની પરીક્ષા કરવા માટે આસનને તપાસતાં અંદર મુકેલી બકરી ગર્ભવતી હોવાથી રહેતો પ્રસવ યથા બે બચ્ચાં અવતરેલાં તે સાથે ત્રણ જીવ માલુમ પડવાથી રાજાને શ્રદ્ધા થવી અને ઔષધ વગેરે હિંસા નહિ કરવાનું તથા તીર્થરક્ષા વગેરેનું ફરમાન કહેલું હતું.

(૧૧૫)—અકબર અને હીરવિજયસુરીના ખીન્ને મોટો તખ્તો. ઉપલાજ ફોટા ઉપરથી એન્લાન્ડ કરેલો અને ઉપરનાજ મુદ્રક તરફથી પ્રાપ્ત.

(૧૧૬)—ભટ્ટારક સુરેંદ્રકીર્તિજીનું રંગીન ચિત્ર—સુરતમાં નૃસિંહપરાના કાંણસંઘી દહેરામાં સં. ૧૭૪૨ માં થયેલા આ સુરેંદ્રકીર્તિજી ભટ્ટારકનું રંગીન ચિત્ર છે, જેમાં સુરચંદ શેઠ ભટ્ટારકશ્રીને પ્રણામ કરી રહેલા છે, તેમ ખીજ બાજુએ જુદા જુદા આસન માંડી ૪ શિષ્યો પાઠ કરી રહેલા છે અને તેની નીચે નૃત્યનો દેખાવ છે. આ ચિત્ર અત્રેના ડો. ભુખણદાસ પરભુદાસ પાસેથી મળી આવ્યું છે.

(૧૧૭) સુકનાચલીનાં ચીત્રો રંગીન-શુભ અને અશુભ શુકનના આ ૧૦૨ રંગીન ચિત્રોનાં પાનાંઓ છે જે દરેકની પાછળ ચિત્રને લગતો સંસ્કૃત શ્લોક છે. આ ચિત્રોથી વ્યારાના સાત્રલગંડરમાંથી મળી આવી છે.

(૧૧૮) ૨૪ તીર્થકરોના શરીરના જુદા જુદા વર્ણવાળા જુદા જુદા ૨૪ રંગીન ચિત્રો દહેરાસરના આકારે.

(૧૧૯) મોળા સ્વપ્ન, તીર્થકરોનાં ૨૪ લાંબો, આઠ મંગળ વગેરે રંગીન ચિત્રો પોથી. આ પોથી કરમસદના સાત્રલગંડરમાંથી મળી છે, જેમાં મોનાનાં ધણા ચિત્રો છે.

શાસ્ત્રોનાં પ્રાચીન પુંઠાઓ.

- (૧૨૦) કસબતું ભરેલું જાળણી પુંઠું.
 (૧૨૧) સ્વદેશી કીડીયાંતું ભરેલું સાથીયાવાળું પુંઠું.
 (૧૨૨) કાગળ કાતરેલું લાલ પુંઠું.
 (૧૨૩) રેશમની દોરીતું ગુથેલું લાલ પુંઠું.
 (૧૨૪) લાલ-લીલું કાચના ચાંદવાળું ગુથેલું રેશમા પુંઠું.
 (૧૨૫) રેશમી દોરીતું ગુથેલું અળરખ મુકેલું પુંઠું.
 (૧૨૬) રેશમી સફેદ ફૂલવાળું કાચની મકતીવાળું પુંઠું.
 (૧૨૭) રેશમ તથા કસબતું ભરેલું ધણું પ્રાચીન પુંઠું.
 (૧૨૮) સ્વદેશી કીડીયાંતું ગુથેલું રંગીન પુંઠું.
 (૧૨૯) સ્વદેશી કેનવાસ-ઉપર રેશમતું ભરેલું પુંઠું.
 (૧૩૦) કસબકીડીતું મોતી-માણેકથી જડેલું કિંમતી પુંઠું.
 (૧૩૧) સોનેરી કસબ ભરેલું લાલ પુંઠું.

શાસ્ત્રનાં પ્રાચીન બંધનો.

(૧૩૨)—રેશમી જાળણી ગળ ઉપર સફેદ ફૂલો ભરેલું મુશાસિત બંધન (પરોધરચરિત્ર તામે સોનાના અક્ષરવાળા બંધનું.)

(૧૩૩) મખમલતું પ્રાચીન બંધન—આ લુદા લુદાં રંગની સ્વદેશી મખમલના કકડાઓતું બનેલું હોઈ વચ્ચેવચ્ચ ગાસીયાના જડું મખમલતું વણેલું કામ છે, જે ધણુંજ પ્રાચીન હોવાથી કેટલીક પ્રમ ધસાઈ ગયેલી છે, પણ આ બંધન જોવાથી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે આ દેશમાં પણ ઉત્તમ કારીગીરીવાળી મખમલ બનતીજ હતી, આ બંધન ધણુંજ ઉપયોગી જણાય છે.

(૧૩૪)—ચીતું રેશમી ભરતકામતું પ્રાચીન બંધન.

(૧૩૫)—રેશમાં સફેદ ભરતકામતું કાળું બંધન.

ચિત્રકામના પાટીયાનાં પુંઠાઓ.

(૧૩૬)—રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામતું વેલવાળું પુંઠું.

(૧૩૭)—રંગીન-સોનેરી ચિત્રકામતું ચાર ફૂલવાળું પુંઠું.

(૧૩૮)—પ્રાચીન ચિત્રકામતું પાંચ ફૂલવાળું પુંઠું.

(૧૩૯—૧૫૩) રંગીન અને સોનેરી પ્રાચીન ચિત્રકામના, ધાર્મિક મોટાં ૧૫ પાટીયાંઓ—અત્રે સૈવદ્વેષરા શ્રાવકપોણમાં શ્વેતાંબરી લાઇઓતું પ્રાચીન દહેરાસર છે જેમાંથી આ ૧૫ પાટીયાંઓ અમને એના વહિવટકર્તા રોડ સુનીલાસ સરચંદ્ર કાપડીયા તરફથી મળી આયા છે, જેમાં નીચેનાં સોનેરી રંગબેરંગી ચિત્રો છે—૧. સનતકુમાર ચંદ્રવર્તીની સભા અને મુનિના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય યવે. ૨. પૃથ્વીચંદ્ર અને ગુણસાગર મુનિનો ઉપદેશ ૩. ભગવાન મહાવીરસ્વામીને લુદી લુદી રીતે આહાર આપવાનાં ૨૪ ચિત્રો. ૪. ઉત્કૃષ્ટ. ૧૭૦ જિનેદ્રતું ચિત્ર. ૫ મહાવીરસ્વામીના લુદા લુદા ઉપસર્ગો. ૬. દશાહરણુસદ અને મહાવીર-સ્વામી, ઇંદ્રની અને દશાહરણુની રિદ્ધિ. ૭. વીસ સ્થાનકમાંના ૧ થી ૧૦ સુધીનાં ૧૦ સ્થાનકો. ૮. મહાવીર સ્વામીની દીક્ષા વખતનો વચ્ચેડો. ૯ દેવેના ઇંદ્રો તથા વિદ્યાધરો. ૧૦. મહાવીરસ્વામીતું નિશાળગણ. ૧૧. પદાવતી નગરી અને પદ્મનાભરાજ ૧૨. અકબર બાદશાહની સભા અને હીરવિજયસુરીનો મેલાપ. પાંચખીમાં એસોને રાણીતું દર્શન માટે પધારતું

વગેરે આકર્ષણીય ચિત્રવિચિત્ર દેખાવ. ૧૩. બીસ સ્થાનકમાંના ૧૧થી ૨૦ સુધીમાં ૧૦ સ્થાનકો, ૧૪. જગત્રંદ્રસુરી અને ઉદ્દેપુરના રાણાનો દરબાર. ૧૫. રામરાવણના વખતના લામંડળના કેટલાક ચેત્રો.

(૧૫૪)—ઘોઠરાણુલોકનું મોટું પાટીઠિં (રંગીન. દરેક સમજ સાથે મનુષ્યાકારે.) આ પાટીઠિં બરાબર મનુષ્યના આકારે ચિત્રિયું છે, જેથી જણાય છે ઘોઠરાણુલોક મનુષ્યાકારેજ છે. આ પાટીઠિં પણ સૈયદપરાના શ્વે. દહેરાસરમાંનું જ છે.

(૧૫૫) જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની ગંગાવર અને પ્રાચીન રચના.

લાકડા ઉપર કાતરકામ તેમ રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામ કરેલી જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની આ ગંગાવર રચના છે, જે પણ સૈયદપરાના દહેરાસરમાંની છે અને ત્યાં વર્ષમાં બે વખત ગોઠવાય છે તે ગાલ્લાઓ, ટોપલાઓ વગેરેમાં ભરાવી લાવીને એ આખી રચના આ પ્રદર્શનમાં ગોઠવેલી છે, જેમાં વચ્ચે જંબુદ્વીપની રચનાના મધ્યમાં સુદર્શન મેરુપર્વત છે તેમ ચારેબાજુએ ફરતી નંદીશ્વર દ્વીપના પર ચૈત્યાલયો તથા વડવાનલની રચના છે, જેમાં વાવો, અંજનગીરી (કાળો) દધિમુખ (સફેત), રતિકર (લાલ) વગેરેના દેખાવો અને ચૈત્યાલયો છે, તેમ જંબુદ્વીપની રચનામાં સમુદ્રો, નદિયો, પર્વતો વગેરેના પણ લાકડાના દેખાવો છે. પહાડોમાં લાલ રંગ ઉપર સોનેરી અને રંગીન ચિત્રકામ પ્રાચીન છે. ઓછામાં ઓછાં ૩૦૦-૪૦૦ વર્ષની બનેલી આ રચના છે, જેનું કાતરકામ, ચિત્રકામ અને દેખાવ આકર્ષણીય છે. (આ જંબુદ્વીપ અને નંદીશ્વરદ્વીપનું સવિસ્તર વર્ણન ચર્યાશતકમાંથી મળી આવે છે.)

ઉપર મુજબ વ્યારા, મહુઆ, કરમસદ, અંકલેશ્વર અને સુરતના મંદિરોના શાસ્ત્રભંડારમાંથી શોધખોળ કરીને અમો ઉપલી ૧૫૫ ચીજો આ પ્રદર્શનમાં રજુ કરી શક્યા છીએ. અને આથી પણ વધુ પ્રયાસ કરત, તો સોછત્રા, ઇડર વગેરેના મોટા શાસ્ત્ર ભંડારોમાંથી અનેક અંથો અને ચિત્રો મેળવી શકત, પણ તે સમયના અભાવે અમો કરી શક્યા નથી. અમારા શ્વેતાંબરી ભાષ્યો તરફથી પણ અમેને આ પ્રદર્શનમાં મુકવા માટે પ્રાચીન ચિત્રકામના પાટીયાઓ, તખ્તાઓ, મોટી રચના, ૩ સચિત્ર પુસ્તકો, ૩ અંથો, એક મોટો નકશો વગેરે મલ્યું છે, જે માટે એ ભાષ્યોના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

આ ઉપરાંત આ પ્રદર્શનમાં ખીજ ભાષ્યો તરફથી શ્વેતાંબરી આમ્નાયના ધણુંજ પુસ્તકો, તાડપત્રો, તામ્રપત્રો, દસ્તાવેજો વગેરે રજુ કરવામાં આવેલું છે, એટલે આ પ્રદર્શનમાં લગભગ અર્ધું સાહિત્ય જૈનોનું જ ગોઠવાયલું નજરે પડે છે, જે જૈનધર્મની પ્રાચીન જાહો જલાલીની સાખીતિ આપે છે.

અપાટીયા ચકલા, ચંદાવાડી સુરત.
વીર સં. ૨૪૪૧. શ્રી. વૈશાખ વદ ૧
સ્નીવાર તા. ૨૯-૫-૧૫.

નિવેદક—

મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ
(આંતરરી સંપાદક, 'દિગંબર જૈન' અને
અ. સેક્રેટરી, જૈન દ્વિતવર્ધક મંડળ.)

❧❧❧ इस वर्षके ग्राहकोबहिन्दी-गुजराती भाषाकी ८-१० पुस्तकें ऊपहारमे मिलेगी । ❧❧❧

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थनुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुले विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रथम् ।

प्रभो ! शीवीर ! तव प्रभावात्, समुत्तमाभुवतिमातनोबु ॥

वर्ष ८ सुं.

र सं. २४४१. ज्येष्ठ. विक्र. सं. १९७१.

अंक-८ मो.

दरेक कार्य कई प्या निमित्त बगर थनु
नथी अने निमित्त मलवणी तेनो उपयोग सारा
भुतपंचमी पर्व. रूपमा यहँ शके
छे, ते गुजर
आपणा शास्त्रोनी सारसभाळ करवानो पविन
दिवस ज्येष्ठ सुद ५ नो ' भुतपंचमी
पर्व ' ने नामे निर्माण भवेले छे, जे आवता
शुक्रवारने दिने हाथपेंतांज आवी पड़ोच्यो
छे. आ तेज दिवस छे केजे दिने २००० वर्ष
उपर श्री पुष्पदंत अने भूतवल्ली आन्वार्योए
श्री जयधवल अने महाधवल वगेरे
छिद्रांतना महान शास्त्रोने लिपिबद्ध लखीने
तेनी सर्व संघ समस्त विप्रसहित पूजा करी
हती अने त्वारधीज आ दिवस 'भुतपंचमी'

तरीके मसिद्ध ययो हतो, पण फालक्रमे करीने
अने मसलमानी शुद्धी राज्योमां शास्त्रो लुटाई
जवानी के नाश यहँ जवानी बकिने लीये आ
पर्व मनातो बध यहँ गयो हरो अने शास्त्रो पे-
टाराओमा के भोंपराओमा कैद करी पुकवानो
रिवाज पडी गयो हरो, परंतु हाल सोएक वर्षधी
तो न्यायी ब्रिटीश राज्य होवाथी हरकोई
व्यक्ति पोतपोतानो धर्म बिना हरकते पाळी शके
छे माटे आवा शांतिमय समयमां आपणे,
सडी जता, उभइ साता के पानाओ चौंटीने नाश
यई जता सत्कृत, प्राकृत के अन्य भाषाना अमू-
ल्य लिखित ग्रन्थोनुं रक्षण करवानी अत्यंत
जरूर छे. हाल तो एवा मुनिओ, भट्टारको के
कविओ नथी के जे नवा शास्त्रो रचइ अने
आपणे ते उपयोगमा लइछु, पण हाल तो जे
जे रक्षासहा शास्त्रो ज्या ज्यां होय त्यात्याथी
तेनी सारसभाळ अने तेनी उपयोग बगर-
विल्ये करवानी जरूर छे. वल्ली आ पर्व घणा वपोंधी
तो आपणा प्रमादने लडिो पळ्यातो नहोतो

વગેરે આકર્ષણીય ચિત્રવિચિત્ર દેખાવ. ૧૩. વીસ સ્થાનકમાંના ૧૧થી ૨૪. જગત્રંસુરી અને ઉદેપુરના રાણાનો દરબાર. ૧૫. રામરાવણના કરવાં તથા જો તે પ્રંથોનું કેટલાંક ચેત્રો. ૧૬. હોય તો તે તરતજ કરવું

(૧૫૪)—ચૌદરાજીલોકનું મોટું પાટીઈ (રંગીન. દરેક સમજાણોને એક ડંચા આસન પાટીઈ બરાબર મનુષ્યના આકારે ચિત્રાયું છે, જેથી જણાય છે ચૌદરસ્કંધપૂજા (શાસ્ત્રપૂજા) છે. આ પાટીઈ પણ સૈયદપરાના શ્વે. દહેરાસરમાંનું છે. જોઈએ તથા તેજ સમયે

(૧૫૫) જંબુદ્વિપ અને નંદીશ્વરદ્વીપની ગંગા ની કથા યાને શુભાવતાર જૈન' અને 'જૈન હિતૈવી'ના પ્રાચીન રચના.

લાકડા ઉપર કાતરકામ તેમ રંગીન તથા સોનેરી ચિત્રકામ નંદીશ્વરદ્વીપની આ ગંગાવર રચના છે, જે પણ સૈયદપરાની પાંચમનો દિવસ પછી છે અને ત્યાં વર્ષમાં એ વખત ગોઠવાયું છે તે ગોઠવાયો, મઠામથી પાઠવો જોઈએ બારાલી લાવીને એ આખી રચના આ પ્રદર્શનમાં મળવામાં આવે કે આજે વચ્ચે જંબુદ્વીપની રચનાના મધ્યમાં મુદર્શન મેકાપર્વત છે તેમ આશ્રમવામાં આવે કે આજે દ્વીપના પર ચૈત્યાલયો તથા વડવાનલની રચના છે, જેમાં વાવે દિવસ છે. દધિયુષ (સફેત), રતિકર (લાલ) વગેરેના દેખાવો અને ચૈત્યાલયો મંદિરોમાં જે જે શાસ્ત્રો ન રચનામાં સમુદ્રો, નદિયો, પર્વતો વગેરેના પણ લાકડાના દેખાવો છે. પછો ઓર્ડર આજદિવસે કરી સોનેરી અને રંગીન ચિત્રકામ પ્રાચીન છે. ઓછામાં ઓછાં ૩૦૦-૪૦૦ જેટલાં ન મલત્તાં હોય તેને રચના છે, જેનું કાતરકામ, ચિત્રકામ અને દેખાવ આકર્ષણીય છે. જરૂરી જોઈએ અથવા તો નંદીશ્વરદ્વીપનું સવિસ્તર વર્ણન અર્થાશતકમાંથી મળી આવે છે.) પાની કોશીશ થવી જોઈએ.

ઉપર મુજબ વ્યારા, મહુઆ, કરમસદ, અંકલેશ્વર અને સુરતના સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાના રોમાંથી શોધખોળ કરીને અમો ઉપલી ૧૫૫ બીજે આ પ્રદર્શનમાં ૨૬૬ રાજવાર્તિકજી, આસ- અને આથી પણ વધુ પ્રયાસ કરત, તો સોજીત્રા, ઇશ્વર વગેરેના મોટાં વગેરે અનેક પ્રંથોમલવાં અનેક અથો અને ચિત્રો મેળવી શકત, પણ તે સમયના અભાવે અમો કરી સરકારી યુનિવર્સિટીનાં શ્વેતાંબરી લાઇબ્રેરી તરફથી પણ અમેને આ પ્રદર્શનમાં મુકવા માટે થઈ શક્યા છે, જેથી તે પાટીયાઓ, તખ્તાઓ, મોટી રચના, ૩ સચિત્ર પુસ્તકો, ૩ અંથો, એક વાની જરૂર હોવાથી બા- મલ્યું છે, જે માટે એ લાઇબ્રેરીના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

આ ઉપરાંત આ પ્રદર્શનમાં બીજા લાઇબ્રેરી શ્વેતાંબરી નાલાલ વાકલીવાલ- પુસ્તકો, તાડપત્રો, તામ્રપત્રો, દસ્તાવેજો વગેરે રજુ કરવામાં આવેલું છે, 'જિનપ્રંથમાલા' નામે કરી રહ્યા છે, જેની લગભગ અડધું સાહિત્ય જૈનોનું જ ગોઠવાયું નજરે પડે છે, જે જૈનધર્મ) છે, જેમાં આશરે રૂ. ૧૫૦ વાની જરૂર હોવાથી બા- નિવેદક- વ્યથી ન થને લોપણ

અપાટીયા ચકલા, ચંદાવાડી મુરત. } મૂલ્ય ૨૪૪૧. દી. વૈશાખ વદ ૧ } અંતરની સંપાદક, વારના ધ્રુવથી પણ આ } આ. સેક્રેટરી, જૈન ધર્મ યથાની અત્યંત જરૂર } ન મલવાથી દાલ પં. પન્ના-

લાલજી હતાશ યદ્યે મોટા વિચારમાં પડયા છે, તે આથી દૂર યદ્યે આ ગ્રંથમંદુરું અપૂર્વ કાર્ય ચાલુ રહી શકશે.

૫. દરેક જૈન દરરોજ સ્વાધ્યાય કરવાનો (નિયમિત રીતે, દરરોજ સવારે ધર્મગ્રંથ વાંચવાનો) નિયમ ન હોય તો જરૂર લેવો જોઈએ. એકેક પાનું વાંચતાં એક વર્ષમાં ૩૬૫ પાનાંઓ વાંચાઈ એ પ્રમાણે અનેક ગ્રંથો ધીમધીમે વાંચી શકાય છે.

૬. જેમને વાંચતાં ન આવડતું હોય તેવા પુરુષો તથા સ્ત્રીઓએ યીજા કોઈ પાસે કંઈ ને કંઈ શાસ્ત્ર દરરોજ સવારે સાંભળવાનો નિયમ લેવો જોઈએ.

૭. જે જે શાસ્ત્રો અવ્યવસ્થિત, નકામા અને સ્વચ્ચાય લેમ ન હોય તે અમારા ઉપર મોકલી આપવા દેલે અમો તેની સારસંભાલ કરીશું અથવા તો આરાના જૈનસિદ્ધાંત ભવનમાં મોકલી આપીશું.

૮. જ્યાં જ્યાં જૈન વાંચનાલય અને પુસ્તકાલય ન હોય ત્યાં ત્યાં તે અવશ્ય સ્થાપનું જોઈએ.

૯. આ પર્વને દિને મિષ્ટ ભોજન કરી એ નિમિત્તે સર્વે પૌત્રપોતાની શક્તિમુજવ શાસ્ત્રદાન કરવું જોઈએ તથા આપણી જાણીતી સંસ્થાઓ જેવી કે સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલય-વનારસ, જૈન સિદ્ધાંત વિદ્યાલય-મોરેના, શ્રી કૃષ્ણમ બ્રહ્મચર્યોદ્ધમ-હસ્તીનાપુર, વગેરે સંસ્થાઓમાં વની શકતી મદદ મનીષોર્દરથીજ મોકલી દેવાની જરૂર છે.

૧૦. આ દિને સર્વે એક જાહેરસભા કરી તેમાં 'મૃતપંચમીપર્વ અને આપણું કર્તવ્ય' એ વિષય ઉપર માપણ અપાણ જૈન શાસ્ત્રોનો નીર્ણોદ્ધાર કરવાનો પ્રવંધ કરવો જોઈએ.

ઉપર મુજબ આ પર્વને વની શક્તા ઠાઠથી ઉજવવાની જરૂર છે. આ પર્વ દરેક સ્થળે કેવી-રીતે પઢાયો તે સમાચાર અમોને જ્યેષ્ઠ મુદિ ૧૩ સુધીમાં સર્વે મોકલી આપવા કે જેથી તે આવતા અંકમાં પ્રકટ થઈ શકશે.

જે માટે ધણી દિવસોથી હિલચાલ ચાલતી હતી, તે ગુજરાતી સાહિત્યનું પ્રદર્શન. પાંચમી સાહિત્ય પરિષદ અને પ્રદર્શન

સુરતમાં ભરાઇ ગયાં છે અને અમને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે આ પરિષદ અને પ્રદર્શનમાં જૈનોએ પણ કંઈક ફાળો આપ્યો હતો ખરો. પરિષદમાં અનેક નિમંષો વંચાવણા તેમાં એક બે નિમંષો જૈનોના પણ હતા તથા પરિષદને અંગે જે પ્રાચીન સાહિત્યનું પ્રદર્શન ભરવામાં આવેલું હતું, તેમાં તો પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય સારા રૂપમાં રજુ થઈ શક્યું હતું, જે આજ અંકમાં અગ્રમ ૧૨ પૃષ્ઠો ઉપર, પ્રદર્શનમાં અમારા તરફથી મુદ્રણથી ૧૫૫ પાનાંની વીગત વાંચવાથી સ્પષ્ટ માલમ પડી આવશે. જે કે આ સાહિત્ય સંગ્રહ કરવાને દોઢ મહીના સુધી અમારે પ્રયાસ કરવો પડ્યો હતો અને તેને વ્યવસ્થા-પૂર્વક તૈયાર કરીને મુદ્રવામાં અમારા મિત્રો ભાઈ ઇગ્નનલાલ સરેયા, ભાઈ મહુભાઈ ભાઈદાસ (જૈન પ્રેસના મેનેજર) વગેરેએ ધણી મદદ કરી હતી, તેઓનાં અમો અત્યંત આભારી છીએ. માત્ર વ્યારા, મહુવા, સુરત, કરમસદ અને અંકલેષરના સાસ્ત્રભંડારો ઉપલેક જેવાથી તેમાંથી અમુલ્ય ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે મળી આવ્યું છે, તો માત્ર ગુજરાત પ્રાંત-માંના અધાજ સાસ્ત્રભંડારોને નિરીક્ષણ કરવામાં આવે અને તે દરેક ભંડારનું સૂચીપત્ર કરાઇને પ્રકટ થાય, તો આપણું ગુજરાતનું સાહિત્ય અજવાળામાં આવી શકે

સીતવાડમાં સભા:—સીતવાડમાં ગયા માસમાં મહત્વાકાંક્ષકચરદાસના પ્રમુખ-પણા નીચે સભા યર્ષ હતી જેમાં શા. લક્ષ્મણાઈ રાયચંદ અને ગાંધી જીવરાજ ગુલાબચંદ કળવણી તથા દાર્માંસનિબંધ ઉપર બાપણા કરવાથી ૨૦ હાકોરેએ દાર્માંસ નહિં વાપરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.

કાશીમાં યજ્ઞોપવિત્ત સંસ્કાર ઔર દીક્ષાવિધિ—ગત તા. ૩ મર્દકો કાશીમાં સ્યાદવાદ મહાવિદ્યાલયકે ૨૭ છાત્રોંકો વડા ઉત્સવપૂર્વક ઔર શાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક વ્રજચારી શીતલપ્રસાદજીને યજ્ઞોપવિત્ત સંસ્કાર કરવાયા થા ઔર કારંજાનિવાસી ચિંતામણ વનશીગીઢેકરને વ્રજચર્ય દક્ષિણી થી ઔર વ્ર. વ્રજલાલજી શુકલ વેદાન્ત-વૌર્યને પંચાણુવ્રત લિયે ઔર નિરીદ્ધ વૃત્તિસે જૈન જ્ઞાતિકી સેવા કરનેકી પ્રતિજ્ઞા કી થી । હસી મૌકે પર વ્રજચારી શીતલ-પ્રસાદજી, રસાયનશાસ્ત્રી શ્યામમુંદરાચાર્ય, પં. ગજાધરલાલજી ન્યાયશાસ્ત્રી, પં. ઉમ-રાવસિંહજી આદિકે મી મુલકિત ન્યાયાધ્યાન હુપ થે ।

સિરૉંજકી પાઠશાલામેં ૨૧ વિદ્યાર્થી પઢતે હૈં, પરીક્ષાફલ સંતોષપદ હૈં પરંતુ

યહાંકે માર્દજોમેં અનૈક્યતા હોનેસે પાઠ-શાલાકો જૈસી સહાયતા યાહિયે એસી નહીં મિલતી હૈં । યહાંકે માર્દજોંકો હસ ઔર ધ્યાન દેના યાહિયે ।

ઔપધિ મુફત-નિમ્નલિખિત પતેપર સિર્ફ ઢાક ટિકટ મેજનેસે નેત્રાંજન, બુલાર, પ્રદર, ગર્મીસુજાક, વીછુ, ઢાઢદાં-તકી દવા, સ્વાંસી આદિકી દવા કેવલ મુફત મિલતી હૈં—પં. ઠાકુરપ્રસાદ, જૈની મંદિર, સિરૉંજ—(ટૉંક) ।

વોલંટીયર મેડલ વેંચાયા:—પાલી-તાણામાં ગયા વર્ષમાં મળેલી કોનફરંસના ૪૦ વોલંટીયરોને શ્રીમાન્ દાનવીર શેઠ હુકમચંદ-જી તરફથી ખાસ મેડલો તૈયાર યર્ષ વેંચવામાં આવ્યા છે. આ મેડલો જે વોલંટીયરોને ન મળ્યા હોય તેમણે શાં યુનીલાલ વેણીચંદ (સનાતન હાઇસ્કૂલ, બાવનગર)ને, પત્ર લખી મંગાવી લેવોં.

ચુરતમાં સભાઓ:—ગત માસમાં અત્રે પાંચમી ચુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ અને પ્રદર્શન પ્રસંગે જૈનધર્મ-લૂચણુ વ્રજચારી શીતલપ્રસાદજી અને બાણીતા વક્તા પં. કૃતેહચંદ કપુરચંદ લાલન પધારેલા હોવાથી અત્રે જૈનહિતવર્ધક મંડળ તરફથી તા. ૩૧ મીએ એક બહાર સભા પરિષદના મંડપમાં ૩૩૩૦ કોલેજ (પુના)ના પ્રેફેસર શ્રી. બલવંત-રાય કલ્યાણરાય ઠાકર બી. એ.ના પ્રમુખ પણાનીચે યચેલી, જેમાં પં. લાલને જૈનધર્મ અને શ્રીતલપ્રસાદજીએ જૈનધર્મનું પ્રાચીન સાહિત્ય એ વિષયો ઉપર બાપણો આપ્યાં દર્તાં, જેમાં જૈન તથા અજૈન બાપણોની ધણી સારી સંખ્યા હાજર હતી; પછી બહાર

સભા તા. ૧૩મીએ રાત્રે ચંદાવાડીમાં થયેલી, તેમાં બ્ર. શીતલપ્રસાદજીના પ્રમુખપણા નીચે પં. લાલને 'આપણી ધાર્મિક પ્રગતિના માંગો' એ વિષય ઉપર ૧૫ કલાકે મુખી ઉત્તમ ભાષણ આપ્યું હતું તથા આ પ્રસંગે પં. અર્જુનલાલજી શેડીપર આવેલી પટેલી આદિ સંબંધી નીચેના ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો, જે પ્રસંગે ત્રણ ફિરકાના જૈન ભાષ્યો સારી સંખ્યામાં હાજર હતા—

"All the members of three sects of Jains of Surat assembled this evening at Chandawadi express their heart-felt grief at the confinement of Pandit Arjunal Sethi B. A. by the Jaipur State without trial over a year ago and as in their opinion, Sethiji is a learned Jain Pandit and a reformer of the community and so is beyond any political suspicions, therefore they request H. H. the Maharaja Jaipur and H. E. the Viceroy, to release the Pandit in order to allay the dissatisfaction from the hearts of the Jains. Copies of this resolution be forwarded to H. H. the Maharaja (Jaipur) and H. E. the Viceroy." (Simla).

Dated 1st June 1919.

"સુરતના ત્રણ ફિરકાના જૈન ભાષ્યોના ચંદાવાડીમાં મળેલી મીટીંગ પં. અર્જુનલાલજી શેડી બી. એ. ને વગરતપાસે એક વર્ષ થયાં જયપુર રાજ્યે જેલમાં નાંખેલા છે તે માટે પોતાના અંતઃકરણપૂર્વક દિલગીરી જાહેર કરે છે કેમકે જૈનોના અભિપ્રાય પ્રમાણે શેડીજી એક વિદ્વાન જૈન પંડિત તેમજ જાતિસુધારક છે તથા રાજદ્રોહના સંદેહોથી રહિત છે તે માટે તેઓ જયપુરના મહારાજા અને નામદાર વાઘસરાય સાહેબની સેવામાં અરજ કરે છે

કે તેઓ પંડિતજીને મુક્ત કરે કે જેથી જૈનોના હૃદયમાં જે અસંતોષ ફેલાઈ રહેલો છે તે દૂર થાય. આ ઠરાવની નકલ જયપુરના મહારાજા અને નામદાર વાઘસરાયને મોકલવામાં આવે. તા. ૧-૬-૧૫.

સહાયતાની આવશ્યકતા—શ્રી જૈન-સિદ્ધાંત વિદ્યાલય—સુરેનાની ઓરસે ન્યાયાલંકાર પં. મલ્લનલાલજી ઓર પં. કુંવરસેનજી શર્મા ગુજરાત-દક્ષિણમાં પરિગ્રમણ કર રહે છે ફસાલિયે જહાંરે વેળાવે વહાંકે માર્દોને યથાશક્તિ સહાયતા વિદ્યાલયકો અવશ્ય દેતે રહનાં ચાહિયે । આજકલ યહ વિદ્યાલય વડા ભારી કાર્ય કર રહા હૈ ઓર વહાં સર્વકી વંઢી જરૂરત હૈ ।

પ્લેગથી બચ્યા:—૩૫૫થી શા. કાળીદાસ અમથાભાઈ જણાવે છે કે કાંગણ માસમાં અત્રે પ્લેગ ચાલતો હતો ત્યારે માલવા પ્રાં. સભાના આપધાલયમાંથી જે પ્લેગની તથા તાવની દવા મંગાવી હતી તેથી ૮ માણસો પ્લેગથી બચ્યા છે માટે આ (મફત) આપધાલયનો લાભ સર્વેએ લેવો જોઈએ.

સુરતમાં સભા-અત્રેની માસિક સભા દિ. વૈશાખ સુદ ૨ને દિને ભાવનગર સ્ટેટના રિટાઈર્ડ ન્યાયાધીશ રા. કોઠારદાસ નવલચંદના પ્રમુખપણા નીચે ચંદાવાડીમાં મળેલી, તેમાં વૈષ્ણુ કરુણચંદ નવલચંદે 'ધર્મસેવા' એ વિષય ઉપર ભાષણ આપ્યું હતું.

સુરતમાં ધર્મશાળા અને વેદી પ્રતિષ્ઠા-અત્રે તાસવાળા વેણીલાલ કેશુદાસ તરફથી સ્ટેશન ઉપર એક નાની ધર્મશાળા બંધાવવામાં આવી છે તેમાં ઘર દહેરાસર પણ બનાવેલું છે, જેની વેદી પ્રતિષ્ઠા જ્યેષ્ઠ

सुद २ थी ६ सुधी धामधुमथी बनार छे. आ प्रसंगे मुंआधनो कृत्रिम घोरानो रथ पण आपनार छे. रथोत्सव पांचमे अने प्रतिष्ठलुं सुहृत् छहुं छे. आ धर्मशाणामा ६ ओररीओ छे, जेमां आशरे ३०-४० आहमी छतरधानी सगवउ छे. आथी सुरत रथेसने छतरनारा दिगंपरी यात्राणुओने धर्मशाणा अने भंदिअन्नेनी सगवउ थल छे.

वड़नगरमें प्रतिष्ठोत्सव और अधिवेशन—
यहांपर द्वि. वै. सुदि २से ६ तक पंच-
कल्याणकपूर्वक प्रतिष्ठामहोत्सव बड़े
समारोहके साथ हुआ था जिसमें अनुमान
६००० की जनसंख्या उपस्थित थी और
मालवा प्रां. सभाका नैमित्तिक अधिवेशन
ता. १८-१९ मईको नसीराबादनवासी
सेठ ताराचंदजी रईसके सभापतित्वमें हुआ
था, जिसमें दानवीर सेठ हुकमचंदजी, रा.वा.
सेठ कल्याणमलजी, रा. व. सेठ कस्तूर-
चंदजी, सेठ बालचंदजी, सेठ झुजालालजी,
लाला जम्भूप्रसादजी, ब्र. शीतलप्रसादजी,
बाबा भगीरथजी वर्णी, पं. खूबचंदजी,
पं. उदयलालजी, पं. मा. दीपचंदजी,
पं. लालारामजी, पं. पन्नालालजी गोधा, पं.
जवाहीरलाल शास्त्री आदि श्रीमानों और
विद्वानों उपस्थित थे और निम्नलिखित
१९ प्रस्ताव हुए हैं । (१) युद्धकी
शांतिके लिये प्रार्थना । (२) श्रीमान् सम्राट
पंचम ज्योर्जने अपने कुटुम्बमें मदिरा
निषेधकी आज्ञा दी है इसके लिये हर्ष
और घ्रांटीश गवर्नमेंट तथा अन्य राजा

महाराजाओंको भी ऐसा घुणितवधर्मविरुद्ध
पदार्थको अपने राज्यकुटुंबसे नहीं किन्तु
अपने राज्यसे निकालनेकी प्रार्थना ।
(३) वैद्य फतेहलालजी गोधाको ' जैन
वैद्यभूषण ' की पदवी प्रदान और वैद्य
गनपतिजीको एक मेडल मिलना । (४)
इन्दौरमें एक ऐसा सरस्वति भवन स्थापित
किया जाय जिसमें सर्व विषयके प्राचीन-
अर्वाचीन दि. जैन ग्रन्थों संग्रह किये जायं ।
(५) रातडिया ग्राममें घोर हिंसा बंद
करनेके लिये श्रीमान् रा. व. बापूरावजी
सूवे साहबको धन्यवाद । (६) श्रीयुक्त
देशभक्त गोखलेकी मृत्युपर शोक और
ऐसे ही स्वार्थत्यागी विद्वान् जैनियोंमें
उत्पन्न होनेकी भावना प्रकट करना ।
(७) सभाके आधीनस्थ जीर्ण व अव्यवस्थित
मंदिरोंकी रक्षा व सुव्यवस्थाके लिये एक
जीर्णोद्धार फंड स्थापन किया जावे । (८)
बागड़ प्रान्तमें प्रत्येक ग्राममें पाठशाला
और कन्याशाला स्थापित करनेके लिये
प्रयत्न करना और आवश्यकतानुसार विद्या-
विभाग द्वारा सहायता की जाय जिसके लिये
वार्षिक रु. ३००) पांच वर्षके लिये
स्वीकार करना । (९) व्यर्थव्यय बंद
किया जाय । (१०) विवाह आदि पर
सभाके लिये लागू लगानेकी उपदेशक द्वारा
प्रेरणा की जाय । (११) इलाहाबादकी
जैनग्रंथसभामें विधवाविवाहका प्रस्ताव
किया है उसके लिये विरोध और सेद

प्रकट करना । (१२) संभाकी वाकायदा रजीस्ट्री की जाये । (१३) दि. जैन समाजमें प्रतिष्ठाकारक तथा ज्योतिष व वैद्यकके विद्वानों तैयार करनेके लिये प्रत्येक विषयका कमसे कम एक-२ विद्यार्थी तैयार किया जाय, जिसके लिये ३०) मासिक तीन वर्ष तक देनेकी स्वीकारता । (१४) वेद्यानृत्यकी प्रथा बंद की जाय । (१५) जैन विद्यार्थियोंके जीवननिर्वाहार्थ माल-वामें एक औद्योगिक शाला खोली जावे अथवा दानवीरों सेठ हुकमचंदजी, सेठ कल्याणमलजी और सेठ करतूरचंदजीको इन्दौरके हुकमचंदजी महाविद्यालयमें एक औद्योगिक कक्षा खोलनेके लिये प्रार्थना । (१६) कन्नोजकी बिरादरीमें दो तह होनेसे कई महीनोंसे मंदिरोंमें ताल पड़े हैं जिससे अविनय और धर्मघात होता है इसलिये महासभाको उचित प्रबंध करनेके लिये सूचित करना । (१७) पं. श्री. अजुन-लालजी सेठी, बी. ए. को एक वर्ष हुए जयपुर राज्यने बिना किसी अपराध निर्णय किये हिरासतमें डाल रखा है तथा समाजकी ओरसे अनेक प्रार्थना होनेपर भी मुक्त नहीं करते इसलिये खेद प्रकट करना और महाराजा जयपुर, तथा वाइसरायको पुनः प्रार्थना करना । (१८) देश-व्यापार वृद्धि तथा परस्पर प्रेम बढ़ानेके लिये समस्त भारतवर्षमें एक ही भाषा और

लिपिकी आवश्यकता है और वह भाषा नागरी हो सकती है इसलिये नागरी भाषा और लिपिके प्रचारका प्रयत्न करना । (१९) उपदेशक और औपधालयविभागको धन्यवाद और जनरल फंड खोलकर व्याधा सभामें और आधामेंसे मथुरा-काशी-मुरैना विद्यालय, रुपम ब्रह्मचर्याश्रम और बागड़ प्रान्तकी पाठशाला ऐसी पांच संस्थाओंमें दिया जाय ।

अपील होते ही सेठ हेमराजजी घन्ना-लालजीने रु. ६०१) और सेठ ताराचंद-जीने रु. १०१), सेठ हुकमचंदजीने रु. ५१) और फुटकल मिलकर रु. १००३॥ का जनरल फंड हुआ था और रु. ७५) की सहायता औपधालयको मिली थी और सेठ हुकमचंदजीने ४) मासिक औपधालयको देना स्वीकार किया और सभाके १४ नवीन सभासद हुए थे ।

मदद मळी—श्री ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रमने मार्च मासमां रु. १३५६)॥ की मदद मळी हती.

निमाया—मुंबई दि. जैन प्रांतिक सभाना स्थायी सभापति तरीके सेठ हीराचंद नेमचंद दोशी (सोलापुर) निमाया छे.

महिला परिषद—बड़नगरके मेलेमें भारत दि. जैन महिला परिषदका नै. अधिवेशन सौ. गुलाबबाई-इन्दौरके सभा-पतित्वमें हुआ था जिसमें रु. १५०)

બમ્બઈ આવિકાશ્રમકો મિલે થે ઔર વૈરાગ્ય, શીલકી મહિમા, કુરીતિ નિવારણ, ચાર આશ્રમોં, વિદ્યા, સ્ત્રીશિક્ષા, ગંભીરતા આદિ વિષયોંપર શ્રીમતી લક્ષ્મીબાઈ, શ્રી. સુમદ્રાબાઈ, રામદેવીબાઈ આદિકે વ્યાખ્યાન હુણ થે ।

નવીન પાંચ તીર્થ થયા—કલકત્તા સંસ્કૃત યુનીવર્સિટીમાં સૌથી ડુંચી તીર્થ પરીક્ષા છે, જેમાં કાશીમાં મૈદાગિનમાં રહીને મળતા ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ પં. ગજાધરલાલે, પ્રાચીન ન્યાયતીર્થની પરીક્ષા મધ્યમ વર્ગમાં ઓપી યુનીવર્સિટીમાં બીજે નંબરે પાસ કરી છે, જેથી જૈનોમાં પ્રથમ ન્યાયતીર્થ આ પંદિત થયા છે, તેમ પં. શ્રીલાલ કાવ્યતીર્થની પ્રથમ શ્રેણીમાં—૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓમાં બીજે નંબરે પાસ થયા છે તથા પં. મુન્નાલાલજી પળ કાવ્યતીર્થમાં ૧૩૦માં પહેલે નંબરે પાસ થયા છે. વઝી સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયના બે વિદ્યાર્થીઓ અમયચંદ્ર તથા ગોવિન્દરાય પળ કાવ્ય-તીર્થની પરીક્ષામાં પાસ થયા છે. પ્રથમ ૩ વિદ્યાર્થીઓને ઘણું કરીને સરકાર તરફથી સ્કોલરશીપ પળ મળનાર છે.

સોલાપુરમાં મહાવીર જ્ઞાનજયંતી—સોલાપુરમાં જૈનસિદ્ધાંત પ્રાદ્યાજ્ઞા મેરેના તરફથી પં. મખ્ખનલાલજી તથા પં. કુંવરસેન શર્મા અમણ કરતા ગયા માસમાં પધારેલા હતા ત્યાં તેઓને સારો આવકાર અપાઇ બેત્રણ વ્યાખ્યાન-સંભાઓ થઇ હતી તથા દશ દશ રૂપિયા માસિકની બે સ્કાલરશીપો શેઠ હરીલાલ દેવકરજી તથા શેઠ હીરાચંદ અંબીચંદ તરફથી મળી હતી તેમજ પે. શુદ્ધ ૧૦ને દિને મહાવીર જ્ઞાનજયંતી

ઉત્સવપૂર્વક - ઉજવાઇ વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં, તથા એક સ્ત્રી સભા પણ થઈ હતી,

પ્રતિષ્ઠા અને પરિપદ—વંથલી (બુતાગઢ) માં શેઠ દેવકરજી મૂળજી તરફથી ગંગવર પ્રતિષ્ઠાત્સવ જેઠ શુદ્ધ ૨ થી ૬ સુધી થનાર છે, તેમાં ત્રણ દિવસ જૈનપરિપદ ભરાનાર છે, જેમાં ત્રણે દિરકાના વિદ્વાનોને આમંત્રણ થયું છે. દરેક પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવ પ્રસંગે આવીજ સભાઓ થવાની જરૂર છે.

ત્રણ હજાર વર્ષનું પ્રાચીન જૈન મંદિર:—

મી. સી. एस. નૈનર આર્કોનમ (Mr. C. S. Nainor, Arkonam.) પોતાની માર્ચ માસની વીફીટમાં જણાવે છે કે મદ્રાસથી પચાસ માઈલ ઉપર ટ્રુટની (Trutani) સ્ટેશનથી ૪ માઈલ ઉપર અરુંગનમ (Arunganam) નામે ગામમાં એક પ્રાચીન જૈન મંદિર છે જે ૩૦૦૦ વર્ષ ઉપરનું બંધાયલું જણાયું છે. સરકાર તરફથી ફંદક જમ્યા અપાયલી છે તેની ઉપજમાંથી નિત્ય-પૂજન થાય છે. અત્રે જૈનોની વસ્તી નથી, પણ અજૈનો મંદિરની પૂજા કરે છે. અત્રે ૨૫ ની જુને મોટું પૂજન થવાની ગોઠવણ થઈ છે. ('Jain Gazette' April 1915.)

તીર્થક્ષેત્ર કમીટીએ ફોર્ડ વિદ્વાનને મોકલી આ પ્રાચીન મંદિરની પ્રતિમાની તપાસ કરાવવી જોઈએ કે જેથી જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા સંબંધમાં અનેક વાવતો અજવાલામાં આવી શકશે.

આ વર્ષની મેટો સંબંધી જીલ્લાસો:—આ વર્ષના ગ્રાહકોને હિંદી-ગુજરાતી માપનાં ઓછામાં ઓછા ૮ પુસ્તકો મેટ આપવાના છે, તે પૈકી પ્રથમ મેટ 'શ્રી જિનચતુર્વિ-

શતિ કાવ્ય' ચૈત્રના અંક સાથે મોકલવામાં આવી છે અને વીજી મેટ નામે " જીવ વિચાર " આ અંક સાથે ઈંદરનિવાસી કોઠારી પુંજીરામ ઉદેચંદ તરફથી પોતાના પુત્ર અને પૌત્રના સ્મરણાર્થે વહેંચવામાં આવી છે તે ગ્રાહકોએ સંભાળી લેવી. તેમજ મેટનો હિંદી મહાન નવીન ગ્રંથ ' શ્રી સાંગારધર્મામૃત ' શાસ્ત્ર (મૂલ હિંદી ટીકા સહિત, પૂર્વાર્દિ પૃષ્ઠ ૩૧૦) છપાઈ ચુક્યો છે અને વાઈન્ડીંગ થાય છે તથા બીજા બે ત્રણ મેટના ગ્રંથો છપાય છે જે તૈયાર થયે પછે ત્રણ કે ચાર મેટના ગ્રંથોનું મેળું યુક્તોસ્થ લાભગા એક માસમાં સ્થાના કરવામાં આવશે, માટે મેટના પુસ્તકો સંબંધી ગ્રાહકોએ અધીરા થઈ વારંવાર પત્રવ્યવહાર કરવાની તસ્દી લેવી નહીં, કારણકે બધાંજ પુસ્તકો નવીનજ

છપાવવાનાં છે. આશ્વિન માસ સુધીમાં આ વર્ષમાં આપવાની બધી મેટો ગ્રાહકોને ધેર બેઠાં પહોંચી જશેજ તે માટે વિશ્વિત રહેવું.

સ્વીકાર-સમાલોચના સ્થાનાભાવને લીધે આવતા અંક માટે મુલત્વી.

સવસે ઉત્તમ કેશરકાશ્મીરમેં હોતી હૈ

ઔર વહી-

પવિત્ર !

કે

શ

ર

પવિત્ર!!

રૂ. ૧)

તોલા ।

મિલનેકા પતા-

મૈનેજર, દિ. જૈન પુસ્તકાલય-સૂરત

વિવિધ અસલી

૨૦ વર્ષકા

સેકડો પ્રશંસા પત્ર પ્રાપ્ત

લાજમૈવકો

પ્રસિદ્ધ અક્ષર દવા

નામક સુલેમાન

પાયવા ન કરેતો લામવાપસ

મિલનેકા પતા

વૃદ્ધસેન જૈન વૈદ્ય

હટાવા

કિ. ૧) સી

એક દર્શન પુસ્તક

દા. ૨૦૦૦

स्वर्गीय दानवीर सेठ माणिकचंदजीका जीवनचरित्रके लिये

आवश्यक विज्ञापन.

सर्व जैनी भाइयोंको विदित होयगी कि स्वर्गवासी दानवीर जैनकुलभूषण सेठ माणिकचंद हीराचंद श्वेरी जं. पी. की अमूल्य जीवनीको चिरस्मरणीय रखनेके वास्ते इस 'दिगंबर जैन' पत्रने एक स्मारक फंड खोला था जिसमें आजतक रु. १३९१-५-० हुए है जिससे सबसे पहले उक्त सेठजीका एक बड़ा विस्तारपूर्वक साक्षितजीवन चरित्र निकालनेका एकका विचार दृढ़ कर लिया गया है।

हर्षकी बात है कि 'जैन मित्र' के सुयोग्य संपादक जैनधर्मभूषण ब्रह्मचारी शीलप्रसादजीने इस जीवनचरित्रको लिखनेकी प्रार्थना किये जानेपर अपनी स्वीकारता दी है, परंतु इस चरित्रके लिये बहुत कुछ सामग्रीके इकट्ठा करनेकी जरूरत है अतएव—

सर्व बोर्डिंग, विद्यालय, पाठशाला, समाके मंत्रियोंकि व सर्व नगरके प्रतिष्ठित व परोपकारी भाइयोंकी व सर्व तांथोंके व्यक्तियोंकी सेवामें सचिनय निवेदन

है कि वे अपनी २ संस्थाओंकी उन रिपोर्टोंको जिनमें उक्त सेठजीने संस्थाके साथ क्या २ उपकार किया व कहाँ कहाँ क्या २ जातिमुधार किया व अनैक्यताओंको भेटा व झगडे मिटाएं व दुरस्ती कराई उस सर्वका हाल मुझे शीघ्र भेजें तथा सेठजीके जिन हस्तासरी पत्रोंमें कोई उपदेश, शिक्षा व योग्य सम्मति लिखी गई हो उन पत्रोंको भी असलमें ही भेजदे। नकलके बाद वे छौटा दिये जावेंगे।

इसके सिवाय और जो कोई हाल किसीको मालूम हो वे मुझे सूचित करें। उक्त सेठजीने जैनसंपाजके साथ जो २ उपकार किया वह वचन अगोचर है उसको ध्यानमें लेकर सर्व भाई मुझे शीघ्र मदद करें, तो जीवनचरित्र बहुत उत्तम और बहुत शीघ्र प्रकट हो सकता है।

जैन समाजका सेवक—

मूलचंद किसनदास कापड़िया

C/o. 'दिगंबर जैन' ऑफिस—सुरत।

સ્વર્ગીય, દાનવીર શેઠ, માળેકચંદ્રજીની

→ **ઉચ્ચ મનોભાવના.** ←

(ગયા અંકથી ચાલુ.)

સામાન્ય રીતે જીવિના બે પ્રકાર નજરે પડે

છે. એક પ્રકારની જીવિ જ્ઞાન-

વુદ્ધિવલ્લ. ના દરેક પડમાં ઘુસી જઈ,

તેની બધી બાજુઓ તપાસી

નાંબે છે એટલે જે વસ્તુ જોવામાં આવે અથવા

કોઈ પુસ્તક વાંચવામાં આવે, તો તેનો પાકો

અભ્યાસ કરી તેનું પાકું જ્ઞાન સંપાદન કરે.

કોઈ વિષય હાથમાં લીધો તો, તેનું પુરું જ્ઞાન

મેળવવા ઇચ્છા કરે. બીજા પ્રકારની જીવિ જ્ઞાન-

ની ઉપરની સપાટી ઉપર ઉતાવળથી પસાર

થઈ જાય છે એટલે જે જે જોવા-દેખવા,

સાંભળવા, વાંચવામાં આવે તેનો ભાવાર્થ સ-

મજી ધણી બાબતોનું ઉપરટપકેનું કામ-

ચલાઉ જ્ઞાન મેળવી સંતોષ પામે છે. પ્રથમ

પંક્તિનું જ્ઞાન વિસ્તારમાં થાય, પરંતુ ઉંડું

હોય છે જ્યારે બીજા પ્રકારનું જ્ઞાન મોટા

વિસ્તારવાળું અને ઘણા વિષયો ઉપર રાજ્ય

કરે છે. પહેલા પ્રકારના જ્ઞાનથી અમુક વિષય-

માં પ્રવીણ શાસ્ત્રી કે વેત્તા તૈયાર થાય છે ત્યારે

બીજા પ્રકારના જ્ઞાનથી મોટા તત્ત્વવેત્તાઓ

અને દુનિયાને ઉપયોગી વિદ્વાનો પેદા થાય છે.

મહાત્મ શેઠ માલેકચંદ્રજીની બાબતમાં ખરી

રીતે એક પ્રકાર પુરા રૂપમાં સાચુ પડતો નથી.

આ શેઠ ગુજરાતી ત્રણ ચાર ધોરણનું

કામચલાઉ શિક્ષણ લીધેલું હોવાથી તેમને

કર્મ પ્રથમ પુસ્તકવાંચનનો શોખ નહોતો,

પરંતુ દુનીયાના વિષયોમાં ચંચુપ્રહાર પણ થાય

તો ઠીક તેવી ધારણાથી જ્યાંસાંથી પ્રસંગ

મળ્યે માહિતિ મેળવતા. મુંબઇ જેવી મનોહર

અને વિદ્યાળ નગરીમાં ઘણી જાતની પ્રતિષ્ઠા

ચાલી રહેતી, તેની ખબર રાખતા. જનતા

સુધી લેકોપયોગી અને સામાજિક લાભની

મીટીંગમાં ભાગ લેતા. મીટીંગના વિષયો

ઉપર મનન કરતા, અન્ય કોમે પોતાની કોમને

કેમ લાભ કરી શકે છે, તે ઉપર ઘણું ધ્યાન

આપતા. પોતે મીટીંગમાં પ્રથમ બોલી શકતા

નહીં, પરંતુ ઉમરે આવતાં અને અનુભવ

મેળવતાં પુસ્તક વાંચવાનો શોખ વધ્યો અને

શક્તિ અનુસાર બોલવાની કળા પણ શીખવા

લાગ્યા. તેઓ જે જોતા તેના ઉપયોગી લક્ષણ

તરફ તરત દ્રષ્ટિ દોડાવતા. ખાસ કરીને

કેળવણીનો પ્રસાર કેમ થાય તે ઉપર

ઘણું બારીક નજરથી લક્ષ આપતા.

પોતાનું જ્ઞાન બોડોગું નહીં, પરંતુ જીવિ અ-

ચળ હતી, તેથી તથા અનુભવે કરીને એમને

એમ ધૂન લાગી કે કોમની કેળવણી વધા-

રવી. આના પરિણામરૂપ પ્રથમ મુંબાઈની

શેઠ હીરાચંદ ગુમાનજી જૈન બોર્ડિંગ

સ્થપાઈ. મુંબઇ ઇલાકામાં બોર્ડિંગનો વિચાર

મહાત્મ દેશભક્ત નરશેઠ ગોકળદાસ તેજપાળે

સન ૧૮૯૦ના અરસામાં ગોવાલીઆ ટેન્કરોડ

ઉપર એક એવી સંસ્થા સ્થાપી બાહાર પડ્યો,

પરંતુ તેનું અનુકરણ હાલુઓમાં પ્રથમ સન

૧૯૦૦ની સાલમાં મુંબાઈની શેઠ હી. ગુ. જૈન

બોર્ડિંગ સ્થાપી ઉકત ઝવેરી શેઠ માલેકચંદ્રજી

અને તેમના ભાઈઓએ કર્યું. તે બાદ સન

૧૯૦૩માં અમદાવાદ માં શેઠ પ્રે. મો. દિ.

જૈન બોર્ડિંગ સ્કુલ સ્થાપી ગુજરાતને દાખ-

લો દેખાડ્યો કે કોમની કેળવણી વધારવાનો

પ્રથમ ઉપાય બોર્ડિંગ છે, જેનો દાખલો લઈ

તે બાદ ઘણી બોર્ડિંગો અન્ય કોમોની અમ-

દાવાદ-ભાવનગર-પાલીતાણા વીગેરે સ્થળોએ

સ્થપાઈ. એમની અચળ જીવિની છાપ એમની

રમરણશક્તિ ઉપર સારી રીતે પડી હતી.

મીટીંગોમાં જે જે સાંભળતા તથા જે જે

ગૃહસ્થો અને વિદ્વાનોના પરીચયમાં આવતા

તે સર્વને લાંબી મુદતે પણ સારી રીતે

ઓળખી શકતા. ઉભરે પહોંચતાં દરરોજ કરવાના કામની નોંધ રાખતા. સ્મરણશક્તિનો ગુણ ઝવેરાતના વેપારમાં સારો કેળવાયો હતો. એક વખત જ્યેલો માત્ર બીજી વખત જદ્દી પરખી શકતા. આવી રીતે હોવાથી તીર્થક્ષેત્રકમીટીના મહામંત્રી, પ્રાન્તિક સભાના પ્રમુખ, મહાસભાના પ્રમુખ તરીકે વીગેરે ઉપયોગી અને જોખમી હોદ્દા ઉપરનાં કાર્યો કરવામાં આ શક્તિ વધારે ઉપયોગી થઈ પડી હતી, કેમકે પોતાને લખવાની બાબતમાં એટલો બધો શોખ નહોતો પરંતુ મગજમાંથી ધણી બાબતો કાઢી બીજા પાસે ધણું કામ લેતા અને ધીરજ, ખંત અને ચાકસ કામ કરવાની ટેવને લીધે હાથમાં લીધેલું કાર્ય કોઈ પણ પ્રકારે ચોક્કસાઈથી પુરું કરતા.

“જેતું જેવું હૃદય, અવરતું પખે તેવું; નિર્મળ અંતર હોય, અન્યતું નિર્જે તેવું; નિજ મન કામળ હોય, અન્યને કામળ લેખે; આપ મલિન જો હોય, અવરને તેવા પેખે; જે સસ સારથાહી ગુણી, લક્ષુ જગત્તે ભાળતા; એ આપ સમા સૈને ગણી, સેવક-સુતપણુ પાળતા.”

હૃદયની શુદ્ધતા સાથે સદ્વર્તનને ગાદો સંબધ છે. જ્યાં એક સદ્વર્તન હોય છે ત્યાં અન્યને રથાન મળે એટલુંજ

નહીં, પરંતુ એકના કારણથી બીજું પરિણામ રૂપે બહાર પડે છે. વ્યવહારમાં કેળવાયલા વર્ગમાં આ ગુણ વધારે પ્રમાણમાં હોય એમ મનાય છે, પરંતુ આજુ જમાનાની કેળવણી લીધેલી નહીં છતાં પણ શુદ્ધ અંતઃકરણ હોવાથી પોતાનું વર્તન સાદુ રાખતા હતા. બોલીમાં, ચાલીમાં કે અન્ય રીતે કોઈ સાથે પ્રસંગ પડતા વિવેક મર્યાદાથી વર્તતા, પ્રમાણિકપણું લગતું નહીં, તેમની બીજી ટેવ

નિયમિત હતી. એકઆરામ જેવા દુર્યુષ્ણે તેમનામાં પ્રવેશ સરખો કર્યો નહોતો. ફક્ત કર્તવ્યનિષ્ઠ તરફ દૃષ્ટિ રાખતા. પોતાનું કર્તવ્ય દુનીઆમાં શું છે તે સમજવું, તે ગુણ વધુ પ્રમાણમાં મેળવવો અને તેને દૃઢતાથી પાળવો એમાં મગ્ન રહેતા. પ્રમાણિકપણું સાચવી કર્તવ્ય કરવું એમ હર વખતે દરેકને ઉપદેશ કરતા. કર્તવ્યથી જે લોકો દૂર રહે છે તેમના તરફ કુદરતી રીતે એમને અભાવ રહેતો એઓ સમજતા કે દરેક માણસ દરેક સ્થિતિમાં દરેક સ્થળે કર્તવ્ય કરી શકે છે.

અંચળ શુદ્ધિ સાથે હૃદયની શુદ્ધતા, એ મનુષ્યની જીંદગીના

હૃદયની શુદ્ધતા. ઉત્તમ સાધન છે. હૃદયની શુદ્ધતાવાળો

મનુષ્ય મનમાં જે પ્રમાણે ધારે તેજ પ્રમાણે બાહ્યજીવન રાખે. તે મનુષ્યની જાહેર તેમજ ખાનગી વર્તણુક ડાઘ વિનાની દેખાશે. બાહ્ય જીવન અને આંતર જીવનની ઐક્યતા એ આ હૃદયની શુદ્ધતાને ખાસ આભારી છે. વિશુદ્ધ હૃદય એ સર્વ સદ્ગુણોનો મૂળ પાયો છે. દુનીઆમાં ધણા મોટા કહેવાતા મનુષ્યોમાં યોગે ધણે અંશે દંભ, આડંબર, અહંતા દૃષ્ટિ ગોચર થાય છે, અને તેના પરિણામે તે જે કાર્ય કરે તેમાં તેના પ્રતિસ્પર્ધીઓને શંકા રથાન રહે.

શ્રીયુત્ત શેઠ માણેકચંદ્રના હૃદયમાં શુદ્ધતાનો ગુણ ધણો પ્રમળ જેવામાં આવતો, તેમને દંભ કે આડંબર હતોજ નહીં, એ તેમના પરીચયમાં આવેલા દરેકને અનુભવ સિદ્ધ છે. આનો પ્રલક્ષ દાખલો એમના દંક ચરિત્રમાં દૃશ્ય થાય છે. મુંબઈ-અમદાવાદ, રતલામ-દેહાદિયર વીગેરે સ્થળોએ બોર્ડિંગો, મુંબઈનો હીરાબાગ, ખાનગી સ્કોલરશીપો વીગેરે વિષયોમાં મળી પોતાના કુટુંબની કમાણીનો સદ્ઉપયોગ કરવા લગભગ ૧૦-૧૨ લાખ

શ્પીઆનો વ્યય કર્યો છતાં તેમણે જીંદગીમાં સરકારી ખીતાબો કે અન્યરૂપે માનઅકરામ લેવામાં જરા પણ ધ્યાન આપ્યું નથી, જ્યારે અન્ય દંભી પુરૂષો ફક્ત એકાદ બે લાખનો ખરચ કરી સરકારમાંથી રાવબહાદુર, રાવસાહેબ સી. આઈ. ઈ વીગેરે માની ખીતાબો મેળવી શકે છે. તેમના મનમાં કામનું કાઈ પણ પ્રકારે ભણું કરવું અને કામની સેવા કરવી એમાંજ મોટું માન સમજતા હતા. ઘણી વખત વાતમાં કહેતા કે આ જમાનામાં લોકોમાં હૃદયની મલીનતા ઘણી જોવામાં આવે છે. ખાસ કરીને તેઓ તેમના ધંધાની લાઈનમાં અન્ય પ્રતિસ્પર્ધીઓ, જેઓ તેમના કુટુંબ તરફ જરા કરડી નજરથી જોતા તેમને માટે ઘણી દીલગીરીથી જણાવતા કે શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ અને મહૂંમ શેઠ ફકીરભાઈ જેવા ચોખ્ખા અંતઃકરણવાળા નરો જોતામાં ઘણા થોડા યશ કેમકે ખીન્ન ઘણાઓ એવા ચોખ્ખા અંતઃકરણવાળા દેખાતા નથી, જેના પરિણામે સ્વેતાંબર-દિગંબરનો કણ્ઠો ચાણુ થયો અને ચાણુ રહ્યો છે. આ નીચેની લીટીઓમાં એમને સત્ય લાગતું હતું. મુંબાઈ બોર્ડિંગનું નામ આપતી વખતે આ ગુણુ વધારે સારા રૂપમાં પ્રકટી નીકળ્યો છે કેમકે જ્યારે જૈનના અન્ય ફિરકાઓમાં બોર્ડિંગ પોતાના ફિરકા માટે છે, સારે આ ગૃહસ્થે મુંબાઈ જેવી ઉદ્યોગી અને અલબેલી નગરીમાં પોતાના કુટુંબના ખરચે સ્થાપેલી બોર્ડિંગને 'દિગંબર જૈન' જેવા એક ફિરકાને ઉપયોગી શબ્દથી નહીં પણ સર્વે જૈન કોમને 'ઉપયોગી જૈન' શબ્દથી સ્મૃત કરી શ્રી શેઠ હી. શુ. જૈન બો. સ્કુલ નામ આપ્યું. આ એમની આન્તરશુદ્ધિનું પરિણામ છે એ કાણુ નહીં કહી શકે ?

આનો એક દાખલો સર્વને વિદિત છે કે શ્રી શીખરજીના કણ્ઠમાં સબંધીની બાબતમાં શ્રી શીખરજી વીગેરે દેશાવર જવામાં ટાઢ તડકો કે વડસાદની જરાપણુ તેમણે દરકાર રાખી નથી. એક વખત ચોમાસામાં શીખરજી જઈ આવી શરીરે માંદા પડ્યા સારે એમ કહેતા કે 'મને મરણુ આવશે તેની ચિંતા નથી, પરંતુ તેમ થવાથી માફ શરીર કર્તવ્ય કરવામાંથી અને કામસેવા કરવામાંથી દૂર થશે એ વિચારથી મને દિલગીરી થાય છે.' સદ્વર્તનના બળ અને અંધારણના પેટા ભાગો તરીકે દેવ અને કામ એ બે બાબતો તરફ લક્ષ આપવાની જરૂર છે.

હુનીઆ માત્ર દેવની શુભામ છે. કુદરતના નિયમો એ પણ કુદરતની

દેવ-કામ. દેવો છે. દરરોજની જે હા-જતો નિયમિતરીતે પુરી

પાડીએ છીએ, તે દરરોજની દેવ છે. દેવનું જોર એટલું બધું છે કે કોઈ વખતે બીજી ઉપયોગી વસ્તુઓનું ભાન ભૂલી જઈએ છીએ. તેનો કામ માનસિક અને શારીરિક બંનેમાં જખરો હોય છે. એક કેળવણી સો-જર વિષે કહેવાય છે કે એક વખતે તે ખાણું ખાતો હતો તેવામાં તેનો એક મિત્ર મસ્કરી-માં 'Attention' (સાવધાન) એવો કવાય-તનો શબ્દ મોટેથી બોલ્યો. સોજર આ શબ્દ થી એટલો બધો દેવાયલો હતો કે તે શબ્દ સાંભળતાં ખાણું ભૂલી ગયો અને જાણે પરેડના વખતે સફ સમાલી ઉઘો રહેતો જતો હોય તેવો સજ્જ યથ ગયો. તે ખાણું પડતું સુકો તેમાંજ મગ્ન યથ રહ્યો અને જ્યારે મિત્રે તેનું ધ્યાન એમ્યું ત્યારે તેને માલમ પડ્યું કે તેની મસ્કરી યથ. દેવનું કેટલું પ્રાપ્ત્ય !

આ દેવ સારી પાડી હોય તેને તે સન્નિ-તની મરજ સારે છે અને નઠારી દેવવાળાને

તે દુશ્મનની ગરજ સારે છે. યુવાવસ્થાનો સમય આ માટે વધારે અનુકુળ ગણાય છે. આપણે અનુલવીએ છીએ કે કેટલાક માણસોને તમાકુ જેવાં વ્યસનો વળગાડવાની ટેવ એટલી બધી પડી ગઇ હોય છે કે તેમના શારીરિક બંધારણને નુકશાનકર્તા લાગે છે છતાં તે તે ટેવોના દાસરૂપે રહે છે અને ટેવ છોડતા નથી. શરીર ખરાબ કરે છે અને આખરે આ દુનીયાનો જલ્દી ત્યાગ કરે છે. આ ઉપરથી સમજવાનું કે મનુષ્યમાત્રે યુવાવસ્થામાંથીજ સારી બાબતોની ટેવો પાડવી કે જે પોતાના માનસિક કે શારીરિક બંધારણને હાનિકારક ન હોય. સાચું બોલવાની ટેવ, લાંચ લેવાની કે નહીં લેવાની ટેવ, કામ કરવાની ટેવ, વહેલા ઉઠવાની ટેવ, ખીમના ગુણો કે હિંદો જોવાની ટેવ—આ બધા ટેવોના પ્રકાર છે, અને જે જે ટેવો પડી ગઇ હોય છે, તેમાં નસારી ટેવોને બદલી સારી ટેવો પાડવાનો પ્રયત્ન કરવો તે મન ઉપર વધારે કાબૂ બતાવે છે અને 'જેનું' મનોબળ નબળું હોય છે તેઓ તેવા પ્રયત્નોમાં નિષ્ફળ નીવડે છે.

કામ કરવું એટલે ઉદ્યોગી રહેવું, આને કામ કરવાની ટેવ કહેવાય છે જે માણસ ઉદ્યોગી હશે તેને પરિનિર્ધાર કરવાનો સમયજ નહીં મળે. કેટલાક ઉદ્યોગી પુરુષો વિષે એમ અનુલવીએ છીએ કે તેમને અમુક વખતે કામ નથી હોતું અથવા નવરા પડી રહે તો માથું દુઃખી આવે અથવા બેચેની ઉત્પન્ન થાય છે, માટે મનુષ્યમાત્રે ઉદ્યોગના દાસ થવું જોઇએ. આ ગુણ યુરોપીયનોમાં વધારે ઉજવાયલો દેખાય છે, જેના પરિણામે તે દેશ જ્ઞાન, લક્ષ્મી, કળાકૌશલ્યતામાં દુનીયાના સર્વ દેશો કરતાં ચઢીપાતા છે. આવી કામ કરવાની ટેવ આપણા ઝવેરી શેઠને બુદ્ધિજન હતી. પોતે કેટલાક વખતથી વ્યાપાર ધંધામાંથી દૂરગત થઈ નિવૃત્તિમય જીવન ગાળતા હતા, પણ મનમાં

ધર્મેની પ્રભાવના વધારવા માટે ઉત્તમ જિજ્ઞાસા હતી, તેથી દરરોજ નિયમીતરીતે હીરાબાગમાં જઈ શ્રી ભારતવર્ષીય તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના કામકાજ ઉપર તેમ પ્રાન્તિક સભાના કાર્ય ઉપર પાછી દેખરેખ રાખતા હતા. તે નિયમ છેક મરણના દિવસ સુધી તેમણે પાળ્યો હતો. કોઇ દિ. જૈન કોન્ફરન્સમાં એમણે ખાસ કારણ બિના લાગ લીધો નથી કે કોઈ સારી ધાર્મિક કે પરોપકારી સંસ્થાને એમણે તન, મન કે ધનની મદદ કરી નથી એવા દાખલા થોડાજ મળી આવશે. હંમેશા ઉદ્યોગી રહેવાને તેઓ દરેકને પ્રેરતા હતા.

આ ઉપરાંત ધીરજ, સ્વાર્થલાગ, સતોષ, સત્વનિષ્ઠા, પ્રમાણિકપણ વીગેરે ધણી ઉચ્ચ ગુણોએ એમના અંતઃકરણમાં દૃઢ રીતે વાસો કર્યો હતો, જેની સુગંધમય વાસના તેમની સાથે પરીચયમાં આવનાર દરેકને પરીચયના પ્રમાણમાં વધારે ઓછી હજી પણ તાજી સુગંધ આપતી હતી.

વાંચકવર્ય ! આ પુણ્યશાળી જીવના જીવનમાંથી ઘણી ઘણી સારી બાબતો મળી આવે છે અને સારા સારા ગુણો દેખાઇ આવે છે, છતાં તે બધા ગુણોનું વર્ણન યથાસ્થપમાં બહાર પાડવું એ એક મોટાં લેખક સિવાય બનવું મુશ્કેલ છે, તોપણ છેવટમાં એટલુંજ કહીશ કે મનુષ્યનું જીવન સુખી કે દુઃખી, સારું કે નરમું નીવડવું એ તેના પોતાનાજ હાથમાં છે. એ પ્રમાણે આપણા શ્રેષ્ઠ અંતઃકરણથી માનતા હતા અને તેવો ભાવાર્થ કાઢવો એ આ લેખનો મુખ્ય સિદ્ધાન્ત છે. એક ઇંગ્લેજ કવિએ નીચેની લીટીઓમાં તે સિદ્ધાન્ત સમજાવ્યો છે તે મનન કરવા જેવો છે.—
 "Man is his own star, and the soul
 than can
 Render an honest and a perfect man,

Commands all light, all influence, all-
fate;
Nothing to him fares early or too late,
Our acts our angels are, or good or ill,
Our fatal shadows that walk by us
still."

लावार्थ डे:—मनुष्यनु लायी तेना
पोताना हाथमाछि, अने न मनुष्य प्रमासुकि
अने परिपूर्व गुणोवाणे नीवडे छे ते मासुस
ज्ञान, अण अने नशीम छपर अरोअर अण
धरावे छे. तेवा मनुष्यने न कछ पहेसु ने
न कछ भेसु लागे छे. आपणा कृत्यो आपणा
शीरस्ता छे, सारा अथवा नरसा, अने आपणे
न्या नष्टमे त्या आपणी साथे अमुक रहेनार
आपणी छाया छे. तथारु !!! L. P.

जन्म सुफल कव होय?

‘जैनसिद्धांतभास्कर’ उवाच—

ग्रन्थोको भन्डार जो, हो रहै जीर्ण सोय
उन सबका उदार हो, जन्म सुफल तब होय ॥१॥

‘जैनहितैषी’ उवाच—

विद्याकी हो उन्नति, जातिहित जय होय;
जिनबानी प्रचार हो, जन्म सुफल तब होय ॥२॥

‘जैनतत्त्वप्रकाशक’ उवाच—

जिनमतमें शंका करै, ताको भ्रम दे खोय
जैनतत्त्व प्रचार हो, जन्म सुफल तब होय ॥३॥

‘जैनमित्र’ उवाच—

‘जैन जातिकी द्वेषता, जायें शीमही खोय;
मिले परस्पर प्रेमछे, जन्म सुफल तब होय ॥४॥

‘दिगम्बरजैन’ उवाच—

प्रगटें भानू जैनका, मिथ्यामतको खोय
जैनसाहित्यकी हो उन्नति, जन्म सुफल-
तब होय ॥५॥

‘जैनप्रदीप’ उवाच—

जैन ज्ञातिमें ऐक्यता, नित्यप्रति वृद्धी होय।
रास्ट धर्म जिनधर्म हो, जन्म सुफल तब होय ॥६॥

हिन्दी ‘जैन गजट’ उवाच—

जैन ज्ञातिमें कलहकी, नित्यप्रति वृद्धी होय
पढ़ें न छोपे ग्रन्थको, जन्म सुफल तब होय ॥७॥

प्रेमी, हजारीलाल जैन—आगत

श्रुतपंचमीके बारेमें—

मित्रसंवाद ।

टेकचंद—जयचंदभाई, जुहार !

जयचंद—जुहार, भाई साहेब, जुहार !

कहो कोई नवीन समाचार है क्या ? तुम
तो आजकल दिखते भी नहीं हो, कंदा-
चित् सहाय (लगनसारणी) का समय
है इसीसे अवकाश न मिलता होगा ।

टेक०—जयचंदभाई, लगनसारणीका समय
तो ठीक है, परंतु और और वर्षोंके
समान न तो विक्री ही है न आमदनी ही
है, तो भी आशा तो अमर है, चाहे विक्री
हो व न हो पर दुकान पर बैठना ही
पड़ता है ।

जय०—यह बात तो ठीक है, परंतु एक
ही ओर दृष्टि रखनेसे तो काम नहीं
चलता है, व्यापार तो शरीररक्षा व
कुटुम्बपालनके लिये द्रव्यका साधन है,
सो तो करना ही चाहिये, परंतु मनुष्य-
जीवनका उद्देश्य तो यह नहीं है, उद्देश्य
तो धर्मपूर्वक अर्थ उपार्जन करके उदय-
जनिव कर्मफल (काममोगादि) को
भोगते हुवे चतुर्थ पुरुषार्थ मोक्षका साधन
करना है ।

टेक०—आपका कहना तो ठीक है, परंतु
“जव पड़े पेटमें दाना, तब दिखे अपना
बिगाना, अरु भूखे पेट बहाय, तो कैसे

धर्म सुहाय ? ” भाई पहिले, आजीवका पीछे धर्म ।

जय०—हमारा यह अभिप्राय नहीं है कि तुम आजीवका ही मत करो । नहीं नहीं, तुम आजीवका करो, और टाटा जैसे बड़े व्यापारी बनो, द्रव्योपार्जन करो, परंतु जिसप्रकार तुम्हारा व्यापार चल रहा है, इसमें तो परिश्रम और समय अधिक लगने पर भी लाभ कम मिलता है, किन्तु कहना चाहिये कि यह तुम्हारा धंधा केवल सराफी या दूधाली ही है, या रकमका रुपया डेढ़ रुपया सैंकड़का व्याज ही कठिनातासे उत्पन्न होता है । और यदि घाटा हुआ तो लेनेके देने पड़े, तब क्या इसे व्यापार कहना चाहिये ?

टेक०—व्यापार तो क्या है, पर ठाले बैठेका गोरखधंधा है, चालबच्चोंका तो पेट किसीप्रकार भरना ही पड़ता है । करे क्या ? धंधा तो कुछ देखता ही नहीं है, यह तो मजूरी करना है, इतने पर भी पेट नहीं भरता है । दादाजी कहते थे कि पहिले सपनोंमें धंधेमें दूने अढाई गुने और तीन गुणे अर्थात् १ के तीन तक होते थे, पर आज तो रकमका व्याज आया कि बहुत समझा जाता है, कभी कभी तो दामके दामपर भी उलटफेर करना पड़ता है । भाई साहब, परिश्रम करनेतक जोर है और यदि परिश्रम करनेसे भी न मिले तो क्या करे ! लाचार हैं ।

जय०—भाई, केवल मात्र परिश्रमसे ही तो काम नहीं चलता है, उसमें बुद्धिकी भी तो आवश्यकता है, परिश्रमका मूल्य इतना नहीं जितना बुद्धिका होता है । देखो, एक मजूर दिनभर अविश्रांत परिश्रम करके चार आनेसे अधिक नहीं कमाता, परंतु एक वकील बुद्धिके बलसे मिनीटोंमें हजारों रुपया कमा लेता है । इसीप्रकार बुद्धिहीन कठिन परिश्रमी व्यापारी जितने समयमें भोजन मात्र नहीं कमा सकता है उतने ही समयमें बुद्धिमान थोड़ीसी पूंजीसे उलटफेर करके हजारोंके उबारे न्यारे कर लेता है ।

व्यापारीको चारों ओर लक्ष रखना पड़ता है, कि आजकल किस वस्तुकी खप है, वह कहाँसे आती है, अपने यहाँसे कौन वस्तु अन्यत्र जाने योग्य है, इत्यादि ।

यह कुछ आवश्यक नहीं है कि अपने वापदादे कपड़ा बेचते आये हैं तो अपन भी कपड़ा ही बेचें । नहीं नहीं, यदि कपड़ेका धंधा नहीं चलता तो अनाजका सही, अनाज नहीं तो विसातखाना सही, तात्पर्य, जिस व्यापारमें विशेष हिंसा न हो और जिससे धर्मका घात न होता हो ऐसा व्यापार स्वदेश विदेशादिमें जहाँसे हो सके क्यों नहीं करना चाहिये ? जापान, जर्मनी, आस्ट्रिया, इंग्लैन्ड, फ्रान्स आदि देशोंमें

• देखो शिल्प विज्ञान द्वारा नये नये आविष्कार करके व्यापार द्वारा अपने अपने देशोंको कुचेरका भंडार बना डाला, और अपना देश जिसे सभी देशोंके लोग Golden bird (सोनेकी चिड़िया) कहते थे, आज भिखारी हो रहा है।

भाई, यथार्थमें हमलोग प्रमादी हो रहे हैं, हमें और तो क्या अपने पड़ोसखड्डौ-सकी भी खबर नहीं है, कि क्या हो रहा है, तब भला कहो कैसे व्यापार बढ़े ? यथार्थमें यह दशा हो रही है कि—“ दुविधामें दोऊ गये, माया मिछी न राम ” अर्थात् न द्रव्य ही हाथ आया और न धर्म ही साय रहा, तात्पर्य दोनों ओरसे गये।

टेक०—जयचंदभाई, बातें तो सभी कर लेते हैं परंतु कार्य रूपमें लाना टेढ़ी खीर है, भला आप ही बतावो हम क्या करें, अपने धंधेको कैसे बढ़ावें ?

जय०—भाई, नाराज मत होवो, स्थिर होकर विचार करो, विचारों पर ही सब बात निर्भर है। किसी कार्यके आरंभ करनेके पहिले उसपर पूर्ण विचार कर लेनेसे ही उसमें सफलता होती है, और विचार-शक्ति जभी बढ़ती है, जब हम दूसरोंके विचारों और कार्यप्रणालीको अपने साम्हने रखकर अपने विचारोंसे मिलान करके निर्णय करते हैं।

टेक०—अच्छा भाई, अब व्याख्या समझ

हुवा है इसलिये जाना चाहता हूं कि मिछंगा। परंतु यह तो बतावो कि श्रुतपंचमी कब है, और उस दिन क्या करना होगा ?

जय०—श्रुतपंचमी ज्येष्ठ सुदी ५ गुरुवार ता. १७ जुनको होगी, और उसमें करना क्या है ? रूढ़िके बंधे लोग अष्ट द्रव्योंसे पूजन कर लेवेंगे अथवा विशेष कोई उदार हुवा तो ग्रन्थोंको निकाल कर वेष्टन आदि बदल कर पीछे रख देवेगा, सो तुम भी यही करना और क्या ?

टेक०—वाह भाई ! खूब कहा। यह तो होता ही है। इसे तो बचे बचे जानते हैं, सो भला आपने नवीनता क्या की ? आपका यह कथन तो उपेक्षा रूपसे है, क्या पूजन नहीं करना चाहिये ? क्या वेष्टन आदि नहीं बदलना चाहिये ?

जय०—भाई, यह तो आवश्यक है ही, क्योंकि यदि यह भी न होगा तो जैसे ईडर, नागौर आदिके भंडारोंको दीमकने अपने उदरमें रख लिया उसीप्रकार शेष सारदामंडार भी निःशेष हो जावेंगे इसलिये कुछ न होनेसे तो इतना होना भी अच्छा है, परंतु इतनेहीसे तो कार्य नहीं चलेगा। भोजन तो भोजनशालामें तैयार है, परन्तु खाये बिना क्या पेट भर जायगा ?

टेक०—जी महाराज, पेट तो न भरेगा इसी लिये तो पूछता हूं कि क्या करना

चादिये ! तब शीघ्रतासे बतलाते क्यों नहीं !

जय०—भाई साहेब, अब आप भूखे हो रहे हैं, इसलिये अभी आपको मेरी बात समझमें नहीं आ सकेगी । ये बातें जल्दी-की नहीं है किन्तु गंभीरतासे विचारनेकी हैं । सो यदि आपको घरपर सिवाय व्या-लके और काम न होवे, तो व्याल यहीं कर लीजियेगा, मैं रामावतारसे घरपर कह-लाये देता हूं, ताकि कोई आपके लिये अटका न बैठा रहे । (रामावतारसे) देखो रामवतार, तुमने टेकचंद बाबूका घर तो देखा है न ? हां, उनके घर जाकर कह दो—बाबू आज जयचंदके यहां व्याल करेंगे और देखो अन्दर जाकर दो थालियां लगा दो, जल्दी करो ।

रामावतार—बाबू, थाली तो लगी है आप पधारें, हम जाके कहे आवत हैं, और पान तो न चाँही तो लेत अइ हैं ।

जय०—हां छूटे पान दो, पैसेके लेते आना जावो, (टेकचंदसे) चलो टेकचंद भाई, अपन जीमते जीमते बात करेंगे ।

टेक०—चलिये, अन्नदाताजी (हंस कर दोनों जीमने जा बैठे ।)

जय०—(जीमतेजीमते) मुना भाई टेकचंदजी, अंगुली पकड़कर हथेली पकड़ी जाती है । जय बैठनेको जगह मिल जाती है तो धीरे २ सो भी सक्ते हैं । श्रुतपंचमी को यह पूजा करना, और प्रयोगी सन्धाल

करना, केवल मात्र अंगुलीका पकड़ना है । अभी आप यह पूजा करना और उत्तमोत्तम वेष्टनोंमें शास्त्रोंको बांधना मात्र वही प्रकार है जैसे किसी वृद्धा स्त्रीको खूब बखामूषणोंसे अलंकृत करके उसे एक स्वर्ण निर्मित मणिजड़ित उच्च सिंहासना-शीन करके क्षत्र, चमर फिराना और उसके सन्मुख जयकार शब्द करते हुवे साष्टांग दण्डवत् करना, परंतु भोजन करने नहीं देना । ऐसी अवस्थामें क्या यह आशा की जा सकती है कि वह वृद्धामाता अधिक समय तक जीवित रह सकेगी ? नहीं कदापि नहीं, कदापि नहीं ।

टेक०—भाई, आपका दृष्टांत समझमें नहीं आया ।

जय०—जी सुनिये, वृद्धामाता यही हमारी जिनवाणी हैं, इसके अन्तिम जन्म-दाता पिताश्री वीर भगवान तो सिद्धालयमें अचल रूपसे स्थित होगये और हमलोग पुत्र उसकी खबर भी नहीं लेते हैं, कितने एक तो उसे लोहके बड़ेबड़े तालोंके भीतर कैद करके ही रखते हैं, कितने एक उक्त प्रकार पूजनादि करके कृतकृत्य होजाते हैं परंतु उसके सच्चे पुत्र बनकर उसकी सच्ची सेवा (स्वाध्याय) कदाचित ही कोई करते हैं, यही स्वाध्याय करना, पढ़ना, पढ़ाना, प्रचार करना, यही तो उस माताका भोजन है । सो जब

स्वाध्यायकी प्रथा उठ जावेगी, तो भला उसमें कथित गूढ़ तत्त्वविषयको कौन समझ सकेगा ? आजकल जो थोड़ा बहुत दीपक टिमटिमा रहा है वह स्वाध्याय और चर्चा (ज्ञानगुदरी) का ही प्रभाव है।

टेक०—स्वाध्यायकी प्रथा व चर्चा क्यों उठ गई ?

जय—इसके कई कारण हैं, (१) धर्मके विद्रोहियोंके कारण शास्त्रसभा व चर्चायें खुले तौरसे न हो सकीं (२) इस भयसे कि कहीं कोई विद्रोही हमको पढ़ते देख द्वेषवश लेजाकर ग्रन्थको नष्ट न कर दे जैसा कि शंकराचार्य आदिके द्वारा किया गया है। (३) अमिनानवश कि यदि सभी पढ़ लेंगे तो हमारी पूछ न रहेगी। (४) लोभवश कि इसाँके आश्रित लोगोंसे द्रव्यकी प्राप्ति होगी।

टेक०—भाई, यथार्थ है, आज प्रथमके दो कारण तो आज कल नहीं है। इंग्रेज सरकारके न्यायी राज्यमें सभी धर्मवालों विना किसी अड़चनके अपने अपने धर्मका पालन करते हैं, परंतु पिछले दो कारण तो अब भी दृष्टिगोचर होते हैं। मास्टर दीपचंदजी उपदेशककी रिपोर्टसे विदित हुआ था कि गुजरात आदि प्रांतोंमें जहां भट्टारकोंका दण्ड चलता था कोई भी गृहस्थ स्वाध्याय नहीं करने पाते थे, केवल भट्टारक-या उनके पालतू शिष्य आदि ही

चातुर्मास करके कहीं कोई रास या कथा सुनाया करते थे, और विदार्ह लेते थे। यहां तक कि तत्त्वार्थसूत्रके सुनानेकी १० दश रुपया फीस बंध गई थी, उन्होंने गृहस्थोंसे (जैनगृहस्थों ही से) स्वाध्याय व अष्ट द्रव्यसे पूजाका अधिकार छीन रक्खा था।

टेक०—यह तो बीसपंधियोंकी बांति है। परन्तु शुद्धाग्नायी तो ऐसा नहीं करते हैं, उनमें पूजा स्वाध्याय और चर्चाका प्रचार है।

जय०—जी है तो सही, परंतु ये भी उनके ही बड़े नहीं तो छोटे भाई अवश्य हैं, इनके मन्दिरोंके दर्शन भी जैनेतर नहीं कर सकते हैं। न जैनेतर इनके ग्रन्थोंका अवलोकनही कर सकते हैं, और जैनियोंमें वेही स्वाध्याय कर सकते हैं, जो शुद्धाग्नायका सर्टिफिकेट पाये हों, अर्थात् वे दश पांच मिनट श्रीमंदिरजीमें बैठ कर ही घोती आदि बदल कर बांचें।

टेक०—तो इसमें क्या हानि हुई ? यह तो विनय है, जितनी शुद्धता होसके उतना ही अच्छा।

जय०—खूब कहा, “न नै मन तेल होय न राधा नाचें” न इतनी क्रिया बने न स्वाध्याय किया जाय, न मंदिरमें बैठनेका अवकाश मिले न पढ़ सकें। यद्यपि इसप्रकार शुद्धतासे पठनपाठन करना अच्छा और विशेष फलप्रद है, तो भी क्या हरएकसे

ऐसा हो सकना संभव है ? भाई साहेब, नियम तो सर्व साधारणसे पालन हो सकें इसप्रकार होना चाहिये, क्योंकि महावीर प्रभुका उपदेश किसी व्यक्ति विशेषके लिये नहीं किन्तु सर्व साधारणके लिये है और तो क्या सप्तवशरणमें पशुवोंने भी उनकी चाणीसे लाभ उठाया है, भौल चाण्डालादिने भी लाभ लिया है। देखो, कथा-ग्रन्थोंमें क्या लिखा है ? क्या ये ग्रन्थ केवल पढ़ लेने मालसे ही कल्याण हो जायगा ? क्या अहिंसा या दया दया कहनेसे जीवोंकी दया (रक्षा) हो जायगी ?

टेक०—नहीं, न होगी, तब क्या जो लोग पढ़ते हैं, वह सब निरर्थक है !

जय—सर्वथा निरर्थक तो नहीं है, परन्तु ग्रन्थोंका उलटफेर होने या सम्हाल होते रहनेके सिवाय कुछ भी विशेष लाभ नहीं है, क्योंकि पढ़नेवाले जबतक तर्क वितर्कके साथ न पढ़ेंगे, जबतक पठित विषय कौन विचारेंगे, और धर्मके अनुसार यथाशक्ति चलने, तथा धर्मशास्त्रोंसे विरुद्ध हानिकारक प्रथाओं (रूढ़ियों) कौन छोड़ेंगे तबतक यथार्थ लाभ न होगा। पढ़ने का मतलब ही यही है कि उससे कुछ लाभ उठाया जाय। देखो, हमारे देशके अनेक ग्रन्थ (जिनमें जैनग्रन्थ भी बहुत हैं) विदेशोंमें गये और उनको पढ़ कर विदेशी लोगोंने अपने आपको उन्नतिके

शिखर पर चढ़ा लिया और हम लोग ऊँघते ही रह गये ।

टेक०—क्या धर्मग्रन्थोंको पढ़नेसे हमारे व्यवहारिक कार्योंमें भी सहायता मिल सकती है ?

जय०—निसन्देह, क्योंकि हमारे ग्रन्थोंमें धर्म, अर्थ, काम और मोक्ष चारों पुरुषार्थोंका वर्णन है, और हमारे ग्रन्थ मोक्षके साधक और धर्मसे अविरुद्ध व्यवहारके विरोधी नहीं हैं, न हमारे धर्ममें कोई बात दण्ड नीतिसे किसीके पाँछे लगाई जाती है किन्तु जिससे जितना होसके यथाशक्ति पालन करे। धर्मग्रन्थ व गुरु तो वस्तुका यथार्थ स्वरूप बतला देते हैं, परन्तु प्रेरक नहीं होते हैं।

टेक०—तब अबकी श्रुतपंचमी पर हमारा क्या कर्तव्य होना चाहिये ?

जय०—भाई साहेब, हमारी तो राय यह है कि इस उत्सव पर प्रत्येक स्थानमें एक एक वाचनालय (जिसमें समस्त जैन और सर्वोपयोगी अजैन पत्र मंगाये जाय) और पुस्तकालय (जिसमें जैनग्रन्थोंके सिवाय अन्यान्य उपयोगी पुस्तकें जीवन-चरित्र, इतिहासादि भी रहें) खोले जाय जिससे स्वदेश विदेशके समाचार प्रत्येक प्रकारके विदित होते रहें, और जीवन-चरित्र व इतिहासोंसे अपनी उन्नतिके विचारोंको व्यक्त करनेका अवसर आवे—अनुकरण करनेका अवसर आवे। इससे हमारे

विचारोंमें फेरफार होगा, ज्ञानकी वृद्धि होगी और व्यापारादिकी भी वृद्धि होगी, मनोरंजन भी होगा और सभ्यता व शिष्टता भी बढ़ेगी ।

टेक०—भाई, जैन पत्र व पुस्तकें रखना तो ठीक है परन्तु अजैन रखनेसे क्या लाभ ?

जय०—लाभ तो बहुत है, प्रथम तो यही बात है कि जिन बातोंको हम सत्यार्थ मानते हैं, क्या उन्हें और भी कोई मानता है या नहीं ? इससे हमारे मतकी पुष्टि होती है । दूसरे हमारे मतका यदि कोई विरोधी है तो वह किस युक्तिसे विरोध करता है यह जानकर हम अपने पक्षके मंडन और परपक्षके खंडनका उपाय सोच सकते हैं । तीसरे यदि कहीं हम ही समझनेमें मूलकरगये हों तो अन्य विद्वानोंके विचारोंसे हम अपने विचारोंको सुधार सकते हैं । चौथे इसी निमित्तसे हमारे धर्मग्रन्थोंको अजैन विद्वान पढ़कर अपने विचारोंको बदलेंगे और वे जो अबतक बिना समझे हम लोगों व हमारे धर्मसे घृणा करते हैं सो जब वे हमारे ग्रन्थोंमें यथार्थ बातको देखेंगे तब घृणा करना छोड़ देंगे इससे परस्पर मैत्रीभाव बढ़ेगा । पांचवे जब कि हम उन्हें (अजैनोको) लाभ पहुंचानेकी चेष्टा करेंगे, तो वे भी आपके कार्योंमें विरोधी न होकर

उल्टे सहायक होंगे, और व्यवहार व व्यापार परस्परके मेल बिना चल नहीं सकता है, इसलिये मेल भी बढ़ेगा इत्यादि और भी अनेक लाभ हैं ।

टेक०—क्या ऐसी कोई संस्थाएं कहीं खुली हैं ?

जय०—जी हां, खंडुवाके जैनचालकीने, नरसिंहपुरकी जैनहितैषणीसभाने और रतलामके मानिकचंद पानाचंद दि. जैन बोर्डिंग हाउसने हालहींमें खोली हैं और भी अनेक स्थानोंमें ऐसी संस्थाएं खुल रही हैं ।

टेक०—भाई, अब तो जाउंगा, कुछ काम भी आवश्यक है । देखो, आप कुछ जल्दी आना, अपनको अभी बहुत काम करना है, मंडलविधान पूरना है, शास्त्रोंको संहालना, वेष्टन बदलना, जीर्ण पत्रोंको सुधारना व नये लिखकर रखना, गिन्ती भिलाना, सुरक्षित करके रखना, सूची तैयार करना इत्यादि, जिससे दिनके दिनको सब काम तैयार रहे । उस दिन मातृकाल श्री जिनवाणी माताकी पूजा व कीर्तन करेंगे, सांझको सभामें उपदेश करके पुस्तकालय तथा वाचनालय स्थापित करनेके लिये निवेदन करेंगे; और भी कुछ कहना है तो कहिये ।

जय०—कहना तो बहुत है, परन्तु जो हो जाय सो ठीक है॥

ટેક૦—હોના હોગા સો તો હોગા હી, પરંતુ અપને કહનેપે કયા જાવે, આજ ન સુનાઈ હોગી તો કલ હોગી, પરસોં હોગી, કમી તો હોગી, ન મી હોગી તો પુણ્યબંધ તો અપનકો હોગા હી, ક્યોંકિ અપને માવ તો અચ્છે હૈં, ઉઘોગ તો અચ્છા હૈ—

જય૦—હાં, ઇસમેં કયા સન્દેહ હૈ । અચ્છા, તો એક પ્રસ્તાવ જૈનગ્રન્થપ્રકાશિની સંસ્થાવોંકી સહાયતાર્થ મી રલના-ચાહિયે, જૈસે માળિકચંદ-દીરાચંદ જૈન પુસ્તકમાલા—બમ્બઈ, સનાતનજૈનગ્રન્થમાલા—કાશી, ઇત્યાદિ ઔર દસરા પ્રસ્તાવ યહ મી કિ જૈનપત્રોંકે વિશેષ પ્રચારાર્થ ઉપહાર દેને ઇત્યાદિકા મી કુછ વિચાર કિયા જાય, ક્યોંકિ ઉત્તરિકે સાધક સમાચાર પત્ર વિશેષરૂપસે હોતે હૈં । તાત્પર્ય તો યહ હૈ કિ જિસ પ્રકાર હો સકે હમેં જિનવાણીકા પ્રચાર કરના ચાહિયે ઇસસે ઉમય લોકકા સુખ નિજ પરકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ ।

ટેક૦—બહુત અચ્છા, અવ મેં જાતા હૈં, જુહારુ ।

જય૦—જુહારુ, માઈસાહેવ જુહારુ ।

નોટ—દોનોં મિત્રોંકી કૈસી પ્રેમપૂર્વક વાર્તાલાપ હુઈ હૈ ઇસપર પાઠકગણ વિચાર કરોંગે ઔર કુછ લામ ઉઠાવોંગે ।

મવદીય સેવક—

દીપચંદ પરવાર—નરસિંહપુર (C. P.)

વિદ્યાર્થી અને તેની સ્થિતિ.

હિંદુસ્તાનની શિક્ષણ પદ્ધતિ અને ઇંગ્લાંડની શિક્ષણ પદ્ધતિમાં તેમજ સમાજના રીત-રિવાજોમાં ધણો ફેર છે. ઇંગ્લાંડની વાત નહીં કરતાં એટલુંજ કહેવાનું કે અહીં જે ઇંગ્લીશ એજ્યુકેશન (કેળવણી) આપવામાં આવે છે. તેમાં કેટલીક પડતી મુશ્કેલીઓ તેમજ સાધારણ રીતે જ્ઞાન મેળવવામાંજ ધણી મુશ્કેલીઓ પડે છે. વિદ્યાર્થીની ઉમર જ્યારે આશરે ૧૮ વર્ષની થાય છે ત્યારે તેના માતાપો તેને કમાતો અથવા પરણેલો જોવા ઇચ્છે છે, જો કે ધણી વખત તો પરણવાની બાબત તેમના હાથમાં હોવાથી તેમની મરજી પ્રમાણે વહેલાં કરી દે છે, પરંતુ તેને ૧૮ વર્ષના ઉમરમાં મેટ્રિક પસાર કરેલી હોય છે જે ફક્ત ભાષાનુંજ જ્ઞાન હોય છે, એમાં વિચારની તેમજ કલ્પનાની શક્તિ ખીલતી નથી, તેથી ધણાખરા તો ગરીબ ધરના હોય તો ભાંધી મુકી દેવું પડે છે પછી તેમની સ્થિતિ ધોખાનો કુતરો નહીં ધરનો કે નહીં ઘાટનો ” એવી થાય છે. અદ્યાર વરસની ઉમર ધઈ ભાંધી મુકી તેઓ વ્યાપાર એટલે જુ’ એટલું પણ સમજતા નથી. ગુજરાતી ભાષાનું તો જ્ઞાન ક્યાંથી હોય, કારણકે સીકરૂ અને સેવરૂ જે વખત ભાષાજ્ઞાન મેળવવાનું ચોગ્ય થાય છે ત્યારે તેમને ઇંગ્લીશ એકરડા ચોપડીઓ વાંચવી પડે છે એટલે ગુજરાતી સાહિત્યનું તો ખીલકુલ નામજ દેવાનું નથી ત્યાર પછી કોલેજ લાઇબ્રેમાં તો નેવજ મુકવાનું. આથી સાહિત્યની વૃદ્ધિ થતી અટકે છે. આથીજ ગુજરાતી સાહિત્ય, સાદાર અને કવીઓની ખોટ પડે છે. આમાં તેઓ નિચારા રુ’ કરે, દરેક પ્રકારનું જ્ઞાન ઇંગ્લીશ ભાષાદ્વારા અપાય છે. જ્યારે તેઓની ઉમર

૧૮ વર્ષની યાવ, સારે તેઓને વેપારની સુજ નહીં, પોઝીશન બળવવાની મોટી બીક, ઉદ્ધતાઈ તો સ્વભાવિકજ હોય, તેમજ અંતમાં તો દાડકાં પ્રથમથીજ ખોટાં હોય એટલે પછી ૨. ૧૫ કે ૨૦ની નોકરી સિવાય તેમને બીજું કંઈ સુઝતું નથી. ધારે કે કોઈ છોકરો ઉદાર ગૃહસ્થની મદદે મેટ્રીકથી આગળ વધે, તોયજી શું એ શહેર બહાર નિકળે, ફરવા નિકળે, કોલેજમાં જ્યાં નિકળે, સારે પણ એના મનમાં પૈસા કેમ કમાવા, આપણા બૈરી છોકરાં તથા માળાપનો ખર્ચ કેમ પૂરો પાડવો, એ વિચારમાં યુવાવસ્થા રહે છે. યશી વખત તો વાંચતા વાંચતા તેમજ કલાસમાં ધ્યાન આપતાં પણ એ વિચાર ચાલ્યા આવે છે. હવે એ મિચારો પોતાના આ વિચારને શાંત કરવામાં અથવા તો, પોતાની માદદાસ્ત સાથે અથવા કલ્પનાશક્તિ ખીલવવામાં ધ્યાન આપે. આથી તેઓનું મગજ ખુલાઈ જાય છે અને ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણીને માટે નાકાયક બનતું જાય છે. એ પછી ગમે તો દિવસના ૧૮ કલાક વર્ક કરી બી. એ. માં સેકન્ડકલાસ આવે પરંતુ કેળવણીથી જે લાભ થવો જોઈએ તે થતો નથી. તેમની સ્થિતિ ધણી વખત જોમને મેટ્રીક પસાર કરી અભ્યાસ છોડી દીધો હોય છે, તેનાથી વધારે ખરાબ ચાલ છે કારણકે એ વધારે જાનબીજી હોય છે. મગજ હંમેશાં શાંત, હલકું અને નિર્દોષ હોય ત્યાં સુધી આગળ સુધારવામાં તેમજ જ્ઞાનમાં વધી શકે છે. કેળવણી મેળવી શકે છે. આ પ્રમાણે સાધારણ રીતે મુશ્કેલીઓ નડે છે. પછી એમ પણ બને છે કે "Poverty is the Mother of invention" કેટલોક વખત તેઓ એટલી બધી ખંતથી મહેનત કરે છે કે તેઓ પોતાની અદૃશ્ય પામેલી શક્તિઓને પાછી મેળવી શકે છે, પરંતુ તેનું પ્રમાણ ઘણું થોડું છે. ઘણા એન્જીનેયરોને તો દુનિયાદારીનું લાન પણ હોતું નથી. એનું કારણ નહીં કે તેઓ શીયોસાફર છે, પરંતુ તેઓ ફક્ત શુક વખતે તરીકે કામ કર્યા કરે છે અને પછી જ્યારે કોલેજ લાઈફ પુરી

કરે છે ત્યારે એમની જીવિને અથવા તો વિચારોને નોકરી સિવાય બીજું કંઈ સાધન સુઝતું નથી. કોલેજે તેમજ સ્કૂલો જો નીકળી હોત તો કલાકની ઘણી ખોટ પડત. આ રીતે આર્થિક સ્થિતિમાં પડતી આવે છે. જેલોકે કેળવણીમાં ખર્ચે છે તેઓ વેપાર એટલે શું એ સમજતા નથી. જેઓ વેપારી તરીકે આજખાસ છે તેઓ જ્ઞાન એટલે શું અથવા તો વેપારની કેળવણી કેવી રીતે ચાલે એનું લાન હોતું નથી. ફક્ત તેઓ માહોમાહિ લડી મરી એકબીજાનું જીવ કપટથી મારી ખાય છે. કારણકે તેઓને પરદેશ એટલે શું? પરદેશ સાથે વેપાર એટલે શું? વગેરેનું લાન હોતું નથી. આ રીતે આર્થિક સ્થિતિની પડતી થવાનું એક કારણ આ પણ થઈ પડે છે. સાર પછી સમાજની સ્થિતિ પણ ખગડવામાં કેટલીક વસ્તુઓ કારણભૂત ચાલે છે. જે કે હાલમાં અપાતી કેળવણી તદ્દન તુચ્છકારી કાલવાની નથી પરંતુ હિન્દુસ્તાનને માટે યોગ્ય નથી. "ના મામા કરતાં કાણું મામા હજાર દરજ્જે ઉત્તમ છે." અંગ્રેજ લોકના સમાજના રીવાજ તથા કેળવણીની પદ્ધતિ પણ ઘણી ફેરફારવાળી હોય છે. તેઓમાં લક્ષ્મી છુટ, જોઈન્ટ ફેમીલી સીસ્ટમનો અણખચાવ તથા માળાપોએ કલ્પેલી છોકરાઓની વિદ્યાર્થી અવસ્થા તેમજ ફરજિયાત કેળવણી એ ઘણે દરજ્જે આપા પ્રકારની કેળવણીને અતુલ છે. બધે અઠાર વર્ષ સુધી તેઓને ફરજિયાત કેળવણી તેમજ માળાપોની લગ્નની ખાખોતોની છુટ પણ યજી હોય છે. માટે એ તેમને માટે લાયક છે. બીજું તેમને માતૃભાષામાં શિક્ષણ મળે છે અને જેટલું આવણે બી. એ. થઈને જ્ઞાન મેળવીએ છીએ એટલું તેઓ મેટ્રીક સુધીમાં મેળવી શકે એમ છે. આપણા વાંચનાના ધણાખરા વખત ભાષા સમજવામાં જાય છે, તેથી કરીને તેઓને બી. એ. થતાં સુધીમાં પોતાના સાહિત્યનું તેમજ બીજા પ્રકારના સામન્સ ધ્યાનપૂર્વક જ્ઞાન સારું ચાલે છે. આપણું અને તેમનું સાહિત્ય, કવિની સંખ્યા તેમજ સાક્ષરોની સરખામણી કરીશું. તો આવું પરિણામ જણાઈ આવશે.

उपदेशक पं. पिताम्बरदासजीका

रिपोर्ट ।

(ता. ९ फरवरीसे १५ अप्रैल तक।)

पिपरई—जन सं. १६५ है। एक व्याख्यान सभा की। स्वाध्याय तथा अष्टद्रव्यसे पूजन करनेका नियम १५ भाइयोंको है। जैन पाठशाला स्थापित करनेकी ओर पंचायतीका चित्त आकर्षित किया।

पछार—जन सं. ५०० है। दो व्याख्यान-सभायें और एक शास्त्रसभा की, जिनमें निम्न विषयोंपर व्याख्यान किये—विद्यादान, अहिंसा-धर्म और सदाचार। स्वाध्यायका नियम ५० को और अष्ट द्रव्यसे पूजन करनेका नियम २० भाइयोंको है। पढ़नेयोग्य लड़के ४० व १२ लड़कियां हैं। बड़ेही खेदकी बात है कि पंचायतीका ध्यान जैन पाठशाला स्थापित करनेकी ओर कईवार दिलाया गया पर वह किसी भी रूपसे सफल नहीं हुआ। ६ भाइयोंसे ६) मोरेना पाठशाला के सहायतार्थ प्राप्त हुए तथा पंचायतीने 'जैन मित्र' और एक भाईने 'दिगंबर जैन' मगाना स्वीकार किया।

साढौरागांव—जन सं. १३४। शास्त्रसभा तथा दूसरी व्याख्यानसभा की जिससे १५ भाइयोंने नहाकर रखोई कराना स्वीकार किया और १२ ने स्वाध्यायका नियम लिया। जैन पाठशाला स्थापित करनेके लिये प्रेरणा की तो १२) मासिक चंदा स्वीकार हुआ, इसलिये अध्यापककी यहां जरूरत है। १) मोरेना पाठशालाको अन्ना।

वज्ररंगगढ़—जन सं. २२५ मंदिर ३। दो व्याख्यान सभायें और एक शास्त्रसभा की। स्वाध्यायका नियम २५ भाइयोंको है। पाठशालाका निरीक्षण किया। फल भी सामान्य रूपसे अच्छा है। यहां श्री शान्तिनाथस्वामीका विस्तीर्ण मंदिर है जिसमें ३ प्रतिविम्ब कायो-त्सर्गासन शान्तिनाथ, कुण्ठनाथ और अरहनाथके बड़े ही वैराग्य पथ प्रदर्शक हैं। इन मूर्तियों और मंदिरकी प्रतिष्ठा वि. सं. १२०० में शेठ पाडासाजी परिवारने कराई है। यह स्थान अतिशयक्षेत्रके नामसे इस प्रान्तमें प्रसिद्ध है।

गुना—जन सं. ४०० मंदिर २। दो व्याख्यानसभायें की जिसमें स्वध्याय और सदाचारप्रचार पर व्याख्यान कहे। स्वाध्यायका नियम ३० भाइयोंको है तथा कई ग्रहणियोंने स्नान कर रखोई करना स्वीकार किया। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। अध्यापक, मंत्री तथा भाई घासीलालजी पाठशाला स्थापित करनेके कार्यमें प्रशंसनीय है। पंचायतीसे ७) उपदेशक पंडको प्राप्त हुए।

रुठयाई—जन सं. २५। दो शास्त्रसभायें की। स्वाध्यायका नियम ६ भाइयोंने स्वीकार किया।

राधोगढ़—जन. सं २५० मंदिर १। एक शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की, जिसमें स्वाध्याय और संस्कार विषय पर व्याख्यान कहा।

स्वाध्यायका नियम ३५ भाइयोंको है तथा कई श्राविकाओंने स्नान कर रखोई करना स्वीकार किया। यहां स्त्रीचीबादा प्रा. समाका दफ्तर व उसके मंत्री शेठ हीरालालजी रहते हैं तथा आज की तरफसे एक जैन औपचारिक भी स्थापित है। जैन पाठशालाका निरीक्षण किया। पढ़ाई मत-

बोध जैनधर्मकी है, अज्यापक, पं. हरिश्चंद्रजी धर्मोत्साही हैं।

धर्मावदा—जन सं. ७०। शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की। कुरीति त्याग और स्वाध्याय प्रचार पर लोगोंका चित्त आकर्षित किया जिससे एक भाईने शास्त्र पढ़ना और देने श्रवण करमा स्वीकार किया तथा दो ग्रहणियोंने स्नान कर रसोई करना व दुहरे छप्रेसे पानी छानना स्वीकार किया—

छवरा—जन सं. १००, मंदिर १। दो व्याख्यान कुरीति त्याग व. स्वाध्याय प्रचार पर कहे। स्वाध्यायका नियम १२ भाइयोंको है। पाठशाला स्थापित करनेकी पंचायतीसे प्रेरणा की तो १२) मासिक पर. अज्यापक तजवीज कर पाठशाला खोलना स्वीकार किया। दो भाई-योसे २) उपदेशक फंडको प्राप्त हुए।

वारां—जन सं. २७५, मंदिर ३। शास्त्र सभा और दूसरी व्याख्यान सभा की। स्वाध्याय का नियम ४० भाइयोंको है। यहां जैन पाठशाला स्थापित है, जिसमें १५ लड़के व १० श्राविकायें पढ़ती हैं। अज्यापक विधर्मी ग्राहण होनेसे धर्मशिक्षण देनेमें वह लाचार है। दो भाइयोंसे २) मोरेना पाठशालाके सहायताार्थ आये। वारां श्री कुन्द २ स्वामीका पवित्र स्वर्ग स्थान है। वस्तीके बाहर नाथियां व मंदिर है जिसमें श्री कुन्द २, महा मुनिकी पद्मासन शान्त मूर्ति प्रतिष्ठित है।

मांगरोल—जन संख्या २५। शास्त्रसभा और दूसरी आमसभा की, जिसमें होली और भारतिय हिन्दू इस विषय पर व्याख्यान कहा, जिससे सर्व साधारणों पर कुरीति त्यागका अच्छा असर पड़ा तथा महाराजसिंह नामके आर्यसमाजी महाशयने जैनधर्मके सिद्धांतों पर कई शंकायें प्रगट की जिसके समाधान भी भले प्रकार किये गये। पंचायती द्वारा ११८ उपदेशक फंडके सहायताार्थ आये।

अतिशयक्षेत्र चांदखेडी-खीचीवाड़ा प्रां. सभाके धार्मिकोत्सवमें शामिल हुआ। पं.

लक्ष्मीचंदजी, कुंवर दिग्विजयसिंहजी आदि विद्वानोंके व्याख्यान तथा शास्त्रसभायें हुई। सभाकी दो बैठकें देखी और कई प्रस्ताव उपस्थित किये गये परंतु अमलमें लाने योग्य कोई भी प्रस्तावका रूप दिखाई नहीं दिया। वेदवारण्य जैसी स्थूल कुरीतिके दूर करनेका समाने प्रश्न ही दूर कर दिया अतएव सभाके संचालकोंको फिजलुखवी और उसकी जननी कुरीतियोंके त्याग पर हमेशा ध्यान देना चाहिये। त्यागी मुन्नालालजीका केशलॉच हुआ और इसी समय त्यागीजीकी प्रेरणासे अनुमान १२००) का चंदा चांदखेडीजीमें पाठशाला खोलनेके लिये स्वीकृत हुआ। खीचीवाड़ा सभासे ११) उपदेशक फंडके सहायताार्थ प्राप्त हुए।

झालरापाटन छावनी—ऐलक चन्द्रसागरजीके केशलॉच उत्सव पर मैं तथा कुंवर दिग्विजयसिंहजी, पं. रामनाथ शर्मा, बाबू गेंदनलालजी भी उपस्थित हुए। कुंवर सा. के और मेरे ३ व्याख्यान आमसभामें हुए तथा सनातनी और आर्यसमाजियोंकी ओरसे आयी हुई शंकाओंके समाधान कुंवर सा. ने भले प्रकारसे किये। ऐलक चन्द्रसागरजीके समक्ष कुंवर दिग्विजयसिंहजीने ब्रह्मचर्य प्रतिमा अवलम्बन की और ऐलकजीने मुनिसुद्रा (लंगोट त्याग) प्रगट करते हुए केशलॉच किया तथा झालरापाटनके राज्यमें चहू ओर ३२ मील विहार करनेका दिव्यत धारण किया। पंचायतीसे ११) उपदेशक फंडमें आये।

झालरापाटन—जन सं. ५७५ मंदिर ४। कुंवर दिग्विजयसिंहजीका तथा मेरा व्याख्यान हुआ। स्वाध्यायी भाई १५० के हैं। यहां सेठ हारालालजी जैनसिद्धान्तोंके अच्छे विद्वान हैं। तथा श्री शान्तिनाथस्वामीका बृहत् मंदिर वि. सं ११०३ व। है जिसमें ७ हस्तप्रमाण कायोत्सर्ग प्रतिविम्ब है। श्री शान्तिनाथ विद्या-

लय, औषधालय, सरस्वतीभवन स्थापित हैं। श्रीमती शंकराबाई आनरेरी तौरसे कन्या-शालामें धर्मशिक्षण देती है। बाईजीका यह कर्तव्य सराहनीय हैं। सेठ लालचंदजी नवयुवक और धर्मानुरागी प्रतीत होते हैं। क्या ही अच्छा हो यदि ये धर्मशास्त्रका अभ्यास करने लगे तो थोड़े ही समयमें सुवर्ण और सुगन्धके चरितार्थको प्रगट कर सकते हैं।

पंचपहाड़-स्टेशन पर ३-४ दूकान सिर्फ जैन भाईयोंकी हैं। रातको 'पांच पापका त्याग ही सच्चा धर्म है' इस विषयपर एक सार्वजनिक व्याख्यान किया। २) मोरेना पाठशालाको आये तथा एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

भानपूर-जन सं. २५५। यहांके रथोत्सवमें शामिल हुआ। तीन व्याख्यान सभायें की। मि. अम्यलनेर कर मुसिफ द्वारा जैनधर्म पर किये हुए प्रश्नोंके उत्तर जाहिर सभामें भले प्रकार दिये गये। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। श्रीमती भूरीबाई इन्दौर इस पाठशालाके स्थापित करानेमें सहायनीय है स्थानीय और मेलेके भाईयोंसे २८) आधिकाश्रम बम्बईके सहायतार्थ तथा १) संकट निवारण फंडको प्राप्त हुआ, बाबू देवमीलालजी और सुलसंपत्ति-राय भंडारी उत्साही सज्जन है।

गरोठ-जन सं. १५० मंदिर २। रातको 'ग्रहस्थके षट् नित्य कर्म' पर व्याख्यान कहा जिससे ८ भाईयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया और एक शास्त्र सभा और की। पंचायतीसे आधिकश्रमके सहायतार्थ ४॥) प्राप्त हुये। एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

महत्पुर-जन सं. ७७। दो व्याख्यान सभायें और एक शास्त्रसभा की। स्वाध्यायका नियम १५ भाईयोंको है। यहां जैन पाठशाला स्थापित है। परीक्षाफल सामान्य है। पंचायतमें ८) तथा एक वर्षके लिये १) मासिक सेठ हजारीमल मेघराजजीकी ओरसे आधिकाश्रम बम्बईको सहायता स्वीकार हुई।

खाचरोद-जन सं. ५० मंदिर २। रातको मिथ्यात्व ग्याग व स्वाध्यायप्रचार पर व्याख्यान कहा जिससे ५ भाईयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया। एक भाई 'दिगंबर जैन' का ग्राहक हुआ।

दौहद-गृह सं. १० जन सं. २५०। दो व्याख्यान सभायें की। स्वाध्यायका नियम २५ भाईयोंको है। यहांकी पाठशाला अध्यापक न होनेसे बंद है इसलिये प्रा. सभाको अध्यापक भेजना चाहिये।

सूरत-गृह सं. ९० जन सं. ३०० मंदिर सं. ७। रातको चंदावादी धर्मशालामें एक व्याख्यानसभा की। स्वाध्यायका नियम २५ भा. इयोंको है। वर्तमान महाव्रजयन्ती उत्सवमें एक जैनहितवर्द्धक मंडल स्थापित हुआ है जिसमें तीनों संप्रदायके जैन भाई सम्मिलित हैं। फूलकोर कन्याशालाका निरीक्षण किया। परीक्षाफल संतोपजनक है। बालिकाओंके उत्तेजनार्थ सम्पादक 'दिगंबर जैन' की ओरसे पुस्तकें पारितोषकमें दी गई। 'दिगंबर जैन' पत्रकी आफिस देखी। प्रायः सब ही कार्य उसके आनररी सम्पादक थोड़े लक्ष्मिसे अच्छे कर रहे हैं। यह सब ठीक होते हुये भी यहांके दिगम्बर समाजमें धार्मिक रुचि न्यून व अनैक्यता भर-पूर है।

विशेष-खीचीवाड़े प्रान्तकी परवार जाती व राजपूतानेकी वधेरवाल और खंडेलवाल जैन जातिमें सदाचार की हीनता दिन प्रति-दिन होती जा रही है। यहांतक कि ये लोग नराना घोना भी भूलते जा रहे हैं, धर्मशानकी न्यूनता और आर्थिक दृष्टि तथा कुतस्कारोंसे इतनी अधिक पीड़ित हैं कि शूद्र जाति जैसी प्रश्रुतियां इन लोगोंमें पाई जाती हैं, अतएव जगह २ की पंचायतियोंको उचित है कि जातीय दयाव दालकर इन कुप्रथाओंके दूर करनेका प्रयत्न करें। समान सेवक—

ठाकोरदास भगवानदास झवेरी
मंही, उपदेशक विभाग, गौहरीबाजार-मुंवाई.

❧❧❧ હસ વર્ષકે ગ્રાહકોંકો હિન્દી-ગુજરાતી ભાષાકી ૮ પુસ્તકે ઉપહારમે મિલેગો । ❧❧❧

॥ શ્રી વીતરાગાય નમઃ ॥

શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિગંબર જૈન બોર્ડિંગ તરફથી પ્રકટ થતું માસિક ।

દિગંબર જૈન.

— The Digambar Jain. —

યુતં મુલેસૈ વિવિધૈશ્ચવિત્રૈ, દિગંબરજૈન મિદં સુપત્રમ્ ।

પ્રમો ! મહાવીર ! ! તવ પ્રમાવાત્, સમુત્તમામુનતિમાતનોતુ ॥

વર્ષ ૮ મું.

વીર સં. ૨૪૪૧. આપાદ. વિક્ર. સં. ૧૯૭૧.

અંક-૧ મો.

વર્ષના ચાર મહિનાના ત્રણ વિભાગ પડેલા છે, જેમાં પ્રથમ શિયાળો (શીતઋતુ), પછી - ઉન્હાળો (ગ્રીષ્મઋતુ) અને ચાતુર્માસ-કર્તવ્ય. તે પછી ચોમાસું (વર્ષાઋતુ) આવે છે, તેમાં વર્ષાઋતુના

દરેકે અપાડ, શ્રાવણ, માદ્રપદ અને આશ્વિન માસ દરેક ચાર મહિના દરેકે એક જ દિવસોમાં દરેકને ઘણું કરીને અવકાશ હોય છે કેમકે આ ઋતુમાં જલદ્રષ્ટિને લીધે પૃથ્વી નરમ થવાથી જીવમયી થઈ જાય છે, જેથી આ મહિનામાં લગ્ન, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ, રથોત્સવ વગેરે કાર્યો થતાં નથી તેમ ધ્યાપાર-ધંધાથી પણ દરેકને ફુરસદ હોય છે. વઢી આપણા કેટલાંક વ્રતો જેવાં કે અટાનિકા, દશલક્ષણિસા, પોદશકારણ, રત્નત્રય વગેરે વ્રતો ત્રણે ઋતુમાં

કરવાને શાસ્ત્રકારોદ્દેશ્ય કરમાવેલું છે, છતાં પણ માન અટાનિકા સિવાય તે માનવાનો સાલ રિવાજ વર્ષાઋતુમાં પડી ગયો છે, જેનું સાલ કારણ એવું મળતી ફુરસદને લીધેજ હશે. હવે આ ચાર માસમાં જલદ્રષ્ટિને લીધે પૃથ્વી નરમ થઈ જવાથી તેમાં રૂઝ્ઘાણોની ઉત્પત્તિ ઘણીજ થાય છે, તેને વચાવવા સારતર આપણા મુનિ, ત્યાગી, મટારકો, બ્રહ્મચારીઓ વગેરે દરેકજ સ્થાને નિ - ને તેઓએ અપાડ મુદ્દાને લીધેજ ૪૧ મુધી દરેકજ ગામમાં રહી ધર્મધ્યાનની અને શ્રાવકોને ઉપદેશ આપવામાં પોતાનો સમય વ્યતીત કરવાનો છે, ત્યારે આજકાલ તો એક માત્ર પડે છે કે મુનિ, ત્યાગી તો ગણ્યાગાંઠ્યા છે, મટારકો તરફથી ઉપદેશની આશા ભાગ્યેજ રહાય છે અને બ્રહ્મચારીઓની સંખ્યા પણ વિશેષ નથી તેમાં કેટલાક સાધારણ જાણકાર દોવાથી માત્ર અમુક બ્રહ્મચારીઓદ્વારાજ ઉત્તમ ઉપદેશ અશક્તો જોવાય છે દરેકેકે આપણામાં ગામેગામ ધર્મોપદેશ આપનારની ઘણીજ ન્યૂનતા છે, જેથી શ્રાવકોનેજ પોતાનું રમણું ગાંડું ગમેતેમ ચલાવવું પડે છે.

લાલજની જીંદગી સહિસલામત રાખવા માંગતા હો અને તેમની અબળા ગુલામખાઇ અને કુમળાં બાળકોની દશ આવતી હોય, તો 'નિદ્રાનિદ્રામાં' ફસાયલા સમાજહિતૈષીઓ ભગો! "આજસુપણથી અને જલ્દી નિદ્રાની ઇચ્છાઓ કરવાથી દર્શનાવરણીય કર્મ જાંધણ છે, નિદ્રાથી અત્માનો ઉપયોગ થયા નથી છે, નિદ્રા એ જીવતાની મરણાવસ્થા છે." જૈન શાસનમાં વહુવાવધી આ લખકે નિદ્રામાં શું કાંઈ પણ જૈનને પડી રહેલું યોગ્ય છે? 'જીવતાને મરણાવસ્થા' બનાવનારી નિદ્રા અણુનલાલનો અંત કાળ આવશે ત્યાં સુધી શું નહીંજ મુકાય? જુઓ, જુઓ! મહાપિંદાદાભાઈશુ કહે છે—'માંગો, માંગશે' વળી લોકવાયકા—શું કહે છે? 'માંગ્યા વગર તો માએ ન પીરસે' આ સુવર્ણ વચનેને શીરસાવધ ગણી માઈ તાઈ મૂખી દઈ 'હિંમતે મરના તો મદદે ખુદા' એ ઉક્તિ પર શ્રદ્ધા રાખી આજસુપણું અને નાદિંમતપણું મૂખી દઈ ઉઠો! ભગો! અને કુલકર્ણની નિદ્રામાં પડેલા આપણા જાગૃત કરો અને જોનારો કુચલીઓ ગમે તેમ નાદિં અને પોતાનો સમય ધર્મ-નામનીજ વ્યતીત થઈ શકશે, જેથી પુણ્ય-પ્રાપ્તિ થઈ શકશે.

શ્રેષ્ઠ, સત્યાઈસીધા તથા સીધા પડીના ધારીઓ વગેરેને નત્ર વિનંતિ કે આપનાથી એક જણ પણ આગળ પડી જરા પણ વિચાર ન કરતાં એક ડેપ્યુટેશન નામદાર જેપુર મહારાજા પાસે લઈ જાયો અને ત્યાં દાદ ન મળે તો પછી નામદાર વાઇસરાય પાસે પણ જાયો, તોજ જૈનો ઉપર આવેલા મહાભારત કેસ કનું નિરાકરણ થઈ જશે.

મ

~

મ

કેટલાકો કહે છે કે અમારી પાસે પુસ્તકો નથી તે છું ચાંચી! તેમને જણાવવાનું કે પોતાની પાસે ન હોય તો તે સ્વરીદ કરજું અથવા દહેરા-સરમાંથી કે કોઈ વીજા પાસે માંગી લાવીને પણ ચાંચજું જોડણ. વળી 'દિગંધર જૈન'ના વાચકો જો દીર્ઘદષ્ટિ દોઢાવી જોશે તો તેમને જણાશે કે તેમની પાસે તો પુસ્તકોનો મંદાર થયલો છે, કેમ કે 'દિગંધર જૈન'ના આઠ ધર્મની પાદલો તથા મેટનાં પુસ્તકોનો ઢગલો વાઢવામાં આવે અને તેજ જો ક્રમવાર વાંચી જવામાં આવે તો 'ઘેર

ગુજરાતી 'ચિત્રમય જગત'-વિલાસતમાં આલુ પ્રસંગોના અનેક ચિત્રોવાળાં અનેક રેણુંદા, અંકરાડિક તથા માસિકો નીકળે છે તેની ટચ ઉપર પુતાના ચિત્રશાળા પ્રેસ તરફથી 'ચિત્રમય જગત' નામે સચિત્ર માસિક પાંચેક વર્ષ થયાં મરાઠી અને ત્રણ વર્ષ થયાં હિન્દી ભાષામાં નીકળે છે અને હાલમાં વળી ગુજરાતી ભાષામાં પણ એ સચિત્ર માસિક ત્રણ માસ થયાં પ્રકટ કરવા માંડ્યું છે, જેના માર્ચ-એપ્રિલ-મેના અંકો અમોને મળ્યાં છે, જે જોતાં જણાય છે, એમાં પુરોપના રણસંભ્રમની પ્રથમથી અત્યાર સુધીની સચિત્ર દૃષ્ટિકોટી નકશા વગેરે સાથે છે તથા અનેક પરીપટાનાં ચિત્રો તથા સચિત્ર નાટકોના લેખો તથા મહાન પુરોપના સચિત્ર જીવનચરિત્રો, સચિત્ર વિવાહ નિધિ, સચિત્ર વાર્તાઓ વગેરે અનેક ઉપોગી વિષયો છે અને દરેક અંકમાં ૨૫-૩૦ ચિત્રો છે. મોટી સાર્થકતા આતું સચિત્ર માસિક ગુજરાતી ભાષામાં આ એકજ છે, જેને દરેક ગુજરાતી બંધુએ ઉત્તેજન આપવું જોઈએ, એના સંપાદક રા. તુલસીદાસ કરગરી-સંકર યાસિકે વાર્ષિક મૂલ્ય ઝોઝ કાગળના રા. ૩૦ અને આટલે પેપરના રૂ. ૫૦૦. મળવાતું રચના-મેનેજર, ગુજરાતી ચિત્રમય જગત-પુતા સીટી.

અમદાવાદ સ્વે. જન ઓર્ગાઈંગનો રિપોર્ટ—આ ઓર્ગાઈંગનો ૧૯૨૨-૨૩ નો આ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે એનો લાભ માથે ૭૫ ત્રિવર્ષીઓ લઈ રહ્યા છે. આરારે ૨૬૦૦૦) નું ફંડ છે પણ શ્રી તથા બીજી રચના મદદ સારી આવે છે તેથી આ ખાતું

વાર્ષિક અશરે રૂ. ૬૦૦૦) નો ખર્ચ નિભારી રહેલું છે અને 'લુદ્ધિપ્રભા' નામે માસિક પણ આ ખાતા તરફથી પ્રકટ થાય છે. અમદાવાદની આપણી બાર્ડિંગમાં ફંડ કંઈક વધુ જતાં પરચુરણ આવક બહુજ થોડી થાય છે માટે તે તરફ ગુજરાતના ભાઈઓએ લક્ષ આપવું જોઈએ.

સ્વે. જન કોન્ફરેસના રિપોર્ટો—આ કોન્ફરેસની સુભગતમાં મળેલી બેંકનો તથા ૧૯૨૬-૨૭નો એમ જુદા જુદા રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે, આ કોન્ફરેસના કાર્ય-વાહકો જાગ્રત થયા છે બરા અને હવે પાછી સરચાતના વખત જેની જાહેરાતવાળી આવવાનાં ચિન્હો જણાય છે. ફંડ તો બહોલું છે, ખાતાંઓ પણ અનેક છે પણ તે દરેકને સારી રીતે નિયંત્રિત કરવું જોઈએ. એટલું ફંડ કે ફંડ સિદ્ધિ માટે જોઈએ. હાલ સારી વલોનેમેં મુસસે જિંદગી ચાલે છે.

સુવર્ણ માળા અંક ૫૨-૫૩—લક્ષ્મી આર્ટ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ, બાયબ્રા—પુણ્યપ્રી પ્રગટ થતી માસિક સુવર્ણ માળામાં આ અંકથી મોટા સુધારો થયો છે. ઐતિહાસિક પુરો જોવા કે અકબર, ટાકરમલ, પૃથ્વીરાજ, જયસિંહ, શાહુ, ચાંદબીબી, શિવાજી, દીપુ સુવર્ણના વગેરેનાં ચિત્રો ઉપસેલી ડિગ્રાફનના પ્રકટ થવા માંડ્યા છે. ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી, ઈંગ્લીશ એ ચારે ભાષામાં ચિત્રોની સમજુતી હોય છે. વાર્ષિક મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨ છે.

સુરતમે જયંતી મહોત્સવ—સ્વે. મુનિ આશ્રમામજી મહારાજની ૨૦મી જયંતી સુરતમાં ભારે ઉત્સાહથી ઉજવાઈ ગા કલાક સુધી આશ્રમામજીના ગુરોત્તું વર્ણન થયું હતું તેનો આ ૫૦ પાનાનો હિન્દી રિપોર્ટ છે.

સ્વે. સ્થાનકવાંસી ગઢડા જૈનશાળા—કન્યાશાળાનો રિપોર્ટ તથા વાંચનો વિનાય

नामे नातु पुस्तक-जे वर्ष यथा आ स्थपाय छे.
७० विद्यार्थी लाल ले छे, काम हीक आवे छे.
शा धारशी छवन दशाधने प्रयास छितम छे.

आविका धर्म-लेखक वाडीलाल मो-
तीलाल शाह अने प्रकाशक, 'जैनहितेच्छु,
ओदिस-मुम्बाय कि' अने पृ. २४. आ
नानकडा पुस्तकमां आविकाओने शिष्यामख्य
आशरे ३०० नाना नाना वाक्यो छे, जे मनन
करवा योग्य छे.

भूगोल शिक्षक-सुरत शहर अने
योर्थासी तालुकानी आ भूगोल छे. मूल्य ०)
प्रकाशक छगनलाल मोतीराम शाह, शाहपोर-
सुरत. ओमां सुरत शहर अने योर्थासी
तालुकानां पथुन आभेदुय रीते दर्शावितु छे.
जे स्कुलोमां अलापवा लायक छे.

तरंगिणी-बनारससे वसंतराय व्यास
द्वारा संपादित और प्रकाशित ६४ पृष्ठाका
नवीन सचित्र हिन्दी मासिक अर्थात् १. अं.
१. वार्षिक मूल्य १/१० अंग्रेजी अने
मासिक अच्छा कहलाता है इससे
यह मासिक निकलने लगा है। इस अंकमें
६ चित्रों और २७ विषयोंके लेख है।
छपाई सफाई अच्छी, लेख भी अच्छे और
चित्रों भी रंगबेरंगी है। हिन्दी साहित्य
प्रेमीओंको अवश्य प्रादक होना चाहिए।

नवजीवन-हन्दौरसे प्रकाशित आर्य-
समाजका सचित्र मासिक पत्र। भाग ७ अं.
१ पृष्ठ ७२. इसमें लेख, चित्रों आदि ठीक
आते हैं। छपाई सफाई भी अच्छी है और
वार्षिक मूल्य ३) है।

भद्रबाहु और कल्पसूत्र (संक्षिप्त जैन
इतिहास)-लेखक श्रे. मुनि माणिक और
प्रकाशक लाल बिहारीलाल, बडौत, मूल्य ०)=

शील संरक्षण:-लेखक बाबू बुधमल
पाटनी और प्रकाशक मालवा दि. जैन
मां. सभा कार्यालय-बडनगर। मूल्य सदा-
चार प्रचार (मुफ्त)। शीलरक्षणका यह
निबंध बहुत अच्छा है और हरएक आ-
विकाको पढ़नेयोग्य है।

जैन धर्म प्रकाश-लेखक बा. जवा-
हीरलाल (श्रे.) जैन और प्रकाशक श्री
विजयधर्म सुरी मंडळ-आगरा। मूल्य
०)= इसमें ६९ भजन हैं।

जैन प्रभात-बम्बई (ठाकुरद्वार रोड
४०२) से प्रकाशित मालवा दि. जैन
मांतिक सभाका नवीन सचित्र मासिक
पत्र। संपादक बाबू सूरजमल जैन-हरदा।
वार्षिक मूल्य सिर्फ १।) इसका प्रथम अंक
४८ पृष्ठाका एक चित्र सहित और दूसरा
१०० पृष्ठाका ३ चित्रों सह प्रकट होचुका
है, साईझ और लेखनशैली 'जैनहितैषी'
जैसी ही है। लेख अच्छे रहते हैं। बाबू
सूरजमलजी उत्साही होनेसे यह मासिक
बहुत उत्तति कर सकेगा ऐसा दिखता है।
मालवा प्रान्तके सभी भाईओंको अवश्य
प्रादक होना चाहिए।

आप्तपरीक्षा-अनुवादक व प्रकाशक
पं. उमरावसिंह जैन-स्वाध्याय महाविद्यालय
काशी। मूल्य ०। आने। श्री विद्यानन्द
स्वामिविरचित आप्तपरीक्षाका यह सूत्र
सहित भाषानुवाद हिन्दी भाषामें है। अनुवाद
अच्छा हुआ है। इसमें वैशेषिक, सांख्य

बौद्ध व वेदान्त आदि दर्शनोंके कर्ताओंमें सत्य वक्ताका लक्षण सर्वज्ञपना व वीतराग-पना न पाकर अन्तमें अईतदेवको उपर्युक्त लक्षणसे सत्यार्थ वक्ता सिद्ध किया है।

परीक्षामुख-अनुवादक और प्रकाशक
पं. घनश्यामदास जैन स्था. मद्रा विद्यालय-
काशी। पृष्ठ ९४ मूल्य ०।- आना। श्रीमन्
माणिक्यनन्दिस्वामी विरचित परीक्षामुख
(न्यायशास्त्र) ग्रंथका यह मूल सहित भाषा-
नुवाद है जो विद्यार्थीओंको बहुत ही
उपयोगी है क्योंकि भाषार्थके साथ भावार्थ
भी साथ-साथ लिखा हुआ है।

जैन पुष्पमाला-(प्रथमगुच्छक)-लेखक
और प्रकाशक-पन्नालाल जैन, पारसल क्लर्क
अलवर (कोटा)। इसमें निर्वाणकांड,
अफलक स्तोत्र, राजुलि आष्टक आदि नवीन
हिन्दी कवितामें रचा गया है जो पढ़ने
योग्य है। डांकजय आधा आना भजनपर
प्रकाशकसे विनामूल्य प्राप्त।

श्रीमती दि. जैन मालवा प्रां. सभाका
११ वां और औपचार्यका प्रथम रिपोर्ट-
यह सभा बहुत उन्नतिके साथ कदम बढ़ा
रही है (जब कि मद्रासभा, बम्बई प्रांतिक
सभा, दक्षिण महाराष्ट्र जैन सभा आदिके
कार्य शिथिल हो रहे हैं।) सभाके कई
अधिवेशन होते हैं, फंड भी अच्छा है।
मासिक भी प्रकट होने लगा है। औपचार्य
द्वारा भी सारे हिन्दुस्थानमें विनामूल्य
शुद्ध औपधिका प्रचार हो रहा है
आदि। यह सब इन्दौरके सेठों रा. व.
दानवीर सेठ हुकमचंदजी, रा. व. दानवीर

सेठ कल्याणमलजी, रा. व. सेठ कस्तूरचंदजी
आदिकी सभाकी तरफ अपूर्व सदानुभूति
और सहायताका तथा मद्रासमंत्री लाला
भगवानदासजीके अपूर्व उत्साहका फल है।

जैनधर्म प्रभाकर-संपादक और प्रकाशक
विद्याभूषण दीनानाथ शर्मा-हलचिंपुर सिटी
(वाराणसी)। वर्ष २ अं. १-२ यह हिन्दी
भाषाका मासिक है। लेख कई उपयोगी
होते हैं। वार्षिक मूल्य १॥

मालवा प्रां. सभाकी अपूर्व प्रशंसा:-
ता. २६-६-१९ को अहिंसाधर्मप्रचारक
राय बहादुर सुवेसाहब बापुरावजी
उज्जैनने बडनगर, पुनवारकर मालवा प्रां.
सभा कार्यालय व औपचार्यका निरीक्षण
करके अपना हार्दिक संतोष प्रकट किया
और कहा कि इस सभाको अपने कार्य
चलानेमें मुझसे जिस बातकी हमेदाद
चाहेंगे वह मदद उनको हमेशा मुझसे
मिलती रहेगी और इस तरहपर इस
विषयमें जो कुछ सेवा मुझसे होगी मैं
उसको गनीमत समझुंगा। लाला भगवान-
दासजी महामंत्री अपूर्व साहसी और
उत्साहभावसे कार्य कर रहे हैं। औपचा-
र्यका उपयोग बहुत होता है और स्थान
छोटा है इसलिये उसके मकानका अच्छा
प्रबंध करना चाहिए आदि। इसी मौकेपर
सूत्रसाहबको एक अभिनेदनपत्र भी
दिया गया था जिसमें आपको रातड्या
ग्राममें होती हुई अंतर्लव्य मूक पशुओंकी
घोर हिंसा बंद करनेकेलिये बहुतही धन्यवाद
दिया गया था।

श्रुतपंचमी पर्व.

आ वर्षे ज्येष्ठ सुदी ५ ने दिने नीचेनां स्थळोए श्रुतपंचमी पर्व उजवायाना समाचार मळया छे—

शालरापाटन केम्पः—जैनकुमारसभाके उपमनोः बाबू सुन्दरलालजी और घासीलालजी बाकलीवाल सूचित करते हैं कि कुमारसभाकी कोशिससे इस वर्ष यह पर्व बहुत ही अच्छी तरहसे मनाया गया था। प्रातः १० बजेसे १ बजे तक दशगंगमंडल मांडकर श्रुतस्कंध-पूजन की गई उस वक़्त सुनि श्री चंद्रसागरजी महाराज, बाबा भागिरथजी वर्णी, व. उ-त्तमचंदजी म. राधित थे। १ से ३ बजेतक बाबा भागीरथ श्रुतपंचमीकी कथा सुनाई और ४ से ८ तक श्री जिनमाताकी सवारी सहित सारे शहरमें नगरकीर्तन किया गया और फिर रात्रिको ८ से ११ बजे तक सभा की गई जिसमें मास्टर शिवरामसिंहजी शर्मा ने 'विद्याकी महिमा' प्रकट की और बाबा भागीरथजी ने 'सम्यक्ज्ञानकी आवश्यकता' पर व्याख्यान देते हुए कहा कि शास्त्र दूसरोंको विना पढ़नेको दिये जैनधर्मका प्रचार कदापि नहीं हो सकता आदि। रात्रिको ३ बजे तक मी धर्मोन्नतिके भजनकीर्तन हुए थे। यास्तवमें जैनकुमारसभाके स्थापित होनेसे शालरापाटनमें उन्नतिके चिन्ह नजर आ रहे हैं।

बडोदराः—शा. भोगीलाल नाथाभाई तथा शेठ लालचंद काननदास जणावे छे के, अत्रे घाटीना तथा नयीपोळना मंदिरमां शास्त्रोने

उंचे आसने विराजमान करी श्रुतस्कंध पूजा, सरस्वति पूजा, स्तवन वगैरे ठीक ठाठथी यथु हतुं.

बोधगांवः—यळवंत वापुराव सूचित करते हैं कि इस पर्वमें मंदिरजीको ध्वजा पताका तोरण निशान आदिसे सुशोभित करके ९ से १ बजे तक अभिषेकपूर्वक श्रुतस्कंधपूजन, सरस्वति पूजन आदि किया गया था और रात्रिको मंदिरजीमें रोशनाई करके श्रुतपंचमीकथा सबको सुनाकर ११ बजे तक भजनकीर्तन हुए थे।

बडवानीः—जीवनलालजी लिखते हैं कि इधर श्रुतपंचमीके दिन प्रातःकाल पूजनविधान हुआ और सेठ नाथुरामजीकी ओरसे चौसठ रिदिका मंडल मंडाया गया था और शास्त्रोंको उत्तम वेषनों सहित उच्चासनपर विराजमान करके श्रुतस्कंध विधान, सरस्वतिपूजन, मंडल-विधान आदि हुए थे और पं. हंसारीलालजीने श्रुतपंचमीकी कथा भी सुनाई जिससे पुस्तकों खरीदनेके लिये रु. १०) सेठ कादुराम, ५) भीलाजी चांदुलालजी, २) नाथुरामजी कस्तुरचंदजी और ३) अन्य महाशयोंके मिलकर २०) आये हैं। आनंद तो ठीक रहा परंतु जातिविद्रोहके कारण अलग २ मंदिरजीमें पूजन हुई थी।

ओराणः—शा. लल्लुभाई रायचंद जणावे छे के, आ पर्व पूजन, अभिषेक तथा गानतान-पूर्वक सारी रीते उजवायो हतो. लिखित तथा छापेलां शास्त्रोनी संमाल लेवामां आवी हती. पाक्षिक सभानी मीटींग रात्रे ११ सुधी घपेली तेमां 'शास्त्रो अने समाचारपत्रोधी धता फायदा' ए विषे व्याख्यान अगायुं हतुं.

झांसीः—विरधीचंदजी लिखते हैं कि शास्त्रोंको समालकर उच्चासन पर विराजमान करके श्रुतस्कंध पूजन हुआ था।

लाकरोडा:—शेठ माणिकचंदजी पुस्तकालयना सेक्रेटरी जणावे छे के अत्रे शास्त्रोक्त रचनी करी पूजन करावुं हतुं तथा शास्त्रसभा करी ए दिवस त्वेवार तरीके पाळ्यो हतो.

सीमला:—जैनसभाके मंत्री नेमीदासजी लिखते हैं कि इधर इस वर्ष हालरापाटननिवासी भूतपंचमी पर्व प्रथम ही बहुत ठाठसे मनाया गया था। प्रातःकाल शास्त्रोंको उच्चासन पर विराजमान करके पूजन हुई और रात्रिको शास्त्रसभा भी हुई थी जिसमें दिगंबरी श्रोतांवरी सभी भाई शामिल थे और बाबू सुन्दरलालजी बैनाड़ाने भूतस्तोत्रकी महिमाके उपर व्याख्यान दिया था जिससे बहुत भाईओंने स्वाध्यायके नियम लिये और भजन गान भी हुए थे। समाभवन बहुत अच्छा सजाया गया था।

खंडवा:—दि. जैन पुस्तकालयके मंत्री लिखते हैं कि यह पर्व बहुत आनंदके साथ मनाया गया था। शास्त्रोंकी समाल करके पूजन आदि हुआ था और रु. २५) ग्रंथ मगानेके लिये एकत्रित हुए थे। जहां २ यह पर्व नहीं मनाता वहां २ 'जैन भाईओंसे नम्र प्रार्थना' ऐसा छपा हुआ फार्म भूतपंचमीके लिये भेजा गया था।

सनावद:—लक्ष्मीचंदजी पाटनी लिखते हैं कि इधर जैन पुस्तकालय तो ब्येष्ठ बढी १३ को खुला गया था और भूतपंचमीके दिन एक कन्याशालाकी स्थापना हुई है।

इधर-भाई नाथलाल अध्यापक जणावे छे के अत्रे आ पर्वने दिने शास्त्रोक्त पूजन करवामां आवुं हतुं तथा रात्रे १० सुधी समा यई हतो जेमां भूतपंचमी महात्म्युं, विवेचन तथा बाद विद्यार्थीओने उपदेश अपायो हतो अने कोठारी पुंजीराम उदेचंद तरफयी मीठाई तथा पुस्तकौ चैववामा आव्यां हतां.

इसप्रकार अंकलेश्वर, नैराद (ग्वालियर), फतेहपुर (जैपुर), यम्बई, इन्दौर, अंटेर, नदिगमा (आगरा) आदि स्थानोंमें भी यह पर्व पूजनविधानपूर्वक मनाया गया था जिसमें नैरादमें २५) जिनवाणीकी भेटमें आया, महापुराण आदि ग्रंथ नवीन मगाये गये और व्याख्यानसभामें ३०० जैन अजैन भाई एकत्रित हुए थे और कुछ महाशयोंने रात्रीभोजन-परस्त्रीत्यागका नियम लिया था। फतेहपुरमें २०) दानमें आये थे। यम्बईमें नवीन मंदिरजीमें बहुत ही सुशोभित मंडप बनाकर पूजन की गई थी और पं. धनलालजीका व्याख्यान हुआ था। इन्दौरमें कंचनधारी श्रविकाभममें गाजेवाजेके साथ पूजन हुई और १ से ३ बजेतक दानवीर सेठ हुफमचंदजीकी सुपुत्री रतनबाई तथा सौ. भागवतीबाई के व्याख्यान हुए जिस वखत सौ. रतनबाईजीने १००) और अन्य महिलाओंने १०१) शास्त्र लिखानेके लिये प्रदान किये थे।

सुरतमां जैनसहितवर्धक भंडाणी नेठ
सुदर ने दिने यथेदी सभामां नगरशेठ आशुलाल गुवाजलाभना प्रमुपपणु नीये डो. अमीयंद छगनवाल शाहे 'धर्म' रक्षा अने साति भेद' छपर आपणु आपवा छपरांत प्रदर्शनमांनुं आशीन जैन साहित्य प्रतापसु' हतुं.

ननासुं भाटेनकासुं—वैशाख मासमां शुक्ररातमां दशाहम आशुओमां कटमांके लभ यथेलां ते आप्तनी कंठक अर्थाने लेष ननामे मन्थो छे, जे प्रकट यथाथी कटलोड क्षयहो यथा संभव छे, भाटे ते लपनार जे अभासी आनगी लखुं भाटे पोतातुं नामहाम लणी मोडवरी तों ओ लेष आपता अंकमां प्रकट करवा नियार छे.

रामपुर स्टेटमें यज्ञोपवित् संस्कार और अमरोहा की सभाका उद्योगः—गत् ज्येष्ठशुक्ल ८ को रामपुरमें १६ व्यक्तिओंका यज्ञोपवित् संस्कार जैनपद्धति अनुसार बड़ी धूमधामसे हुआ था जिसमें जैनधर्मसंरक्षणीसभा अमरोहाके सभापति पं. बीहारीलालजी, लाला सिपाहीलालजी, लाला बाबूरामजी (दिल्ली) आदि पधारे थे और ग्रहस्थाचार्यका पद पं. विष्णुदत्त शर्माने ग्रहण किया था और मंडपकी शोभा ला. सिपाहीलालजीने बहु मूल्य चंदोये, छत्र, चंबर, वेदी, कबली, स्तंभादिसे खूब ही की थी। और यज्ञोपवित् धारण करनेवालोंको अष्ट मूलगुणधारण, सप्तव्यसन त्याग, अष्टमी व चतुर्दशीको हरित्कायका त्याग आदि नियम श्री जिनेन्द्रदेवके समक्ष स्वीकृत कराये गये। अन्तमें इस संस्कारकी आवश्यकता तथा उपयोगिताके विषयमें पं. विष्णुदत्त शर्माका एक व्याख्यान भी हुआ था और लाला फकीरचंदजी वज्राजने अपनी और अमरोहाकी विरादरीमें मोक्ष चांटे थे। इस कार्यमें रामपुरस्टेट निवासी श्रीमान् लाला सोहनलालजी व श्री. ला. अक्षईलालजी बर्धलका परिश्रम सराहनीय

था और ऐसा ही जैन संस्कारोंके विषयमें उद्योग करते रहा करेंगे यह आपका कहना है। इसी अष्टमीकी रात्रिको पं. बीहारीलालजीने शास्त्र वाचा और सर्व उपस्थित महाशयोंको अनेक प्रश्नोत्तरद्वारा परम आनन्द प्राप्त कराकर संतुष्ट किया था। अमरोहाकी सभाका यह उद्योग सराहनीय और दूसरी सभाओंको अनुकरणीय है।

जैन पद्धतिसे विवाह—गत मासमें अमरोहासे दो बारातें ब्योही और मुरादाबाद गई थी जिसमें अमरोहा सभाके सभापति, मंत्री आदि भी पधारे थे। ग्रहस्थाचार्यका कार्य पं. विष्णुदत्त शर्माने कराया था और लाला बांकिलालजी और सोहनलालजीने कई जैन संस्थाओंको दान किया था। इन दोनों विवाहोंमें वेदपानृत्य, आतशवाजी, वागविहारी आदि व्यर्थ व्यय और कुरीतियां नहीं की गई।

बीसा मेवाडा भाइवानुं पंच श्रावण मासमां आणंदमां मळनार छे, तेमां अनुक मेम्बरोने बोलावचार छे तेम न करतां आखुं पंच बोलाववानी जहर छे वगेरे. आवुं एक चर्चापत्र अमोने मळ्युं छे.

लन प्रशान्ती भुशाक्षीभा जेजना था जगननाथ अंगारामे पदोदरनी पदशाभा अने कपाशाशभां ३०. १०) आप्पा छे. आ पादशाशभां १३ निघांशो अने कपाशाशभां २० ओंन लाभ ले छे; पक्ष पुरात ६३ न होगपी आ भ्रमाजे पभनेपणन भदद आपसानी ७३२ छे.

ધરની ગાદીના ભદ્રારક માટે ફરી વિરોધ:—સ્વાહવાદ મહાવિદ્યાધના પં. ઉમરાવસિંહજી એક પત્રદ્વારા અમોને જણાવે છે કે:—“મોતીલાલ (વિજયકીર્તિ)” ભદ્રારકના સંબંધમાં ફરીથી ઝઘડો સર થયો છે. અને ઘણા લોકો મોતીલાલજી વિરુદ્ધ હસ્તાક્ષર (ઠહીયો) કરી રહેલા છે. અને ‘દિગંબર જૈન’ માં છપાવવા આદે છે. એ લોકોનો અભિપ્રાય એવો છે કે મોતીલાલજીને ગાદીએથી ઉઠાડી મુકી ધરની ગાદીપર એક જૈન પ્રેસ અને સંસ્કૃત વિદ્યાલય ખોલવું !!! અને તેનો વહિવટ એક ટ્રસ્ટ કમીટીના હાથમાં રાખવો તથા પ્રેસ અને વિદ્યાલયના સંચાલક કોઈ વિદ્વાન કે પ્રભુચારીને કરવા (I). આ કારણથી આપને સૂચના છે કે આપ દરેક અંકમાં મોતીલાલજીના વિષયમાં લેખ પ્રકટ કરતા રહો અને હુમડા લાઇઓને એ કામમાં મદદ આપતા રહો અને હમણાના અંકમાં એવું પ્રકટ કરો કે—મોતીલાલજીને ભદ્રારક તરીકે માનવા કે નહીં માનવા તે બાબતની સહી દરેકે ‘દિગંબર જૈન’ ઓફિસ ઉપર મોકલવી. આપની પાસે નહીં માનવા બાબતની ઘણી સહીઓ આવશે વગેરે.”

હવે આ બાબતમાં શું દિવિચાર ચાલી રહેલી છે તેની અમને કશી ખબર નથી, પણ એમાં કંઈક તો સત્ય સમયજુદ હશેજ, માટે જે પંચે પ્રભુચારી મોતીલાલજીને ભદ્રારક તરીકે બેસાડી દીધેલા છે તેમની ફરજ છે કે એ બાબતનો વીગતવાર ખુલાસો તાકીદે પ્રકટ કરવો. દક્ષિણમાં લાલુચંડી ભદ્રારકની ગાદીપર બધાની સંમતિ વગર ભદ્રારક બેસાડવા માટે હામજ કેવો મામલો બન્યો છે, તે ગયા અંકમાંજ જણાવેલું

છે, માટે આ બાબત નિરૂપણે આગળ પડી ખરે ખુલાસો પ્રકટ કરવાની જરૂર છે. બેસાડતાં પહેલાં અમોએ તો બહુએ ‘લખ્યું’ હતું કે યોગ્યયોગ્યનો વિચાર કરીને અને બધાની સંમતિ મેળવીનેજ કાર્ય કરો. પણ તે વખતે તો આખરિયામણા ચર્ધ કુંગરપુરમાં તાકિદે બેસાડી દીધેલા એટલે હવે આ બાબત અમે વધુ લખીએ તે કરતાં ધરની પંચે તથા અગ્રેસરોએ ખરે ખુલાસો અમોને લખી મોકલવો જોઈએ કે જે અમે ‘દિગંબર જૈન’ માં ખુશીની સાથે પ્રકટ કરીશું.

મદદ મળી—શ્રાવિકાથમ (મુંબાઈ) ને મે માસમાં ૩. ૧૦૦) શેઠ રામભલ દયામયંદ કલકત્તા, ૩૦) શ્રીદેવી કુમારિકા, ૧૦) શેઠ લલ્લુભક્ષજી હીપુર, ૧૦) શેઠ રામચંદ્રજી હીપુર, ૧૦) મુશાલાલ રાજકુમાર જળપુર તથા બીજા મળી રૂ. ૧૭૯)ની મદદ મળી હતી.

જૈનકુમારસમાકી સ્થાપના—જાલરા-પાટન કેમ્પમેં ‘જૈનકુમારસમા’ કી સ્થાપના હુર્દે હૈ જિસકા ઉદ્દેશ જાતિમેં ફેલી હુર્દે કુરીતિયોકા મૂંઢ કાલા કરકે જૈનધર્મકા પ્રચાર કરનેકા હૈ । મેમ્બરકી સિર્ફ ૦) માસિક હૈ । જૈનકે અતિરિક્ત ત્રાલ્લજ, વૈદ્ય, ક્ષત્રી, કાયસ્ત વ સ્પર્શશુદ્ધ મી સાધારણ મેમ્બર હો સકતે હૈ । મેમ્બરોંકો તીન પ્રતિજ્ઞાં લેની પડતી હૈ જિસસે સમા-સદાકા સર્ટિફિકેટ મિલતા હૈ । યહ ઉઘોગ વહુત હી સરાહનીય હૈ ઔર દરેક પ્રામકે માર્દોંકો ઔર લાસ કરકે જાલરાપાટ-નકે આસપાસકે માર્દોંકો હસમેં સાંમિલ હોના ચાહિય । જ્યાંદે પરિચયકે લિયે પત્રવ્યવહારકા પતા—મૈનેજર, જૈનકુમાર-સમા—જાલરાપાટન કેમ્પ ।

બૂલ સંશોધન—ગયા અંકમાં વેચા-
યલા 'જીવચિત્ર' પુસ્તકમાં ત્રીજે પાને
પૃથક ૧૪૦૦૦૦ લખેલા છે તેને બદલે
૪૦૦૦૦ સુધારી લેવા.

આ અંક સાથે—સસ્તી જૈનગ્રંથમાળા
અને ભક્તામર મહાત્મ્યની વેચાયલી જાહેર
ખબરી તરફ વાંચકોનું લક્ષ્ય ખેંચવામાં આવે છે.

કૃત્યદોષ થયો—વડોદરાથી શા. વીરચંદ
ત્રીકમલાલ લખે છે, કે માળવા પ્રા. સલાના
ઔપધાલય (બડનગર) માંના ઔપધથી અત્રે
૧૫ પુસ્તકોને આશ્રય થયો છે માટે આ
ઔપધાલયનો મફત લાભ દરેક લેવો જોઈએ.

શ્રી સમૈદશિખરજી પર શ્વેતાં-
બરીનો સારો ઉપદ્રવ:—જો કે હજી
શ્રી સમૈદશિખરજીના પદાડનો પટ્ટો દિગંબરી
કે શ્વેતાંબરી ભાષ્યોને મળ્યો નથી અને
તેને લગતા કેસો ચાલી જ રહેલા છે, તેમાં
દિગંબરીઓએ સરકાર સામે પદાડું સાડું રદ
કરવાને જે કેસ મારેલા છે, તેમાં હાલ
શ્વેતાંબરી ભાષ્યો તરફથી કોર્ટને એવી
સચના થયેલી કે આપે મે. માસમાં પદાડ.
ઉપર પધારી નિરીક્ષણ કરવું. હવે આપણા
એ ભાષ્યો પદાડ ઉપર ધણે ફરફાર કરી
રહેલા છે તે એટલે સુધી કે ગૌતમસ્વામીની
દૂંક ઉપર નવો ફરવાળો કરી દીધો હતો.
(જેને દિગંબરી કોમના આદમીઓદ્વારા કાઢી
નાખવામાં આવ્યો છે) તથા બધી દૂંકો
ઉપર પણ ફરવાળ ચવાની તૈયારી ચાલે છે !!
વળી જે કોષ્ટ ભાષ્યો આ તીર્થંજની
યાત્રાએ ગયા છે તેઓ તો સારી રીતે જાણે
છે કે જલમંદિરમાં સામસામી બે ઓરડીઓમાં
જે દિગંબરી પ્રતિમાઓ હતી, પણ તેને બધીને
ઉપાડી નાંખીને કોણ જાણે ક્યાં સંતાડી દીધી
છે તે માલમ પડતું નથી. આ જાણી કયા
દિ. બંધુની લાજણી નહીં દુખાય! આ બાબત
જાણવામાં આવતાંજ મુંબાઈથી ભારત. દિ.

જૈન તીર્થંજેત્ર કમીટીના મહામંત્રી લાલા
પરબ્રહ્માજી તા રજી જીને ગીરીડી ગયા
અને સાંધી બંધાર અને જાણલાલજીને
લખને મધુવન ગયા અને સાંધી સંકટાપ્રસાદ
ભંડારી (તેરાપંથી કાઢી), મૂલચંદ. પૂજારી
તથા કાઠીના બે સંપાદને લખને તા. પમી
જીને રાત્રે એક વાગતા પછી પહાડપર ચડવા
માંડયા તે તા. ફરીએ સવારે પાંચ વાગે
પહાડપર કુંચનાથની દુકે પહોંચતાંજ જોયું
કે સાં શ્વેતાંબરી ભાષ્યો તરફથી આશરે
૪૨ આદમી બંદૂક, તરવાર, ભાલા, ખરણી,
તીરકામાં તથા ડંડાઓ લખને જોવામાં
આયા. તેમણે કહ્યું કે અમારા માલિકનો
હુકમ છે માટે તમને દર્શન કરવા જવા નહીં.
દમ્મએ, એમ કહી સંકટાપ્રસાદને ખેંચીને
નીચે લઈ ગયા અને તેને ખૂબ માર્યો તેમ આ
લોખને જવા ન દીધા સારે ડાકળંગલાને
રસ્તે નિમિષધાટ તરફ નીકળીને સાંધી મહા-
મુશીબતે છેક રાત્રે ડાઠ વાગે મધુવન પહોંચ્યા.
હતા. સંકટાપ્રસાદને, તો ધણા ધાવલ કરેલા.
છે જે ગીરીડીની હોસ્પીટાલમાં પડેલા.
છે અને પોલીસમાં જાહેર થયું છે. વગેરે
હૃદયવિદારક સમાચાર 'જનમિત્ર' થી
જાણ્યા છે. હવે ગીરીડી અને હઝારી-
ખાગવાળા સાથે મળીને લાલા પરબ્રહ્માજી
ખટપટ કરી રહેલા છે એ માટે સારે શ્રમ
અને મદદની જરૂર છે; જેથી દિગંબરી
તરફથી સરકારને તારો તથા પત્રો લખવાની
જરૂર છે તથા દરેક પોતાથી બનતી મદદ
આપવી જોઈએ.

વિવાહોત્સવ પર દાન—અવાગદમે સેઠ
શિલ્પરીપ્રસાદજી રહસ (મોહમદાબાદ) ને
વિવાહોત્સવ પર ૭૦૦) ફા દાન ક્રિયા
જિસમે ૧૦૭) વિવાદાનમેં ઔર શેષ
મંદિરોં આદિમેં દિયે ।

परीक्षा थरो—आ वयें मु'आध दि.
जैन परीक्षाक्षय तरङ्गनी परीक्षा थावथु वद
एथी लेवाशे; भाटे ओभां जेसनारे भ'नी,
रावथु सभाशम (सोलापुर) ने लणी हेभां
भ'गावी लरी भोक्कवा जेधये.

अनुकरणीय दान—उत्तकताभां जे
शेडीयाओये. भारवाडी विद्याक्षय भाटे इ.
११२०००)नी सभावत करी छे. आनी स्थापी
मदद थावथु स्याद्वाद मद्दविद्याक्षय जना-
रस, जैनसिद्धांतविद्याक्षय—मुरैना अने अल-
अर्थभने क्यारे मणशे ? दिगंजरी
लाधओभां कयां लक्षाधिपतिओने। टोटे छे,
भाटे आ दरेक संस्थाने ओक ओक लाध
रुपिया आपनार 'ने केअ श्रीमान् नीकले तो
हेबुं साइ ?

देहलीके विद्यालयको ६०००)का दान—
देहलीनिवासी लाला सोहनलालजीने अपने
पिताके स्मरणार्थ 'हॉरालाल जैन विद्यालय'
कई वर्षसे खोला है जिसके लिये १६०००)
की इमारत खरीद करके उसका प्रवेश-
मुहूर्त ता. ६-जुनको हुआ था। आजतक
इस विद्यालयको आप ४००००) दे चुके
हैं और इस मौकेपर ६०००) और दिया
है। धन्य है आपके विद्याप्रेमको।

प्रतिमा नीकली-नेमीनाथस्वामीना जन्म-
स्थान वटेश्वर(सीकोहाबाद)मां जमुनाजीमां-
थी चार प्रतिमाओ नीकली. छे जे संवत्
१२०९ ज्येष्ठ शुक्ल १३नी अने मनोइ छे.

जीर्णोद्धारके लिये १५५१का दान—
बडवाणीमें श्री बावनगजाजीका जीर्णोद्धार
आदिके लिये लाला जम्बूपसादजी सहारन-
पुरने रु. १५५१)दिये है।

आफीसर हुए—मुझफरनगर निवासी
मेजर रायबहादुर लाला घमंडीलालजी भारत
सरकारके कमसरिया मुहकमेमें सातवीं डि-
वीजन मेरठके सप्लाई रिजर्व डिपो आफीसर
७००) मासिक पर नियुक्त हुए है। यह
पद भारतभरमें इस मुहकमेका दूसरे नम्बर-
का पद है।

सोलापुरमां जाहिर जैन पुस्तकालय
अने व्यायामशाणानी स्थापना:—सोला-
पुरमां शेड्डीराय'द नेमथ'द ओ. मेथस्ट्रेट तर-
ङ्गनी पोताना पिताथीना स्मरक्षाय'द 'टोशी नेम-
थ'द नाहासथ'द पुस्तकालय " भेजगाम
निवासी ओ. पी. योशुवे वडीक्षने दाधे तथा
हेथी श्वराज गीतभय'द तरङ्गनी पोताना
पिताना स्मरक्षाय'द 'गीतभय'द नेमथ'द
व्यायामशाणा' ज्योतिषा लक्ष्मणु पिराजे
(भेजगाम) ने दाधे भोटे. मेणावडा
करीने ता. २७ भी जुने. पुष्पां. भेजगामां
आन्यां छे. आथी सोलापुरमां स्थापी जैन
पुस्तकालय अने कसरतशाणानी सगवड थधछे.

"दिगंबर जैन"के उपहार कइ मिलेंगे:—
इस वर्षके ग्राहकोंको कुल ८ पुस्तकें उप-
हारमें मिलेंगी, जिसमें दो उपहार भेजजुके
है और तीसरा उपहार वालाशिक्षा
इस अंकके साथ भेजा गया है
और बड़ा भारी तपहास्रंप श्री सागार-
धर्माश्रित (पूर्वार्द्ध पृ. ३५०) तथा
आविकासुत्रोप यह दो उपहार अलग
चुक्रोस्टद्वारा अपाड सुदी १५ तक अवश्य
रवानाकिये जायेंगे। ग्राहकगण धैर्य रखिए।
उपहारके लिये बारवार तत्तज्ञान लिलिए।
अश्विन मास तक आपको उपहारकी सभी
पुस्तकें घरबैठे पहुंच जायगी।

સોલાપુરમાં વિદ્યાદાનની વર્ધા:-કું.

યલગીરીના 'કુલભૂષણ' વિદ્યાલયના સ્થાપક પાર્શ્વસાગર બ્રહ્મચારી દ્વાદશમાં સોલાપુર પધારેલા આ સભા ધર્મ એ વિદ્યાલયના કુટુંબમાં શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ ૨૫), શેઠ નાથા રંગજી ૨૫), શેઠ હરીભાઈ દેવકરજી ૩. ૬૩) અને શેઠ મોતીચંદ પરમચંદ ૨૫) એમ ૩. ૧૩૫) ની વાર્ષિક મદદ આપવા કબુલ્યું છે. વળી બ્રહ્મચારી શીતલપ્રસાદજી તથા પં. ઉમરાવ-સિંહજી ત્યાં પધાર્યા હતા, જ્યાં વૈશાખ વદ ૧૧ ને દીને ધર્મોપદેશની આવશ્યકતા ઉપર મંદિરમાં તથા રિપન હોલમાં Principals of Religion એ વિષય ઉપર જાહેર લાભણી એમ બે ભાષણો બ્રહ્મચારીજીએ આપ્યાં હતાં, જ્યારે સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયને ૬૦૦) ની મદદ મળી હતી. વળી શેઠ મોતી ભાઈ રાવજીએ સ્વાદ્વાદ મહાવિદ્યાલયમાં એક સરસ્વતિભવન ખોલવા માટે ૧૧૦૦) ની મદદ આપી છે. આરાના સિદ્ધાંતભવનને કાશીમાંજ સ્થાપી તરીકે લાવવામાં આવે તો તે ધણાજ સારા પાયાપર જાહેરમાં આવી તેનો લાભ પણ વધુ લઈ શકાય.

ઉદેપુરમાં ડૉ. ટેસીટારી:-ગત માસમાં પં. હર્ષચંદ ભૂરાભાઈને દીક્ષા આપવાનો ભારે ઉત્સવ થયેલો તેમાં ઇટાલીયન ડૉ. ટેસીટારીએ ખાસ પધારી 'હર્ષચંદ્ર'ને દીક્ષા સમયે તિલક કરી શ્રીફળ આપેલું હતું તથા તે સમયે એક ભાષણ હિંદી ભાષામાં કરી જૈન ધર્મનાં ભારે વખાણ કર્યું હતા.

કચસરે : હિંદનો ચાંદ મેળવનાર જૈન બાનુ—રાધનપુરનિવાસી શ્રીમતી ગુલબીબાઈ કે જેમણે ત્યાં હોસ્પિટાલ સ્થાપવા ૩૦૦૦૦) તથા ૨૦૦૦૦) હિંદુ અને જૈન વિ-ધાર્થીઓને ઉત્તેજન માટે આપ્યા છે તથા બીજી પણ અખાવતો કરી જે તેમને દાનમાં નામદાર

સરકાર તરફથી કચસરે હિંદનો રૂપાનો ચાંદ મળેલો છે. જૈનોમાં આવે ચાંદ મેળવનાર આ જાહેન પ્રથમજ છે જેમને ઠેકઠેકાણેથી એ માટે માનપત્રો મળી રહ્યાં છે

સાહિત્ય પરિષદ અને પ્રદર્શનમાં જૈનોનો ફાળો—અત્રે ભાર્ગવેલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં નિયંધો મોકલનાર તથા પ્રદર્શનમાં ગ્રંથો, ચિત્રો વગેરે મુકનારા-ઓને ચાંદો, સર્ટીફિકેટો વગેરે આપવાનો મેળાવડો તા. ૧૧મી જુને સુરતમાં મહારાજ શ્રી ખીરતનલાલજીના પ્રમુખપદે થયો હતો. જેમાં વંચાવલા રિપોર્ટથી જણાય છે કે, પરિષદમાં જૈનો તરફથી પાંચ નિયંધો (૧. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય જૈનો પાસેજ છે. ૨. જૈન સાહિત્ય ૩. જુના લખાણોમાં ગુજરાતી ભાષા. ૪. કવિ રૂપભદ્રાસ ૫. પાટણના ભંડારો અને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રા ગુજરાતી સાહિત્ય) રજુ થયા હતા, તથા પ્રદર્શનમાં પ્રાચીન ગ્રંથો, સોનેરી ગ્રંથો, સચિત્ર ગ્રંથો, તાડપત્રના ગ્રંથો, ચિત્રો, નકશાઓ વગેરે અંશરે ૫૦૦ની સંખ્યામાં મુકવામાં આવ્યા હતા, તેની ઉત્તમતા વગેરે માટે આમોદના ગૌરજી ચંદ્રવિજયજીને ૩. ૫૦)નો, મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીયા (સુરત)ને ૩. ૨૫)નો, ભાવનગરવાળા શેઠ પ્રેમચંદ રતનજીને ૩. ૨૫)નો એટલા સોનાના ચાંદો તથા ૩. ૫)નો શ્રીયુત્ત મોહનદાસ 'દલીચંદ દેસાઈ' (મુંબાઈ)ને અને ૩. ૧૫)નો ચાંદ સુરતના ચીમનલાલ ખુશાનચંદ મોદીને મળ્યો છે. પ્રદર્શનના બંને સેક્ટરીઓ શ્રીયુત્ત હરગોવિનદાસ ઇશ્વરદાસ પારેખે તથા શ્રીયુત્ત મણીભાઈ બકોરભાઈ વ્યાસે પ્રદર્શનમાં જન સાહિત્ય સારા રૂપમાં ગોઠવીને જૈનો ઉપર ભારે ઉપકાર કર્યો છે અને તેથી આ પ્રદર્શનમાં જૈન સાહિત્યની ભારે પ્રથંસા થવા પામી છે, જે માટે એ બંને મદદરેખોના આપણે ઉપકારી છીએ.

સસ્તી જૈન ગ્રંથમાલાના

પ્રથમ મળકાનો નમુનો.

જૈન ચૈતન્ય-કર્મ કરિત્ત

પ્રકરણ ૧ લું.

જૈન રાજા ચૈતન્યસિંહનો પીછાન.

શ્રી જિન ચરણે કરી પ્રણામ,
લાક્ષ્મીભાવ અતિ ઉરમાં આણ;
ચૈતન્ય અતુર કર્મ દુઃખખાણ,
કહું ચરિત્ર જન કરો પીછાણ.

આ અતિશય વિસ્તારવાળી સજ્જિમાં અ-
સંખ્ય દ્વીપ તથા સમુદ્રો શોભી રહ્યા છે, જેની
મધ્યમાં અતિ રમણીય મહા મનોહર અને
પોતાના જમ્બુ નામને દૈદિધ્યમાન કરવાવાળો
જમ્બુદ્વીપ છે. એમાં અનેક નદીઓ, પર્વતો,
દેશો, સમુદ્રો તથા અરણ્યો આવેલાં છે. એ
દ્વીપના બુંદા બુંદા વિભાગો ખડને નામે ઓ-
ળખાયાં છે, તેમાં આ અનુપમ આદ્યમાતું
સંપૂર્ણ સાચું કરવાવાળો અને સ્વર્ગ તથા
મોક્ષલક્ષ્મીને મેળવવા માટે યોગ્ય એવા આર્ય
નામે ખંડ છે. એ આર્યખંડમાં અનેક મોટા
મોટા દેશો તથા શહેરો વિસ્તારથી વસેલાં છે
તથા કેટલાક દેશો કાળના પ્રભાવથી હાલમાં
છિન્નભિન્ન થઈ ગયાં છે. જે દેશોમાં અતુર-
કાળમાં અનેક મહાત્મા પુરો ઉત્પન્ન થયા
હતા, અને જેનાં વિસ્તાર સેકરો અને હજારો
યોજનોનો શાસ્ત્રકારોએ વર્ણવેલો છે, તે દેશો

આજે વેરાન જેવા થઈ પડ્યા છે. એજ આર્ય-
ખંડમાં તીર્થંકર, સામાન્યકેવળી, ચક્રવર્તી,
નારાયણ, પ્રતિનારાયણ, બલિભદ્ર, કામદેવ,
વગેરે ઉત્પન્ન થયા હતા, અને જેના આગળ
ઈંદ્રપુરી પણ લગિન્ન થઈ જાય એવું મહાન
સૌભાગ્ય આ દેશને પ્રાપ્ત થયું છે. કાળના
પ્રભાવે હાલમાં એવા મહાત્મા પુરો ઉત્પન્ન
થવા દુર્લભ છે, છતાં પણ હવે માત્રને ઉચ્ચ
ગતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે આ આર્યખંડ એક
ખરેખર સાધન છે, એમાં લેશ માત્ર પણ
શક નથી.

પુટ્ટલપુરનો રાજા ચૈતન્યસિંહ.

હવે આ અનુપમ આર્યખંડમાં અસં-
ખ્યાત નગરોમાં એક પુર્ણલપુર નામે નગર
અતિ રમણીય અને મનોહર શોભી રહેલું છે,
જેમાં અનેક ધર્માત્મા, પુરુષાર્થાત્મા, સમ્યક્ત્વી,
તપસ્વી, અને સખ્ય નરનારીઓ વસે છે. એ
નગર ધણુંજ વિસ્તારવાળું છે, જેમાં અનેક
જિન મંદિરો, ઉપાશ્રયો, મહેલો, બગીચા તથા
નાનાં મોટાં ઘરો મનેહર આકૃતિનાં અનેલાં
છે. વળી ન્યાં મોટા મોટા બજારોમાં ધનાઢ્ય
વ્યાપારીઓની દુકાનો હારકટાર આવી રહેલી
છે તથા હજારો અને લાખોની ઉચલપાચલ
દરરોજ આવે છે, એવા અનુપમ અને દિવ્ય
નગરનો સુકુટસમાન તેજસ્વી, ન્યાય શાસ્ત્રમાં
નિપુણ, અપૂર્વ બળનો ધારક, મહાપરાક્રમી,
વિચારવંત, ધર્મતો અતુરાગી, વિદ્યારૂપી લક્ષ્મી-
નો લંગાર, અને સુંદર તેજમય શરીરને ધારણ
કરવાવાળો એવો ચૈતન્યસિંહ નામનો રાજા
સંપૂર્ણ સત્તાથી રાજ્ય કરતો હતો, જેમના સલા-
હકારપ્રધાન મંત્રી જ્ઞાનસિંહ બહુ કરેલ સ્વ-
ભાવના, ન્યાયી અને યોગ્યાયોગ્યનો વિચાર કર-
વાવાળો તથા રાજાને યોગ્ય વિચાર દર્શાવી
રાજ્યભારનું કાર્ય બહુ કાળજીથી કરતા હતા:

સરસ્વમાવી સુબુદ્ધિ.

રાજા ચૈતન્યસિંહ બહુ દીર્ઘદર્શી અને ધર્મચુરત હતા અને સુભાગ્યે કરીને એઓના લગ્ન શ્રદ્ધાનપુરીના ધર્મસિંહ નામના વિદ્વાન રાજાની અતિ ચતુર, શાંત, સરલ પરિણામી અને સદ્વર્તનની ધારક, સ્વરૂપમાં દેવાંગનાઓને પણ લગ્નવે એવી, તથા શીશયરૂપી સણુગારથી શોભિત, કામરૂપી મસ્તાનને કચડીને વિનય જેણે મેળવ્યો છે એવી, સસની શોખીન અને જૂઠ્ઠાને ઝેર સમાન નેનારી, એવા એવા મહાન ગુણને ધારણ કરવાવાળી સુબુદ્ધિ નામની રાજપુત્રી સાથે થયાં. યોગ્ય સ્ત્રી મળવાથી રાજાનું મન હમેશાં પ્રકુલિત રહેતું. સ્ત્રીઓ પુરૂષને અર્ધાંગના સમાન છે. કાય પ્રસંગે સદ્ગુણી સ્ત્રીઓની સલાહ બહુ સહાન પડેલી થાય છે અને તેની જ રીતે આપણા આ ચરિત્રના નાયક ચૈતન્યસિંહને સુબુદ્ધિ મહારાણી બહુ સહાયક થઈ પડ્યાં.

રાજ્યચક્રારભાર બહુ સંતોષકારક રીતે ચાલી રહ્યો છે. રાજ્યમાં અન્યાય, અસત્ય કે અહંભાવ રવખે પણ સંલગ્નતા કે દેખાતો નથી. રાજા પોતેજ અસત્યનો કંઠે શત્રુ હોય તો તેના રાજ્યમાં અસત્ય રહેવા પામેજ કેમ ? જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ છે ત્યાં અંધકાર કેમ હોઈ શકે ? અને જ્યાં ન્યાયનું સમતોલન હોય અને ધર્મરૂપી દીપક હમેશાં પ્રકાશિત હોય, ત્યાં અધર્મ નાપકિ પોતાનો મઠ કેમ જમાવી શકે ? મિલકતનો માલિક જામત હોય, ત્યાં ચોર લેકો કેવી રીતે કાપી શકે ? કદીજ ન કાપી શકે.

આવી રીતે ચૈતન્યરાજા સંપૂર્ણ સુખમાં અને ભોગવિલાસમાં પોતાનો કાળ નિર્ભર કરી રહ્યા છે અને સંસારમાં દુઃખ દશે કે નહીં એનો સ્વખે પણ ખ્યાલ આવતો નથી, તેમજ સૂર્યસમાન તાંત્રીની ધારક અને શીળ-

વતની પાળક સુબુદ્ધિ મહારાણી સાથે આનંદમાં સંસારરૂપી સાગરમાં નિઝરતાથી પોતાનું નાવ ચલાવી રહ્યા છે.

પાપરૂપી પક્ષીત.

સંસારી જીવોને કર્મરૂપી શત્રુ હમેશાં પૂઠે લાગેલાજ હોય છે અને જ્યાંસુધી એ નાલાયક, અદેખા અને ઘાતકી સેતાનનો નાશ પુરેપુરો થયો નથી, ત્યાંસુધી એ નફર નાપાક જીવનો કંઠે છોડતોજ નથી. તક સાધીને પૂઠે પૂઠે ભગ્યાજ કરે છે. જીવનું જરાએક પણ પ્રમાદીપણું જોયું કે તરત પોતાનો પાપી હરણ કરવાની પણ તક લે છે. જેવી રીતે કપાસનો એક મોટો ઢગલો શાંતિથી રહેલો હોય છે, પણ તેમાં એક બારિક તલ માત્ર પણ અગ્નિનો સંયોગ થાય તો, તે આગો ઢગ થોડાજ વખતમાં નાશને પ્રાપ્ત થાય છે, તેવીજ રીતે સંસારમાં પણ સમ્યક્ત્વી અને દહ પ્રતિષ્ઠા તથા ધર્મના ધારી જીવોએ પુણ્યરૂપી ઢગ મહા મહેનતે એકત્ર કરેલો હોય છે, તેમાં પાપરૂપી અગ્નિની એક ચીલુગારી પડતાંજ તેનો નાશ થાય છે અને તેથીજ આગમે (શાસ્ત્રો) આજ્ઞા કરે છે કે, હે ભદ્રિક જીવો ! તમે પાપરૂપી પક્ષીતથી દોહ ગાઉ દૂરજ રહેજો, કદિ પણ એનો વિશ્વાસ કરતા નહીં, તમારા અથાગ પરિશ્રમથી મેળવેલાં ધનરૂપી પુણ્યનો એ ચતુર ચંડાળ એક ક્ષણ માત્રમાં નાશ કરી નાંખશે અને ચોર્યાસી લાખ જીવચોનિમાં રખડાવી રખડાવીને તમામ પાપમાલી કરી નાંખશે. તમારા સુવિચાર અને ધર્મપ્રીતિ જોષ એ અદેખા સેતાનો બળાપો કરે છે અને તમેને ચલાયમાન કરવાને તમારી પૂઠે પૂઠે ભગ્યાજ કરે છે. અને લાજ સાધી તમેને સળગડ છક્કડ ખવડાવે

છે તથા બ્રમમાં ભૂક્ષારી ધર્મરૂપી નિસરણી ઉપરથી ગળકાચી જમીનપર પાડી પાપ-રૂપી નકંના દરવાજામાં હડસેલી દે છે અને ત્યાં અસંખ્યાત કાળ સુધી દુઃખરૂપી હરિયામાં કુળાડી મુકે છે, જ્યાંથી પાછા નીકળવાનો વારો લાંબે સમયે અથવા ક્યારેય નથી મળે છે, માટે ચેતો ! ચેતો ! ! હે ભોળાઈમાં ભૂલી રહેલા ભદ્રિક શ્રવે ! કદિપણ એ પાપી મિથ્યાત્વી પક્ષીતના બ્રમમાં ફસાઈ જશે નહીં, એ કપટકળાના ભંડાર, કાળ-સમાન અંતિ નિદ્ય પરીણામી રાગ, દ્વેષ, ક્રોધ, માન, માયા, મોહ, લોભ વગેરે હમેશાં તમારી બારિક દેખરેખ રાખે છે, અને રાત્રિ દિવસે તમારાં હિંદ્રો શોધ્યાજ કરે છે. મારા સારાં કૃત્યોમાં પણ કાંઈને કાંઈ ખામી લાવવા પ્રયત્ન કર્યાં કરે છે. સત્યતાનો માર્ગ બહુ સાંકડો છે અને તેના ઉપર માલતા સરળ પરિણામી શ્રવેને નીચ, અધર્મી, ધુતારા, અસહવાદી, મિથ્યાત્વી ઠગરૂપી પાપના દૂતો હડસેલો મારી મુલાટ ખવડાવે છે અને ચતુર ચૈતન્યને બાવર જનાવી શાંતિના સાહિલમાં આગ લગાડી મુકે છે, અને પોતાના ધારેલાં કુકૃત્યો પાર પાડવાને સામર્થ્યવાન બને છે.

જેવી રીતે હુઆ લોકો ચોરી કરવાની લાલચથી હમેશાં સાહુકાર લોકોની દેખરેખ રાખ્યાજ કરે છે અને લાગ મળતાં તરત પોતાનો પંજો મારી જાય છે તેવીજ રીતે કર્મરૂપી ડગો ચૈતન્યની પૂઠે હમેશાં લાગે-લાગ રહે છે.

પ્રિય વાચકો ! આપણી વાર્તાના નાયક ચૈતન્યરાજ આટલો સમય કર્મરૂપી શત્રુથી દૂર હતા. અથવા એમ કહો કે કર્મરૂપી શત્રુની નજર એમના તરફ બગડી નહોતી, પણ કાળની ગતિ ગહન છે, બાવી મિ-થ્યા થવું નથી, મુખ અને દુઃખ વારાફરતી

આબ્યાજ કરે છે, ઉદય છે તેના અસ્ત પણ છે, સૂર્યના પ્રકાશનો લોપ થયેલો જોવાને રાત્રિનો અંધકાર તાકીજ રહેલો હોય છે, તેમ આ ચૈતન્યરૂપી દીપકને અંધો પાડવાને અથવા કહો કે શુભાવવાને અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર તૈયારજ હોય છે.

પ્રકરણ રજું.

—***—

મિથ્યાત્વપુરીના મોહરાજા.

આ બેહોળા વિસ્તારવાળા પૃથ્વીતળને વિષે અસંખ્ય પ્રદેશો છે, તેમાં અજ્ઞાનદેશ એક અંધારી દિશામાં આવેલો છે. એ દેશમાં અનેક ગ્રામો, નગરો તથા શહેરો વિસ્તારથી વસેલાં છે. દેશના નામ પ્રમાણે નગરો પણ તેવાજ લાયક ! નામનાં શોભી રહેલાં છે, જેમાં એક ખાંચરેની ખુણમાં મિથ્યાત્વપુર નામનું અતિ મનેહરું શહેર વસેલું હતું અને તેમાં મહા આડંબર સહિત મોહરાજા રાજ્ય કરતા હતા, શહેર દેખાવમાંજ વિશેષ તેજસ્વી નહોતું કેમકે ત્યાં રાજ્ય પોતેજ અન્યાયી, પ્રમાદી તથા અધર્મી હોય તે નગર સુઘડતાને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય તે વાંચનાર સહેજે સમજી શકે તેવું છે. કહેવત છે કે "અધેર નગરી આળસુ રાજા, દુષ્ટ અધર્મી રહે ત્યાં તાજા" તે પ્રમાણે નગરનું કાર્ય અને વ્યવસ્થા ચાલતી હતી. મૂળ પ્રથમ શહેરનું નામજ મિથ્યાત્વપુર, તો પછી ત્યાં ધર્મે અને ન્યાય કેવી રીતે આવીને વસેલાં હોય ? અને વળી જે નગરનો રાજ્યાધિકારી રાજા પોતેજ મોહરાજા, ત્યાં વળી ન્યાય અને સાત્યસેનનું શું કામ હતું ? તેઓને તો ભૂલેથૂકે પણ નગરમાં પેસવાની મનાઈ હતી, તો વળી નગરમાં અપીને વાસો તો

કરેજ ક્યાંથી ? નગરમાં હુચ્યા, કપટી, કમ, જુગારી, વસનખોરા, હરામખોરા વગેરે તદ્દ-
ડમદમો સારી રીતે ફાવી ગયેલા હતા, અને કાલે તેમાં પણ કાંઈ નવાઈ જેવું નહોતું, કારણકે કાઠના ઉપર રાજ્ય તરફથી દેખરેખ હતીજ નહીં, અને તે હોખજ ક્યાંથી ? કેમકે રાજ પોતેજ અમાસના અજવાળા. જેવા ઉજળા, અને હવે દીપકે અંધારા જેવા હતા. નગરને ફરતો મજબુત કોટ આસાનથી પાકા કાળા પથ્થરો બાંધેલા હતા કે જે તોડવાને મહા મુશીબતો પ્રતિપક્ષી શૂરવીરોને વેઠવી પડે એવી ધારણા રાખવામાં આવી હોય એમ 'લાગતું' હતું.

વિપસમાન વિપયારાણી.

મહારાજધિરાજ ! મોહરાજના શુભ ભ્રમ મદનપુરના મહા બળવાન અને પરાક્રમી રાજા લોહુસેસિંહની એક પુરા લાડમાં ઉછેરી, મુંદર સ્વરૂપવાન, વિદ્યાળમાં નિ-
પુણુ (કપટકળાની લાંડારી), મદનની માયામાં મસ્તાન, કામવિકારનો ખમતો, અને વિપ-
યના વિપથી ભરેલી વિધયા નામની તરણુ કુમારીકા સાથે યપાં હતાં. મોહરાજને આ ચતુરાક્રમાં ચકાર ! પટરાણી વિપયારાણી બહુ પ્રિય થઈ પડ્યાં હતાં, કેમકે જેને જેવું જોઈએ તેવું તેને મળ્યું હતું. કહેવત છે કે:-
હુજાને હુજાન ભલા, કપટી ભલો કુછંદ;
સજીનને સદ્ગુરુ ભલા, પામે પરમ આનંદ.

મોહરાજ પૂણું સુવારસ્થાને પામ્યા હતા અને મહારાણી વિપયા પણ તેજદહરઆવી પુર્યાં હતાં. પ્રતિપત્નિ જન્મે પ્રેમમાં આસક્ત થઈ ભોગવિલાસ કરી રહ્યા હતા. જેથી રીતે મધુકર (અમર) કમળપુષ્પના પ્રેમમાં (મુગ્ધ-
ધીમાં) આસક્ત થઈ રાત્રિદિન મુંઝારવ કર્યા કરે છે, તેમ મોહરાજ વિપયારાણીની

નેત્રકટાક્ષ, હાવભાવ અને કામવિકારોની ઉપજતી છાજમાં લીન થઈ રહ્યા હતા. રાજ્યમાં શું થાય છે તેની દરકાર રાખ્યા વિના માયાશ્રી મસ્તાન મદનની મમ-
તામાં મોહાંધ થઈ કાળ વ્યતિત કરતા હતા.

મંત્રી રાગસેન અને દ્વેપસિંહ.

હવે મોહરાજ બ્યારે આવી રીતે સ્ત્રીના પ્રેમપાસમાં પડી રહી આનંદ માને છે ત્યારે રાજ્યની, નગરની, રાયતની અને તરકરોની તપાસ કાણુ રાખતું હશે એવો વિચાર વાય-
કાને સહજ ઉત્પન્ન થશે, પરંતુ આપણા પરાક્રમે-
બહાદુર મોહરાજ એવા કાંઈ છેક ભોળાલાં જેવા નહોતા. તેમનાં રાજ્યના બહોળાં કાર્ય માટે બહુ હોંશીયાર, દુસ્મનોતુ દૈવત દાખી દેવામાં દુરઅદેશીવાળા, પોતાના સૈન્યની સંભાળ રાખવાવાળા, મહા શૂરવીર, રણક્ષેત્રમાં કદિ પાછા નહીં હટે એવા, હિંમતવાન સલાહુ-
કાર મંત્રીઓ હતા જેવી રીતે રથને હાંકવા માટે કાએક સારથીની જરૂર છે તેવીજ 'રીતે' રાજ્યશ્રી રથ ચલાવવાને માટે અછલબાજ અને પ્રવીણ મંત્રીની રાજને જરૂર હોય છે, તેમ આપણા મોહરાજએ પણ બહુ પ્રયાસ કરીને અંધારામાંથી વિના દીપકે પોતાને અનુકુળ પડતા એ મંત્રીઓ પસંદ કર્યા હતા, જેઓના નામ રાગસેન અને દ્વેપસિંહ હતા.

સૈન્યના શૂરવીર સરદારો.

આ અને મંત્રીઓ મોહરાજની આસાથી મજા (જીવ) ઉપર લુકમ ચલાવી રહ્યા છે. એઓના હાથ નીચે પુષ્કળ સૈન્ય સંપાદ્યું છે, જેમાં અસંખ્ય ચોદાઓ જોડાયેલા છે. તેઓ મહા બળવાન અને કળામાજ છે રાત્રિ દિવસ હોંશીઆરીથી માલિક મોહરાજની નોકરી નિમકદલાતીથી બળવે છે. રાગનું

જરા અપમાન થતું જોઈને તેઓ તીકની
માફક દૂરી પડે તેવા સંપીલા છે. મંત્રીઓએ
કટક (લશ્કર)ના મુખ્ય કમાન્ડર (સૈન્યાધિપતિ)
તરીકે શરવીર અને પરાક્રમી સાત સરદારોને
નીમ્યા છે અને એ સાતે સરદારોના હાથ
નીચે અસંખ્ય સુભટો સોંપી દીધા છે,
જેઓ પોતાના ઉપરી અમલદારનો હુકમ
થતાંજ તરત ખડા થઈ જાય એવા અને
પોતાના જનની પશુ દરકાર કરે નહીં એવા
હિંમતવાન છે. એ સાત સરદારોના નામ—
જ્ઞાનાવરણસિંહ, દર્શનાવરણસિંહ, વેદ-
નીયસેન, આયુસેન, નામસેન, ગોત્રસેન,
અને અંતરાયાસિંહ, એ મુજબ છે.

જ્ઞાનાવરણસિંહ સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની પાંચ દુકડી પાડેલી છે અને તે
દુકડીના સરદાર તરીકે પાંચ યોદ્ધાઓ
મતિજ્ઞાનાવરણ, શ્રુતિજ્ઞાનાવરણ, અવ-
ધિજ્ઞાનાવરણ, મનઃપર્યાયજ્ઞાનાવરણ
અને કેવલજ્ઞાનાવરણ છે.

દર્શનાવરણસિંહ સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની નવ દુકડી પાડેલી છે અને તેના
સરદાર તરીકે-ચતુર્દર્શનાવરણ, અચતુ-
ર્દર્શનાવરણ, અવધિદર્શનાવરણ, કેવલ-
દર્શનાવરણ, નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચક્ષા,
પ્રચલપ્રચક્ષા અને સ્ત્યાનચૃદ્ધિ છે.

વેદનીયસેન સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની દુકડીના બે ભાગ પાડેલા છે તેના સર-
દાર સાતાવેદનીય અને અસાતાવેદનીય છે.

મોહનીયસિંહ (મોહરાગ)ના પોતાના
હાથ નીચેના ખાનગી સૈન્યના બે વિભાગ
પાડેલા છે અને તેના મુખ્ય સરદારો દર્શન-
મોહનીય અને ચારિત્રમોહનીય છે.
દર્શનમોહનીયસિંહના હાથ નીચેના ત્રણ
સરદારો, મિથ્યાત્વ, સમ્યક્મિથ્યાત્વ અને

સમ્યક્પ્રકૃતિ છે. અને ચારિત્રમોહનીય-
સિંહની હકુમત નીચે બે સરદારો, કપાય-
સિંહ અને નોકપાયસિંહ છે અને એ
સરદારોના હાથ નીચે અસંખ્ય યોદ્ધાઓ છે.
આયુસેન સરદારના હાથ નીચેના
લશ્કરની ચાર શાખા પાડેલી છે, જેના સર-
દારો નરકાયુ, મનુષ્યાયુ, તિર્યંચાયુ અને
દેવાયુ છે.

નામસેન સરદારના હાથ નીચેના બે
હોળા કટકના ત્રાણું (દડ) વિભાગ પાડેલા
છે—ચારગતિ (નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય, અને
દેવ), પાંચ જાતિ (એકેન્દ્રિય, બેકેન્દ્રિય,
ત્રિકેન્દ્રિય, ચતુરકેન્દ્રિય, અને પચેન્દ્રિય), પાંચ
શરીર (ઔદારિક, વૈદિક, આહારક, તૈજસ,
કાર્માણુ, ત્રણ આંગોપાંગ (ઔદારિક, વૈદિક,
પક, આહારક), એક નિર્માણુ કર્મ, પાંચ
અંધનકર્મ (ઔદારિકઅંધન, વૈદિકઅંધન,
આહારકઅંધન, તૈજસઅંધન, કાર્માણુઅંધન,
પાંચ સંઘાત (ઔદારિકસંઘાત, વૈદિકસંઘાત,
આહારક સંઘાત, તૈજસસંઘાત, કાર્માણુ સંઘાત)
છ સંસ્થાન (સમયતુરસ સંસ્થાન, ન્યઝોધ-
પરિમંડળ સંસ્થાન, રવાતિ સંસ્થાન, કુખજક
સંઘાત, વામન સંઘાત, હુડક સંઘાત), છ સંહનન
(વજ્રવલનારાય સંહનન, વજ્રનારાય સંહનન,
અર્ધનારાય સંહનન, કીલક સંહનન
અસંપ્રાપ્તસંપાદિકા સંહનન), પાંચવર્ણ કર્મ
(કૃષ્ણ, નીલ, રક્ત, પીત, શ્વેત), બે
ગંધકર્મ (સુગંધ, દુર્ગંધ), પાંચ રસકર્મ
(ખાટો, મીઠો, કડવો, કપામલો, ચર્ષેરો),
આઠ સ્પર્શ (કઠોર, કોમળ, હલકો, ભારી,
કંડો, ગરમ, ચીકણો, લુખો), ચાર આનુપૂર્વ્ય
(નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય, અને દેવાનુપૂર્વ્ય),
એક અશુરસંહુ, એક પરઘાત, એક આતાપ,
એક ઉચ્ચાત, બે વિહાષોગતિ (મનોહ,
અમનોહ), એક ઉચ્છ્રાસ, એક ત્રસ, એક

સ્થાવર, એક બાહર, એક સૂક્ષ્મ, એક પર્યાપ્ત, એક અપર્યાપ્ત, એક પ્રત્યેક, એક સાધારણ, એક સ્થિર, એક અસ્થિર, એક શુભ, એક અશુભ, એક સુભગ, એક દુભગ, એક સુન્વર, એક દુન્વર, એક આદેય, એક અનાદેય, એક યશઃકીર્તિ એક અયશઃકીર્તિ, અને એક તીર્થંકર નામકર્મ-આ પ્રમાણે ૯૩ યોદ્ધાઓ નામસેનના હુકમ પ્રમાણે કાર્ય કર્યા કરે છે અને એઓના હાથ નીચે ખીબ પાણી ધણુ યોદ્ધાઓ છે.

ગાત્રસેનના હાથ નીચે માત્ર બેજ સરદાર છે જેઓ ઉચ્ચગાત્રસેન અને નીચગાત્રસેનના નામે ઓળખાય છે.

અંતરાયસિંહ સરદારની હુકમત નીચે પાંચ મુલો તાબેદારી કરે છે, જેઓ દાનાન્તરાય, લાલાન્તરાય, લોગાન્તરાય, ઉપલોગાન્તરાય, અને વીર્યાન્તરાય છે.

ઉપર જણાવેલા મુખ્ય આઠ સૈન્યાધિપતિઓમાં (આ વાર્તામાં) જે ચાર સરદારોને સિંહના પૂછાં લગાડવામાં આવેલા છે તેઓ ઘાતિયા કર્મ કરનારા છે અને ખીબ ચાર સરદારોને સેનના પૂછાં બેરેલાં છે તેઓ અઘાતિયા કર્મ કરનારા તરીકે ઓળખાય છે.

કુનેહવાજ કામદેવ.

મોહરાજની ખાનગી મિત્ર (સલાહકાર) તરીકે એક બહુ ખટપટીઓ, બક્ષલવાને ભમાવી ભાગ્યપર હાથ દેવડાવે તેવો, લાખોને લક્ષ્યાવી લૂંટાવી લાચાર બનાવે તેવો, કરોડોને કાળાં ધોળાં કરી કાપર કરે તેવો, અસંખ્યોને અણુધાર્યા સપડાવી અપટિત આચરણ કરાવે તેવો, કપટકળોને ખમ્મનો અને વાત કરી વંદાવવામાં મમ્મનો, સદાચરણી અને શીળ-

વાનોના સસ અને શીળનો ખમ્મનો લૂંટી લેવામાં શાણો ! એવો મહા પ્રવીણ ! અક્ષલ-ખાજ ! કામદેવ નામનો મિત્ર હતો, જે રાખતું હરકોઈ કામ ત્વરાથી બમવતો, તેથી રાખ એને ગમે તેવાં મહાભારત યુગ્વધુ-ભરેલાં કામ હોય તે સોંપતા અને તેવે સમયે સલાહ પણ એનીજ લેવાતું વ્યાગખી વિચારતા હતા !

(પશુ માટે 'ચેતનકર્મચરિત્ર' ગ્રંથ વાંચો.)

નોટ-આ અંક સાથે 'સસ્તી જૈન ગ્રંથમાળા' ને લગતી નવી જાહેરસ્વર વેંચવામાં આવી છે તેમાંનો જઘાવવાઈસ્મારકનો પ્રથમ ગ્રંથ- 'ચેતન-કર્મ ચરિત્ર' કે જે આવાં ૨૭ પ્રકરણોવાળો ૨૧૦ પૃષ્ઠનો, હોઈ તેમાં રઘુજી વાર્તારૂપે જૈનવિદ્વાંતની અનેક યાત્રો-નું રચીલી શૈલીથી નિરુપણ કરેલું છે અને હાલ માંજ તૈયાર થયો છે, જે ગુજરાતી માવા જાળનાર દરેક વંધુને અવશ્ય વાંચવાલાયક હોવાથી પ્રથમ તેનો નમૂનો પણ દરેકને મળી શકે તે માટે તેમાંના ૧૨ પૃષ્ઠોનો ઉતારો ઉપર આપેલો છે, તે મનન કરી આ ઘણોજ સસ્તો ગ્રંથ અવશ્ય મંગાવવા દરેક વંધુને મલામળ કરીદ છોડ. છુટક કિં. માત્ર ચારજ આના છે (પોસ્ટેજ જુદું), ચ્યારે સસ્તી જૈન ગ્રંથમાળાના રૂયાથી ગ્રાહક યનારને પોસ્ટેજ સાથે માત્ર આઠ આના ભરવાથી, આ ૨૧૦ પાનાંનો ગ્રંથ અને તે પછી પ્રકટ થયે ઈવોજ વીજો ૨૦૦ પાનાંનો ગ્રંથ મળ્યો દટલે ૪૦૦ પાનાંનું વાંચન પોસ્ટેજ સાથે માત્ર આઠ આનામાં દરેકને ઘેર બેઠાં મળી જશે, માટે આ અર્પૂર્વ લામ લેવા સ્વર તૈયાર થાઓ અને પત્ર લઈ ગ્રાહકમાં નામ નોંધાવો.

સંપાદક.

શ્રાવિકાઓને આમંત્રણ.

લેખક:-જૈનમહિલારાત્રી શ્રીમતી મનજીબાઈ-મુંબઈ.

આ અસાર સંસારમાં મનુષ્ય માત્ર પોતાની ભાતી ધૃષ્ટાઓ પુરી પાડવા માટે અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા ગય છે, અને તેઓને તેમના પુરુષાર્થ પ્રમાણે ફળ પણ મળે છે. જેઓ ગૃહસંસાર વિસ્તારવાળા કરવા ધારે છે તે તેને વધારી શકે છે, જેઓ વ્યાપારમાં ઉત્તરિ વધારવા ધારે છે તે વ્યાપારમાં વધે છે, જેઓ વિદ્યામાં વધવા માંગે છે તે તેમાં વધે છે, જેઓ ચારિત્રમાં વધવા માંગે છે તેઓ ચારિત્રમાં અને જેઓ પ્રત્યુધ્ધાનમાં યોગ-સમાધિ કરવા ધારે છે તે તેમાં વધે છે; એમ અનેક ધૃષ્ટાઓથી અનેક કાર્ય થયા ગયા છે, તેમજ જે પ્રાચીન કાળમાં રાજા મહારાજાઓ તેમજ શેઠસાહુકારો પોતાની ઉપયુક્તિ વિનયવાન, પુત્રીઓને, પુત્રોની સમાન ગણી સન્માન આપી વિદ્યા, કળા-કૌશલ્યમાં સંપૂર્ણ બનાવવાની અને ભેદ-ભાવ વિના સ્ત્રીધર્મના સૂત્રોનું અધ્યયન કરાવવાની ધૃષ્ટિ રાખતા હતા હોય તેમની પણ તે ધૃષ્ટિ પૂર્ણ થતી. તેનાં ઉદાહરણો ઘણી સુશીલ સતીઓ જેવી કે સીતા, મંદોદરી, સાવિત્રી, ચંદના, અનંતમતી, બાહી, સુંદરી, કૈકેયી, રાણસદેવી, વગેરેની આજે આ વર્તમાનકાળમાં પણ સ્તુતિ થાય છે માટે તેનું અનુકરણ કરીનેજ આજે જૈનસમાજના નેતાઓ-વિદ્વાનો-પંડિતો, શેઠ સાહુકારો અને દીનશરીય વર્ગ સર્વે એકે અવાજે ભેદભાવના, સ્વાર્થપરાયણતા ઓડી દઈ અમારા સ્ત્રીવર્ગની ઉન્નતિ કરવા ધૃષ્ટિ કરે તો અવશ્ય અમે પણ પ્રાચીન કાલની દેવીઓની ઉપમાને યોગ્ય બની શકાએ.

જે કે જૈનસમાજમાં આજકાલ એક આની ઉત્સાહ થયો છે કે આપણી બહેનોને પણ શિક્ષણ આપવું, તેથી કેટલેક કેટલે

કન્યાશાળાઓ, શ્રાવિકાશાળાઓ અને આશ્રમો સ્થપાયાં છે; પણ તેમની દશા એક માસના બાળક જેવી નિર્હૃંવ છે, માટે હવે મારા ધર્મબંધુઓને તેમજ ભગિનિયો (બહેનો)ને વિનંતિ કરું કે જો તમે તમારા ધર્મની, ગૃહસ્થાશ્રમની અને આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ કરવા ધૃષ્ટતા હો, તો તમારી ધનવાન નિર્ધન બહેનોને વિદ્યા આપવા ચૂકતા નહીં, તેને માટે ઉત્તરમાં મુશાદાબાદમાં એક શ્રાવિકા-શ્રમ છે, ખીલું સુખાર્થમાં શ્રાવિકાશ્રમ છે અને ત્રીજું ઇંદોરમાં હાલજી ઉધડેજી છે. આ ત્રણે જગ્યાએ સમર્થ કન્યાઓ સંધવાઓ પાસે જીજ્ઞાસુ થઈ લઈ દાખલ કરવામાં આવે છે અને તેમને ધર્મસંસાર સંસારથી શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તથા ભવિષ્યની માતાઓ થનાર કન્યાઓને પતિપરાયણ રહી કુટુંબ સેવામાં તત્પર રહે અને પોતાનું આત્મ-કલ્યાણ કરી પરંપરાય મોક્ષ માર્ગનું સાધન થાય તેનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. અને જે સર્વ પ્રપંચથી મુક્ત થયેલી પતિવિહીન વિધવાઓ છે તેમને વૈરાગ્યમય, લોકસેવાર્થ, આત્મભુમય જીવન ગુમરી શકે માટે ગરીબ વિધવાઓને ઉપદેશ આપવાનું તેમજ સ્ત્રી સમાજમાં જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરવા શિક્ષકનું કામ સીખવવા ધાર્યું છે. અને જે સમર્થ વિધવાઓ છે તેમણે દેશ વિદેશ જઈ સ્ત્રી સભાઓ કરી બહેનોના મન કામળ બનાવવા ઉદ્યોગ કરવો. વિધવાઓને આશ્રમને ખર્ચે રાખવામાં આવે છે.

આ પ્રમાણે અમારું કાર્ય ચાલુનું છે, પણ શેઠ એટલેજી કે હજી અમારો વર્ગ ધ-રોજી અચાન છે, વિધવા કે કન્યાઓને દેશ પરદેશ મોકલવા હરે છે, માટે એ બોટો લઈ દૂર કરી સંસાર પાર કરવાનું સાધન એવા આશ્રમોમાં એકવાર મનની શાંતિ કરવા અવશ્ય આવો ! આવો ! આવો ! અસ્તુ !!

(संसारकी क्षणभंगुरता वतानेवाला
दिलचस्प उपन्यास ।)

[लेखक—गोपीलाल गोधा—लखनऊ ।]

प्रथम परिच्छेद ।

रात्रि आधीसे अधिक जान पड़ती है, चारों तरफ सन्नाटा छा रहा है। शीतल मंद सुगंध पवन बह रही है। पूर्णमासीका चंद्रमा पूर्ण रूपसे आकाशमें अपनी छटा दिखा रहा है। कुनोदिनी खिल रही है। वन उपवनके वृक्ष इत्यादिकोंकी शोभा कैसी मनोहर मालूम पड़ती है। इस छटाको देखकर दर्शकोंका दिल प्रफुल्लित हुए बिना नहीं रहता। चकवाचकवीकी विरहकी आवाज कानोंमें सुनाई पड़ती है। कामीजनोंको काम सता रहा है, वे उसमें मग्न हो रहे हैं। साधुजन रात्रिको कम रही जानकर भगवत्समजनोंमें मग्न हो रहे हैं। सच है जो लोग आत्महित चाहनेवाले हैं उनको ऐसा शांतिका समय और कब मिल सकता है? इस समय वे लोग ईश्वराध्ययनमें मग्न हो रहे हैं। इसी शांति-के समयमें एक आवाज इस प्रकार सुनाई दी:—

“तू अकेला है, अकेला ही आया

है और अकेला ही जायगा। यह संसार क्षणभंगुर है, कोई किसीका साथी नहीं। सब एक दिन कालके ग्रास बनैगे चाहे कोई देव हो या दानव, मनुष्य हो वा पशु, धनवान हो या कंगाल, पुरुष हो वा स्त्री, बृद्ध हो वा बालक और मूर्ख हो वा विद्वान्, एक न एक दिन सबको उस परले घर जाना होगा। इन मोहोंमें पड़कर सुख चाहना ऐसा ही है जैसा अग्निपर घी डालकर भुजाना, अथवा अथाह जलमें कूद कर बचनेकी आस करना। यह देह जिसे तू खिलाता, पिलाता और इतनी खातिर करता है कदापि तेरा साथ न देगी। अब समय बहुत थोड़ा है इसे आत्मानंदमें लगा, चाव झगड़ोंमें मत पड़ जिससे तेरा कल्याण हो। अगर यह समय निकल गया तो फिर हाथ आना दुर्लभ है, इससे तेरे लिये यही आवश्यक है कि संसारी झगड़ोंको छोड़ और निज शक्ति द्वारा कर्मोंको मार भगा और स्वतंत्र राज्य प्राप्त कर”।

सुकुमाल अपने शयनागारमें सो रहा था, यकायक उसकी आंख खुल गई, और उक्त वचन उसके कानोंमें सुनाई पड़े, वह उनको ध्यानसे सुनता रहा, और जब वे बंद हो गये तो यकायक वह विचारमें पड़ गया और अपने दिलमें कहा—“क्या वास्तवमें मैं अकेला हूं। नहीं! कदापि,

❧ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८ पुस्तकें उपहारमें मिलती हैं ❧

॥ श्रीबीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी प्रकट थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं मुलैवै विविधैश्चित्रै, दिगम्बराजैन मिदं सुपत्रम् ।

प्रमो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमामुजातिमातनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर सं. २४४१. श्रावण. विक्र. सं. १९७१.

अंक-१० मो.

आपणा केटलाक धार्मिक दिवसो एखल प्रचलित थई गया छे के जेने आखी हिंदु कोम पवित्र ह्वेवार तरिके माने छे. आवा ह्वेवारमां एक तो रक्षाबंधन पर्व.

अंतिम तीर्थंकर

श्री महावीरस्वामीनो निर्वाणदिवस दिवाळी पर्वने नामे सर्वत्र प्रचलित छे, तेमज रक्षाबंधन (बन्धेव) नो पर्व पण जैनोमांथीज उद्भवेलो छे, जे हाल जगतप्रसिद्ध सार्वजनिक ह्वेवार थई गया छे ए जैन कोमे खुशी मया जेबु छे. हालमां श्रावण सुद १५ ने दिने आ रक्षा-बंधननो पवित्र दिवस आवी पहुँच्यो छे, जे एज दिवस छे के जे दिने श्री अकंपनाचार्यादि ७०१ पुनिओने वलीराजाए करेलो घोर

उपसर्ग, श्री विष्णुकुमार महामुनिए विक्रिया ऋदिना बळपटे नियायों हतो, तेथी ए दिने पुनिओनी रक्षा करवामां आवेली होवाथी ए दिने ते शहरमां लोकोए रक्षानो दोरो बांधो हतो अने पछी दर वर्षे ए रिवाज प्रचलित थई गयो अने हाल तो ब्हेन पोताना भाइने आखी रक्षा बांधे छे. हवे आ रक्षाबंधनती कथा (सद्धनापूजन सहित) जे ' दिगंबर जैन ' नी भेट तरीके घोर. २४३९ ना वर्षमां बईचवामां आवी हती ते कथा ए दिने सर्वे समथ अवश्य बांधी संमळावची जोइए तेमज ए दिने विष्णुकुमार महामुनिनु पूजन याने सद्धनापुजन दरेक मंदिरजीमां थबु जोइए. तेमज सभा भरी आ पर्वनी उत्पत्ति जैनोमांथीज उद्भवेली छे एबु जाहेरमां प्रकट करबु जोइए. आ ह्वेवार सर्वे रखले केवी रीते पढायो तेना समाचार अमोने मोकली आपवा सर्वेने मला मण करवामां आवे छे के जे आवता अंकमां प्रकट करवामां आवशे.

આપણા ગુજરાત પ્રાંતમાં અન્યમતી ભાઈઓનાં
સહવાસને લીધે તેમજ ઉપદેશના અભાવે આપણા
શીતલાસાતેમનો જૈન ભાઈઓ પણ
મિથ્યા પર્વ.

પાપના પોટલાંરુપ
કેટલાક ત્હેવારો માનવા મંદી જાય છે તેમાંનો
એક ત્હેવાર શીતલા સાતેમ યાને ટાઢીશીઠી
પણ છે જે કોઈ શ્રાવણ સુદી ૭ને દિને તો
વઢી કોઈ શ્રાવણ વદી ૭ ને દિને માને છે
એવો આ વિચિત્ર ત્હેવાર છે. અન્યમતી
ભાઈઓ ૯ દિને અસંખ્ય જીવજંતુના સ્થાનભૂત
ઘણા નદી તલાવોનાં અળગલ પાણીમાં ન્હાઈ
પવિત્ર થઈને ! નદી કાંઠે મંદોડાનાં વના-
વેલા શીતલામાતાનો અને પોતાને ઘેર
રાંધવાના ચૂલાની પૂજા !!! કરીને તે દિને
આગલા દિવસની રાંધી મુકેલી ટાઢી રસોઈ
જમે છે અને ૯ દિને ચૂલો સલ્લાવતા નથી!
આવો અંધશ્રદ્ધાનો અને પાપના કારણભૂત આ
મિથ્યાપર્વ છે. જૈનશાસ્ત્રમાં સવારનું રાંધેલું
સાંજે खाવામાં પણ દોષ કહેલો છે ત્યારે આગલા
દિવસનું રાંધી મુકેલું કે જે રાંજે દિવસે સાંજ
મુધીમાં તો કેટલીક વચ્ચે મંધાઈ પણ રહે
છે તેણું અહિં खाવામાં આપણા કેટલાક ભાઈઓ
અને રહેનો પૂણ્ય સમજે છે અને અન્યમતી
ભાઈઓની દેખાદેલીથી એને પવિત્ર ત્હેવાર તરિકે
માને છે ૯ અજય જેવું છે. વૈષ્ણવશાસ્ત્ર પણ ટાઢું
खाવાને મનાઈ કરે છે છતાં પણ આવો વિચિત્ર
ત્હેવાર અન્યમતી ભાઈઓ ૯ ટોકી વેસાડયો
છે જેને જોઈએ પોતે ન માની ચાંજાને તે
ન માનવા માટે ઉપદેશ આપ્યો જોઈએ.
મુશ જૈન ચંધુઓ અને રહેનો ! તમે જો આ
ત્હેવાર માનતા હો, તો આ વર્ષથીજ ઘણા સ્વેચ્છ
રહેમને નિહરણે દૂર કરી પાપનાં પોટલાંરુપ ૯
મિથ્યાપર્વને માનવાનું છોટી દેજો અને પૂણ્યને
ચડતે શરીરને નુકસાનકારક તેમજ પરમેશ્વર

ટાઢી રસોઈ (વાસી ઢૂંચા !) જમીને પાપનાં
પોટલાં વાંધવામાંથી વચ્ચો અને વીજાઓને
વચાવવા પ્રયત્ન કરજો.

✽ ✽ ✽ ✽

આપણો મહાન્ શ્રી પર્વ પોઢશકારણ-
ભાવનાનો પર્વ શ્રાવણ વદ ૧ થી ભાદરવા વદ

પોઢશકારણ પર્વ. ૧ સુધી આવી પ-

હોંચ્યો છે. હવે આ
પર્વનું વ્રત એક માહિનાનું છે, કે જેમાં ૧૬
પોષપૌષવાસ વિધિપૂર્વક કરવા પડે છે તેમજ
દહેરાસરોમાં દરરોજ પંચપૂજા, સદ્સનામ,
તત્ત્વાર્થ સૂત્રનું વાંચન, પોઢશકારણ પૂજા વગેરે
થાય છે પણ અમારા જાણવા અને જોવા મુજબ
ઘણે ઠેકાણે તે માત્ર પોષપૌષ જાણની માફકજ
થાય છે છતાં કે તેનો અર્થ ન સમજાવતાં
માત્ર મૂલ પાટજ અને તે પણ ઘઢી દોઢાદોઢીથી
મળવામાં આવે છે જેથી અશુદ્ધ વંચાય છે તેમ
અર્થ પણ સમજાતો નથી, જેથી પર્વનું મહાત્મ્ય
જાણવામાં આવતું નથી, માટે આ પર્વમાં દરરોજ
તત્ત્વાર્થ સૂત્રની ટીકા (હિંદી કે ગુજરાતી)
થોડી થોડી વાંચીને તે મહીને પુરી કરવી
જોઈએ તેમજ પોઢશકારણ પર્વની દર્શનવિશુદ્ધિ,
વિનયસંપન્નતા આદિ ૧૬ ભાવનાઓનું
વર્ણન, જે શ્રી રત્નકરંડશ્રાવકાચાર કે વીજા
શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલું છે તેમાંથી તે સર્વે સમક્ષ
અવલમ્બ વાંચી સંમજાવવું જોઈએ તેમજ સર્વે
પોતપોતાની શક્તિ મુજબ આ વ્રત આંદરવાની
જરૂર છે.

✽ ✽ ✽ ✽

જૈન કોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં.
અર્જુનલાલ શેઠી ઉપર વગર ન્યાયે આવી

વિલંબ કેમ ? પહેલી અઘણ

આપત (કેદ)
માંથી મુક્ત કરવાને જયપુર મહારાજા અને
નામદાર વાઈસરોયને અનેક તારો
ઝરજીઓ કરી કરીને જૈનો કંટાળ્યા તેમજ
જૈન અજૈનપત્રકારો પણ પુષ્કળ આર્ટિકલો

लली ललीने थाक्या, तोपण अजय जेवुं छे के एक खुलासो सरसो पण जयपुर राज्य बहार पाठवुं नथी, जेथी जैनोनी लागणी दुखाई छे, अने छेवटनो एक रस्तो एक वगवाळुं डेप्युटेशन जयपुर महाराजा अने नामदार वाईसरोय पासे लई जवानो छे, जे माटे पण धणुं लखावा छतां एवुं डेप्युटेशन हजु तैयार थई जतुंज नथी ए पण अजय जेवुं छे ! कोई पण अप्रेसर थईने नीकळ्या वगर मात्र यातो करवाथी कंड कार्य करातुं नथी. ज्यारे पत्रद्वारा के पेपरोद्वारा कंड खुलासोज मळतो नथी तो एक वखत मौंढामौंढ मळी खुलासो पूछवानी तो अत्यंत आवश्यकता छे. अमारा धारवा मुजव इंदोरमां हाल ब्र. शीतलप्रसादजी छे तथा हाईकोर्ट जडज मी. जुगमंदिरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर पण त्यांज छे तेमज दानवीरो शेठ हकमचंदजी, शेठ कल्याणमलजी, शेठ कस्तूरचंदजी वगैरे त्यांज छे, तो आ यावत ब्रह्मचारीजीए खास खटपट करी तेमज लखनौरथी बाबू अजितप्रसादजीने खोलावी डेप्युटेशन माटेनुं नकी करी तेमां मुंवाई, कलकत्ता, अजमेर, सीवनीछपरा वगैरेना वगवाळा जैन श्रीमानोने सामेल करी जेम यने तेम घणज त्वराए जैपुर महाराज अने नामदार वाईसरोय पासे डेप्युटेशन लई जवानी जरर छे. आ छेक छेवटनो उपाय छे ते अजमाववानी जरर छे अने तेमां न पचाय तो पछी बडी धारासमामां अने बिलायतनी पालामेंटमां आ यावतनो खास सवाल पूछाववानी जरर छे केमके आ सवाल जेवो. तेवो नथी, पण जैनकोमने माथे एक महामारत नाइकतुं कलंक चोटेछे छे ते दूर करवानी दरेक जैन बंधुनी फरजज छे. आ यावत माटे खास कोशीश करवाने ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजी अने श्रीयू. बाबू जुगमंदिरलाल जैनी (बेरिस्टर अने हाईकोर्ट जडज) ने खास आमद्द करीए छाँए.

जिनंद्रपंचकल्याणकंपंगलः—अनुवादक और प्रकाशक—कुन्दनलाल जैन चंदावाडी, गीरगाम—बम्बई। पृ. ६२ मूल्य ०) = जैन समाजमें प्रचलित कवि रुपचंदजी पांडेकृत पंचकल्याणकका हिन्दी अनुवाद आज तक नहीं प्रकट हुआ था जिसकी पूर्ति इस पुस्तकसे हो गई है। इसमें मूल कवि-ताके साथ शब्दार्थ और भावार्थ देकर फिर हरएक कल्याणकका सारांश भी दिया गया है और हरएक कल्याणकके साथ प्रभावली भी रखी गई है। विद्यार्थीओंके लिये यह पुस्तक बहुत अच्छी प्रकट हुई है। हरएक पाठशालामें प्रवेशकरने योग्य है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयसे भी मिल सकंती है।

द्वादशानुमेक्षाः—लेखक बाबू दयाचंद्र गोयलीय बी. ए. और प्रकाशक सद्गोधरनाकर कार्यालय—सागर। मूल्य ०) इसमें श्री रत्नकरेंद्रश्रावकाचारके आधारपर अनित्य, अशरण, संसारादि वारह भावनाका वर्णन बहुत सरल भाषामें लिखा गया है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयसे भी प्राप्य।

आराधना—कथाकोष दूसरा भागः—प्रकाशक 'जैनमित्र' कार्यालय, हीराबाग—बम्बई। ब्र. नेमीदत्तरचित संस्कृत आराधना-कथाकोषके हिन्दी अनुवादका प्रथम भाग

प्रकट हो चुका है और यह २५ से ६२ तक की कथाओं का ४०० पृष्ठ का दूसरा भाग है, जो 'जैनमित्र' के ग्राहकों को उपहार में दिया जाता है और अलग मूल्य १।०० है। संस्कृत कथा भी साथ में दी गई है। इसमें मृगसेन धीवर, राजा वसु, नीली, चारुदत्त, पारासर, सात्यकि, सागरदत्त, कुबेरदत्त, वशिष्ठ तापसी, मरिचि, द्वीपायन मुनि, सगरचक्रवर्ति, परशुराम, सुकुमार मुनि, गजकुमार, भद्रबाहु, सुकोशल, भीमराजा आदिकी ३८ कथाओं का संग्रह है जो हर एक के पढ़ने योग्य है। प्रकाशक और हमारे पुस्तकालय से भी प्राप्य।

मोक्षमार्ग निरूपण-लेखक और प्रकाशक-रायसाहब बाबू नानकचन्दजीबी.ए., हेडमास्टर, सेठ तिलोकचंद जैन हाईस्कूल-इन्दौर। २६ पृष्ठ की इस छोटी सी पुस्तक में कर्मों की क्षयका तथा शुद्ध दर्शन ज्ञान चारित्र्य के प्राप्त होने का संक्षेपरूप में सरल भाषा में वर्णन किया गया है। विद्यार्थियों को पढ़ाने योग्य है।

जैनमत नास्तिक नहीं है-प्रकाशक-आत्मानंद जैन ट्रेक्टर सोसायटी-अंबाला शहर। मूल्य एक पैसा। यूरोपियन जैन मी. हर्वर्ट वोरन के लेख का लाला मुन्शीलाल एन. ए. कृत यह हिन्दी अनुवाद है, जो जैन अजैन सभी को पढ़ने योग्य है।

जैनतत्त्वसार-प्रकाशक-जैनज्ञानप्रसारक

मंडल, सिरौही (रजपुताना)। श्वे. आम्नायक अनुसार इसमें हिन्दी भाषा में जैन तत्त्वों का सुलभ रीति से व्यान किया गया है। सेठ केसरीमलजी भुताजीकी सहायता मिलने से ही मुनिराजों, समा, पूस्तकालयादि संस्थाओं को विनामूल्य और अन्यको यांच आने में मिलती है। पृ. १४० और पक्की जिल्द है।

(१) साध्वी नीली (२) प्रभुजन्मोत्सव-गीत-लेखक अने प्रकाशक-कवि दत्तात्रय भीमाजी रणदिवे-कसबा पेठ-पूना। मूल्य ०।०० अने ०।०॥ विषयो नामधोज प्रकट थाय छे. कविताओं ना आ पूस्तको मराठी भाषा ना छे.

उपदेशरत्नमाला:—प्रकाशक सोज-राज उर्फ मोतीलाल रावजी गांधी, शुक्रवार. पेठ-सोलापुर. पृ. १४० किं. ०॥ आ पुस्तक एज नामना एक बंगाली पुस्तक नो मराठी भाषा में अनुवाद छे, जे मां शारी-रिक, नैतिक, अने धार्मिक एवा ४२ विषयों नो समावेश छे, जे दरेक विद्यार्थी नै वांचवा लायक तेमज मराठी पाठशालाओं मां अवश्य दाखल करवायोग्य छे.

साक्षात् मोक्ष अथवा मोक्षमार्ग देनहार भित्तः-प्रकाशक-जैनज्ञानप्रसारक मंडल-सिरौही। मू. ०।०० हिन्दी भाषा।

श्री भद्रापीर जैन विद्यालयः—आ नामनी ओछे उत्तम संस्था दास मुंजाधारी मुनि श्रीवत्सलविजयप्रताप प्रयासधी आपस्था अनांशरी

ભાષાઓ તરફથી સ્થપાઇ છે, જેના ધારાધારણ વગેરેનું આપુસ્તક શ્રીયુત મોતીચંદ ગીરધરલાલ-કાપડીયા સોલીસીટર, (પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ-મુંબાઇ) એ પ્રકટ કર્યું છે, જે જોતાં જણાય છે કે એ ઉત્તમ સંસ્થામાંથી ટ્રેન્યુએટ થયા પછીનો ઉચો અભ્યાસ કરનારને ઉત્તેજન, રોકાવરશીપ તથા દૂર દેશમાં અભ્યાસ વધારવા જનારને મદદ, ઇનામના મેળાવાઓ કરવા, સંસ્કૃત પ્રાકૃત ભાષાના પ્રચાર માટે તથા ઉંચા અભ્યાસ માટે ફેલોશ રથાપવી વગેરે કાર્યો થનાર છે, તેમ જોડિંગ પણ ખોલાય છે. દશ વર્ષ સુધી દર વર્ષે રૂ. ૫૪૫૨) તથા સ્થાપી મદદ રૂ. ૮૯૮૦) તથા ૩૦૦૦) મકાન ફંડમાં ભરાયા છે અને હજુ વધુ પ્રયાસ ચાલુ છે. આવી ઉત્તમ સંસ્થા સ્થાપવા માટે આપણા સ્વેતાંતરી ભાષાઓને ધન્યવાદ ઘટે છે. જો આ વિગ્રહાય શક્યાતના ઉત્સાહ પ્રમાણે બરાબર ચાલશે તો આખી જૈન કોમમાં આ સંસ્થા ઉત્તમ નીવડયા વગર રહેશે નહીં.

નડીઆદ-હિંદુ અનાથાશ્રમનો રિપોર્ટ:—નડીઆદના આશ્રમનો આ ૧૯૧૩-૧૪ નો રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે દિનપરદિન આ સંસ્થામાં મોટા સુધારો વધારો થતોજ નામ છે અને મદદ પણ પુષ્કળ મળવે છે, જે નિયમિતતા અને અડગ પ્રયાસનુંજ ફળ છે. આ એક વર્ષમાં આ આશ્રમ રૂ. ૧૮૫૮૧) નું દાન મેળવી રૂ. ૧૨૬૬૨) ખર્ચ કરી શક્યું છે. હાલ ૮૮ અનાથો એમાં પળાય છે. આ રિપોર્ટમાં આશ્રમનાં ૬ ચિત્રો પણ છે. આખો રિપોર્ટ કાર્ડ લખવાથી મક્ત મળે છે.

લઘુ અભિષેક:—પ્રકાશક ડાહ્યાભાઈ શીવલાલ કરમસદ (એડા) ડિ. ૦)ના કાશાસંધી અને મૂળસંધી બંધા ભાષાઓને ઉપયોગી આ લઘુ અભિષેકમાં અષ્ટક, વિનતિ

આરતી વગેરે પણ છે. છપાઈ સફાઈ સારી છે. કુન્દનલાલ જૈન, ચંદાવાડી ગીરગામ-મુંબાઈ તથા અમારી પાસેથી પણ મળી શકે છે.

સુરત જીવજ્ઞાનો ભૂગોળ શિક્ષક:—પ્રકાશક જગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર સુરત. ડિ. ૦)ના એમાં સુરત જીવજ્ઞાની ભૂગોળ સમજ સાથે આપેલી છે, જે સ્કુલોમાં ચલાવવા લાયક છે.

જીવદયા ફંડ:—મુંબાઈના જીવદયા-જ્ઞાન પ્રસારક ફંડનો છ માસનો આ રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે એ અરસામાં જીવદયાના સિદ્ધાંતનો પુસ્તકો ફેંડમીલો દ્વારા પુષ્કળ પ્રચાર કરી અનેકને વનસ્પત્યાહારી બનાવ્યા છે, જે એના બાહોશ સેક્રેટરી શેઠ લક્ષ્મીભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરીનેજ આભારી છે.

સુન્દરિ-સમિતિ:—પ્રકાશક છાંદુભાઈ દાહ્યાભાઈ દેશાઈ, શારદાવિહાર-સુરત. પૂ. ૬૪ ડિ. ૦) આ તવીન પુસ્તકમાં નાટકરૂપે લેખોનું કવિઓની બનાવટ કરવામાં આવી છે જે વાંચવાથી કવિતાના રચનાશાઓને બોધ મળે તેમ છે.

આદર્શ જીવન:—તંત્રી વાડીલાલ મૂળજીભાઈ સંઘવી-લીંબડી. વર્ષ ૧ અ. ૧ માત્ર ૨૪ પાનાનું ત્રિમાસિક અને વાર્ષિક મૂલ્ય આઠ આના. અભિપ્રાય હવે પછી.

સૂર્યપ્રકાશ:—સુરતથી પ્રકટ થતું અઠ-વાડીક વર્તમાન પત્ર. વર્ષ ૪૭ અં. ૩૨ મો. આ પત્રમાં આ અંકથી નવું જીવન આમેજ થયું છે એટલે લખાણશૈલી તથા પૃષ્ઠોમાં સારો સુધારોવધારો થઈ લગભગ પચાસેને બદલે માત્ર સવા રૂપો કરાયું છે એટલે પોસ્ટેજ સાથે ૨) છે. છપાઈ સફાઈ સારી છે તેમ જાહેરખતરથી પણ પાનાં ભરવામાં આવ્યાં નથી. ચાલુ ખખરો મેળવવા માટે આ એક સરતું સાધન છે. સુરતના આ સાથી જુના પત્રના માહક થઈ એના કાર્યની કંઈ

કરવા ખાસ કરીને સુરત તથા ખીજા શહેરોના લાભીઓને લલામણુ કરીએ છીએ.

‘તીર્થક્ષેત્ર કમીટીના રિપોર્ટ’-ભારત-દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીનો વીર સં. ૨૪૭૯નો આ ૧૧ મો રિપોર્ટ મહામંત્રી લાલા પ્રભુદયાળજીએ પ્રકટ કર્યો છે, જે જેતાં જણાય છે કે પ્રકટ કરવાની તા. ૧૫-૫-૧૫ હોવા છતાં પણ એમાં એના સ્થાપક તથા એ માટે તનતોડ મહેનત કરનાર સ્વર્ગીય મહામંત્રી દાનવીર શેઠ માણે-કચ્છજીના સ્વર્ગવાસનો ઉલ્લેખ અને તે માટે કમીટીને ગયેલી ખોટનો પ્રસારો સરખો પણ કરવામાં આવ્યો નથી એ જોયનીય છે. કમીટીએ એ વર્ષમાં ધણુજ સારું કાર્ય ખર્ચવ્યું હતું. જુદા જુદા તીર્થોના આશરે દોઢ લાખ રૂપિયા આ કમીટીમાં જમે છે, જેની ચોખ્ખું ઉપરેખ રખાય છેજ તેપણુ સ્પીશીએકે ભાગવાથી રૂ. દસહજાર શેરમાં અને દસ હજાર રિપોર્ટમાં સંડોવાયા છે (પણુ આ સીખામણુ મળવા પછી ખીજાં નાણાં તો સંડોવાવાનો હવે. બંધ નથી.) જે દેવાધિન છે. આ રિપોર્ટમાં ધણુ તીર્થોના વીગતવાર હિસાબ પ્રકટ કરેલો છે, તેમ દરેક તીર્થની જણવા લાયક હકીકત પણ આપેલી છે. એટલે ચાત્રામાં પણ સાથે રાખવા લાયક છે. આણે મુઝીશું કે લાલા પ્રભુદયાળજી વીર સં. ૨૪૪૦ નો રિપોર્ટ પણ હવે તાજાદે ખદાર પાઠશેજ. વળી હાલ આ કમીટીના સ્થાયી પ્રમુખ તરીકે રા. બ. દાનવીર શેઠ દુકમચંદજી નીમાયા છે એટલે હવે આ કમીટીનું કાર્ય પગભર થયા વગર રહેશે નહિ.

શેઠ હીરાચંદ ગુમાનજીની સંસ્થાનો રિપોર્ટ:-સ્વર્ગીય દાનવીર જૈનકુલમૂળુ શેઠ માણેકચંદજી અને એમના કુટુંબીઓના તન મન ધનના અર્ગુલ્ય ભોગથી સ્થપાવેલી

સંસ્થાઓનો એટલે હી. ગુ. જૈન બોર્ડિંગ-મુખ્યાર્થ, ગ્રે. ‘મો. દિ. જૈન બોર્ડિંગ-અમદાવાદ, માણેકચંદ પાનાચંદ દિ. જૈન બોર્ડિંગ-રતલામ અને હીરાબાગ ધર્મશાળા-મુખ્યાર્થ; આ ચારે સંસ્થાઓનો સં. ૧૯૧૩-૧૪ નો સંબુક્ત રિપોર્ટ છે, જે જેતાં જણાય છે કે આ બધી સંસ્થાઓ ઉત્તમ કાર્ય કરી રહેલી છે. વળી આ સંસ્થાઓના ટ્રસ્ટ ફંડને ખીજાં પણ કેટલાંક ફંડોની વ્યવસ્થા સોંપાવેલી છે એટલે આશરે રૂપિયા બે લાખની રકમનો વહીવટ એ કમીટી કરી રહી છે. મુખ્યાર્થ બોર્ડિંગમાં ત્રણ ફિરકાના આશરે ૪૦, અમદાવાદ બોર્ડિંગમાં આશરે ૩૫, તથા રતલામ બોર્ડિંગમાં આશરે ૪૦ વિદ્યાર્થીઓ લાભ લઈ રહ્યા છે. તેમજ મુખ્યાર્થની હીરાબાગ ધર્મશાળાનો તો જૈનો ઉપરાંત આખી હિંદુ કોમ ઉત્તમ રીતે લાભ લઈ રહી છે. બે વર્ષમાં ૨૧૩૬૪ યાત્રાળુઓએ એનો લાભ લીધો હતો. વળી એ સાથે ધર્માદા દેશી ઔપધાલય સ્થાપાયું છે જેનો લાભ પણ એ બે વર્ષમાં ૫૩૨૮૧ દર્દીઓએ લીધો હતો. અમદાવાદ બોર્ડિંગ તરફથી ‘દિગંબર જૈન’ માસિક (આજ પત્ર) પ્રકટ થાય છે તેનો ૨૪૭૯-૨૪૪૦નો ઉપજ ખરચનો હિસાબ પણ આ રિપોર્ટમાં સામેલ છે. સને ૧૯૦૦માં પ્રથમજ મુખ્યાર્થની બોર્ડિંગ સ્થપાવા પછી હાલ ૧૫ વર્ષમાં દિગંબર જૈનોમાં અનેક બોર્ડિંગો, પાઠશાળાઓ, સલાઓ. તથા અન્ય સંસ્થાઓ સ્થપાઈ છે જે દરેક હીરાચંદ ગુમાનજીની આ ધાર્મિક સંસ્થાને આભારી છે. દાનવીર શેઠ માણેકચંદજીના તન મન અને ધનના અર્ગુલ્ય ભોગેજ હાલ ૧૫-૨૦ વર્ષ થયાં દિગંબર જૈન કોમમાં પ્રતિના ફિરજો ઝળાટી રહ્યાં છે.

એ. જૈન તેરાપંથી સમાકી રિપોર્ટ:-
ફલકણાકી રસ સમાકા યહ દુસરા રિપોર્ટ

• દેવનેસે વિદિત હોતા હૈ • ફિ ર્સમેં રુ.
૧૦૦૦૦)કા તો સ્થાયી ફંડ હૈ । જિસ
દ્વારા સમા. પુસ્તકાલય આદિ કાર્યોં બહુત
હી ઉત્તમતાસે કિયા જાતા હૈ । ઇસ વર્ષમેં
રુ. ૪૦૨૯૥૥૥ કા સર્ચ કિયા ગયા થા ।
કલકત્તાકે શ્રે. જૈન તેરાપંથી ભાઈઓંકી
ઇસ વૃહત્ સમાકા અનુકરણ હરેક
સમાકો કરનાં યાદિહૈ । ઇસકે સુયોગ્ય
મંત્રી કેશરીચંદ કોઠારી, ૭૧ ફાર્વ
સ્ટ્રીટ-કલકત્તા હૈ ।

અકોલા જૈન બોર્ડિંગનો રિપોર્ટ-વહાડ
શિક્ષણ પ્રસારક દિ. જૈન બોર્ડિંગ [અકોલા]
નો આ પાંચમો રિપોર્ટ મી. જયકુમાર
દેવીદાસ ચવરે વર્કીલે પ્રકટ કર્યો છે, જે
જોતાં જણાય છે કે હાલ ઇનો ૧૮ વિદ્યાર્થીઓં
લામ લઈ રહેલા છે. ફંડ મોટું
નથી. તેથી ૫૦૦૦૦ વધી શકતું નથી માટે
વહાડ પ્રાંતના ભાઈઓ આ બોર્ડિંગને મદદ
કરી, ઇને મોટા પાયાપર લાવવી જોઈએ.
મી. ચવરે વર્કીલ ૫૦૦૦૦ ઉત્તમ રીતે
ચલાવવાને. અનેક રીતે લાયક છે; પણ
ઇમને સહાયકોની જરૂર છે.

સવસે ઉત્તમ કેશર કાશ્મીરમેં હોતી હૈ
ઔર વહી-

પવિત્ર ! કેશર પવિત્ર !

રૂ ૦ ૧) તોલા ।

મિલનેકા પત્તા—

મૈનેજર, દિ. જૈન પુસ્તકાલય-સૂરત

ભાવનગરની પાઠશાળા—મુનિમ

ધરમચંદ જલ્યાને છે કે અને સંતોષકારક
પાઠશાળાની ત્રિમાસિક પરીક્ષા. મેં ગયા
માસમાં લીધી હતી, જેથી જલ્યાને છે કે
આ શાળામાં દશ માસમાં સાદું શિક્ષણ
અપાયું છે. છોકરા છોકરી મળી ૨૫ વિદ્યાર્થી
છે જે દરેક દર્શન, પૂજા, રચના, ન્યાય વગેરે
નિસ કરે છે અને તે બધા તેમને ઇનામ
મળે છે, એટલે સાદું ઇનામ મેળવવાને તેઓ
ધણા ઉત્સાહથી કાર્ય કરે છે. આ રીતે શાળાના
સાધનથી જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે અને અસાધી
પણ સમજી મર્ષ પરાય આચરણ છોડી દે
છે. જે આવી પાઠશાળાઓ ગામેગામ થાય
તો આપણી સ્થિતિ અવશ્ય સુધારી શકીએ અને
કુરિવાજો કે જે નાબૂદ કરવા માટે આપણી
કાન્કર-સેા વગેરે મંડળી પુરુષાળા ખટપટ કરી
રહેલાં છે તે છતાં જોઇતા સુધારો થતો નથી,
તે આવા દુઃકા અર્થથી અને સુગમતાથી
ચર્ચ શકે માટે દરેક નાના ગામમાં પણ પાઠ-
શાળા તો ચવીજ જોઇએ, તેજ કુરિવાજો
અનાયાસે બંધ થાય. બીજા પ્રસંગમાં જમણ
વગેરેમાં અથવા યશ માનની ખાતર મોટા
કહેવરાવવામાં નકામો ખર્ચ નહીં કરતાં
પોતાને અને પોતાની ફરજનને માટે થોડી રકમ
આવી પાઠશાળા સ્થાપવા માટે કાઢવી જોઇએ.
જેથીજ ધર્મનો, જ્ઞાનનો તેમજ દેશનો ઉદય
છે. આ શાળામાં એ દિને મેળાવડો કરી
ઇનામો વેંચાયાં હતા તથા કેળવણી વિષે
બાબ્બાન થયું હતું.

પ્રાચીન પ્રતિમા અવ્યવસ્થિત સ્થિતિમાં:—મખીઆવ (આણુંદ)ની પાસે ઘોળકા નામે ગામમાં એક ભોંયરામાં ત્રણ શેટ ઉંચી સહેત પાપાણુની શ્રી રૂપલાય સ્વામીની પ્રાચીન પ્રતિમા છે તે વસ્તી વગર તદ્દન અવ્યવસ્થિત સ્થિતિમાં અંધારામાં પડી રહેલી છે, જેની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવાને શા જાનલાણ કુપેરદાસ મખીઆવ (આણુંદ) દિ. જૈન તીર્થક્ષેત્ર કમીટીને સૂચના કરે છે. કોઇ સ્થળે જરૂર હોય ત્યાં આ પ્રતિમાજી પધરાવવાની જરૂર છે.

વલાસણુ (આણુંદ)ની પંચ જણાવે છે કે અત્રે રૂ. ૩૦૦૦) ખરચી દહેરાસર બંધાવ્યું હતું, તે પાણી ઉતરવાથી પડી જવાથી હાલ રૂ. ૧૦૦૦) નો ખરચ કરવાની જરૂર પડી છે તે માટે પંચ તરફથી બે આદમી દીપ કરવાને ગુજરાતમાં ફરનાર છે, તે સર્વે બાંધબાંધે આવા કાર્યમાં બનતી મદદ કરવી.

મૂલ ચર્ચ છે— ' જૈનપ્રભાત ' અને ' સત્યવાદી ' પત્રમાં સુરતમાં ફેટલાક શ્રે. જૈનો આગાશ્વાની ધર્મમાં વટલવાની વિગત પ્રગટ કરી છે જે સદ્દન મૂલ છે કેમકે માત્ર ફેટલાક વૈશ્વવોજ તે ધર્મમાં ગયા છે.

વડોદરાની પાઠશાળાને ઉત્તેજન:—માસ્તર નાનચંદ પૂનભાઈ બી. એ. જણાવે છે કે અત્રેની વાડીની પાઠશાળામાં એક સજ્જાતા. ૧૫-૭-૧૫ ને દિને રા. દલપતભાઈ કે. વળદાસ એલ. સી. ઇ.ના પ્રમુખપદે ધરેલી, તેમાં વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લઈ ધાર્મિક શિક્ષણનો ફેલાવો વધુ થવા સંબંધી અસરકારક વિવેચન કરી, શ્રાવિકા પાઠશાળાને પોતાના તરફથી એક વર્ષ સુધી માસિક રૂ. ૭) આપવો જાહેર કર્યા તથા રૂ. ૫) પાઠશાળામાં ભેટ આપ્યા

હતા. વળી અત્રે શ્રાવિકા પાઠશાળાને અંગે તા. ૧૧-૭-૧૫ થી ભરતગૂંથણનો વર્ગ ઉઘાડવામાં આવ્યો છે, જેમાં મોટી ઉમરની સ્ત્રીઓ બપોરના દાખમે કેરો, રમાલ, ટોપીઓ વગેરે ભરતાં શીખે છે. આ એક નવીન સાહસ છે અને એનો દાખલો ખીખ ગામ-વાળાઓ લેશે એવી આશા છે.

રથોત્સવ ઔર મેલાવડા:—વર્ષાસે પં. જયચંદ્ર શ્રાવણે સૂચિત કરતે हैं कि ईपर ता. २८-९-१५ के वार्षिक रथोत्सव और उसके पहिले पांच दिन तक तेरह-द्वीप पूजन होगा तथा ता. २९ को दि. जैन मोर्दिंगका तीसरा वार्षिकोत्सव होनेवाला है जिस मौकेपर कई विद्वानोंके व्याख्यान भी होंगे इसलिये सब भाईओंको अवश्य पधारना चाहियें । वर्धा जी. आई. पी. रेल्वे नागपुर लेनमें खास स्टेशन है और इपरसे मुक्तागिरी, भातकुली, रामटेकजी तीर्थ मी समीप ही हैं ।

શ્રી રૂપમ બ્રહ્મચર્યાશ્રમકા શ્રમણ:—બ્રહ્મચર્યાશ્રમકા ફસ સાલકા વર્ષાતી વૌરા તા. ૨-૮-૧૯સે શુરુ હુઆ હૈ । ફસવાર શ્રી સમ્પેદશિલ્લરજીકી યાત્રા હોગી ઔર માર્ગમેં કલકત્તા, કાનપુર, ફલાહાબાદ, વનારસ આદિ સ્થાનોપર આશ્રમકા શ્રમણ હોગા । સમી બ્રહ્મચારીગણ સાયમેં હૈં ઔર વ્યાખ્યાનકાર પંડિત મી સાયર હૈં । દો માસ તક યહ દૌરા રહેગા । જહાંર બ્રહ્મ-ચર્યાશ્રમકા આગમન હો વહાંકે જૈનોકી ફર્જ હૈં ફિ આશ્રમકા પૂર્ણ આદર કર વ્યાખ્યાનાદિ કરાકર લામ ડઠાવેં ।

આવશ્યકતા-સંસ્કૃત, અંગ્રેજી ઓર વૈયકકે જાનકાર અધ્યાપકની આવશ્યકતા હૈ । વેતન રૂ. ૩૦) સે ૪૦) માસિક તક । પત્રવ્યવહારકા પતા-રામલાલ સૌલાલ, ચીની પટ્ટી નં. ૧) કલકત્તા ।

દાનવીર શેઠ માળેકચંદજીની જયંતી:- આમોદમાં સ્વર્ગીય દાનવીર જૈન કુલમૂષળ શેઠ માળેકચંદજીની જયંતિ અપાઢ વદ ૯ ની રાત્રે વકીલ કૃષ્ણલાલ બઠવંતરાય દેશાઈના પ્રમુખપણા નીચે સારી રીતે ડજવાઈ હતી, જેમાં રા. હરજીવનભાઈ રાયચંદ તથા બીજાં ભાઈઓ માળેકચંદ શેઠની સ્દારતા અને ધાર્મિક કાર્યો કરવાની સ્ત્રીનું વર્ણન કરી તેમને ધંગલે ચાલવાની સર્વેને સૂચના કરી હતી. વઢી આ જયંતી બલાહાવાદ વોર્ડિંગમાં પળ વાવૂ શોવચરણલાલ વી. પ. વકીલના પ્રમુખપદે મનાઈ હતી અને પં. દીપચંદજી શેઠ માળેકચંદજીના ગુણોનું વર્ણન કર્યું હતું તેમજ રતલામ, કલકત્તા અને નરસિંહપુરમાં પણ આ જયંતી મનાઈ હતી.

સંપ્ર થયો-આકલજથી ગાંધી માઈચંદ તારાચંદ જણાવે છે કે અત્રે વીસા હુમડ જ્ઞાતિમાં ૧૩ વર્ષ થયાં વેં તડ પડેલાં હતાં તે જ્યેષ્ઠ માસમાં શેઠ નાથા રંગજીને ત્યાં લગ્ન પ્રસંગે શેઠ રામચંદ નાથાના પ્રયાસથી પક્ત થઈ સંપ થયો છે. આ પ્રમાણે સોલાપુર, વગેરે ઘણા સ્થળોએ જ્ઞાતિઓમાં નજીવાં કારણોએ તડો પડેલાં છે અને તેણે ગંભીર રૂપ લીધેલું છે, જેથી વ્યવહારિક સાથે અનેક ધાર્મિક કાર્યોમાં વિઘ્નો આવ્યાં કરે છે, માટે

આવાં તડો ડ્યાં હોય ત્યાંથી તે નાવૂદ થવાની જરૂર છે.

સોણગાંધી પં. સોમાલાલ જણાવે છે કે અત્રે ભંડારક શ્રી સુરેશશર્માએ આતુમસિ કર્યો છે જેનો વરધોડો અપાઢ વદ ૨ પર ધામધુમથી નીકળ્યો હતો. અત્રે રાજ સાંજે શાસ્ત્ર વંચાય છે. સોણગાંધી આસપાસના બાઇઓએ આ આતુમસિમાં શાસ્ત્રવચનું લાલ લેવો બોધ્યું.

સુખધર્મમાં ફરતી સાયબેરી:- સુખધર્મમાં બૂલેશર આગળ સાલમાગમાં મુનિ મોહનલામણ સેટલ જયબેરી ધણજી સારા પાયા ઉપર ચાલી રહેલા છે, તેમાં એક નવો વધારો એ થયો છે કે સુખધર્મમાં રહેતી જૈન બીઓને ધેરબેઠાં વાંચનનો લાભ મળી શકે તે માટે ફરતી લાયબેરીની યોજના અમલમાં મુકાઈ છે અને એ માટે સારું ફંડ પહોંચ્યું છે. આ ફરતી પુસ્તકાલયની પેટી ધેર બેઠાં વગર લગભગ પહોંચાડવાની ગોઠવણ થઈ છે. આ યોજના ઘણીજ ઉત્તમ છે અને એથી જૈન બહેનો (અને તેમના ધરના પુરો પહોં) એનો લાભ મળીજ સારી રીતે લાઈ શકશે. આ ફરતી લાયબેરીના નિયમો વગેરે અમને પ્રકટ કરવા માટે મળ્યું છે પણ તે રચના લાંબને લીધે પ્રકટ ન કરતાં જણાવીશું કે એ સંબંધી પત્રવ્યવહાર લાયબેરીઅન સાથે કરવાથી સર્વે ખુલાસો મળી શકશે.

યુદ્ધ અને તા. ૪થી, ઓગસ્ટ:- આપણી ન્યાયશીલ બીટીસ સરકારને માત્ર ન્યાયને ખાતર જર્મની સામે તા. ૪થી ઓગસ્ટે લાંબાં સાર કરવી પડેલી તેને એક વર્ષ પૂર્ણ થયું તેની યાદગીરી નિમિત્તે ગદ્ય તા. ૪થી ઓગસ્ટનો દિવસ આખા દિશમાં બારે

उत्साहशील तथा अन्येक सभाओं में यद्यपि होती
तेमां जैनो तत्पक्षी पक्षु अन्येक स्थले सभाओं
यद्यपि प्रीतिश रान्यनेन जय अने युद्धनी शांति
धर्मजनां आवी होती. धंदोरनी तीक्ष्णकथं
जैन हाथरक्षकों आवी सभा यथेली तेमां
रायसाहेब आम् नानक्यं दृष्टये अत्रेण सर-
कार अने मित्र रान्य मात्र जर्मनीने
अन्याय रोक्वाने माटेन लड़ी रखा छे, जे
आपीत करी अतांयुं हतुं.

मालवा सभाका औपचालयः—मालवा
दे. जैन प्रांतिक सभाका मुफ्त औपचालय
खुलनेको सिर्फ एक वर्षही हुआ है परंतु
इतने समयमें इस औपचालयने बड़ी भारी
उन्नति की है। ११० प्रकारके रोगोंकी दवाई
हरसमय तैयार रहती है। हैजा और
प्लेगके भयंकर रोगोंकी दवाएं अत्युत्तम
हैं। हर्षका विषय तो यह है कि औपचा-
लयकी ८५ ग्रामोंमें ब्रान्च खुल चुकी हैं,
जहांसे भी दवाई बिना मूल्य भेजी जाती
है। जहां २ यह ब्रान्च खुली है
वहांके भाईओंको इस औपचालयका
लाम लेना चाहिए और अन्य महाशयों
नीचे लिखे पतेसे हरएक प्रकारकी औप-
धियां केवल ढांकन्ययके बी. पी. से मगा
सकते हैं—लाला भगवानदास, महामंत्री
मालवा दि. जैन प्रां. सभा औपचालय
वदनगर. (मालवा) ।

ठगाराधी शैतलः—दुग्धनिवासी मोहन-
दास शही तथा योषमल पादागना पत्रधी
जन्मपुं छे के आधरे ३०-३५ वर्षनी उमरने
जेक पंचम जैन पोताने मोतीसागर नामे
सुखक त्यागी अतावी गाभेगाभ दरे छे तथा

पोतानी साथे वर्धा ज्योतिंगनी रसीद-मुक्त योरीने
राजेली छे तथा 'दिगंबर जैन'ना अके पक्षुं
साथे छे ते तदन ठग मालम पंडये छे माटे
तेयी सावयेत रहेवुं. (आज ठग जेध
मासमां सुंआछि, सुरत वगेरे स्थले आव्यो
होत अने कहेतो हतो. के हू तो शीपरछ
जधते निग्रंथ मुनिनी दीक्षा लेवाने छुं वगेरे).

सुरतमां सभाओं—अत्रे जैनहित-
वर्धक भंडालनी भासिक सभांमां जेठ सुद
२ ने दिने पैध कस्तुरयं नवंबरनां प्रमु-
अपला नीये शा. सांकेत्यं भगनसास
जरीवाणये " जैन भवन " उपर तथा
आपा सुद २ नी सभांमां भास्तर वनमा-
णीदास अंदरछये लावनगर रोटना रीटायं
न्यायाधीश श्रीयुत. डांडेरदास नवलयं
प्रमुअपला नीये " भंडाल अने आपलुं
कृत्यं " ये विषय उपर आपला आप्मां हतां.

त्यागीओंना यातुर्मासः—श्रीत-
लप्रसादछये धंदोरमां, अक्षयरी हेमसागरछये
योपडा (आनदेश) मां, ल. सुरेन्द्रप्रतिछये
सोलात्रामां, ल. विजयप्रतिछये आकराण
(मोडासा) मां यातुर्मास कर्यो छे. श्रीमान
त्यागी जैलक पत्रादास, सुखक भगवाणछ
वगेरे त्यागीओंये न्यां यातुर्मास करेलो होय
त्यांता लाधछये अगेने अपर लभी
भोक्खवी जे आवता अंकां प्रकट करवामां
आनरी.

मुंअछतुं—छवदयाज्ञानप्रसारक दंड
छवदयाने लगतुं. उतम कार्य करी रहेवुं
छे, जेठे दासमां कटसाक देशी रान्यजतां
उपर जेक अरजपत्र भोक्खी जनवरी उपर
अनरतुं भातकीपलुं अटकाववाने कापटो
करवाने तथा भासाहार अप करी वनरपसा
हार करवाने सूचनाओं करी भासाहारथी
यता नुक्शान अने वनरपसाहारथी यता
कापटोओंने सगता सादिलनां पुस्तके जेठ
जेठये-तेठवां पुरां पाठवानी अरज गुनरी छे.

जैनसंस्कारविधि—सिरोंज (टोंक) में पं. गीरवरदासजीके दो पुत्रोंकी कर्ण-वेध और केशवाय विधि ज्येष्ठ मासमें जैनसंस्कारविधिसे हुई थी । हर्षका समाचार है कि पं. गीरवरदासजीने जहां कहीं भी ५३ संस्कारोंमेंसे कोई भी विधि करानी हो तो बिना कुछ लिये सिर्फ मार्ग खर्च मात्रसे जानेके लिये बीड़ा उठाया है।

लक्षारकृतो वैलनः—सांलणवा मुग्धल. ल. विजयप्रतिष्ठ पास ६५८ (अध्याय) पाठपी. विजयनार, १ पोक्षीस, १ सेक्रेटरी, १ हवाझदार, १ विषाध्याय (३० भासिकेनो) १ दुर्गम, २ रसेधवा, २ पडित, ३ भासदार (धोडाओनी अरदास करनार) १ क.म. दार भणो २६ भासुसो अने ५ धोडा अने १ वछेश छे । जेतो राजते अर्थ केने भाधे छे ते पांथडाओन समल लेवुं. सांलणवा ६५८ गयेला सां भास २५-३० धरवाणाओने अक भासभां दोड अे हनर ३५५ अर्थ अंधु भणीने लक्षारकृत निमितेन थयेन हतो, अे पथु पंथम अणनी अविहारी छे ? छे कांअ आमी आं राजवैलनभां ? छे ? आ रापेशनी पंथनी आं अ कंअ अुवशे के ? आ मुग्धल अेक पर्यभां पं६२ पीस हनर ३५५०-छेडी जतो अर्थ विद्यालनभां थाप तो मुग्धराततो केडतो छेदार थाप ।

शंका-समाधान—एक भाई शंका करते है कि सुतार, सुनार आदि प्रक्षाल व स्वाध्याय कर सकते हैं या नहीं? इसका समाधान इस प्रकार है कि-जो शूद्र वर्ण वाले हैं वे प्रक्षाल स्वाध्याय नहीं कर सकते हैं और शैव वर्णवाले अर्थात् ब्राह्मण

क्षत्रिय और वैश्य प्रक्षाल स्वाध्याय कर सकते हैं। सुनार सुतार तो अस्पृश्य शूद्र है ये तो नितान्त ही दूर है ॥

खातेगांवमें जैन पाठशाला स्थापन हुई है । २२ विद्यार्थी पढ़ते हैं ।

सहायता मिली—श्री स्याद्वाद महाविद्यालयको अप्रैल, मई, जून, यह तीन मासमें १९४५) के और रूपभद्राक्षचर्याश्रमको १६ मईसे १५ जून तक रु. ९९४)०॥ की सहायता मिली थी । आश्रमका मईमाहका खर्च रु. ८१९॥॥ हुआ था। विद्यालय और इस आश्रमको हर समय सहायता देते रहना चाहिए।

रु. ३००) ब्रह्मचर्याश्रमने सौंप्या-पालीताणावाळा धर्मानुरांगी सुनिम धरमचंदजीए आ देहने क्षणमंगुर जाणी रु. ३००) रूपभद्राक्षचर्याश्रमने ऐवी सरते सौंप्या छे के मारी जीदंगी, दम्प्यान एनुं न्वाज आश्रममां खरचवुं. कई स्वास कारणसर हुं मांगुं. तो ए. रुग्ण्य पाळा आपवा तथा मारी, ह्याति बाद एमांथी १००) ब्रह्मचर्याश्रमने, १००) स्याद्वाद महाविद्यालयने अने रु. १००) ब्रह्मचर्याश्रम कमीटिनी इच्छा मुजब विद्याप्रचारना कार्यमां वापरवा. आपणां श्रीमन्तो आनुं अनुकरण करशे के ? हाथे तेज साथे.

परतावगडमां धर्मभावना-जून मासमां ब्रह्मचारीजी शीतलंपसादजीए परतावगड, देवगडवगेरे स्वळे करेला अंमण दरम्यान

अनेक जाहेर व्याख्यानों करवा उपरांत घणी प्राचीन शोधखोळ चलावी इती जेथी जणांयुं छे के देवगढमां स. १७७४मां ८०० घर हमडोना हता त्यारे हाल नवज छे. मोटा मोटा राज्याधिकारीओ हमडो थई गया छे. परतावगढथी १॥ कोस उपर ब्रह्मोत्तर गाममां शांतिनाथस्वामीनुं अति प्राचीन मंदिर छे, जेमां अंदरनी वेदीमां चार होथ उंचो २४ भगवाननो एक पट छे जे उपर सं. १०३ नो लेख छे वगैरे.

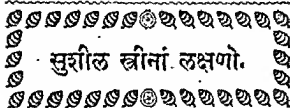
जन्मोत्सवकी खुशालीमें ३००००) का दानः—इन्दौरमें रा. व. दानवीर सेठ हुकमचंदजीका जन्मदिन आपाद शुक्र १ को था उसी दिन महाविद्यालयमें बड़ा उत्सव मनाया गया था और एक सभा श्रीयुत बाबू जुगमंदरलाल जैनी एम. ए. बेरिस्टर, जडज हाईकोर्टके समापतित्वमें हुई थी जिसमें सेठजीको एक अभिनंदन पत्र दिया गया था उसी वस्त सेठ हुकमचंदजीने अपने महाविद्यालयके प्रौढ फंडमें तीन वर्ष तक दस २ हजार रुपये देना स्वीकार किये थे ।

तत्त्वार्थसूत्रनुं इंग्लिश भाषांतरः— श्रीयुत बाबू जुगमंदरलाल जैनीना विशेष आमदृष्टी व्र. शतिलप्रसादजीए आ वर्षे इन्दौरमां चातुर्मास फर्यो छे अने आपसंगे केटलाक धर्मप्रयोनो अंग्रेजी भाषामां अनुवाद तैयार करनार छे जेमां प्रथम तत्त्वार्थसूत्रनुं इंग्लिश भाषांतर करवानुं

शुरु थयुं छे. ब्रह्मचारीजी साथे पत्रव्यवहार करनारे उदासीनाश्रम, तकोगंज—इन्दौर ए सरनामेथी लखवुं.

शिखरजी केसः—श्री समेदशिखरजीना पटा संबंधी दिगंबरी जैनो तरफथी पालगंजना राजा उपर जे फरियाद मांडवामां आवी छे ते केस कलकत्तानी हाईकोर्टमां चलाववाने पालगंजना राजा तरफथी रुक मांगवामां आवी हती ते वजे माजुनी तक रार सांभळी नामदार जडज मी. चौधरीए रुक काढी नांखी छे, जेथी हवे आ केस हजारीबागनी कोर्टमांज चालसे. आ प्रसंगे पालगंजना राजा तरफथी मी. प्युए जे भाषण समेद—शिखरजीना वर्णन अने हक संबंधी आप्युं हतुं ते केटलुं सत्यथी वेगळुं जणाय छे.

इस वर्षके उपहारः—‘दिगंबर जैन’के आहूको ईस वर्षमें ८ पुस्तकें उपहारमें दी जावेंगी, जिसमेंसे ‘श्रीजिनचतुर्विंशति’ काव्य, जीवविचार और बालशिक्षा गत अंकोंमें भेज चुके हैं और बड़ा उपहार श्री सागारधर्माभूत प्रवर्द्धि, आबिकासुबोध और हिन्दी भक्तामर—प्राणप्रिय काव्य ऐसी ३ पुस्तकें अलग बुकपेकेट द्वारा गत मासमें भेजी जा चुकी हैं और ‘रूपमुंदरी’ नामका उपहार इसी अंकके साथ भेजा गया है सो आहूकगण समाख लीजिये । सब मिलकर ७ पुस्तकें आपको मिल चुकी । सिर्फ ८वां उपहार रहा, सो भी आगामी अंकके साथ रवाना किया जायगा ।

સુશીલ સ્ત્રીનાં લક્ષણો.

પતિવ્રતા, સાધ્વી અને સતી સ્ત્રી એજ છે કે જે હમેશાં પોતાની ઈન્દ્રિયો વચ રાખી, પોતાના પતિપર નિર્માળ, પ્રેમ રાખે છે તથા તેમની ઇચ્છાનુસાર ચાંચી તેમની આત્માનું પાલન કરે છે અર્થાત્ તન, મન અને કર્મથી પોતાના પતિની સેવા સિવાય, બીજી ઇચ્છા કરતી નથી, ઘર બહારથી અને અંદરથી સ્વચ્છ રાખે છે, પોતાના પતિનેજ પોતાના સુખદુઃખના સાથી સ્વમજી, તેમની આત્મા વિના ઘર બહાર જતી નથી, વિના કામે કદિપણ બહાર જતી નથી, સાસુને પોતાની માતા સમાન, સસરાને પિતા સમાન સ્વમજી બનેલી તન, મન અને કર્મથી હમેશાં સેવા કરે છે, નણુંદને પોતાની બહેન સ્વમજે છે, પતિના સુખ પછી સુવે છે અને ઉડ્યા પહેલાં ઉડી સ્વચ્છતાથી બધાં કામ કરે છે, પતિને નિયમપૂર્વક પ્રથમ ભોજન કરાવી પછી પોતે જમે છે, ગૃહકાર્ય કરતાં બચત રહેતાં વખતને જ્ઞાન ગ્રંથજી કરવામાં વિતાવે છે, પતિનો વિયોગ કદિ સહન કરી શકતી નથી અર્થાત્ જે પ્રમાણે પાણી વિના માછલી રહી શકતી નથી તેવી રીતે પતિવિયોગમાં તે રહી શકતી નથી, પતિના પ્રિયજનોને સન્માન આપે છે, સાસુ, નણુંદ તથા સખીના સંગાથ વિના એકલી કોઇ પણ જગ્યાએ જતી નથી, નીચી દૃષ્ટિએ ધરના કામ કરે છે; અન્ય પુરુષ સાથે બર્થ વાતચીત કરતી નથી, લગ્ન—આખર છોડી કોઇની સાથે ઉડ્યા સ્વરે ભાવતી નથી, પતિના થમનું હરણુ કરે છે, પતિથી જાનું કોઇપણ કામ કરતી નથી, સત્શાસ્ત્ર અને સદ્ગુણો ઉપદેશ

સાંભળી તે પ્રમાણે વર્તે છે, પતિને ધર્મ સંબંધી નથા બ્યવહાર સંબંધીના કૃત્યોમાં ઉત્સાહ અને હિમ્મત આપી, તન, મન અને કર્મથી મદદ કરે છે, સંતાનનું પ્રેમથી પાલણુ—પોષણ કરી, ધીર, વીર, ધાર્મિક, સર્વગુણસંપન્ન, અને વિદ્વાન બનાવવાનો હમેશાં પ્રયત્ન કરે છે, પતિ જે કાંઈ લાંબી આપે છે તેને સંભાળપૂર્વક ઘરમાં સાચવે છે, કદાચ કોઈ કુલ પુરુષ કામેચ્છાથી પોતાની સ્લામે જીએ અગર મધુર (૧). વયનોદારા રીઝવે, અથવા ધણાજ માણસોની ભીડમાં બહુ જરૂરી કામ આવી પડવાથી જવું પડે અને તે વખતે અન્ય પુરુષનો સ્પર્શ થયે; જાય તથાપિ મનમાં જરા પણ વિકાર લાવતી નથી, પરપુરુષ સ્લામે સ્થિર દૃષ્ટિથી જોતી નથી, પરંતુ કદાચ જોવાનો પ્રસંગ પડે તો લાઈ અને બાપ સમાન સ્વમજી જીએ છે, કદાચ કર્મપોતે પતિ રાગી તથા દુર્યુષી મળ્યો હોય, તોપણ તેમને દેવ પ્રમાણે પ્રિય સ્વમજી હમેશાં પ્રસન્ન રહે છે, પતિ સિવાય બીજા કોઇની પણ ગરજ રાખતી નથી, યદિ કોઇ દ્રવ્યાદિનો લોભ દેખાડે તોપણ પોતાના મનને ચત્રાપમાન કરતી નથી, કોઇ કામી, પુરુષ પોતાની દુષ્ટેચ્છા, નમ્રનાથી અથવા જગ-રાઇથી કરે અગર વસ્ત્ર અને આભૂષણ વિગેરેનો લોભ જણાવે તેમજ જો તે દેવ કે ગૃધર્-સમાન રૂપવાન, યુવાન તથા દ્રવ્યવાન પણ કેમ ન હો તથાપિ લાલચ ને કરેતાં તોને ધિછારી દૂર કરે છે, પતિ સિવાય બીજા કોઇને ભજતી નથી, પરપુરુષ સાથે પોતનું શરીર અડકી જાય એવી રીતે વર્તતી નથી, જેથી મર્ચાદનો ભંગ થાય એવું એક વસ્ત્ર પહેરી ફરતી નથી, પરંતુ જેથી પગની પીડી અને પેટ વિગેરે શરીરના સર્વ ભાગ સારી રીતે ઢંકાઈ રહે એવું વસ્ત્ર પહેરે છે, વસ્ત્ર કાઢી અર્થાત્ નમ યદ્ કદિ પણ સ્નાન

કરતી નથી, ધીમી ચાલથી ચાલે છે, પોતાનું
મુખ હમેશાં હસમુખ રાખે છે, ઉચ્ચ સ્વરથી
હાસ્ય કરતી નથી, અન્ય સ્ત્રી—પુરુષની ચેષ્ટા
જોતી નથી, સૌભાગ્યદર્શક કંકુનો ચાંદલો
તથા મંગળસૂત્ર વિગેરે સાધારણ શૃંગાર કરે
છે, અલંકાર વિગેરેથી શરીર શોભાવવાને
બદલે સદ્ગુણોથી શરીર શોભાવે છે વગેરે
શુભ લક્ષણો સતી અર્થાત્ પતિવ્રતા સ્ત્રીમાં
હેાય છે.

સદ્ગુણી સુશીલ જાહેતો ! ઉપર
જણાવેલા સદ્ગુણોને તમારા હૃદયમાં સ્થાન
આપી, પતિનો, કુટુંબનો અને દેશનો આશીર્વાદ
મેળવો તથા કીર્તિ અને અમર નામ જગતમાં
મુખી બન્યો. મનુષ્ય ભવ પામી જીવનનું
સાથક કરવું હોય તો જરૂર આ મંગળસૂત્ર
વાંચો અને કંઠમાળ તરીકે પહેરી અખંડ,
અવિનાશી સસમુખના ભાગી બનો ! અસ્તુ ! !

આ. અ. શાહ.

✻ સસવ્યસન નિપેધ. ✻

ત્યાગો સસ વિસન વદકાર, સત્યાનાશ મિત્રનેવાલોટિકા।
સંપતિ જુઆ સેહિ ગમાઈ, ફજત મિદ્દામે મિલવાઈ,
પાંદવ પીઝે પછિતાર્, વન વન વને મટકનેવાલે।૧।।
ત્યાગો ધકરાજાને માંસ, કૌયો બાવ નરકમે વાસ,
કરિકે સુરપાન અમ્યાસ, જાદવ જરે મારિકા વાલોતાર।
વેદયા બાહિર નરક ગિજાની, લીની ચારુદત્ત વહુ દાની,
જવામેં અવલો પ્રગટ કહાની, ફગત દુરમત સોનેવાલે।૩।।
નુપ દ્રહ્મદત્તને મારે, જંગલકે ચાલે વારે,
સો સંકટ સદે અપારે, વને નરકોદે જાનેમાલે।૪।।
શિવમૂર્તિ ચોરદ કીની, પનારિ દશાનન લીની,
સોડી ગતિ વિનને લીની, જગમેં હંસી કરાનેમાલે।૫।।
દેતો ! પદ્મ દત્તો દુતદાર, સાતોંકી કદા ચલાઈ,
પંના ત્યાગો સવહી માર્, ફરેતે ગામ વિજાનેમાલે।૬।।

કાંઈ લાલો નિરાશામાં ✻

✻ અમર આશા છૂપાઈ છે ✻

મનુષ્ય અમુક કામ કરે છે અને પછી
તેના પરિણામની ફળપ્રાપ્તિ માટે તે અત્યંત
ઉત્સુક બને છે, તે ફળપ્રાપ્તિ તરફ પોતે
ત્રેમની ગજબુત લાગણી દર્શાવે છે, તેમાં
કંઈ આડે આવે તો, તેથી તેની લાગણીઓ
ફૂલાય છે, આવી જો ઉત્કંઠાભરી અભિલાષા
તેને આશા કહે છે.

હરેક મનુષ્ય પોતાની મહેનતનું ફળ
જાણવા ઇચ્છા ધરાવે છે, મહેનતના પ્રમા-
ણમાં તેના ફળ માટે તે ઉત્કંઠિત અને
અધીરો બને છે અને કાર્યસિદ્ધિની આશા
રાખે છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે પોતાના
કરેલાં કાર્યની-પોતાની મહેનતની ચોક્કસ
ખાતી નહિ હોવાથી તે અધીરો અને ઉત્કં-
ઠિત બની આશા દ્વારા તુરંગોના હવાઈ
કિલ્લાઓ બાંધે છે.

આશા હમેશાં આગામી પરિણામ માટે
હોય છે. આશા ફરજિયાત નથી, પણ
સ્વાભાવિક રીતેજ આપણું અંચલ મન તે
તરફ દોરવાઈ જાય છે. આશા કૃત્રિમ
નથી પણ કુદરતી છે અને આજ સમયે
આશાભરી અવસ્થા આપણને અત્યંત
મુખાવુદ્ધ અને પ્રિય લાગે છે ધરમ,
જીવાન અને એક નાનામાં નાના બાળકને
પણ અમુક વસ્તુની પ્રાપ્તિ યા તો પરિણામ
માટે આશા થાય છે. આશા માણસની
માનસિક તેમજ સારીરિક સ્થિતિપર એક
અદિતીય છાપ પાડે છે. તેનું શરીર આચાના
ઉમંગથી હટપટ થઈ આનંદ લીધોયે
ચડે છે. મન અવનતા હૃદય અને ઉમદા
તેમજ અસંખ્ય તરંગોના અમનની

ભોગ્યોમાં અલંત પ્રેમથી, આલુઆલુની અન્ય સ્થિતિના બેલાનથી, સ્વચ્છન્દે, કોઇ પણ પ્રકારના બાધ વિના સ્નાન કરે છે, તેની છોજોથી આમતેમ અથડાય છે, પાછો પડે છે વળી મહેનત કરી હિંચો ચઢવા પ્રયાસ કરે છે, વળી ચઢે છે અને પડે છે; આ પ્રકારે શુભાશુભ પરિણામની ખબર છે નહિ ત્યાં સુધી આનંદસાગરમાં તે નિમગ્ન રહે છે, પોતાને-કરેલા કામને અને પરિણામની વસ્તુને આશાસ્પી મળજીત સાંકળથી દૃઢ રીતે બાંધી દે છે, નવરાસની વખતે પણ તેનાજ વિચાર અને રાત્રિએ પણ તેનાજ સ્વપ્નાં! કંઈ પ્રતિધાત થયો કે તેનોજ વિચાર. અહાહા! ખરેખર મનુષ્યની શુદ્ધ-ગીની આ અવસ્થાનો ત્યાગ અલંત સુખકર અને આનંદદાયક હોય છે.

આ સમયે મનુષ્ય પોતાને અલંત સુખી સમજે છે, પણ આ અવસ્થાની પરિસીમા પરિણામ જણાતા પહેલાંની ઊંચી સેકન્ડ હોય છે, પણ શુભાશુભ પરિણામની ખબર પડ્યે બધું રૂપ એકાએક પલટાઈ જાય છે.

શુભ પરિણામની જાણ થયે તે અમુક દંડ વખત હર્ષધેલો થઈ નાચવા લાગે છે, પણ તે પારસીમાની અવધિ લાંબ પૂર્ણ થઈ જાય છે. વખત જતાં તે તરફની પ્રેમની લાગણી યા તો જિજ્ઞાસા ધીમેધીમે ઘટતી જાય છે અને વખત ગયે કશું હવું ન હવું થઈ વિસર્જાઈ જાય છે.

પરંતુ જ્યારે “મનુષ્ય ધારે છે કંઈ અને થાય છે કંઈ” એ સૂત્ર પ્રમાણે જાણ બાંધી વળે છે-પરિણામ અનિષ્ટ આવે છે સારે અહા! જે શરીર હજુપણ થઈ અને પ્રગુલ્લિત થઈ આનંદહીનો મદ્યાં હતાં તે નરમ થઈ ગાંઠો શિથિલ થવા માટે છે-અંતે પ્રેમનું સ્થાન લે છે-દૈનિક કાર્ય

તરફ દુર્લક્ષ રહે છે. પ્રથમની પ્રેમી વસ્તુ અને પ્રેમદાયક પરિણામ એક બીજાનો ગાઢ મેત્રીભાવનો દાવો તથા દૃઢ કટ્ટી દુસ્મનાવટ ધારણ કરે છે. જે આશાએ પ્રેમી વસ્તુ, પ્રેમી પરિણામ અને પોતાને દૃઢ સાંકળથી બાંધ્યા હતા તે એકાએક વીજળીક વેગે ફટકાઈ છુટા પડી જાય છે અને કેટલીક વાર આખરે એવું પણ અનિષ્ટ પરિણામ આવે છે કે શુદ્ધગીની ખુવારી થાય છે.

પણ હે મનુષ્ય! આવી લાગણી થવી હરેકને માટે સંભવિત છે, છતાં પણ વગર વિચારે સાહસ કરતાં અટક. વિચાર અને તપાસ કે કવચિત્ત્વું તારા અહંકારના પરિણામની યા તો આજસ, અનિયમીતતા, લુચ્ચાઈ, કપટ અને બેદરકારપણાના પરિણામની રાહ તો જોતો નહોતો અને જો આ વાત શાંતપણે નિર્પક્ષપાતે વિચારતાં માત્રમ પડે તો યાદ રાખજો કે તેણે તને છેતર્યો છે, તું તેથી ફોતોડ પામ્યો નથી અને પામીશ પણ નહિ. એમ સમજ તારા તે દુર્ગુણોને તું સદાને માટે નમસ્કાર કરી નમ્રતા, વિવેક અને વિચાર સદૃશણ ધારણ કર અને પુનઃ એકવાર નિયમસર કાર્ય આદરી અન્યપર સરસાર્થ ભોગવ-પરતુ જો ખરા અંતઃકરણથી ધ્યાન-પૂર્વક ઉત્સાહ અને ખંતથી મહેનત કરેલા કાર્યનું અનિષ્ટ પરિણામ આવ્યું હોય તો તું તેથી બિદકુલ નાસીપાસ થઈ ગભરાતો ના! હિંચો અને નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય કાલ્પનિક વિચારો ઘડતો ના, પરંતુ જરા ધીરજ લાવી ડા. એટરજરીના એક અમૂલ્ય સૂત્રનું મનન કરજો. “What God chooses is better than what I choose” “મારી પસંદગી કરતાં પરમેશ્વરની પસંદગી વધારે માન્ય છે” વળી કેટલીક વખત એમ પણ બને છે કે સમૃદ્ધિવાન આખાદ અને સાંસારિક સુખમાં રચ્યાપચ્યા

रहेतां मनुष्यने जयां सुधी दुःખने। कोशे
पाज्यो नधी त्यां सुधी दुःખ शुं होय छे
तेनुं तेने पिछुल लान होतुं नधी अने
आधी अन्यना दुःખने हसी कडे छे-तिरस्कारी
कडे छे अने अहंमन्य रहे छे. आया
प्रसंगे तेने दुःખया तो पीडा शुं यीज छे तेनुं
लान आया कुहरतथी कंઈ आया प्रहारनी
नीराशी भजे छे. आ निराशी तेने अलंत
दुःખकर यध पडे छे, पुनः करेखुं कार्य
आरंभवा नापुशी द्वावे छे, परंतु सर
मनुष्ये आ प्रसंगे ओके शुर्जर कविना सजतुं
भजन करवुं योग्य छे. कहुं छे કે 'કંઈ
લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ
છે' કે. ૪૫૭ પ્રકારની ભીતિ નહીં રાખતાં
પુનઃ ધૈર્યથી કાર્ય આદરે. અને મલેશી નાસી-
પાસીનાં હરેક ચિન્હો જૂસી નાખી હપાનંદના
ધોય ગજવો. નાસીપાસી કદિ નયળાઇ યા
તો ઉત્સાહ લગ કરનારે કદાપિ ન હોવી
નેપ્રએ, પરંતુ ઉત્સાહના પુનઃ અને પુનઃ
વૃદ્ધિ કરનારી હોવી નેપ્રએ અને લવિધ્યની
હરેક આશાઓ ફલીભૂત થવી નેપ્રએ. આશા
એક અદ્વચ્ચ હકસક્તીના તરવીગર જેની
ઉત્સાહક વસ્તુ છે જેનો અખૂટ ઝરો આ
નાશવંત દેહના નાશ પર્વત ચિરસ્થાયી રહે
છે, આશા એક પ્રકારનું શરતાકર્ષણ છે.

હિંમતલાલ વરચનદાસ

હી. શ. જૈન બોર્ડિંગ-મુંબઈ.

શિક્ષા ।

(કસ્તૂરીવાઈ વિ. ધ્યાવિકાશ્રમ-વન્નદાઈ.)

(૧)

માતા પિતાકે ગૌહ રહ, સંતા જો તુમને નેહ હૈ ।
મિયા તથા દુઃખ દેનહારા વહ તુમ્હારા નેહ હૈ ॥
ઇત લાઢને હી હૈ બનાયા. મૂર્ત, તુમકો વેટ્યો ।
પદના ઓ લિલના નહિં સહાતા વત્ત ઇશોસે વેટ્યો ॥

(૨)

શ્રીમાન માતાકી સ્થા, સર્કમાર હોતી નેમસે ।
કરો સ્વભાવ હુપ જનહીંકે મૂર્તતાકે, પ્રેમસે ॥
હાય ફિર વે તરુનવત્થા અપ્પલ હૈ જવ વેટ્યો ।
અને લગીં ઇટ મૂર્તતા વત્ત અનેકોં આપત્તિયાં ॥

(૩)

રોને લગે માતા પિતા, સન હાય વેટિકી દશા ।
ક્યા હુઆ ક્યોં દુઃખ દિયા ઇત સોચમેં લોરેં નિશા ॥
બોર હોનેકે પ્રયમ, દુઃખ નાંદ આર નેમસે ।
ક્યા દેસતે હૈ સ્વપ્નમેં કોરેં કહ રહાં હૈ પ્રેમસે ॥

(૪)

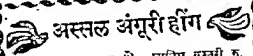
ક્યોં સેઝનો વિનિત્ત હુપ હો નાંદ તક હેતે નહીં ।
ક્યા ઇત તારહેકે સેદસે, આતાપ મિટ સક્તા કરીં ॥
સોચો જરા તુમને સ્થાકો પદાયા કુછ હૈ યહાં ।
કર્તવ્ય પાલન પાઠ ક્યા, તુમને ચતાયા યા, યહાં ॥

(૫)

જવ નહિં ચતાયા નહિં પદાયા નિન સ્થાકો મી યહાં ।
ક્યા સુલી હોના ચાહતે સંતાન રત્ત મૂર્ત યહાં ॥
ક્યા જાનતે તુમ હો નહીં દુઃખ વાદ સલ મિલતા સદા ।
યહ પ્રાકૃતિક સિદ્ધાન્ત હૈ વિદ્યાત હૈ જન સર્વદા ॥

(૬)

સેટબી મોઢે ઝતી-શુગ કિયા હમને પાપ હૈ ।
સંતાનકો મૂર્ત વના જોવન કિયા યસાદ હૈ ॥
દેશુચો! કોઈન રચના મૂર્ત નિજ સંતાનકો ।
ચાહે સુતા હો પુત્ર હો મગિની તથા નિજ નાર હો

अस्सल अंगूरी हींग

केवल एक आना तो., तादिस वस्त्री क.
२५) से १ तो., मूद शिलाजिन ॥ तो.,
ममीत चिनि ३) तो., खलिस मपु १) दो
काशमीर स्टोर्स-थीनगर न. २

मित्र सम्वाद ।

चांदनीचौकमें एक छोटीसी हवेली है, जिसमें सवाई सिंधई टेकचंदजी रहते हैं, (यह वही टेकचंद, जयचंदजीके मित्र हैं, जिनका परिचय पाठकगण इसी पत्रके पहिले अंकोंमें पा चुके हैं) । इनके बापदादे बहुत श्रीमान् थे । परंतु वे कर्मयोगसे साधारण स्थितिके ही रह गये हैं । घरमें दो तीन बच्चेबची हैं । पिताका देहान्त हो चुका है, केवल एक बुढ़िया माता है, आज भादों सुदी दोयजका दिन है । अब जैनियोंके दशलक्षणपर्व (पर्युषण) के केवल दो दिन और रह गये हैं । आजकल भदैयां जैनियों (जो केवल इन्हीं दश दिन त्रतोंमें भी जिनमंदिरमें आते हैं) के यहां तैयारियां हो रही है । परोंपर भांतिभांतिके पट्टरसयुक्त भोजन (हलुवा, पूरी, दूधपाक, खीर, पकौड़ी, कचोरी, मोहनमोग, पूरनपूरी, बर्फी, मोदक मल्लक आदि) नित नये बन रहें हैं । कुंजदे भट्टयारोंने शाक, भाजी, फल, आदि भी बहुत मंहगे (अधिक मूल्यपर) कर रखे हैं । क्योंकि जैनियोंको सुदी पंचमीसे १४ तक दश दिन तो हरी शाक खरीदना नहीं है । उन्होंने तो चार महिना पहिलेसे ही शाकभाजी मुखा कर रख ली है । इसीलिये कुंजडोंको मनमाना दाम लेनेका यही अवसर है । दर्जियों और सुनारोंकी भी खूब ही चटकी है । क्योंकि जैसे मुसलमानके यहां ईदके लिये तैयारी होती है । वे उस दिन बढियांसे बढियां कपड़ा पहिरते, आभूषण पहि-

रते, खाना (भोजन) बनाते, खाते और अपने सम्बन्धियोंकी दावत (निमंत्रण) करके खिलते, मित्र वांधवोंसे मिलते हैं । उसी प्रकार जैनी भी इन दिनोंमें बढियां बढियां मूल्यवान् दिखाऊ कपड़े पहिरते, आभूषण (दागिने) पहिरते, अंजन, मंजन, इतर, फूलेल लगाते, केवल हरीको छोड़कर सब प्रकारकी सूखी शाक और पुष्ट स्वादिष्ट भोजन खाते, अपने सगे सम्बन्धियोंसे मिलते हैं । परस्पर निमंत्रण करके जिमाते हैं इत्यादि इत्यादि । इसीसे दर्जी और सुनारोंको अवकाश नहीं है ।

बिचारे टेकचंदजी भी कुछ गहना (दागीना) लेकर सुनारके घर फिर आये, परन्तु उसने टालटूल बत्ता दी । घरमें आये तो अन्नपूर्णा (स्त्री) जी यह सुनकर कि आभूषण नहीं साफ हुये हैं, एक कौनेमें जा बैठी, माता बिचारी घरका काम कर रही है । बच्चे ददा ददा कह कर अंगरखा, फोट, टोपी, कड़े, कुंडल मांग रहे हैं । टेकचंदजी समझा रहे हैं । अरी मोतीकी मां ! सुनो तो सही, तुम इतनी उदास क्यों हो गयीं ? कल सवेरे ही तो सब बनकर आ जावेगा । क्या किया जाय ? उसे (सोनी) अवकाश ही नहीं है ।

मोतीकी मां (दुलारीबहू)—जब तुम्हींको अवकाश बनवानेका नहीं है, तब सुनारको कहाँसे आवेगा ? तुम्हें क्या है ? बैठ गये, इधर उधरकी बातें मारने, यहां तो चार लुगाइयोंमें बैठनेमें लाज आती है, सब तो रंगविरंगे कपड़े और आभूषण पहिरेंगी, तब मैं वहां भूतनी सी भला अच्छी लगूंगी ? न तो ओढ़नीमें ही गोटा लगा न जालीका पिछौरा ही आया, न जेवर ही धुला, न बच्चोंके कपड़े बने, औरोंके

लड़के सजे पिरंगे मेरे भिखारी सरखि उनका मुँह देखेंगे ।

टेकचन्द-देखो मोतीकी मां ! आजकल व्यापार धंघा तो है नहीं, खर्चका हाल तुम जानतीही हो, सालोंसाल अकाल पड़ रहा है । भला यह तो बतावो रुपया कहाँसे आता है ? पर्सुवा सुनार (सोनी) अपना आसामी है, वहाँसे अपना काम योही निकल जावेगा । तुम्हें इतनी फिकर क्यों पड़ गई, अमी तो तीन दिन बाकी हैं !

दुलारीबहू-मैं सब जानती हूँ, इतने बहाने-बाजी मैं क्या नहीं समझती हूँ ? तीन दिन छोड़ तीन वर्षमें भी नहीं बननेके । तीन दिन बाद फिर कोई यद्दाना तैयार होगा । भला मेरे लिये तुम्हारे घरमें कहाँसे कुछ आवेगा, सदा कंगाली रहेंगी ।

टेकचन्द-मोतीकी मां, तुम्हें नहीं मादम है कि मुझे अभी बाजारका क्या देना है ? और क्या व्यापारका ढंग हो रहा है । कहनेको दिसावरकी खरीदपर दो आना रुपया लेता हूँ, परन्तु दो पैसा रुपया भी हाम नहीं आता है, और लघारवालें खा जाय सो अलग, देना है सो सच्चा । रेल, चुंगी, पल्लेदार, आदत, दलाली, व्याज और स्टेशनपर व रस्तेमें माल निकल जाने आदिके कारण, साहूकारकी रकम भी कठिनतासे खड़ी होती है । इस साल दिसाव लगाये रु. ३००)का घाटा रहा । पर क्या करें अपना रूप रखना पड़ता है । इसीलिये घी खाना पगड़ी बचाना । तुम तो स्थानी चतुर हो, फिर हठ करनेसे क्या लाभ है ? धीरज धरो, मैं सब कुछ बनवा दूंगा ।

दुलारी यहू-हां मुझे अब मादम है । व्यर्थ बातें बनाकर मैं जी मत मुलाचो, जाओ,

नहीं तो व्यापारमें घाटा आ जावेगा । ऐसा कहकर उसक फुसक रोने लगी, वच्चे भी मांको देखकर रोने लगे । टेकचन्दने देखा कि यह नहीं मानती है । तो भयभंजन (लाठी) उठाकर दुलारीकी ओर क्रोधके आवेशमें बढ़े ही थे कि उधरसे जयचन्दजी आते दिखाई दिये । देखते ही भयभंजन एक ओर पेंककर चुपसे बाहर निकल आये और गुहार कहकर जयचन्द सहित बागकी ओर चले गये । बागमें टहलते हुये जयचन्द बोले ।

जयचन्द-कहो भाई आज भयभंजन कैसा उठा था ? और उदास क्यों हो रहे हो ?

टेकचन्द-भाई साहेब, कुछ मत पूछो, घरमें (स्त्री) बड़ी हठीली है । वह अंगठर नहीं देखती है, न किसीकी आपत्ति विपत्तिका बिचार ही करती है । जो मुँहसे निकलें, कि उरंत हो जाना चाहिये, भला आप ही बतावो कि यह कैसा कठिन समय है । जिसमें मनुष्यको अपना रूप रखकर भोजन खर्च चलाना भी कठिन है । तिस पर, पाहुनापरी (महमान), धर्मादा, व्याहृदादी, व्यवहार लग रहा है । ऐसी दशामें नये नये बख्त और बहुमूल्य आभूषण कहाँसे बनवाये जा सकते हैं ! आज उस दुष्टनी (स्त्री) ने घरमें टंटा मचा रक्खा है । क्या करूं ! मेरी तो जाकों दम हो रही है ।

इतनेमें साहनेसे मूलोंपर हाथ फेरते हुये मौजीलाल भी आ पहुँचे ।

मौजीलाल-क्यों सिंघरजी (टेकचंद) घाटेव । क्या हो रहा है ? गुस्सा ।

टेकचन्द-भाई कुछ तो नहीं, बेदे हैं । और अपने कर्मको रो रहे हैं ।

मौजी०—अरे यार ! कर्मको रोना क्या ? उसे तो खो ही देना अच्छा है । कहो बालकचे कहाँ है ? (भीतर देखकर) भावीजी, ए भावीजी, कुछ उत्तर नहीं, पुनः भावीजी ! अरे खिलाना पिलाना मत, सुखा ही चोख लेवो । कहो व्रतों (पर्यूपण) की क्या क्या तैयारी हुई है ? हैं कुछ माल मशाले ?

बूलारीबहू—(उदास हो कर) यहां काहेके माल मशाले हैं ? और काहेकी तैयारीयां हैं ? लालाजी यही कहे तो बुरी हूं, जो बाजारवाले (जयचन्द) न आते तो भयभंजन तो उठ ही चुका था, भगवान घेदावेदियां न देता, तो हीं अच्छा था । अपना मुंह लिये घरमें पड़ी रहती, पर क्या करूं इन बच्चोंके पीछे चारमें आना जाना पड़ता है । सो भला तुम्हीं कहो कि ऐसी ही डांकिनसी कैसे जाऊं आऊं ? व्रतोंमें दस छुगाई यहां बहांकी आवेंगी । पहिरें ओढ़ेंगी, तब क्या मैं उनमें शोभा पाऊंगी ? औरोंके घरमें नयी नयी ओढ़नी आदि आवें, नये नये गहने वनें, तब मेरे पुराने कपड़े व गहने भी न सुधरें । भली है लाला छुगाइयोंके कर्म ही ऐसे है, कदकर फिर आँख बहाने लगी ।

मौजीलाल—(बाहर आकर) भाई टेकचन्द, तुम सबमुच टेकचन्द ही रहे । और जयसे जयचन्दकी संगति की है तबसे तो निरे जंटके पाद बन रहे हो । यदि छुगाई (स्त्री) लड़के अच्छे नहीं लगते हैं । उन्हें पालन नहीं कर सकते हो । तो बनमें जाकर ध्यान करो । व्यर्थ किसीको तरसाना अच्छा नहीं है । नहीं तो मुझे हुक्म देवो मैं लिवा जाऊं । भावीजीकी साडी और गहनेसे पूर दूंगा । (हंसकर) क्यों ? टेकचन्द—यस भाई, तुम तो हंसी ही हंसी सुनती है । किसीकी बात तो कुछ सम-

झता नहीं, रखी है घापकी कमाई, सो खाना और गपघप उड़ाना, कुछ कमाते तो खबर पड़ती ।

मौजीलाल—यह भी तो पुण्यका उदय है । कि बिना कमाई खाना और मौज उड़ाना, पर भाई, देखो बातोंमें काम न चलेगा । भावीके लिये नई पूनाकी साडी और सरजेवाली नयनी लेना ही पड़ेगी, नहीं तो पंचमीका उपवास आजहीसे आरंभ है । और अकेली भावी ही उपवास न करेंगी, तुम्हें भी करना पड़ेगा । कारण अन्नपूर्णा (भावी) जी उपवास करेंगी । तब माताजी भी करेंगी । और बच्चे गांधो गीत (रोंगरे), तब आपको भी ढोल बजानेका अवसर आयगा । बन्दा खड़ा मौज देखेगा । हां, भावीजी ठीक, तुम यदि असल होवो, जो सादोन मंगा लो । हमारे यहां गोपीकी माने, खबेर मंगा लो थी ।

टेकचन्द—तू आ कहाँसे गया ? चल यहाँसे । व्यर्थ यहाँकी वहाँ जुत्ताना ।

मौजी०—क्या मुझे भी बुलाना पड़ता है ? यदि ऐसा न करें तो भला मौज ही क्या ? (अहा हा हा अहा हा हा अहा हा हा !)

टेकचन्द—(कुछ नाराज होकर) ब्राह क्या अन्धे लगते हो ?

मौजी०—तो और अच्छे कैसे लगते हैं : (हंस कर) ।

जयचन्द—(कुछ हँसकर) सुनो भाई, मौजीलालजी, मनुष्य अपने सद्गुणोंसे, विद्यासे, बुद्धिसे, चतुराईसे और सुभाचरण-सुशीलतादिसे अच्छा लगता है ।

मौजी०—जी महाराज, यह तो ठीक, परंतु जिसमें विद्या, बुद्धि, चतुराई, सुशीलतादि-

गुण न हों वह काहेसे अच्छा लगता है ?

जयचन्द—बिना सद्गुण कोई भी अच्छा नहीं लगता है न आदर पाता है ।

मौजी०—नहीं भाई, आप भूलते हो ! वह (मूर्ख) अच्छे अच्छे वस्त्राभूषण पहिनेसे, अंजन मंजन लगानेसे, शरीरको सजानेसे, गुल गपाड़े मारनेसे, ऊटपटांग बोलनेसे, शोभा पाता है ।

जयचन्द—(जोरसे हँसकर) अहा हा हा हा ! ठीक कहा भाई ठीक कहा ! नितन्देह मैं भूल गया था । यथार्थमें मूर्ख मनुष्यकी वस्त्राभूषण आदि शरीरकी सजावट व ऊपरी सजधजसे अपने आपको बड़े मानते हैं ।

मौजी०—तब महाराज, हमारी भावी (मोतीकी माँ) क्या पढ़ी, लिखी सुशीला बुद्धिमान, चतुर गृहणी है, जो वह वस्त्रभूषण न मांगे ?

जयचन्द—तब क्या वह मूर्खा है ?

मौजी०—तब क्या पढ़ी लिखी है ? भला बताइये तो सिंघईजीने उसे कब पढ़ाया है ? और उसका वाप तो काला अधर में, बराबर ही जानता है । यदि वह पढ़ी लिखी होती, तो जैसे सिंघईजी लेन देन, घाटे, नफे, आदिकी बातें करके उसे भूलाया करते हैं । तब वह तुरंत ही बहीखाता उठाकर दिखाय देखकर सच शूठकी परीक्षा न कर लेती ? समाचारपत्रोंको पढ़कर समाजकी वर्तमान अवस्थाका विचार न कर लेती ? अपने अपने छोटेछोटे शिष्योंको वस्त्राभूषणसे सजानेकी अपेक्षा, विद्याभूषणसे अलंकृत न कर देती ? पुराणोंको पढ़कर सती द्रौपदी, सीता, मैना, चेलना, ब्रह्मी, सुन्दरी,

अंजनी, आदिके चरित्र पढ़ कर अपने आपको उक्त सातियोंके सद्गुणोंसे भूषित न कर लेती ? सुशीला होती तो सिंघईजीको भयभंजन क्यों उठाना पड़ता, वह पतिकी इच्छा विरुद्ध क्यों किसी बातको हठ करती, और सासुको काम करती देखकर भी रिसा कर क्यों बैठती ? इत्यादि बातें ही तो विदित होता है कि भावीजी सद्गुणशून्य है । तब वे वस्त्राभूषणका हठ क्यों ना करें ? अवश्य ही करना चाहिये ।

वाह वाह ! भावीजी ठीक किया ! पढ़े लिखोंको विद्याका मान और शृंगार, अपनकी तो वस्त्राभूषणों और गपशप, चटकमटक, अंजन, मंजन, आदिहीका बल है । समझे महाराज जयचन्दजी, हमारी भावीजी क्या कुछ कम समझदार है ? यदि आज सादी वनधनी न आई तो समझ लो निराहार अपना ही होगा । भला भावीजी, बात रख लेना ।

दुलारीबहू—मौजीलालकी ऐसी हास्य-युक्त कटाक्ष सुनकर बहुत शर्मा गयी और उसी दिनसे उसने हठ करना छोड़ दिया, इतना ही नहीं वह टेकचन्दजीसे अपने पदानेका ज़ाग्रह करने लगी । जो कुछ भी हो मौजीलालकी इस समयकी मौज काम आ गयी । मौजीलाल भी इस प्रकारसे बातें बनाकर रखे पड़े । यहां जयचन्द और टेकचन्दकी इस प्रकार बातचीत होने लगी ।

टेकचन्द—भाई जयचन्द, मौजीलाल कुछ भी अवसर नहीं देखते, केवल हँसीदिखानीही उन्हें दिखा करती है ।

जयचन्द—भाई यह तो ठीक है । परन्तु कभी कभी ऐसी ही बातोंमें शिक्षा लग जाती

है। आजकी बातका प्रभाव भावीके ऊपर बहुत अच्छा पड़ेगा। क्योंकि मौजिलालने मिलकर भाँतरी मार मारी है। भिन्न भिन्न प्रकृतिके जीवोंकी शिक्षा भी भिन्न भिन्न प्रकारसे दी जाती है। आप जानते हैं आजकल क्यों उपदेशकोंके उपदेशोंका प्रभाव लोगों पर नहीं पड़ता है? यही २ सभावोंमें लम्बी २ स्पीचोंका कुछ भी फल नहीं होता, अनेक युक्तिपूर्ण उपदेश और सत्य उपदेश भी निष्फल जाते हैं इतना ही नहीं, परंतु उपदेश-दाताओंकी अनभिज्ञतासे सत्य धर्मकी भी हसी उड़ जाती है। लोगोंपर कभी२ उसका उल्टाही प्रभाव पड़ जाता है। जिससे वे उपदेशकका उपकार माननेके बदले उल्टे उनके तौर द्वेषी (घातु) बन बैठते हैं। और फिर यथातथा उनकी हँसी उड़ाकर अपमान करनेका प्रयत्न भी कर डालते हैं। इसका कारण यदि विचार जाय, तो उपदेशकोंकी अनभिज्ञता ही है। उपदेशकका कर्तव्य है, कि प्रथम पात्रको प्रकृति देखे, फिर क्षेत्र व कालकी आवश्यकताको देखे, तब अपने उद्देश्यको छोड़कर तदनुकूल उपदेश देवे, जैसा कि पूर्वकालमें हमारे ऋषि मुनि करते थे।

देखिये, केवल कागका मांस छुड़ाकर ही सम्पूर्ण मांसका त्यागी बनाकर उत्तम गतिको पहुँचाया था। पत्थरको। छुड़ते हुये सर्वथा आरंभत्यागी बनाया था इत्यादि। इसी प्रकार भाई साहेब; अवसर और पात्र व क्षेत्र देखकर उपदेश देना उचित है। हमेंजीमि कहावत है—Don't throw your pearls before swine (कुपात्रको उपदेश देना व्यर्थ है)। मौजिलालकी ऐसी ही बातोंमें लोगोंका मन लग जाता है। और वे कुछ मान भी लेते हैं। आपकी कथामें तो लोग ऊँच ऊँचके

गिरते हैं। सिवाय दो चार बुद्धे-दुड्डोंके भला कोई बाल या युवक भी बैठते हैं? और तो क्या भावीजी जो आपके आधोन हैं उन्हें भी आप नहीं समझा सकते तो दूसरोंकी क्या बात है? भाई साहेब, भयभंजनसे काम नहीं चलता है। मान लो कि मार्क भयसे कोई कदाचित् तुम्हारे कहनेके अनुसार चले भी, तो भी क्या उसके मनमेंसे वह बात निकल जायेगी? नहीं, नहीं, कभी नहीं। इसलिये मनुष्य मात्रका कर्तव्य है कि वह किसी भी बातको बिना युक्ति, प्रमाण, व साक्ष्योंके अथवा द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावका विचार किये बिना न करे। नहीं तो व्यर्थ ही अनर्थ बढ़ जाता है कारण यह परीक्षाका समय है। अब अंध भ्रष्टा करनेवाले पुरुष बहुत ही थोड़े होंगे जो शीघ्रही निःशेष होनेवाले हैं। आजकल बच्चे बच्चे तकके चित्तपर प्रश्नोंका जमाव जम रहा है। वे भी कौन, क्या, क्यों, किस प्रकार किछ लिये, कय, इत्यादि पूछनेसे खाली न रहेंगे। केवल कह देने मात्र पर विश्वास न करेंगे। जबतक कि ठीक ठीक उनका समाधान न हो जावे।

टेकचन्द—भाई, आपने तो व्याख्यान दे डाला, कहीं पत्थर भी पिगलता है? समझदारके पास ही युक्ति प्रयुक्ति चलती है न कि मूर्खोंमें, वहाँ तो भयभंजनहीका काम है।

जयचन्द—नहीं, आप भूलते हो अच्छा आप स्वयम् ही आजकी बातका प्रभाव देखेंगे।

टेक०—देखा जायगा। हाँ परीक्षाकी बात कैसी? क्या प्रत्येक बात कौन? क्या? इत्यादि लगानेसे सिद्ध हो सकती है? क्या सभी बातोंमें कौन और क्या लगाना चाहिए? क्या पृथ्वीकी बातोंपर विश्वास करना योग्य नहीं है? क्या शास्त्रोंमें भी कुछ अलंकार (शुद्ध) लिखा है? यदि नहीं तो शंका (प्रश्न)की क्या आवश्यकता है?

जय०-भाई, जरा सावधान हो कर सुनो । परीक्षा बिना जो कोई भी कार्य किया जाता है वह केवल बिना नींव, बुनियाद=foundation) को दीवाल सरीखा होता है । आप एक पैसंको हांडी भी तो बिना परीक्षा नहीं खरीदते हैं इसलिये परीक्षा तो प्रधान ही है । प्रत्येक विषय कौन और क्या इत्यादि प्रश्नोंके द्वारा सिद्ध हो सकते हैं । और सभी विषयोंमें प्रायः कौन क्या लगाकर समझ लेना चाहिए । कारण पूर्व पुष्पां व शास्त्र पुराणादिकी बातें सर्वथा सत्य होनेपर भी बिना परीक्षा (बिना तर्क वितर्क द्वारा समझे) परम्परानुसार श्रद्धा कर लेनेसे प्रतिवादीके साक्षने लज्जित (निरुत्तर) होना पड़ता है । अपना श्रद्धान भी डगमगा जाता है । क्यों दूसरे आदमी केवल आप व आपके शास्त्रको प्रमाण न मानेगा वह युक्ति प्रमाण ही प्रमाण मानेगा । सिवाय इसके कई बातें ऐसी हैं । जो केवल समाजसे सम्बन्ध रखती हैं । परन्तु पूर्वजोंने समयकी आवश्यकतानुसार उन्हें धार्मिक रीतिसे बतारकर चलाई है जिससे लोग निःसंकोच उन बातोंको मान लें । और सामाजिक बातें (निवम) समयानुसार बदलते रहते हैं । तब ऐसी अवस्थामें यदि परीक्षा न करकेकेवल "यावा वाक्यम् प्रमाणम्" करते जानेसे लोग उन सामाजिक प्राचीन बातों पर निर्वाह तो कर न सकेंगे और उन्हें धार्मिक समझकर साथमें धर्मको भी छोड़ देंगे । ऐसी अवस्थामें परीक्षा करके धार्मिक विषयसे सामाजिक विषय भिन्न करके यह देरना चाहिये कि धार्मिक विषय तो सदा एकसे ही रहे हैं और रहेंगे भी, किन्तु जो सामाजिक विषय हैं वे आजकल हमारे अनुकूल पड़ते हैं या प्रतिकूल ? यदि प्रतिकूल पड़ते हैं, तो धर्मके अविरोध उन्हें अवश्य ही फेरफार

करना चाहिए । हाँ, कितने ऐसे भी विषय मिलेंगे, कि जो न अनुकूल ही हैं, न प्रतिकूल ही, केवल किसी अवसरपर उचित समझकर, चलाये गये थे । तो ऐसे विषयोंपर विचार करके यदि वे निरर्थक हैं, तो विलकुल ही उठा देना चाहिए । व्यर्थ ही समाजको बोझसे क्यों संतत करना चाहिये । इत्यादि२ बातोंका विचार बिना परीक्षा व बिना कौन क्या लगाये नहीं हो सकता है । इसलिये परीक्षा करना अत्यावश्यक है ।

टेकच०-भाई ठीक है, यह तो मैंने माना कि परीक्षाप्रधानी होना आवश्यक है और धार्मिक तत्वोंके सिवाय सामाजिक बातोंमें फेरफार भी होना आवश्यक है । तथा उपदेश भी द्रव्य क्षेत्र काल भावसे भिन्न होकर तदनुकूल देने ही से लाभ हो सकता है । आपका कहना यथार्थ है कि आजकलके छोटे छोटे बच्चे भी बात बातमें कौन और क्या लगाते हैं । सभी जाँवोंको एक ही व एक ही प्रकारसे उपदेश नहीं लगता है । निःसंदेह आजकल शास्त्रसभाषोंमें कभी कभी तो बत्ताजी स्वयम् मुँहसे बकूच, और कानों श्रोतृत्वका काम कर लेते हैं । या कोई बुढ़ा, बुढ़िया, व कोई परस्पर मिलनेकी इच्छासे दो एक क्रियां आ बैठती हैं । जो कि बैठते ही टुकरियापुराण (घर बाहरकी चर्चा) करने लगती हैं । भोता सुनतेर बूढ़े हो गये । परन्तु उन्हें घर व रथावर तकका ज्ञान नहीं आया इत्यादि । तब भाई, हमको कौनसा उपाय करना चाहिए ? ताकि लोगोंको उपदेश रुचि कर हो, धर्मकी ध्वजा पहराये । सदाचार, सद्बिचारकी प्रश्रुति हो यह महावीर भगवानका भावन स्वको समानतामें लाभदायक होये ।

जयचन्द्र-भाई टेकचन्द्रजी, समय बहुत हुआ है । आज कुछ निमित्त बातचीत नहीं होगी

पाई तो भी आजकी बातोंमें कुछ कम लाभ भी नहीं हुवा है। विचार तो बहुत कुछ करना था परंतु धूप कड़ी हो रही है। यदि शामको दहलते हुवे घर तरफ आवो तो बैठकर कुछ चर्चा करेंगे। देव गुरु धर्मके प्रश्लादेशे माताजी व मुशीलकुमारकी माताका चित्त भी अब इन बातोंमें लगने लगा है। वे व्यर्थकी बातें नहीं करती है। किन्तु जब मैं बैठता हूं तो अनेक प्रकारके प्रश्न करके धर्मचर्चा करती हूं। आज शामको कुछ पर्यूपणके विषयमें ही चर्चा होनेवाली थी। इसीकी सूचना देने में आया था परंतु यहां तो भयभजनकी कथा हो पड़ी। चलो, जो हुवा सो अच्छा हुवा। अच्छा, मैं अन्दर भाबीजीको भी कह दूं और फिर जाता हूं। आप अवश्य ही उन्हें लेकर आइयेगा।

टेक०—मैं किसीका जिम्मा नहीं लेता हूं। पर मैं अवश्य आऊंगा।

जय०—कुछ चिंता नहीं। आप उनसे कहिये भी तो, वे कभी नहीं न करेंगी, अवश्य आवेंगी।

टेक०—बहुत अच्छा, जुदाव।

जयचन्द भी जुहाव कहकर अन्दर गये और दुलारविहूको पुकारकर बोले—भाबीजी, शामको आप माताजी व बालबच्चोंको लिवाकर भाई साहेबके साथ अपने यहां पधारिये। आपकी देवयानी व माताने बहुत बहुत करके बुला भेजा है। मैं यथार्थमें इसी लिये आया था परंतु क्या कहूं? बाहर ही बातोंमें फस गया जिससे देरी हो गई। अच्छा आशा हो तो मैं अब जाता हूं। जल्दी आइयो। कह कर चल दिया।

दीपचन्द परवार (नरविहपुर)।

All India Jain Educational and Industrial Conference.

(भारतीय जैन शिक्षा समिति)

यह बात निश्चित ही है कि कोई जाति उस वक्त तक उन्नति नहीं कर सकती जब तक कि उसमें शिक्षाका प्रचार न हो जाय। और कौनका बच्चा २ विद्यारूपी देवीका पुजारी न बन जाय। विद्या प्रचारके लिये उपयोग करनेकी आवश्यकता है। साधारणतः तो सभी इसके इच्छुक हैं। परन्तु विचार यह करना है कि इसका प्रचार किस तरहसे हो। इस लिये एक ऐसी समितिकी आवश्यकता है कि जिसमें भारतके बङ्गाल, पंजाब, दक्खिन, राजपूताना, आदि सभी प्रान्तोंके जैन शिक्षित सम्मिलित होकर शिक्षाप्रणालीपर विचार करें। इस समितिके साथ २ इन्डस्ट्रियल शिल्प शिक्षा-प्रचारिणी समिति भी हो। जिसमें भिन्न २ प्रकारकी शिल्प कलाओंके विषयमें विचार किया जाये। इस समितिमें सर्व जैन स्कूलोंके मास्टर बोर्डिंग-हाउसोंके मैनेजर सुपुर्निन्टेन्डेन्ट जैन पाठशालाओंके अध्यापक कन्या पाठशालाओंकी मंत्रिणी और अध्यापिका गुरुकुलोंके अधिष्ठाता व प्रधान अध्यापक और अन्य संस्थाओंके कार्यकर्ता सम्मिलित हों। पंडितगण धर्म और संस्कृत शिक्षापर विचार करें। अंग्रेजी स्कूलोंके मास्टर वा अन्य शिक्षाविभागके नेता साधारण बातोंपर विचार करें। स्त्री-

शिक्षाप्रचारिकासमिति स्त्री शिक्षापर अपने विचारोंको प्रगट करें। इस कान्फ्रेंसमें दिगम्बर श्वताम्बर स्थानकवासी, तीनों संप्रदायोंके जैन सम्मिलित हों। और सब एकत्र होकर इस प्रकारका पठनक्रम (कोर्स) नियत करें जो तीनोंके लिये पृथक् २ हो। और साधारण बातोंमें एकसा हो। इस कामके वास्ते तीनों आश्रमोंकी तरफसे तीन मंत्री नियत होने चाहिए। जो कि अपने आश्रमकी आवश्यकताओंकी पूर्ति करके जिम्मेवार समझे जावें। ऐसा करनेसे आपसमें काम करनेकी शक्ति आयागी। पारस्परिक द्वेषभाव कम होगा। तीनों फिर्के एकताके सूत्रमें बंध जायेंगे यह ही महामंडलका मुख्योद्देश है। अब हमको केवल जुबानी ही लपलपी नहीं करनी चाहिये। देखो अन्य जातियोंकी एजुकेशनल कान्फ्रेंस मौजूद हैं। मुसलमानोंकी सिया सुन्नियोंकी संयुक्त कान्फ्रेंसको देखो, कितने अल्प समयमें उसने उन्नति करली है।

जन साधारणकी सेवासे बढ़कर और कोई पुण्यका कार्य नहीं है। इस लिये आओ, प्रत्येकको शिक्षित बनानेकी कोशिश करें। जिससे देश अकाल और दरिद्रसे मुक्त हो। अगर हम अभीसे कोशिश करें तो दिसम्बर सन् १९१५ ई० तक आल इन्डिया जैन एज्युकेशनल भारतीय जैन शिक्षा समिति और इन्डस्ट्रियल कान्फ्रेंस बड़ी भारी स्कीमके साथ नजर आ सकती है। हम सब शिक्षित जैनियोंको अपने दिमागोंको इस ओर लगाकर इस इमारतको बहुत जल्दी खड़ेकर देना चाहिए। फिर

देखियेगा इसकी छायामें सबको किस प्रकार आराम मिलता है।

यह कान्फ्रेंस तमाम पाठशालाओंके कोर्स बनाया, करेगी और उत्तम पुस्तकें नियत किया करेगी। सब पाठशालाओंको एक प्लेटफार्मपर होनेकी कोशिश करेगी, कन्याओंके वा अनाथोंके लिये दस्तकारी सिखानेका प्रबन्ध करेगी। यह कान्फ्रेंस जैन विद्यार्थियोंको अन्य देशोंमें टेकनीकल और इंजीनियरिंगकी शिक्षाके लिये भेजा करेगी और भारतवर्षमें भी ऐसी संस्थाओंके खोलनेका प्रयत्न करेगी। समय २ पर शिक्षा संबन्धमें भी गवर्नमेन्टसे भी पत्र-व्यवहार करती रहेगी। अतः जितनी और जिस २ प्रकारकी संस्थायें हैं उनके कार्यकर्ताओंसे प्रार्थना है कि सब इस कान्फ्रेंस के मेम्बर बनें और अपनी राय प्रगट करें। इस समय तीनों संप्रदायोंमेंसे मुख्य २ सभ्योंकी एक कमेटी होनी चाहिए। इस लिये महाशय! अपने शुभ नाम और रायकी सूचना मेरे पास भेजनेकी कृपा करें। वह जिनवाणी माताकी सच्ची सेवा करनेमें हिस्सा लेंगे। हर एक पंडित, अध्यापक, टीचर, अध्यापिका, स्कूल मास्टरको अति शीघ्र अपने नाम मेम्बरोंकी सूचीमें लिखाना चाहिए।

जातिसेवक—चम्पतलाल जैन, सी० टी० मंत्री, शिक्षाविभाग भारत जैन महामंडल

अजिताश्रम, लखनऊ.

जैनियोंका कर्तव्य ।

ऐ जैन जातिवीरो ! अपनी दशा संवारो ।
 कैसे थे पूर्वमें तुम कैसे हो अब विचारो ॥
 या विश्व व्याप्य प्यारो विख्यात यश तुम्हारा ।
 क्यों लोप हो गया है, कारण बताओ सारा ॥
 बुध वीर धीर स्वामी जिनमें थे जन्म पाते ।
 किं मूर्ख हीन बलके सर्वत्र हैं दिखाते ॥
 ये कोटिभट्ट स्वामी जिनमें प्रभावशाली ।
 मुख हैं मलीन उनके जाती रही है लाली ॥
 ये श्रेष्ठ लक्ष्मि धारी दीनार कोटि छप्पन ।
 सहस्रो हैं उनमें ऐसे जिनको मिले न कफ़ान ॥
 छात्राश्रम खुले थे मिलती थी वृत्ति उनको ।
 मोंगिषे अब न मिलती अत्यन्त शोक हमको ॥
 परस्वार्थ सिद्ध करना जिनकी प्रधान शिक्षा ।
 निज स्वार्थमें रमे हैं वसुधैव जिनकी इच्छा ॥
 उपसर्ग गुब्बनोंपर वृथा जो कोऽपि करता ।
 हो कर एकत्र तत्क्षण सयस्समाज हरता ॥
 ये अष्ट अंगधारी सम्पत्त, ज्ञानशाली ।
 हा ! हा ! अब रहा है उनमें ठपाल लाली ॥
 कारण अनैकता है इक मुख्य दुःखदायक ।
 उद्यान कैसे होवे लड़ते हैं जब कि नायक ॥
 लोभादि शत्रु भारी उनको ग्रस रहे हैं ।
 होकर क्लृप्त मनमें आरतमें फंस रहे हैं ॥
 कर दो विकाश विद्या देकर महान् धनको
 आ जाओ वीर वनके स्थिर वनोंके मनको ॥
 जातीका मान रख लो बांधो कमरको कसकर ।
 जो हैं हित् हमारे उनको छुटाओ बंदकर ॥
 प्रसिद्ध नीति तुमरी गुब्बनकी रक्षा करना ।
 जीवनं या मृत्यु तुल्यमिति विन जगत्में सड़ना ॥
 अभिमान जाति रखकर निःकलंक वीर स्वामी ।
 रक्षणको धर्मवीरो कीनी थी प्राण हानी ॥

हो कर सन्तति उनकी छी छीहो भीव होते ।
 अपमान सहणु बनकर किं धैर्य धनको खोते ॥
 क्यों नाम पूर्वजोंका वृथा लजा रहे हो ।
 हंसना नहीं है रोना क्यों मुस्करा रहे हो ॥
 रखते हो वीर रस जो आओ कदम बढ़ाकर ।
 “सेठी” को तुम छुटाओ डंका बजा बजाकर ॥
 निर्दोष बोह पड़े हैं बन्दी तुम्हारे, नायक ।
 सर्वस्व त्याग जो थे तुमको हितोंके दायक ॥
 नयनाग्र जो हमारे उनकी दशा हो ऐसी ।
 जीवनसे मृत्यु उत्तम सोचो यह बात कैसी ॥
 होवे न न्याय जयतक पीछे कदम न धरना ।
 मर्दोंका कौल येही इज्जतपे सर रगड़ना ॥
 माताका दुग्ध तुमने रचकभी जो पिया है ।
 कहते हैं मान किसको यदि ध्यान कर लिया है ॥
 जो सांच गुणके पालक उनको न आंच होती ।
 होवें जो लक्ष शत्रु होती न बात खोटी ॥
 देवी सहाय मिलती पूरा है कार्य होता ।
 है स्वर्गलब्धि उसको सत् पर जो प्राण खोता ।
 संनाह न्याय धारण कर करके आप आओ ।
 “सेठी” हित् हमारे जल्दी उन्हे बचाओ ॥
 कर्तव्य एक येही तुमको अभी है करना ।
 जारज क्लृप्त हो कर अच्छा नहीं है मरना ॥
 पुर्वज का नाम प्रकट करदो जगत्में प्यारो ।
 हैं सत्य वीर हम भी कहदो न डरको धारो ॥
 पशुवत् है तुच्छ जीवन विन कीर्ति जगमें मरना ।
 अतएव आओ बढ़ कर निज धर्म रक्षा करना ॥
 रहती है बात केवल जगमें न कोई रहता ।
 प्रभुत्वना बदेगी बच जायेगा जो नेता ॥
 है हस्तमें हमारे इज्जत बनानी अपनी ।
 कहता सदा है “मौजी” सुन लो हमारी कयनी ॥

जैन जातिसेवक -

मौजीलाल-कायमगंज।

➤ ધાર્મિક ઉન્નતિ. ◀

ગુજરાતના વીસા મેવાડા ભાઈઓએ
આગળ ભરેલું એક સ્તુત્ય પગલું.

આજના જમાનામાં ધાર્મિક શિક્ષણની ધણી જરૂર છે એમ સર્વ કોઈ કબુલ કર્યા વગર રહેશે નહિ. પહેલાં જ્યારે આ દેશમાં હિંદુઓનું અથવા જૈન રામજોનું રાજ્ય ચાલતું હતું, હજારો મુનિઓના સંઘ દેશદેશ વિદાર કરી, ધર્મોપદેશ કરતા હતા તે વખતે ધાર્મિક કેળવણી લેવા ગૃહસ્થીને કોઈ ખાસ ઉપાય યોજવાની જરૂર જણાતી નહોતી. વળી છાપખાનાં નહોતાં, કાગળો નહોતા તે સમયે શાસ્ત્રજ્ઞાન મેળવવું ધણું જ દુર્લભ ધર્મપણું. આજના જમાનામાં મુનિઓનો અભાવ. યવાથી સાધુ—ધર્મોપદેશકો ઓછા હોવાથી, આવકાની ધર્મ પ્રત્યેની રૂચી ઓછી થવાથી કયો ધર્મપ્રેમી એમ કહેશે કે ધાર્મિક શિક્ષણની જરૂર નથી. શાસ્ત્રે છપાવવાનો ફરાદાદ ઓછો થવાથી ધણાં પુસ્તકો જુજ ડિંમતે સર્વ કોઈને મળી શકે છે તો કયો ગણે પુરૂષ ધર્મજ્ઞાનથી નિમુખ રહેવા ઇચ્છા કરશે ?

અગ્રેજી ભાષા તથા તે દેશના આચાર-વિચાર શીખવાની સાથે સ્વધર્મજ્ઞાન રહિત રહેવાથી શું એકદેશીય કેળવણી લીધી એમ નહિં કહેવાય ? એમ થવાથી શું ખરું જૈનત્વ દિવસે દિવસે હોય નહિં થઈ જાય ? મારે દીર્ઘદૃષ્ટિથી વિચાર કરતાં માનુષ પડે છે કે આજના જમાનામાં નાના છોકરાઓમાં જેમ બને તેમ ધાર્મિક શિક્ષણ વધારે ફેલાય, તેવા ઉપાય યોજવાની સવિદ્ય જરૂર છે. સ્વધર્મની માહિતી મળ્યા પછી કલે ને ગમે તે વાંચે, ગમે ત્યાં ધધાલે ફરે, પણ તેની શ્રદ્ધા ઓછી થવાનો સંભવ રહેશે નહિં.

ઉપરોક્ત હેતુ પાર પાડવા ગત વેશખ માસમાં સોજીત્રામાં ગુજરાતના વીસા મેવાડા જ્ઞાતિના સંમેલન વખતે જે પગલું ભરવામાં આવ્યું છે તે ધણું જ પ્રશંસનીય છે. આ ઉત્તમ કાર્યના આગેવાન ભટ્ટારક શ્રી સુરેન્દ્ર-કીર્તિજી છે, તેઓશ્રીની આગેવાની નીચે એક જુજ પણ તાગડતોય ફડં કરવામાં આવ્યું હતું. તે વખતે આખી મેવાડા જ્ઞાતિમાંના જે વિદ્યાર્થીઓએ ધાર્મિક પરીક્ષા આપવા ઇચ્છાજતાવી હતી તેવા પાંત્રીસેક વિદ્યાર્થીઓની તેઓશ્રીએ પરીક્ષા લીધી હતી. તેમાં ઉત્તીર્ણ થનારોએ આ ફડંમાંથી પારિતોષિક અપાયા હતાં. આગામી વર્ષેનાં આ નિયમાનુસાર ફડં વધારી નિયમિત રીતે પરીક્ષા લેવામાં આવે અથવા નિયમવાર નિયમ લખાવવામાં આવે તો ઉછરતા જુવાનીઓમાં ધર્મની સારી રૂચિ ઉત્પન્ન થાય.

સ્વેતાંબર જ્ઞાતિમાં હરીદ્વારની પરીક્ષા લેવાય છે તેમાં એકથી હજાર રૂપિયા સુધીનાં ધનિયો હોય છે. મોટા મોટા શહેરોમાં દર વર્ષે સવાલપત્રો મોકલાવી પરીક્ષા લેવામાં આવે છે, તેવીજ રીતે સગાતન ધર્મ તરફથી આવી હીદાઈની પરીક્ષા દરવર્ષે શહેરોમાં લેવાય છે, હાલમાં બનારસમાં ભારતીય જૈન-સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા તરફથી અજૈનમાં આપણા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા, અમુક ગ્રંથમાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીને ધનિય તથા સ્કોલર-શીપ આપવાનું સાર થયું છે.

આ બધી સંસ્થાઓ તો અજૈનમાં આપણા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા પ્રયત્ન કરી રહી છે, પણ આપણા ગુજરાત પ્રાંતમાં તો પહેલવહેલું આવું પગલું હમણાંજ ભરવાની જરૂર જણાઈ છે તે કેટલું સંબેદાસ્થ છે ! આ કાર્યની કદર જો, સરા ધર્મપ્રેમી બધુજો બરાબર કરી નાણાં અને જુદીથી મદદ કરશે તો ધણેજ લાભ થવા સંભવ છે.

ધર્મગુરુઓની પહેલી ફરજ એ છે કે આપકોને ધર્મોપદેશ કરી જેન ધર્મની પ્રભાવના વધારવી. પરોપકારાય સતાં વિમૂલયઃ અ.વુ. બધા જાણતા છતાં અહા સુધીમાં આપણામાં આ માર્ગ કોઈએ પ્રદર્શ્ય કર્યો હોય તો તે મહુમ દનવીર શેઠ માણેકચંદ હીરાચંદન હતા અને હાલ આવી ઈનામી યોજના શરૂ કરવાનો પ્રયાસ નવીન બહારકંઠ મુરેંદ્રકીર્તીજીએ કર્યો છે તે અદરશીય છે, તો આ ઈનામી સરચા સાથે તેઓથી પોતાનું નામ બેડી એક સારી સ્થાયી રકમ પોતેજ ભુદી દાટે ! તો આપકોના પૈસાનો ઉત્તમોત્તમ ઉપયોગ થયો હશેવારો અને બીજાઓને અનુદરશીય થઈ પડશે ! તથાસ્તુ ।

એક વીસા મેરાડા જ્ઞાતિ શુભેચ્છક.

નોટ—દરેક જ્ઞાતિમાં આવા ઈનામ પ્રેરો સ્થપાવાની જરૂર છે કે જેથી જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓને વખતોવખત ઈનામો વહેંચી શકવાથી વિદ્યાર્થીઓનો ઉત્સાહ ધર્મચિંતણ લેવામાં વધારી શકશે.

સ પાદક

ઈડરની ગાદીના મટારકનો પ્રતિ-જ્ઞાપત્ર અને મારું નિવેદન.

રાયદેશની અને વાગડ પ્રાંતની સમસ્ત પંચના બંધુઓ ! આપણું કોઈપણ ધર્મકાર્ય બહારકંઠ વગર ચાલી શકતું નથી, એ દારણથી આપ લોકોએ ઈડરની ગાદી ઉપર કોઈ એવા યોગ્ય નિદાનને ગુરૂ બનાવવાનો વિચાર કર્યો કે જે તમારા દેશમાં ધર્મચિંતનો પ્રચાર કરી તમેને ધર્મમાર્ગમાં પ્રવર્તાવે, પરંતુ આપને યોગ્ય નિદાન ન મળવાથી આપે મને લખેલું કે કોઈ નિદાન ગાદીને માટે શોધી આપો, ભારે મોતીલાલ

બ્રહ્મચારીએ બનારસના બેલુપુર જેન મંદિરમાં મને વિનંતિ કરી કે જે મને આ કાર્ય માટે યોગ્ય ધારો, તો મને આજ્ઞા આપો ! આપ જેમ કહેશો તે પ્રકારે હું ગાદીનો ઉદ્ધાર કરીને જનધર્મનો પ્રચાર કરીશ. ભારે મેં કહ્યું કે જે તમે શાસ્ત્રિકત રીતિથી ધર્મચરણ કરીને નિયમ મુજબ કામ ચલાવો તો ગુજરાત વાગડ દેશ ઉપરાંત સમસ્ત દેશના આપકો અને બહારકંઠને તમારા અનુયાયી બનાવી શકો, ભારે એમણે નીચે લખેલું પ્રતિજ્ઞાપત્ર મને લખી આપ્યું અને મંદિરજીમાં બીજીની સામે હાથ બેઠીને પ્રતિજ્ઞા કરી કે આ પ્રતિજ્ઞાપત્ર પ્રમાણે હું સર્વે કાર્ય કરીશ.

આ પછી મેં રાયદેશની પંચને એક કાગળ લખ્યો કે—“બ્રહ્મચારી મોતીલાલજી તૈયાર છે તેમને બોલવી પરીક્ષા કરીને પસંદ પડે તો ગાદીનું તીલક કરો.” આથી પછી પંચે વધુ પરીક્ષા ન કરતાં તરતજ ગાદીનું તીલક કરી દીધું ! હવે ગાદીએ એસવા પછી બહારકંઠએ પોતાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવાનું તો દર રહ્યું, પણ પહેલાંના કેટલાક બહારકંઠ કરતાં પણ વિશેષ વિરૂદ્ધ આચરણ ચલાવવા લાગ્યા, ભારે અનેક ભાઈઓ મને દોષ દેવા લાગ્યા કે એમણે સારો વિદ્વાન નહિ શોધી આપ્યો. તો બંધુઓ, એમાં ચારી શું કશું છે ? મેં તો નીચે લખેલા પ્રતિજ્ઞાપત્ર લખાવીને એમને સૂચના માટે કરી હતી, જેથી હવે તો બહારકંઠનુંજ કર્તવ્ય છે કે તેમણે મંદિરજીમાં લીધેલી પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવું અને તેમ ન ચાલે તો આપ રાયદેશની પંચને આગ્રહાર છે કે તેમને ગાદી ઉપરથી દૂર કરી બીજા વિદ્વાનને બેસાડી શકો, એ પ્રતિજ્ઞાપત્રની મૂળ નકલ અને તેનો ગુજરાતી સારાંચ નીચે મુજબ છે.—

મટ્ટારકર્જીનો પતિજ્ઞાપત્ર.

તા. ૨૪-૫-૨૨.

શ્રીમાન પૂજ્ય ગુરુજીની સેવામાં પતિજ્ઞાપત્ર.

હું પ્રતિજ્ઞા

કરું છું કે ભટ્ટારક-

પદને પ્રાપ્ત કરીને

નીચે લખેલાં સર્વે

ધર્મકાર્યો કરીશ

અર્થાત્ નિતિહિ-

તેથી વિદ્વાનોના

સંસર્ગ પ્રાપ્ત ક-

રીને સાથી પ્રથમ

તો હું એ ગાદીનો

શાસ્ત્રભંડાર

તથા સાગવાડા

વગેરેના પ્રાચીન

શાસ્ત્રભંડારોનો

છબ્બોદ્ધાર કરી

ને તેની રક્ષા

તથા તેનો પ્રચાર

કરવાને અર્થ પશ્ય

કરીશ, તે પછી

એ કાર્યની સાથે

સાથે ગુજરાત,

વાગડ, મેવાડ-

પ્રાંતના જે જે

ગામના જૈન ભાઈઓ ઇંડરની ગાદીના છે તે સર્વે ગામોમાં એક એક કુખ્યાટ મુકીને તેમાં જૈનશાસ્ત્રો વિરાજમાન કરીશ અને એકેક પાઠશાળા સ્થાપના કરવાનો તેમજ કરાવવાનો પ્રયત્ન કરીશ. એ સિવાય સહાયારી, વિદ્વાન ઉપદેશકો દ્વારા તથા વર્તમાનપત્રો (માસિકપત્રો, પાસિકપત્રો વગેરે) અને મંથમાળાઓ દ્વારા સર્વે સ્થળે ન ધર્મનો

પ્રચાર કરીને જૈન ધર્મના મહત્વનો પ્રકાશ કરીશ.

જો હું ઉપર મુજબ સર્વે કાર્ય ન કરું અને ગાદીના ધર્મદ્રવ્યનો દુરુપયોગપૂર્વક ધર્મવિરુદ્ધ અને નીતિવિરુદ્ધ કાર્યમાં બ્યય કરું તો, મને ત્રણ વખત ચેતવણી આપવા છતાં પણ જો હું ન સુધરું તો, આપણી પડિત સભા અને રાયદેશની

પંચ મારે મારે જે દંડવિધાન (હરાય)
કરશે તે હું સદપં સ્વીકારીશ અને
ઉપરોક્ત ધર્મકાર્ય યથાશક્તિ કરીશ.

આ પ્રતિજ્ઞાપત્ર મેં મારા કર્તવ્યની
રક્ષાને મટે રાજપુત્રીથી લખી આપ્યું છે તે
મને કષ્ટલ છે.

બ્રહ્મચારી મોતીલાલ.

હવે જ્યારે મારી પાસે ભટ્ટારકજીના વ-
ર્તન સંબંધી ફરિયાદો આવવા લાગી, ત્યારે
મેં આ પ્રતિજ્ઞા પત્રની એક નકલ ભટ્ટારકજીના
મુનિમ પાસે અને એક નકલ છડરની પંચ
ઉપર મોકલી, જેમાં લખ્યું હતું કે “જો
ભટ્ટારકજી એ પ્રતિજ્ઞાપત્ર પ્રમાણે ન ચાલે, તો
આપ તેમને ત્રણપાર ચેનવણી આપો અને
તેથી પણ જો ન સુધરે તો તમે તેમને
ગાદી ઉપરથી અક્ષય કરી શકો એમ છે.”

પંચના સમક્ષ હુઓ ! આપે વિચારવું
જોઈએ કે ભટ્ટારક જો શું ચીજ છે ? એમને
ગાદી ઉપર બેસાડીને એમની આરા પ્રમાણે
આપણે ચાલવું જોઈએ કે આપણી આરા
પ્રમાણે ભટ્ટારકજીએ ચાલવું જોઈએ ? જો
આપ વિચાર કરશો તો આપને જણાશે કે
કાળદોષથી આપણને ધર્મમાર્ગનો ઉપદેશ
આપવાવાળા પરમ નિર્ગ્રંથ ગુરુ તો રહ્યા નહીં,
ત્યારે આપણને ધર્મમાર્ગમાં કેણુ પ્રવર્તાવે,
ત્યારે તે પરમ નિર્ગ્રંથ ગુરુઓની જગ્યાએ યોગ્ય
વિદ્વાનોની સ્થાપના કરીને ધર્મમાર્ગ ચલાવવો
જોઈએ એટલે તેમને પાંચ મહાવ્રત ધારણ
કરાવે અને તેઓ એક વસ્ત્રધારણપૂર્વક મુનિ-
પદના ત્રતોને સાધન કરે અને આચાર્યપદનું કાર્ય
કરીને પોતાના બ્રહ્મચારી શિષ્યોને તથા શ્રાવ-
કોને મુનિ પ્રમાણે ઉપદેશ આપીને ધર્મમાર્ગમાં
ચલાવવા રહે આ પ્રકારે મુનિના આચ-
રણ કરતાં કરતાં જ્યારે પૂર્ણ વૈરાગ્ય
પ્રાપ્ત થયું, ત્યારે પરમ દિગંવરી દીક્ષા ધારણ

કરી લે અર્થાત્ ભટ્ટારકજી પદ મુનિજી પૂર્વ
રૂપ છે, તે મુજબજ પ્રથમના ભટ્ટારકો
વર્તતા હતા, તેઓ ન તો પૈસા રાખતા અને
ન પાલખી ઉપર ચઢતા હતા (કોઈ ગામની
પંચ પાલખીમાં બેસાડી નગરપ્રવેશ કરાવતા
તો તેનો ત્યાગ નહોતો) તેમજ રથ ઘોડા
વગેરે પરિગ્રહ પણ રાખતા નહોતા, પણ
પોતાના તથા શ્રાવકોના કલ્યાણને માટે
શસ્ત્રદાન લઈને શસ્ત્રલંકારનો સંગ્રહ અવશ્ય
કરતા હતા, પરંતુ કાળદોષથી આપણા લોકોએ
તેમના અન્યાય આચરણો તરફ ન ધ્યાન
કરીને તેમની આરા પ્રમાણે હામાં હા મેળવીને
તેમને પૈસા વગેરે આપવા માંડ્યા અને
તેઓ પોતેનો અધિકાર ભૂલી ગયા.
મંદિર, આપણું, અથવા પણ આપણા અને
ભટ્ટારકજીને ધન આપીએ છીએ તે
શાસ્ત્રસંગ્રહ, વિદ્યાપ્રચાર વગેરે માટે
આપણેજ આપીએ છીએ વળી આપણેજ
ભટ્ટારકજીને ગાદીપર બેસાડ્યા અને આપણને
ધર્મમાર્ગે ચલાવી આપણાં પૈસાનો, બધ
ધાર્મિક ઉત્તરિમાં કરવાનો અધિકાર આપ્યો
છે. જો તેઓ આ સર્વ ધર્મકાર્ય ન કરે
તો આપણને અધિકાર છે કે-આપણે
દિલ્હી, જૈનપુર, છંદોર વગેરેની માફક ગાદી
ઉપરથી અક્ષય કરીને ક્યાં તો ખીજા યોગ્ય
વિદ્વાનને બેસાડીએ, ક્યાં તો ગાદી ખાલીજ
રાખીએ, સામાન્ય રીતે આ નિયમ
પ્રચલિત છે.

પંચના સાહેબો ! જરા વિચાર તો
કરો કે રાગને રાગગાદી ઉપર આપણે અને
આપણા પ્રતિનિધિ રાગમંત્રીજીજી બેસાડે છે.
જો રાગ અન્યાય કરે, તો પ્રજા તેને રાગ-
ગાદીથી ઉઠાડી શકે છે, તો આ ભટ્ટારકજી તો
આપણી આખી કોમને ધર્મમાર્ગે ચલાવવા-
વાળા ગુરુની જગ્યાના અધિકારી છે. જો
એઓ આપણા માનની રીતરિવાજ મુજબ

ન ચાલે અને શાસ્ત્રાનુસાર અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, વગેરે પાંચ મહાવ્રતોને ન પાળી અન્યાય માર્ગે ચાલે તો તેમને તેમને અલગ કેમ ન કરી શકે? અવસ્થ કરી શકે. આ લટાર-કણ્ઠએ તો પોતાને હાથે પ્રતિજ્ઞાપત્ત લખીને મંદિર-છમાં પવિત્રા કરી છે તે છતાં તેઓ એ પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે ન ચાલે, તો રાયદેશની પંચસલાને તે જોએજ કહેવું છે કે મને ત્રણવાર ચેતાવીને ગમે તે કંઈ કરી શકે, તો આવી આજ્ઞા લટારકણ્ઠની પોતાનીજ છે, તો આપ શા માટે કરો છો? લટારકણ્ઠના હાથમાં શું કંઈ રાજ્ય કે કંઈ લરકર છે? કે આપને કેદ કરશે? રાયદેશના એક જૈની બાળકને પણ અધિકાર છે કે જે લટારકણ્ઠ કોઇપણ કાર્યે શાસ્ત્રચિરૂદ્ધ, ધર્મચિરૂદ્ધ તેમજ લોકચિરૂદ્ધ કરે તો તેમને કદિપણ ન મોનવા તથા ભોજન ન આપવું જોઇએ.

આ સમયે ગુજરાત વાગડમાં દેશકાળ સુજળ્ય લટારકણ્ઠનું કર્તવ્ય નીચે સુજળ્ય હોવું જોઇએ—

૧. પાલખી, ઘોડા, બળદ, ગારી વગેરે કદિપણ સવારીના સાધન ન રાખવાં. કોઈ ગામની પંચ આદરથી પોતાના ગામની પાલખીમાં બેસાડીને સર્થ જઈ શકે અથવા તો પગે ચાલીને જવું જોઇએ અને દરેક નાના મોટા ગામેમાં રહીને ઉપદેશ આપતા જવો જોઇએ. શ્વેતાંબરી સાધુઓ જેજ પ્રમાણે કરે છે, તેઓ રેલ ગાડીમાં પણ બેસતા નથી.

૨. ભેટ વગેરેમાં જે પૈસા મળે તેના અધિકારી પંચ મહાજન છે. તેઓજ એક કમીટી નીમીને તેના મુનિમ મારફતે તેનો હિસાબ રાખે અને પગારદાર પડિન અને બ્રહ્મચારીઓનો ખર્ચ તથા બ્રમણનો ખર્ચ થાય તે તેમાંથી કરીને બાકીના પૈસા સરસ્વતિ ભંડારના છલ્લોદ્ધારમાં અને

અંચસંબલમાં લગાવવા તથા ધર્મઅંધાનું ભાષાંતર કરાવી, તેને છપાવીને પ્રકટ કરાવી ધર્મનો પ્રચાર કરવો.

૩. દરેક ગામમાં જૈન અજૈનોના પાંચ પણ છોકરાઓ લાલુવાલાયક હોય તો ભાંતી પંચને ઉપદેશ આપીને પાંચ રૂપ્યા સુધીના એક અધ્યાપકને રાખીને પાઠશાળા સ્થાપન કરવી અને એક કમાટમાં ભાષાના છપેલા અંથો રાખી બહાર લાવ્યેરી જોલવી, તથા ઈંદર તેમજ અમદાવાદમાં એક મોટી પાઠશાળા સ્થાપન કરવી, કે જેમાં ગામેની પાઠશાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને ઉંચા દરજ્જાનું શિક્ષણ આપી શકાય.

૪. જ્યાં સુધી અને ત્યાં સુધી પંચ મહાવ્રતમાં કદિપણ ન લગાવીને દરેક પ્રાણીને ધર્મેષ્વરેશ આપતા રહેવું. પંચ કમીટીની સલાહથી સારા સારા વિદ્વાનોનો સંભાગમ કરીને ધર્મવિદ્યાનો પ્રચાર કરાવવો.

જે કમાનુસાર આ પ્રકારનું કાર્ય ન કરે અને વિરૂદ્ધ આચરણ કરે તો એવા લટારકોની આપણને જરૂર નથી. એ અપેક્ષાએ તો નિનાશરૂએ રહેવું જ હીક છે. મને આશા છે કે રાયદેશ તથા વાગડની પંચના ભાઈઓ મારી આ પ્રાર્થના ઉપર ધ્યાન આપીને ધર્મનું કાર્ય યથાયોગ્ય ચલાવશે.

આપનો હિતૈષી—

પન્નાલાલ બાકલીવાલ.

મદાનિત જૈનમંદિર-ખનારસસીટી.

નાટ—આ લેખ પં. પન્નાલાલજી બાકલીવાલે હિંદી ભાષામાં લખી મોકલ્યો હતો અને તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરીને પ્રકટ કરવાની અમને ખાસ સૂચના કરવાથી અમે તે પ્રકટ કર્યો છે, જે તરફ ખારીકીથી લક્ષ આપવા અમે ઇંદર, રાયદેશ તથા વાગડની પંચને આમંત્રણ કરીએ છીએ.

સંપાદક.

પ્રભાવનાનું એક અંગ.

પ્રિય વાચક !

જૈનધર્મનો મુખ્ય સિદ્ધાંત “ અહિંસા પરમો ધર્મ: ” આજના આવા ન્યાયના જમાનામાં કેવી રીતે પળાય છે તે તરફ દૃષ્ટિ ફેરવીએ.

અહિંસાધર્મથી શારીરિક, માનસિક, અને તેની સાથે આત્મિકશક્તિનો વિકાસ અવશ્ય થાય છે. લોકોકિત “અન્ન તેવો ઓઠકાર” મુજબ જ્યારે હિંસામયી ખેરાક શરીરમાં જાય છે, ત્યારે તે મુજબજ મનુષ્યની બુદ્ધિ યાય છે અને અહિંસામય આહારથી શુદ્ધ નિર્મળ બને છે,

બંધુઓ ! આ વર્ષનો ચાતુર્માસ આપણે જૈનો કેવી રીતે અહિંસાધર્મ પાળી દુનિયાને સિદ્ધ કરી બતાવીશું કે, અહિંસા ધર્મજ શ્રેષ્ઠ છે. ચાતુ ચાતુર્માસમાં દરેક જીવની એટલે કે, નાના મોટા દરેક પ્રાણીની રક્ષા સાથે આત્મરક્ષા પણ કરીશું. આત્મરક્ષા યાને આત્માને નિર્મળ કરવા માટે વ્રતનિયમથી, તેની હરકોઈ ચીજ-વસ્તુપરની અતુરકતા કમીકરાવી આત્મધ્યાનમાં મશગુલ રહી આત્મસ્વરૂપ ઓળખવા પ્રયત્ન કરીશું. પર્યુપણ જેવા મહાન કલ્યાણકારી પર્વમાં સ્વધર્મી બંધુઓને અન્ય હિંસામયી ક્રિયાઓથી બચવાનો ઉપદેશ આપીશું અને જૈન ધર્મનો ઉદ્દેશ ખરા રૂપમાં યાપ, તેવા મહાન પ્રયત્નો કરીશું.

પર્યુપણ જેવા પર્વમાં પ્રથમ એ વાતપર ધ્યાન આપીશું કે, દાસમાં જે વડે પ્રભાવના યાપ—મનાય છે, તેનાથી ફાયદો છે કે નુકશાન ? જે નુકશાન માત્રમ પડતું હોય, તો તેને અટકાવવાનો ઉપાય યોગ્ય. પ્રથમ પતાસાની પ્રભાવનાથી જે ઉન્નતિ મનાય છે તેનાથી ફાયદો તો છેજ નહિ બલકે હિંસા તો સહજ થઈ જવાની વધી છે કારણકે આજના દાસ સર્વ દેકાણે વિદેશીય અને અપવિત્ર

વસ્તુઓની બનેલી ખાંડનાં પતાસાં આપણા પવિત્ર તહેવારોમાં વપરાય એ શું બુદ્ધિને બ્રૂંટ કરનાર નથી ? અવશ્ય છેજ. માટે તેના બદલે જનસમાજને યથાયોગ્ય જ્ઞાન મળે એવાં સાહિત્યોની પ્રભાવના—નાનાં મોટાં પુસ્તકોની પ્રભાવના કરવી જોઈએ, અને એ સાધનો આજકાલ સધળે રચે, વિના પરિશ્રમે અને થોડા મૂલ્યે—કહો કે પતાસાં કરતાં પણ એટલી કિંમતે મળી શકે તેમ છે, તો તેવાં પુસ્તકોની હાથેણી પ્રભાવના કરવી જોઈએ, જેથી પતાસાથી થતું નુકશાન અટકી ધર્મનો ઉદ્દેશ યશે અને દરેક જીવોને તેનો લાભ અવશ્ય મળશે.

બંધુઓ ! વિચારશો કે પુસ્તકો આ જમાનાના દેવો છે અને તે દેવોજ આપણા ધર્મના ઉદ્દેશકારી થાય છે, માટે અવશ્ય આ બાબેતમાં ધ્યાન આપી પુસ્તકોની પ્રભાવના કરવાનો આ ચાતુર્માસથી અરે આજથીજ નિયમ કરો અને ધર્મના સિદ્ધાંતનાં પુસ્તકો વિના મૂલ્યે સ્વધર્મી બંધુઓમાં ફેલાવો. તેમાં જે કોઈ યોગ્ય લાભ લેશે અને તેથી જે પુન્યબંધ થશે તેમાં તમે પણ હક્કદાર બનશો.

યાદ રહેતું જોઈએ કે, “આજે નહિ કાલે, આજે નહિ કાલે” એમ કરતાં કરતાં વર્ષો અને યુગો પણ ચાલ્યા જશે, છતાં તેમાં જે સુધારો અને ખરો રસ્તો ગ્રહણ નહીં કરીશું, તો આગણી ઉન્નતિ અને અક્ષય અમર આશાને ધૂળમાં મેળવીશું. જોઈએ છીએ કે, આ વર્ષના ચાતુર્માસમાં કેટલા મહાશયો આ અને બીજા યોગ્ય સુધારા કરે છે !

છોટાલાલ સુનીલાલ સમઠીવાળા,
વરોહરા.

નોટ—આ લેખ ઉપર લઘુ આપવા વધા આ પહે પ્રભાવનામાં કરેલા સુધારાના સમાચાર અંગેને લખી મોકલવા દરેક વાચકને ખાસ બહાનમ કરવામાં આવે છે.

नियमपरिवर्त्तन ।

सजन महाशय ! सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये संस्कृत ग्रंथ जो २६॥१८ के ग्रंथ १४) में औ (२६८॥११) की १० सीटें १००) रुपयें छुटते थे सो अब किसीको भी इस न्योछावरसे नहिं दिये जायंगे । अब सबसे नीचें लिखे अनुसार न्योछावर ली जायगी । इसके सिवाय अब सनातनजैनग्रंथमालामें सब ग्रंथ प्रायः मापाठोकासहित छपेंगे तथा पहिलेकी तरह अंक न निकाल कर सब ग्रंथ पूरेपूरे छपेंगे और चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें भी केवल ट्रेक्ट ही न छपकर छोटे बड़े सबतरहके ग्रंथ हिंदी वा बंगभाषामें छपते रहेंगे ।

जो दानो महाशय इस धार्मिक संस्थामें एक मुस्त ५०) रुपये प्रदान करके इस संस्थाके दानी समासद बनेंगे उनको अगसे छपनेवाले सब ग्रंथोंकी एक एक प्रति बिना मूल्य पोछेज मात्र के बी. पी. से भेजते रहेंगे और जो महाशय १) रु. टिपाजिटमें जमा कराकर स्थायी (पक्के) ग्राहक बन जायंगे उनको सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ तौ पौणी न्योछावरसे और चुन्नीलाल-जैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ आधी न्योछावरसे बी. पी. द्वारा भेजते रहेंगे । जो महाशय एक रूपया देकर पक्के ग्राहकोंमें नाम न लिखायेंगे उनसे पूरी २ न्योछावर ली जायगी ।

विक्रयार्थ पहिलेके छपे तैयार ग्रंथ—

आप्तपरीक्षासटीक व पत्रपरिक्षामूल २), समयप्राप्त दो संस्कृत टीका सहित ५) तत्त्वार्थराजवार्त्तिकजी पूर्वाद ५) रु. उत्तरार्द्ध ५) पूर्ण ९), आप्तभीमांसा-अकलंकभाष्य वसुनंदीटीकासहित और प्रमाणपरीक्षा २) शब्दार्णवचंद्रिका (सटीकजैनैन्द्रव्याकरण) पूर्ण ५) उत्तरार्द्ध ३॥१), शब्दानुशासनसटीक (शाकटायनव्याकरण) प्रथमखंड २), जैनैन्द्रप्रक्रिया पूज्यपादगुणनंदिस्वामीकृत १॥१), शाकटायनधानुपाठ १८), जिनशतक-संस्कृत भाषा दो टीका सहित चित्र काव्य ॥), धर्मरत्नोद्योत दोहाचोपद्वंद १), धर्मप्रभोत्तर-(प्रभोत्तर भाषकाचार) वचनिका २), महावीरचरित्र —), न्यायदीपिकामूल १) अजैन विद्वानों व विद्यार्थियोंकी सब ग्रंथ बिनामूल्य भेजे जाते हैं ।

आगांभी तैयार होनेवाले ग्रंथ—

परीक्षामुल हिंदी और बंगानुवाद सहित १), न्यायदीपिकाबंगानुवादसहित, संस्कृतप्रवेशिनी ४ भाग हिंदी सहित, समयसारकलये संस्कृत तथा भाषाटीकासहित, सुभाषितरत्नसंदोह भाषा-टीका सहित, क्षत्रचूडामणि टिप्पणी सहित ।

जैनसमाजका दास—

पन्नालाल जैन, महामंत्री, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था ।

ठि. मदागिनजैनमंदिर पोष्ट—बनारससिटी

મિત્રામણી ૨૦ વર્ષવાર

સેકડો પ્રશંસા પત્ર પ્રાપ્ત

રાજા મેવળી

પ્રસિદ્ધ અક્ષર દવા

નમક સુલમાન

પાયદા ન કરે તો હાંમ વાપર

મિલને કા પત્ર

ચન્દ્રસેન જીન ચેરા

હટાવા

ફિ. ૧૧) સી

પ્રે. મેન ૧૨

જા. ૧૨૫૭

રક્ષા સાથે હ છે. જરૂર મંગાવો!

રક્ષા પાને આત્મ નાનમજ કરવા માટે વતો નિયમથી, તેની હરકેઈ ચીજ-વસ્તુ પરની અતુરકતા કમી કરાવી આત્મધ્યાનમાં મશગુલ રહી આત્મસ્વરૂપ જોળખવા પ્રયત્ન કરીશું. પર્યુષણ જેવા મહાન કલ્યાણકારી પદમાં સ્વધર્મ બંધુઓને અન્ય હિંસામયી ક્રિયાઓથી બચવાનો ઉપદેશ આપીશું અને નૈન ધર્મના ઉદ્ધાત ખરા રૂપમાં યામ, તેવા મહાન પ્રયત્નો કરીશું.

પર્યુષણ જેવા પદમાં પ્રથમ એ વાત પર ધ્યાન આપીશું કે, હાલમાં જે વડે પ્રભાવના યાવ—મનાય છે, તેનાથી ફાયદો છે કે નુકશાન ? જે નુકશાન માનુષ પડતું હોય, તો તેને અટકાવવાનો ઉપાય યોજીશું. પ્રથમ પતાસાની પ્રભાવનાથી જે ઉત્પત્તિ મનાય છે તેનાથી ફાયદો તો છેજ નહિ બલકે હિંસા તો સહજ થઈ જવાની વધી છે કારણકે આજ કાલ સર્વ ટેકાણે "વિદેશીય અને અપવિત્ર

હાસ્થ મંદિર

૬. કુર્તા-ર. આ રાજુભાઈ મહીપતરામ કાલે, આ તેમના પત્ની સ. વિદ્યાગૌરી બી. એ. વર્ષો અને પુસ્તકમાં "હાસ્થરસ" વિષેનો નિબંધ જે સુધારો હાસ્થરસિક લેખ જા-મતેર જરૂર વાર્તાઓ કરીશું, તો વગેરે ઉપ જા-મેજો છે. ખાસ તૈયાર અક્ષય અમર આશાને ધૂળચેત્રો-કેમી આકેષક જે નોંધએ છીએ કે, આ વંદેરી નામનું પાકું હિંમત કેટલા મહારાષ્ટ્રો આ અને નુકસાનાના મારક સુધારા કરે છે.

છોડાલાલ યુનીલાલ સમંદ, મંગળી વંદે પુસ્તક અર્પી નોટ—આ લેખ ઉપર લક્ષ આપીને લેખકે આ વર્ષે પ્રભાવનામાં કરેલા સુધારાના રૂબરૂ અમેને લખી મોકલવા દરેક વાચકને ખાસ જણાવવામાં આવે છે.

સંપાદક મહેતા, મારાઠ

ॐ इस वर्षके ग्राहकोंको हिन्दी-गुजराती भाषाकी ८ पुस्तकें उपहारमें मिलती हैं । ॐ

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

शेठ प्रेमचंद मोतीचंद दिगंबर जैन बोर्डिंग तरफथी मक़द थतुं मासिक

दिगंबर जैन.

The Digambar Jain.

युतं सुलेखै विविधैश्चित्रै, दिगम्बरजैन मिदं सुप्रबम् ।
प्रमो ! महावीर ! ! तव प्रभावात्, समुत्तमासुनातिमातनोतु ॥

वर्ष ८ मुं.

वीर सं. २४४१. भाद्रपद. विक. सं. १९७१.

अंक-११ मो.

आपणो महानं पर्व श्री दशलक्षणपर्व याने
पर्युपणपर्व हायवैतमां आवी पढोंन्यो छे.
जैनोमां आला वर्षमां पवित्रमां पवित्र दिवसो
जो कोई मनाता
पर्युपण पर्वमां होय तो ते आ
शुं करसो ? पर्युपणपर्वना दि-
वसोज छे तेम आ

दिवसोमां आपणां अनेक व्रतो जेवां के व्रण
चौबीसीव्रत, पुष्पांजली, आकाशपंचमी, निर्दो-
षसप्तमी, षोडशकारण दशलक्षण, सुगंध-
दशमी, रत्नत्रय, अनंतव्रत, वगेरे व्रतोना
दिवसोज आवे छे, जेथी आ उत्तम दिवसोमां
जेठलो समय धर्मध्यानमां व्यतीत याय
तेठलो थोडोज छे, एटले के आ अनेक व्रतोना
दिवसोमां सबैए पोतपोतानी शक्ति मुजय व्रतो

आदरी, दररोज सवारे सामाधिक प्रतिक्रमण
करी व्रतोनुं पूजन, अभिषेक, तत्त्वार्थ-भक्तामर
पाठ [अर्थ सहित] पढ़ें तत्त्वार्थसूत्रनां दशो
अध्यायमांथी एकेक अध्यायनुं अर्थ साथे विवेचन
पोते वांचवुं जोईए अथवा कोई पंडित पासे
सर्वेने संमळाववुं जोईए तेमज जे दिवसे जे व्रत
आवतुं होय तेनी कथा पण सर्व समक्ष संमळा-
ववी जोईए. चळी आ उपरांत दररोज सावे
सर्वेए एकत्र मळी सामाधिक, प्रतिक्रमण, दर्शन,
आरती वगेरेथी परबारी जे कोई त्यागी, ब्रह्म-
चारी के पंडित होय तेमनी पासे अथवा ते
कोई न होय तो कोई विद्वान आवक पासे
शास्त्रसभा करावी तेमां प्रथम दररोज
दशलक्षणधर्मना एकेक धर्मनुं विवेचन
दाखला दलीलो साथे विस्तारथी कराववा
उपरांत कोई पुराण अथवा चरित्र बंचाववुं
जोईए. दशलक्षण धर्मनुं विवेचन करवा माटे
गत वर्षमांज “ दशलक्षणधर्म ” नामे मेठनो
ग्रंथ बेंचायलो छे, तेमांथी अथवा तो खंकरुंड-
आचंकाचार वगेरेमांथी दश धर्मोनुं विवेचन
मळी आवे छे. वळी आज अकमां “ दशल-

क्षुण्णपर्व और मित्रोंका वार्तालाप ” ए नामनो एक संवाद प्रकट करेलो छे ते वांचवा सर्वेने आग्रह करीए छीए.

हवे एटछुं तो निश्चय छे के आ पर्वदिवसोमां शुद्ध द्रव्यज वापरवानी जरर छे, छवां पण हजु आपणा भोळा भाईओ प्रमाद अने मोहने वश थई पूजन वगैरेमां अस्पर्श पदार्थोना भेळसेळवाळी विलायती भ्रष्ट खांड, अशुद्ध केशर, कपुर वगैरे जाणीजोईने वापर छे ए शोचनीय छे. हवे तो स्वदेशी केशर, खांड, कपुर वगैरे शुद्ध अने विलायतीना भावेभाव मळी शके छे माटे पूजन, नैवेद्य, प्रभावना, स्वामीवत्सल वगैरेमां शुद्ध खांडनो अने पूजनमां शुद्ध केशर, कपुरनो उपयोग करवा सर्वे बंधुओने सूचवीए छीए. वळी आपणा भाईओ सारी रीते समजे छे के आ पर्वदिवसोमां जीवहिंसा जेटली न याय तेठली काळजी राखवी जोईए तो प्रभावना माटे पतासां बनाववाने जीवहिंसानो खास व्यवहार याय छे, तो आ प्रभावनाओमां पतासाने बदले बदाम, सोपारी, नाळियेर, सुकां फळो वगैरे अथवा तो बनी शके त्यां सुधी नानां नानां पुस्तको जेवां के सामाधिकपाठ, दर्शनपाठ, पंचकल्याणकपाठ, बालबोध जैनधर्म, नियमपोथी, आलोचनापाठ, प्रतिक्रमण, निर्वाणकांड, प्रातःस्मरण मंगलपाठ, जिनचतुर्विंशतिकाव्य वगैरे प्रभावना तरीके बेचवानी आवश्यकता छे अने तेथीज धर्मनी खरी प्रभावना यह शकसे

हवे आ महान पर्वमां सर्वेए शीलव्रत पाळी जेटलो बनी शके तेठलो ओछो परिग्रह राखवो जोईए अने तेमां धिरेरे करीने चामदानां घट,

पाकीट, लीलोत्री, गाडीघोडा वगैरेनो उपयोग न करी जेम बने तेम जीवहिंसा अटकाववा पूरती काळजी राखवानी आवश्यकता छे तथा दरेके पोतपोतानी शक्तिमुख व्रत, अपवास, एकमुक्त, के दररोज चौबीहार तो करवाज जोईए तेमज आपणा अनेक भाइयो अने बहेनो आ पर्वदिवसोमां पांच अथवा दश अपवास करे छे तेमने खास आग्रहपूर्वक सूचवीछुं के ए व्रतनी खुशालीनिमित्ते अमुक रकम शास्त्रदान अने विद्यादान माटे जुड़ी काढवी, अने तेमांनो विद्यादाननी रकम आपणी संस्थाओमां तथा शास्त्रदाननी रकम ‘ दिगंबर जैन ’ ऑफिस उपर मोकलवी जोईए. जो दश दश के पांच पांच अपवास करनार दरेक बंधु के बहेन शास्त्रदान माटे पच्चीस पच्चीस रुपयाज मोकली आपे तो तेथी कंइ नहि तो यसो चारसो रुपया एकज भइ शके अने तेमांथी एक मोटो शास्त्रीय ग्रंथ नवीन छपायीं विनामूल्ये वहैचो शकाय, माटे आ वायत उपर लक्ष आपवा व्रत आदरनार दरेक बंधुने सूचना करीए छीए. निमित्त वगर कार्य यतुंज मधी, माटे आ पर्वनिमित्ते तो शास्त्रदान-विद्यादाननी रकमो सुगम रीते एकठो करवाने दरेक मंदिरे एकेक घर्मांदा पेटी सुकी राखवी अने तेमां दरेके कई ने कई नाणुं, नांखुं अने ते पेटी पुनेम उपर खोलीने तेमां एकहुं गयेछुं द्रव्य आपणां जाणीती संस्थाओने मोकलवायी देखुं जोईए.

वळी हाल एवां समय आवी पहोंच्यो छे के त्यागो, भटारक के ब्रह्मचारीनी संस्था अति न्यून होवाथी उपदेश माटे स्वयं अध्ययन

કરવાની અનેક સ્થળે જરૂર પડે છે, જેથી દરેક મંદિરમાં દરેક શાસ્ત્રની એકેક નકલ હોવાની જરૂર છે માટે જે જે મંદિરોમાં જે જે શાસ્ત્રો ન હોય તે પોતાના દ્રવ્યથી કે પછી મંદિરના મંદારના દ્રવ્યથી મંગાવવાં જોઈએ; તેમજ દરેક મંદિરના શાસ્ત્રમંદારનું સૂચીપત્ર તૈયાર કરવું જોઈએ. આંબું સૂચીપત્ર તૈયાર કરવા માટે ભાદરવા સુદ ૧૪ નો દિવસ ઘણોજ સુગમ છે, કેમકે એ દિને લગભગ બધાજ માદ્રો અને રહેનો અપવાદ કરે છે, જેથી એ વાચત મંદિરનીમાં ગમે તેટલો સમય વ્યતીત કરી શકાશે.

બહી આ પર્વમાં ચનો શકે તેટલો પરિવ્રજ ઓછો રાજવા ઉપરાંત સાગરેપ વિલૂલ નજ કરવો જોઈએ તથા જો કંઈ લડાઈ ક્ષયટો મંદિર કે ન્યાતિ સંબંધી હોય તો તે ઉત્તમશ્વમાભાવ ધારણ કરી પતાવી નાંખવો જોઈએ અને પર્વ પૂર્ણ થવા પછી ઘડ ૧૧ે દિને સંધે માંદોમાંદે ઉત્તમશ્વમા માર્ગવા તથા વહારગામ રહેતાં સગાંતેહીઓ ઉપર ઉત્તમશ્વમાવળીના પત્રો લલવા જોઈએ તેમજ આ પર્વ સર્વે સ્થળે કેવી રીતે કેટલા ઉત્સાહથી પઢાયો, કોણે કોણે કેટલાં મતો આદર્યા, કેટલી સમાઓ થઈ, શાસ્ત્રોનું સૂચીપત્ર કરી નવીન શાસ્ત્રો કેટલાં મંગાવ્યાં, શાસ્ત્રદાન વિધાદાનમાં કેટલું દ્રવ્ય લખાઈું, પ્રમાણનાઓમાં શું શું ચંચાલું તેમજ શું શું કાર્યો નવીન થયાં તે સર્વે હકીકત આવતા અંકમાં પ્રકટ કરવા માટે અમોને ભાદરવા વદી ૫ સુધીમાં મોકલી આપવાને દરેક વંધુને સૂચવીએ છીએ.

જૈનકોમને જીવન અર્પણ કરનાર પં. અર્જુનલાલ શેઠી યી. એ.ને વગર તપાસે કંઈ પણ ન્યાય વગર જયપુર રાજ્યે કારા-ગ્રહમાં નાંખી મુકવાને દોડે વર્ષ થવા

આશું અને આશી જૈન કોમ તો શું પણ જૈન અજૈન સર્વે પત્રકારોએ એ માટે હાથપોહ કરી જયપુર રાજ્યને અનેક રીતે આજીજીઓ કરી કે મળે, અર્જુનલાલ અપરાધી હોય તો તેમને કેદ કરો પણ આમ વગરન્યાયે, વગરતપાસે કારાગ્રહમાં ! નાંખી મૂકવા અને એમને છોડવા સંબંધીના આવેલા સેકડો તારો, પત્રો અને અર્જીઓ તરફ 'આંચ આઢા કાન' કરવા અને જૈન કોમ ઉપર નાહકનું કલંક ઉઠું રાખવું એ જયપુર રાજ્યને કોઈ પણ પ્રકારે યોગ્ય નથી. હાલમાંજ તા. ૩ જી સપ્ટેમ્બરે નામદાર જયપુર મહારાજાની વર્ષગાંઠ હતી તે નિમિત્તે આ વંધુને છોડવા માટે જૈન કોમ તરફથી મુંવાઈ, સુરત, અમદાવાદ, અંકલેશ્વર, વઢોદરા, આમોદ, વાકરોલ, હન્દોર, અલાહવાદ વગેરે અનેક સ્થળેથી અનેક તારો અને પત્રો મોકલવાયા હતા તથા તા. ૧ લીએ આશા હિંદના જૈનો તરફની, હન્દોરથી જૈનધર્મભૂષણ બ્રહ્મચારી શતિલપ્રસાદજી વગેરેની ૧૧૦૦૦ સહી સાથેની એક લંવાણ અરજી મોકલવામાં આવી છે, તેમાં જૂદા જૂદા ૧૭૧ ગામો અને શહેરોની ૩ થી તે ૩૭૦ સુધીની સહીઓ છે અને આ અરજીમાં પણ આ જન્મગાંઠ ઉપર શેઠીજીને છોડવા માટે સ્વાસ્થ આગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે, પણ આ આર્ટિકલ લખતી વખતે તા. ૯ મી થઈ છે છતાં પણ એ સંબંધી કંઈપણ સમાચાર જયપુર રાજ્ય તરફથી પ્રકટ થયા નથી એ અજબ જેવું છે ! હવે તો છેવટનો રસ્તો એક ડેપુટેશન જયપુર મહારાજા અને નામદાર વાહસરોય પાસે લઈ જવાનો છે, જે માટે અગ્રેસરો-એ સ્ત્રીક અને આલસં તજી દઈ આગલ પહી એ કાર્ય ઉપાડી લેવું જોઈએ અને ત્યારેજ આ વિના અપરાધે દોડ દોડ વર્ષ થતાં કારાગ્રહમાં રીવાતા ધર્મવંધુનો છૂટકો થઈ શકશે.

આપણી મુખાઈ દિ. જૈન પ્રાન્તિક સભા,
એના પ્રમુખ સ્વર્ગીય શેઠ માણેકચંદ્રજીના
વિયોગ પછી એના
દિ. જૈન પ્રાન્તિક કાર્યો પૈકી જૈનમિત્ર-
સભા જાગરો કે ? પરીક્ષાલય અને ઉપદેશક
વિભાગ સિવાય બધુંજ

હંડુંગાર થઈ ગયું છે અને અજળ જેવું છે
કે આ આખું વર્ષ પસાર થયા આવ્યું પણ
આ વર્ષે વાર્ષિક બેઠક સરખી પણ કોઈ
સ્થળે થઈ નથી. નવીન પ્રમુખ શેઠ હીરાચંદ
નેમચંદ દોશી (સોલાપુર), શેઠ માણેકચંદ્રજીની
માફક બે સભાની દેખરેખ રાખે, તોજ એ
સંભા જેનીને તેવી સ્થિતિ ભોગવી શકેજ; નહિ
તો પછી ધીમે ધીમે બધાંજ કાર્યો હંડાંજ
પડી જવાનાં. સૌથી મુખ્ય કાર્ય વાર્ષિક આધિ-
વેશનનું છે માટે આ વર્ષે તો કોરજ ગયું,
પણ આવતે વર્ષે કાર્તિકથી માહા માસ સુધીમાં
ગમે તે સ્થળે વાર્ષિક બેઠક કરવા માટેની ચોક્કસ
અભ્યારથીજ નહીં થવી જોઈએ અમારા ધારવા
મુજબ મહુવા (સુરત), અમદાવાદ, કુંચલગીરી,
આણંદ, કે ગીરનારજ આમાંથી કોઈ પણ
સ્થળે અધિવેશન થવું જરૂરનું છે, અને એ
માટે કાર્યકર્તાઓને કોશીલ કરવા અમે આગ્રહ
કરીએ છીએ.

સ્વર્ગીય દાનવીર જૈનકુલભૂષણ શેઠ
માણેકચંદ્રજીનામ અમર રાખવા માટે
આ પત્રે એક સમારક
જીવનચરિત્ર માટે ફંડ કરેલું છે, જેમાંથી
તૈયારીઓ પ્રથમ આ દાનવીર
પુણ્યતમા નરતું એક
બૃહત્ સચિત્ર જીવન ચરિત્ર અતિ જૂન
કિંમતે બહાર પાડવામાં આવનાર છે, તે લખવાનું
કાર્ય છંદોરમાં બ્ર. શીતલપ્રસાદજીએ જો કે
સર કર્યું છે તોપણ આ જીવનચરિત્ર માટે
અનેક જાતની સામગ્રીની જરૂર છે, જે માટેની
ખાતમીઓ માટે અમેએ પુષ્કળ પત્રવ્યવહાર

કર્યો, છતાં પણ અજળ જેવું છે કે માત્ર
ગણતરી ગ્રહસ્થો સિવાય કોઈએ પણ એ બાંધતતી
કંઈ પણ માહિતી કે સૂચનાઓ અમને લખી
મોકલી નથી. માણેકચંદ શેઠ સાથે જેમને
જેમને ગાઠ પરિચય હતો તેમજ પોતાના
પરિચયનો ઇતિહાસ લખી મોકલવાની જરૂર
છે તથા જે જે ગામ કે શહેરમાં માણેકચંદ
શેઠ ગયા હોય, જ્યાં સંભા, પાંડશાળા ખોલી
હોય, ખોલાવી હોય, કંઈ મદદ કરી હોય કે
ન્યાતિ અગડાઓ પતાવ્યા હોય કે ન્યાતિ સુધા-
રાની સૂચનાઓ કરી હોય તેમજ જ્યાં જ્યાં
આ શેઠને માનપત્રો, અભિવંદનપત્રો મળ્યાં
હોય તે તેમજ આ શેઠના પરિચયથી જેમને
જે જે લાભ થયો હોય એ સર્વે હકિકત આ
બૃહત્ જીવનચરિત્રમાં દાખલ કરવામાં આવનાર
છે માટે આવી હકિકતો ધણીજ તાકીદે આ
મોને લખી જણાવવા માટે સર્વે જૈનબંધુઓને
ખાસ આગ્રહપૂર્વક સૂચના કરીએ છીએ. વંશી
શેઠ માણેકચંદ્રજીના કુટુંબીનું મૂળ પતન
ભીંડર (મેવાડ)ના ઇતિહાસની જરૂર છે, માટે
જો કોઈ બંધુ ભીંડરની ૧૦૦ વર્ષ પહેલાંની
અને હાલની સ્થિતિનું દૂંક તથાન લખી મોક-
લશે તો તે આભારપૂર્વક સ્વીકારવામાં આવશે.

ગત વર્ષે તો આમંત્રણપત્રિકાઓ કાઢ્યા
પછી આપણી અમદાવાદ, બોડિંગ અને
રતલામ બોડિંગના
લડાઇનો ગભરાટ ! કાર્યકર્તાઓને લડાઈ
નડશે કે ? નો ગભરાટ !!!
નડવાથી વાર્ષિક મે-

ળાવડાઓ બંધ રાખ્યાં હતા, જેથી ગતવર્ષે
આ મેળાવડાઓ જે દર વર્ષે થતાજ હતા તે
થયા નહોતા, પણ આ વર્ષે તો આવો ગભરાટ !!
કાર્યકર્તાઓને નહીજ નડશે અને આવતા મા-
સમાં આ જને બોડિંગના વાર્ષિક મેળાવડા-
ઓ ભરવા થોડા તજવીજ. કરશેજ એવી
આપણે આશા રાખીશું.

श्री आदिपुराण ग्रन्थ-इस महान ग्रन्थ पं. लालारामजी द्वारा खुले पृष्ठोंमें पुष्ट कागजों पर छप रहा है जिसके ७२४ पृष्ठ तो प्रकट हो चुके थे और यह ७२५ से १०२४ तकके पृष्ठ हैं। इन्दौरमें अब बहुत शक्तिसे छपता है। हरएक मंदिरजीमें इस महान ग्रन्थकी एक२ प्रत तो अवश्य होनी चाहिए। सैंकड़ों रुपये खर्च करते भी जो नहीं मिलता था वह अंश (१५) में पूर्ण ग्रन्थ मिल जायगा। ७०० पृष्ठके (५) के हिसाबसे मूल्य है और १०२४ पृष्ठ अभी १०) और पोस्टेजके बी. पी. से मिल सकते हैं। मंगानेका पता-पं. लालाराम जैन, मल्हारगंज-इन्दौर।

ब्रह्मचर्याश्रम वगैरेना फोटाओ:- सोलापुर-निवासी जैन फोटोग्राफर श्रीश्रुत हरिचंद अमुलख दोशी, यात्रा दर्शान पोतानी साथे फोटोग्राफीनो सामान लई गया हवा अने धनी संस्थाओंना जुदा जुदा फोटाओ लई आग्या हवा जेमांना आ मोटा ८ फोटाओ छे, तेमां हस्तीनापुरना श्री ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रमना विद्यार्थीओ तथा कार्यकर्ता, हस्तीनापुर मंदिरनो विशाल अने उत्तम कारीगरीनी दरवाजो, आश्रमनुं स्थान, तथा कृपिकर्म करता विद्यार्थीओनो देखाव ए ४ चित्रो तथा मथुरा महाविद्यालयना विद्यार्थीओना त्रण मुपो तथा जैन अनाथाश्रम दिल्लीनो ग्रुप फोटो छे. आ फोटाओ साफ अने सारी गोटवणधी लेवायला छे, जे मोटी साईझना होवा छता पण.

दरेक फोटो छुटक आठ आने मली शके छे. मळवानुं स्थळ-एच. एम. दोशी फोटोग्राफर सोलापुर.

कुन्जविलास (जैनपदसंग्रह)-प्रकाशक-वाघू कुंजीलाल जैन-काशी। इसमें ५२ पृष्ठोंमें जैनपदोंका संग्रह है। छपाई अच्छी नहीं है और अशुद्धि भी है। मूल्य ०)१० है परंतु 'दिगंबर जैन' के ग्राहकोंको ०)०० में भेजनेको लिखते हैं। मिलनेका पता-दुलीचंद तालासाजी जैन-बड़वाह (इन्दौर)

स्वामी दयानन्द और जैन धर्म:- रचयिता-पं. हंसराज शास्त्री। मूल्य आठ आना। मध्यस्थयादग्रंथमालाका यह १५० पृष्ठका प्रथम पुष्प है जिसमें आर्यसमाजी स्वामी दयानन्द सरस्वतिने जैनधर्मपर जो जो आक्षेप और टीकाएं की थीं उन सबका बहुत अच्छी तरहसे खंडन सभ्य भाषामें दृष्टांतपूर्वक किया गया है। आर्यसमाज और जैनधर्मका मिलान करनेके लिए यह पुस्तक अवश्य वांचने योग्य है। मिलनेका पता-पं. हरिलाल शर्मा, मैनेजर आत्मानन्द जैन सेन्ट्रल लायब्रेरी-अमृतसर (पंजाब)

जयाजीप्रताप:- ग्वालियरसे 'जयाजी प्रताप' नामका साप्ताहिक पत्र सरकारकी ओरसे प्रकट होता है जिसका यह शिक्षा-प्रचारका विशेष अंक है जिसमें ग्वालियर राज्यमें शिक्षाका प्रचार पहले कैसा था और अब कितना हुआ है और कैसी २ शिक्षाकी आवश्यकता है, अन्य देशोंने उच्च शिक्षासे कैसी २ उन्नति की है इत्यादि विषयोंके अंग्रेजी और हिंदी भाषाके कोई ४१ विषयोंके लेख ७५ पृष्ठोंमें हैं। छपाई सफाई अच्छी है और ग्वालियरमें शिक्षाप्रचारके पथप्रदर्शक ९

મહાશયોંકે ચિત્ર મી હૈં । યહ પત્ર કમ મૂલ્યમેં
વહુત લાભ પહુંચાતા હૈં । સમૈં તો કુછ શંકા
નહીં હૈં ।

(૧) ગૌતમ પૃચ્છાં (ધર્મઅધર્મકા
ફલ), (૨) સુવુદ્ધસુશિક્ષા રાસ, (૩) શ્રી
નાકોઢા પાર્શ્વનાથ:—યહ તાંનો પુસ્તકેં શ્વે.
યતિ ઇન્દ્રવિજયજીને લિખી હૈં । હરપ્રકકા
મૂલ્ય એક આના હૈં । મિલનેકા પતા—મલાલ
ચોપડા, રાજેન્દ્રાભ્યુદય પુસ્તકાલય આફિસ—
રતલામ ।

મહેન્દ્રકુમાર નાટક:—જૈપુર નિવાસી પં.
અર્જુનલાલ સેઠી જબ શિક્ષાપ્રચારક સમીતિ-
કા કાર્ય ત્રીન વર્ષ પહિલે વહુત ઉત્તમતાસે
ચલા રહે થે ઓરી ઘરત આપને । સ નામકા
એક ધાર્મિક નાટક રચા થા ઓર જૈપુરમેં
વિદ્યાર્થીઓંદ્વારાહીં ત્રીસ-ચાલીસ હજાર જન-
સમૂહ સમઘ લેલાગયા થા જો જૈન અજૈન
સમીકો વહુત પસંદ હુઆ થા । સ નાટકકે
એક પાત્ર અમીચન્દ જૈન રહસ (વિદ્યાર્થી) થે,
અન્હોંને હીં યહ નાટક ‘પ્રેમમાલા’ પ્રથમ પુષ્પકે
નામસે પ્રકટ કિયા હૈં । સમૈં પં. અર્જુનલાલજી
સેઠી જો બિના અપરાધ જૈપુરકી જેલમેં રાજ્ય-
કી ઓરસે રહે ગયે હૈં ઓર સિસકી કુછ
સુનાઈ માં નહીં હોતી હૈં ઓનકા ફોટો મી હૈં ।
છપાઈ સપાઈ અચ્છી, પૃથ ૭૨ ઓર મૂલ્ય
આઠ આના હૈં । એસી પુસ્તકકા મૂલ્ય તો
સસે કમ રલના ઓચિત થા । મિલનેકા પતા—
અમીચન્દ જૈન રહસ-ગોહાના (રોહતક) ।

શ્રીમદ્ આત્મારામજીકા સંશ્લિષ્ટ જીવન
ઓર કયા ઈશ્વર જગન્ના કર્તા હૈં:—યહ
દોનો પુસ્તકેં આત્માનંદ જૈન સમા-અંચાલ
શહરસે વિનામૂલ્ય મિલતો હૈં ।

વ્યાપારી—જુહી, કાનપુરસે પ્રકટ હોતા
હુઆ નવીન હિન્દી માસિક । વર્ષ ૧ અં. ૪.
વાર્ષિક મૂલ્ય ૧૧) સમૈં વ્યાપાર સંબંધી અચ્છે
લેલ રહેતે હૈં ।

સાર્વજનિકહિત ભાગ ૫વાં-લેલક-મુનિ
માળેક ઓર પ્રકાશક વાઘુ ઝમરાવસિંહજી,
દેહલી । મૂલ્ય ૦) = સમૈં બનારસમેં સ્થાપિત
હોનેવાલે હિન્દુવિશ્વવિદ્યાલયમેં ધાર્મિક અભ્યા-
સક્રમ કેસા રલના ચાહિયે, સ સ વારેમેં ૩૮
વિષયોંદ્વારા સૂચના કી ગઈ હૈં જો હરપ્રકકો
ચાંચનેયોગ્ય હૈં । મિલનેકા પતા—લાલા
વિહારીલાલ ગિરિલાલ જૈનો-વિનોલી (મેરઠ) ।

વર્ધા બોર્ડિંગકા રિપોર્ટ—વર્ધામેં સ્વર્ગીય
દાનવીર જૈનકુલભૂષણ સેઠ માળેકચંદજીકી
પ્રેરણાસે ઓર અન્હીકે હસ્તસે ત્રીન વર્ષ હુય
દિગંબર જૈન બોર્ડિંગકી સ્થાપના હુઈ થી સિસકી
યહ નિયમાવલી ઓર દો વર્ષકા રિપોર્ટ હૈં જો
લેલનેસે વિદિત હોતા હૈં કિ સમૈં ૩૨ વિદ્યાર્થી
પડેતે હૈં । ફંડ અંદાજ. ૨૦૦૦૦) કા હૈં । ૧૯૭૦-
૧૯૭૧મેં ૧૨૫૭) કા સર્ચ હુઆ થા, બોર્ડિ-
ંગકી નવીન રમારતકા કામ શુરુ હૈં । સલિય
જ્યાદે રૂપયોંકી ઘટ્ટા આવશ્યકતા હૈં । મંત્રી
જયચંદ ધાવળે અચ્છે ઉત્સાહસે કાર્ય કરતે હૈં ।
વર્ધામાંતકે માઈઓંકી ફર્જ હૈં કિ સ બોર્ડિંગ-
કા ફંડ કમસે કમ ૫૦૦૦૦) કાવના દેવેં ।

સુબોધક કથાપત્રક—૩૫૪ અને
પ્રકાશક—શ્રીયુત્ સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ.
અમદાવાદ. આ પુસ્તકમાં જૈન સાહિત્યમાંથી
સંશોધન કરીને રાગ શશીશંખર, મત્સ્યોદય
કુમાર, અમરકુમાર, રાગ શુદ્ધિમતિ અને
મંત્રજગળયકુમાર, આ પાંચેની કથાઓ રસીકી
અને બોધદાયક ભાષામાં રલુ કરી છે તેમજ
દરેક કથાના અંતમાં રચા મુનિ રત્નચંદ્રએ
સારાંશ અને બોધ લખેલો છે, જે દરેક

અવસ્થા વાંચના લાયક છે. છપાઈ સફાઈ સારી, પૃષ્ઠ ૧૩૫ અને પાકું પુસ્તક છતાં પણ કિં. માત્ર પાંચ આનાજ છે. પ્રકાશક પાસેથી મળી શકે છે.

જૈનધર્મ પ્રસારક સભાનો રિપોર્ટ-
આપના સ્વેતાંબરી બંધુએ માં જુનામાં જુની અને ઉત્તમ કાર્ય કરતી કોઈ સભા હોય તો તે ભાવનગરની શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા છે, જેને સ્થપાયાને ૩૪ વર્ષ થયાં છે અને તેના આ ત્રણ વર્ષનો રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે એમાં ૨૨૭ મેમ્બરો છે. સ્થાપી ફંડ તો આશરે ૩૦૦૦)નુંજ છે છતાં પણ આવક બહુ સારી છે, જેથી આ સભા દ્વારા લાયબ્રેરી, શાળા દ્વારા આપાતું ધાર્મિક તથા વ્યવહારિક જ્ઞાન, જૈન ગ્રંથો પ્રકટ કરવાનું ખાતું અને 'જૈન ધર્મ પ્રકાશ' માસિક સારી રીતે ચલાય છે. સભાનું બંધારણ એટલું ઉત્તમ છે કે જેથી આટલાં વર્ષો થયાં આ સભા ટકી રહી નિર્વિઘ્નપણે કાર્ય કરી જાય છે. અમારા દિગંબર ભાઈઓ જાણીને અજબ થશે કે એના પુસ્તકપ્રસિદ્ધિખાતાંએ આજ સુધીમાં સંસ્કૃત અને માગધી ભાષાના નાનાં મોટાં ૩૨ ગ્રંથો તથા ભાષાના ૨૮ ગ્રંથો સરતી કિંમત પ્રકટ કર્યાં છે અને એના માસિકના દરેક અંકમાં નવીન છપાવટા, નવીન છપાતા, નવીન લખાતા અનેક ગ્રંથોની જાહેરાતો આપી આવે છે અને તેને અનેક ભાઈઓ મદદ પણ આપ્યાજ નામ છે. આવી ઉત્તમ સંસ્થા દિગંબર જૈનોમાં ક્યારે થશે? વાંચનનો શોખ અને ધર્મરૂચિ વધી જાયના વિશ્વાસીઓનો સડો સમજીને દૂર થશે ત્યારેજ.

જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફંડની અપીલ:-પર્યુપણ પર્વ પ્રસંગે મુંબાઈના જીવદયા જ્ઞાનપ્રસારક ફંડે અનેક પ્રકારની અપીલ બહાર પાડી જીવદયાના આ ઉત્તમ ખાતાને મદદ કરવા સૂચવ્યું છે જે વાસ્તવિક છે. આ

ખાતું ૨૨ વર્ષમાં ઉત્તમ કાર્ય કરી રહેલું છે અને જેણે જીવદયાના લાભો પુસ્તકોનો વિના મૂલ્યે પ્રચાર કરી હજારો જીવોનો જીવ બચાવ્યો છે માટે દરેક આ ખાતાને બનતી મદદ મોકલવાની જરૂર છે સેક્રેટરી શ્રી લક્ષ્મણભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી (ઝવેરી બજાર મુંબાઈ) છે.

પાચોરા પાઠશાળાનો રિપોર્ટ:-પાચોરાની જૈન પાઠશાળાનો આ ત્રિવાર્ષિક રિપોર્ટ છે, જે જોતાં જણાય છે કે એનો લાભ ૬૫ છોકરા છોકરીઓ લે છે. ફંડ આશરે ૧૦૦૦૦)નું છે. બાહ્યારિક અને ધાર્મિક બંને શિક્ષણ અપાય છે શાળા સાથે લાયબ્રેરી અને ગોડાઉન પણ છે કાર્ય સાફ ચાલે છે, પણ વધુ મદદની જરૂર છે. એ વિભાગના ભાઈઓએ એને મદદ કરવી જોઈશે.

ચુડા સ્વયં સેવક:-ચુડામાં એક સ્વયં સેવક સમાજ સ્થાપન થઇ છે જેણે દિવસ તથા રાત્રિએ શિક્ષણ આપવાની મહત્ત્વ શાળા ખોલી છે, જેમાં સર્વે ધર્મના ૬૦ વિદ્યાર્થી ભણે છે. મહત્ત્વ પુસ્તકાલય ખોલાયું છે તથા બીજા અનેક કાર્યો આ સમાજ કરવાને જણાવે છે. એને સ્વયંસેવકો (મેમ્બરો)ની જરૂર છે. એ સંબંધી પત્રવ્યવહાર-ગુલાબચંદ ગુણચંદ આ વિશી, દાદાવાડી, ભાવનગર સાથે કરવો.

સમયસાર નાટક:-પ્રકાશક-જૈન ઔદ્યોગિક કાર્યાલય ચંદાવાડી, ગીરગામ-ચમ્પદ. પૃ. ૧૩૧ ઓર મૂલ્ય આઠ આના । इसमें स्वर्गीय कविवर वनारसीदासजी कृत समय-सार नाटकके मूल कवित है । छपाई सफाई अच्छी है और इस ग्रंथके सबेसे समीको कंठस्थ करनेयोग्य है क्योंकि इसमें जैनधर्मके सिद्धांतोंका गूढ़ रहस्य कविता-रूपमें अच्छी तरहसे दर्शाया गया है । प्रकाशक और हमारे पुस्तकालयसे भी प्राप्य ।

દર્શને પધારજો !

ઓહ ! મારા ગુજરાતી દિગંબરી ધર્મ-
પ્રેમી ભોળા બધુઓ ! મારા આમંત્રણને
માન આપી આપણા પેલા મહાત્મ વિજય
વાવડો દરકાવનાર બહાદુર મહારાજ ભોતીના
લાલ અથવા વિજયની કીર્તિ ! પ્રસરાવનાર
ખુદ પોતે હાથ બાકરોળ (મોડાસા) માં આગમીસ
મઝા કરવા બિરાજે છે ત્યાં તેમના પાદ
પ્રદક્ષા અને દર્શન પૂજન કરવા જરૂરી થોડા
ઘણા રૂપીયાની પોટલી બાંધી પધારજો !
કેમકે એઓ રાજનું કે રાજ સાહેબને નગરાણું
તો કંઈ નજર ભરાય તેટલું મુકવું પડશેને
અને વળી એવણુ મહાત્મ વિદ્વતાના ભંડાર !
સમાન પોતાનો ઉપદેશ આપશે તે વેળા
તમારે પણ કાંઈ ત્યાગ કરવો પડશેને તે
માટે જરૂર તૈયાર થઈ પાંચ પચીસ માણસનો
સંગાય લઈ પધારજો ! !

ત્યાગ વળી કેવો જોઈએ ?

અરે ! પણ બૂલ્યો, એવણુ સાહેબ
થોતેજ ક્યાં ત્યાગ કરી બેઠા છે કે તમારી
પાસે ત્યાગ કરાવશે ! થોડા, ગાડી, પાકાબી,
બોઈ, સીપાઈ, જમાદાર, હવાલદાર, હન્ગમ,
ધોળી, પગચાંપીદાર, વીગેરે એમની હજુરમાં
તૈયારજ છે, તો તમને શું કહેશે ? ખાસ
જરમાગરમ લયપચતા ઘીયા તરબોળ સીરા
લાડવા અને અનેક સામગ્રી પોતાના રસોઈયા
પાસેજ તૈયાર કરાવાની મિથાત્ર ઉઠાવે છે તો
તમારી પાસે શું હોડાવશે ! પૈસા પણ પોને
ક્યાં નથી રાખતા ? કે પૈસાપરથી પણ મોહ
હોડી દાન કરવાનું તમને કહી શકશે ! નહીં !
કંઈ નહિં, મોંડુજ સમજીને ! ! !

ભારી ઉન્નતિ ! !

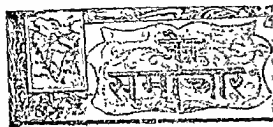
પણ ત્યારે ભોળા ભકતો પાસે દરરોજ
પચ્ચાસ ત્રીસ રૂપીયાનું ગામડું કઢાવી
ધર્મની ઉન્નતિ શું કરે છે તે તપાસો.
પચ્ચીસ મોટા જીવો પેટ પુરતું ખાઈ
મઝા કરે છે. પાંચ સાત ઘોડાઓ ધાસ
ચણા ખાઈ આશીર્વાદ આપે છે અને ખુદ
પોતે પણ પૈમાની પોટલી અને પેટ પુરતું
મિથાત્ર દયાવી યજમાને આશીર્વાદ આપે છે.
એજ ભારી ઉન્નતિ ! !

મીઠુંજ ક્યાં છે ?

બોલો ત્યારે હવે એથી વધારે તમારે
ધર્મની ઉન્નતિ કેટલી કરવી છે ? નકામા
સંપાદકજ સાહેબ, એ બિચારા દયાળુ મહારાજ
સાહેબના હાથ દસ્કતનો પ્રતિજ્ઞાપત્ર
છાપીને લેકિને ઉધમાંથી અંશૂત કરવા કોશીશ
કરે છે ! એતો એમજ ચાલે. કહેવત છે કે
“ અધેર ગામમાં એરેડા પ્રધાન ”
તેમ મહારાજ જેત્ર કરે તેમ ખરે માનનારાનો
જ્યાં ટોરો નહીં ત્યાં સંપાદકજ ટેટું પેપું
કરે તે ક્યાં ચાલવાનું છે ? એઓ બહેને
પાનાંના પાનાં ભરીને ચીતર્યા કરે તેમાં લેકિનું
નય છે શું ? લખેલું વાંચે છેજ કેણું ?
અને વાંચે તોપણ તેનો અમલ કરવાનું
મીઠું પણ કેતામાં છે ! યયુંત્યારે ન બોલ્યામાંજ
નવ ગુણ ! ! !

કિંમતજ નહિં ત્યાં શું ?

પણ સંપાદકજ ! તમે જાણતા નથી
કે આપણા ગુજરાતના દિગંબરી ભાષ્યઓને
વાંચનનો શોખ એકલા વગરના મીંડા
જેવો બાહેબો છે ! તો પછી નકામા સસ્તી
જેન અંથમાળા અને સરતી ચન્નમાળા
છપાવી ભોળા અને કામકાજવાળા બધુઓના
મગજને કંટાળો આપવા અને પૈસા કઢાવવા
ખોટી આશા શા માટે રાખો છો ? જેને
શોખજ નહિં તેને મોંધું કે મોંધું ગમે તેવું
અશૂદ્ર ધરો પણ કિંમતજ નહિં ત્યાં
કહેવત છે કે “ ખચ્ચર પીંટે છેડ લાદો કે
મોનું લાદો ” તેમ યઈ પડે. ખરે મક્તલી
મહેનત જ્યાં દો ! વિનોદી,

समेदशिखरजी माटे मीर्ठांग:-महान तीर्थक्षेत्र श्री समेदशिखरजी वास्तसरकार तथा आपणा श्वे. भाइओ साथे अनेक प्रकारना झगडा चाली रहेला छे, जे संबंधी सर्वे प्रबंध करवाने मारत. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमीटी तरफथी आखा हिंदना दि. जैनोनी एक मीर्ठांग घणुं करीने आवता मासमां इन्दोरमां मळनार छे.

रथोत्सव और अधिवेशन:-वर्षामें आसोज वदी ९ ता. २८-९-१५ को रथोत्सव और ता. २९ को वर्षा दि. जैन बोर्डिंगका तृतीय वार्षिक अधिवेशन होने-वाला है जिस मौकेपर बड़े बड़े श्रीमान और विद्वान पधारनेकी उम्मेद है इसलिए सभीको अवश्य पधारनेकेलिए मंत्रीकी ओरसे आमंत्रण किया जाता है।

ननामुं भाटे नडाभुं:-नवीन अक्षरक विन्ययप्रति (अ. मोतीजावण) ओ आक्षेपण (मोक्षसा) मां यातुर्भास करेला छे, जेभनी साथे २५ भाषुस छे । अने अर्थ अहु लारे छे तथा त्यां मात्र दि. ३० धर छे तथा बार महिना सुधी ओ अर्थ ३५ रीते नीलानाथ पुत्रे आप्तोनाणुं ओक अर्थपत्र मोक्षसांनी आपनुं भक्षुं छे, जे ननामुं होवाथी प्रकट करी शकता नथी, पक्षु आक्षेपणते उध दि.

अंधु अंधी वीगत नाम साथे लप्पी मोक्षवशे तो ते आपना अंकां प्रकट करीशुं. हरेक लेखक के अर्थपत्रीओ अमारी आपनगी नक्ष माटे पक्षु पोतानुं नाम नक्षपत्रुं ओ नक्षओ.

प्रतिबंध मिला:-मेरठ सदरकी पुलिसको श्री पार्श्वनाथजीकी एक धातुकी प्रतिमा छह अंगुलकी मिली है इसलिए जहां कहीं-की यह प्रतिमा हो. यहांके भाइओंने आकर यह प्रतिमा पुलिससे प्राप्त करलेना चाहिए।

सुधारीने वांछु:-गया अंकां ८ मे पाने वलासणु (आणुं) ना हरेशर आप्त समाचार उपाया छे ते गाम वलासणु नाहि, पक्ष वलासणु (सादरा) ना मंदिर, माटेनी दीप संजंधी छे.

जैन विधिसे विवाह और दान:-फरुख-नगरवाले आयुर्वेद मातंड ज्योतिपरतन पं. जैनी जियालालजी चौधरी राजवैद्य रईस, जो जैन असली पंचांगके कर्ता है। उन महाशयसे जैन समाज अच्छी तरहसे परिचित है। आपने वैद्य महासभाके चतुर्थ अधिवेशनमें यह प्रण किया था कि मैं अपने पुत्रका विवाह उसकी १६ वर्षकी उमरसे प्रथम नहीं करूंगा और रंडी मडवोंका नाच, आतशवाजी, फुलवाड़ी बखेर आदि व्यर्थव्यय नहीं करूंगा। तदनुसार आपके पुत्र शिखरचंद्रका विवाह १७ वर्षकी आयुमें आपाद कृष्ण ८ को पं. वृजवासीलाल द्वारा जैन रीतिसे हुआ था और मंदिरमें भी ४ घंटे तक गाजेबाजे

सहित पूजन किया था और आपने २०१) मंदिरों तथा विद्यालयोंमें दान दिया जिसमें ७५) जैन मं. कुताना, ३१) जैन मं. फरुखनगर और मेरठ मंदिर-कन्याशाला-बोर्डिंग, वैश्य यतिमखाना, वैश्य महासभा, मथुरा महासभा, ब्रह्मचर्याश्रम, तीर्थक्षेत्र कर्मिटी, देहली अनाथाश्रम, मुरैना विद्यालय, स्यादवाद महाविद्यालय, और जैनमित्र, दिगंबर जैन, जैन गजट, जैन प्रदीप, जैन प्रचारक आदिको २) तककी सहायता दी गई थी। इस ईलाकेमें यह नवीन बात हुई कि दुल्हाने अपने द्रव्यसे स्वतः पूजन किया था।

धतिद्वारांनी ७३२ छे:-वीसा भेवाडा-
रायकपाल अने संधपरा आ नखु शातिनी
उत्पत्ति क्या स्थले, क्या राजनना पथतभां
क्या पर्यभां यछ, ओना गोत्रा देवी वजेरे शुं
छे, दास क्या क्या डेटवी डेटवी वरती छे तथा
दास डेटवा जैन धर्म छोडी अन्य धर्मभां
गया छे, अने ते सा कान्युथी वजेरे धतिद्वारांनी
७३२ छे ओ जेभने अजर होय, तेभजे ते
भटारक सुरेक्षीतिछ-सोछना (पेटवाड)
ओ सरनामे लप्पी भोक्षषी.

पेधापुरभां पाटशाणानी स्थापना यछ छे.

शिक्षाविभागका दफ्तर:-भारतजैन-
महामंडलके शिक्षाविभागका दफ्तर
लखनउसे देहलीमें आ गया है। इसलिये
आगामी पत्रव्यवहार इस पतेसे करना-
चम्पतलाल जैन सी. टी. मंत्री, भारतजैन-
महामंडल शिक्षाविभाग, पहाडी घीरज-
देहली।

आवश्यकता-भारत. लमेचू जैन विद्यालय
करहलके लिए अंग्रेजीमें एन्ट्रन्स तथा संस्कृतमें
प्रवेशिका परीक्षा पढानेवाले जैन अध्यापकोंकी
आवश्यकता है। वेतन योग्यतानुसार। पत्र
व्यवहार-बाबू उल्फतराय उपमन्त्री, करहल
(मैनपुरी)। और जैन पाठशाला गोहाना
के लिए भी एक अध्यापककी आवश्यकता
है। पत्रव्यवहारका पता- पारसदास जैन,
मैनेजर, जैन पाठशाला-गोहाना (रोहतक)

शास्त्रभंडारोंकी सूचीकी आवश्यकता:-
वर्तमानमें इस बातकी बड़ी आवश्यकता है
कि हरएक स्थानोंके जैनशास्त्रभंडारोंकी
सूची तय्यार हो, जिससे प्राचीन ग्रन्थोंका
पता और उनकी रक्षा हो सकेगी और
यह भी मालूम होगा कि अमुक ग्रन्थ
अमुक स्थानपर है, इसकेलिए मालुमा प्रा.
सभाकी तरफसे एक सरस्वतीभंडारविभाग
स्थापित है उसके द्वारा सूची बंगैरह संभाल
करनेका कार्य चल रहा है। इसलिये उत्साही
सज्जनोंकी सेवामें प्रार्थना है कि अपने २
यहांके शास्त्रभंडारकी सूची लिखकर
भेजनेकी कृपा करें और इतनी बातें भी
अवश्य लिखना चाहिए-स्वाध्यायकर्ता
और उनके ग्रन्थका नाम, जैनियोंकी गृह-
संख्या, जैनपत्र (अखबार) कौनसे
आते हैं। शास्त्रसभा या व्याख्यानसभा
होती है या नहीं आदि। पत्रव्यवहार-मंत्री,
सरस्वतीभंडारविभाग कार्यालय--नशिया,
इन्दौर।

मदद मल्ली—श्री स्याद्वाद महाविद्यालय
काशीने जून जुलाई ए वे मासमां कुछे
मदद रु. २१९५॥ नी तथा श्री ऋषभ-
ब्रह्मचर्याश्रम-हस्तीनापुरने ता. १ जूनथी
१९ जुलाई सुधीमां रु. १६५८॥ नी मदद
मल्ली हती.

अनुकरणीय दानः—कुचामनमें जैनसु-
खजी गंभीरमलजीने अपनी माताका
परलोकवास आपाठ कृष्ण ४से हुआ
जिनके स्मरणार्थ जैन मंदिरों और जैन
संस्थाओंको रु. १५८६) का दान दिया
है जिसमें १०१) कुचामन जैन पाठशाला,
५१) कलकत्ता दि. जैन पाठशाला, ५१)
ऋषभ ब्रह्मचर्याश्रम, ५१) जैनसिद्धांत-
भवन आरा, ५१) कंचनवाई श्राविकाश्रम-
हँदौर, ३१) श्राविकाश्रम-बम्बई, ३१) स्या.
महाविद्यालय-बनारस, ३१) महाविद्यालय-
मथुरा और अन्य कई पाठशालाओं और
सभाओंको रु. २१) तककी सहायता दी
गई है।

जोधपुरमें दि. जैनोंका मंदिर न होनेसे
एक नवीन मंदिर बनवानेकी नीवका उत्सव
गत मासमें हुआ था जिसमें महाराजा फते-
हसिंहजी (जोधपुर) के सभापतित्वमें बड़ी
भारी सभा हुई थी जिसमें अजमेरनिवासी
रा. व. शेट नेमोचंदजी खास पवारे थे और
आपकी बड़ी भारी मदद थी। आपनेही
अंदाज रु. १००००)की मदद की है,
७००) जमा हुए थे और १५०००) भी
आवश्यकता है जिसमेंसे ७०००) भरगये
हैं और ८०००) की और आवश्यकता है।

लाल लीधोः—मु. अर्धनी हीराभाग धर्मशा-
लातो गया ७ महीनामां दुस्ते ४६४७ यानीओमे
लाल लीधो हतो, जेमां १९५२ गैतो हतो
तथा अैसक पन्नालात जैन आपाधालपनो
१६५४ रे.गीओमे लाल लीधो हतो.

अथवाह ओडिंगपरना दावानो
सतोषजनक बुझाहो—अथवाहमां प्यारयंदसा-
दि. जैन ओडिंग ओसवाने श्रीमती लागायाम
३ १००००) नुं इस्ट करी गया हतो अने
ओ ओडिंग पक्ष यात्रु धरेली छे, पक्ष ओ
१००००) उपर हक करवाने ओ आपना
दुष्टुभीओमे धर्दार कटमां दावो करेवो हतो
जेतो ईसलो श्रीधुत पायू जुगमंदिरलात
जैनी ओम. ओ दाधकई जउने ओवो क्यो
छे ई आपछि करेहुं १२४ काथदेसर छे. आ
जउजमेठ ८७ पानानोछे, जेमां जैनदोन पुस्तक
प्रकट करवा तथा ते सरकारमां रख्खर करवा
सपंधी अगलनी सूचन.ओ छे, जेथी ते
पायू अछतप्रसाद छे प्रकट करनार छे.

नागपुरमें—ब्र. चिंतामणीजीके उपदेशसे
नवीन पाठशालाकी स्थापना हुई है।

रक्षाबंधन पर्वः—आपण मु. १पने
दिने कुशलगत, ओधेगांव, ओराग, पंडोदा,
भेदरगी वगेरे स्थले आ पर्व सारी रीने
उजवाध सल्लापूजन करवांमां आवसुं हतुं
तेमज रक्षाबंधननी कथा बंधाध हती

त्यागीओनो यातुर्भासः—श्री. लागी
अैसक पन्नालातओमे स्येपुर Sheopor
(Gwalior), लागी हुसक मन्नालातओमे
अंदरावदगंज, मुनि यद्रसागरओमे जासरा-
पातन छावली, लागी आनंदीलातओमे
गोहाना (रोहतक), आदीमती आर्जिमाओमे
सभेदसिधरओ, अ शानिदासओमे शाहपुर
अने अ. चिंतामणीओमे पर्वमां यातुर्भास
क्यो छे.

आठवां उपहारः—इस वर्षके माहकोंको ७
पुस्तकें तो उपहारमें भेज चुके हैं और आठवाँ
उपहार आगामी अंकके साथ भेजा जायगा।

नियमपरिवर्तन ।

सजन महाशयो ! सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुए संस्कृत ग्रंथ जो २६॥१८॥के ग्रंथ १४) में और २६८॥११॥ की १० सीटें १००) रुपयों छपते थे सो अब किसीको भी इस न्योछावरसे नहीं दिये जायेंगे । अब सबसे नीचे लिखे अनुसार न्योछावर ली जायगी । इसके सिवाय अब सनातनजैनग्रंथमालामें सब ग्रंथ प्रायः भाषाटीकासहित छपेंगे तथा पहिलेकी तरह अंक न निकाल कर सब ग्रंथ पूरेपूरे छपेंगे और चुन्नीलालजैनग्रंथमालामें भी केवल टेक्ट ही न छपकर छोटे बड़े सबतरहके ग्रंथ हिंदी वा बंगभाषामें छपते रहेंगे ।

जो दानी महाशय इस धार्मिक संस्थामें एक मुस्त ५०) रुपये प्रदान करके इस संस्थाके दानी सभासद बनेंगे उनको अबसे छपनेवाले सब ग्रंथोंकी एक एक प्रति विना मूल्य पोष्टेज मात्र के बी. पी. ते भेजते रहेंगे और जो महाशय १) रु. छिपाजीटमें जमा-कराकर स्थायी (पक्के) ग्राहक बन जायेंगे उनको सनातनजैनग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ तौ पौणी न्योछावरसे और चुन्नीलालजैन-ग्रंथमालामें छपे हुये ग्रंथ आधी न्योछावरसे बी. पी. द्वारा भेजते रहेंगे । जो महाशय एक रुपया देकर पक्के ग्राहकोंमें नाम न लिखावेग उनसे पूरी २ न्योछावर ली जायगी ।

विक्रयार्थ पहिलेके छपे तैयार ग्रंथ-

आत्मपरीक्षासटीक व पत्रपरीक्षामूल २), समयप्रामृत दो संस्कृत टीका सहित ५), तत्त्वार्थराजवार्त्तिकजी पुर्वार्द ५) रु. उत्तरार्द ५) पूर्ण १), आत्ममीमांसा-अलंकभाष्य वसुनंदीटीकासहित और प्रमाणपरीक्षा २), शब्दानुवचंद्रिका (सटीकजैनैन्द्रव्याकरण) पूर्ण ५) उत्तरार्द ३॥१॥, शब्दानुशासनसटीक (शाकटायनव्याकरण) प्रथमखंड २), जैनैन्द्रप्रक्रिया, पूंयपादगुणनंदिस्वामीकृत १॥१॥, शाकटायनधातुपाठः ०॥१८॥, जिनशतक-संस्कृत भाषा दो टीका सहित चित्र काव्य १॥१॥, धर्मरत्नोद्योत दोहाचोपाईयंद १), धर्मप्रश्नोत्तर-(प्रश्नोत्तर श्रावकान्तर वचनिका २), महावीरचरित्र -), न्यायदीपिकामूल १) अजैन विद्वानों व विद्यार्थियोंको सब ग्रंथ विनामूल्य भेजे जाते हैं ।

आगामी तैयार होनेवाले ग्रंथ-

जिनेन्द्रमतसार—स्वर्गीय पं. महाचन्द्रजी कृत भाषा टीका सहित, अर्थप्रकाशजी वचनिका, हरिवंशपुराण मूल सरल वचनिका सहित, सुदृष्टितरंगिणी, गोमटसारजी स्वर्गीय पं. टोटरमलजी कृत वचनिका सहित, पांडवपुराण वचनिका, तत्त्वार्थसार वचनिका सहित । परीक्षामुख हिंदी और बंगानुवाद सहित), न्यायदीपिका बंगानुवादसहित, संस्कृतप्रवेशिनी ४ भाग हिंदी सहित, समयसारकलसे संस्कृत तथा भाषाटीकासहित, सुभाषितरत्नसंदोह भाषा-टीका सहित, क्षत्रगूढामणि टिप्पणी सहित ।

जैनसमाजका दास:-

पन्नालाल जैन, महामंत्री, भारतीयजैनसिद्धांतप्रकाशिनीसंस्था ।

ठि. मदागिनजैनमंदिर पोष्ट—बनारससिटी ।

કન્યાવિક્રયની ક્રૂરતા

અને

‘મારી દુઃખી જીંદગીનો હેવાલ.’

શાર્દૂલવિકીરિત.

કન્યાવિક્રય જે કરે થન લઈ, ધિક્કાર તેને ધરો,
કીર્તિના કહી લોભથી કુળ જુએ, તે પાપી પુરો ખરો;
કીર્તિ દ્રવ્ય તથો કરો જગતમાં, જે સ્વાર્થ સાથે નહિ,
કન્યાના સુખનો વિચાર કરો, તે પુણ્યશાળી સહી

આ વિષયપર ઘણું બોલાયું છે તેમજ
હમરો શીટકાર દેવામાં આવ્યા; છતાં આપણા
જ્ઞાતિભાઈઓમાં તેની કંઈપણ અસર થઈ
હોય એમ જણાતું નથી. આ આજ સારો છે,
એમ કહી કોઈ તેની હિમાયત કરવું નથી તેમ
તે અંધ પાડવાને પણ કોઈ તૈયાર થતું નથી.

સાધારણ રીતે જોતાં પુત્રીના પૈસા લઈ
લક્ષ કરવું તેને કન્યાદાન નહિ પણ કન્યાવિક્રય
કહી શકાય.

આવી રીતનો અતિ નીચમાં નીચ જે
અધમ ગતિને પ્રાપ્ત કરાવનારો આસુરી રિવાજ
જાય ગણાતો આપણી દયાળુ કોમમાં ધણેક અંશે
જોવામાં આવે છે. મુંગા પ્રાણીઓપર દયા
રાખવી યા તેને માટે પાંજરાપોળો બોલવી
એ તો આપણો ધર્મ છે; તો મનુષ્ય જાતને
તેથી પણ અધમ ગણી પાપી પિતા પોતાના
સ્વાર્થની ખાતર પોતાની પુત્રીને તેવું હિત યા
અહિત શામાં સમાયું છે તેનો લેશ માત્ર
પણ વિચાર કર્યા સિવાય એક ઠોરની માફક
કરપણે લીલામ કરી કુવામાં હડસેલવાને તૈયાર
થાય છે તે જોઈ કહેવાતા કોઈપણ માણસને લાયક
નથી. જે તમે સાચા જૈન હો! અહિંસા ધર્મને
મૂળ સિદ્ધાંત જીવદયા સમજતા હો તો આવી
રીતે કન્યાવિક્રય કરનારને મદદ નહિ કરો, તેમજ

તેની સાથે લોજન વ્યવહાર પણ નહિ
રાખો. આના દયહીન નરાધમ શક્ષોએ
અતીતિ અને કરપણે સંપાદન કરેલા પૈસાનો
સદુપયોગ ધર્મ કાર્યોમાં પણ નહિ કરો!
હે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો! અને પૂજ્ય
આચાર્યો (મહારજો)! તમે કન્યાવિક્રય કરનારને
સાંથી આહારપાણીનો પણ સાગ કરો! હે
પૂજ્ય ધર્મચાર્યો! તમે જોનેને ઉપદેશ કરી
વ્રત નિયમ આદિ બાધા આપો છો, પણ
તેથી શું કલ્યાણ થયું? કારણ કે જે અતિ દુષ્ટ
અને અધમમાં અધમ કન્યાવિક્રય કે જે કરવાથી
જૈન શાસનની રથજે રથજે નિંદા થાય છે,
વીરશાસન વગોવાય છે અને અન્યદર્શની-
ઓમાં જોતી નિંદા થાય છે, તે રિવાજને
સત્વરે બંધ કરવાને માટે લોકોને બોધ આપી
પ્રતિષ્ઠા લેવડાવવામાં આવશે તો જ જૈન
શાસનનો ઉદ્ધાર થશે.

આવી રીતે પાપી પિતા પોતાના સ્વા-
ર્થની ખાતર “મટે મીંદળ” બાંધી પોતાની
પુત્રીના સુખદુઃખનો વિચાર કર્યા સિવાય જે
માણસ વધારે રૂપીઆ આપે તે ખરીદ કરી
લઈ જાય છે, ચાહે તો પછી તેની દોકરીના
ઘરમાં ખાવાનું રહે કે ન રહે; તે સાસરે જઈ શું
ખાશે, એટલુંજ નહિ, પણ હું જેની સાથે લઈ
કઈ છું તે વર અભણ છે કે બલેલો તેમજ લાયક
છે કે નહિ, તેની બિદકુલ તપાસ કર્યા સિવાય
ફક્ત ધનના લોભથી સ્વાર્થી પિતા પોતાની
પુત્રીનાં લક્ષ કરે છે. આવી રીતનો છુરો
રિવાજ આપણી કોમમાં કેટલેક અંશે જોવામાં
આવે છે.

પુત્રીને જ્યારે તેના સાસરામાં ખાવા પીવા
અને વસ્ત્ર વિગેરેનાં કેટલીક જાતનાં દુઃખ
પડે છે તેમજ કંજોડાં અને બાળલક્ષ્મી
પુત્રીનો સૌભાગ્ય દૂર થાય છે, ત્યારે તેના મા-
બાપો ધણેજ પ્રયાતાય કરે છે અને ગરીબ
જિવારી નિરાધાર બાળાએ, માબાપો પ્રત્યે

ધિઃક્ષારની લાગણી દર્શાવે છે તેમજ ધણીજ દુઃખી થાય છે. આ વિષે એક દુઃખી અગળાએ “ મારી દુઃખી જીવગીના હેવાલ ” એ હેડીંગનો લખેલો લેખ આ સ્થાને દાખલ કરીશું, તો તે અચોગ્ય ગણાશે નહિ.

મારી દુઃખી જીવગીના હેવાલ.

પ્રિય વાચકવૃંદ ! બધું અથવા ખૂબેન ! તમે જે કોઇ હો, તે મારી અભાગણીની કથા વાંચશો નહિ. અરે! આ કર્પણિ કહાણી લખતાં મારો હાથ ધ્રુજે છે મારી આંખોના ચોંધાર આંસુ લોહીને ખેચાર લીટી લખું છું. અભાગીઓ પ્રાણુ ખોળાયું છોડી નીકળતો નથી, મારાં હાડકાં ચામડીથી બહાર નીકળી પડ્યા છે. કસમ પકડવાની શક્તિ પણ રહી નથી, તોપણ મારા નસીબની વાત આજે ખુલ્લી મુઠી મારા દુઃખને ઉભરો સમાવું છું. માઈ નામ પણ તમોને શા માટે આપું ! તેથી કાંઈ માઈ દુઃખ ઓછું થવાનું નથી. મારા પિતાનું નામ પણ આપીશ નહિ, કેમકે તેની અપકીર્તિ કરવા કરતાં આવીજ સ્થિતિમાં મરી જવું એજ બહેતર છે. ટૂંકામાં હું જણાવું છું કે મારો જન્મ ગુજરાતના એક ભાગ-ચરોતર વિભાગમાં એક નાના ગામડામાં એક નાની તેમજ ખીન કેળવાયેલી જૈન કોમમાં થયો છે, મારા પિતાને હું એકની એક પુત્રી છું, હું બ્યારે ચાર વરસની હતી ત્યારે મારી મા ગુજરી ગઈ. મારા પિતાએ ફરીથી લગ્ન કર્યું તે વખતે તેમની ઉંમર ૫૦ વરસની હતી. હું મારા બાપની જાનમાં ગઈ હતી, તેમને હજી યાદ છે. મારા બાપના ખોળામાં ખેસી ધોળા મુછો તાણતી, ત્યારે મને તરતજ બાપા ચુંગન લઈએ હાથ વચ્ચે દામી ધણેજ પ્રેમ બતાવતા, મા મરી ગયા પછી બાપા મને કાર્ધ દિવસ કચવાવતા નહિ. જે જોઈએ તે કાંઈ આપતા, પણ નવી મા

આજી પછી મારી અવદશા ખેડી. નવીને હું નવીજ કહેતી, કાંઈક ભૂંડ ચામ તો ટપ ટપલો. મારી સેંકડો ગાળોના વરસાદ વરસાવતી અને બાપા આવે ત્યારે ત્રણના તેર કહી સંભળાવતી અને બાપા પણ ખૂબ તાણીને ધમકાવતા, તેમ સારી ચીજ પણ હવે હેતથી કાંઈ આપતું નહિ. ખાવામાં ટાઢા ટૂંકડા, તેમજ મેણાં-ટુણાં સાંભળી ધીરે ધીરે હું મોટી થઈ. ઉંડરીને અને દીકરીને વધતાં વાર લાગે નહિ, હું હવે સાધારણ રીતે કેટલુંક સમજવા લાગી હતી, પણ મુગું મોહું કરી રોષને ખેસી રહેતી. અરેરે ! મા વગરની દીકરીની આવી દશા ક્યાંય હશે કે નહિ તે હું જાણતી નહોતી, પણ નવી મા પાસે મેં જે દિવસો કાઢ્યા છે તે દુઃખમને પણ દેખાડીશ નહિ.

બરાબર મને ૧૨ વરસ થયાં, ત્યારે હું ન્હાને ઘડે પાણી ભરતી, ધરતું કેટલુંક કામ હું વહેલી ઉઠી કરી નાંખતી હતી. હવેથી નવી પણ કાંઈક મારા ઉપર પ્રસન્ન રહેતી, બાપા પણ ખેટા ખેટા કહી ખેલાવતા, આ બધાનું કારણ ઊંડું હતું, મારા બાપે પરણતી વખત એકેએક ચીજ વેચીને પૈસા ભરી લગ્ન કર્યું હતું. તેમ તેથી ખૂટતાં પૈસા માટે કેટલુંક દેવું પણ કર્યું હતું, જે વધીને માયાના મોવાળા જેટલું થતા આવ્યું છે એમ કહી તે દરરોજ કક્ષાટ કરતા, પણ વળી મારા સામું જોઈ જાણે બધું બૂલી ગયા હોય તેમ મોહું મલકાવીને કહેતા હતા કે છોકરી તું હવે મોટી થા !

હું બરાબર ચૌદ વરસની થતા આવી. વાચક ભાઈ ! તે દિવસના આનંદના હજી પ્રતિબિંબ મારા હૃદયમાંથી નીકળી ગયા નથી. મારી કેટલીક સખીઓ મારે ઘેર આવતી, નવી મા તથા બાપા મને હવે કોઈ રીતે એક પણ શબ્દ કહેતા નહિ. નવી જાણે હવે નવી એવમન મા નહિજ, બાપનો સ્વભાવ પણ હવે

કેટલીક રીતે શાંત થયો હતો; આગળથી પણ તે વધારે હેત બતાવતા. હવે મારા દુઃખના દીવસો ઝડ નીકળી ગયા. મારી એક બહેન-પણી ખાસેથી સાધારણ રીતે કેટલુંએક લખતાં વાંચતાં શીખતી કારણ કે મને તેનો શોખ હતો, સમય મળતો, તો હું યુસ્તક લખતેજ બેસતી. એક સમયે પૂર્ણિમાની રાત્રિએ હું મારા રહેવાના મકાનની અગાથી ઉપર ચઢીને સ્થિત શોભા જોવા ધડીલર ઉભી રહી, વાતાની ચોપડીના પાનાં વચ્ચે આગળી રાખી ચારે દિશામાં મેં મારી દૃષ્ટિ ફેરવી, આહા હા ! કેવી અનુપમ શોભા મધ રહી હતી ! કર્પુર કુંદેન્દુ ધવળ નીમેંધ નક્ષત્ર તથા ઉજ્જવલ આકાશમાં ચન્દ્રોદયનો મનોહર દેખાવ જોઈ પ્રાણી માનવું હૃદય પ્રગુલ્લ થઈ ગય તેવું હતું. ગામની એક બાજુ સામે એક સુંદર તળાવ હતું તે તરફથી મધુર મંદમંદ પવન વાતો હતો, તેમ સર્વત્ર આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો હતો. જ્યાં દૃષ્ટિ નાંખું ત્યાં પ્રગુલ્લતા જોઈ રહેતી, પ્રગુલ્લ ચંદ્ર-પ્રગુલ્લ નક્ષત્ર માત્ર પ્રગુલ્લ-સમીરન-પ્રગુલ્લ આત્રશાખા, સીન, પવેવાનો કંઈ, સર્વત્ર પ્રગુલ્લતા છાંટી રહી હતી. હુંજ માત્ર અલાગીની, કર્તવ્યહીન, ઉદેચ-હીન, એક અદ્વૈત દૃષ્ટ માર્ગમાં નિસંગ જતરી હતી.

મારા ચક્ષુમાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી, હૃદયમાં અંગાર બળવા લાગ્યો, મસ્તક બમવા લાગ્યું અને ક્ષણવારમાં તો બૂમિ ઉપર ઢળી પડી, પુનઃ આંખો ખોલી તારે તો હું એક બીજાનામાં હતી, બાજુમાં બાપા મા અને એક વૈદ્ય બેઠા હતા. વૈદ્યને હું સાધારણ રીતે ઓળખતી હતી. તેને જોઈને મેં બાપાને પૂછ્યું, કેમ બાપા, કેણુ માંડું ? મારા પિતાએ ઉત્તર આપ્યો-કંઈ નહિ, પુત્રી, તને જરા કીક નહોતું તેથી વૈદ્યરાજને બોલાવ્યા છે, મને ખબર પડી કે અગાથીમાંથી બેશુદ્ધ થયા પછી મારી

આ સ્થિતિ છે. મેં બાપાને જરા હિંમત આપી અને સાડે થયા પછી હું મારા કામમાં ચૂંધાઈ ગઈ. મારા પિતા મારી સગાઈ કરવાના પ્રયત્નમાં હતા, અને થોડા દિવસમાં કરી પણ નાંખી. હવે આગળ બીના લખતાં મારું હૃદય ફાટી ગય છે. હું આંટ-લેથીજ સમાપ્ત કરું તો કીક, પણ ખરી હકિકત તો હવેજ લખવાની છે. નિષ્કુર હૃદયના મારા પિતાતથા પાપાણુ હૃદયની મારી માતાએ રૂા, ૫૦૦૦ લાખ એક ૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ સાથે મારું સગવળુ કર્યું, એમ મેં જ્યારે સાંભળ્યું તારે મારા દીલની અંદર કેવી હોળી સળગી ઉઠી તેનો બચાવક ચિતારે હું આપી સકીશ નહિ. લગ્ન તેમજ શરમને હવે બાપે સમયે ગણકારવી એ મૂર્ખતાજ હતી, કારણકે જીંદગી પર્યંત જેની બાધા ધમને રહેતું તે બરચારનો સ્વભાવ, ઉમર અને વિદ્વતા જાણ્યા પહેલાં આંખ મીંચી ભાવી સંસારમાં ઝીંપલાવતું તે એક ઘણું નિર્ધેય સાહસ કહેવાય.

પૈસો એ એથી ચીજ છે કે હાલના જમાનામાં દરેક પવિત્રમાં પવિત્ર સંબંધને ભૂલાવી દે છે. મારા માતપિતાએ પૈસાની લાલચમાં મારા ભાવિ સુખદુઃખને નહિ ગણકારતાં માત્ર પોતાનીજ ધન્ય પરિતૃપ્ત કરવા મને જીવતી જગતી ચિંતામાં હોખી-એમ મેં વિચાર કર્યો તારે મારા શરીરમાં કંપારી છુટી. વાતપર વાત લાવી મેં મારી માને પ્રુલ્લ સંભળાડી દીધું કે તમેએ મારું જેની સાથે સગવળુ કર્યું છે તેની ઉમર બાપા કરતાં પણ મોટી છે અને મારે પણ તે બાપ સમાનજ છે. હું બીજા માંગીને પેટ ભરીશ અથવા એર પીને પ્રાણ ત્યાગ કરીશ, પણ તે ઘરડાને કદિ પરણુનાર નથી, પ્રુથુ મારા માતપિતાએ પોતાની સ્વાર્થને લીધે મારી હકની થોડી કાળજી રાખી. આડોત્તી-

नहि करतां घेटांनां टोणांनी भाइक करीये छीये
 એટલે આપણે પ્રત્યક્ષ રીતે કુવાને દેખીને તેમાં
 અંપાપાત કરીએ છીએ અને પછી કુવામાં અંદર
 પડી છુમો પાડીએ છીએ. સારે દયાલાવથી તે ચો-
 કાર સાંભળી કાઢવાને આવે તો તેને ગાળો દઇએ
 છીએ, બદલે તેના પર જુદા આક્ષેપો મુકી તેને
 પણ કુળાડવાની કાશેશમાં ફરીએ છીએ, તો પછી
 ઉન્નતિની આશા “ ન મૂતો ન મવિવ્યતિ ”
 માની લેવાતું છે.

બાળ્યમાં । છેવટમાં મારે દંકાલમાં
 જન્માવવાતું કે આપણી કામે જે સાતિ-
 બંધારણનું મજબુત દોરડું પકડી રાખેલું છે,
 તે દોરડું જમાનાને અનુસરી ટીકું મુકી સાર્વ-
 જનિક ઉન્નતિના સમયે એકમત થઇ એકજ
 પીરભગવાનના પુત્રો છીએ એ માફક બ્રાતૃભાવ
 ફેલાવવાની જરૂર છે તેમજ નામદાર શ્રીમંત
 સરકાર ગાયકવાડ મહારાજે કૃપાવંત થઇ વડોદરા
 રાજ્યની ધારાસભામાં પ્રવ્રહિતને માટે બાળલગ્ન
 તથા કન્યાવિક્ય પ્રતિબંધ કાયદો બહાર પાડ્યા
 માટે જે ઈચ્છા દર્શાવી છે તેનું અનુકરણ કરી
 સાતિના કે લાગે તે નામદારને અરજ કરી આ
 રીવાજ નાશ કરાવવો જોઇએ. તથાસ્તુ !

જ્ઞાતિશુભેન્નક.

શ્રીપાલચરિત્ર और 'जैनहितेच्छु'—

की कड़ी समालोचना ।

“ જૈનહિતેચ્છુ ” માસિક (સપ્ટેમ્બર—
 અક્ટૂબર ૧૯૧૧) મેં “ શ્રીપાલચરિત્ર
 માપા ” કી બહુત કઢી દૃષ્ટિ સમાલો-
 ચના કી ગઈ હૈ । હસ ચરિતકો માસ્ટર
 દીપચંદજીને હિન્દી માપામેં લિખા ઔ
 સમ્પાદક “ દિગંબરજૈન ” ને પ્રકાશત
 ક્રિયા હૈ । શ્રીપાલ ઔર પૈનાસુંદરીકી કથા
 દિગંબર ઔર શ્વેતાંબર દોનોમેં અતિ પ્રસિદ્ધ
 હૈ તથા સંસ્કૃતમેં મી પાઈ જાતી હૈ ।
 એક કથા શ્રી શુભચંદ્રાચાર્યકૃત મી પાઈ
 જાતી હૈ । “ જૈન હિતેચ્છુ ” કે લેખક
 વાઢીલાલ મોતીલાલ શાહને હસ કથાકો
 કાયરતા, અનોતિ ઔર અર્ધમકો સિસાને-
 વાલી કહી હૈ । । । મેં તો હસ કથનમેં
 બહુત હી અતિશયોક્તિ દેખતા હું । શ્રીપા-
 લકે વિષયમેં કથાકારને યહ લિખા હૈ કિ
 થોડે દિનોમેં અનેક વિદ્યા સીંચ ગયા
 હસ કથનકી બહુત હી દિલ્લગી ઉઢાઈ ગઈ
 હૈ સો યહ અનુચિત હૈ । અતિ તીવ્ર બુદ્ધિકે
 વાલક અનેક અધ્યાપકોકે પાસ અનેક
 પ્રકારકી વિદ્યાએ વ કલાએ પાંચ સાત
 વર્ષમેં સીંચ સકતે હૈ । જિનકા જ્ઞાનાવરણી
 કર્મકા ક્ષયોપશમ તીવ્ર હોતા હૈ વહ એક
 પાઠકો એક દફે સુન કરકે હી કંઠકર લે
 સકતે હૈ । બધ મી એસે બાલિ મિલ સકતે હૈ ।

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है

और वही—

पवित्र ! केशर पवित्र!!

र० १) तोळा ।

मिलनेका पता—

मैनेजर, दि. जैन पुस्तकालय—सूरत

॥ શ્રીચીતરાગાય નમઃ ॥

• શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિગંબર જૈન બોર્ડિંગ તરફથી પ્રકટ થતું માસિક.

દિગંબર જૈન.

THE DIGAMBER JAIN.

યુતં સુલેખૈ વિવિધૈશ્ચચિત્રૈઃ, દિગંબરજૈન મિદં સુપત્રમ્ ।

પ્રમો ! મહાવીર !! તવ પ્રભાવાત્, સમુત્તમામુજ્જતિમાતનોતુ ॥

વર્ષ ૮ મું. ० વીર સંવત ૨૪૪૧. અશ્વિન. વિક્રમ સં. ૧૯૭૧. ० અક્ષ ૧૨ સો.

રામામિ સદય જીવાણ સદ્યે જીવા રામતુ મે ।

મિત્તિ મે સજ્વ મૃદેતુ વૈરં મજ્જા ન કેળ મિ ॥

રાવેતા મુજવ આપણો મહાન પવિત્ર પર્વ

શ્રી દશલક્ષણ પર્વ યાને પર્વ

ઉત્તમક્ષમા પળપર્વ પૂર્ણ કરી આજે અમો

ઉત્તમક્ષમાની યાચના વરવા

ઉપરિચિત થયા છીએ. એક જાહેર પત્રકારતુ

કાર્ય સ્વતંત્રતાથી અને નિઃસ્વરૂપે કોઈની પૂજા

રાવરતાવટ વગર ચલાવવું પડે છે અને તેમ

કરતા જો આ વર્ષમાં અમારાથી કોઈને કદપણ

અઘરીત સ્વભાવમા કે કરવામા આયુ હોય

તો તે માટે અમો સર્વે ચાનુકરગર્ગની ધના

ચાહીએ છીએ અને એજ હૃદ્દ્યાઈ છીએ કે

સર્વે વધુઓના હૃદયમા ઉત્તમક્ષમારૂપી મહા

મનનો અદર્શિત શાસ ધાઓ । વઢી આ માસિક તરફ પૂજ્યમાવ દર્શાવનાર અનેક જ્ઞેહીઓ તથા સરથીઓ તરફથી ઉત્તમક્ષમાવળીના પનો અમોને મળ્યા હતા તે સર્વેના ટૂંક પ્રથમ ઉત્તર આપો ન શકાયાથી આ સ્થળે અમો તે સર્વે જ્ઞેહીઓનો ઉપનામ માનીએ છીએ.

❖ ❖ ❖

આ પત્રનો આ આરમા વર્ષનો આરમો

અક છે એટલે આ

વર્ષાતે અકે આકમુ વર્ષ પૂર્ણ

થાય છે એટલે આવતા

અકથી આ પત્ર નવમા વર્ષમા પ્રવેશ કરશે આ આકમા વર્ષમાં આકકાને કેટલો બધો લાભ આપાયો છે તેનો જો દરેક આકક સરચાણો કરશે તો માયુમ પડશે કે આ વર્ષે વીરનિરીયુ સચિત્ર ખાસ અક, અને પીળા અકો મળી આશરે ૬૦૦ પૃષ્ઠનું નિષ્પ્રીત વાચન પુરૂ પડવા ઉપરાંત ચાર હિંદી ભાષાના અને ત્રણ ગુજરાતી ભાષાના મળી લગભગ ૭૫૦ પાનાંના ૩. સારંગી નાં પુસ્તકો તે

એટલે તરીકે (મદત) અપાયાં છે અને આ વર્ષની એટલું એક પુસ્તક બાકી છે તે પણ વળી આવતા ખાસ અંક સાથે આહકોને મોકલવામાં આવશે એટલે એકંદરે આ વર્ષે પણ માત્ર રૂપ્યા પોણાએના લવાજમમાં 'દિગંબર જૈન' ૧૩૦૦ પૃષ્ઠનું વાંચન પુરું પાડી લગભગ પાંચ રૂપ્યા જેટલો લાભ આપ્યો છે કે જેવો લાભ આજ સુધીમાં કોઈ પણ જૈન કે અજૈન પત્રે આપેલો આપણા બાળકોમાં નથી. વળી આ વર્ષે હિંદી ભાષાના લેખો તથા કેટલાક ગુજરાતી ભાષાના લેખો બાળબોધ લીપીમાં વધુ પ્રમાણમાં અપાયા છે, જેથી ગુજરાતી વાંચકોમાં બાળબોધ લીપી અને હિંદી ભાષાનો પરિચય વધતો જવા ઉપરાંત હિંદી આહકોને પણ વિશેષ સતોષ મળતો ગયો છે જેથી આ પત્ર આખા હિંદુસ્તાનમાંથી સારી આહકસંખ્યા મેળવવા ભાગ્યશાળી થયું છે, જે જણાવતાં અમને આનંદ થાય છે.

જે પ્રમાણે 'દિગંબર જૈન' નિયમીત

ખાસ અંક ક્યારે તેમ એનું લવાજમ પણ મળશે?

ખાસ અંક ક્યારે તેમ એનું લવાજમ પણ મળશે? વર્ષ બેસતાંની સાથે અમારથીજ વસુલ લેવાય છે, માટે આવતા (નવમ) વર્ષનું લવાજમ રૂ. ૧-૧૨-૦ દરેક આહકે દિવાળી સુધીમાં મનીઓર્ડર દ્વારા મોકલી આપવાની તરફ સેવી કેમકે જેમનું લવાજમ દિવાળી પહેલાં મનીઓર્ડરથી આવી જશે તેમજ વીર નિર્વાણ સચિત્ર ખાસ અંક અને જૈન તીર્થસ્થળ બકાર પડતાંની સાથે પ્રથમજ રવાના થશે અને તે પછીજ 'દિગંબર જૈન' ઓફિસ અને પોસ્ટ ઓફિસની સગવડ મુજબ બાકીના આહકોને રૂ. ૧-૧૩-૦ ના વી. પી. થી ખાસ અંક કંઈક મોડો મોકલવામાં આવશે

કેમકે આ વર્ષે ૧૭૦૦ વી. પી. કરવાં પડ્યાં હતાં અને આવતે વર્ષે એથી પણ વધુ થવાનો અડસટો છે, જેથી તે તૈયાર થઈ રવાના થતાં થલો સમય લાગી જાય છે માટે સૌથી સરસ રસ્તો એજ છે કે દરેક આહકે ખાસ કુરસદ મેળવી આવતા વર્ષનું લવાજમ રૂ. ૧૩૩૩ દિવાળી પહેલાં મનીઓર્ડરથીજ મોકલી આપવું. એજજ ગામના આહકો લવાજમની રકમ એકઠી કરીને મોકલશે તો 'મનીઓર્ડર' અર્થમાં ફાયદો થશે. પણ દરેક આહકોને ખાસ સુચના કરવાની કે 'મનીઓર્ડર'ના કુપન ઉપર 'પોતાનું' નામ, ગામ, આહક નંબર તથા નવો કે જુનો આહક એટલું લખવા અવશ્ય થયું નહિ.

અમદાવાદની શેઠ પ્રે. મે. 'દિગંબર જૈન' બોર્ડિંગનો વાર્ષિક મે-

બોર્ડિંગના મેળાવડા બાવડો આ માસમાં નહિ પણ આવતા મા-

સમાં એટલે કાર્તિક સુદ ૮ ને દિને થનાર છે, જે પ્રસંગે ખાસ હાજરી આપવાને અમે દરેક મેમ્બર તેમજ બોર્ડિંગ તરફ હિત ધરાવનાર દરેક જૈન બંધુને આગ્રહ કરીએ છીએ, કેમકે આ મેળાવડા પ્રસંગે એના સ્થાપક સ્વર્ગીય દાનવીર જૈન કુલબૂધણ શેઠ આણેક-અંદજના વિયોગ માટે યોગ્ય કરાવે થવા ઉપરાંત બોર્ડિંગના કાર્યભારમાં નવીન સુધારો વધારે. કરવાની સચનાઓ રજુ થનાર છે. વળી આ બોર્ડિંગની વિગ્રીટર્સ કમીટીના મેમ્બરોને સચના કરવાની કે ૧૯૧૫ ની મેમ્બર ફી રૂ. ૩) અમેને મનીઓર્ડરથી મોકલવા અથવા તો મેળાવડા પ્રસંગે બરી દેવા કેમકે જેમની મેમ્બર ફી આવી ગઈ હશે તેમજ ખાસ અંક સૌથી પ્રથમ રવાના થશે અને બાકીનાને ૩) ના વી. પી. થીજ ખાસ અંક મોકલી સમાશે. વળી રતલામની

શેઠ માણેકચંદ પાનાચંદ દિગંવર જૈન યોડિંગ માટે રતલામમાં નવીન મકાન ખરીદવામાં આવ્યું છે, જેમાં સુધારો વધારો થઈ તેનું પ્રવેશ 'મુહૂર્ત' કરતી વખતે એનો વાર્ષિક મેળાવડો લગભગ માહા ભાસમાં થનાર છે માટે રતલામ યોડિંગની વિઝીટર્સ કમીટીના મેમ્બરોએ પણ મેમ્બર ફ્રી રૂ. ૨) મની-યોડિંગની તાકીદે મોકલી આપવી એટલે ખાસ અંક વહેલો મળી જશે અને જેમનું લગભગ દિવાળી પહેલાં નહિ મળે તેમને ખાસ અંક ૨) ના વી. પી. યીન મોકલવામાં આવશે.

લાલુરની શ્રી વિશાલકીર્તિ મટારકની ગાદીપર પં. રામભાડ વગેરે નાદાન મટારક!! એ મધાની સંમતિ વગર એક ચાર વર્ષના અજાન છોકરાને મટારક તરીકે ઠોકી વેસાડ્યો છે અને તેને મનાવવાનો મમત હાઈ વેઠેલા છે જે વાવત અમો અગાડ જળાવી ગયા છીએ. તેમ વઢી આ નાદાન મટારક ! ની-નાદાન છોકરાની રમત જેવા પટ્ટાભિષેક વસ્તુનો ફોટો પણ પુનાના 'ચિત્રમય જગત' માં પ્રકટ કરાવ્યો છે, જે પણ દિગંવર જૈન કોમને કેટલું લાંછનાસદ છે ? આ વાવત વર્ધા વગેરે સ્થલેથી અમને અનેક પત્રો મળ્યા છે, જેથી જળાવીએ છીએ કે એ ગાદીને માનનારાઓએ મૂલેચકે પસારી જઈને કદી પણ આ નાદાન મટારકને માનવો નહિ અને મટારક નામને ફલંક લગાડનાર એને વેસાડનારાઓની પુરેપુરી સ્મર લેવી જોઈએ.

યોગ્ય મદદને અમાવે જિનવાણીમક્ક વાલ્લ વ્રં. પં. પન્નાલાલજી વા-ફરી જામત થશે. ફર્લીવાલ દ્વારા જૈન સિદ્ધાંતના ગ્રંથો પ્રકટ કરવાની ચાલતી સંસ્થા વંધ થવાની તૈયારીમાં હતી એટલામાં આ પંડિતજીએ હતાશ ન થઈ શાસ્ર શ્રમ વેઠી ભ્રમણ કરવાથી તેમાં સફલતા મેલ્લી છે, જે આજ અંકમાં 'દમારા દૌરા' ઔર સફલતા એ લેલ આલો વાંચવાથી વાંચકોને સ્પષ્ટ માલૂમ પડશે. આ સંસ્થાને સોલાપુર વગેરે સ્થલેથી ઘણીજ ભારે મદદ મળી છે, જેથી હવે અનેક સંસ્કૃત અને હિન્દી ગ્રંથોનો ઉદ્ધાર થઈ શકશે. આવા કાર્યમાં શ્રીમાનોની મદદની જરૂર છે તો હજુ પણ યીજા શ્રીમાનો આ સંસ્થાને મદદ કરશે, તો પં. પન્નાલાલજીના ઉત્સાહમાં વધારોજ થશે.

આ માસમાં મથુરાજીમાં શ્રી જંબુસ્વામીના મેઢા ઉપર મહાશભાની મથુરાજીમાં મેઢો. વેઠક થવા ઉપરાંત ભારત-વર્ષાંય દિગંવર જૈન તીર્થ-ક્ષેત્ર કમીટીની વાર્ષિક વેઠક પણ આ માસમાં તા. ૨૬-૨૭-૨૮ અક્ટોબરે થનાર છે જે પ્રસંગે આપણા પરમપૂજ્ય તીર્થ શ્રીસમ્મેદશિશ્વરજી સંવંધી ચાલતા અનેક કેસો સંવંધી શાસ્ર વિચારો રૂ ખનાર છે તથા તીર્થક્ષેત્ર કમીટીની વ્યવસ્થા સંવંધી અનેક કાર્યો થનાર છે માટે આ પ્રસંગે આલ્લા હિંદના દિ. જૈનો સરફથી ગામેગામથી પ્રતિનિધીઓ મોકલવાની શાસ્ર જરૂર છે.

આપણી સુખ દિ. જૈન પ્રાંતિક
કોન્દરસની વાર્ષિક
કોન્દરસ ક્યારે બેઠક આ વર્ષે થઈ નથી
મળશે ? તેથી હવે તાકીદે થવા-
ની જરૂર હોવાથી

અમદાવાદ બોડિંગનો આ મેળાવડો બધે
રાખી ભાગસર માસમાં કે એ પછી અમદાવાદ-
માં જ રહેવાસવ કરી આ કોન્દરસની બેઠક
બરેથી મોરે અમેએ પચું પંચુ પછી દેટકીકે
હિલ્લવાલ અને પ્રવરનો કર્યા હતા; જેથી શુભ
રાત્રીમાંથી અનેક ભાઈઓની સમિતિ એવીજ મળી
છે કે એ પ્રમાણે થવાની ઘણીજ જરૂર છે,
પણ હાલ દુરતે તેની ગોઠવણ થઈ શકી નથી,
માટે બોડિંગનો મેળાવડો જે કાલેકે સુદ ૮
ઉપર અમદાવાદમાં થનાર છે, જે પ્રસંગે આ
ખાખત ખાસ હક્ક આપરા અમે દરેક કાર્ય-
કર્તાને સુચવીએ છીએ. જે અમદાવાદમાં
એકે વખતે કોન્દરસ થશે, તે તથી
બોડિંગને અનેક લાભો થવા ઉપરાંત
અમદાવાદમાં દિગંધર જૈન ધર્મની
પ્રસારવાના પણ થઈ શકશે.

આશ્વિન વદી ૧૪ નીં પાછલી રાત્રે
દેવદેવ વંદ ૦)) ના પ્રમાણે
ધાર્મિકોનાં ઉત્સવ. આપણા અંતીમ તીર્થંકર
શ્રી મહાવીરજીનું નિર્વા-
ણપદ પોમંલા હોવાથી ૫ દિવસ દીપાવલી
દેવદેવ દિવાલીના નામથી સર્વત્ર પ્રચલિત છે
અને આ પ્રસંગે ધાર્મિકોનાં ઉત્સવ મોરે
ઘડેથી ઉજવાય છે, જે પ્રસંગે દરેક મંદિરમાં
સંસ્કૃત મહાવીરચરિત્ર રાત્રે વંચાવાની
જરૂર છે. વાંઠીં આ પર્વમાં જે હરસંતોષ થાને
શારદાપૂજન કરવામાં આવે છે તે પંચ અન્ય
હવે મુજબ ન કરતાં “દીપમાલીકાવિધાન”

પુસ્તક પ્રમાણે જૈનવિધિવિધાન દરેક સ્થળે
થવું જોઈએ તથા આ પર્વ નિમિત્તે દરેક
કંદેને કંદે રંગમ વ્યાપારનો નુકામાંથી ધર્મોદો
પાઠ્યા તરીકે જુદી કાઢી તેનો ઉપયોગ
વિદ્યાદાન તથા શાસ્ત્રદાનમાં કરવો જરૂરનો છે
તેમ જ્યાં જ્યાં હજુ હિસાબના ચોપડાઓને
ચામડાનાં પુઠાં વાપરવામાં આવતાં હોય તે
વંધ કરી કપડાનાં પુઠાંજ વાપરવાની શરૂઆત
કરવી તથા આપણા મહાવીરજીનું મોક્ષપદ
ગામ્યાને કેટલાં વર્ષ થયાં તે જોખવાંને તથા
જૈન સંવત પ્રચલિત કરવાને દરેક પોતપોતાનાં
ચોપડાઓમાં તથા પત્રવ્યવહારમાં આવતા વર્ષથી
મહાવીર નિર્વાણ સંવત ૨૪૪૨ લલવાતું
મૂલી જવું જોઈએ નહિ. મંત્રે, વિક્રમ સંવત
તારીલ ઘમેરે લલજવું પેળ તે સાથે વીરનિર્વાણ
સંવત લલવાની ટેવે તો જરૂર રાંલેવો જોઈએ.

આઠ વર્ષ થયાં આ પત્ર નિર્મિત પ્રકટ
થયાંને કંદે છે, પંચુ
વિલંબનું કારણ. આ અંક પ્રકટ કરવામાં
વિલંબ થવાનું કારણ
એજ છે કે અનેક રેતીસંબંધીની વારંવારે
સુચના ઉપરથી અમેએ ખાસ ગોઠવણ કરી
ને અત્રે સુરતમાં મોટા પાયા ઉપર “જૈન
વિજય” નામનું પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ (અપખાતું)
અશ્વિન સુદી રથી ખોલ્યું છે. જેમાં નવીન ગોઠ-
વણ કરવાની હોવાથીજ આ અંક આટલો
મોટો પ્રકટ થયો છે, પંચુ ખાસ અંકનું કાર્ય
હવે ધણેજ તરારથી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે,
અને લગભગ કાલેકે સુદ ૧૫ ઉપર આંસ
અંક પંચુ પ્રકટ થઈ જશે અને એ પછી બંધ
અક્રો નિર્મિત મળ્યાજ કરશે. ખાસ અંકથી
આ પત્રમાં અનેક પ્રકારના સુધારા વધારાઓ
કરવામાં આવશે તેમ આ નવીન પ્રેસમાં પણ

भेजो डेटा. वधारी दरेक जतना पुस्तकां उत्तम रीते प्रकट करवानो तथा अन्य स्थानां दरेक जतनुं काम वायदासर अने उत्तम रीते तैयार करी आपवानुं सादस अभोअे उपोअुं छे, जेने सवेरें यंधुअे योअ्य रेको आपंशेन अवी अभोअे आंशो छे.

हमारे कितनेक हिन्दी ग्राहकोंकी तरफसे अनेक प्रकारकी शिकायतें हिन्दी ग्राहकोंको आती रहती हैं इसलिये निवेदन इस वर्षमें हिन्दी ग्राहकोंको कितना लाभ दिया गया है वह प्रकट करते हैं:—

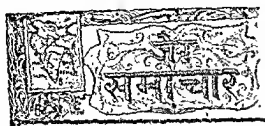
इस वर्षमें खास अंक और दोष ११ अंकों मिलकर अंदाज ३०० पृष्ठके हिन्दी भाषाके लेख और बहुतसे समाचार देवनागरी लिपिमें हो प्रकट किये गये थे और इस वर्षके उपहारकी पुस्तकोंमेंसे ४५० पृष्ठकी चार पुस्तकें तो हिन्दी भाषाकी ही दी गई हैं तोभी कितनेक ग्राहकों गुजरातीके स्थानमें हिन्दी भाषाकी पुस्तकें मंगाते हैं उनको सन्तुष्ट किया जाता है कि 'दिगंबर जैन' द्वारा इतना लाभ पहुँचाया जाता है कि यदि आपको गुजराती लेखों और गुजराती भाषाकी पुस्तकें निरूपयोगी हो तोभी आपका वार्षिक मूल्य रु. १-१२-० कुछ मारा नहीं जाता है। यदि एक वर्षाका खास अंक और सभी अंकोंको अलग निकाल दीजिये तोभी उपहारकी चार हिन्दी पुस्तकोंका मूल्य ही रु. १॥३॥ होता है।

नवीन वर्ष कार्तिकसे ही प्रारंभ होता है इसलिये नवीन वर्षका पेशगी वार्षिक

मूल्य रु. १-१२-० दिवाली पहिले मनी-ऑर्डरद्वारा शीघ्रही भेज देना चाहिये जिससे खास अंक आदि प्रकट होतेही मिल जाय। जिनर ग्राहकोंका मूल्य दिवाली पहले नहीं मिलेगा उनको खास अंक वार्षिक मूल्य रु. १-१२-०के बी. पी.से भेजा जायगा। इतना बड़ा भारी लाभ देते हुए भी जिस किसीको नवीन वर्षमें ग्राहक रहना स्वीकार न हो तो हमको एक कार्डद्वारा सूचित करना जिससे बी. पी. खर्च मारा नहीं जाय। 'दिगंबर जैन'के जितने ज्यादा हिन्दी ग्राहक होंगे उतना ही ज्यादा लाभ हिन्दी ग्राहकोंको मिलता रहेगा इसलिये एकर नवीन ग्राहक

बनानेके लियेभी सभी हिन्दी ग्राहकोंको सादर सूचना की जाती है। हमने अभीही 'जैन विजय' नामका नवीन प्रेस खोल दिया है इसलिये ही इस अंक कुछ बिलंबसे प्रगट हुआ है परंतु आगामी अंक नीयत समयपर प्रकट होते रहेंगे। इस नवीन प्रेसमें सब प्रकारके हिन्दी ग्रंथ उत्तमतासे और शुद्धतासे छाप देनेकी सुभीता किया गया है इसलिये यदि आपको कोई पुस्तक आदि छपाना हो तो हमसे अवश्य पत्रव्यवहार करना। अब हम सब प्रकारका प्रबंध कर देंगे।

भट्ट: भणी-पुं-पुं पर्वभा श्रीमती
अनीताश्री आशिश्रम तरुथी अमशु भाटे
मथा हतो ने प्रसंगे डेटाक मत नियमो आपना
उपशत डेटाभाषा ३.३॥३॥, संसर ३.५),
ओपरभाष ३.४२) अने नांभांभाषी ३.५३॥
भणी १७५) नी भट्ट आशिश्रमने भणी हती.

हर्षते समाचारः—महामंत्री लाल भगवानदासजी सूचित करते हैं कि श्रीमान् दानवीर रा. वा. सेठ हुकमचंदजी, रा. ब. सेठ कल्याणमलजी और रा. व. सेठ कस्तूरचंदजीकी ओरसे ईन्दौरमें विशाल नवीन मंदिर तैयार हुआ है जिसकी विन्ध प्रतिष्ठा माघ शुक्लमें होनेवाली है जिस अवसरपर मालवा दि. जैन प्रां. सभाका वार्षिकोत्सव करनेका भी आमंत्रण हुआ है। यह उत्सव बड़े महत्वका और आदर्शनीय होगा। अभीसे तैयारीयां हो रही हैं। रेलकिराया कम होनेका प्रयत्न भी अभीसे चल रहा है। क्या ही अच्छा हो यदि इसी अवसरपर भारतवर्षादि. जैन महासभाका वार्षिकोत्सव करके महासभाको पुनः उन्नति पथपर लानेका प्रबंध किया जाय ?

पारितोषिकमें अनुकरणीय सहायताः—सुसारीनिवासी सेठ रोडमलजी मेघराजवाले बड़े विद्याप्रेमी हैं। आपकी तरफसे कई पाठशालाएं और बोर्डिंगोंको सहायता मिल रही है और चन्दई परीक्षालयके पारितोषिक फंडमें आप हर एक वर्ष सहायता देते हैं और इस वर्ष मालवा प्रां. सभाने नवीन परीक्षालय शुरु किया उसमें

भा आपने पारितोषिकके सब रु. २४॥ चौबीस विद्यार्थीओंको बांटनेके लिये भेज दिये हैं।

‘दिगंबर जैन’को सहायताः—श्रीयुव हीरालाल मेलापचंद गोटावाला जयपुरकी तरफसे रु. ४) सहायतार्थ भिजा है जो आभार सहित स्वीकार किया जाता है।

मंदसौरमें अपूर्व आनंदः—श्रावण शुक्ल ७ से पचास दिन तक मन्दसौरमें बृहत् त्रैलोक्यपूजनविधान गांधी रतनचंदजी सुपुत्र भगवानदासजीकी तरफसे हुवाथा जिस मौकेपर श्री. पं. लक्ष्मीचंदजीको बुलाये गये थे जिनके कई व्याख्यानोंसे जैन और जैनो पर धर्मका बहुत प्रभाव पडा था और अन्य-मताके कई प्रश्नोंका समाधान भी हुआ।

देहलीमें वार्षिकोत्सवः—भारों शुक्ल १२ के दिन जैन वालसभाकूचा सेठ देहलीका वार्षिकोत्सव बाबू रामचन्द्रजीके समापतित्वमें हुवाथा जिसमें स्वा. वा. न्या. वा. पं. गोपालदासजी बरैया, न्या. पं. माणिकचन्द्रजी, पं. शिवनारायणजी त्रिवेदी आदिके अनेक व्याख्यान हुयेथे जिस समय आर्यसमाजी और संतातनी आदिके बड़े २ विद्वान पधारे हुये थे।

उपरैली कोठीके मुनीमः—श्रीयुव डाखामाई शीवलाल निवेदन करते हैं कि मेरी तबीयत नादुरस्त रहनेसे मैंने बीसपंधी उपरैली कोठी मधुवन (सम्मेदाशिवरजी) से अपना संबंध छोड दिया है इसलिये

जिसकिसीको कोठीके निश्चय पत्रव्यवहार करना हो या कोई रकम उपकरण भेजना हो अब दुलीचंद मुनीम उपरैली कोठी मधुवन पोस्ट पारसनाथके पतेसे भेजे ।

निरीक्षण और सहायता:—स्यादवाद महाविद्यालय काशीको श्री. सेठ केदारमल दत्तमलजी छपरानिवासी (१००) वार्षिक सहायता तो देते ही है और ता. ३०-८-१५ को विद्यालयका निरीक्षण करके (१०००) रुपया नकद भेट किये जिस उदारताके उपलक्ष्यमें प्रबंधकों व छात्रोंने एक सभा की जिसमें दानका महात्म्य व विद्यालयकी व्यवस्था दिखलाई गई और सेठ साहबको धन्यवाद दिया गया । आशा है अन्य उदार महाशय भी उक्त सेठका अनुकरण करेंगे ।

भोजनशाला खुली:—व्यावरमें वैश्य भोजनशाला खुली है जिसमें कमानेसे कम-जोर हो उनको भोजनबख दिया जाता है । सहायता भी ली जाती है । देखरेख केसरीमल बोहरा कालुराम काकरियाकी है ।

मिल गई:—मेरठकी पुलिसको पार्थनाथजीकी प्रतिमा बदमाशोंसे मिली थी वह मिल गई जिससे श्री बड़े मंदिरजीमें विराजमान की गई है । प्रतिमाजीकी उंचाई मय सिंहासन पौने तीन ईंच है । जहांकी यह प्रतिमा हो मालूम होनेपर वह ले सकते हैं—लक्ष्ममल जैनी सदरबाजार दालमंडी—मेरठ ।

साहित्य सम्मेलन:—पष्ठ हिंदी सा-

हित्य सम्मेलन ता. १५-१६-१७ नवम्बरको लाहौरमें होनेवाला है ।

लायब्रैरीके लिये सुभीता:—बनारसी उर्फदास जैन अध्यापक जैन पाठशाला रामपुर मनहारानखास (सहारानपुर) सूचित करते हैं कि जहां कहीं सज्जन महाशयोंको अपने स्थानपर पब्लीक लायब्रैरी खोलनेकी तथा जैन पुस्तकालय स्थापित करनेकी आवश्यकता जान पडती हो वे हमसे जवाबी कार्ड भेजकर पत्र व्यवहार करें । हम उन्हें बहुत कुछ सहायता दे सकेंगे और सभी सुभीता बतावेंगे ।

ऐतिहासिक शोध:—पटनेके पदमकुण्डके पास जो खुदाई हो रही है उसमें महाराज चन्द्रगुप्तके समयकी कई ऐतिहासिक चीजें प्रकट हुई हैं ।

जैन मूर्तियां निकली:—रीवां राज्यके रिनगोड परगनेमें जमीनसे एक वेदी जैन मूर्तियोंके साथ निकली है । यह प्रतिमाएं छह सातसौ वर्षकी प्राचीन और चमत्कृत मालूम होती हैं । महाराज रीवां वहांही मंदिर बनवाना और शहर बसाना चाहते हैं जिसके लिये महाराजने ५ एकड़ जमीन व (१२५) रु. वार्षिक पूजाखर्चके लिये प्रदान किया है । धन्य है आपकी धार्मिक उदारताको ।

जज साहबका व्याख्यान:—पर्युषण पर्वमें इन्दौरमें नवीन मंदिरजीमें लाला जुग-मंदरलाल जैनी एम. ए., बेरिस्टर-जज हाई-

कोर्टका व्याख्यान 'जैन धर्मकी आवश्यकता' पर हुआ था। जिसमें आपने कहा कि—'जैन धर्म मनुष्यकी उन्नतिके लिये अतिशय आवश्यक है। मौर्य चन्द्रगुप्तके समय जब सिकन्दर भारतमें आये उस वक्त भी उसकी खूब कदर थी। वह समय स्वामी भद्रबाह्य श्रुतकेवलीका था तब दिगम्बर श्वेताम्बर दो फिरके नहीं हुए थे किन्तु मगधमें दुष्काल होनेसे जैनाचारमें शिथिलता आ गई थी। उसके ३०० वर्ष बाद दो फिरके हुए। यह जैनधर्म जैसा पहले अनमोल था वैसा अब भी है। सत्यके खोजने इसकी खूब कदर की है। आचार्योंने इसको अच्छी तरह अनुभव किया है। सर्व प्राणी मात्र सुख चाहते हैं। सुखको देनेवाला यह धर्म है। बस, इसीसे उनको जैनधर्मकी जरूरत है इत्यादि'।

अंतरीक्षजीका मुकदमा:—यह मुकदमाकी तारीख आपसमें निकाल करनेके लिये ता. २९-१-१५ नियत की गई थी परन्तु उस तारीख तक दोनों ओरका निकाल न होनेसे आगे पुरावा करनेके लिये ता. ३-१-१६ नियत हुई है। इस बीचमें दूर दूरके साक्षीदार कमीशन उपर साक्षी लेनेका हुक्म हुआ है और इसलिये श्वेताम्बर जैनियोंकी तरफसे साक्षीकी ता. ९-१०-१५ दाखिल करनेका और दिगम्बर जैनियोंकी ओरसे जिरह करनेके लिये ता. २३-१०-१५ दाखिल करनेका हुक्म मिला है।

मालवा प्रां. सभाका अंपूर्व औष-

धालय:—महामंत्री लाला भगवानदासजीके व-
द्योगसे इस औषधालयका कार्य बहुत ही बढ़ गया है। सब प्रकारकी शुद्ध दवाएं मुफ्त बंटवा-
नेके लिये भारतमें ८५ ब्रान्च आफिस खोल दी हैं जिससे १०० में ९० रोगी हैजा, प्लेग, दम आदिसे बचे हैं। आजतक हजारों रोगियोंको इससे आराम हुआ है। इस औषधिदानप्रणालीकी जितनी तारीफ की जाय उतनी कम है। जिसकिसीको कोई भी रोगकी दवाकी आवश्यकता हो या कुछ सहायता भेजना हो तो निम्न लिखित पतेसे लिखता—लाला भगवानदासजी, महामंत्री मालवा प्रां. सभा औषधालय—बड़नगर।

अधिवेशन—दक्षिण महाराष्ट्र खंडेल-
वाल पंच महासभाका वार्षिक जल्सा कार्तिक सुदी १४-१५ को श्री क्षेत्र कचनेरामें होगा।

कमीशनथी जुबानीनी शरुआत—
श्री सम्मेलनशिवरजी (पूजा)ना केस माटे हजा-
रीवागनी कोर्ट तरफथी गामेगाम कमीशनथी
दिगंबर जैनोनी जुबानी लेबानी शरुआत
ता. ८-१०-१५ थी थई चुकी छे जेमां
प्रथम कमीशन बनारसथी परतावगद, लख-
नऊ, सहारानपुर, मेरठ, अम्बाला, दिल्ली,
जयपुर, इन्दौर, कानपुर वगैरे २६ स्थानोंपर
जुबानी लेखे जेनी साथे बाबू मोहनमोहन
मुकरजी बकील अने बाबू जुगमंदरदासजी
जैन इन्स्पेक्टर (बाराबंकी) छे. तेमज बीजुं
कमीशन कलकत्ताथी आरा सुधीनुं नीकल्युं

छे, जेनी साथे बाबू रजनीकांतराय वकील
अने बाबू मौजीलालजी छे.

जम्बूस्वामीका मेलामें महासभा
और तीर्थक्षेत्र कमेटी-मधुराजीमें जम्बू-
स्वामीके मेलेपर ता. ३० नवम्बरको भारत
दि. जैन महासभाका वार्षिक अधिवेशन भी
हो जायगा ! इसी मौकेपर ता. २६ से
२८ तक भारत. दि. जैन तीर्थक्षेत्र कमे-
टीका वार्षिक अधिवेशन भी होनेवाला
है । इस अधिवेशनमें इसवार नियमावली
संशोधन, समेदशिखरजी कोठीयों और मुक-
द्रमोंके यथार्थ प्रबंध आदि अनेक आवश्यक
और विचारणीय कार्य हैं । सब भाइयोंको
और खास करके सभी तीर्थोंके प्रबंधक
महाशयोंको तो येनकेन प्रकारेण अवश्य
हाजिर होना चाहिए अगर कोई सज्जन
कारणवशात् न आ सकेंगे तो निर्णय हुए
कार्योंमें बहु सम्मतिमें उनकी भी सम्मति
समझी जायगी । कृपया इस अवसर पर जरूर
२ आप लोग पधारनेकी कृपा करें । आपका
दर्शनाभिलाषी-भागमल परभूदयाल, महा-
मंत्री, तीर्थक्षेत्र कमेटी ।

अलमोनियम धातुसे हानि-आज-
कल बहुधा इस धातुके वर्तनोंका व्यवहार
हलकेपन और सस्तेपनके कारण बढ़ रहा
है परंतु हालमें डाक्टर हर्वर्टने इस धातुके
विषयमें पता लगाया है कि इसके वर्तनोंका
व्यवहार स्वास्थ्यके लिये अत्यन्त हानिकर
है। क्योंकि भक्ष्य पदार्थोंमें नमकका होना आव-

श्यक है और नमक-अलमोनियमके संसर्गसे
क्लोराईड नामक विष पैदा हो जाता है जो
सब तरहसे हानिकर है । इसलिये ऐसी
धातुके वर्तनोंका व्यवहार बंद करना चाहिए ।

कार्तिक मासनी वधघट:-स्वास अंक
साथे बहार पडनार जैनतीथिदर्पण मळतां
जरा विलंब थशे माटे जणांवीए छीए के
कार्तिक मासमां सुद २-३ (एकठी) मंगळ-
वारे छे तेमज वद ७ वे (रवी-सोम) छे.
बाकीना दिवस बराबर छे.

पावापुरीका मेला:-श्रीमहावीरस्वा-
मीके निर्वाणस्थान श्री पावापुरीमें इस वर्ष
भी कार्तिक कृष्ण अमावास्याको वार्षिक मेला
होनेवाला है जिसमें पधारनेके लिये मैनेजर
पासीरामजी सभीको आमंत्रण करते हैं ।

दशांग घूप:-यह घूप सुगन्धिमें बहुत
अच्छा है और हरएक मंदिरजीमें वापरने
योग्य है । मूल्य १। रुपया रतल । मिलनेका
पता-दशांग घूप कार्यालय-बडनगर [मालवा]

‘श्रु. स्था. डोल्डरस प्रकाश’ने आस
अंक:-पुष्पपत्र पर प्रकाशे अमरनेरथी प्रकाश
थना आध्यात्मिक पत्र प्रकाश करेसे आ भोटे
सवित्र आस अंक आधरे १७५ पृष्ठने आने
अने स्थानकवासी डोभना आधरेसरे, दानी
पुरी तथा लोडेर संस्थाआना ४४ वित्रोधी
अरपुर छे; जेभां गुजराती, दिदी अने अंग्रेज
आधाना ६० सेपो शुद्ध शुद्ध विषयो ७५२

છે જેમાંના કેટલાક લેખો ધણા ઉપયોગી અને વાંચવા લાયક છે. જે કે છપાઈ સફાઈ જોઈએ તેવી નથી તોપણ આ અંક પ્રકટ કરવા પાછળ ગંભીર બહેમત અને ખર્ચ ઉઠાવેલો જણાય છે જે માટે એના ઉત્સાહી સંપાદક ધન્યવાદને યાત્ર છે. આવા મોટા પોતાની છુટકા કિં. માત્ર છ આનામાં છે જ્યારે એ હિંદી ગુજરાતી અક્ષરોની પત્રના આંકડોને મરત મળે છે. મહારાજ ચંદ્રગુપ્ત અને નરસિંહચંદ્ર સાધુ એ વિષયના એ લેખો દિગંધરી ઉપર આલેખાતક છે, જેનો થોડો ઉત્તર: "જૈનસિદ્ધાંત બાદર" દ્વારા પ્રકટ થવાની જરૂર છે.

Samayak Path (સામાયિક પાઠ):-શ્રી અમિતગતિકૃત સંસ્કૃત સામાયિક પાઠકે હરણ્ફ શ્લોકકા રૂપે જૈનમાં અનુવાદ 'Jain Gazette' કે સંપાદક વાચુ અજિત-પ્રસાદજી એમ. એ. એલ. વી. લલ્લનોરને ક્રિયા હૈ જિસકો કુમાર દેવેન્દ્રપ્રસાદજીને સંસ્કૃત શ્લોકસહિત વહુત હી ઉત્તમતાસે પ્રકટ ક્રિયા હૈ. રૂપે જૈન પદે લિખે માર્ગોકો યહ પાઠ અવશ્ય દેખનાં ચાહિય. મૂલ્ય ૦) = ૦૫૦૦ મિલનેકા પતા-કુમાર દેવેન્દ્રપ્રસાદ જૈન, પી સેન્ડ્રલ જૈન પબ્લીશીંગ હાઉસ—આરા Arrah.

Jainism-not Athicism-& the Six Dravyas of Jain Philosophy by Mr. H. Warren, London. price-A careful persual. Presented by Koomar Devendraprasad Jain-Arrah.

"જૈન એ. કોન્ડરસ હેરલ્ડ" ખાસ અંક:-મુખ્યપૃષ્ઠી પ્રકટ થતા આ માસિકે ચાર અંક બધે રાખી આ જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્યનો મોટો ખાસ અંક આશરે ૩૨૫

પૃષ્ઠનો પ્રકટ કર્યો છે જેમાં જૈન ઇતિહાસ અને પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય વિષયના હિંદી ગુજરાતી અને અંગ્રેજી ભાષાના આશરે ૪૦ લેખો તેમજ ૮ ચિત્રો છે. "જૈન શાકદાયન" અને દિગંધર, "સંપ્રદાયકે સંધ" એ બે હિંદી લેખો શ્રીયુત્તમ ત્રિપુરામજી પ્રેમીના પંચ વાંચવા લાયક છે. એકદરે આ ખાસ અંક જૈન ઇતિહાસ અને સાહિત્ય ઉપર વિશેષ અંગ્રેજી પાડે છે. આવો અંક દરેક જૈન પંથુએ વાંચવાની અને સંગ્રહ કરી રાખવાની જરૂર છે એના લેખો સંગ્રહ કરવા પાછળ એના તંત્રી શ્રીયુત્તમ મોહનલાલ દેવીચંદ દેશાઈ, બી. એ. એલ. એલ. બી. એ જે પ્રયાસ સેવ્યો છે તે અતિશય પ્રશંસાપાત્ર છે. આ માસિકના આંકડોને તો આ ગંભીર મેયો મરત મળે છે. જ્યારે છુટકા મૂલ્ય બાર આના છે. મળવાનું રથજી-રેવે જૈન કોન્ડરસ એડિસ—પાંચધુની-મુખ્યપૃષ્ઠી.

સ્વામી વિવેકાનંદ—સદુપદેશ ભગ ૨ જે-સરત સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય (અમદાવાદ)ની વિવિધ અંથમાળાનો આ પછી-પછ મો મુલ્ય છે. જે ૪૫૦ પૃષ્ઠનો હોઈ એની કિ. માત્ર બાર આના છે. જ્યારે એના આંકડોને તો આંક આનેજ પડે છે. આ પુસ્તકમાં સ્વામી વિવેકાનંદના જુદા જુદા પ્રસંગોના ૪૫ જાનના ઉપદેશોનો મોટો સંગ્રહ છે, જે દરેક વાંચવા તથા સમજવા લાયક છે આ કાર્યાલય ઉપરોક્ત પુસ્તકો સસ્તી કિંમતે પ્રકટ કરી રહ્યું છે એમાં તો જરાએ શંક નથી. આ અંથમાળાનું વાર્ષિક મૂલ્ય માત્ર એ રૂપિયા છે.

પાવાગંધ દિ. જૈન સિદ્ધસેવ કોલીની રિપોર્ટ:-આ તીર્થ માટે કમીટી નીભાયા પછી કમ સાફ ચાલે છે અને જુદું જુદું વસુલ ચતુર્થ છે. ૨૪૩૯-૪૦ એ બે વર્ષો આ રિપોર્ટ છે. ઉપરના પ્રમાણમાં ખર્ચ કરવા બજાગણ કરીએ છીએ. એના મંત્રી શ્રી સાલચંદ કાનદાસ ધર્મપ્રેમી અને અંતોલા છે.

વધુ માટે પુઠા ઉપર જુઓ.

सचित्र खास अंक

कब और कैसे मिलेगा ?

“दिगंबर जैन” का वीरनिर्वाण सचित्र खास अंक और जैनतिथिदर्पण जिन २ ग्राहकोंका वार्षिक मूल्य रु. १-१२-० दिवाली पहले मनीग्रोहरसे आ गया होगा उन्हीको कार्तिक शुक्ल पूनम तक खास अंक तैयार होतेही रवाना किया जायगा और जिन २ ग्राहकोंका वार्षिक मूल्य नहीं आया होगा उन्हीको सचित्र खास अंक रु. १-१२-० के वी. पी. से जेजा जायगा ।

वी. पी. करनेके लिये अब अलग कार्डसे सूचनां नहीं दी जायगी ।

वी. पी. स्वीकार करनेका जिनका ईरादा न हो उन्हीको उचित है कि अग्रीसे हमको एक कार्डद्वारा सूचित करें ।

मैनेजर.

સચિત્ર ખાસ અંક ક્યારે મળશે ?

“ દિગંધર જૈન ”ના વીર નિર્વાણ સચિત્ર ખાસ અંક અને જૈન પંચાંગ જે જે ગ્રાહકો અને મેમ્બરોનું લવાજમ આવી ગયું હશે તેમને કાર્તિક સુદ ૧૫ ના અરસામાં તૈયાર થતાંની સાથેજ રવાના કરવામાં આવશે.

જેમનું લવાજમ નહીં આવ્યું હોય તેમને એટલે—

- ૧ ગ્રાહકોને રૂ. ૧-૧૩-૦ ના વી. પી. થી
  - ૨ અમદાવાદ બોર્ડિંગના મેમ્બરોને રૂ. ૩-૧-૦ વી. પી. થી અને
  - ૩ રતલામ બોર્ડિંગના મેમ્બરોને રૂ. ૨-૧-૦ ના વી. પી. થી આવતા ખાસમાં ખાસ અંક વગેરે મળશે માટે જે જે ગ્રાહકો અને મેમ્બરોને ખાસ અંક વી. પી. થી મળે, તે તેમણે સ્વીકારી લેવો. એ માટે હવે છુટા કાર્ડથી ખબર આપશે નહીં.
- વી. પી. લેવાનો વિચાર ન હોય તેમણે અત્યારથીજ એક કાર્ડથી અમને ખબર આપવી.

મેનેજર.

॥ શ્રીવીતરાગાય નમઃ ॥

શેઠ પ્રેમચંદ મોતીચંદ દિ. જૈન બોર્ડિંગ-અમદાવાદ.

મહેરબાન સાહેબ,

વિ. વિ. કે આ બોર્ડિંગનો ખાસ એલાવ એ વીર સં. ૨૪૪૨ ના કાર્તિક સુદ ૮ સ્વીવાર તા. ૧૪-૧૧-૧૫ ની પ્રભાતે ટા. વાગતે બોર્ડિંગના લગ્ન મકાનમાં થનાર છે તે માંગલિક પ્રસંગે આપ આપના કુટુંબ અને મિત્રમંડળ સહિત પધા રવા તસ્દી લેશેાશ.

લીં સેવક.

સલામોસરો!
અમદાવાદ
તા. ૨૧-૧૦-૧૫

લજ્જુભાઈ લક્ષ્મીચંદ ચોકસી,
સેક્રેટરી.

क्षमावनीका दिन।

क्षमावनीका दिन अधिन कृष्णा द्वि-
तियाका दिन है, इस दिन पोड़सकारण व्रत
भी पूर्ण होता है अर्थात् जो श्रावक श्राविका
पोड़सकारण व्रत पालते हैं वे प्रतिपदाका
अंतिम उपवास करके इस दिन पारणा
करते हैं।

पूनों पड़िमा और दोयन ये तीनों दिन
ऐसे हैं कि जिनको प्रती श्रावक श्राविका
क्रमसे दशलक्षण (पर्युपण) रत्नत्रय और
पोड़सकारण आदि व्रतोंसे छुट्टी पाने हैं।

यद्यपि सदैया (सदा देवपूजा, स्वा-
ध्याय, गुरुसेवा, संयम, तप और दान यथा-
शक्ति करनेवाले) जैनियोंके लिए तो नित्यही
पर्व है, परन्तु भदैयां (जो केवल भादोंहीमें
जिनमंदिरमें सुशोभित होते हैं) जैनियोंको
अवश्यही छुट्टी मिलती है, मानों कि उनका
तो १ वर्षका बोझ कम हुवा। वे कहते हैं
'कर दोयनके पारने अरु गये मंदिरके
वारने' अर्थात् फिर जीवनशेष है और कोई
विघ्न बाधा न आई तो फिर भादोंनीमें मंदि-
रजीमें मिलेंगे, साल किसने देखा है? क्या
जाने क्या हो? कौन बचे कौन जाय? इत्या-
दि सोचकर ही ये लोग इस दिन प्रातःकाल
स्नान कर वस्त्राभूषणोंसे सुसज्जित होकर,

घरमें खूब मालताल तैयार कराकर, मय
बच्चे बच्चोंको लिये हुए श्री जिनमंदिरको
आ रहे हैं, ताकि परस्पर सब लोगलुगाई
मिलकर क्षमाप्रार्थना करें और आभी
क्षमा करें, तथा एक वर्षके लिये छुट्टी भी
मांगें।

कुछभी हो चाहे लोग इसे रूढ़ि ही
क्यों न कहें परन्तु हम तो इसे अच्छा सम-
झते हैं, क्योंकि परस्पर मिलने और प्रार्थना
करनेसे राग द्वेष कम होता है, और मेल
बढ़ता है।

यों तो भादोंके प्रारंभसेही कमसे कम
प्रातःकाल मंदिरमें कुछ जनसंख्या सदासे
विशेष दिखाई देने लगती है, परंतु भादों
सुदी पंचमीसे तो अवश्यही मंदिरोंमें जगह
की कमी प्रतीत होने लगती है। शंका होने
लगती है कि मंदिरके मंडपके आगे औरभी
मंडप बनाना पड़ेगा क्या? परंतु यह शंका
हमारे परम दयालु सद्बिबेकी अपने आपकी
गणना सुधारकोंमें करानेवाले कुछ पाश्चात्य
विद्याभ्यासी बाबूगणोंने निर्मूल कर दी है।
अर्थात् उन्होंने इन दिनोंमेंभी मंदिरका आना
छोड़साही दिया है। जब वे न आयेंगे तो
उनकी सन्तान तो उनसे एक कदम आगे
चलेनेवाली, वह भला क्यों आने लगी, बस
अब भला फिरभी मंदिरमें जगहकी कमी रह
सकनी है? और अबतो ऐसी शंका करनाही
मूल है, क्योंकि प्रथमतो बारह महीने इतने लोग

मंदिर आतेही नहीं और जो आते हैं वे आगे पीछे आ जाते हैं, इन दिनोंमें भी जो आते हैं, सो समझ लीजिए, कि उनकी कितनी कितनी अवस्था हो चुकी है, कुवेमें जब पानीकी झर बंद हो जावे और पानीका खर्च बराबर व उससे अधिक होने लगे तब क्या कुवा कभी भी न सूखेगा ?

इसी प्रकार देखो, जब मंदिरोंमें अब नई सन्तान तो आवेगी नहीं और पुराने आत्मा जिन्हें कुलधर्मकी खबर हैं वे आते हैं सो भी दिनोंदिन कम हो रहे हैं। तब अवश्य है कि एक दिन ऐसा आवेगा, कि जैसे सम्पूर्ण कर्मोंकी निर्जरा होनेपर जीव मोक्ष हो जाता है और फिर वह शांति अवस्था धारण कर लेता है उसी प्रकार ये मंदिर भी मनुष्योंसे रहित (मोक्ष) होकर शान्तिधवन बन जावेंगे !

मनुष्योंने जैनधर्म बहुत दिन सेवन किया है। अब पशियोंकी बारी आई है, इसीसे देखो उन्होंने (पशियों) ने मंदिरोंमें अपना घर बनाना आरंभ कर दिया है। मंदिरोंमें टेंगी हुई हांडी फानूसों ही उनके बरका काम दे देती हैं, ऊपर पक्षिराज और नीचे भूस्तराज (ऊदड़) बीच (मध्य) बिछी और उसका शत्रुभी आ पहुंचता है। यह भी तो दयाका काम है कि चाहे आप धर्मसेवन न भी कर सकें परंतु पशुपक्षियोंको अवसर अवश्य दिया जाय। दूसरी एक बात यह

है कि सब लोग नित्य मंदिरोंमें आवे तो विचारे तिर्यकोंको दूसरा घर बनाना पड़ता है। विचारे आभूषणोंकी झंकार, कपड़ोंकी फटकार, मनुष्योंकी पुकार, व्रतियोंकी डकार, प्रबन्धकोंकी झिड़कार, बच्चोंकी खिलवाड़, नरनारियोंकी दिखवाड़ और मालियोंकी पौवाड़के मारे भोगेभोगे किरते हैं।

इसीसे हमारा नवीन सुधारकदल दया करके अपने अपने घरोंमें नहीं, न नया घर बनवाकर, किन्तु उन्हीं बने हुवे मंदिरोंमें उन विचारे (तिर्यकों) को आश्रय देना चाहते हैं।

यही कारण है कि आज हमारे नवीन शिक्षित महाशय यहां नहीं दिखाई देते हैं। हां अनन्तचतुर्दशीको अवश्य ही कुछ लोग आये थे सो भी कौतुकवश या जैनियोंकी संख्यामें गणना करानेके लिए। अस्तु यहि महिस्वानी बहुत है। एक बात यह भी तो है कि वे आकर क्या करें ? उनके मनोनुकूल सम्पत्ता तो (पाश्चात्य लोगोंके समान) यहां दिखाई देती नहीं, न स्वच्छंदता ही यहां है, यावत् बेडो तावत् चुपचाप बैठो, न यहां कुर्सी न मेज, बहुत हुवा तो फर्श जाजम चटाई दरी। मला बैठें तो कैसे बैठें ? पड़ाठी लगाकर पैर सिकोड़ कर तो बैठ ही नहीं सकते हैं। मला, यह कौनसा न्याय है कि भट्टारकजी तो दो हाथ ऊंचे सिंहासन पर नरम नरम गदियां बिछाकर बैठें जो गुरु

ब्रह्मचारी कहे जाते हैं और सैठ लोग भी रुईके मोटे मोटे गद्दोंपर बैठें जो कि उनके शरीरके अनुकूल पड़ते हैं, तब विचारे बाबू-बोने क्या बिगाड़ किया है जो उनके सुमति के अनुसार-कुर्सी मंदिरमें न लग सके। क्या जबरदस्ती नहीं है? वस इसीसे उन्हें यह गड़बड़ पसंद नहीं। वे शांतिप्रिय होते हैं, शोरगुल पसंद नहीं करते और यहां तो शोरगुल बात बातमें होता है, यह मेल कैसे बने? इसके सिवाय एक अड़चत मंदिरमें जानेमें और होती है, वह यह कि वहां जाने पर कोई कहता है पूजन करो, कोई दर्शन की प्रतिज्ञा कराता है, कोई हरी कंदमूल त्याग करवाता है, कोई उपवास इकाशना करने, नीरस खाने इत्यादिका उपदेश करता है, कोई छापेकी निंदा। कोई वर्तमान सम्भ्यता-पूर्ण पाश्चात्य ड्रेसकी निंदा, कोई खड़े होकर लेक्चरबाजीकी निंदा, कोई उक्त ज्ञान-शून्य व्रतादिक न पालनेवालोंकी निंदा करता है। अब कहिये कि वहां कपाय उत्पन्न होनेका प्रत्यक्ष कारण मिलता है तो जाकर क्या करें? स्वतंत्रता खो दें और कर्मबंध करें? अरे! मूर्ख होय तो न समझे परंतु ये डिगरियां पांकर भी न समझे तो फिर सब पढ़नाही व्यर्थ गया। समझे, इसीसे आज प्रतिपदाके पश्चात् क्षमावनीमें वे लोग नहीं आये, न अपराध करें, न क्षमा मांगे। ठीक है यही नियम। हम भी यही कहते हैं कि

सब प्रकार अंतर बहारके दोषोंसे रहित हो जावो तब क्षमाकी आवश्यकताही न पड़ेगी।

यह तो हुवा, कोई आये चाहे जाये, परंतु नभ कि सब लोग आज नवीन वस्त्रधूके जैसे श्रृंगारयुक्त दिख रहे हैं और इसी प्रकार सब पर्वदिनोंमें रहते व रहे हैं तब ये च्दश औरत मर्द न जाने कौन है? जो साथे कपड़े पहिरे आते हैं और सामायिक, पूजा, स्वाध्याय करके चले जाते हैं। न हंसना न बोलना, मन इस जैसे मालूम होता है ये घरके दरिद्र हैं, न जेवर है न कपड़े; पहिरे कहांसे? और कोई दिहाती (ग्रामीन) होंगे, ये क्या जाने बोलना हंसना? पर यार ये बड़े भक्तिसे पूजा करते हैं उन्नीमें मस्त हो जाते हैं, सामायिक समय तो निरे पत्थरकी मूर्ति बन जाते हैं, परंतु शास्त्रमें बड़े निपुण दिखते हैं। देखो ना, एक एक बातको कैसे बारीकीसे समझते हैं, बापे बाप, बालकी खाल निकालते हैं, आज तक सूत्र (तत्त्वार्थ)जीका अर्थ कहो कौनने समझाया है? पर वह नवान आदमी देखा उसने तो १० दिनमें १० अध्याय पढ़े और रोज एक एक धर्म जैसे उत्तम क्षमा फिर उत्तम मार्दव ऐसे दश दिनमें दशों धर्म समझाये, क्रोध कपाय तो इनको छ नहीं निकली। कभी कभी इनमेंसे किसीके भावोंमें कुछ कथाय मालूम पड़ती तो वही आदमी शायद उसे जयचंद कहते हैं सबको "अनंरंग सभावाली बात" कह कर शान्त

कर देता था, न जाने यह अंतरंग समा कोई मंत्र है या क्या ? हो न हो वही बात तो नहीं जो “दिगम्बर जैन” में “पर्यूषण पर्व और मित्रोंकी वार्तालाप” करके एक लेख छपा है ? अरे ठीक, ठीक; ये बेही सब लोग हैं जयचंद, टेकचंद, मनीरामजी, शांतिकुमार और इनहीके पुत्रकलत्र परिवारवाले, अच्छा कण्डे न पहिरे जेवर न पहिरे न सही परन्तु इनके घरोंमें भी इन पर्व दिनोंमें मामूली दिनोंसे भी नीरस लखा सूखा भोजन बनता रहा है, ये बड़े कंजूस दिखते हैं, परन्तु यदि कंजूस (सूम) होते तो इन्होंने इतनी पुस्तकें बांटीं, किन्तु नहीं लोगोंको भोजन कराते रहे, व्रत भंडार इत्यादि भी अच्छा दिया, तो कंजूस कैसे ? हां, समझे गरिष्ठ भोजनसे प्रमाद व कागयें बढ़ती हैं, रोग भी घेरते हैं और वस्त्राभूषणोंसे रागभाव बढ़ते हैं, ऐसा शास्त्रमें कहा है । इसीसे ये ऐसा करते होंगे ।

आश्चर्य यह है कि ये भी अंग्रेजी माहूम होने हैं । देखो ना एक दिन एक कोई साहेब आया था, तब इन्होंने गिटपिट गिटपिट क्या जाने क्या कहा ? कि उस साहेबने चटसे जूते उतार दिये और टोपी उतार दी फिर पांव धोकर मंदिरमें गया, न जाने उस (साहेब)ने क्या कहकर भगवानके साम्हने सलाम किया और ‘विन् सी अगेन्’ (Will see again) कहकर चला गया,

सो अंग्रेजी पढ़े लिखे आदमीकी यह दशा देखकर मुझे आश्चर्य ही होता है ।

बावले कहींके क्या ? सभी इंग्रेजी पढ़े लिखे धर्मसे विमुख हो जाते हैं, और क्या सभी पुराने लोग धर्ममें दृढ़ होते हैं ? अच्छा भाई चलो अब तो भजन होने लगा, बोलो जिन माताकी जय ।

सब लोग बाहर निकले और परस्पर गले लग कर मिले, समा की ओर कार्रवाई पश्चात् अपने अपने घरका मार्ग पकड़ा, परंतु ५-७ आदमियोंके जीमें जो ऊपर लिखी बातें कर रहे थे यह बात जम गई कि इन जयचंद टेकचंद आदिकी मंडली बहुत अच्छी है । किसी दिन हम लोग भी इनसे मिल कर इनका उद्देश्य सुने और पूरा परिचय प्राप्त करें, पश्चात् उन्हींकी मंडलीमें सम्मिलित हो जावेंगे ।

नोट—उक्त बातचीतसे यह भाव निकलता है कि यदि कोई मनुष्य, सम्यक्ज्ञान सहित थोड़ा भी चारित्र्य पालन करे तो वह अपना प्रभाव सब जीवोंपर डाल सकता है, यही कारण था कि निर्धन्य साधु अपने रत्न त्रयके तेजसे सिंह जैसे क्रूर और सर्प जैसे क्रोधी जीवोंको शांति कर देते थे ।

कार्य दूर भागनेसे नहीं होता है, किन्तु मिलनेसे होता है । धर्मभ्रष्ट कहकर नवयुवकोंको तिरस्कारपूर्वक छोड़ देना और ‘नानसेन्स’ ‘ओल्डफूल’ कहकर वृद्धोंसे घृणाकर दूर

અને પૂર્વ ખગાળામાં જૈન ધર્માનુયાયીઓ ધણુજ હતા, પણ હાલ ત્યાં બહુજ યોડા છે. અગી-
યારમા તથા બારમા સૈકામાં ખુદેલખંડમાં
જૈન ધર્મ ધણે ફેલાયેલો હોય તેવા પ્રમાણ મેં
જાતે ઘણાં જોયાં છે, પણ હાલ ત્યાં એક પણ
જૈની નથી. દક્ષિણ (દખણ) માં તથા તામીલ
દેશોમાં જૈન ધર્મ કેટલાક સૈકા સુધી મુખ્ય
ધર્મ તરીકે ફેલાયો હતો પણ ત્યાં હાલ તદ્દન
હુમપ્રાયઃ થઈ ગયો છે.

ચંદ્રશુભ મૈત્ર્ય વિધેની દંતકથા.

ઉપર કહેલી હકીકત ઉપરથી આપણે શોધ કર-
વાનું એક વિશાળ ક્ષેત્ર જડી આવે છે. ચંદ્રશુભ
મૈત્ર્ય ભદ્રબાહુસ્વામીની સાથે થયેલું.
શુભ સ્વીકૃતિ ગયા અને પછી સમાધિમરણ
કરી દેહત્યાગ કર્યો હતો એવી દંતકથા સાંપીત
કરવા પ્રાચીન શોધ કરવાની ધણી જરૂર છે.
તમારામાંના ઘણા જાણતા હશે કે આ બાબત
માટે મી. લેચીસ રાઈસ અને ડૉ. ફ્લોરીડ
વચ્ચે સખત વાદવિવાદ ચાલે છે. જૈનત્વની
દૃષ્ટિથી વિચાર કરી આ વિષયનો નિર્ણય કર-
વાની જૈન વિદ્વાન માટે આ તક અમૂલ્ય છે,
પણ આવા કાર્ય માટે એક ખરેખરા સાક્ષરની
જરૂર છે કે જેથી તે માહિતી સાથે વચ્ચે પડી
શકે. વિષય પ્રતિપાદન કરવા માટે આજના જમા-
નામાં સત્યતાની સાથે તર્કવિતર્કથી ભરેલા
દાખલાદહીલોની અપેક્ષા વિદ્વાન મંડળી વધારે
રાખે છે.

દક્ષિણમાં ધર્મના ઝગમગ.

જે દેશોમાં એક વખત જૈન ધર્મનો
ખુંડો ફરકી રહ્યો હતો ત્યાં શા શા કારણોથી જૈન
ધર્મની પકડી થઈ તે વિષયની તપાસ કરવી
યોગ્ય છે અને વિદ્વાન જૈનોએ આમાં લક્ષ
રાખવું જોઈએ.

દક્ષિણના પ્રદેશોમાં ચાલવંશના શૈવધર્મ
અને પ્રાચીન રાજાઓના જૈનધર્મ એ બે

વચ્ચેનો વિવાદગ્રસ્ત વિષય તેવું સંશોધન
બીલકુલ થયું નથી.

વિચારવા યોગ્ય કેટલાક અંશો.

આવા વિષયોનો નિર્ણય કરવા માટે જૈન સ્તૂપ,
મૂર્તિઓ, શિલાલેખો વીગેરેની તપાસ થવાની
બહુ જરૂર છે. આવા ઘણા કીર્તિસ્થંભો
જાતીનમાં દટાઈ રહેલા છે અને કુશળે આદમી
દ્વારા ખોદાવવાની રાહ જોઈ રહેલા છે. જે જે
કોઈ જૈન પુરાતન વસ્તુઓનું નિરીક્ષણ કરવા
માંગતા હોય તેમણે પ્રદેશોના ચીન યાત્રી-
ઓના અંશો વાંચવા જોઈએ. અને ખાસ
કરી હુયેનસંગ જે ચીન જાત્રાણુ સાંતંભા
સૈકામાં હિંદુસ્તાનની જાત્રાયાત્રી નીકળ્યો હતો
તેણે જૈન શીલાલેખોની જે નોંધ કરી છે
તેનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. આવા લેખો
આજ નષ્ટપ્રાયઃ થઈ ગયા છે. જે જૈન વિદ્વાન
આ પુસ્તક જોયા ધ્રુવિજ્ઞતા હોય તેમને જે ચીન
બાપાનું જ્ઞાન ન હોય તો અત્રેજી અગર કેંચ
ભાયાનું જ્ઞાન તો હોવુંજ જોઈએ, પણ હું ધારૂં
છું કે હાલમાં ચીનના ધર્મનું જ્ઞાન ધરાવવા
ઉપરાંત તમામ ઇત્રેજી ભાષાનાં પુસ્તકો વાંચવા
લાયક જ્ઞાન ધરાવનારા ઘણા હશે અને આવી
શ્રીમંત કોમના માણસોએ અધોની દીગત
જોઈને કરી જવું જોઈએ નહિ.

જૈન કીર્તિસ્થંભોને વૌદ્ધ ધર્મના

સમજવાની આંતિ.

કેટલેકે સ્થળે જે ખાસ જૈનનાં સ્થંભો
છે તેમને બુદ્ધથી ઐંદ્રના લખવામાં આવ્યા
છે. આજથી અગાઉનો વર્ષ ઉપર કનિષ્ક
રાજાએ પણ જૈનને બદલે બૌદ્ધ સ્થંભ સમ-
જવાની બૂલ કરી હતી. ન્યારે એના જેવા
બૂલ કરે તો હાલના પુરાતન શોધકો જૈનની
કૃતિઓને બૌદ્ધ તરીકે સમજે તો કંઈ નવાઈ
જેવું નથી.

હું ધારું છું કે બૌદ્ધની માફક, જૈનો પણ સ્તુપ અને વેદીની આગળ પાછળ પથ્થરના કંઠેરા હમેશાં ધાંધળા છે એ. મી. અલેક્ઝાન્ડર કર્નોગોલોમને કદી માણુમ હતું નહીં. જ્યારે જ્યારે આવા કંઠેરા અને સ્તુપો તેમના જોવામાં આવતા કે તેઓ બૌદ્ધતા છે એમ તેઓ કોકી એસાડતા હતા. જો કદી જીર્ણ સ્તુપો જોવામાં આવે તો કહેતા કે બૌદ્ધસોકના છે. જો કે મુંબાઈના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન ભગવાનલાલ ઇન્દ્રિય જાણતા હતા કે જૈનો સ્તુપો બનાવતા હતા અને સને ૧૮૧૫ સુધીનું જે કંઈ એમને જ્ઞાન હતું તે પ્રકાશિત કર્યું હતું, તોપણ મી. ક્વોડીએ ગીરંડેસે (Qadiamists) એ બાળતપર વિચાર નહીં કર્યો કે જૈન સ્તૂપનો વિષય સંશોધન કરવા યોગ્ય છે. ત્રીશ વર્ષ બાદ સન ૧૮૬૭માં મી. જુલરે (A Legend of the jain stupas at mathura) મથુરાના જૈન સ્તુપ નામનું પુસ્તક પ્રકાશિત કરી આ વિષય બંદરમાં આણ્યો. સન ૧૯૦૧ માં The stupas and other antiquities at Mathura “જૈન સ્તુપ અને મથુરાની બીજી પ્રાચીન વસ્તુઓ” નામના મારા ગ્રંથ દ્વારા સંદર્ભ મનુષ્યોને આ બાબતની માહિતી મળી કે તદ્દન બૌદ્ધને મળતા જૈન સ્તૂપ અને કંઠેરા અસલ ધંજા હતાં પંજું હતું અને શંકા છે કે એક પણ હયાત સ્તૂપ જૈનોના લેખાતો હોય, મારા ગ્રંથમાં દશવિદ્યા મથુરાનો સ્તૂપ બેદરકારીથી, ખોટવાથી તદ્દન નહિયત થઈ ગયો. મારી ખાતરી છે કે હજી જૈનોના સ્તૂપો છે, જો તપાસ કરવામાં તો મજે પણ ખરા. બીજા કોઈ ઠેકાણે હોય તેના કરતાં રમણુતાનામાં વિશેષ મળી શકે તેમ છે.

કૌશાંબી વિષે મતભેદ.

મારો એવો મત છે કે અહીંબાદ જીલ્લા

ના કૌશાંબી ગામમાં જે ખડીયેર દેખાય છે તે જમ મી. કર્નોગોલોમ ધારે છે તેમ બૌદ્ધ લોકોનું નહિ, પણ જૈનોનું છે. ખરેખર આ ગામ જૈનોની કૌશાંબી નગરી છે, અને જે બંધ્યાએ જૈન મંદિરો છે તે હજી પંજું જૈની-ઓનું જાણનું સ્થળ ગણાય છે. બરહીત (Barhit) ની નજીક જુદાં લોકોનું કૌશાંબી શહેર એક જુદું જ સ્થળ છે એવું માનવાને મેં સખળ કારણો આપ્યાં છે. આ સંબંધી મારા કૌશાંબી અને શ્રાવસ્તીના નિબંધ (જર્નલ ડાયલ એશીઆટીક સોસાયટી જુલાઈ ૧૮૯૮) જ્યારે પ્રકટ થયો ત્યારે ડૉ. ફ્લીટ જતાંબું હતું કે પાણિનીના મત પ્રમાણે કૌશાંબી અને વન કૌશાંબી એ બે જુદાં જુદાં સ્થાન હતાં. હું ધારું છું કે બૌદ્ધ કૌશાંબી વનમાંનું હતું. હું જૈનોને બલામજુ કહું છું કે કૌશાંબીની પ્રાચીન વસ્તુઓની તેમણે તપાસ કરવી જોઈએ. આ વિષેની કેટલીક બાબતો અનિશ્ચિત રહી છે એમ સંપૂર્ણ જતાંબું છે.

જમીન ઉપરના સ્થલોનું નિરીક્ષણ.

જૈન શાસ્ત્રોમાં જણાવેલી બાબતો અને ચીનના યાત્રાળુ અને બીજા લેખકોનું કહેવું ધ્યાનમાં રાખી જમીનપરના કીર્તિસ્થંભોનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો, ઘણો લાભ થવા સંભવ છે, સતોપકારક પરિણામ લાવવા માટે સંશોધન અને નિરીક્ષણ કરનારાઓએ ઉપલબ્ધ નકશાઓનો અક્કલથી ઉપયોગ કરવો, આસપાસની વસ્તુઓનું બ્યાન સ્પષ્ટ લખવું, ચતુર્થ માપ કદી ફોટોગ્રાફના છુટથી ઉપયોગ કરવો. ખોટવાના કરતાં આવી જાતની તપાસથી જૈન ધર્મનો ઇતિહાસ અને જે જે દેશોમાં પહેલાં જૈનોનો પુષ્કળ જ્યો હતો ત્યાં કેવી રીતે પડતી થઈ બીજે બાબતો બહુજ સ્પષ્ટ થાય.

➤ પુસ્તક લેખન. ◀

મીં ગ્રીનોએ જૈનમત વિષે જે કંઈ લખ્યું છે તેનો પુલ્કાસો ૧૯૦૬ માં મી. લેરપેરીએ ફ્રેંચ ભાષામાં કર્યો છે તે જોવાને દરેક સત્ય શોધકને હું બલામણુ કરું છું. એનું સર્વિસ્તર વર્ણન ૧૯૦૯ ના જુલાઈ આગસ્ટના ફ્રેંચ એશીયાટીક જર્નલમાં પ્રગટ થયું હતું. ફ્રેંચ ભાષા નહીં સમજનારા માટે મી. ધીનોએ જે સુચી તૈયાર કરી છે તે ઘણી લાભકારી છે.

ખોદાણુ—ખોદાણુનું કામ ધણું મુશ્કેલીથી બરેલું છે માટે પ્રાંતિક સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અગર પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રના ડિરેક્ટર જનરલની સલાહ સિવાય મોટા પાયા ઉપર ખોદાણુનું કામ ઉઠાવવું જોઈએ નહિ. ખેદકારીથી ધણું ઉકસાન થયું છે. હું જણાવી ગયો છું કે મથુરાના જૈન સ્તૂપની ખરાબર નોંધ નહીં કરવાથી નાશ પામ્યો હતો. જેમ જેમ ખોદાણુ કામ વધે તેમ તેમ દરેક ચીજનું અને દરેક અવસ્થાનું સંપૂર્ણ ખ્યાન લખવું જોઈએ કે જેથી દરેકની જગ્યા ખરાબર લખાય અને સંપૂર્ણ નક્કી કામની નક્કો કરવી જોઈએ. ખોદાણુમાં ઘણી અક્કલની જરૂર છે.

કાર્યાનુભવિ-જેવટમાં હું જણાવું છું કે જૈનોએ પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રની એક કમીટી નીમી બતાવેલી રીત પ્રમાણે શોધન કરવું જોઈએ. એ માટે મોટું ફંડ જરૂરની જરૂર છે. આ બાબતમાં ડોઈ જૈન સંલગ્ન લાયકાત ધરાવતો માત્ર તરફથી પગારદાર નીમાય તે સાફ કામ થાવ. વળી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટની દેખરેખ નીચે બીજા ધણા આસીસ્ટન્ટ તરફ કામ કરે, તે વિશેષ લાભ થાય. જો જૈન સમાજને વ્યાજબી લાગે તો બન્ને આવી એક નક્કમ પ્રાચીન વસ્તુશાસ્ત્રવિભાગના જનરલ ડિરેક્ટર તરફ મુચનારે ખોદાણુ.

Modern Review For April 1915

➤ વને પ્રખ્યાત તેથી શું? ◀

કંવાલી.

સુશીલ સુપ્રવને માની તણી, મૈત્રિથી રંગાધ; રહી અંતર થકી પાપી, બને પ્રખ્યાત તેથી શું? હજારો રૂપિયા મદદે, ગરીબોનેજ આપે તું; દબી (લખી) ધન ગનીતિતું, બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✽

✽

✽

બને માસીકનો તંત્રી વળી મંડળ તણો મંત્રી; આંતરીક પોલ્યમાં ફાંવી બને પ્રખ્યાત તેથી શું? બંને ભાષણો જાહેર જગમાં છૂટથી આપે; ન અજગો રે કુટુંબીથી બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✽

✽

✽

કરીને ત્યાગ અવનિતો બન્યો મહારાજ માનવને; કલંક તું કુળને આપી બને પ્રખ્યાત તેથી શું? બનીને કારભારી તું પ્રજાનું મુખ ના ચાહે; કરીને દામ ઉચાપત બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✽

✽

✽

બનેખી.એ. અને એમ.એ. રહે વ્યવહારથી અજગો; રહી જૈન ધર્મથી વિમુખ બને પ્રખ્યાત તેથી શું? બને સત્તાતણે સાથી ન કર ઉપયોગ તું અજગો; રીમાવી કુમળા બેળ બને પ્રખ્યાત તેથી શું?

✽

✽

✽

અરી શોભા બગીચાની કુસુમ 'ગુલાબ' આપે છે; બંડલ ખોટા વિકાસીને બને પ્રખ્યાત તેથી શું? ગુલાબચંદ મુળચંદ બાવિસી મુગ (ગાલાવાડ)

✽ શ્રી તત્ત્વાર્થસૂત્રજી. ✽

અન્ય અને ગુજરાતી અર્થ સહિત તૈયાર છે, જે મંદિરોમાં વાંચવા લાયક તથા પાઠશાળામાં પણ ચલાવવા લાયક છે. પાકું પૃ. ૫. ૨૦૦ અને ડિ. માત્ર ૦.૧૦ મેનેજર;—

દિગંધર જૈન પુસ્તકાલય-મુરત.

પશુવધ અટકાવવાને રાજા મહારાજાઓને અરજ.

ઐશ્વાર્યપ્રતિષ્ઠા, નિરાશ્રિતાધાર,
આર્થભૂષણ, પ્રજાપાલક, ન્યાય, દયા,
ક્ષમા આદિ ગુણાલંકૃત, ધર્મધુરંધર,
મહારાજાધિરાજ, મહારાજશ્રી સાહેબ,
શ્રી આ. ૧૦૮

ની ખીજમતમાં અરજ ગુજરાતી બે:-

દેશોના પવિત્ર અને ધાર્મિક દિવસે હજીરના રાજ્યમાં પાડા, બકરાઓનો વધ કરવામાં આવે છે એમ અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે.

આ માંગલિક દિવસોને દિવસે વિજયી, ક્ષત્રિય કુલભૂષણ અને ન્યાય શિરોમણી શ્રીમાન રાજ્યપ્રેમી મહારાજ અને મહાન પરાક્રમી પાંડવોએ વિજય મેળથી પોતાની રાજધાનીમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને તેથી કરીનેજ ત્યારથી આ દિવસને રાજભક્ત પ્રજા 'વિજયા દશમી' કહે છે, અને તેહેવાર તરીકે પાળે છે.

આવા મહાન માંગલિક દિવસને આર્ય પ્રજાની ઉત્પત્તિ અને કલ્યાણ કરવાપણે ગણીને વિજયને માટે આનંદ પ્રદર્શિત કરવાનો છે, તેને બદલે હાલમાં આ પ્રસંગ ઉપર દેવ દેવીઓને સંતુષ્ટ કરવાના ઇરાદાથી પાડા, બકરા જેવા અનાથ, અવાચક અને નિર્દોષ પ્રાણીઓનો વધ કરવામાં આવે છે, અને તે એવી ખોટી માન્યતાથી કે મહામારી (પ્લેગ), શીતળા, કોલેરા આદિ દુષ્ટ રોગોની આફતોમાં પ્રજા આવે નહિ; પરંતુ કહેવાનું કે જ્યાં જ્યાં દર વર્ષે આવે વધ થાય છે ત્યાં પણ પ્લેગ, કોલેરા, શીતળા, તાવ, હૃદયરોગ (ફાઇટ) આદિ આફતો આવ્યાજ કરે છે. રાજાથી રંકસુધી સર્વેને પોતાના પૂર્વ જન્મના કર્મોનુસાર સુખ દુઃખ ભોગવવું પડે છે, અને તેમાં એમ સમજવું છે કે આ આરતો માત્ર

મનુષ્યના પાપોની શિક્ષારૂપ છે. આ પાપોથી બચવાને વાસ્તે મનુષ્ય જેવી હિતમ ગણ્યાતી ભક્તિ નિરપરાધી જનવરોની હત્યા કરે એને કેવા પ્રકારનો ન્યાય કહેવો? અર્થાત્ આવા ન્યાયથી શાન્તિના રથને અશાન્તિ પેદા થાય એમ કહેવું શું જોઈ?

ભારત પ્રજા આવા બૃહી રિવાજોને ક્યારે દૂર કરશે? જ્યારે રાજા કંઈ કરશે ત્યારેજ તે થશે. રાજા કાલસ્ય કારણમ્ ॥ તે સૂત્ર પ્રમાણે પ્રજાપાલક મહારાજા! રાજના પગે પ્રજા આવે છે તે એક સાખીત અર્થ ચૂકેલ રીતી હોવાથી, બૃહી અને અમાન તથા અહિત કરતા રિવાજોને આપ શ્રી તરફથી દેશવત્રો નહિ મળે ત્યારે ખીજા કોની તરફથી મળશે? તે આપજ વિચારી જોશો.

નામદાર અગ્રિજ સરકારના રાજ્યમાં પણ વખતોવખત મરડી (પ્લેગ) વગેરે ખીમારીઓ આવે છે અને સ્વભાવિક રીતે નાશુદ થાય છે, પણ આવા રોગોની શાંતિ માટે કંઈ પશુવધ થતો નથી; પરંતુ ન્યાયી દયાળુ સરકાર તરફથી તન્દુરસ્તીના નિયમોને અનુસરતા ઇલાજ લેવામાં આવે છે.

“પશુવધ શાસ્ત્રોક્ત નથી” એવો નિર્ણય મોટા મોટા વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓની સભાઓમાં ત્રણીચાર થઈ ચૂક્યો છે અને આ પ્રમાણે શાસ્ત્રનાં ફરમાનોને માન આપીને કૃતલાક ધર્મિય રાજ્યકર્તાઓએ અમારી તમ પ્રાર્થના લક્ષમાં લઈને આ પશુવધ પોતાની વસ્તીમાં સર્વથા બંધ કરાવી નિર્દોષ જનવરોની નેક દુવા પ્રાપ્ત કરી છે જે આ સાથે મોકલેલા ગામવાર લીસ્ટથી આપ નામદાર જોઈ શકશો. અરેખર જેઓ ધર્મના નામે અધર્મ પેદા કરનાર બૃહી રિવાજોને દેશવત્રો દે છે તેઓ ધન્યવાદને પામે છે.

આપને એક ખીજા અરજ એ છે કે, અનેક રીતે હિંસાના વધી ગયેલા પ્રચારને લીધે

પણ નજીક નજીકમાં દુષ્કાળો પડવા લાગ્યા છે એટલુંજ નહિ પણ છેલ્લા ૧૭ વર્ષથી તો ઉત્તરોત્તર દરેક વર્ષ, પાકમાં નબળાંજ જણાતાં ગયાં છે; તો તેનું કારણ જાણવાની-શોધવાની અને તે માટે યોગ્ય ઉપાય લેવાની બહુજ નરર છે. અમારું આત્મિક દ્રષ્ટિએ એમ માનવું છે નિરપરાધી જીવોનાં ક્રમેતિ-નિર્દય રીતે થતાં મરણોની હાથથી પ્રજા તે મહાપાપના હુંગર તણે દખાતી જાય છે. આર્થિક રીતેએ બોતાં જણાય છે કે છેલ્લા વર્ષોમાં જેતીવાડીતે ઉપ-યોગી-પ્રજાતે દૂધ ધીનાં આપનારાં એવા પશુ-ઓની સંખ્યા એકદમ ઘટતી જાય છે તેવા આંકડા બહાર પડ્યા છે, વળી ગયા દુષ્કાળે વધારે થવાથી બપ પેદા થાય છે કે ૩-૪ દશકામાં તેવાં પશુઓ અરે! પશુઓની જાતો પણ હયાત હશે કે કેમ?

દેખીતું છે કે હોંદવું ખડું ધન દોરોજ છે, તેમાં પણ ખાસ નારી જાતિના પશુઓના રક્ષણ ખાતર, દરેક ગ્રામ્યો પોતાની સપાતો સહુપયોગ કરી સમર્થ કાયદો નહિ કરે-તેઓના વધારાના ઉપાયો નહિ લે તો તેની એલાદ થઈ નહિ પામે, અને તેની વૃદ્ધિ નહિ થાય તો દૂધ-ધી કે ને અત્યારે પણ ઘણુંજ મોંઘા ભાવે અરે! અસ્વચ્છ-મેગવાણું-અપવિત્ર આદિ સ્વપ્નમાં-પ્રજાતે મળે છે તેમાં મુધારો થવાનો વખત ક્યાંથી આવશે? સસ્તુ-સ્વચ્છ અને પ્રવિત્ર દૂધ-ધી જ્યારે પ્રજા મેગવતી હતી ત્યારે તેને બાંધો વિશેષ પ્રકારે મજાસુત હતો; શરીર સુખાકારી થતું હતી, તેને બદલે અત્યારે ને ખરાબ, અધમ સ્થિતિ આપણા દેશમાં થઇ છે તેનો ઉદ્ધાર કરવા, દોર પશુ આદિને જ્યાવવા પાગવા પગાવવા અને તેની એલાદમાં વધારો કરાવવો એ ઉત્તમ ઉપાય છે, તો તે ઉપાય કોઈપણ પ્રકારે દરગત થાય એમ કરવા આપ શ્રી યોગ્ય ઉપાય ગવસ્ય કરજો એવી અમારી સૂચના આપણી ખાતરી છે.

આપ હજુર રહેમ દિલ, બુદ્ધિમાન અને ન્યાયી હોવાથી અમારી તમ અરજ એ છે ને, દશેરાના દિવસે આપના રાજ્યમાં પાડા, બકરા વગેરેનો ને કંઈ વધ થતો હોય તે બંધ કરવાનો હુકમ જરી કરવાની મહેરબાની કરમાવશો. તેજ રીતે આપની જ્યાં લાગવગ પહોંચે ત્યાં પણ તે માટે યોગ્ય તજનીજ કરશો અને સનાતન આર્ય ધર્મની રક્ષા કરશો, એજ અરજ.

માર્હિસ્વાત સર્વ મૂતાનિ મૈત્રાવણ ગતશ્વરેત્

“કોઈ પણ જીવની હિંસા કરશો નહિ, અને જોની સાથે મિત્રભાવે વર્તજો.” આજ મુધીમાં નીચેના ૧૫૧ ગાંધામાં થતો પશુ વધ અમારા પ્રયાસથી બંધ થશે છે—

બાળોલ, અંકેવાળીઆ, અલવર, આર-સોડા, આરસોડીઆ, અવતમડ, અનંદગિદ, આગસોડ નાનાવાસ, બનોડીઆ સતવાસ, બારાધીપટી, બરોડા, બીઆવર, બરતપુર, બાવનગર, બાળના રોટ, બારખેડા, બડિ, સાદિ, બરચડી, બગસરા, બોખિલિ, બાડવડ, બંબાત, હોટા ઉદેપુર, સુડા, ચંદાપુર, જતરપુર, જામુ કાશમીર, ધરમપુર, દેહા, ધાંમદા, દીનાપુર, ડેડાણ, દેધરોટા, દેરોલ, દહેગામડા, દાવડ, ઘોલપુર, દીનાજપુર, ગોંડલ, મરોલી, ગમના-દેવી, ગઢા, ગઢકા, ઘોડાસર, ઘોડાદર, ગસાપતા સંગપુર, હંદરગડ બાગોડા, હાથીપુરા, હિરપુરા, હડોલ, હમ્બાવર, હંકલારા, જામુવા, જામનગર, જામલુ, જાસિઆ દેવાણી, જહાંગીરાખાદ, જલસાપટન, જોતપુર, કરોમણ, કોટડા સાંગણી, કોટડા પીઠા, કોટીપોઈ, કોડારીઆ, કડોલી, કારજા, કલસીઆ, કીસનગઢ, કુસલગઢ, કોઈ-લોઈ, ખરદેવરા, -કરજુ, ખેરપુર, ખંભલાવ, ખીરસરા, ખુયામન, લખતર, લાયળ મોટા, લિંબરી, લુધાસી, લુનાવાગ, લાડી, લખમીપુરા, લાદરોડા, મહાદેવપુરા, મોરબી, મેગબી, મરી,

भांडा, भारी, भोहनपुर, मुलथान, भगोडी, भडावडा, भुसोरी, भंडि, भडेसावा, भावीआ, नागरेया, पाट्टी, पासलपुर, पोरभंदर, पावा-भेडी, पिपलीआ, पांडेड, प्रेमपुर, पेदाभलीना भेवास, पीलवाध, राजकोट, रनसीपुर, रानीन, रास, राखायतडा भेडा, रामनाह, रणसख, राधनपुर स्टेट, इमाल, रागुला, राजपुर, राजगड, रणसीपुर, रामपुरा कुवाडा, सराभपुर, सामेरा, सायला, सरवल, सीतलनाथ, मुनी स्टेट, सुथलीआ, सथीन, सामेड, शाहपुरा, शाहपुर, सीतवाडा, सतोहड, डेहपुरा, वांटीआण, वल्लोह, वांसदा, वराही, वरसोडा, वावडी, (गजभाघ) वावडी (भडीकांठा), वषतपुर, वांकांनेर, वंशावड, वडीआ, वागेलाडा भेडा, विजयनगर, विडलगड, वागना:

हनुमान दासागुहास-

कल्याणुराह सोलागुराह.

रेसीडन्ट जनरल सेक्रेटरी, श्री जैन स्नेतांशु
डा. ६२-स-मुंण्ड.

ता. ६०-आपना राज्याभां पशु रक्ष-
लार्थे थोडा धरो-जो अशे छं पशु कापटो
के रिवाज आदि प्रथमथी होय, के आपथीये
करो होय अथवा आ विनतिथी करवाभां
आवे, तेनी शमोने नेलु करी उपकारी करसो.

—१३३—

उपदेशक पीताम्बरदासजीके चमणका रीपोर्ट।

(गतांसे आगे)

कुशलगढ़-गृह सं. १०३ जन सं.
४४५ मंदिर दो। तीन शास्त्रसभायें और
२ व्याख्यान सभायें स्वाध्याय और सूरि-
तिप्रचार विषय पर कीं। जिससे १२
भाइयोंने स्वाध्याय करना और ५ भावि-

काअंनि स्नान कर रसोई करना स्वीकार
किया। यहां पहिले जैन पाठशाला स्थापित
थी परन्तु अध्यापक पं. सोनपालजीके
चले जानेसे हाल बंद है। पंचायती ३०)
मासिकका अध्यापक चाहती है। जो भाई
आना चाहें मंत्री गोवीलालजीसे पत्र व्यव-
हार करें। ३) उपदेशककंडमें आये।

अतिशयक्षेत्र अंधेश्वर-यह स्थान
कुशलगढ़से ९ मीलकी दूरी पर है। मंदिर
२ तथा एक धर्मशाला है और पूजारी
विधर्मी ब्राह्मण है। मुनीम कौरह न
होनेसे भंडारके द्रव्यका सदुपयोग नहीं
होता। एक स्त्री प्रसाल करती हुई देखी
जो शायद उस पुजारी ब्राह्मणकी स्त्री
हो। कुशलगढ़की पंचायती और ती. से.
क. को ध्यान देना चाहिए।

चाघोल-कुशलगढ़से ३ मीलके
अन्तरपर है। नदीके तटपर जंगलमें
एक जिन मंदिर अव्यवस्थित है जिसमें
६ प्रतिविम्ब पद्मासन और एक कायो-
त्सर्गासन विराजमान हैं। मंदिर बहुत ही
जीर्णशर्ण होरहा है। सर्प विच्छुओंके
विल पूजक यात्रियोंको व्याकुलित कर
देते हैं। नियमित पूजनके लिये कोई
पूजारी आदि मुकर्रर नहीं है। ती. से.
कमेटीका कर्तव्य है कि इन प्रतिविम्बोंको
कुशलगढ़की पंचायतीसे प्रेरणा कर अंधेश्वर
मंदिरमें पुरा देवे।

झाबुआ-गृह सं. २२ जन सं. ५०
मंदिर २। दो व्याख्यानसभायें कीं
जिससे ६ भाइयोंने स्वाध्याय करना
स्वीकार किया तथा पंचायतीसे एक प्रति

डायरेक्टरी और २८) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें नवीन मंगाये गए। एक भाई 'जैनविघ' का ग्राहक हुआ। पंचायतीसे ३) उपदेशक फंडमें और २) मोरेना विद्यालयको प्राप्त हुए।

राणापुर-गृह सं. ३५ जन सं. १४० मंदिर एक। दो शास्त्र सभायें और दो व्याख्यानसभायें कीं। जिसमें 'सुरीति प्रचार' और 'स्वाध्याय' विषय पर लोगोंके चित्त आकर्षित किये जिससे दस भाइयोंने पुनः स्वाध्यायमें चित्त स्थिर किया तथा १२ श्राविकाओंने स्नान कर रसोई करना, जिन दर्शन करना और जूठे वर्तनोंको भस्मसे शुद्ध कर परस्पर वर्तना स्वीकार किया। और पंचायतीने अष्टद्रव्यद्वारा पूजन करनेका क्रम नियमानुसार अपने चारोंसे जारी किया तथा एक डायरेक्टरीभी मंगाई गई। ७) मोरेना विद्यालयको और ६॥ उपदेशक फंडको प्राप्त हुए। यहां जैन पाठशाला स्थापित है।

कुकुसी-गृह सं. २ मंदिर एक। रातको शास्त्र पढ़ा और भाइयोंसे अष्टद्रव्यसे नित्य प्रति पूजन करनेका आग्रह किया।

अतिशयक्षेत्र तालनपुर-यह स्थान कुकुसीसे दो मीलकी दूरीपर है। एक दिगम्बरी और एक श्वेताम्बरी मंदिर है। प्रबन्ध शेट रोडमल मेयराजजी सुसारीयोंके सुपुर्द है। ब्राह्मण पुजारी और मुनीम आदि कोई नियत नहीं है।

सुसारी-यहां सेठ रोडमल मेयराजजीका एकही गृह है और इन्हींका

धनवाया हुआ जिन मंदिर है। एक शास्त्र-सभा और दो व्याख्यानसभायें कीं जिसमें उक्त सेठ सा. के धर्ममेसी कुटुम्बियोंने कुकुसी नगरसे कई प्रतिष्ठित सज्जनोंको बुलवाया तथा ग्रामके अन्य मतावलम्बियोंको सभामें एकत्र किया। 'सच्चा सत्कार' इस विषयपर विवेचन किया तो कई भाइयोंने तमाखू, धाड़ी आदि खाने पीने और भंड गीतोंके गानेका त्याग किया। श्रुतपंचमी पूजनविधानके अतिरिक्त १५) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें नवीन मंगाये गये तथा उक्त सेठ सा. की ओरसे ५) उपदेशक फंडमें और १) मोरेना विद्यालयको आया।

पीपल्यागांव-यहांभी सेठ गोपीलाल जीवनलालजीका एक गृह और चैत्यालय स्थापित है। रातको अन्य मतालम्बी भाइयोंको इकट्ठा कर सभा की जिसमें कृपक लोगोंका अधिक समूह था। जिससे कई लोगोंने हिंसक जीवोंको न मारना तथा तमाखू न पीना और धैर्योंको हलगाडी आदिमें जोतते हुए आर न मारना स्वीकार की तथा एक ब्राह्मणने परस्त्रीत्याग प्रत्यत आजन्मको स्वीकार किया। १) मोरेना वि. को और १) उपदेशक फंडको आया तथा आप 'दिगम्बर जैन' के ग्राहक हुए।

लुहारी-जन सं. ६० मंदिर एक। एक व्याख्यान 'स्वाध्याय' और 'सुरीति प्रचार' विषयपर कहा। स्वाध्यायी भाई चार हैं। पढ़ने योग्य बालक ५ व बालिका-यें भी हैं परन्तु फंडके कारण धार्मिक

कार्योंमें बड़ी शिथिलता हो रही है। एक भाईसे १) मो. वि. को और दो भाइयोंसे २) उपदेशक फंडमें आये तथा एक भाई 'दिगम्बर जैन' का ग्रा. हुवा।

देहरी-गृह सं. ३० जन सं. ११० मंदिर १। एक शास्त्रसभा और एक व्याख्यान सभा की जिसमें जैनियोंके कर्तव्य विषयपर विवेचन किया। जिससे १० भाइयोंने स्वाध्याय करना और कई श्राविकाओंने श्रवण करना तथा पढ़ना मंजूर किया। २) उपदेशक फंडमें और १) मोरेना वि. को आया तथा ५) के ग्रंथ सरस्वती भंडारमें स्थापित हुए।

मनावर-गृह सं. ३६ जन सं. १०० मंदिर १। तीन व्याख्यानसभायें की जिसमें नगरके प्रतिष्ठित २ सज्जन भी शामिल हुए। मनुष्यकर्तव्य, सृष्टिप्रचार और धर्म विषयपर व्याख्यान हुए। स्वाध्यायी भाई १२ तथा तीन श्राविकाओंने शास्त्र पढ़ना और दसने भण्डगीतोंके गानेका त्याग किया। एक प्रति डायरेक्टरीकी मंगाई गई। एक भाई 'जैन मित्र' का ग्रा. हुवा। ४) मो. वि. को और ३) उपदेशक फंडको आये।

बडवानी-गृह सं. रु. २ जन सं. १०६ मंदिर १ व चैत्या. १। बाबू देवी सहायजी अकाउन्टेन्टके सभापतित्वमें दो व्याख्यान सभायें की जिसमें मनुष्य कर्तव्य और शासन संस्कार विषय पर विवेचन किया तथा यह सिद्ध कर दिखाया कि स्त्रीशिक्षाके बिना ही समा-

और इसीसे मनुष्यकर्तव्य करनेवाले पुरुषों (बालकों) को मातायें पैदा नहीं कर सकती हैं। बोर्डिंग और पाठशालाका निरीक्षण किया। पढ़ाई बालबोध जैन धर्म और प्रवेशिकाके धर्मशास्त्रकी है। १) मो. वि. को और ११) उपदेशक फंडमें आये।

वाचनगजाजी-इन्द्रजीत और कुम्भकर्ण इन दो महामुनियोंका मोक्ष स्थान है। पर्वतपर जो श्री कृष्णभनाथ स्वामीकी बृहत् और विशाल मूर्ति है, बहुत कुछ खंडित होती जा रही है। वर्तमान वर्ष तक पानी पहाड़की चोटीसे इकट्ठा होकर इस विशाल मूर्तिके शरीररूप पाषाणमें प्रवेश करता हुआ मूर्तिको कमजोर और खंडित कर रहा है। ती. क्षे. कामेठी और वाचनगजाजी जीर्णोद्धार फंडको शीघ्र ध्यान देना चाहिए। मुनीम हजारीलालजी तथा दो पुजारी हैं। मन्व सेठ रोड़मल मेघराजजी सुसारीवाल्लोंके सुपुर्द है।

अंजड़-गृह सं. १२ जन सं. ५० मंदिर एक। एक व्याख्यानसभा की जिससे तीन भाइयोंने स्वाध्याय करनेकी प्रतिज्ञा की। एक प्रति 'डायरेक्टरीकी' मंगाई। ५) की रसीदे मो. वि. की कदी तथा २) उपदेशक फंडमें आये।

चांकानेर-गृह सं. २८ जन सं. ६० मंदिर २। एक आमसभा की जिसमें मनुष्य जन्मकी सफलता विषयपर विवेचन किया। यहां भी एक प्रति डायरेक्टरीकी मंगाई गई तथा १) उपदेशक फंडमें आया।

धरमपुरी-गृह सं. ३० जन सं. ७० मंदिर एक। शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यानसभा की जिससे ५ भाइयोंने स्वाध्याय करना स्वीकार किया। १) मोरेना वि. को और १) उपदेशक फंडमें आया।

गुजरी-गृह सं. २ चैत्या. १ वि. लकुल जीर्णशीर्ण होता जा रहा है। नवीन मंदिरका काम चालू है। रईस सेठ जम्भूमसादजी सहारनपूरवालोंने वाव-नगजार्जी जीर्णोद्धारार्थ एकसहस्र और पांचसौ रु. इस मंदिरके बनाने वावत प्रदान किये हैं। उक्त सेठ साहब शतशः धन्यवादके पात्र हैं।

अतिशयक्षेत्र मक्कशीजी-कई यात्री उपस्थित पाये। दर्शन, पूजन सानन्द हुआ। मुनीम इन्दौर गये हुए पाये। यात्रीगण भंडारके द्रव्यकी शिकायतें करते हुए देखे। इस क्षेत्रका प्रबन्ध और भंडार (द्रव्य) की व्यवस्था दीर्घकालसे संतोपजनक नहीं है इसलिए तीर्थक्षेत्र कमेटीको शीघ्र ध्यान देना चाहिए।

सीहोरकी छावनी-गृह सं. २५ जन सं. ८० मंदिर एक चैत्या. १। एक शास्त्रसभा और दूसरी व्याख्यान सभा की जिसमें गृहस्वके पर नित्यकर्मोंपर चिन्तन किया। स्वाध्यायका नियम ७ भाइयोंको है। यहांकी पंचायतीमें फूट है। शहरमें जो बड़ा और विशाल मंदिर है उसके पूजन प्रक्षालकाभी यथोचित प्रबन्ध नहीं है। पंचायतीमें एकता होनेकी बड़ी ही

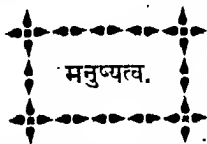
आवश्यकता है। १) मो. वि. और १) उपदेशक फंडमें आया।

बड़वाह, मह, मनावर ग्रामोंकी जैन पंचायतीं तीन ब्राह्मण तेरह अंगीठीके चरितार्थको अनैक्यतारूप कुतच्च (कुमति) से प्रगट कर रही हैं। यह अनैक्यता कुतच्च ऐसा शुद्र (नीच) है कि बड़ीर प्रतिष्ठित शुद्र और सर्वोच्च समाजोंमें जहां कि इसका नमूना (चिन्ह) पहुंचा उन सबकी सर्वोच्चता, शुद्धता और वलिष्ठताको तितरबितर कर देता है और क्रमसे मानमदका शर्वत पिलाता हुआ परस्पर भाईर व जाति भाइयोंके खानपानसे मुड़वा देता है। वात्सल्यता, सहनशीलता और एकता सुतत्त्वके साधनभूत ऐसे सभा, पाठशाला, जिनमंदिर, जिनपूजा और शास्त्रश्रवण आदि कार्योंमें भी फूटकफूटा डालता हुआ सभी पंचायतियोंका समाजसे अभाव कर रहा है। हम समाजकी उन बुजुर्ग नवयुवक बुद्धिशाली और अग्रसोची पंचायतियोंको जोश दिलाते हैं कि यदि तुममें सबे मनुष्य समाजका चिन्ह और वीरत्त्व है तो फूटको फोड़ने वाले ऐसे एकता सुतत्त्वकी ग्रहण कर प्रत्युत अनैक्यता कुतच्चको फोड़नेका मयत्न करो।

समाज सेवक-

ठाकोरदास भगवानदास
मंत्री, उपदेशक वि. जौहरी बाजार
बम्बई

દુનિયામાં દરેક માણસને કાંઈને કાંઈ કામ કરવાનું હોય છે, નકામો તેનો જન્મ નથી. હવે તે શું કામ છે અને તે કેવી રીતે અને ક્યાં સુધી કરવું એ માણસને માણસની વિચાર બુદ્ધિ ઉપર રાખેલું છે. આપણા શાસ્ત્રકારોના વચન પ્રમાણે તો આપણા જીવનના નીચે પ્રમાણે ચાર ભાગ પાડી શકાય. (૧) બ્રહ્મચર્યાશ્રમ (૨) શૃદ્ધસ્થાશ્રમ (૩) વાન-પ્રસ્થાશ્રમ અને (૪) સન્યસ્તાશ્રમ.

હવે જો એનાં વીચાર કરવો હોય તો તેમ, નહીં તો સૌ સૌની મેળેજ વિચાર કરી લો કે આપણું જીવન શા માટે છે? અને આપણે આપણી જાતને સૌથી વિશેષ ઉચ્ચ કેવી રીતે બનાવીએ, ઇલાહિ સવાલોનો પોતેજ વિચાર કરો, પરંતુ ત્યાં આગળ તમે તમારા આત્માથી વિરૂદ્ધ જતા નહીં. જો તમે આ નિયમને હંમેશને માટે પણ વિચારી રાખશો તો કોઈપણ અસલ્ય કાર્ય આપણાથી થશે નહીં. એની કામ કરવાની ગતિ તપાસો. તમે કોઈ પણ અસલ્ય કરવા જાઓ છો અને તે કામ કરવાને તમેને અંદરથી ખાનગી રીતે એકજ વખત જે વસ્તુ ચટકો ભરે છે, તે આત્માએ આપેલો બોધ છે અને તે એકજ વખત આપણને દશ્ય થાય છે. કારણ કે આપણે આપણી ઇન્દ્રિયોને એટલા બધા વશ થઈ ગયા હોઈએ છીએ કે બીજો વખત સાંભળી શકતા નથી. અને જો તેજ વખતે આપણે આપણી શુદ્ધિમાં આવી મનને સ્થીર કરી સત્સા-સત્તો વિચાર કરવાની ટેવમાં લાગી જઈએ

તો દુનિયાના પસ્તાવામાંથી હંમેશને માટે છૂટીએ. આટલી નાની વાત ધ્યાનમાં રાખવાથી આપણી દુનિયામાં વહેતો પડતો ભાર, જાણે થઈ જાય છે. તમે આનાથી વચિરો કે કૂકર્મથી આપણને આપણા મગજ ઉપર અને આત્મા ઉપર ફેટો ભાર લાગે છે તો તેમાંથી મુક્ત થવાનો આ એક સહેલો અને સીધો રસ્તો છે. બસ આ પ્રમાણે તમે તમારી મેળે વસ્તુને જરાબર ન્યાય આપી તમારા જીવનની દોરીનું માપ બાંધી દો અને અમુક કાયદા તેને માટે ધરી દો કે જેથી બવિધ્યમાં હસ્તકીએ એવા કુષ્ટ સંયોગોમાં પછી ફરીથી વિચાર ન કરવા પડે આનો. વિચાર કરશો અને ચાલશો તો જાણી કે શાસ્ત્રકારોએ કહેલી વાત તમે જાણો છો અને સહેલાઈથી પાળી શકો છો. દરેક માણસને જ્ઞાન મેળવવા માટે હંમેશાં સામાની મદદની જરૂર છે. એટલે કે સામે કે જોને આપણે આપણી જાતથી વધારે લાયક ગણતા હોઈએ તેના વચન ઉપર સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા મુકે તોજ તેના વચન જરાબર ગ્રાહ્ય થશે તેટલા માટેજ પ્રથમ શાસ્ત્રોમાં અને સંત પુરોમાં શ્રદ્ધા મુકો અને તે પ્રમાણે આચરો તોપણ અંતમાં જાણી કે જે તે કહે છે તે સત્ય છે. દુનિયા એવી બની ગઈ છે કે માણસને ખરી વસ્તુ સૂઝે છે છતાં પણ તે પ્રમાણે કરવા દેતા નથી પરંતુ આપણે મનુષ્ય તારેજ કે જ્યારે આપણે દુનિયાને હસવી સ્વયં જ્ય મેળવીએ માટે જો આપણને સત્ય લાગતું હોય તો દુનિયાના આચારથી કોઈ પણ રીતે બીધા વિના ગમે તે દુનિયા સહન કરીને આપણા વચિરને ચોંટી રહેવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. દરેક વસ્તુનું ધોરણ આપણી ન્યાય શક્તિ ઉપર આધાર રાખે છે માટે પ્રથમ તો આપણે આપણી ન્યાયશક્તિને જરાબર ખીલવવી જોઈએ. જો તમેને તમારી શક્તિ અને સંબંધમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા ન હોય તો

શાસ્ત્રના વચનમાં શ્રદ્ધા મુકો અને તે પ્રમાણે આચરણ કરે તો તમને તમારા મનુષ્યત્વનો હેતુ જણાશે. દરેક માણસે દરેક પળે પોતાપણું વીસરવું નોંધવું નથી નહીં તો તે અસત્ય માર્ગે દોરાઈ જશે. આ દુનિયામાં દરેક માણસ મોટા એટલે કે કીર્તિવાન થઈ જતા નથી. કેટલાક નાના ગામડામાં તો કેટલાક શહેરમાં તો કેટલાક આખા દેશમાં કીર્તિ મેળવે છે પરંતુ તેથી દરેક મનુષ્યે એમ નહીં ધારવું કે દરેક મનુષ્ય અમુક હદ સંધી બે કોઈને ન મેળવે તો તેવું મનુષ્યત્વ નથી.

ખરેખર દુનિયામાં કોઈ તેના કાંદામાંથી કોઈપણ માણસ છુટા નથી પરંતુ તે ન મળે તો નિરાશ થઈ કર્તવ્ય વિમુખ થઈ પડતું નથી. કીર્તિ સેવા જઈએ તો આપતી નથી અને આવે છે તો જ્યાં આપણી આંખો હોજર હોય છે ત્યાંજ; બાકી પાછળ કે આગળ તો જે સત્ય હશે તેજ બોલાશે મટે ખોટા ભ્રમથી બચવા માટે દરેક પ્રયત્ન કરવો નોંધવો. આથી જે એમ કહેવા માણું છે કે મનુષ્યનો સ્વભાવ આવી રીતે કેઈ તેની મોટી લલચથી લપટાઈ નાનાં નાનાં કામ ગણકાર્યા વિના મોટા કામ કરવાના કાલમાં પડી જાય છે પરંતુ અચી ભવિષ્ય બગડે છે. પ્રથમમાં પ્રથમ વાત આ સીખવાની છે કે મનુષ્યે દરેક દરેક પગલે એટલે ચહેતો નાનું કામ હોય કે મોટું હોય પરંતુ તેમાં સત્યથી વર્તવું અથવા તો પોતાની જાત કહે તે પ્રમાણે વર્તવું. પોતાની જાતને છેતરવી નહીં નહીતો મોટું વિશ્વાસધારીતું પાપ લગે છે. માટે હમેશાં આપણને નાનાં દરેક કાર્યોમાં કાળજી લેવાની રેવ પાડવી નોંધવો. પછી દરેક વસ્તુના ગાળ માટે માણસનામાં અમુક પ્રકરનો જુરસો હોવે નોંધવો. અને બીજું એ કે આપણે કોઈ પણ વાતનો વિચાર કર્યા પહેલાં સામાનો વીચાર લઈતો લેવો નોંધવો નહીં. એમ થાય છે કે આપણે જે ન્યાય મનમાં રાખી પુસ્તક અમર દાવનો વિચાર કરીએ છીએ અને તેથી આપણે આપણા

ન્યાયમાં પક્ષપાત કરીએ છીએ. જો કે એકંદર રીતે કોઈપણ પ્રકારનો પહેલાંથી જુરસો ન હોવો નોંધવો પરંતુ કોઈપણ વખત સારા જુરસાથી વાંચવાથી આપણે ઘણું સારું એકંદર કરી શકીએ છીએ માટે આપણે દરેક દરેક કાર્ય અથવા તો પુસ્તકમાં આપણા પોતાનો જુરસો સાચવવો અથવા તો આપણે આપણું "પોત" ન મુકવું નોંધવો. હમેશા એ જુરસાથી પુસ્તક અમર કાર્ય કરવાથી કાર્યમાં ઉત્સાહ અને ઉત્તેજન મળે છે.

હવે કહેવાનું એટલુંજ કે માણસનામાં જેટલી ચીજો હોય તેને બધીને કેળવવી અથવા તો ખીલવવી એટલે કે દરેક પરમાણું તેમજ બીજી વસ્તુઓને બની શકે ત્યાં સુધી સુધારાની અથવા ખીલવણીની ઉંચામાં ઉંચી, ટોચે લઈ જવી અને તે લઈ જવામાં બહાદુરી, મરદાઈ, સત્યતા અને સરળતાથી પગલાં ભરવાં નોંધવો. માણસનામાં જો કોઈ ઉંચામાં ઉંચો મુલ્ય હોય તો તે સ્વતંત્ર છે. એટલે કે સ્વહંતા નહીં પરંતુ બીજા ઉપર અધાર રાખવો નહીં. આપણે સત્ય કાર્યમાંથી શોકાના મતભેદને લઈને અટકીએ છીએ. કારણકે શોકા આપણા માટે ખોટો અભિપ્રાય બાંધે એ બહીષ્કારી અટકીએ છીએ તે શું જતાવે છે કે આપણે બીજા ઉપર આધાર રાખીએ છીએ અને એ સ્વતંત્રતા નથી તેથીજ રીતે દરેક સદ્ગુણ અથવા ગુણનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજવા પ્રયત્ન કરીશું તો તેમાં ઘણું જાણવા જેવું મળશે; જેથી રીતે મનુષ્યત્વના દયા, ક્ષમા અને પ્રેમના સદ્ગુણો સંપૂર્ણતાથી અને વિના પક્ષપતે ન્યાય દૃષ્ટિથી અને સુઘ મેતાની મદદથી જો વિચાર કરીશું તો ઘણું જાણવા જેવી રચના આપણને મળશે. દરેક માણસને મનનશક્તિ, વિચારશક્તિ અને લાગણી શક્તિ અને સુઘ મેતાની આસ જરૂર છે અને તેજ મેળવવામાં મનુષ્યત્વ, ફરજ અને તેનું રૂપ તેમજ મનુષ્યત્વનું રૂપ છે.

■ સ્વર્ગ અને નર્ક ક્યાં છે? ■

વાચક ! વિચાર કરવાથી, હુદ્ર પ્રાણીથી લઇને મનુષ્ય સુધીના જીવનમાં અલૌકિક વિરમ્ય-દાયક જીવનયાત્રાની ઘટના મહાન રામભક્ત તુલસીદાસે રામાયણમાં કેવું ઉત્તમ લખ્યું છે.

‘કર્મ પ્રધાન વિશ્વ કારિ રાણા’

અસ, સોપાનના આ એક વાચથી આપણા મનની શકા સમાધ કરશે કે સ્વર્ગ અને નર્ક ક્યાં છે? જ્યારે આપણને નાના નાના તથા ખીન જીવધારી પ્રાણીઓ સાથે કામ પડે છે ત્યારે કેટલીક વખત આનંદ થાય છે અને દુઃખ પણ થાય છે. ઉદાહરણ માટે કોષપણ એક પ્રાણીને લઇએ-શરૂઆતમાં કેટલાક સમય માટે ઘોડાપર વિચાર કરીએ. પ્રાચીન કાળથી આજ સુધીમાં ઘણા રાજ્યના તખ્તેવામાં જે ખાસ ઘોડા રાખવામાં આવે છે, કે જેના ઉપર રાજા મહારાજાનું સ્વારી કરે છે અને તેવા ઘોડાનું પોષણ કેટલીક વખત લાડુ, જલેખી, હલવા જેવી મિષ્ટ વસ્તુથી (કે જે કોષ કોષ મનુષ્યને પણ મળતું હશે) થાય છે. હવે આપણે બાહ્યતઃ ઘોડા તરફ નજર કરીશું તો માલુમ પડશે કે બિચારાની નીક સડી ગઇ છે, પંજે લગડો થયો છે છતાં પણ મજુરી કરતી પડે છે.

હવે આપણે કીડા તરફ નજર કરીએ તો કેટલાક કીડા નિષ્કામજન ઉત્પન્ન થઇ આપર-સુધી તેમાં જ જીવન ગાળે છે. કીડામાંની એક જાત કે જે રેશમ પેદા કરે છે તેઓડ પા-લણ કેવી સારી રીતે થાય છે. આનુપાન માટે, જીવન માટે, સર્વ વ્યવસ્થા આપોઆપ મનુષ્યના હસ્તક થાય છે. કંઈ પ્રાણી કઈ અવસ્થામાં સુ-ખી રહે છે તે કહેવું કઠણ છે, પરંતુ ઉપરના દર્શન-તથી એવું માલુમ પડે છે કે, કૃષ્ણ આનારા પ્રાણીની અંદરની આરી રીતે વ્યતિન થાય છે. સ્વભાવના

નિયમ પ્રમાણે તેને ખૂરી વસ્તુ કેમ પ્રિય ન હોય ! પરંતુ એટલું સંત્ય છે કે ખૂરી વસ્તુથી દુઃખ તો અવશ્ય થાય છે. કર્મગતીના બળથી ધૂણિત વસ્તુના વશીભૂત થઇ, અંબ્યાસ પડવાથી કોઈને એક ખાસ ખૂરી અવસ્થામાં સુખ માનવું પડે છે અને સુખ થાય છે. આ સાથે અખોડ પ્રાણીઓ કોષ ખરાબ વસ્તુ તથા મળ, મૂત્રાદિમાં જન્મ લઇ, એમાં પ્રસન્ન કેમ રહેતા હશે, એ વાત શુદ્ધ છે.

હવે એવો પ્રશ્ન રહ્યો કે, કદિ પ્રાણીઓ એને ધૂણિત સમજે તો તેમાંથી નીકળી ઉત્તમ અંદગી કેમ ન ગાળે? ઉત્તમ અંદગી કેમ કરી શકે? કર્મોનુસાર એને ખૂરી હાલત ભો-ગવની જ નેહએ. એક કેદી જેલની રીતથી ધણેજ ગમરાઇને નાશી જાય તો અધિકારી તેને સત્તાથી પકડી લાવી દંડ આપે છે. એ પ્રકારે કુદરત પ્રાણીઓને પ્રકૃતિબંધનથી આ પ્રકારે લાચાર કરે છે કે એને પોતાના કર્મોનુ-સાર કળ ભોગવવાના બદલે મૃત્યુ રૂપી દંડ ભોગવવો પડે છે.

નજરે જોતાં માલુમ પડે છે કે દુર્બલન કરવાથી મનુષ્યને તકલીફ અને નુકશાનજ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે માદ્ધી, અરીણી, અને અંજીડીની સ્થિતિ શુદ્ધ. અરીણી ખોવામાં બહુજ કડવી વસ્તુ છે, ગાંજે પીવાથી મનુષ્યનું મગજ સિંથીલ થાય છે અને ગાંજને જો-જેવાને દમ માર્યો હોય તો એટલું બંધુ નુક-શાન થાય કે ગાંજે ચઢી જઈ માણસને બેહોશ કરે છે તેમજ કેટલીક વખત તાળવાને ફાડી નાંખી સ્વાસ નીકળી જવા સુધીનો ભય રહે છે. જ્યારે નિશા ઉતરી જાય છે ત્યારે દુર્ગંજતા માલુમ પડે છે પરંતુ કરે શું ? આદતથી લાચાર બની જ્યાંસુધી અંજીડીઆની ટાળામાં ન પડેએ ત્યાં સુધી તેને એન પડતું નથી, તેમ સારાની સોજાતમાં પણ જવાતું પસંદ પડતું નથી.

બસ! આ પ્રમાણે અરાગ વસ્તુમાં જન્મ લીધો છે તેવા પ્રાણીઓની આ ગતિ થાય છે, કારણકે એને સારી વસ્તુની કલ્પના પણ નથી હોતી, એની માત્રી બહેને પવિત્ર હોય, મહેનત બહે ન પડતી હોય, પણ કુદરતે જે લખ્યું છે તેજ ભોગવવું પડે છે. આટલી બધી વિટ-બધા ભોગવવા છતાં પણ એનો અંત કેવા પ્રકારે થતો હશે એ કોણ કહી તથા સમજ શકે છે ?

અહીંઆ કીડાના એક પ્રકારની જાતિની બીજા પ્રકારની સાથે તુલના કરી છે, પરંતુ કોષ એકજ જાતિના દરેક પ્રાણીઓની દશા એક સરખી હોતી નથી. એમાંથી પણ એક જાતિના દરેક પ્રાણીની દશા જુદીજ માલુમ પડે છે. રેશમ પેદા કરનાર કીડા, જેનું વર્ણન કરી ગયા છીએ, એમાં બધાને પાળવામાં નથી આવતા, એમાંના ઘણાને ચોતપોતાનો ખોનાક શોધવો પડે છે અને જંગલમાં જુદીજુદી દિશાઓમાં રહીને જન્મ પુરો કરે છે. એટલા પ્રાણીઓમાંથી દરેક પ્રાણીની દશામાં જેટલો વિચાર કરી શકીએ તેટલો નાના પ્રાણીઓ વિશે કરી શકાય નહીં.

ઘણા હાથી એવા જોવામાં આવે છે કે, જેનું બરણપોષણ ઉત્તમ ઉત્તમ વસ્તુથી થાય છે, ટાંઠ, તડકાથી બચે છે અને કોષ કોષ વખત-જ સ્નાનીના ઉપયોગમાં આવે છે. વળી ઘણા એવા પણ જોવામાં આવે છે કે; જેનાથી તોપો ખેંચવામાં આવે છે, છાકડા, સુતો, લોખંડી કામની મદદમાં લેવામાં આવે છે, ઘણા હાથીને દાંતની લાક્ષણિકતા આડામાં પાડી નાંખી મારી નાંખવામાં આવે છે, અને ઘણા હાથી જંગલમાં ટાંઠ, તડકા, જૂખ, તપા આદિ સહન કરી પોતાની જીંદગી પુરી કરે છે. જો કે જંગલી હાથીને જંગલમાં આનંદ થતો હશે, કેમકે તે સ્વતંત્ર રહે છે પરંતુ કર્મનુસાર દુઃખ પણ

થતું હશે! બસ આ પ્રમાણે દરેક વ્યક્તિ અને પ્રાણીની દશા સમજવી !

પ્રાણધારી જીવોની બધી જાતિમાં મનુષ્ય જાતિ સર્વોત્તમ મનાય છે કેમકે એને સાફ-ખોદું, સુકર્મ-કુકર્મ, ધર્મ-અધર્મને સમજવાની શુદ્ધિ મળેલી છે. કદાચિત્ બીજી યોની-ઓની દશાનો પાયો સુધારવા અગર બગાડવા માટે આ મનુષ્યોની મળતી હશે. બીજી યોનીઓની અંદર સુકર્મ અથવા કુકર્મની શુદ્ધિથી રહિત થવા માટે કર્મનુસાર એક યોનિથી અંત સુધી એવીજ રીતે જીવન વ્યતીત કરવું પડશે, જેનું ફળ મનુષ્ય યોનિથી સાફ થા ખુદ શરૂ થઇ ગયું છે. કારણકે બીજી યોનિમાં જન્મને પોતાના ભાગ્ય માટે કશું પણ કરી શકવાના નથી. આ માટે આ મનુષ્ય યોનિમાં જન્મ લેવાના કારણ સમજ, એવા કાર્ય કરવા ભેદજ્યે કે, જેથી સુખ અને શાંતિ મળે અને બીજી જે જે યોનિઓમાં જન્મ લઇએ ત્યાં પણ સુખ અને શાંતિ મળે.

આ પ્રકારે જ્યારે મનુષ્ય જાતિના દરેક ખાસ મનુષ્યનું જીવનચરિત્ર મા એના સુખ-દુઃખની દશાપર વિચાર કરીએ છીએ તો આ જગત એક વિચિત્ર રચાન માલુમ પડે છે. એકની દશા એકથી મળતી નથી, કર્મ પણ એક મળતાં નથી તેમજ ધર્મ અને બીજી દરેક બાબતો પણ જુદીજ લાગે છે.

યદિ સુખ તરફ નજર ફેરવીએ તો કેટલાક મનુષ્ય દેહધી, સંપત્તિધી, ધનધાન્યથી દેશધી, કુખડું દસાદિથી સુખી જોવામાં આવે છે અને કેટલાક આ સર્વથી દુઃખી માલુમ પડે છે. સારાંસ એ છે કે કોષ સુખી, કોષ દુઃખી, કોષને યોદું સુખ અને બહુ દુઃખ, કોષને બહુ સુખ અને યોદું દુઃખ, કોષવ્યયપણમાં સુખી અને યુવાવસ્થામાં દુઃખી, કોષ વૃદ્ધાવસ્થામાં સુખી અને બચપણમાં દુઃખી, કોષ યુવાવસ્થામાં સુખી અને વૃદ્ધાવસ્થામાં

દુઃખી નગરે પડે છે. કોઇ દરિદ્રતાથી ધનાઢ્ય થઇ જાય છે અને ધનાઢ્ય દરિદ્રતાના દુઃખમાં રિખાય છે, કોઇ બહુજ ધન એકદુ કંદે છે પરંતુ એનો ઉપયોગ કરી શકતા નથી.

દુઃખસુખમાં બહુ પ્રકારના ભેદ છે. કોઇ સર્વ વાતે સુખી હોય તો દેહથી દુઃખી હોય છે એટલા માટે સુખી કહેવાતો નથી. સુખ દુઃખ એક વિચિત્ર વસ્તુ છે અને તેનો સંબંધ મન સાથે છે. કેટલાક મનુષ્ય એવા છે કે જે આ જગતની સર્વ સામગ્રીઓથી પરિપૂર્ણ છે પરંતુ એનું મન સંતુષ્ટ નથી, અને કેટલાક મનુષ્ય એવા પણ હોય છે જે આદે તેમજ દરિદ્રી અથવા કમળેર કેમ નહોય ! પરંતુ મનમાં શાંતતા ધારણ કરી સુખી થાય છે. આથી સંસારમાં સુખી અને દુઃખી થવું બહુધા મનની વૃત્તિ પર અવંશબી રહે છે, અને મનની વૃત્તિ કર્માનુસાર સારી યા ખોટી બને છે. આથી કોઇપણ ધનવાન યા એશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયેલા મનુષ્યને એકદમ સુખી અને કોઇ દરિદ્રી તથા એશ્વર્ય રહિત મનુષ્યને દુઃખી કહી શકાય નહીં.

આ સંસારમાં સર્વ પ્રકારે સુખી બહુજ યોગ્ય હશે કેમકે જેની હાલત જેમજે અથવા પુછીએ તો એ કાંઇ કાંઇ વાત એવી બતાવશેજ કે એને કોઇપણ જાતનું દુઃખ જરૂર છે; પરંતુ આ સંસાર નિર્વિજન નથી, આમાં સર્વ પ્રકારના લોક વસેછે, એમાંથી ઘણાએ સુખી છે; અગાડ કહેવાઇ ગયું છે કે સુખ દુઃખ મનની વૃત્તિ પર છે અને મનની વૃત્તિ કર્મો પર છે. યદિ વિચાર કરીએ તો માલુમ પડશે કે કર્મ સદાયરણ અને ધર્મ પર અવશંબી રહેલું છે. આથી શરૂઆતથી સાવચેત રહી કાર્ય અને બ્યવહાર એવી રીતે કરવો જેમજે કે જેથી સુકર્મનો પાયો મજબૂત બની રહે.

મોટા મોટા વિક્રાનો અને પ્રત્યેક મૂતના

ધર્મગાતાઓના મહેંથી એવું સાંભળવામાં આવે છે કે, આત્મા અમર છે અને એક દેહના પીંજરામાંથી નીકળી બીજા દેહમાં કર્માનુસાર પ્રવેશ કરે છે. વળી એટલે સુધી સાંભળ્યું છે કે એક દેહમાંથી નીકળતાં પહેલા બીજા દેહમાં જવાનું નક્કી થઇ જાય છે. જે આવું હોય તો નર્ક અને સ્વર્ગનો ફેરો અને સુખ દુઃખ ભોગવવાનું સ્થાન અને વખત કયાં મળતો હશે ? અથવા એમ માનવામાં આવે કે, સ્વર્ગ અને નર્કનું સ્થાન આ મનુષ્ય લોકથી જુદું છે અને આત્માને કોઇ એક દેહ છોડ્યા પછી કર્માનુસાર તે લોકમાં જઇ સુખ દુઃખ ભોગવવા પડે છે. તો સુકર્મનો આનંદ અને ડુકર્મના દંડનું પ્રાયશ્ચિત રૂપી કષ્ટ મળી જાય છે. જ્યારે પોતાના સવ અપરાધોના ફળ ભોગવી લેઈ પવિત્ર થઇ જાય છે તો ફરીથી આ મનુષ્ય લોકમાં ખીછ વખત દુઃખ સુખના ભોક્તા કેમ થવું પડે છે ? અને બધાં પ્રાણીઓની સ્થિતિ એક સરખી કેમ નથી રહેતી ? કોઇને દુઃખ, કોઇને સુખ, કોઇને શાંતિ, કોઇને અશાંતિ કેમ પ્રાપ્ત થતી હશે ? એક પ્રકારના પ્રાણીની જાતિથી બીજા પ્રાણીની દુઃખ સુખમાં તો ભિન્નતા હોય છે, પરંતુ કોઇ એક ખાસ પ્રાણીની જાતિમાંજ એના દરેક પ્રાણીની ગતિ એજ પ્રાણીની જાતિવાળા બીજા જીવથી કેમ જુદી રહે છે ? આથી સમજાય છે કે સ્વર્ગલોક અને નર્કલોક કોઈ ખાસ નિયમિત સ્થળ નથી, કે જ્યાં પોતાના કર્મના ફળ મળતા હોય ! તો સ્વર્ગ અને નર્કલોક કયાં છે અને એના ફળ કયાં ભોગવવા પડે છે ?

આથી સ્વર્ગ અને નર્કલોક આ જ છે કે જેને સંસાર તથા મનુષ્ય લોક કહે છે. સવ કર્મના ફળ (ખોટાની સજા અને સારાનું સુખ) આ સંસારમાં ઉત્પન્ન થઇ મનુષ્યોના તથા બીજાં જોનિયોમાં જન્મ લઇને દુઃખ સુખનો ભાગી બને છે. આથી નથી કોઇ સ્વર્ગલોક

के नहीं कोइ नई लोक. जे कोइ पणु २२०
अने नई लोकनी आगतभां सांभलवांभां आवे
छे तेन आ मनुष्य लोक छे, जेमाना धरु प-
रा प्राणी नईथी पणु पधारे दुःखी थाय छे
अने कोइ कोइ पोताना सुकर्म द्वारा अलान-
सुधीनुं सुख पणु प्राप्त करी सके छे.

आ. अ. शास्त्र.

~~~~~

हमारा दौरा और सफलता।

विदित हो कि इस भारतीयजैन-
सिद्धान्तप्रकाशिनीसंस्थाकी तरफसे व
'जैनमित्र', 'दिगंबर जैन' आदिकी रूपासे
अनेक इस्तहार अपीलें दानवीर धर्मात्मा
श्रीमानोंकी सेवामें छपाई भेजीं परंतु किसीने
भी इस संस्थापर दयादृष्टि नहीं की। तब
लाचार होकर मैं और न्यायतीर्थ श्रीयुत
भाई गजाधरलालजी व कान्यतीर्थ भाई
मुन्नालालजी दो महिने दौरा करनेके लिये
(अर्थात् ५०) रुपये देनेवाले १०० स्थायी
संभासद (सहायक) बनानेके लिये समस्त
आवश्यकिय कार्योंको छोड़ कर निकल पड़े
सो जैनधर्मके प्रभावसे जहां जहां हम लोग
गये, हमारे उदार महाशय बड़े आदरसे
हम लोगोंकी सहायता करते रहे। जिससे हम
संस्थाको चिरस्थायी करनेमें समर्थ हुए। अब
यह संस्था इस वर्ष बड़े उत्साहके साथ कार्य
करनेमें तत्पर हुई है। पहिले आप दो महिने-
के दौरेका हाल बांच लीजिये और फिर
आगेकी संस्था क्या करैगी सो भी ध्यानसे

सुनकर आप सब महाशयोंको जो कुछ सहा-
यता देकर इस संस्थासे लाभ उठाता
हो उठाइये।

मैं ता. ४-८-१६ को यहांसे खाना
होकर जबलपुर गया। पंडित गजाधरलालजी
व मुन्नालालजी भी दो चार दिनमें वहीं
अपने घरसे पहुंच गये। १२ दिन तक
जबलपुरमें रहे। वहांकी विद्वन्मंडली श्रीयुत
भाई मुन्नालाल राजकुमार, सिंगई नथूला-
लजी, लक्ष्मीचंदजी, व श्रीयुत बाबू कंछेदी-
लालजी बी. ए. एलएल. बी. आदिने बड़ा
ही संमान किया। शास्त्रसभा उपदेशकसभा
चर्चासभासे अहोरात्र हमारे दिन बीते।
यहांसे मंगलाचरण हुआ। सबसे पहिले हमारे
पुराने हितैषी मित्र श्रीयुत भाई मुन्नालाल
राजकुमारजी (५०) के मेबर बने। फिर
उनके मालिक व कंछेदीलालजी वकील साहब,
पंचमंडली जबलपुर इस प्रकार पांच मेबर
हुए। वहांसे चलकर हम लोग छोटसे गांव-

पिंडरई आये। वहांपर श्रीयुत सेठ
जसकरनलालजी व सिंगई भुवनेचंद मोहन-
लालजी व नंदकिशोरजी महाशय संभासद
बने। दूसरे दिन हम लोग-

सिवनी-पहुंचे। यहां पर रायबहादुर
सेठ पूरनसावजी, सिंगई कुंवरसैनजी व गुण-
राजसावजीने बड़े ही आदर संस्कारसे पेश
आये और उम्मेद दिलाई कि यहांसे हना
गारहो रुपयोंकी सहायता मिलेगी, परन्तु
कई महाशयोंने हमारे कार्यको अच्छा।

समझ छापेके कट्टर विरोधी श्रीमान् सेठ मिट्ठलालजी आदिको मुखिया बनाकर घर व प्रत्येक मंदिरजीमें छपे शास्त्रोंका बहुत प्रचार होनेपर भी पुराने जमानेके छापेके विरुद्ध हस्ताक्षर कराई हुई मिस्त्रको निकलवाकर विद्रोह डाल दिया और हम लोगोंको सूखेही वहांसे टरका दिया, जिससे हमारा साहस एकदम टूट गया। और इसी प्रकार और २ जगह भी एक आदि विरोधी महाशय मिलेंगे तो हमारा कार्य सफल होना कष्टसाध्य है परंतु फिर भी साहस करके छिंदवाड़ा नागपुर तक जानेका विचार पका करके वहांसे हम लोग—

छिंदवाड़ा पहुंचे। वहांपर श्रीयुत् सेठ सुखलालजी लालचंदजी पाटणी, १, श्रीयुत् बाबू पंचमलालजी तहसीलदार व असिस्टेंट सेंट्रलमैड आफिसर, २, श्रीयुत् उम्मेदचंदजी मुनीम रामलाल शिवलालजी, ३, सिंगई गुलाबचंद कपूरचंदजी पिंडरई वाले, ४, सेठ गणेशलालजी गुलाबचंद बाकलीवाल, ५, सेठ जवाहिरलाल हनारीमलजी पाटणी ६, इस प्रकार ६ मेंबर बने। एक दिन सभा हुई। इन सज्जनोंने हम लोगोंका बड़ाही आदर सत्कार किया जिससे हमारा साहसतिवर्गोंमें जो नष्ट हो गया था सो नष्ट होकर द्विगुण साहस हो गया और हम लोग ता. २१-८-१९ की—

नागपुर पहुंचे। नागपुरमें सवाई सिंगई मोतीसाब गुलाबसावजीके सुयोग्य कार्य-

कर्ता श्रीयुत् कन्हैयालालजी—व सेठ शिवलालजी मोतीलालजी पाटणीके मुनीम सेठ मोतीलालजी तथा रा. रा. श्रीयुत् नेमासा सोनासा और पं रामबाऊजी आदि सज्जनोंने हम लोगोंका बड़ाही आदर सत्कार किया। शास्त्रसभा, चर्चासभासे बड़ाही मनोरंजन किया और सवाई सिंगई मोतीलाल गुलाबसावजीने ३०० की ६ मेंबरी व अपने स्वर्गीय पिता दानवीर सवाई सिंगई गुलाबसाव रिलबसावजीके नामसे एक दान ग्रंथमाला निकालनेके लिये एक बड़ी रकम देनेकी स्वीकारता दी तथा रा. रा. सेठ नेमासा सोनासाजीने १५० की ९ सभासदी और सेठ शिवलालजी मोतीलालजी पाटणी, सोनासा सुखवसा, हीरासा चुन्नीसा, नथूसा पासूसा गहानकरी, कालूराम बच्छराज, बापूजी विश्वनाथ गांधी, गोविंदराव शिवरामजी नाकाडे, सुंदरसाब गंगासावजीने सभासद होना स्वीकार किया। वहांसे बड़े आदर सत्कारसे खाना होकर हम लोग—

वर्धा पहुंचे। वर्धाके भाईयोंने स्टेशनसे बड़े आदर सत्कारसे अम्यर्थना की। एक दिन जैन मंदिरमें सभा हुई। दूसरे दिन जैन चौडिंग हाउसके लेक्चर हालमें वहांके प्रसिद्ध खरे साहब वकिलकी अध्यक्षतामें न्यायतीर्थ पं. गंगाधरलालजीका अहिंसा परमो धर्म: इस विषयपर बड़ा भारी प्रभावशाली व्याख्यान हुआ। सभापति महादयने मराठी भाषामें उसका सारांश बहुत ही उत्तम-

तासे कहकर अपनी तरफसे अहिंसा धर्म पालन करनेकी बड़ी उपयोगिता प्रगट की। और श्रीमान् लाला चिरंजीलाल-मालिक दूकान कुंदनलाल चंपालालजी बड़जात्या और रामासाव बकारामजी रोड़े पद्मावती पुरवालने एक २ सभासदी स्वीकार की। वहांकी मंडलीमें होनहार श्रीयुत् चिरंजीवी चिरंजीलालजी बड़जात्याका धर्मोत्साह, कार्य-तत्परता देखकर हम लोग बहुतही प्रसन्न हुए। वहांका जैन बोर्डिंग इन्हींके उत्साहसे उन्नति पथमें अग्रसर हो रहा है। वहांसे खाना होकर हम लोग ता. २४-८-१९को-

अमरावती पहुंचे। अमरावतीमें स्वास्ति श्री १०८ वीरसेन स्वामी उनकी विद्वान् शिष्यमंडलीमेंसे सज्जनोत्तम लाला नंदलालजी, कन्हैयालालजी, पन्नालालजी व लाला दददूलालजी आदिने बड़ाही सन्मान प्रदर्शित किया, दिन भर व रात्रिमें १२ बजे तक ५ दिन अव्यात्मचर्चामें समय व्यतीत हुवा। एक दिन स्वामीजीके सन्मुख आत्मव्यातिसमयसारजी पं. गजाधरलालजीने बांचा उस समय शुद्ध निश्चय नयके विषयमें बड़े आनंददायक पश्चोत्तर हुए। स्वामी महाराज भी इस चर्चासे बड़े खुस हुए आशीर्वाद दिया और संन्याको स्वयं १०१ रुपये प्रदान किये तथा सेठ मानिकलाल धरमदासजी परिवार, सिंगई वंशीधर पन्नालालजी परिवार, सिंगई नंदलालजी मन्नीलालजी परिवार, और कन्हैयालालजी रामचंदजी

ब्रजान् भी सभासद (सहायक) बने। वहांसे मिष्टर तनमुखदासजी कालाके साथ-

एलचपुर (सुलतानपुरा परतवाड़ा)

गये। सुलतानपुरामें कोट्यधिपति सेठ लालासा मोतीसावालेंके यहां ठहरे। उनके मालिक श्रीमान् सेठ नत्थूसावजी आनरेरी मजिस्ट्रेट व तानासावजीने बड़ी खातिर की। पाठशाला देखी शास्त्रसभा की। दूसरे दिन परतवाड़ा होकर मुक्तागिरीजी सिद्धक्षेत्रके दर्शन किये। परतवाड़ामें मिष्टर तनमुखदासजीके प्रयत्नसे श्रीयुत् सेठ मोतीलाल चंपालालजी, अमरचंदजी हीरालालजी काला, रामचंद्र हजारीलालजी सेठी, सहायक बने। वहांसे फिर सुलतानपुरा आये। १०१ के सेठ लालसावजी मोतीसावजी सभासद बने और एक बड़ी रकम शास्त्रदान खातेमें देना स्वीकार किया। वहांसे खाना होकर हम लोग-

अंजनगांव आये। अंजनगांवमें उसी दिन सिंगई मोतीसावजीका आत्याबाईका (बुआका) परलोकवास हो गया। इसलिये शास्त्रसभादि कुछ नहीं हुये। केवल श्रीमान् सेठ येसूसिंगई सोनासिंगई व मोतीसिंगई सोनासिंगईजी सभासद हुये। और दूसरे दिन ता. ४-९-१९ को हम लोग-

कारंजा आये। कारंजामें स्वास्ति श्री १०८ स्वामी वीरसेनजीके शिष्य श्रीमान् सेठ पंडित जिनवरसावजी गंगासावजी चवरे, व प्रद्युम्नसावजी चांगासावजी और हीरासावजी आदि विद्वानोंसे तीन दिन तक शुद्ध निश्चयनय

संबंधी चर्चावार्तासे बड़ा आनंद रहा। रात्रिमें ममेयकमलमार्तंडकी शास्त्रसभासे भी बड़ा आनंद रहा और देवीदास गंगासावजी चवरे, जिनवरसाव गंगासावजी चवरे, लक्ष्मणसाव भगवानसा मुखलकर, नरसिंहसा रुखवसावजी लाड, ये ५ महाशय स्थायी सभासद बने और चवरे महाशयोंने ५ प्रति आत्मख्याति भाषा समयसारणीकी संस्थाको प्रदानकी। फिर ता. ६-९-१९को स्टेशनपर उक्त महाशयोंने आकर आदरसत्कारपूर्वक विदा किया। कारंजामें संस्कृत पाठशालामें उच्च दर्जेकी संस्कृत विद्या पढ़ाई जाती है उसकी परीक्षा लेनेसे भी बड़ा आनंद हुआ। भट्टारक महाशयोंकी नगरीमें इस प्रकार संस्कृत विद्या व अव्यात्मचर्चाकी मंडलीसे साक्षात् होनेसे जो कुछ आनंद हुआ वह वचनातीत है। वहांसे हम लोग फिर—

नांदगांव—आये। नांदगांवमें एक सभा की। प्रधान सेठ साहब राजाराम बंशीलालजीका इतरपंच मंडलीसे बैमनस्य होनेके कारण उस तरफकी मंडली सभामें आईही नहीं। और न उक्त महाशय सभासदही बने। किंतु सज्जनोत्तम सेठ केवलचंद खुशालचंदजी पहाड्या, व हीरालाल गोविंदरामजी पाटणी पंचमंडलीने सभासदी स्वीकार की और स्टेशन तक बड़े आदर सत्कारसे पेश आये। वहांसे रवाना होकर ता. ९-९-१९ को बारामती—आये। बारामतीमें सेठ

निलकचंद कस्तूरचंदजी बड़ेही धर्मात्मा सज्जन पुरुष हैं। इन्होंने बारामतीमें हमारे पर्यूपण करानेके लिये एलचपुर कारंजा नांदगांवको कई जवाबी तार दिये। तीन दिन तक यहां रहे। शास्त्रसभा हुई—बड़ा आनंद रहा परन्तु हमारी इष्टसिद्धिकी पूर्ति यहां होना असंभव समझ, इन लोगोंका बहुत आग्रह होते हुए भी हम लोग शोलापुर जानेको लाचार हुये। इन्होंने हम लोगोंके राह खर्चके लिये २५) देकर खाना किया सो ता. १२-९-१९ को हम लोग—

शोलापुर पहुंचे। स्टेशनपर रा. रा. सेठ रावजी सखारामजी स्वागतके लिये हाजिर थे। शुक्रवारी पेंट मंदिरजीके सामने धर्मशालामें ठहरे। यहींपर पर्यूपण हुये। १० दिन दशाध्याय सूत्रजीका अर्थ—श्रीयुत् पंडित बंशीधरजी, पास गोपालशास्त्री, गजाधरलालजी, मुन्नालालजी व श्रीमान् सेठ हीराचंद नेमीचंदजीने बड़े विस्तारसे दिनमें २ बजेसे ५। बजे तक अनेक प्रश्नोत्तरों सहित बांचते रहे। जिसे शोलापुरके समझदार श्रोतागण बड़े आनंदसे सुनते थे। इसी शास्त्रचर्चा आदिके आनंदमें १५ दिन बातकी बातमें बीत गये। संस्थाकी चिरस्थायिताकी नींव भी दृढ़ हो गई। क्योंकि यहांके प्रसिद्ध सेठ हरिभाई देवकरणजीवाले सेठ बालचंद रामचंदजी, हीराचंद रामचंदजी, फूलचंदजी रामचंदजीने संस्थाके उन्नतिकारक कार्यसे प्रसन्न होकर

पांच हजार रुपये अपनी मातुश्री मेना-
वाईके स्मरणार्थ शास्त्रदान खातेसे १
हिराभाई देवकरण जैन ग्रंथमाला नामकी
ग्रंथमाला प्रकाशित करनेके लिये सहर्ष
प्रदान किये और संस्थाके परम संस्था-
पक व संरक्षक भी बनना स्वीकार
किया। इसके सिवाय-श्रीमान् सेठ
माणिकचंद रामचंदजीने (सेठ मोतीचंद
परमचंदजीवालोंने) १०२५) रुपये स्वर्गाय
पंडित रुपचंदजीके स्मरणार्थ शास्त्रदान
खातेमें प्रदान किये। तथा स्वयं भी
एक रकम दान करनेकी इच्छा प्रगट
की। तथा इसी शास्त्रदान खातेमें श्रीमान्
श्रीधिवैर्य हीराचंद अमीचंदजीने ५०१)
रुपये प्रदान किये जिससे हम लोग
कृतकृत्य हो गये। श्रीयुत् सेठ रावजी
नानचंदजी व सेठ हीराचंद सखारामजी
आदि अनेक दानवीरोंकी सेवामें सहा-
यतार्थ उपस्थित भी न हुये। हां, पचास २
के ९ मंवर अपनी खुसीसे बने अर्थात्
१००) सेठ सखाराम नेमचंदजी दोशी,
गौतमचंद नेमचंदजी दोशी, देवचंद
हीराचंद गुंजेटीकर, हीराचंद मु. वा-
ग्धरी, पंडिता रत्नाबाई कोम नानचंद
गूजर, गुलाबचन्द नानचंद, अण्णापा
नाना लेंगडे धेलगांव शाहपुर तथा श्री-
पायसागरस्वामी उगारकर इनके सिवाय
जितवाणीजीणांढारकाग्रण्य मोसद्ध
दानवीर सेठ नाया रंगजी गांधीने भी
पांचसौ रुपये कुछ विचार करके स्वीका-
रता देनेकी इच्छा की और धरणगांव
(पूर्व खानदेश) निवासी चुभ्रीलाल

अंबुसा सेठ दिगंवरी वीसा ओसवाल
ज्ञातिने समयसार कलसे सटीक भाषा-
नुवाद सहित छपानेके लिये ४५०)
रुपये दिये। और पायसागरस्वामीकी
मारफत एक मैसूरके महाशयने भी
सटीक रत्नकरंड श्रावकाचार भाषानु-
वाद सहित छाप देनेके लिये द्रव्य देना
स्वीकार किया है।

सोलापुरसे पं. गजाधरलालजी
तो कार्यवश बंबई चले गये और मैं
तथा भाई मुन्नालाल काव्यतीर्थ-एक
दिनके लिये श्रीयुत् पंडित लालारामजी
व श्रीयुत् ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजी,
और श्रीमान् जज्ज साहब लुगमंदिर-
लालजी आदिसे मुलाकात करनेके लिये-
इंदौर गये। इंदौरमें श्रीमान् राय-

बहादुर सेठ कस्तूरचंदजी व कल्याण-
मलजीने भी सौ सौ रुपये देकर संस्था
की स्थायी सभासदी स्वीकार की। फिर
वहांसे खाना होकर ता. २९-९-१५ को-
जबलपुर आये। जबलपुरमें सज्जनो-
त्तम श्रीयुत् बाबू कंछेदीलालजी वी.
ए. एल. एल. वी. महाशयका आतिथ्य
स्वीकार करके ता. ३०-९-१५ को
मातःकाल ही ३ बजे राजीखुसी
काशी पहुंचे।

संस्थाके आगामी कार्योंकी
सूचना-अब यह संस्था बनारसमें नहि
रहैगी क्योंकि बनारसमें शीघ्र २ ग्रंथ
निकालनेके लिये मेसोंका कुछभी सुभीता
नहीं है। जो काम संस्था १ वर्षमें

करती वह काम बड़ी मुश्किलसे ३ वर्षमें कर पाई। इसलिये अच्छे २ उत्तमोत्तम सुंदर भाषा टीका सहित ग्रंथ छपानेके लिये तो एक प्रांच आफिस मूरत या बंबईमें रहैगा और संस्थाका मुख्य उद्देश्य (बंगालके विद्वानोंमें जैन धर्मका प्रचार करनेका) सिद्ध करनेके लिये हेड आफिस कलकत्तामें रहैगा। संभवतः दीपावलीके छुट्टीदिनपरहेड आफिसकी स्थापना कलकत्तामें हो जायगी। कलकत्तामें हिंदी बंगला आदिमें ग्रंथ छपेंगे। जरूरत होगी तो एक शुद्ध प्रेस भी कलकत्तामें खोला जायगा। संस्थाकी नियमावली परम संस्थापक आदि महाशयोंकी समितिसे बन गई है उसको छपाकर शीघ्र ही अन्यान्य कार्य संपादक व सहायकोंके पास स्वीकारार्थ भेजकर पास कराके प्रकाशित की जायगी। और नीचे लिखे ग्रंथ भाषा टीकासहित व केवल भाषाके ग्रंथ शीघ्रही छपानेका प्रबंध किया जायगा।

आगामी वर्षमें छपनेवाले

ग्रंथोंके नाम।

अर्थप्रकाशिका भाषाटीका—आदिपुराणजी कैसे बड़े साइज और असरोंमें। जिनेंद्रमतसार—स्वर्गीय पं. महाचंद्रजी कृत चारों भाग, तथा उनके बनाये अन्यान्य ग्रंथ तथा पदसंग्रह बगैरह। गोमटसारजी संस्कृत टीका और टोडरमलजी कृत वचनिका सहित। त्रिलोकसारजी संस्कृत टीका और वच-

निका सहित। समयसार कलसे संस्कृत टीका व भाषाटीका सहित। तत्त्वार्थसार भाषाटीका सहित। सुदृष्टि-तरंगिणी भाषावचनिका। सर्वार्थसिद्धि नयी भाषाटीका सहित। अमित-गति श्रावकाचार भाषाटीका सहित। पद्मपुराणजी संस्कृत मूलमात्र, हरिवंश-पुराणजी संस्कृत मूलमात्र, उत्तर-पुराणजी संस्कृत व भाषाटीका सहित। त्रिपिष्टिशलाकापुरुषचरित्र प्राकृत भाषा टीका सहित। सुभाषितरत्नसंदोह भाषाटीका सहित। संस्कृत प्रवेशिनी भाषा सहित ४ भाग। पांडवपुराणजी भाषाटीका सहित। क्षत्रचूडामणि भाषाटीका सहित। स्वामिकार्तिकेयानुमेषा नयी भाषाटीका सहित। न्यायदीपिका बंगानुवादसहित। प्रमेयरत्नमाला हिंदी बंगानुवादसहित। आत्मपरीक्षा सटीक विस्तृत हिंदी बंगानुवाद सहित। आत्ममीमांसा हिंदी बंगानुवाद सहित। मोक्षशास्त्र हिंदी बंगानुवाद सहित। जैन-शिलालेख संग्रह हिंदी बंगानुवाद सहित। महावीरचरित्र संस्कृत तथा हिंदी, मराठी, बंगला ऐतिहासिकात्मक। आत्मानुशासन बंगानुवाद सहित। पुरुषार्थसिद्धयुपाय हिंदी बंगानुवाद सहित। रत्नकरंडश्रावकाचार संस्कृत टीका व भाषाटीका सहित। द्रव्यसंग्रह हिंदी बंगानुवाद सहित। इत्यादि २ ग्रंथ क्रमसे छपते रहेंगे। यदि अन्य कोई ग्रंथ-प्रकाशक महाशय इन ग्रंथोंमेंसे कोई ग्रंथ छपावें तो कृपा करके हमें सूचना देकर

छपावें नहीं तो इस धर्मसंस्थाको हानि पहुंचना संभव है।

नये ग्राहक बननेवाले ग्राहकोंके

लिये नियम।

जो महाशय ५०) भेजकर इस संस्थाके स्थायी सभासद (सहायक) बनेंगे उनको प्रत्येक ग्रंथकी एक २ प्रति पोष्टेज मात्रके वी. पी. से ग्रंथ तैयार होतेही भेज दी जायगी। जो महाशय

१) एक रुपया डिपाजिटमें भेजकर स्थायी पक्के ग्राहकोंके रजिष्ट्रमें अपना नाम लिखा देंगे उनको ग्रंथ तैयार होते ही चुन्नीलाल जैन ग्रंथमालामें छपे हुए ग्रंथ आधे मूल्यसे और शेष सब ग्रंथ पौणे मूल्यसे वी. पी. से भेज दिये जायंगे। परंतु मरफ एक २ प्रति ही भेजी जायगी। अधिक प्रतियोंके लिये प्रार्थनापत्र आनेपर स्वतंत्र नियम हमारी इच्छानुसार होगा और जो महाशय १) डिपाजिटका भेजकर अपना नाम रजिष्ट्रमें नहीं लिखावेंगे उनसे सब ग्रंथोंकी पूरी न्योछावर ली जायगी। अजैनी पात्र विद्वानों व अजैनी परीक्षा देनेवाले विद्यार्थियोंको प्रार्थनापत्र आनेपर उचित समझा जायगा तब सब ग्रंथ विना मूल्य भेजे जायंगे। संस्थाके सहायक भिन्न किसी भी जैनी व जैन संस्थाको कोई ग्रंथ विना मूल्य वा स्वतंत्र मूल्यसे नहीं भेजा जायगा।

पचास २ रुपये देकर स्थायी मेंबर १०० से अधिक नहीं बनाये जायंगे ८० मेंबर हो चुके अब २० और लिये

जायंगे। एक २ रुपये डिपाजिट लेकर पक्के ग्राहक कुल ४०० बनाये जायंगे। इससे अधिक नहीं बनाये जायंगे, अतएव जिनको जैसा सहायक बनना हो दीपावलीसे पहिले २ बन जाय। दीपावली तक उक्त संख्याओंकी पूर्ति हो जाना संभव है प्रमाद करेगे पीछे पछतावेंगे।

जैनसमाजका हितपी दास-
पन्नालाल बाकलीवाल
महामंत्री-भारतीय जैनसिद्धांतप्रकाशनी-
संस्था पोष्ट-बनारस सीटी।

नोट-जैनसमाजकी यावत्तीय विद्योन्नतिकारक संस्थाओंकी सहायता पहुंचानेवाली व जैनमतकी नींव दृढ़ करनेवाली एक मात्र धर्मसंस्था है तो यही है। इसको श्रियुक्त पंडित पन्नालालजी आदिने बड़े परिश्रमसे तीन वर्ष तक चलाई और बड़े २ प्रभावशाली ग्रंथ छपाकर बंगाल युनिवर्सिटीमें जैनग्रंथ भरती कराकर बड़ा भारी काम करके दिखाया। तो भी हमारे दानवीर सठोंकी उदारता इस संस्थाके लिये कुंठित रही। जिससे इसके कार्याध्यक्ष प्रायः हताश हो चुके थे परंतु उक्त दौरेसे इसकी सफलता देख हमें बड़ा ही आनंद हुआ क्योंकि-सोलापुरनिवासी सेठ हरीभाई देवकरणजीवालोंने इस संस्थाकी उपयोगिता समझ इस इच्छासे हुई परमोपकारिणी संस्थाकी हस्तावलि बन देकर संरक्षक बनकर स्थायी कर दिया तो

बहुतही उत्तम योग्य कार्य किया जिसके लिये हम उक्त सेठजीको कोटीशः धन्यवाद देते हैं। परंतु इस रीपोर्टपरसे हमें एक बड़ा भारी संदेह हो गया कि-उक्त सेठजीने पांच हजार रुपयोंसे केवल स्वतंत्र जैनग्रंथमाला ही निकालना स्वीकार किया है वा इस रकमके सिवाय १०-२० हजार रुपये और दे करके परमसंस्थापक व संरक्षकपना स्वीकार किया है। यदि उक्त ग्रंथमालाके लिये ५०००) रु. देनेके अतिरिक्त १०-२० हजार दूसरे देकर परमसंस्थापकता व संरक्षकताका महान पद स्वीकार किया है तौ सेठजीने अपने नामानुसार बहुत उत्तम कार्य किया है। हम अहांतक अनुमान करते हैं आपने २०-२५ हजारकी सहायता देना ही स्वीकार किया होगा। आशा है कि श्रीमान् सेठ बालचंद रामचंद्रजी व हिराचंद रामचंद्रजी व श्रीयुक्तपंडित पन्नालालजी साहब हमारे वा जैनसम्मजमात्रके इस संदेहको क्षीप्त ही दूर करके आनंदित करेंगे।

संपादक।

सबसे उत्तम केशर काश्मीरमें होती है।

और वही—

पवित्र ! केशर पवित्र !!

रु० १) तोला.

मिलनेका पता—

मेनेजर, दि. जैन पुस्तकालय-सुरत.

कंठ कभाया के लाई घेरना घेर !

आहो! पथुपथु पर्वतो आध्यांये भरां ने गधांये भरां. वाइ! त्वारे ऐ लाध्या शुं आने लध गधां शुं! तेतो हिसाय तमने भतावुं ऐ पर्वभां वध्या तभारे। उभंग आने भावना। भल्यां पतासां जधमो आने श्रीइण! त्वारे गधुं शुं! तभाई वर्यं हिवसतुं ऐकत्र करेखुं पापतुं पोटाखुं! पथु पापतुं पोटाखुं कंठ पथुपथु पर्व ऐभने ऐम उपाडीने नहिं गधुं होय हो, ऐतो तभोऐ ऐकत्र यितथी, शुद्ध इदपथी आने भरपुर भावथी धान, शीज, तप तथा प्रभिरभंथु विगरे क्रियाओ करी तभारां पोटाखां दीखां कर्पा हरी त्वारेण पापशी दुर्वासना आछी यध हरी, आछी उपरनी देभादेभोनी लुपी भक्ति करी हरी तो कंठ नहिं, भाध घेरना घेर !

✽ ✽ ✽

उत्तमक्षमा राभजे !

वाइ! ऐ गधुं तो भई, पथु आ तभारे। वडाखो जिनादी ऐक तस्वी आपे छे के भे' आ वर्यभां ने तभोने तभाई मन दुप्याय ऐतुं कंठ शीतरी माथुं होय के झलभां सप्पाध-ओला-छं गधुं होय तो तेने भाटे तभाई पेट भोड़ुं करी, भारी उपर उत्तमक्षमा राभरो आने भारा ने तभारा मानीता 'दिग्भर जैन' ने पथु झलता नहिं हो !

✽ ✽ ✽

महान उपकार.

ऐ तो वीक ! पथु आ वर्यभां आपथुने सभाइछ भेटनां सात पुरतको आपी 'सुभ्या, ते जधां तभोऐ वांभ्या के अमराध उपर धुग अत्राइवा सुभ्या छे ? वांभ्या हरी तो तो समन्या हरी के सागारधर्माभृत ते जणे ऐक

અમૃતનો અખનનેજ છે. આવકપુત્રે તો
નરર એ અથવા વાંચવોજ નોંધ્યો. આવાં બારી
ધાર્મિક શાસ્ત્રીય અને ક્રિયાના અર્થો પુરા પાડી
અધિપતિરાજ આપણા ઉપર ખરેખર મહાન
ઉપકારનો અર્પીબરજ ચલાવે છે કેની !
આવાં પુસ્તકો તો જૈન જાગૈન ને વાંચે તેને
મહાન લાભજે, થાય એમ નિઃશંક કહેવુંજ
પડે. ખરેખર સંપાદકજી હદજ કરે છે. ગમે
તેમ કરી ગમે તેમ લોકોને ગમે વાત ઉતારી
આવું મહાન પુણ્યનું કામ કરી જૈન કામને
નિધ્યાત્વમાંથી રૂપતી બચાવવા એકસે હાથે
એતેક પ્રયત્નો કરે છે એ કાંઈ નાનું સુંવું
કામ છે ? એતો બા એજ કરે અને એજ
ઉંચ ઉચ્ચગરા મેરી, અટ્ટ પરિશ્રમ ખેડી અંતરી
આવાં પુસ્તક કરે, બાકી મારા જેવા આગસ
હાંક એકપેટા અને ગાડી લાડીમાં મસ્ત
શું કરે ?

❖ ❖ ❖

અરે ! પશુ આ મારો એક લખાણ તો નજી
હીક ! પશુ સંપાદક સાહેબ વળી પાછા હોય પશુ
ખાસ અંક કાઢવાના નગારાં વગાડી રહ્યા છે.
ખંદો તો વાંચીને ગળજળ થઇ જાય છે કે એ
લખ શું બેસા છે ? એ દેવાળીઓ ધધા એમને
પરવડે-છે કેમ ? અને તેમાં વળી મોંઘવારી
એટલે દુકાળમાં અધિક ખાસ, એકને દોઢો
ખરચ ! લાવશે ક્યાંથી ને આવશે કોણ ? પશુ
એ શીકર કરવાનું વળી મારે શું કામ અને ત-
મારે શું કામ ? સો લાવશેજ તો અને
આવશેજ તો. બસો ચારસો ચાહકો વધ્યા કે
ખાડો પુરણો. ખીયાં તુરા ને લેખાં પુરાં,
એ કુદાકુદ તમારા ઉપરજ છે કેની ? મહેનત
કરીને શાહકો વધારી આપજેની એટલે થયું !

❖ ❖ ❖

પશુ એ ખાસ અંક તો જો મનીઆરડરથી
લવાજમ મોકલશે તો જલ્દી-મળી જશે.
નહિ તો પીઠ પીઠ ની ગાથાદોડમાં. એમને

ઉતારશે તો. મળશે. મોડો ને પછી તમે
વાંચવાને માટે ઉતાવળા થઇ તલપાપડ થયા
કરશે તેમાં તમારું વળશે શું ? માટે જો વહેલો
વાંચવો હોય તો એક ફરો પોષ્ટ આશીસમાં
ખાઈ લવાજમ જલ્દી મોકલી દો કે ખાસ
અંકનો પોથો તૈયાર થયો કે તરત તમારા હાથમાં
આવીને ઉભો રહે !

❖ ❖ ❖

ઉદરનો છંપ જાય, બીલાડીને

હસવું થાય.

આપણા પવિત્ર તીર્થ સમેદશિખર અને
અંતરીક્ષણના કેસો હજી પશુ પુરા થયા નથી
અને પરસો થયાં લાખોનું પાણી થયાં કરે છે.
શું આપણા પરમમિત્ર ! ઉંઝળા બધુઓ હજી
કાંઈ નહિજ સમજશે ! “ધર ધુટ ધર જાય”
એવું આ તો થાય છે. એ બીલાડીની લડાઈમાં
વાંદરાનું કામ થાય તેવો ખેત ચાલી રહ્યો છે.
વકીલ બારીરટરો તમારા સહમાંઈના પૈસાથી
તાળ બને છે અને તમારા નજીવાં ઝગડાને
કાગેનો વાધ થઇ લોકોને તમાશો જોવા જેવું
થયું છે. પશુ સમજે કોણ ! “બ્યાં મગતરૂપી
બ્રૂત ભરાયું” હોય ત્યાં ન્યાયની વાતજ ક્યાં !
એકલાનેજ હજમ કરવું હોય. ત્યાં તકરાર કેમ
પતે ! અંતરીક્ષણના કેસમાં. લવાઈ નીમાયાનું
સાંભળવું હતું પશુ. લવ. દોષે શું કયું તે પશુ
કાંઈ જણાવું નહિ. બસ ! કાંઈ નહિ, મમતમાં
પાયમાલી બીચું શું !

❖ ❖ ❖

પુરા ખબર.

મારે ! પશુ એક પુરા વધાઈ અને મળી
છે તે તમે સાંભળશે તો તમે પશુ નરર
પુરાજ થશે. આપણા સંપાદકજીએ હાથમાં
“જૈન વિજય” નામનું છાપખાનું મોટા
પાયાપર ખોલ્યું છે. અને તેમાં અગ્રજ,
શુભરાત્રી, દિંદી, મરુડી વગેરે વાપાનાં પુસ્તકો

વિગેરે છાપવાનું કામ ધમધોદ્ધાર ચલાવવા માંડ્યું છે. કેમ ખુશ ખગર ખરી કે નહિ? તમારી અગવડો હવે દૂર થશે કે નહિ? ક્યાં છાપાવીએ ને ક્યાં ખટપટ કરીએ એ વિચાર હવે મુકી દેવા પડશે “ઘેર બેઠા ગંગા” બસ! તમે જેવું ચોહો તેવું કામ ઘેર બેઠા છાપાવે તમારી પાસે તૈયાર આવીને ઉઠું રહેશે. કેમ! હીક કે નહિ! ત્યારે હવે મદદ કરો અને એમના સાહસને ઉત્તેજન આપો. અન્યો-અન્ય મદદ કરવી એ મનુષ્યનું કતવ્ય છે, પછી તો જેવી લાગણી!

“વિનોદી”

હાસ્યમંદિર.

કર્તા-શ. બા. રમણભાઈ મહાપતશામ તથા તેમનાં પત્ની સૌ વિદ્યાગૌરી બી. એ. આ પુસ્તકમાં “હાસ્યરસ” લેખો નિર્ણય તથા હાસ્યરસિક લેખો-મનોરંજક વાર્તાઓ-સંવાદો વગેરે ૩૫ લેખો છે. ખાસ તૈયાર કરાવેલાં એ રમુકા વિનો-ડેમી આદ્યેષ પૃષ્ઠ ૨૫૦ ઉપર, પુઠું સોનેરી નામનું પાકું કિંમત રૂ. દોઢ. જ્ઞાનવર્ધકપુસ્તકમાળાના આલોકોને મ.ટ. બાર આના છે. “જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકમાળા.” ના નિયમો મંગાવી યાંચો અને તેના આહક યર્ષ આ પુસ્તક અર્ધો કિંમતે એટલે માત્ર બાર આને મેળવો. વિ. પી. પોસ્ટોનના ૦-૩-૦ જુદા. મળવાનું દેઠાલું:-

જીવનલાલ અમરશી મહેતા.
મેનેજર-પીરમસારોડ, અમદાવાદ.

અસ્સલ અંગૂરી હીંગ.

કેવલ એક આના લે, લાલિસ કલ્સૂરી ર. ૨૫) સેં ૬૫) તો., શુદ્ધ ચિલાંજિત ૦ા તો., મમીરો ચીની રે) તો., લાલિસ મધુ ૧) ચેર. કાશમીર સ્ટોર્સ-પ્રીનગર નં. ૨.

પર્યુષણ પર્વ.

આ વર્ષે નીચેના સ્થળોએ પર્યુષણ પર્વ નીચે મુજબ ઉજવાયાના સમાચાર અંગોને મળ્યા છે.

વડોદરા-શ્રીચત્ર નાનચંદ પુનઃમાઠ જણાવે છે કે, આ પર્વ રાખેતા મુજબ ઉજવાઈ પૂજન, શાસ્ત્રવાંચન યજ્ઞ જલયાત્રાનો વરવોડો નીકળ્યો હતો તેમજ બંને પાઠશાળાનો ધાર્મિક મેળાવડો મદદને દિને શા. સુંદરલાલ વીરચંદના પ્રમુખપદે થયો હતો જેમાં સામાન્ય તથા ધાર્મિક કેળવણી, પર્યુષણ પર્વનાં કર્તવ્યો, શુદ્ધકેળવણી વગેરે વિષયો ઉપર અનેક વ્યાખ્યાનો યજ્ઞ રાત્રે ૧૧ા વાગતે સર્વે પાંચગુલાય લઇ એક બીજા સામે ઉત્તમક્ષમા યાચી છુટા પડ્યા હતા. વળી નવીપોળના મંદિરનો જળયાત્રાનો વરવોડો પણ સારા કામઠાથી નીકળ્યો હતો.

ચોપડા-બ. હેમસાગરજી જણાવે છે કે અને સુખસાતાથી પર્યુષણ પર્વ વ્યતીત થયો છે. પુષ્પાંજલી મત, પોઠશકારણ, અનંતનત. પાંચ સાત જણે કર્યાં હતાં. રોજ શાસ્ત્ર વંચાય છે. અને હુમડના ૨૦ ઘર છે તથા ગોલા-લારાના ૧૦ ઘર છે તે શોકો સમૈયા એટલે તારનપંથી છે તે પ્રતિમા માનતા નથી. ફક્ત શાસ્ત્રને માને છે તેમને. યુર કોઈ નથી. કોઈ કોઈ દર્શન કરવા પણ આવે છે.

લાકરોડા-શા. રેવચંદ હેમચંદ જણાવે છે કે આ પર્વ ૫-૮-૧૧-૧૪ પાખી ખજાઈ હતી. જલયાત્રા નીકળી હતી. શાસ્ત્ર સભા પૂજા પ્રભાવના પણ થતાં હતાં. અમદાવાદ-મારતર ગંગાસંકર જણાવે,